JACQUES PERRY



INSULA ALTUIA

JACQUES PERRY

INSULA ALTUIA

Coperta de *Vasile Socoliuc*

JACQUES PERRY
L'île d'un autre
Editions Albin Michel, 1979, Paris

JACQUES PERRY

INSULA ALTUIA

Traducere de ŞERBAN VELESCU

EDITURA UNIVERS
1986

LUNI

Luni, 14 martie 1977, ora unu după masă. Pe mare, hulă uşoară, cerul e cenuşiu. Cuterul meu, *Délie* se comportă bine. Îl încerc între Roscoff, unde l-am reparat astă toamnă şi insula Batz.

Trecusem de Batz, cînd am descoperit o nouă insulă. Harta mea o numea Insula Albatros. Fără îndoială, are forma păsării acesteia, dar fără cap, fără aripi şi fără picioare. De fapt, seamănă mai curînd cu o migdală.

Am hotărît să încerc să intru în portul care se află aproape sub burta păsării. M-am apropiat cu uşurinţă şi am sărit pe chei. Am amarat şi am plecat în cercetare, luînd cu mine săculeţul în care îmi duceam prînzul. Aveam la dispoziţie trei ore, şi voiam să mă înapoiez la Roscoff înainte de căderea nopţii.

N-aveam de gînd să merg mai departe : portul şi micul lui golf deschis erau ferite de vîntul de nord-vest, de însuşi corpul insulei. Pe spatele ei, adică pe platou, vîntul nu întîlnea nici un obstacol.

Am căutat unica locuinţă, însemnată pe hartă printr-un dreptunghi. Am găsit-o cenuşie, contopită cu solul şi cu stîncile, la mijlocul unui povîrniş, ascunsă pe jumătate de un gard de măceşi şi de doi dragonieri sfrijiţi, neobişnuiţi şi păroşi pe care îi descoperisem luxurianţi, mai întîi în grădina Hamma, la Alger. Uşiţa care dădea pe terasă era deschisă, iar casa închisă cu grijă : storuri lăsate, ferăstruici zăbrelite, uşă masivă.

M-am întors spre marea pe care o zăream prin spațiile libere, în formă de leagăn, din frunzișul lucios al oleandrilor. De la etajul întîi, pesemne doar coama dragonierilor acoperea parțial orizontul. Am ridicat mașinal privirea spre ferestrele retrase, toate în afară de una, înapoia întăriturilor lor de storuri. Un stor lăsat în jos pe perete, lăsa să se vadă două ochiuri de geam lucioase. N-am șovăit. Un mic fior în ceafă m-a vestit că aveam să înfăptuiesc una dintre faptele nebunești și dorite cu violență, pe care mi le refuzam aproape întotdeauna. Am căutat o scară și am găsit una agățată cu două cîrlige pe peretele unei magazii. Era destul de lungă. Am urcat douăsprezece trepte. Nu-mi place să sparg ochiuri de geam, dar am făcut-o fără să șovăi, dînd o lovitură cu cotul într-unul singur, aflat mai la îndemînă. Am vîrît brațul prin spărtură și am întors mînerul închizătorului. Fereastra s-a deschis, am încălecat pe pervaz și, printre frunzele ascuțite ale pomului african, am putut vedea valurile înspumate. Îndelung, fără să simt nici un fior deosebit.

Emoția mă cuprindea din spate. Ceea ce vedeam afară nu mai însemna nimic. Înapoia mea, în umbra încăperii, lua ființă nevoia de a mă întoarce. Am luptat cîtva timp, pînă cînd viziunea mării s-a golit cu totul de sens — o simplă linie neagră-cenușie, împestrițată cu alb. M-am întors cînd n-am mai putut rezista. Acum nu mai voiam să cercetez casa, ci ceea ce săvîrșisem. Forțasem fereastra. Trebuia să caut cu mulți ani în urmă, în viața mea, ca să mai descopăr un gest atît de îndrăzneț. Acționam mai curînd din obișnuință ; dintr-o curiozitate banală căutasem casa și pătrunsesem pe terasa deschisă.

Acum eram înăuntru și știam cîteva din faptele mele viitoare : aveam să deschid totul privind nehotărît de parcă aș fi locuit aici dintotdeauna.

Am trecut astfel dintr-o încăpere în alta, fără să dau vreo atenție mobilelor, dar ocolindu-le cu multă îndemînare, ca și cum vedeam perfect în penumbră. De fiecare dată cînd trăgeam storurile, un val de lumină nouă scălda violent (deși ziua era posomorîtă) obstacolele pe care le întîlnea, și strîngeam din pleoape ca să păstrez aceeași intensitate luminoasă. Cînd am deschis toate încăperile la

etajul întîi, am coborît la parter şi am făcut la fel. În vestibul am căscat ochii ca să pricep sistemul de închidere al celor două uşi. Pe cea mare n-o puteam deschide fără cheie ; cea mică dădea în spatele casei şi se închidea doar cu două zăvoare pe care le-am tras.

Am ieşit într-o grădină de tip francez. Iarba tunsă astă-toamnă nu crescuse încă. Frunzele veştede fuseseră luate sau putreziseră, fiindcă n-am putut găsi nici una.

Am făcut înconjurul casei ; am luat scara şi am pus-o la loc. Nu mai exista nici urmă de efracţie. Ochiul de geam spart ? De ce să nu-l fi spart un pescăruş ? În curînd avea să fie ora de plecare, mai puteam lua prînzul pe terasă. Am încercat să-mi amintesc de locul în care-mi lăsasem sacul, l-am regăsit mai întîi în minte : îl pusesem lîngă o tufă de coacăze, în timp ce căutam o frunză sau amintirea unei frunze. Am dat fuga, l-am găsit acolo şi m-am simţit uşurat, de parcă scăpasem de o primejdie. Nu lăsasem nici o urmă, existau totuşi cîteva amprente de degete şi, fără îndoială, urma paşilor mei.

Am intrat doar ca să-i şterg, patinînd pe două cîrpe de lînă, descoperite într-un dulap de sub scară. Trecînd prin faţa oglinzii din vestibul, m-am văzut patinînd şi am rîs în hohote. Atît de tare, încît mi s-a făcut frică. Fiindcă sacul mă stingherea, l-am lăsat în bucătărie şi am continuat să patinez. Ajuns lîngă ferestre, am frecat închizătorile cu altă cîrpă, uşor, fără prea multă tragere de inimă. Continuam să nu mă uit împrejur, ci doar la picioarele mele care patinau şi la mîini care ştergeau urmele. Cînd am fost sigur că nu mai există urme, am nădăjduit să pot înlocui geamul spart. Coborînd scara pivniţei, am lăsat în jos maneta contorului şi toată casa s-a luminat. De unde venea lumina asta ? De pe continent sau de pe insula Batz ? Să vină, oare, printr-un cablu scufundat ? Am intrat în sala cazanelor de încălzire (arzătorul de păcură începuse să funcţioneze), apoi într-o încăpere atelier unde am găsit o bucată de geam de dimensiuni potrivite, pensula, vopseaua, chitul, cuişoarele fără floare şi ciocanul care-mi trebuiau. Am făcut reparaţia foarte repede. Se vedea bine că ochiul de geam fusese înlocuit. Nu puteam încerca să învechesc chitul decît după ce avea să se întărească. Am pus toate lucrurile la loc şi am des-

coperit o mică cramă cu vreo sută de sticle fără etichetă. Am dus una la bucătărie. Nu lăsasem în jos maneta şi toate luminile continuau să ardă. Mi-am dat seama că în curînd aveau să fie indispensabile : frecatul închizătorilor ferestrelor şi reparaţia îmi luaseră mai multă vreme decît crezusem, nu mă mai puteam întoarce pe ziuă la Roscoff. O să-mi petrec noaptea în casă. Pentru ca luminile să nu poată fi văzute de pe vreo barcă pescărească, m-am apucat să închid toate storurile dinspre mare. Tot nu mă uitam în jurul meu prin camere, de parcă violarea de domiciliu nu putea fi iertată decît printr-o anumită discreţie a privirii.

Continuînd înşelătoria pleoapelor întredeschise, m-am întors la bucătărie şi, de data asta, am deschis ochii mari. Am văzut întîi o masă de lucru din lemn. Unul dintre capete (cel de lîngă fereastră) care, desigur, slujea la prepararea cărnii, era vălurit ca o masă de măcelărie. Într-un lăcaş, un set de cuţite cu mîner negru nituit. Împrejurul mesei nu erau scaune, dar în colţul din dreapta uşii se afla o măsuţă rotundă, joasă, cu scaune joase ca nişte scăunele de rugăciune. Pe masă un coş. Pesemne că aici se curăţau legumele şi se dezghiocau păstăile. În colţul opus, o hotă uriaşă de culoarea tutunului. Deschiderea ei avea forma unei guri dreptunghiulare şi totodată concave, ca aceea a măştilor de tragedie. Gîtul hotei păstra amintirea afumării cărnii şi a aburilor graşi care pătrundeau în blănuri mătăsoase de culoarea abanosului sau în grămăjoare cafenii în jurul unui grăunte de ghips nestrivit bine. Sub hotă, lîngă grătarul din fontă masivă bine curăţată şi lucioasă, nişte plite electrice de model vechi. Un bufet de stejar ars pe dinafară, apoi o masă de bucătărie din piatră mată.

Mi-a plăcut numaidecît bucătăria asta, lampa ei mare, cu jupon, atîrnată deasupra mesei de măcelărie, frigiderul ei model Kelvinator de lux 1935 care torcea cu uşa deschisă, aşa cum se cuvine cînd stăpînul care a lipsit de acasă dă drumul iarăşi la curent. L-am botezat lord Kelvin şi m-am uitat înăuntru. Gol, cutiile curate, nici un miros urît. „Casă bună“, m-am gîndit şi am căutat un tirbuşon. L-am găsit în locul cel mai previzibil, într-unul dintre sertarele de sus ale bufetului, împreună cu toate ustensilele de deschis, de răzuit, de curăţat, de scos sîmburii. În

bufet, farfurii şi boluri vechi de ceramică de Vallauris, tacîmuri olandeze cu mîner de porţelan şi pahare de cristal fără picior, strălucitoare de parcă ar fi fost frecate cu spălătorul de sîrmă.

Nu mai era vremea prînzului, dar puteam cina devreme. Am deschis sticla şi am pus tacîmuri şi farfurii pe măsuţa rotundă ; m-am aşezat cu genunchii sub bărbie. Am mîncat ceea ce cumpărasem de la Roscoff, fără îndoială dintr-o înclinaţie pentru absurd ; o cutie de crabi ruseşti şi conopidă conservată undeva lîngă Montauban. Am mestecat îndelung pîine ca să-mi curăţ gura şi am gustat din vinul găsit în pivniţă. Mi s-a părut atît de interesant, încît am căutat un aliment oarecare de susţinere ca să-l studiez mai bine. Am descoperit nişte provizii în cămara cu care continua bucătăria, un jambon crud, început, care pe locul unde fusese tăiat era acoperit cu hîrtie metalizată : alimente sărate, conserve, biscuiţi, dulceţuri. Am tăiat pe masa mare şi am reuşit cu ajutorul salamului să înţeleg gustul vinului care era, desigur, un vinişor burgund.

Pe la opt, îmi terminasem cina şi se înnoptase de-a binelea. Am închis contorul şi, pe bîjbîite, am căutat un pat. Ştiam că e unul mare în încăperea cu geamul spart şi înlocuit. Am regăsit cu uşurinţă camera. M-am dezbrăcat complet şi m-am culcat. Voiam să adorm repede şi să mă trezesc dis-de-dimineaţă ca să fac ordine în bucătărie, să învechesc chitul, să închid casa, să îngrop sticla şi cojile de salam, să fug la debarcader.

Somnul nu se lipea de mine : nu puteam găsi nici o cale să plec închizînd după mine cele două zăvoare ale uşii mici. Dacă le închideam, eram silit să las o fereastră deschisă şi să ies pe scară. Am născocit, copilăreşte, o viclenie ca în benzile desenate : aveam să caut un magnet mare, să închid zăvoarele pe dinafară (dar trebuia să cumpăr magnetul la Saint-Pol-de-Léon, poate chiar la Morlaix şi să mă întorc). Pe măsură ce noaptea trecea (doar cîteva minute, îmi închipui, nu mai mult), mi se părea tot mai cu neputinţă să las uşa de jos deschisă. După plecarea mea putea să apară un vizitator mai puţin delicat ca mine. Hotărît lucru, era mai bine să ies pe fereastră, să închid storurile şi, neputîndu-le fixa dinăuntru, să le înţepenesc cu o bucăţică de lemn. Astfel, casa avea să pară mai bine

închisă decît la sosirea mea. Fereastra asta indiscretă, geamul mic, lucios ca un ochi, n-aveau să mai tulbure pe nimeni.

Hotărîrea odată luată, aş fi putut dormi, dar m-am simţit, dimpotrivă, treaz din pricina aceleiaşi senzaţii de *mulţumire* (străbătută de nelinişte) pe care o resimţisem de-a lungul întregii zile. Îmi place mult cuvîntul ăsta, care se foloseşte prea rar, mul-ţu-mi-re. Îmi place, dar trebuie să găsesc un cuvînt ceva mai tare : poate *jubilaţie*, dar o jubilaţie mută, fără strigăte de bucurie. Jubilînd din cap pînă-n picioare, ştiam ce înseamnă nişte degete de la picioare care jubilează, un sex care jubilează, o respiraţie care jubilează. Fiecare bucăţică de piele şi respiraţia pe deasupra. Eram deodată pe deplin fericit, cu totul fericit în patul ăsta răcoros şi totodată călduţ, nici prea moale, nici prea tare, şi neted. Devenisem conştient de goliciunea mea, de puterea mea, de tinereţea mea. La urma urmei, aveam abia cincizeci de ani, tot părul pe cap, n-aveam burtă, eram înzestrat cu o minte care aproape că funcţiona, duceam o viaţă cenuşie, fără îndoială, dar care-mi îngăduia să ating starea de jubilaţie. Mi se întîmpla şi asta, în sfîrşit! Mai trecusem prin cîteva stări de jubilaţie nocturnă, de fiecare dată cînd eram îndrăgostit. Pe Insula Albatros nu era însă vorba de dragoste. Nu investisem nimic într-o fiinţă de carne. Jubilam în circuit închis. Eu eram casa, eu eram tăcerea şi singurătatea, frica fermecătoare, răsturnarea obiceiurilor. Cît de fericit eram că închisesem ochii, că respectasem misterele casei, că nu mă aruncasem decît dintr-o acţiune în alta şi nu dintr-o voinţă în alta ! Eram aici, în inima nopţii, mai treaz decît în orice clipă verticală a vieţii mele. Stînd în picioare nu cunoscusem niciodată o asemenea uşurinţă activă a trupului şi a minţii. Încercînd să folosesc puterea asta, mă întindeam, mă suceam şi mă învîrteam. Deodată m-am oprit : simţisem un miros deosebit pe un colţ al pernei, un amestec de vanilie şi de măghiran, un parfum proaspăt, cald şi dulceag totodată, care, în sine, n-avea nimic extraordinar. Îmi plăcea, aşa cum mi-ar fi plăcut să miros parfum de lavandă sau de paciuli.

Mi-a trecut prin minte că mă strecurasem în cearşafurile care înveliseră o fiinţă omenească în moartea vie

a somnului. Cînd mă culcam într-un hotel, cearşafurile erau spălate ; eram tulburat de saltea, de pături, de fulgii din pernă. În cursul unei călătorii în Calabria, la Cirella di Diamante, am observat două fete care locuiau la etajul meu. Am aşteptat să plece şi am cerut să mi se schimbe camera cu a lor, pretextînd că aceasta e mai însorită. N-am îndrăznit să cer să-mi lase cearşafurile lor. Dimineaţa, cînd toate uşile au fost deschise de femeile de serviciu brunete, am închis pernele fetelor în dulapul lor, ca şi cum n-ar fi fost folosite. Instalat în locul fetelor, le-am luat pernele şi am respirat parfumul obrajilor lor, ca să le născocesc viaţa în camera asta. Cu picioarele goale, ca şi ele, pe mocheta cu flori, apoi pe podeaua pardosită cu plăci negre pătrate, m-am furişat în baia pe pereţii căreia rămăsese desigur vreo fărîmă din pielea lor şi am băut din paharele lor de spălat pe dinţi.

Fetişismul acesta nu mă împingea la fapte caraghioase, cel puţin nu în public. Iubirile mele se desfăşurau firesc, deşi tulburate de prea marea consistenţă a prezenţei partenerei. Momentele de „fuziune" trupească o dată încheiate, materialitatea spaţială, calorică, respiratorie a celuilalt corp mă împiedica adesea să visez. Mi-ar fi plăcut ca propriul meu trup să dispară, stîngăciile, rigidităţile lui, şi să continuăm să discutăm de la suflet la suflet, fără vreun suport fizic. Sau să nu ne întîlnim decît prin intermediul urmelor pe care le lăsăm, prin crîmpeie de file scrise, prin cărţi citite, haine părăsite. Mă feream de cuvinte, nu suportam decît conversaţiile izbutite, acelea unde se sare de la o idee la alta, abia lipite între ele. Atunci trupul nu mai conta, era un simplu organ de suflat băşicuţe mici, lucitoare, aşa cum îngeraşii lui Boucher suflă nori de dragoste peste cîte o frumuseţe adormită. Vorbele goale mă îngheţau şi aş fi vrut să prind din urmă filacterele caraghioase care-mi ieşiseră, vai, atît de des din gură, toate cuvintele inutile şi convenţionale, întrebările care nu cereau răspuns, frazele pe care le rosteam automat. Îmi scăpau în zilele de mare oboseală şi de singurătate, cînd n-aveam puterea să născocesc o apropiere potrivită şi picantă, şi cînd voiam să-l ascult şi să-l aud pe celălalt, vocile noastre care pentru o clipă se confundau ca să implore vidul.

Mă întorc la mirosul pernei în casa de pe Insula Albatros. Mi-am rezemat de ea obrazul și urechea (atunci percepi bătaia propriei tale vieți). Nu mă puteam gîndi nici la forma, nici la sexul trupului care stătuse în patul acesta înainte de mine. Situația asta îmi era de ajuns. Gol într-un pat nou, într-o cameră necunoscută, într-o casă căreia îi forțasem ușa pe o insulă pustie, la peste zece mii de metri de orice așezare locuită, tocmai asta mă încînta. Ajunsesem la limita îndrăznelii mele : furt de vin și de salam prin efracție, iar acum întîlnirea cu parfumul ăsta, contactul cu taina obraz lîngă obraz.

Adesea mă tem să nu fiu socotit nebun sau ușuratic, dar sînt stăpînit de sentimentul motivului *meu* și de o dorință permanentă de a nu renunța la nici un crîmpei din libertatea *mea*. În patul ăsta, în casa asta, pe insula asta îmi întîlneam în sfîrșit personajul depășit, dar pe propria-i cale.

Jur că nici o clipă nu mi-a trecut prin gînd să aprind lumina și să mă uit împrejur, să încerc să aflu la cine stăteam în noaptea asta. Cultivam ciudățenia și îmi acordam un început de legitimitate. Plăcerea pe care o simțeam, această minunată jubilație, mă vestea că sînt, firește, pe calea cea bună.

A devenit vădit că n-aveam să dorm nici o clipă, fiecare dintre terminațiile mele nervoase era excitată. Nici un gînd nou. Doar gîndul că sînt gol, între cearșafurile astea. Și gustul roșu-sepia al vinului, și gustul de fier al salamului.

MARŢI

La prima rază de lumină a zorilor, am înţeles că totul se schimba. Vreau să spun că lucrurile aveau să devină pe deplin limpezi. Plecam, adică puneam scara în faţa ferestrei, închideam zăvoarele uşiţei, urcam la etajul întîi, încălecam pervazul, împingeam storurile şi le fixam din afară, coboram treaptă cu treaptă, puneam la loc scara. Nu se întîmplase nimic. Stăpînul casei avea să creadă că uitasem sticla pe masă (şi coaja de salam uscată) ; trebuia să-l tulbur un pic.

Iar eu mă întorceam la viaţa mea, la cuterul meu, la Universitatea din Rennes, la catedra de literatură a Renaşterii. Deveneam iarăşi Gilles Laborde, care nu mai credea în nici un Desportes, Despériers, Du Bartas, Du Perron, şi se temea să nu fie prea francez. Milan Kundera preda la aceeaşi universitate şi aş fi vrut să mă cheme Kundera sau Dimitri Charofas sau Giorgio Strehler. Mă plictiseam în pielea mea şi în provincia mea. Nu-mi mai plăceau grozama, dealurile şi pădurile legendare. De altfel, nici măcar nu eram breton.

Îţi trebuie un oarecare curaj ca să mărturiseşti cuiva că-ţi petreci viaţa studiindu-i pe Maurice Scève şi Pernette du Guillet, sau pe vreun Ponthus de Thyard. Asta înseamnă ca în cîteva clipe să ieşi din rîndurile oamenilor cu minte. Şi n-am spus nimănui că mi s-a întîmplat să încerc un fel de ură pentru dragii mei poeţi uitaţi, care vor să mă tragă în afara vieţii timpului meu. Pe ei nu-i duc nici la plimbare cu vasul cu pînze, nici la pescuit. Nu

mai știu decît cuvinte marinărești ca să vorbesc despre mare și n-am declamat niciodată *Oceano nox* pe ocean. Îndrăgostit fiind, n-am comparat vreodată corpul frumos din carne caldă și parfumată pe care-l țineam în brațe cu cărnurile mistice sau pur și simplu plastice. Nu spuneam : „Ai sînii sus și mici ca și ai Evei lui Cranach", ci îi mîngîiam cu nasul și cu gura înainte de a-i apuca.

M-am ridicat. Era un moment greu : ieșeam din patul cald. Gol, aveam să întîmpin frigul unei case pustii. Asta a fost prima mea surpriză. În ajun o încălzisem cîteva ore, iar noaptea vremea se schimbase. M-am aplecat pe fereastră, aerul era călduț, o mimoză se zbîrlise, o ceață ușoară ascundea marea, de parcă insula exala abur cald. M-am întors spre cameră cu ochii deschiși.

Altă surpriză : vedeam mobile, patul-barcă și așternutul lui din bumbac alb, o comodă în stil Ludovic-Filip, din lemn de păr, un fotoliu vechi acoperit cu o țesătură cu floricele, două scaune foarte ușoare din paie, pictate în roz, pe care-mi aruncasem hainele. „E cumva o cameră banală ?" m-am întrebat, dar nu credeam să fie. Am coborît gol scara și am lăsat în jos maneta contorului. Cazanul a intrat în funcțiune. Am căutat o baie în casa luminată. Eram atent la toate, dar mergeam prea repede de la o lumină la alta. Pur și simplu, de fiecare dată uimirea mea sporea. Am găsit o baie foarte înaltă, așezată pe niște picioare de leu, și am umplut-o. Apa caldă era doar călduță, fiindcă avusesem ideea ciudată de a închide contorul, așa că am oprit apa rece. M-am cufundat în baie pînă la bărbie. Deși ar fi trebuit să mă simt bine, m-am simțit cuprins de frică. O frică bruscă de toate luminile astea, de zgomotul cazanului, de temperatura băii, potrivită exact cu cea a corpului meu ; mi-era frică de casa asta, de marea ascunsă, de sărăcia mea, de goliciunea mea, de singurătate. Mi-era frică mai ales de respirația mea și de viața mea. Am ieșit în grabă din cadă și m-am uscat într-un halat de baie alb, apoi în altul galben-auriu. Tremuram, apa se scurgea cu un zgomot omenesc, ca un horcăit regulat de înfundare, între două scurgeri libere. Abia am văzut bazinul chiuvetei, turnat într-un metal cafeniu-închis, neted, sub vechile robinete din abanos și argint (am observat marcajul, privind în fugă, dar fără să mă uit cu adevărat într-acolo).

Am observat masa plină de obiecte de toaletă, așezate într-o ordine desăvîrșită, ca niște petale în jurul mijlocului unei oglinzi cu încrustații de sidef. Și sticlele, și tocurile pieptenilor și ale periilor. Și fereastra mare, storurile pe care nu le deschisesem și perdeaua din muselină albă. Dar de văzut, n-am văzut cu adevărat decît o monogramă, două litere alăturate (nu înlănțuite) care marcau rufăria, dopul sticlelor, cutiile de talc, Un A și un M, litera A părînd să se sprijine pe M. M-am gîndit că litera A se deforma, în timp ce M-ul rămînea perfect drept și înfipt pe picioarele lui : AM.

Era primul semn pe care-l surprindeam : AM sau, mai curînd AM și parfumul de pe pernă. Și sticlele pe care le-am deschis și halatul care mă înfășura, o năvală de parfumuri și de senzații. Pe trupul meu alb și un pic musculos, o nouă viață de culoare, de căldură și de arabescuri. Acum înțelegeam de unde îmi vine frica. Aveam să mă fac nevăzut, să mă îndepărtez de mine, de prudența mea, de domeniul meu rezervat, de cunoștințele mele, de disperarea mea comodă. Mi se părea că mă călugăresc și că trebuie să descopăr, străbătînd casa-biserică, podoabele ei, Scripturile, dosarele cabalei ei particulare, iconografia ei și exegeza mea finală... numele și moravurile unui nou Dumnezeu.

Totul avea să se schimbe în viața mea, și-l auzeam pe Amadys Jamin cîntînd *Stanțele Imposibilului* :

„L'été sera l'hiver et le printemps l'automne
L'air deviendra pesant, le plomb sera léger :
On verra les poissons dedans l'air voyager
Et de muets qu'ils sont avoir la voix fort bonne“ [1].

Am deschis primul sertar pe la ora zece. Am șovăit îndelung : nu știam cu ce cameră să încep : cu cele pe care le cunoșteam un pic — bucătăria, pivnițele, o baie, camera în care dormisem — sau cu celelalte pe care doar le străbătusem cu ochii pe jumătate închiși, cele trei de la etajul întîi, salonul, biroul, biblioteca ? Nu contează, o să um-

[1] „Vara va fi iarnă, iar primăvara toamnă / Aerul va deveni greu, iar plumbul ușor / Vom vedea pești călătorind prin văzduh / Și, deși sînt muți, vom observa că au glas foarte bun“. (N. t.)

blu peste tot, dar trebuia oare să știu foarte repede esențialul, riscînd să-mi fac o idee în pripă, sau să mă las condus de hazard, să descopăr mai multe despre o cutie de chibrituri care face reclamă unui loc îndoielnic, decît despre prezența unui dicționar Hatzfeld și Darmesteter ?

La ora nouă căutam o metodă de a scotoci, lacomă, brutală și polițistă, sau respectuoasă, înceată și minuțioasă, ca aceea care-i face pe arheologi să înainteze cu zece centimetri pe zi. Mă întrebam dacă voi fi în stare să analizez elementele atît de diferite pe care trebuia să le am, pentru o clipă, în mînă. Totuși dispuneam de un instrument antrenat, creierul meu de specialist în domeniul literaturii. În principiu, eram deschis tuturor stilurilor : celui poetic, celui baroc, stilului buf, celui popular, celui savant, stilului obscur, amfiguricului... dar știam bine că adesea semenii mei vorbesc o limbă mai de neînțeles pentru mine decît era pentru ei cea a lui Maurice Scève.

La nouă și jumătate mă gîndeam că totul va fi greu. În clipa aceea, ceața s-a ridicat, marea s-a ivit și am numărat în larg, nu prea departe, patru bărci cu pînze și cinci cu motor. Ar fi o minune să nu vină nimeni să mă stingherescă sau să mă închidă. La ora nouă și cincizeci și cinci visam la altă minune : să găsesc o cheie cu o etichetă pe care să scrie Ușa Mare. Dacă puteam s-o deschid aveam să iau înfățișarea senină a ocupantului de bună credință. Nu mă temeam decît de sosirea lui AM sau a vreunei rude apropiate de-a lui. M-am dus direct la comoda bretonă din hol și, în sertarul de sus, într-o grămadă de sfori și de legături imprimate de toate culorile, am găsit niște dopuri de șampanie, niște zaruri într-un toc de piele, niște cărți de vizită ale unor negustori și cîteva chei fără etichetă. Am încercat-o pe cea mai voluminoasă și am deschis cu ea ușa cea mare. Eram la mine acasă.

Am ieșit și am intrat de vreo zece ori ca să-mi deprind picioarele, mîinile, urechile și ochii cu drumul cel mai scurt (pietrișul de pe terasă se încrustase în pămînt sub pașii repetați, făcuți pe calea cea mai scurtă), cu cele două trepte dreptunghiulare și omotetice, cu vîrîtul cheii în broască, cu rezistența, zgomotul și scîrțîitul ușii

(pe care o puteam unge fără riscul de a stîrni mirarea cuiva şi vreo bănuială, fiindcă uneori uşile încetează să scîrţîie prin simpla modificare a condiţiilor atmosferice, prin strivirea vreunei insecte al cărei corp conţine ulei. Sau datorită particulelor de ulei lampant care cad din cer, sau pur şi simplu din cauza uzurii), cu înaintarea pe dalele de piatră. Şi închideam uşa oarbă ca să mă pomenesc iarăşi în întunericul absurd al holului acestuia, trăgînd pe nas aerul casei, mirosul ei de pămînt şi ceară de parchet. „Of, sînt acasă", repetam de fiecare dată şi îmi redobîndeam întrucîtva seninătatea, inima nu-mi mai bătea atît de repede. Nu mă hotăram să intru într-adevăr la stînga, spre camerele de primire, spre bucătărie şi cămară, sau la dreapta, spre camerele de meditaţie şi de studiu. Sau în sus, pe scara de lemn care urca la camere, sau în jos, pe scara de ciment care cobora spre pivniţe. Holul ducea la toate camerele, dirija întreaga viaţă a casei. Aici aveau loc întîlnirile locatarilor între somn şi foame, între lectură şi plăcere, între petrol, vin, mirodenii, cărţi şi sticle. Mă opream la trecerea asta în penumbră şi şopteam : „E un loc de destindere între două acţiuni sau două ţipete. AM trece pe aici de zeci de ori pe zi, tace o clipă şi poate alege".

M-am hotărît să ies iarăşi. Trecînd pragul mă temeam că o să mă pomenesc nas în nas cu cineva care putea să-mi ceară socoteală, dar mă simţeam tot mai puţin vinovat, iar piciorul meu cunoştea înălţimea exactă a treptelor. Regăseam terasa, aerul marin, mirosul slab de mimoză cu o plăcere extraordinară, totul se deschidea. O dată, am mers mai departe pe terasă, pe străduţa care cobora în serpentină pînă în port. Mi-am văzut cuterul pe care-l botezasem *Délie*, din dragoste pentru Scève şi ca să-mi exprim legăturile tainice cu barca asta cu punte, deschisă şi întotdeauna primejdioasă.

De obicei, nu acţionez niciodată în modul acesta în aparenţă nebunesc : să intru şi să ies de zece ori dintr-o casă, să adulmec aerul ca un cîine rătăcit. Să fi fost nelinişte ? Nu, nu mă mai temeam, mă liniştea. Înainte de a alege o cale.

Trei şezlonguri erau strînse şi sprijinite de comoda din antreu. Am luat unul (împreună cu cîteva sticle, cî-

teva sfori și zarurile) și m-am instalat cu fața la deschizătura dintre măceși.

De fapt, eram obosit să mă duc și să vin întruna, să adulmec. M-am gîndit intens la AM și n-am înțeles de ce atribuisem monograma asta unui singur om care ar fi înfăptuit nebunia de a-și grava numele și prenumele pe flacoane. Marcajele astea sînt mai adesea semnul a două familii înrudite. *A* ar fi prima literă a numelui șefului familiei, iar *M* prima literă a numelui soției sale, asta în vremuri destul de îndepărtate — pe la 1900, judecînd după stilul lucrurilor gravate. Gîndul mi-a stîrnit un fel de fior, premergător cercetărilor. Eram aici, stăteam în șezlongul ăsta comod și-mi și vîram mîinile în scrinuri.

Atmosfera era din ce în ce mai plăcută.

N-am dat prea multă atenție dopurilor de șampanie, neînsemnate resturi ale sticlelor aduse de prieteni, amintiri de la aniversări, de la petreceri, sau de la vreun eveniment fericit (fără dată scrisă), semne totuși ale unei anume plăceri de a trăi. Sau, oare, ale unei situații fără strălucire ? (Dă cineva vreo atenție dopurilor ăstora atunci cînd bea șampanie în mod obișnuit ?) Poate că nu însemnau nimic (or fi fost păstrate ca flotoare de undiță... din dragoste pentru un material perfect... din dorința de a nu le murdări, aruncîndu-le la lada de gunoi... dintr-o veche tradiție de familie...)

Am descurcat cîteva sfori. Unele legături aveau imprimată adresa unui cofetar de la Roscoff, sau ale unui rotisor de la Saint-Pol-de-Léon. Am citit cinci sau șase cărți de vizită ale unor negustori din localitate. Zarurile erau pentru... dar încă nu știam nimic.

Am mai intrat o dată în hol. În comodă, jos, am găsit un rînd perfect aliniat de ghete de model vechi, o pereche mari, o pereche care după dimensiuni și formă păreau de damă și trei perechi pentru picioare de copil. Erau atît de bine rînduite în ordine descrescîndă și atît de prăfuite, încît n-am îndrăznit să le ating. M-am apropiat și am văzut ieșind un păianjen uriaș dintr-una din ghetele cele mai mari. La dreapta și la stînga celor cinci perechi de ghete, un spațiu gol egal, închis de un desiș mort de fire din pîslă, țesute de alți păianjeni de casă.

Atunci mi s-a părut că am făcut prima descoperire : nimeni nu se atingea vreodată de comoda asta. M-am uitat mai atent la cărţile de vizită ale negustorilor : toate erau tipărite cu litere demodate, iar numerele de telefon cu două cifre mi le evocau pe domnişoarele centraliste. Mi s-a părut, de asemenea, că acum cofetarii nu mai folosesc legături imprimate şi că dopurile de şampanie sînt uscate.

Am deschis uşa cea mică, să fac curent între ea şi cea mare. Am ascultat foarte atent ca să aud, dincolo de mişcarea aerului, proteste îndepărtate : „Iar faci curent ! Închide odată uşa, o să ne omori !" Cuvintele de pe vremea cînd eram copil, însă nici o voce nu s-a auzit, nici măcar în mine. Îmi închipuiam, dar nu auzeam nimic. Am închis cele două uşi şi am intrat, curajos, la stînga. „De ce la stînga ?" m-am întrebat intrînd pe uşa salonului, „ştii bine că în birou sau în bibliotecă o să afli adevăratele răspunsuri". Totuşi am continuat să deschid aceeaşi uşă. Fără îndoială, voiam s-o iau încetişor în descoperirile mele, ca să arăt că mă hotărîsem şi că mă instalam în crima mea. În acelaşi timp, mă gîndeam că o incursiune rapidă ar fi fost mult mai sălbatică şi mai vinovată. Totodată nu mă *gîndeam* ; vreau să spun că gîndirea mea nu acţiona în planul principal şi nu intervenea decît asupra marginilor sau franjurilor. Puterea minţii, cea a atenţiei erau rezervate pentru ceea ce vedeam sau auzeam. Văzul precumpănea, desigur, dar trosnetul parchetului, scîrţîitul storurilor deschise iarăşi, sonoritatea deosebită a fiecărui loc aveau şi ele o mare însemnătate, iar eu tot mai nădăjduiam să aud, dincolo de zgomotele mele, amintirea fantomatică a cuvintelor, a rîsetelor şi a suspinelor.

Mi se părea că dacă aş fi avut daruri supranaturale, aş fi fost mai sensibil la voci decît la apariţii. Urechea mea e mai inventivă, mai visătoare ca ochii, dar n-am perceput decît zgomote reale, cele ale paşilor mei pe un covor vechi, ponosit, cele ale respiraţiei mele grăbite, un ţipăt de pescăruş.

Am privit în plin. Am înţeles numaidecît că în încăperea asta mare şi lungă, luminată de patru ferestre, nu intrase nici un lucru după ce Lord Kelvin însuşi fusese instalat în bucătărie. Era un salon în pur stil A Treia Republică şi am căutat, ca să mă contrazic, o mobilă sau

un lucru ulterior anului 1940. Desigur, nu era canapeaua acoperită cu o husă de chintz cu flori de cicoare și cu boboci aurii pe fond negru, lucios (sfîșiată în mai multe locuri deasupra canapelei galben-verzui), nici fotoliile de răchită, nici cele două șezlonguri din palmier de India, la care suportul pentru picioare, cu cîrlige din oțel albastru, intra sub scaun. Scrumierele sînt adesea obiectele cele mai recente. Am găsit o reproducere în relief a templului de la Angkor-Vat, datînd de la Expoziția colonială din 1934 (oamenii scuturau pipele ciocănindu-le de acoperișul în formă de dom, iar mucurile de țigară erau strivite pe scările templului), un fals după Lalique — o femeie, îmbrăcată de Lanvin, stînd culcată în cornul lunii, în pasta de sticlă de culoare opal. O tamburină bască — dar asta nu era scrumieră — de mărimea unei farfurioare de cafea, cu chimvalele ei minuscule. Și am făcut ceea ce făcuseră pesemne atîtea degete (mijlocul pielii întinse mai purta încă multe semne), am zgîriat cu unghia, am scuturat rotocoalele de alamă, ca să stîrnesc pentru o clipă niște sunete abia perceptibile.

Un număr din *Plaisir de France* din 1937 sărbătorea pe Hon. Mrs. Reginald Fellowes, pe Aga Khan, și ascundea un dulap de lichioruri așezat pe jos. Trei sticle gravate cu frunze și cu flori de glicină erau pe jumătate pline cu lichior de coacăze, cu lichior de cacao Chouva și cu un alcool alb de alune sau de sorb. Băuturile mi s-au părut răsuflate și n-am putut ghici care-i lichiorul de cacao Chouva, decît datorită unei etichete de porțelan ce atîrna de un lănțișor petrecut pe după gîtul sticlei. Paharele străluceau, dar depozitele de zahăr de pe marginile sticlelor deveniseră tari și tăioase ca niște muchii stîncoase. În cămin, cenușa și un rest de buturugă nu mi s-au părut prea vechi, deși n-am făcut vreun studiu cu privire la îmbătrînirea lemnului ars.

Am îndrăznit să lovesc puternic divanul cu palma, dar n-a ieșit praf aproape deloc. De altfel, puteai să ștergi cu degetul fără să lași nici cea mai mică urmă peste cele trei mese din lemn de tremurătoare, care intrau una în alta.

Spre fundul camerei, foarte departe, vedeam ceea ce astăzi cu modul nostru caraghios de a prescurta limbajul.

s-ar numi colț-sufragerie sau colț de prînz. Și mă gîndeam că spațiul acesta material o să-mi dea mai direct informații cu privire la viața recentă a casei (pe care mi-o dezvăluise jambonul început), cînd o să mă pot îndepărta de salon.

Am dat de un gramofon și de niște discuri. Am întors îndelung manivela, am ales primul disc din grămadă, *Chinanikida,* și l-am pus pe platoul care, cînd am tras frîna, a început să se învîrtă cu 78 de turații pe minut, în ciuda presiunii puternice a brațului mare al diafragmei pe care-l coborîsem cît mai lin cu putință. După o scurtă introducere orchestrală, a cărei țopăială mi-a părut să dateze din anii douăzeci și șase sau douăzeci și șapte, o voce nazală și cu inflexiuni de aramă a cîntat un text idiot. Am trăit trei minute de mare teamă : mă așteptam în fiecare clipă să văd intrînd o fată în fustiță de tenis, cu părul strîns cu o panglică albă. Sau un fox sîrmos dintr-aceia a căror spiță pare să fi dispărut de pe suprafața pămîntului în același timp cu fox-trot-ul. Alerta odată trecută, discul a continuat să se învîrtească în șanțul fără sfîrșit, sub bisturiul neiertător al acului. Am împins maneta frînei și am căutat alt disc. Am găsit un Lauritz Melchior în *Amurgul zeilor,* o înregistrare atît de rară și de frumoasă încît n-am îndrăznit s-o ascult fără să fiu sigur de calitatea acului. L-am încercat cu degetul pe cel cu care ascultasem *Chinanikida* și l-am găsit uzat. Am descoperit numaidecît o cutie de ace noi și, neștiind ce să fac cu cel vechi, l-am aruncat într-o vază. Zgomotul pe care l-a făcut căzînd înăuntru m-a înștiințat că acolo trebuiau să fie și alte ace. Am ridicat vaza : era aproape plină de ace. La fund, cele mai vechi erau ruginite.

L-am ascultat pe Melchior cu cea mai mare teamă. De data aceasta în ea se amesteca și extazul, dar frica a destrămat extazul care cere un suflet mai senin, prefăcîndu-l într-o admirație neliniștită. M-am uitat la toate discurile și le-am găsit împărțite între opera wagneriană, *Nocturnele* lui Chopin, cîntate de Cortot, Nat sau Paderewski și jazul comercial al anilor douăzeci pînă la patruzeci, care habar n-avea de New Orleans și Chicagoan. Am ascultat un fals *Mood Indigo*, un *Constantinopol* adevărat (Ci-on-s-ti-e-n-ti-ai-n-o-pi-l-i), apoi două melodii

ale lui Fred Astaire. Mi-au dat lacrimile. Fred Astaire mi-a părut întotdeauna una dintre valorile care trebuie neapărat ocrotite. Cîntecul lui *Night and day*, atît de des reluat de cîntăreți, trebuia să hîrîie un pic la un vechi gramofon, ca să-i pot atribui cîntărețului-dansator slab și precis, cu capul său sculptat, cu trup de scarabeu și cu picioare elitre, sufletul curat și, un pic naiv pe care i-l doream dintotdeauna. *A fine romance* cu un text și mai neghiob, mă făcu să intru numaidecît într-o lume roz, unde orchestre nevăzute încep să cînte de îndată ce o pereche rătăcește într-un chioșc gol cu podeaua dansînd ca pista de la Radio-City.

Am oprit muzica, am pus discurile la loc, hotărînd să repun întotdeauna fiecare lucru la locul lui. Tot mai voiam ca trecerea mea pe aici să rămînă neobservată. Un ac nou mai puțin, un ac uzat în plus; o sticlă mai puțin, o cifră mai ridicată la contorul electric, mai puțini litri de păcură, salamul mai scurt — aș fi putut ocoli toate urmele astea și încă multe altele, dacă n-aș fi mîncat, nu m-aș fi spălat, dormind de la asfințit pînă-n zori, nefolosindu-mă de nimic. Să mă așez pe unul dintre șezlongurile de palmier de India era riscant : ar fi putut crăpa deodată. Încercam să mă fac mai ușor, să nu mă las pe nimic, să respir aerul veșted al salonului fără să-l modific prea mult în propriile-mi foale.

O clipă m-am întrebat unde-i universul meu personal : la Rennes, în apartamentul meu de la etajul al treilea, între etajul al patrulea al familiei Ecoffard și cel de-al doilea al familiei Moreau-Lepape, la universitate, în fața capetelor schimbătoare ale studenților, la taică-meu și maică-mea în noua lor casă de la Provence des Baronnies, unde-i stinghiream cînd mă duceam să-i văd, sau lîngă alt trup ; dar acesta era un refugiu de scurtă durată și amenințat de dorința absurdă de a termina, de a ne despărți, de a rămîne singuri. Pe cuterul meu — mai mult. Nu cunoșteam situație mai prielnică reveriei existențiale, decît aceea de a sta întins în *cockpit*, cu ochii la cerul pișcat de nori, cu urechile ciulite la murmurul uriaș al mării și, lipit de cocă, la lunecarea șuvițelor de apă. Era o reverie care n-avea nimic liniștit : mă ridicam adesea ca să scrutez orizontul, să verific direcția, ca și cum mă

temeam de o ciocnire cu alt vapor al vreunui visător sau să eşuez pe pietre. Adesea, abia mă întindeam şi mă sculam iarăşi. Totuşi determinasem din nou poziţia cuterului şi scrutasem în întregime spaţiul între linia cenuşie aproape nedesluşită a coastei şi linia albastră, împodobită cu ciucuri albi a arcului mării. Frica era cea care mă înţepenea, neliniştea de a fi singur, în mod ciudat pe apa adîncă şi de a mă lăsa să plutesc în derivă cu ochii la cer. Asta era, frica mea venea de acolo că nu-mi conduceam viaţa decît cîrmind, ca vapoarele. Se întîmpla ca, prea stăpînit de teama de necuprins, să mă îndrept spre coastă şi să iau o cameră deasupra unei cafenele a marinei, unde visam întins, cu ochii aţintiţi în tavanul nemişcat, şi nu auzeam decît vocea liniştitoare a jucătorilor de manilă. Cînd stau în pat mi-e mai puţin frică, gîndurile mi se pierd şi adorm. Fiecare noapte este o mică moarte. În fiecare dimineaţă aştept ca viaţa să intre fără să bată la uşă, să-şi scoată rochia printr-o simplă mişcare a şoldurilor şi să se culce cu mine.

Vechi discuri, lichioruri ofilite, o revistă de acum patruzeci de ani, oare actualii stăpîni ai casei se purtau cam ca mine, aşezîndu-se uşor, stîrnind nişte ecouri şi trăind altundeva ?

Erau, fără îndoială, multe alte lucruri de descoperit în salon, dar mă stăpîneam şi, în acelaşi timp, eram tîrît de cele două curiozităţi ale mele — cea profundă şi cea de suprafaţă. Puteam la fel de bine să dau peste un lucru sau un document revelatoare, mergînd repede, aruncînd o privire grăbită sau vîrînd mîna pe sub căptuşeala perdelelor (de mătase verde, strînse cu un şnur împletit de care atîrnau doi ciucuri roşii).

Pe graniţa nedesluşită dintre salon şi sufragerie, marcată doar de linia groasă a divanului mare care întorcea spatele mesei îndepărtate, înconjurată numai de scaunele ei, m-am oprit îndelung. Tocmai zărisem un portret de grup care m-a făcut să mă gîndesc numaidecît la *Adunarea de familie* a lui Frédéric Bazille. Într-un muzeu aş fi putut citi pe o plăcuţă de aramă ceva în genul *Familia pictorului,* iar pictorul ar fi avut un nume foarte franţuzesc, ale cărui iniţiale ar fi fost AM. Ca la Albert Marquet, André Masson sau Adolphe Monticelli.

Casa şi lenjeria cu iniţiale ar fi fost ale lui. Pretenţia lui ciudată de a grava deodată prenumele şi numele s-ar fi explicat prin paranoia obişnuită la artişti.

Deodată mi-a trecut prin minte că pictorii semnează cu penelul şi m-am apropiat, dar pînza era slab luminată. Am hotărît să dau jos tabloul şi să-l expun la lumină ; era cu spatele la ea. M-am folosit de un scaun ca şi cum ar fi fost fără spătar (după ce mi-am însemnat cum fusese aşezat). Mi s-au întîmplat toate necazurile : sfoara tabloului s-a rupt, am dat din şolduri cu putere ca să nu mă dezechilibrez, iar tapiţeria scaunului s-a stricat. Dezechilibrîndu-mă, m-am pomenit pe jos, nevătămat şi continuînd să ţin tabloul.

E greu să rîzi singur în hohote ; m-am mulţumit să înjur şi, mai ales, să nu-mi mai fie aşa de frică. Catastrofele te descarcă din punct de vedere nervos. De acum trebuia să mă aştept să trec pieptiş prin parchet, să dau foc casei sau s-o inund, şi mă mai întrebam cum aveam să înlocuiesc vechea sfoară, să ascund deteriorarea scaunului şi sfîşierea catifelei lui canelate.

Am hotărît să pun scaunul la locul lui — aveam să văd mai tîrziu ce-i de făcut — şi să studiez tabloul. L-am pus la un capăt al divanului, sprijinit de braţele scaunului, cu faţa la fereastră. Eu m-am aşezat la celălalt capăt. Semnătura ? Jules Ravenot. Nu mă înşelasem : Ravenot îl copiase, cu siguranţă, pe prietenul lui Monet şi al lui Renoir — aceeaşi înălţime a liniei orizontului, aceeaşi terasă adumbrită de un pom, aceeaşi dispunere a personajelor în mici grupuri de cîte două sau trei, şezînd sau în picioare, dar nu ştiuse să-şi pornească tabloul de la un prim-plan solid. La Bazille, o bunicuţă îmbrăcată în albastru, impozantă, comandînd, prin ţinuta ei ţeapănă, personajelor care stăteau în picioare iar prin înclinarea rochiei ei mari, cu crinolină, — unghiul picioarelor soţului ei care poartă pantaloni crem şi îndepărtata rochie *cloche* a unei tinere femei.

Am căutat mai întîi vreun element care să poată face legătura între personajele lui Ravenot şi locuitorii casei. L-am găsit îndată în prim-plan : în locul pălăriei cu flori, al buchetului şi al bastonului înfăţişate de Bazille — un

coş plin cu fructe, o sticlă astupată cu ceară roşie şi, parcă aruncat pe jos, un şervet purtînd iniţialele AM.

M-am repezit în cămară, unde în ajun, înainte de a descoperi dulapul cu provizii, dădusem peste cel cu feţe de masă. Am căutat un şervet : era la fel cu cel din tablou. Ravenot căutase asemănarea cea mai deplină. Cunoşteam, deci, cîţiva strămoşi AM. Păreau încăpăţînaţi. Prea îmbrăcaţi, cu neputinţă să ţi-i închipui goi. Îmi displăceau, îmi părea rău că rupsesem şnurul tabloului şi stricasem scaunul ca să-i descopăr. Totuşi îi priveam onest, ca să-mi fac datoria şi să mă pătrund de trăsăturile lor. Trebuiau să-mi devină la fel de familiari ca propriii mei strămoşi, de la care n-aveam decît fotografii îngălbenite şi sub-expuse, în care apăreau palizi şi inconsistenţi. Îmi aminteam mai ales de o fotografie înfăţişînd nouă călugăriţe de la mînăstirea Saint-Paul din Chartres, stînd drepte în faţa fotografului pe care mi-l închipuiam cu capul vîrît sub vălul lui negru şi fixînd cele nouă capete cu boruri albe. N-am ştiut niciodată care dintre figurile acelea de ceară era a rudei mele şi o adoptam cînd pe una, cînd pe alta, închipuindu-mi, ca să mă îngrozesc, viaţa pe care o dusese.

Familia AM mi s-a instalat destul de uşor în memorie. Mi-am făgăduit să o privesc adesea (deci, de acum hotărîsem să petrec cîtva timp în casă), de fiecare dată cînd aveam să trec prin salon. Am fost ispitit să le dau nume, ca să-i evoc mai uşor, dar am nădăjduit să-i identific cu precizie descoperind albume de fotografii cu legendă.

Am închis ochii cîteva clipe. Privisem intens prea multă vreme tabloul lui Ravenot. Culorile pictorului, asemănătoare întrucîtva catranului, s-au luminat. Mi s-a părut că navigam în derivă printr-o ţară plată şi înceată ca Olanda, unde minunile tainice sînt legate între ele prin nenumărate fire de apă. Aveam să le urmez, continuînd să merg în derivă şi mai aproape de fluvii tot mai mari, pînă la mare — sfîrşit şi nou început.

Am lăsat tabloul pe divanul din salon şi am trecut graniţa nevăzută în sufragerie. Această alăturare a două încăperi nu era obişnuită în Franţa, în perioada în care fusese construită casa. Nu mi-i închipuiam pe cei doi-

sprezece AM din portret cinînd la capătul unei lungi încăperi goale. Erau oameni care se adunau în mijloc. Atunci am observat o perdea din aceeaşi mătase verde ca acelea de la ferestre, care cădea perpendicular pe perete. Era firesc să n-o fi văzut de la început, fiindcă aproape se confunda cu perdeaua de la fereastra a patra. Cea de vizavi, ascunsă de un panou din lemn cu o ghirlandă de flori pictată, nu mi s-a dezvăluit decît atunci cînd am descoperit vergeaua metalică mascată de o dublă draperie de culoarea alburie a tavanului. Am rotit panoul şi am eliberat cea de a doua perdea. Trăgîndu-le, m-am pomenit într-o adevărată sufragerie, de aproximativ patru metri pe cinci, o treime din salon.

M-am aşezat la un capăt al mesei, cu spatele la fereastră. Simţeam un gol în mine, mi-era greaţă şi nu ştiam ce caut în casa asta tristă. De ce mă expuneam unor astfel de riscuri ? Puteam să plec, să las totul deschis ca să cîştig timp, să alerg pînă la cală şi să dau drumul la motor, ca să mă îndepărtez mai rapid decît dacă aş fi întins pînzele.

Ajunsesem aici şi îmi îngăduiam un răgaz de gîndire, cu capul în mîini, cu coatele pe masă, ca şi cum minutele de nehotărîre sau de reverie molatică n-ar fi fost socotite în decursul vieţii mele. Un exemplu de gîndire flască, ce se învîrte în cerc : „O să plec din casa asta, fiindcă îmi pare fără suflet... dar dacă are un suflet pe care n-am ştiut să-l descopăr ? Chiar mă întreb cum îndrăznesc să-mi pun o asemenea întrebare... Casa există, eu sînt cel care nu exist şi n-am îndrăzneala s-o forţez... dacă nu-mi place (rînjet adresat mie însumi), n-am decît să caut alta".

Al doilea gînd fugar, abia desprins din primul : „Nu exist, sînt aici, am avut îndrăzneala rară de a pătrunde în casă, de a o deschide larg, şi am atît de puţină forţă vitală încît nu stîrnesc în ea decît ecourile cele mai vechi..." De fapt, ştiam foarte bine că mă trăgeam înapoi din faţa uşilor care dădeau în camerele importante (la dreapta culoarului), unde aveam să găsesc poate o explicaţie pe care n-o mai căutam.

Îmi mai spuneam că „toate astea sînt o problemă de curiozitate : sau socotesc casa asta bătrînească, frumoasă

și tristă ca o mașină de locuit o lună pe an, o casă de vacanță, un vid fericit și n-am nimic de făcut aici, sau..."

M-am ridicat nemaiîndurînd să stau cu spatele la fereastră. Am privit în jur : într-un bufet erau niște farfurii destul de frumoase, în sfîrșit... un serviciu de masă. Dar puțin îmi păsa de farfurii. Nu mai era nimic demn de reținut în încăperea asta. Nimic ? Niște mici tablouri cu peisaje. Of ! Am închis iarăși perdelele despărțitoare, am tras în jos cele patru perechi de storuri. Îmi petreceam timpul deschizînd și închizînd. M-am simțit ușor și debarasat de o întreagă jumătate a parterului. N-aveam să mai intru niciodată pe aici. N-aveam să-i mai ascult pe Melchior, Astaire și nici *Chinanikida*. Cînd m-am întors in holul de la intrare, mi s-a părut că scăpasem de nebunie.

Exact în clipa aceea mi s-a făcut tare foame. Așa că m-am întors în aripa stîngă a parterului, dar în partea în care se aflau bucătăria și cămara. Am tăiat o bucată bună de jambon și am băut cîteva pahare de vin. Sticla era de acum goală și mă simțeam infinit mai bine și chiar plin de curaj, în orice caz destul ca să mă duc direct (trecînd prin bibliotecă fără să mă opresc) în biroul de lucru, o încăpere pătrată, cu o fereastră spre fațada terasei și una spre partea superioară a zidului din dreapta.

Am tras sertarul din mijloc al unui birou banal de stejar, așa cum se găseau înainte de război la toate administrațiile. Am făcut metodic inventarul : erau acolo, în mare neorînduială, taloane de carnete de cecuri, hîrtie albă, plicuri, elastic, o cutie veche de Maxiton, un tub de Halazon (spray automat conținînd 180 de doze pentru împrospătarea gurii), rezerve de pixuri cu pastă, un pieptene de buzunar, lame de ras, zece centime, un raportor din plastic, un „șervet răcoritor parfumat" distribuit de Air France, un metru-ruletă, o fotografie de identitate a unei femei cu părul în ochi, niște chei.

Am luat o foaie de hîrtie, un creion (dintr-un pahar de ceramică, portocaliu, de pe birou) și am scris ca titlu :

CARNETELE DE CECURI

Ultimul cec din carnetul cel mai recent purta data de 15 ianuarie, iar acum eram în 15 martie. Toate carnetele

precedente — o duzină și jumătate — acopereau cei patru ani dintre 1973 și 1976 și 15 zile din 77. AM folosea ceva mai mult de patru carnete (de cîte cincizeci de cecuri) pe an. N-am găsit numele titularului contului nici pe taloane, nici pe coperta carnetelor de cecuri (ale Băncii Naționale din Paris, agenția centrală de pe Bulevardul Italienilor).

Am rînduit carnetele în ordine cronologică, ceea ce era ușor, fiindcă datele erau trecute cu regularitate pe taloane. Am adunat sumele scoase în decursul fiecăruia dintre cei patru ani și am ajuns la 123.000 franci în 1973, 157.000 în 1974, 254.000 în 1975 și 223.000 în 1976. Majoritatea cecurilor erau redactate foarte limpede, în special cele emise pentru Tezaurul public (aproximativ 150.000 franci), către E.D.F., Telefoanelor, Asigurărilor, negustorilor de gaz lampant (80000 franci pentru aceste patru rubrici). Mai mult de un cec din două — cinci sute fix — purtau mențiunea „benzină", pentru o sumă care mi s-a părut uriașă — peste 160.000 franci. Am numărat o sută nouăzeci și șapte de cecuri (ceva mai puțin de unul pe săptămînă) la ordinul sucursalelor B.N.D. care-i vărsaseră lui AM aproape 230.500 franci, bani lichizi. Am găsit de patruzeci și nouă de ori ștampila sucursalei din Saint-Pol-de Léon, de patruzeci și opt de ori ștampila agenției Niel-Demours de la Paris, de treizeci de ori pe cea de la Meaux, de cincisprezece ori pe cea de la Vaison-la-Romaine, de opt ori pe cea din Saint-Tropez, de șapte ori La Rochelle, de cinci ori Chambéry, de cinci ori Sarlat. Treizeci de agenții nu fuseseră vizitate decît o singură dată. Notînd pe rînd datele și agențiile, am putut reconstitui deplasările și sejururile lui AM. Își petrecea cea mai mare parte a anului pe insula Albatros, la Paris, la Meaux (locuia poate între Paris și Meaux). Se ducea regulat la Vaison în luna mai și la Saint-Tropez în iunie. Șederile lui iarna în regiunea Chambéry precedau întotdeauna trecerile prin Sarlat. Călătorise în Alsacia, în Pirinei, pe tot litoralul Franței, cu sejururi mai mari în La Rochelle. Mi-am închipuit deodată că o parte a cheltuielilor de la rubrica benzină privea o ambarcațiune cabotînd din port în port. Aceste cheltuieli, aproape zilnice în timpul deplasărilor, erau frecvente în timpul lungilor

şederi în Bretania, ceea ce părea să-mi confirme posesia unei bărci cu motor sau a unui iaht. Pe cît se părea, nici o călătorie în străinătate, vreau să spun nici un cec emis la ordinul vreunei companii aeriene sau al unei agenţii de voiaj, dar nu puteam trage nici o concluzie sigură. De şase ori retrăsese sume destul de mari : 10.000, 14.000, 20.000, 17.000, 13.000, 46.000 franci, notînd pur şi simplu Eu pe talon, ceea ce voia să însemne că le încasase chiar la banca unde era titularul unui cont, cea de pe Bulevardul Italienilor. Erau poate bani pentru călătorii în străinătate, destinaţi să fie transformaţi în devize sau în cecuri Traveler's. Sau plăţi care nu trebuiau să lase urme. Rămîneau cincizeci şi cinci de cecuri diverse pentru un total de 77.000 franci. Trebuia să cercetez unul cîte unul beneficiarii.

M-am interesat în egală măsură şi de încasări. AM nu era salariat. „Creditele" apăreau întotdeauna neregulat şi fără să se menţioneze provenienţa. Am notat trei tipuri de încasări : 1. Foarte rar o sumă importantă, doar trei pentru cei patru ani — 187.000, 131.000, 215.000 franci care măriseră fondul. Aproape numaidecît acesta scădea, fără îndoială printr-un virament în alt cont generator de dobînzi. 2. Foarte adesea sume mici (pentru un total de 224.000 franci) : 500, 1.000 sau 2.000 franci care rămîneau în cont. 3. Contul era refăcut (fără îndoială prin virament) la 20.000 franci, de fiecare dată cînd cobora la nivelul a 5.000 franci.

Am încercat să ghicesc care era activitatea care-i îngăduia lui AM să primească foarte frecvent 500, 1.000 sau 2.000 franci şi uneori o sumă mare. M-am gîndit că putea fi un scriitor care primea o dată pe an drepturi de autor, iar în restul timpului colaborări de la ziare. De pildă, 500 franci puteau reprezenta o colaborare medie la un ziar bogat sau două cu sinucideri la nişte ziare sărace. AM nu era nici dramaturg, nici compozitor, care-şi primesc lunar drepturile băneşti de la Societatea autorilor sau de la S.A.C.E.M. Mi se părea că un pictor n-ar fi fost creditat cu sumele astea mici, decît dacă ar vinde el însuşi litografii. Rămînea de verificat. Nu cercetasem decît conţinutul unui singur sertar.

M-am interesat mai îndeaproape de calendarul călătoriilor și al sejururilor, încercînd să stabilesc niște constante. Mi-am dat seama cu groază că, în preajma echinocțiului, pe la 21 martie, AM, timp de patru ani la rînd, retrăsese întotdeauna bani de la Saint-Pol-de-Léon. În 1976, retragerea asta purta data de 15 martie ! Deci, vaporul lui AM putea acosta în orice clipă. Dacă-l auzeam sau îl vedeam sosind, n-veam la dispoziție decît cîteva minute ca să părăsesc casa. Apoi aveam să mă ascund și să încerc să părăsesc insula în timpul nopții, dacă el nu găsea o cale să imobilizeze cuterul omului care-i forțase ușa și-i băuse vinul.

Am lăsat totul baltă și am dat fuga în port. Era ora patru după-masă. Poate că în clipa asta vasul lui AM pleca de la Roscoff spre insula Albatros. M-am urcat în locul cel mai înalt de pe insulă, singurul din care se vedea marea de jur-împrejur. Am numărat vreo zece vase cu pînze. Așteptam un vas cu motor cu benzină, care putea parcurge traseul dintre Roscoff și insulă într-o jumătate de oră. Am hotărît că nu putea veni în timpul nopții. Aveam nevoie să cred că voi fi liniștit de la asfințit pînă-n zori. Trișam un pic, cît mai puțin cu putință.

Vasul ar lua-o pe drumul cel mai scurt. Cele cu pînze, mai primejdioase, par să se îndepărteze, apoi vin drept spre noua lor direcție. Nu le eliminasem din calcul decît din cauza cecurilor pentru benzină. Asta mi se părea cam ușuratic din partea mea ; există și vase cu pînze și motor. De verificat după releveurile meteorologice dacă AM cheltuia mai puțină benzină în zilele cu vînt !

Am încercat să rîd de mine însumi. Cu neputință — spectacolul nu mai era interior. Vedeam toată insula, în afară de mica adîncitură a portului și de casă. Dune mușcate de plante de nisip și de niște ierburi mărunte care fac flori galbene, miliarde de cochilii albite de soare și de vînturile care răscolesc nisipul. Nici urmă de semănături, de ziduri scunde din galeți sau pietre uscate. Nici urmă de blocuri, nici de sîrmă ghimpată ; era o insulă a Mării Mînecii, împărăție a apei, a vîntului de nord-vest și a ploii, loc de odihnă pentru cormorani (și, fără îndoială, în mod excepțional, pentru albatroși, foarte rari pe marea

asta). Dacă făceam cîţiva paşi în orice direcţie, insula îşi pierdea o parte din cingătoarea ei de apă. Terasa asta atît de strîmtă trebuia să păstreze vreo amintire a celor ce au scrutat orizontul. Am căutat îndelung în iarba uscată de sare şi de iarnă şi am zărit o bilă de agată, pe jumătate îngropată în nisip. Stînd în patru labe, am suflat uşor ca s-o dezgrop un pic. Cornalină purpurie cu vinişoare alburii, pierdută pe un teren de joacă, picată dintr-un buzunar găurit, pusă aici dinadins, ca un ochi pentru toată marea. După ce, cu vîrful degetului, am făcut-o să lucească, am lăsat-o să privească împreună cu mine orizontul de jur-împrejur.

M-am gîndit că nu-i prima mea experienţă de debarcare pe o insulă pustie şi că de fiecare dată fusesem cît pe-aci să înnebunesc de exaltare. La doisprezece ani, în vacanţă la Saint-Malo, mă dusesem pe jos, la sfîrşitul refluxului pe Grand-Bé. Ascuns înapoia mormîntului lui Chateaubriand, aşteptasem fluxul şi-mi petrecusem noaptea dîrdîind cu faţa la luminile calde ale caselor piraţilor. În intervalul dintre flux şi reflux, mă întorsesem să mănînc bătaie la hotelul părinţilor mei, mărturisind deîndată de unde veneam. Ei mă priviseră ca şi cum aş fi fost însemnat de soartă şi nu mă plesniseră decît din principiu. Grand-Bé mi-a lăsat în amintire dîre de fiori. La şaptesprezece ani am cunoscut una din insulele Chausey, o simplă stîncă, un pic înverzită de iarbă tare şi de ciulini albaştri. Mi-a părut rău că sînt acolo fără nici o femeie şi m-am dezbrăcat la piele ca să fac dragoste cu cerul şi pămîntul. M-am cam înţepat la fese. Alteori, am avut exaltări de poet : luam orizontul martor al geniului meu. Viitorul profesor nu se amăgea multă vreme. O singură dată am adus acolo o femeie, dar n-a ştiut să tacă şi să asculte cu mine cîntecul mării. Crezînd că aşa o să-mi placă, voia să-i recit poeme. M-am dus să smulg de pe stînci nişte fire de laminaria şi, pe algele astea cauciucate şi lubrefiate, am poftit-o să se tăvălească goală cu mine. A scos ţipete de groază : erau scîrboase, lipicioase, pline de insecte şi puţeau. Aş fi vrut să lipesc la loc pe stînci panglicile lungi, gudronate, le preferam fetei ăsteia fără duh, ruptă pentru totdeauna de natură şi faţă de care mă simţeam tot mai rece.

Un băiat care pescuia homari a venit să-şi scoată coşurile. Eram prea departe ca să văd dacă prinsese ceva. Cei doi pescari n-au aruncat nici măcar o privire spre insulă. Au scufundat alte coşuri şi au plecat. Pe la ora şase a început să se însereze iar vîntul a încetat. Am hotărît că nu mai sînt în primejdie, vasele cu pînze se făcuseră nevăzute, iar marea era pustie. Am străbătut platoul fără să mă ascund şi am socotit cu pasul că insula, lată de aproximativ trei sute de paşi, se întindea pe o lungime de peste opt sute. Era ascuţită la cele două capete, chiar ca o migdală.

Nu mai era prea cald şi m-am grăbit să mă întorc — era să spun la mine acasă... De acum înainte, n-aveam să mai aprind lumina în toată casa deodată, o să folosesc comutatoarele. Aşa că, după ce am dat drumul la curent, m-am dus să sting lumina în toate camerele pe care nu voiam să le explorez atunci pe loc, şi chiar în salon, pe unde credeam că n-o să mai calc. În trecere, tabloul lui Ravenot mi s-a părut mai bun ; mă obişnuiam cu oamenii ăştia.

N-aveam chef să lucrez numaidecît cu carnetele de cecuri (şi nici nu mi-era destul de foame ca să-mi pregătesc cina) ; m-am hotărît să mă duc să studiez în bibliotecă.

De îndată ce închideai uşa grea, încărcată de cărţi, era greu să-i regăseşti clanţa deasupra unui Juvenal de format mic şi a marii ediţii La Fontaine, tipărită de Fermierii generali. Uşa care dădea în birou era la fel, deşi încărcată cu romane englezeşti din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea. Văzusem uşile astea cu rafturi de cărţi cînd mă dusesem să scotocesc prin sertarul cu cecuri, dar în mod voit nu le înregistrasem, socotind colivia asta culturală prea extraordinară ca să le descopăr în trecere. Cele două ferestre aveau storuri interioare înzestrate la fel ca uşile. Rafturile înconjurau astfel încăperea cu totul. Pe tavanul fără ciubuce era întinsă o pînză pictată de un maestru al acestui gen de tablouri care creează senzaţia naturii şi care înfăţişa o carte deschisă, atît de mare (un dreptunghi de 5,34 m pe 4,20 m, măsurat pe parchet cu o ruletă), încît, dacă te culcai pe jos (vertebrele mele cervicale sînt fragile şi mi-e greu să privesc în sus), puteai

citi textul și admira vinietele. Erau două pagini din *Paul și Virginia*, tipărită de Curmer în 1838 și ilustrată de Tony Johannot, Paul Huet, Eugène Isabey și Ernest Meissonnier. Fiecare gravură era semnată de autor. Știința mea provine de acolo că am găsit volumul respectiv din *Paul și Virginia* într-unul din rafturile bibliotecii. Aceste două pagini, luminate astfel încît sursa de lumină nu se vedea, se citeau fără să-ți sucești gîtul, întinzîndu-te pe covor — și încă ce covor ! — și întorcînd spatele amintirii ferestrei. Pagina de stînga începea cu litera ornamentală I care slujea drept prăjină pentru giumbușlucurile unei maimuțe. Mai întîi era o inscripție gravată, trei versuri din Horațiu care o slăvea pe Elena, pe frații ei Dioscurii, pe părintele vînturilor și Zefirul. Versurile erau încadrate de o ghirlandă lată de frunze și flori. Urma traducerea lor în franceză. Cea de-a doua mare ilustrație a paginii de stînga îl arăta pe omul în vîrstă, cu chipul „nobil și simplu" (care-i spune lui Bernardin de Saint-Pierre povestea celor doi copii), pe cale de a scrijeli cu vîrful unui cuțit în coaja unui *tatamak* (în realitate, *takamaka* — „pom cu trunchiul negricios, din crăpăturile căruia se scurge o rășină", *Littré),* în fața lui Paul și a Virginiei care-l urmăresc cu atenție, un vers din Virgiliu care lăuda divinitățile campestre. Pe pagina de dreapta se putea citi același vers scrijelit în coajă, mărit cum se cuvine și încadrat, ca și cele ale lui Horațiu, cu o ghirlandă de frunze și de păsări. Alt vers (anunțat prin : „Și celălalt, deasupra ușii cabanei Doamnei de la Tour...", cu Ș-ul de la Și reprezentat printr-o literă ornamentală încolăcită de clematite), înconjurat de o ghirlandă mai mică, de parcă ilustrațiile începeau să se simtă obosite de a împodobi întruna, de a moraliza, Bernardin de Saint-Pierre îl traducea astfel : „Aici vom întîlni o conștiință curată și o viață care nu cunoaște înșelăciunea".

După ce am descris atît de rău toate astea, trei ghirlande, două litere ornate și cîteva pachete de text, n-am spus nimic încă despre proporția minunată a marginilor și a spațiilor albe, despre împreunarea fericită a caracterelor celor două corpuri de literă cu scrisul gravat de mînă.

Bineînțeles, am trecut de la tavan la podeaua pe care mă întinsesem. Observînd covorul mai îndeaproape,

am crezut mai întîi că e un covor mameluc de rugăciune, apoi, ridicîndu-mă în picioare, am văzut că, la dimensiunile exacte ale camerei, fusese reprodusă o *surată* minunat anluminată, ale cărei culori — trei bejuri, trei albastruri și cîteva tușe de roz portocaliu — înviorau negrul îndrăzneț al scrisului. Cu picioarele pe Coran (am fost ispitit să mă descalț), cu privirea spre cerul lui Paul și Virginia (ciudat drum), nu puteam uita totuși că sînt înconjurat de un popor de cărți, pe care l-am evaluat în grabă la 4.850 (aproximativ 30 metri pătrați de rafturi, 160 de cărți pe metru pătrat) și mi-am închipuit că toate fuseseră deschise și citite de AM. Socotind 6 ore de carte, 28.000 de ore, exact 1.200 de zile sau 3 ani și 3 luni din viața lui. În ce mă privește, eu petrecusem mult mai multă vreme citind în cei 50 de ani ai mei de viață. Scăzînd 6 ani de copilărie și 3 ani de nebunii de dragoste sau călătorii, am numărat 14.760 de zile a 5 ore de lectură zilnică, 73.800 de ore, o treime din vremea asta pentru ziare, săptămînale, reviste și publicații savante, iar celelalte două treimi ca să ingurgitez 8.200 de cărți. Și știam, fiindcă o repetasem de o sută de ori, că printre ele nu erau 1.000 de cărți esențiale. Cîte plimbări și desfătări pierdute !

M-am consolat gîndindu-mă că însăși natura este un model de risipă, care încearcă toate formele ca să le părăsească pe cele neviabile. Nu m-am simțit atras niciodată de cărți vădit nefolositoare, cum sînt operele aproape tuturor contemporanilor mei. Cei pe care-i accept scriu totuși zece cărți valabile pe an. În 41 de ani de lectură am citit deci peste 400 de cărți ale timpului meu ceea ce este de ajuns, poate 1.000 ale acestui secol. Restul greci, romani, indieni, chinezi, germani și anglo-saxoni, italieni, spanioli, portughezi și arabii pe care era să-i uit, încă 1.000 de cărți, și francezii pe care-i împart la 2. (Să fiu iertat că scriu cu cifre, numerele mă amețesc !). Am citit 2.000 de cărți de la Malherbe la Mallarmé, dar am citit totul de la Marot la Montaigne. Cînd spun *totul,* exclud ceea ce n-am suportat niciodată, lucrările de teologie, de scolastică, de erudiție goală, filosofiile de școală, în 2 cuvinte talmeș-balmeșul. Am răsfoit unele dintre cărțile astea prăfuite, ca să respir aerul pe care-l respirau toată ziua bună-ziua cărturarii aceia neghiobi. Fiindcă,

dacă număr şi cărţile pe care doar le-am mirosit, am ţinut în mînă 30.000.

Deci, eram gata să studiez biblioteca lui AM cu un fel de indulgenţă. Ceea ce mă interesa mai întîi, era desigur să stabilesc dacă o alcătuise el însuşi, sau dacă doar o mărise. Spiritul unei biblioteci îţi apare de la prima vedere. Vezi numaidecît care-i amator de fantastic, maniac al căilor ferate sau mistic. Logic, există un mare număr de lucrări de bază care trebuie să se găsească la oricare cititor cultivat, dar tendinţa particulară şi profundă se dezvăluie în rafturile speciale. La AM, afară de clasici reprezentaţi prin ediţii foarte bune, am notat un *corpus* de lucrări despre mare, din care unele recente, un batalion mai uşor de lucrări licenţioase din secolul al XVIII-lea, de nuanţă Nerciat, mai curînd decît Sade, cu cîteva achiziţii pauwertiene, losfeldiene şi desforgiene, dar fără spirit de sistem. De asemenea, am găsit cărţile celor pe care-i numim *noii filosofi* ; şi pe atunci era o modă atît de nouă, o tartă cu frişcă atît de proaspătă, încît am fost cît pe-aci s-o iau la fugă : mi se părea că AM abia ieşise din bibliotecă şi se putea întoarce dintr-o clipă în alta, cu un volum de Bernard-Henri Lévy sub braţ. Am verificat datele de apariţie : cea mai recentă dintre lucrări apăruse în ianuarie. AM o putuse deci cumpăra în timpul ultimului său sejur, semnalat printr-o retragere a sumei de o mie cinci sute de franci la agenţia B.N.P. de la Saint-Pol-de-Léon. Rămîneam însă la vremea normală. M-am liniştit, amintindu-mi că e noapte şi la Roscoff şi pe mare.

Eram un pic necăjit de ceea ce descopeream : un „iad" înţelept, o oarecare îmbinare cu gîndirea nouă care-l lichida pe Marx, mult prea mult interes arătat, după părerea mea, lui Lacan şi lacanienilor, toţi autori pe care nu reuşeam să-i citesc şi nu destui inventatori literari care se expun căutînd în adîncul fiinţei lor folosirea curată şi paroxistică a cuvintelor.

Ultimele cinci rafturi de sub tavan erau prea sus ca să le pot ajunge, dar n-aveam chef să caut o scară. O să mă întorc aici. La drept vorbind, problemele de rezolvat se înmulţeau în fiecare clipă. Nu trăsesem toate învăţămintele din tabloul lui Ravenot, din carnetele de cecuri şi din cele 3000 de cărţi accesibile. Puteam doar

să spun : AM a dobîndit buna cultură franceză tradițională, gusturile lui par să vădească o înclinație către mare, spre un erotism de salon și spre gîndirea la modă, ceea ce îmi dădea cheia cîtorva sute de mii de francezi. Ca să merg mai departe în cunoașterea lui ar fi trebuit să găsesc cărți adnotate și cîteva curiozități. Am notat în treacăt un tratat de etiologie a șoarecilor, un lexic al limbilor indoneziene și cîteva lucrări despre arta grădinilor. Îmi era foarte greu să trag o concluzie. Trebuia să mai las loc și întîmplării. În ce mă privește, sînt copleșit de cărți nule și nefolositoare. Dintr-un respect prostesc față de cuvîntul tipărit, nu le arunc, astfel că alături de Svevo și Swedenborg îl poți găsi pe Stanislas-André Steeman, un vechi autor de romane polițiste. Aș putea aranja achizițiile fortuite aparte sau să le exilez într-o cameră de oaspeți, dar nu-mi displace să-l alătur pe marele Tolstoi contemporanului său răutăcios elvețianul Toppfer și să-i învecinez pe cei doi scoțieni — MacLuhan, omul semnelor și MacLaurin, geometru din secolul al XVIII-lea și autor al unui *Tratat despre fluxiuni* pe care nu l-am citit. Totuși, mi se părea că în biblioteca lui AM nu sînt neglijențe grosolane, glume alfabetice sau tifle date culturii. Ea rămînea demnă și îngrijită în fiecare compartiment al ei.

Desigur, am căutat să văd dacă AM se preocupa de specialitatea mea, literatura franceză din secolul al XVI-lea. Am găsit vreo douăzeci de volume, ceea ce este enorm pentru un necunoscător și aproape nimic pentru un profesor, dar în sfîrșit, era un om care-i putea citi pe Marot, Rabelais, Margareta de Navara, Scève, pe poeții Pleiadei, adunați comod și sărăcăcios în volumul din colecția *Pléiade*, pe d'Aubigné singur, *Satira Ménipee*, iar din Montaigne, *Eseurile* și *Jurnalul de călătorie în Italia*. Pe poeții uitați îi putuse adulmeca datorită *Poeziei secolului al XVI-lea* de Robert Sabatier, dar am notat, cu oarecare dezamăgire, că nu cunoștea absolut deloc lucrările mele *Marii autori de acrostihuri, Akakia și poeții minori, Reformă și Ortografie*.

Puțin cam obosit deodată, mi-am propus să mă întorc mai tîrziu ca să fac pe spionul de bibliotecă. M-am ridicat în picioare, am alungat orice neliniște (vreo doisprezece

oameni eminenţi îmi cunosc lucrările) şi am ieşit din casă pe uşiţa dinspre livadă pe care o cam neglijasem. La lumina din hol am văzut că un pomişor al cărui nume nu-l ştiam înflorise. Neştiinţa asta a fost preţioasă vreme de o clipă. Eram nedrept faţă de pomişor, după cum AM era faţă de Gilles Laborde, autor. Şi lucrul ăsta nu ne împiedica să înflorim. Atunci, în noaptea aceea din grădină, am căutat în mine amintirea înfloririlor mele. Am simţit numaidecît în gură tristeţea obişnuită, sucurile amare ale durerii. Eram cel care nu se mai vedea, cel şters, rînduit pentru totdeauna în colivia lui, atîrnată de o cracă a pomului universitar. Nici o revoltă nu era cu putinţă. În timpul vacanţelor, încercam adesea să-mi schimb pielea, dar cu greu puteam fi socotit un bărbat petrecăreţ, ceea ce m-ar fi copleşit. Făceam parte din rasa blestemată a oamenilor care se mulţumesc cu vorbe potrivite, care sînt atinşi de linearitate mentală şi lipsiţi de falsa uşurinţă. Singura uşurinţă pe care o cunosc uneori este cea adevărată, cea care vine de la levitaţia corpului, din umorile libere, din sîngele curat. Sănătatea mi-e bună, iar excesele sînt absorbite repede. Am o beţie plăcută şi rămîn slab. Totul ar merge bine în trupul meu dacă n-ar fi fost posomorala asta. Chipul meu nu-i urît ; nu stîrneşte pasiuni, iar eu, strîngînd din buze şi încreţind fruntea, îl fac să pară trist şi să-i întristez pe alţii. Fotografiile mele denotă un efort crispat de a mă destinde, teama de a nu-i părea neinteresant fotografului şi, totodată, o oarecare condescendenţă pentru un artist care nu-şi alege subiectele, care face clic-clac ca să trăiască, iar eu le explic unor tineri indiferenţi faţă de textele a căror valoare şi răsunet le exagerez, fiindcă e mult de cînd nu mai admir admirabilul :

„Pe cei trufaşi în totul păduchii îi mănîncă..."

Eu însumi sînt trufaş şi ros de păduchi. Şi pe urmă, prin ce e admirabil versul ăsta ? În fond, cuvintele sînt rău alese. Astfel, adesea, în mijlocul unei analize de text, îmi venea să ţip cu o grosolănie pe care, de obicei, o ascund cît mai adînc cu putinţă în mine : „M-am săturat de poemul ăsta idiot, m-am săturat să despic în patru

gîndul unui om mort de patru sute de ani ; mă doare-n cot de urile şi de iubirile lui ; ţi se face greaţă nu alta". Dar renunţasem demult la exploziile verbale, iar crizele mele erau subterane. Pur şi simplu mă făceam stacojiu la faţă, iar studenţii mei se aşteptau să mă vadă căzînd lat.

Descoperisem un mijloc de a-mi recăpăta controlul asupra mea : după ce îl acopeream de înjurături pe Agrippa d'Aubigné prefăcut în oscioare prăfuite, îi dădeam cuvîntul în veşnicia lui. Şi nu rareori îi auzeam glasul cel mai puternic. Iar în ziua aceea a fost aşa cum ar fi putut spune AM :

Ces humains aveuglez envieux me font guerre,
Dressans contre la ciel l'eschelle, ils ont monté,
Mais de mon Paradis je mesprise leur terre... [1]

Şi eu am rezemat scara de geam şi am intrat prin efracţie în Raiul acesta ale cărui chei încă nu le-am descoperit.

Am făcut cîţiva paşi în noaptea cea mai neagră şi am dat ocol casei pipăind peretele cu degetul. Pe mare nici o lumină. Bîjbîind, am găsit fotoliul de pînză şi m-am aşezat cu faţa spre lumina care se strecura pe sub uşa cea mare. Ştiam că n-o să intru pe acolo. Mi se părea cu neputinţă să dau la iveală dintr-o dată holul luminat în faţa întinsului mării, oricît de orb ar fi părut acesta. Mi-e frică de seară, mă tem să dezvălui taina caselor. Mă simţeam cuprins de o mare linişte privind întruna dunga aceea galbenă. Părea material galbenă, ca un galon impregnat de o substanţă fluorescentă (îmi place mult tot ce e material, ştiinţific şi se poate reproduce după voie ; e prea mult iraţional în mine ca să nu aştept de la lumea exterioară ceva foarte solid şi liniştitor). Deodată, m-am temut că o să văd o umbră alterînd puritatea luminoasă a fantei. Uşa care dădea spre livadă fiind deschisă, oricine sau orice putea să intre şi să mă sperie. Pur şi simplu viaţa sau o umbră de viaţă, şi inima ţi se strînge şi alungă

[1] Oamenii aceşti orbi şi invidioşi se războiesc cu mine
Rezemîndu-şi de cer scara s-au urcat pe ea
Dar din Raiul meu eu le dispreţuiesc pămîntul... (N.t.)

sîngele. O pisică sau unul dintre păianjenii aceia din comodă, sau un vîrtej de frunze veştede stîrnit de care vînt ? Sau cineva care coboară scara. Continuam să privesc dunga de lumină şi mi se părea că tremură un pic. Fără îndoială că nu era nimic, nici cel mai mic freamăt, dar intrasem în ţara fricii. Nu mi-ar mai plăcea să fiu afară în noaptea care devenise acră. Trebuia să mă întorc, să mănînc şi să beau ca să-mi îngraş sîngele şi să ocup spaţiul şi timpul. M-am dus direct la uşa mare. Picioarele mi se mişcau aşa cum se cuvenea ca să urc nişte trepte. Am intrat şi am închis cele două uşi cu cheia şi cu zăvorul. În bucătărie am aprins lampa şi beculeţele separate şi, trecînd în cămară, am făcut inventarul tuturor proviziilor. Tăcerea mă stînjenea şi m-am dus să caut un radio portativ pe care-l zărisem într-o cameră. Pe postul France-Musique am auzit *Concerto con l'eco in lontano* de Vivaldi, compozitor pe care acum unii încearcă să-l coboare după ce l-au ridicat prea mult în slăvi. Eu continui să-l iubesc pentru sunetul suspendat al viorilor lui, pentru Veneţia, pentru sfîşiere, pentru plăcerea ameninţată.

Liniştindu-mă, am scos din dulapuri tot ce se putea mînca, lăsînd la o parte ceea ce gustasem cu o zi înainte, jambonul şi salamul. N-o să le pomenesc pe toate, după cum n-am întocmit lista cărţilor din bibliotecă. Nici măcar n-o să încerc să trag concluzii de pe urma prezenţei *Operelor* lui Réné Vivien alături de dulceaţa de trandafiri, a *Colosului din Maroussi* lîngă conservele de sărmăluţe în foi de viţă.

Primul meu gînd a fost practic : „Am cu ce să rezist unui asediu..." Două dulapuri pline ochi cu cutii de conserve, de la alimente conservate prin sărare şi piftii, de la pateu de ficat pînă la cele mai modeste macrouri marinate. M-am simţit deodată sfîşiat de o foame extraordinară. Am luat un gît de gîscă umplut de la Sarlat, un ostropel de becaţă din Gers, un borcan de roşii conservate în ulei de măsline de Nyons, parfumat cu busuioc, un vas cu brînză de Chester, macerată în porto portughez, corcoduşe zaharisite într-un sirop slab cu adaos de alcool alb de corcoduşe şi încă două sticle din pivniţă. După Vivaldi, urmase maestrul său Corelli. Poate că urma să ne întoarcem

la Frescobaldi, să părăsim stilul concertant pentru madrigalul lui Gesualdo sau pentru *frottola* lui Tromboncino şi străbătînd Ars Nova să dăm năvală în biata muzică a Romei antice unde nu se cunoştea alt instrument decît flautul. Dar eu nu mă pot întoarce la bucătăria veche. De inventat : conserva stil, asortată cu muzică veche, ca să înfulec un dumicat de friptură de păun, ascultîndu-l pe Monteverdi.

Am uitat numaidecît sublimul corellian ca să deschid cutiile şi sticlele, să mă îndop şi să beau peste măsură. Mi se părea că se căscase o prăpastie în mine şi că n-aveam s-o pot umple niciodată. M-am oprit cînd a trebuit, ca să n-ajung să mă urăsc pe mine însumi. Nu ştiu să spun ce simt, atunci cînd nu sînt decît un burtă-verde : un fel de groază de vid, de singurătate interioară, de frică pe care trebuie s-o alung. Mult mai adesea „ascetic", din respect faţă de trup şi de ceea ce are nevoie şi-i este destul acestuia, în faţa micului pătrat de carne prăjită, a legumelor proaspete fierte în abur, simt aceeaşi lăcomie. Plăcerea e mai scurtă, dar fără îndoială, mai mare. Fabric plăcere cu orice şi cu asceza asta timidă. Care e totodată şi nelinişte...

Am privit farfuriile cînd am început să le umplu : erau un model neo-romantic, foarte răspîndit la începutul secolului, cu lei culcaţi şi cu floricele naive. Mi-a părut bine să pot duce furculiţa la gură, fără să fiu silit să-mi închipui în fiecare clipă. buzele sau degetele lui AM : nici un fel de argintărie cu iniţiale, mînere anonime. Şervetele aveau monograma, nu m-am folosit de ele, sperînd încă să rămîn nevăzut şi să nu las urme ale trecerii mele, în ciuda sticlelor băute şi a conservelor mîncate.

La ultima corcoduşă am dat la o parte toată vesela, am împins masa şi m-am ridicat în picioare, simţindu-mi capul puţin înceţoşat, dar mintea ageră înăuntrul lăcaşului ei vătuit. Altădată, n-aş fi rezistat în faţa cutiei de ţigări de foi descoperită în pivniţa cea mai răcoroasă. Nu mai fumez de mult şi tutunul nu-mi mai face plăcere deloc. Am notat doar că ţigările de foi nu erau cele mai bune cu putinţă. Nimic nu mă enervează mai mult decît o casă desăvîrşită. Cînd sînt invitat la diverşi cunoscuţi din Rennes de o bogăţie indecentă şi îmi oferă cu un zîmbet

apăsat să fumez un Davidoff special şi să gust o şampanie fină „care nu-i rea deloc", din 1805, răspund cu aerul meu cel mai cultural că mestec tutun de unul singur şi că nu beau decît absint. „Ca Verlaine !" exclamă gazda încîntată, dar mîhnită că nu-mi poate satisface gusturile. Şi închide caseta concepută special ca să păstreze ţigările de foi proaspete şi dulăpiorul de lichioruri veneţian cu incrustaţii de fildeş şi de onix, aşezat pe un soclu din marmură verde-închis cu vinişoare galbene. Urăsc afectarea asta de a avea doar ce-i mai bun. Uneori încerc să le explic acestor bieţi oameni farmecul unei camere goale, cu pereţi albi şi cu o grămadă de perne ascultătoare. Fereastra cu carouri goale se deschide spre un copac unic şi spre cer. În lipsa acestei purităţi şi a acestei despuieri care au neajunsul că solicită prea mult imaginaţia, îmi plac îngrămădirile la întîmplare, sedimentările nepremeditate. I-am admirat uneori pe decoratorii şi pe specialiştii în accesorii de cinematografie care ştiu să învăluie personajele de ficţiune în pasta exactă a unei cochilii secretate. Unele case îţi istorisesc numaidecît povestea celor care locuiesc în ele. Altele rămîn indescifrabile ; nu simţi în ele decît trecerea banilor. „La AM, m-am gîndit eu, vremea acumulării şi mania decorativă au trecut... Lui AM cel mai recent, cel al cărui scris îl cunosc pe taloanele cecurilor, îi place casa asta aşa cum e ea, aşa cum a cunoscut-o în copilărie. Nu adaugă la ea decît provizii de cărţi şi de hrană, de parcă ar veni aici în refugiu." Amintindu-mi de cecurile de benzină aproape zilnice, casa de pe insulă devenea magazia navigatorului, iar dulapurile ei, cambuzele. Scrisul de pe cecuri, grăbit, nervos, aproape ilizibil pe unele taloane, însemna oare altceva decît o banală groază de a plăti, o nelinişte latentă, sau poate o silă faţă de bani şi de mînuirea lor, sau de semnele băneşti ?

Am deschis alt sertar al biroului, primul din dreapta. Am găsit o cutie de ceai chinezesc negru, cu nişte dragoni pictaţi pe ea. Cînd am ridicat capacul prins în balamale au apărut perlele unui colier scoase de pe fir şi bucata de fier pe care era fermoarul. Lîngă cutie, un pacheţel de scrisori şi de cărţi poştale adresate lui Laurent Mattius. Le-am luat în mînă şi le-am ţinut strîns, fără să le deschid. Mă simţeam pentru prima oară cu adevărat stînjenit sau

ruşinat. Dacă n-aş fi mîncat şi n-aş fi băut atîta, m-aş fi prăbuşit pe birou şi mi-aş fi ascuns capul în mîini. Pînă exact în clipa asta respectasem esenţialul tainelor lui AM, mă ţinusem cît mai multă vreme cu putinţă departe de hîrtiile personale şi, deodată, îi aflam numele şi aveam să-i dezvălui viaţa. Nu-mi făceam nici o iluzie : deşi părea uşor să ies din casă, să dorm pe cuter ca să fiu la adăpost de ispite, şi să plec la prima licărire a zorilor, ştiam că n-aveam să mă decid să fac aşa ceva. Nu puteam nici măcar să hotărăsc ziua cînd aveam să mă smulg de pe insula asta. Era exact aceeaşi nebunie ca dragostea pasionată. Catastrofele sînt previzibile şi toate semnalele de primejdie, de interdicţie, par neînsemnate. Le vezi, le înţelegi, dar ai schimbat spaţiul, timpul sau regnul. Cînd peştele devine pasăre, suprafaţa apei îi este opacă. Cu scrisorile în mînă, îmi repetam numele şi titlurile : Gilles Laborde, agregat în franceză, doctor în litere, titular al catedrei de literatură a secolului al XVI-lea a Universităţii din Rennes, corespondent al universităţilor din Leyda, Princetown, Edinburgh, Göttingen, Sidney. Dar mi se părea că eram un personaj mai îndepărtat şi mai primitiv, retras mai adînc înăuntrul propriului său trup, descumpănit de învelişul formal de profesor şi de universul său *normalizat*. Mă vedeam înainte de anul II al clasei preparatoare la examenul de admitere la Şcoala normală superioară, pe vremea adolescenţei celei mai tulburi, cînd fiecare vorbă, fiecare privire întreţine un sentiment de exaltare sau de disperare. În fiecare zi descopeream lumea, fără să ies din cochilia familială. Auzeam tot, citeam tot. Părinţii mei jucau în faţa mea o operă nebuloasă, cu nori groşi de ură şi cu cer senin, de dragoste la distanţă vreme de cîteva secunde. Cum puteau oare ochii să se umple într-atita de mînie, apoi de încîntare ? Studiam tirania, revolta, disimularea, descopeream discreta existenţă paralelă a mamei mele care uneori se dezbrăca în acelaşi timp cu Edgar, unul dintre prietenii noştri, chinuit de nevastă-sa. Bărbatul acela timid şi maică-mea înfloreau de îndată ce se îmbrăţişau. Ştiam toate astea care se petreceau doar în anotimpul cald pe un cuter, în cursul unei plimbări pe rîu, nevinovată în aparenţă. Pomi dezrădăcinaţi zăceau în apă, iar crengi ridicate sau lăsate în jos

formau nişte încăperi verzi-albăstrii şi fremătătoare. Urmărisem barca cu privirea sau cu auzul. Trecînd printr-o pădurice, alergînd repede ca să ajung înaintea lor, soseam lîngă camera lor preferată, un braţ de rîu mort, cu copaci culcaţi. Mă ascundeam într-un vechi canal de ciment, pe jumătate îngropat în taluz. Auzeam apa clipocind sub partea din faţă a bărcii, apoi zgomotul groaznic al lanţului pe care Edgar îl încolăcea în jurul unei crengi. Cînd se făcea din nou linişte, Edgar suspina de fericire ; Henriette nu răspundea, dar în scurt timp gemeau împreună. Nu îndrăzneam să mă uit...

Am deschis prima scrisoare şi am citit data de 30 ianuarie 1977. Am întors numaidecît pachetul, m-am uitat la data ultimei scrisori şi am văzut că e 14 ianuarie. Am început, fireşte, cu cea mai veche.

14 ianuarie 1977

Laurent, aş vrea să mă gîndesc la tine, dar Henri a murit aseară şi nu te-am mai văzut. Este mortul cel mai puţin mort : toate filmele pe care le-a văzut şi le-a conservat o să fie văzute şi de acum înainte... dacă nu sînt conservate prea îndeaproape. Vom avea întotdeauna aceeaşi „cultură“ ca el. Dar asta nu-i nimic, eu îl iubeam, şi astăzi cuvîntul dragoste n-are nici un sens în legătură cu tine.

Iartă-mă.

C

marţi 17

Henri a fost înmormîntat azi-dimineaţă, iar ziarele nu vorbesc decît despre Patrick Henry. Mă întorc la tine, ştiu, aşteptai, iar eu te-am uitat vreme de trei zile. Trei zile nu m-am gîndit decît la omul ăsta mare care a murit şi nu mai e animat de voinţă şi mînie, nici de durere. Pe tine te păstram în rezervă. Tu te iveai totuşi uneori, cumva ca imaginile acelea care dispar prea repede ca să-ţi reţină cu adevărat percepţia. Dragostea mea pentru tine era cea care încerca să le ocrotească, iar respingerea lor ce era ? Poate decenţă. Aveam impresia că mai presus de articole, de panegirice, blocîndu-mi trei zile din viaţă cu

Henry, eram... dar stric totul scriindu-ţi. Ar fi trebuit să nu-ţi spun nimic. Ca să mă crezi pierdută. Dar a fost peste puterile mele.

(fără semnătură)

miercuri 18

N-o să te mai uit trei zile ca s-o plîng pe Ivonne Printemps şi alte trei pentru Anaïs Nin. În zilele astea, oamenii mor celebri. Închipuie-ţi un eseu care s-ar numi *Langlois—Nin—Printemps*, ca să amintească de *Sade—Fourier—Loyola* al lui Barthes ! Poftim, sînt despărţită de tine pentru încă două săptămîni, şi asta fiindcă tu ai vrut-o. Te duci într-adevăr la Roscoff zilnic după scrisorile mele ? Dacă aş veni şi eu, dacă aş închiria o barcă, ce-ai face ? Tu nu mă vrei pe mine, ci scrisorile mele, de ce ? Crezi că o să mă trădez ? „Povesteşte-mi cum îţi petreci ziua ?" crezi că o să fac aşa ceva ? M-am trezit la ora şapte, simţeam că-mi chiorăie maţele şi abia am avut timp să... Locul plăcerilor noastre este vecin cu cel al dejecţiilor noastre. Sîntem aproape nişte monotreme, dragul meu Laurent, sînt eliberată de toate, în afară de mînia mea împotriva creatorului. Trebuia să-ţi spun asta, of, m-am uşurat de o povară. Acum pot să fiu roz din cap pînă-n picioare. De fapt, ai avut dreptate să te duci să faci pe ursul în insulă. Şi să ne purificăm de sex.

(fără semnătură)

Vreo zece scrisori pe care nu le-am citit, apoi ultima :

30 ianuarie

Te aştept, dar tu aduci jertfe mai întîi pe altarul căminului, o să-ţi faci apariţia pe la ora 11, eu o să fiu foarte rece, ca să te pedepsesc pentru tot ce ai făcut. O să rostim cuvinte paralele, ca de pildă : „ai călătorit bine". Dacă ai şti cît de puţin îmi pasă de călătoria ta, nu mă interesezi decît cînd eşti aici, în faţa mea, cînd vorbele mele te pot atinge. Eşti atît de fragil şi reacţionezi la fiecare vorbă. Crede-mă, e prea uşor şi îţi spun asta ca să nu mai fie atît de uşor. Nu ştii decît să fugi, să-ţi pui la adăpost urechile şi fantasmele. Scrisorile mele, scrisorile

mele... şi tu nu-mi scrii, insula Albatros e acum marele tău moment. Fără nici o femeie, nici o nebună, e adevărat că sînt nebuna ta ?

(fără semnătură)

Cred că scrisorile astea sînt de ajuns. Am vrut s-o reproduc aici pe cea din 18, pentru că se părea că spune lucruri esenţiale. Fie că C tocmai recitise (o carte celebră nu se citeşte niciodată, se reciteşte) *Povestea ochiului* a lui Georges Bataille, fie că îşi exprima în mod sincer revolta.

Eram destul de trist. Deschisesem doar un sertar şi ştiam tot : Laurent Mattius, C — amanta lui, fără îndoială nevastă şi copii în „căminul conjugal". LM — trebuia să-l părăsesc pe AM — se retrăgea în casa de pe insulă cînd voia să scape.

Am căutat numele Mattius în dicţionare şi am descoperit un Cneius Matius, cu un singur t, poet latin din secolul I î.e.n. traducător al Iliadei şi autor al unei imitaţii a *Mimelor* lui Herondas, mici „pozne rafinate" şi vesele. Am găsit şi o reţetă a celebrului Apicius, numită Tocătura lui Mattius : se prăjeşte praz gros şi spată de porc cu ulei şi cu sos de măruntaie de peşte macerate în sare. Sos foarte condimentat cu piper, chimen, coriandru, rădăcină de silfium (fără îndoială apropiată de ginseng), mentă ; vin fiert, miere, oţet ; poftă bună. Mi-am închipuit, de asemenea, că Mattius putea să fie forma franceză a lui Matthews, ceea ce mă ducea cu gîndul la Matei, la Christos şi la Israel.

Fireşte, nici un Mattius în *Who's who ;* cu ea începusem, destul de şocat, de fapt, că LM poseda cartea asta lipsită de valoare şi totodată folositoare. Am pus totul la loc : scrisorile, perlele, cărţile ; mi-am adunat toate resturile, cutiile de conserve şi sticlele goale într-o pungă de plastic cenuşie, găsită într-un dulap, jos. Mi-am şters toate urmele, mult mai grosolan decît în prima zi. Cu siguranţă că LM nu era atent ca mine la cea mai mică variaţie ; chiar mă întrebam dacă ar fi în stare să simtă o absenţă caldă încă (avea să sosească pesemne la cîteva minute după plecarea mea grăbită). Am hotărît să mă culc în altă cameră, în cea care credeam că-i a lui.

N-am aprins lumina. Dacă voiam să dorm un pic trebuia să nu mai văd alte lucruri pe alte mobile şi alte imagini pe alţi pereţi. M-am strecurat îmbrăcat în noul pat, cu cămaşa pe care o purtam de două zile. În sfîrşit, lăsam în pace bietul meu creier, cel puţin aşa credeam, dar tot el era cel care analiza această fericire a trupului. Patul bun, cald şi proaspăt, tare şi mîngîietor, voluptate a solitarului, corabie a uitării, pîntec regă...

MIERCURI

Am dormit zece ore. N-o să povestesc ce am visat, nu pot povesti decît dacă sînt trezit brusc. Dacă deschid ochii firesc, am uitat totul. Deschizîndu-i și în dimineața asta a celei de a treia zile, m-am simțit iarăși cuprins de groază. De groaza că sînt aici. Mai întîi, mi-am impus să nu mă mișc, să nu respir. Ascultam casa: mergea oare cineva jos, respira cineva dincolo de ușă ? Nimic. M-am repezit la fereastră și am dat un pic în lături storurile : marea era pustie în spatele dragonierilor. Îmbrăcîndu-mă în grabă am zărit camera și am fost cuprins de mirare ; mi-am stăpînit orice curiozitate și m-am concentrat asupra butonierelor cămășii, fermoarului de la pantaloni și cizmelor. Cizmele astea, iarăși cizmele, toată ziua în cizme, de trei zile încoace și n-am spus nimic ! Nu mai puteam răbda. Aveam impresia că sînt neglijat, chiar murdar, că mă îmbrac iarăși cu animalitatea mea din ajun, că sînt un bărbat mirosind a bărbat, în loc să fiu un profesor mirosind a colonie, a săpun, a detergent parfumat cu care și-a spălat cămașa, a stofă curată și a piele unsă cu cremă. M-am gîndit la goliciunea pigmeilor care trăiesc în mijlocul pădurii tropicale și care nu pot purta (au încercat) nici una dintre stofele noastre care se îngreunează de apă și de mirosuri urîte. Am îmbrăcat puloverul gros, din lînă de casă. Singurul lucru brut de pe mine, adevărat, încă nespălat, dar provenind de la alt animal. Am reușit să mă văd în oglinda de deasupra șemineului, fără să mă uit la tot ce era de jur-

împrejur şi care avea să mă uluiască mai tîrziu. N-aveam timp, nici pentru mine, pentru imaginea mea abia tolerată, şi cu toate astea cîte sforţări făceam să mă plac !

Ceea ce nu-mi venea prea bine era linia din spate a părului pe care-l purtam lung, modul în care îmi cădea pe guler. Fără îndoială, nu stăteam destul de drept. Repede, repede, am dat fuga spre locul cel mai înalt al insulei. Doamne ! Zeci de bărci cu pînze şi de bărci de pescuit. Peste tot primejdie, peste tot dîre de spumă lăsate de bărci ascunse. Marea cea mai locuită, insula cea mai puţin pustie în împrejurimi. În fiecare zi cineva debarcă aici, smulge iarbă de mare, scoate un crab din gaura lui dintre stînci, cu un băţ încovoiat. Franjurile insulei acesteia sînt pieptănate. Au văzut barca mea. Toată lumea din Roscofff şi Saint-Pol şi Carantec şi Santec şi Mogueriec ştie că un cuter vechi a acostat pe insula Albatros. Unii care l-au pipăit toată iarna pe şantier poate l-au şi recunoscut. Laborde e prieten cu Mattius şi n-a spus nimic ! Şi, cînd o să cobor din nou, o să mă întîlnesc cu Le Guen, patronul şantierului, pe terasă în faţa dragonierilor : „De ce nu mi-aţi spus că sînteţi prieten cu dom' Mattius ?" Într-adevăr, n-aveam nevoie să mă ascund, puteam să fiu cinstit, să ridic braţele la cer, să deschid storurile şi să aprind luminile noaptea, aş putea să aprind focul, să cînt sau să vorbesc tare. S-ar crede că am baze legale să fiu prezent pe Albastros, desigur prietenia. Un Mattius nu-şi închiria casa. Laborde, un prieten discret, care nu scotoceşte prin sertare... sau atît de prieten, încît le poate deschide, aşa cum deschide sticlele şi cutiile de conserve. În curînd o să treacă şi măcelarul cu maşina lui Estafette pusă pe plută, iar poştaşul înot, cu corespondenţa în dinţi. Şi nordici pe corăbii de vikingi, şi copii călări pe balene de cauciuc. Toţi m-ar vedea murdar şi mirosind urît. Şi niciodată nici o femeie tînără, frumoasă şi blîndă n-o să vină la mine tulburată şi îndrăgostită.

Am mers pe platou, am înaintat pînă la marginea stîncilor din nord şi am făcut semne de salut cu mîinile unui pescar de calmari murdar de cerneală. Era la cîţiva metri de mine şi mi-a răspuns la salut. Eram liber pînă la sosirea şalupei pazei de coastă, pînă cînd jandarmeria

marină avea să bănuiască ceva. Dar nu-mi mai era frică. Nu mă temeam decît de Laurent Mattius şi de dispreţul lui.

O mare blîndeţe, iată ce simţeam în preajmă în timp ce păşeam pe potecuţele de nisip şi de iarbă desenate de vîntul care tocmai se domolise. Vîntul mai umfla încă pînzele, dar îmi lăsa părul la locul lui, în loc să-mi facă o mutră ca aceea a vicontelui sfidînd oceanul din înălţimea fortificaţiilor de la Saint-Malo. O grozamă înflorise într-o adîncitură a terenului. Mă simţeam cu adevărat în vacanţă, pentru încă vreo cîteva zile, mai precis — patru. Lunea următoare trebuia să vorbesc despre Rémy Belleau. Rémy Belleau ! Mi se părea că nu mai ştiu nimic despre el. Mă îndepărtasem mult, trăiam dintr-o dată în anul 2277, eram profesor de literatura secolului al XIX-lea, le vorbeam studenţilor mei despre Gabriel Vicaire, şi era mai grozav decît să le vorbesc despre Rimbaud sau Mallarmé ! Luni voi simţi profund irealitatea vieţii mele cînd voi intra în acest amfiteatru ca să oficiez în faţa unor tineri care mi-au luat-o atît de mult înainte, sînt vii şi nu ştiu încă ce fericiţi sînt. Colegii lor, „ambiţioşi şi muncitori", sînt la facultatea de ştiinţe sau la marile şcoli. Ei însă se mai voiau liberi, nădăjduiau să scape de viaţa de constrîngeri. După curs aveam să rămîn singur în amfiteatru, ascultînd păcănitul motocicletelor. Aşezate pe şaua din spate, fetele cu faţa copilăroasă încă îi ţin strîns de mijloc pe băieţi. Îl luau cu ei pe Rémy Belleau care era aproape numele unui coleg ceva mai în vîrstă decît ei, cum sînt cei din formaţiile Pink Floyd sau Yes.

Ei, haide, cursul era în pom, iar piesa se jucase. Eram deja în retragere, mort. Pe insulă, riscînd închisoarea, darea afară din universitate, trăiam şi eu, şi încă pri-mej-di-os. Cele patru zile le dăruiam pe toate Albatrosului ; o să las cuterul la Roscoff, o să mă întorc de Rusalii să-l iau şi o să mai dau un ocol insulei. O să acostez dacă LM o să fie aici, o să fac pe prostul şi o să-l întreb... dacă nu vrea cumva să vîndă casa. Era jocul cel mai crud pentru mine, ca şi cum... dar i-aş vorbi, l-aş auzi şi, dacă voiam, i-aş spune adevărul. Hotărît lucru, nu eram atît de mort pe cît credeam.

M-am întors direct în camera unde dormisem, puteam s-o privesc în linişte, aveam patru zile de libertate înain-

tea mea și îmi alungasem neliniștea. Un perete era în întregime pictat de la podea pînă-n tavan. Pictura reprezenta camera. Schițele trebuie să fi fost făcute din pat și apoi transpuse. Însuși peretele care slujea drept suport era reprezentat slujind de suport pentru o altă pictură înfățișînd camera, apoi pentru o a treia, a patra etc. Cea mai mică — pe care am putut-o privi cu lupa urcîndu-mă pe un scaun — fusese pictată cu destulă precizie, mulțumită unui penel cu un singur fir de păr. Camera următoare exista și ea fără îndoială, pictată cu un instrument de mărit pe care, pesemne, n-aveam să-l descopăr în casă. Mi-am dat seama că încăperile înfățișate erau cînd goale, cînd locuite de o femeie goală, stînd în picioare. Precizez deîndată că nu era o pictură în perspectivă, în genul lui Delvaux și cu atît mai puțin al lui Chirico, ci mai curînd un *trompe l'oeil* ca tavanul bibliotecii și făcut pesemne de același pictor. Numele lui Delvaux mi-a venit în minte, fiindcă femeile pictate — puteam desluși cinci deosebite una de alta — m-au făcut să mă gîndesc o clipă la mic-burghezele cu mult păr pubian, care-i plac pictorului belgian.

M-am dezbrăcat, nu de tot și nici ca să stau în picioare, în volumul real al camerei, precedîndu-le pe cele cinci femei din ce în ce mai mici în înfățișările lor, ci ca să reiau cursul firesc al unei zile întrerupte de una dintre temerile absurde de care sînt prea adesea frămîntat. M-am plimbat prin casă. Mai întîi am dat drumul la apă în cada cu picioare de leu. Lîngă camera în care dormisem era o sală de baie modernă cu o cadă pe jumătate, absurdă, în care îți poți scufunda doar spatele ; nici nu m-am uitat la ea ; în al doilea rînd, în timp ce apa curgea, am coborît scara, am deschis pe rînd fereastra de la bucătărie, un dulap cu provizii, o sticlă de lapte cu termen îndelungat de conservare, un pachet de cafea pură arabică, o cutie de pîine prăjită, un borcan de dulceață de fragi. Am pus apă la încălzit, am măcinat cafeaua, am început să pregătesc tava, apoi, temîndu-mă să nu se verse apa din cadă, m-am dus să închid robinetele. Cînd am coborît din nou, apa fierbea, ceea ce nu-i bine pentru cafea. Bucătăria părîndu-mi-se prea întunecoasă ca să iau masa în ea, am intrat în sufragerie prin cămară și am deschis cele patru

perechi de obloane. Am trecut prin fața tabloului lui Ravenot și mi-am amintit de plăcerea pe care o simțeam în copilărie, cînd mă așezam gol în fotoliile din salon înainte de sosirea doamnelor care veneau să ia ceaiul. Era periculos, maică-mea putea veni, dar bănuiam că-i prea ocupată să pregătească farfuriile cu pișcoturi. N-am făcut așa ceva în fața *Adunării de familie*, dar mi-am adus aminte.

După ce am încălzit apă pentru a treia oară, am făcut cafeaua, am mîncat cu poftă, rîzînd singur de felul în care prezidam masa. Trăiam adesea în batjocură și îmi băteam joc de mine însumi și de alții, fără cruzime, prin fapte de o violență ascunsă. Era universul copilăresc al tiflelor în spatele oamenilor, al rîsetelor pe ascuns, al ridicărilor din umeri care se prefăceau repede în fiori prefăcuți. Caraghios, desigur, dar nu mai caraghios decît agresivitatea, grosolănia afișată, proasta dispoziție. Nu disprețuiam pe nimeni în mod deosebit, nici măcar pe mine însumi, aveam un sentiment difuz de dispreț față de oameni (printre care mă număram și eu) și înfăptuiam tot mai multe asemenea gesturi mărunte, absurde dar nu mai absurde decît superstițiile și fetișismele, în orice caz mult mai puțin decît vanitățile și susceptibilitățile cărora le observam cea mai neînsemnată manifestare.

Firește, nu mersesem niciodată atît de departe cu îndrăzneala și cu batjocura ca pe insula Albatros, una compensînd-o pe cealaltă. Vreau să spun că nu reușeam să-mi înfrîng groaza și să continui percheziția, decît bătîndu-mi joc de mine însumi în postura de om înspăimînat și în cea de îndrăzneț. Cred că nu acționez niciodată împins de un singur sentiment, de o singură dorință. Fiecare dintre acțiunile mele este rezultatul unui grup de forțe. Plăcerea mea este să-i regăsesc toate componentele. Asta e și cinstea mea. Nu-mi fac nici o iluzie și nu cenzurez nimic. Meseria pe care aș putea cel mai puțin s-o practic este cea de judecător. Nu avem cîntare adevărate.

Cînd sînt cuprins de avînt spiritual nu știu nici măcar să emit o apreciere despre mine însumi. Dusul și întorsul dialectic se petrec atît de repede, încît nu înaintez niciodată în analizele mele orale, vorbesc de cele care ar putea să mă exprime instantaneu, printr-o constatare

instinctiv formulată, aşa cum ar fi un cuvînt. Singura mea şansă de a mă cunoaşte este să scriu despre mine. Scrisul nu-i atît de iute ca gîndul şi nu se distruge. Fiecare frază e un sprijin solid pentru altă frază care se clădeşte în continuare sau nu. Primejdia, o cunosc bine, este aceea de a nu reda infinitatea de nuanţe, flexiunile continui. Una dintre marile suferinţe ale vieţii — sau ale vieţii mele — este lipsa dorinţei. Adesea mă întreb : Laborde, fiind aşa cum eşti tu, fiinţa ta fizică, trecutul tău, care e în clipa asta dorinţa ta adevărată ? Prin minte îmi trec deîndată o mulţime de imagini şi de situaţii mai mult sau mai puţin naive : să fiu singur într-o insulă grecească, albă, aproape pustie, doar cu cîţiva pescari, DAR femeile de aici sînt mai puţin accesibile decît cerul. Să fac parte din echipajul unui vas cu pînze care călătoreşte în jurul lumii, DAR nu sînt în stare să mă topesc într-un grup. Să însoţesc o femeie tînără şi totodată plină de experienţă, frumoasă şi care să mă socotească frumos, credincioasă, în stare să anihileze monotonia, să fie sensuală în încetineală, bacantă cu umor şi concizie, tandră, fără să fie lipicioasă, generoasă dar nu risipitoare, primitoare şi în stare să ne ocrotească intimitatea, veselă fără izbucniri vocale, prezentă şi absentă în casă, mereu nouă şi profund aceeaşi, fericită ; iar eu, ce răspuns pătimaş i-aş fi dat, dobîndindu-mi din dragostea şi din toată bunătatea ei puterea şi seducţia, DAR trebuia ca ea să înceapă ? Privisem mii de femei, fără să întîlnesc vreodată faţa aceasta absolută a dragostei. Cutare femeie era aproape minunată, dar geloasă, posesivă, avea picioarele prea scurte. Ce s-ar întîmpla cu dragostea mea pentru Parthenon dacă acesta ar avea coloanele cu zece metri mai scurte ? Atunci, din spirit de dreptate, privindu-mă în oglindă, îmi dădeam seama cît de slabi îmi sînt muşchii, cît de nehotărît par, şi o condamnam şi mai mult pe cea pe care nu izbutisem s-o iubesc, pentru lipsa de gust de care dădea dovadă iubindu-mă. Fireşte, nu puteam fi iubit decît de o femeie cu aspiraţii mediocre sau de o zăpăcită. Figura mea n-ar fi fost urîtă, ba chiar destul de nobilă, fără expresia asta de ferocitate mîhnită, pe care o corecta întruna un zîmbet silit. Iar această „ferocitate“ care nu era decît suferinţa de a nu fi iubit aşa

cum doream, se prefăcea numaidecît în bunătate adevărată, deîndată ce mi se adresa cel mai timid apel.

Mă pierdeam prin meandrele astea și nu găseam altă ieșire simplă decît lăcomia. Bulimia de cărți, de filme, de hrană, de cuvinte, de peisaje, de clipe adunate, de visuri. Nu știam să rămîn în repaus și să nu mă gîndesc la nimic. Pentru asta îți trebuie un suflet liniștit și perfect conturat.

Scaunul mi-a părut deodată prea tare și m-am ridicat rușinat brusc de acest desfrîu al spiritului. Acum, aspiram din toate puterile la haine și la decență. N-aveam nevoie să trec prin fața unei oglinzi ca să știu că devenisem deodată cenușiu și consternat. Îmi era frig. Mi-am regăsit hainele în cameră, cămașa, slipul purtate de mai multe zile și cizmele care mă făceau să pășesc greoi și zgomotos într-o casă unde intrasem prin efracție și mă puteam teme de orice. Am deschis firesc șifonierul — n-aș fi fost mirat ca ușile tuturor șifonierelor să-mi dezvăluie, cînd le deschid, pictură de calitate — și am găsit un costum de in, haine pentru mare (canadiene de ploaie, impermeabile), vreo zece perechi de pantaloni de pînză, de flanel, din stofă de *jeans*-i, o grămadă de maiouri vărgate, alta de cămăși, alta de pulovere groase și de tricouri, un sertar cu șosete uni din lînă moale și în culori discrete, un sertar de slipuri și de batiste, o duzină de perechi de pantofi, sandale, ghete etc. Toate erau într-o stare de extremă prospețime, cămășile bine călcate, pantofii bine lustruiți cu cremă. Miros de lavandă. Într-adevăr, era un LM foarte îngrijit. N-aș fi putut spune maniac, deși grămezile de haine erau riguros aliniate, dar nimic nu mă împiedica să mă gîndesc că venea pe insulă cu o femeie de serviciu; am mai spus-o — în casă nu era praf, lucrurile luceau, nici urmă de murdărie, nici chiar pe vasele de pe etajerele învecinate plitelor din bucătărie. Sub mobile nici un tăvălug de praf (am controlat).

Mi-am asumat riscul de a scoate cămășile, deranjîndu-le din ordinea lor și de a le întinde pe pat ca să-mi aleg una bleumarin din flanel, foarte ușoară și dintr-o țesătură atît de moale, încît n-avea să mă zgîrie. Am încercat-o. Mînecile nu erau nici prea lungi, nici prea scurte, iar gulerul se încheia fără să mă gîtuie. Nici o problemă cu pantalonul (din flanel gri-fer, care aș fi zis că-i croit pen-

tru mine). Am probat nişte mocasini negri, gîndindu-mă că supleţea acestui tip de încălţăminte mi-ar îngădui să suport o diferenţă de număr ; de fapt, am intrat în ei ca într-o pereche de pîslari. Complet îmbrăcat, mi-am amintit că nu mă spălasem, aşa că mi-am scos numaidecît hainele, ca să mă cufund în cada pe jumătate plină. Am mai dat drumul la apă ca s-o umplu şi m-am pomenit că doar faţa îmi iese din apă. Am stat să ascult. Nici un zgomot, nici măcar un trosnet. Ştiam că dacă aş fi auzit deodată un glas, aş fi putut muri de emoţie. Era un fel de teamă care n-avea legătură cu situaţia mea ilegală în casă. Fireşte, teama de a fi surprins adăuga o ameninţare foarte precisă la cealaltă teamă despre care am scris adesea, dar la care trebuie să mă întorc întruna, teama de a exista, cred că-i mai corect decît să spun teamă metafizică sau teamă de moarte. Este mai curînd un sentiment aproape de neîndurat al existenţei mele. În apă, nu mai cîntăresc greutatea mea de om, nu mai simt nici cea mai mică jenă fizică sau durere ; sînt suspendat. La Rennes, ştiu precis că baia mea este exact sub cea a familiei Ecoffard şi deasupra celei a familiei Moreau-Lepape. Ştiu că doamna Ecoffard face baie între ora 9 şi 9,30 (aud apa umplînd cada la ora 9 şi scurgîndu-se lîngă urechea mea la 9,30. Este, desigur, doamna Ecoffard, fiindcă soţul şi copiii ei au plecat deja la lucru). Două zile pe săptămînă, orele de curs îmi dau voie să fac baie exact la aceeaşi oră ca ea, şi e caraghios să-mi închipui o sută de litri de apă şi optzeci de carne la trei metri distanţă pe verticală deasupra trupului meu scufundat. Asta ca să spun cît e de greu ca într-un oraş să încerci senzaţia subtilă a existenţei în sine. Casa lui LM goală şi totodată vie, insula de jur-împrejur pustie şi locuită de pescăruşi mă făceau să retrăiesc impresia pe care o încercam în barca mea — aceea de a exista singur sub cer.

Ieşind din apă, m-am bărbierit cu pasta şi cu aparatul de ras al lui LM — încă un punct comun cu el, nu-mi plăceau aparatele de ras electrice.

I-am regăsit hainele ca şi cum le-aş fi purtat întotdeauna. Vreau să spun că degetele mi s-au aşezat în mod automat acolo unde trebuia : pe dosul nasturelui, pe nasture, pe închizătorul fermoarului, pe catarama curelei.

M-am simţit uşor, destul de deosebit de acel GL care eram în mod obişnuit, ceva mai bine îmbrăcat, şi am privit cu silă vechiul meu pantalon *jeans* deformat, cămaşa de bumbac cenuşiu şi puloverul meu larg. Am comis primul act cu adevărat ireversibil de la sosirea mea pe insula Albatros : mi-am înfăşurat ghetele în haine, le-am strîns tare cu cureaua şi m-am dus să îngrop pachetul adînc în dună (cu lopata de muncitor la terasamente, pusă alături de scară).

Mi s-a părut că acest contact cu stofele lui LM, moliciunea şi nobleţea lor mă transformau. Eram întotdeauna gata să-i dispreţuiesc şi să-i admir pe ceilalţi, din cauza asta îmi aruncasem hainele, ca să-mi fac cunoscută adeziunea la LM, la casa lui, unde nu descoperisem semnul nici unei prostii (ceea ce cu timpul va deveni un fel de tară. Cînd puteam clasifica pe cineva în sectorul pe care-l numeam uman, prea uman, eram ispitit să-l resping la fel de repede cum îl adoptasem). De obicei, erau simple frămîntări ale sufletului sau ale minţii. Sute de oameni habar n-aveau că-i cîntărisem, admirasem, respinsesem în cîteva clipe, pentru slăbiciunile lor vădite sau pentru neomenia lor bănuită. De fapt, toate astea corespundeau pesemne cu ceea ce sînt mirosurile pentru animale. Mă apropiam, miroseam şi mă îndepărtam. LM nu era primul om care îmi plăcea pe deplin pînă într-atît încît să mă tem de caracterul lui extrauman. Asta mi se întîmplase cu Carl Hoffman, dar nu-l puteam compara pe Laurent Mattius cu nimeni şi nici cu Carl Hoffman.

Trebuie să fiu atent în permanenţă la ceea ce simţeam în dimineaţa asta a zilei a treia şi nu acum, cînd povestesc ce simţeam în dimineaţa zilei a treia. Trebuie să mă feresc de orice memorie anterioară şi posterioară, să mă feresc mai ales să interpretez vreuna din atitudinile mele în lumina vreunei psihologii a comportamentului labordian obişnuit. Raportez evenimentele oră de oră şi singura mea materie este memoria acestui prezent care nu se revarsă. Toate evenimentele din epoci anterioare care sînt amintite şi par să-mi întrerupă povestirea fac parte din ea, fiindcă amintirea despre baia din Rennes mi s-a ivit în cada cu labe de leu. Singurul element perturbator este, fireşte, durata. Trebuie o pagină de explicaţii ca să notez

o impresie de cîteva secunde. Fără îndoială că ar trebui să notez pe margine durata reală a fiecărui act sau sentiment.

La urma urmei, nu văd de ce mi-aş impune reguli. Orice aş spune despre ele, nu le-am respectat şi cu siguranţă că n-o să le respect. Sînt de acum suplu şi ţeapăn, moale şi dur în felul meu de a relata atitudini schimbătoare.

Trebuie să mă întorc o clipă la experienţa mea de profesor. De fapt, am ales învăţămîntul fiindcă nu îndrăzneam să scriu *romane*. Ceea ce m-a stingherit întotdeauna la roman este gratuitatea, toleranţa excesivă şi acea parte care ţine de distracţia pură. Dacă aş scrie romne, iar cititorii mi-ar spune : „m-aţi făcut să petrec cîteva ceasuri minunate", aş fi nenorocit. Aş scrie, cu siguranţă, ca să fac un fel de sculptură, dar, de asemenea, s-ar putea pătrunde înăuntru, asemeni endoscopiştilor. Nu m-aş mulţumi să născocesc o nouă formă, aş vrea să arăt că ea nu e sculptată în vînt. Dacă aş fi romancier, n-aş relata propria-mi poveste sau vreuna dintre poveştile poveştii mele, ceea ce fac în clipa asta, aş încerca să asamblez atît de desăvîrşit bucăţile de fiinţe, încît la sfîrşitul cărţii ele ar intra în cameră asemeni Comandorului. „Emoţia creatoare este singura şi adevărata cunoaştere", a scris Suarez despre Dostoievski ; la mine emoţia asta creatoare s-ar revărsa, mi-aş iubi atît de tare creaturile încît mi-ar scăpa din cauza vieţii năvalnice şi a contorsiunilor pe care le-ar face sub privirea mea îndrăgostită.

Aşa cum persoana mea foarte reală scapă şi se frămîntă de mulţumire narcisiacă. Creatură dublă, triplă, care se poate diviza la nesfîrşit, zburdînd sub propria-i privire, învoindu-se, în sfîrşit, să trăiască singură, într-atît de stîngace şi de lipsită de dragoste adevărată este privirea celorlalţi.

Mă îndepărtasem mult de LM, dar în învelişul lui de haine niciodată nu fusesem mai apropiat de el. Îmi părea doar rău că sînt atît de curate. Atunci am căutat în toată casa ceea ce aş putea numi amprente neşterse. Am găsit urme de degete pe foile de rodoid care protejau dicţionarul Robert, dîre negricioase pe un prosop agăţat deasupra unei chiuvete (în magazie), simple pete de mîini murdare, spălate în grabă. O şapcă de marinar, puţin prea mare pentru

capul meu. Nu păstra mirosul țestei. LM, om cu părul prea curat, spălat prea adesea, îngăduia doar un studiu despre șampoane.

Am întrerupt căutarea de urme superficiale care mă făcea să deschid toate dulapurile și sertarele, fiindcă dezvăluia prea repede comorile care nu-mi erau oferite. Simțeam un fel de silă pomenindu-mă brusc în fața unor carnete de note, dosare de familie, albume de fotografii. Atunci am hotărît că fotografiile erau ele însele cele mai bune amprente cu putință, amprente ale fiecăreia din trăsăturile lui, ale fiecărui por al pielii lui pe o emulsie, cu ajutorul unei proiecții de fotoni.

Aveam într-adevăr impresia că-l apucasem, luînd cu mine tot materialul acesta de imagini (descoperit în dulăpiorul de sub scara din vestibul). Semănam întrucîtva cu un motan care a prins un șobolan și caută un loc unde să-l înfulece fără să fie stingherit. Mi s-a părut că sufrageria e foarte potrivită pentru acest ospăț. Am controlat dacă masa e curată (o picătură de cafea cu lapte ar fi de ajuns să mă dea de gol dacă aș păta hîrtia unei dovezi) și am studiat conținutul unui plic pe care scria *Retrospectivă,* cîteva zeci de fotografii înfățișînd un bărbat de vreo cincizeci de ani și ale aceluiași bărbat mai tînăr, tînăr, foarte tînăr, copil, sugar la șase luni, gol pe o pernă. Unele dintre dovezile astea vechi aveau legendă. „La șapte ani pe meterezele de la Saint-Malo“ (și el !) m-a făcut să tresar. LM în copilărie fusese fotografiat în fața unui post de pază. Îmbrăcat caraghios cu un costum de baie întreg, fără îndoială negru, cu o bască și cu espadrile albe, cu picioarele desfăcute într-un unghi de 60 de grade, ca un dansator ; zîmbetul timid și încîntat, privirea vioaie îi dădeau un aer de maliție naivă. La zece ani, fața lui devenea mai voluntară și părea să protesteze împotriva hoțului de imagini (primul semn al dedublării). Cunoașterea pătrunsese în țeasta asta și prospețimea aproape dispăruse, înlocuită curînd, în fotografiile din adolescență, de un romantism vag, de o șovăială dureroasă. Pe la 25 de ani, LM trecea printr-o perioadă cînd era îmbrăcat „la patru ace“, pentru ca în curînd să se cufunde într-un manierism hirsut și bărbos. „Parizianul“ de 25 de ani devenise „țăranul“ de 30, înainte de a semăna iarăși, în fotografiile cele mai re-

cente, cu băiețașul de pe meterezele de la Saint-Malo. Descotorosit de atitudini, rînd pe rînd romantice, snoabe sau de țărănoi, LM părea că-și redobîndise veselia din copilărie.

Asta e, firește, o analiză de o concizie aproape caricaturală. Ceea ce țin să accentuez este curba foarte deslușită a acestui destin. Puteam să presupun că LM, care era înzestrat pentru fericire, își petrecuse viața luptînd împotriva a numeroase influențe, a presiunilor sociale, dar mai ales morale, și tocmai biruise.

Despre ultima față a lui LM voi spune că mi-a plăcut deîndată. Mi se părea minunat ca un om să fi izbutit, înainte de fatala simplificare a extremei bătrîneți, să intre din nou în legătură cu copilăria lui. Iar apoi, îmi plăcea în mod subiectiv : descopeream un frate, pe cel mai bun prieten. Mi se părea că-l văzusem întotdeauna, că era întrucîtva un eu superior, un om care se potolise, un om liber, unul dintre aceia care cînd intră într-o încăpere se simt în mod vădit, chiar de la ușă, la largul lor. Îi poza fotografului cu o privire sigură, voia să se arate așa cum e, nu era înșelat, nu i se lua nimic decît un pic din lumină, iar el răspîndea multă în jur. În fotografiile din alt plic, îl vedeam împreună cu alte persoane. Părea să le iubească. Nici o legendă nu mă informa. Or fi fost nevastă-sa, fără îndoială, copiii lui și niște prieteni ? Mă încurcam, erau atît de mulți ! Am numărat treizeci și cinci de persoane diferite, dar de nevastă-sa, de copii, da, eram aproape sigur. Recunoșteam de la o dovadă la alta locurile (care nu erau niciodată casa de pe insula Albatros). Familia LM avea, fără îndoială, vreun prieten istoriograf care voia să aibă o amintire din fiecare seară. Adesea, în fața unui șemineu mare din piatră. Am remarcat trei femei tinere, foarte frumoase, cu figura aureolată de lumina roșie-gălbuie a focului aprins în spatele lor. Rochia le era străbătută de razele luminoase, și li se vedea conturul întunecat al trupului. Pe ele puteam să le izolez într-o combinație ternară simplă, care mă înveselea — trei Grații, trei Parce, trei vrăjitoare — dar eram cam scîrbit de personajele cu chip nedeslușit. Erau prea multe, le căutam pe cele care aveau însemnătate pentru LM și le-am pus deoparte pentru ceasurile de acuitate intelectuală mai mică (sau mai mare),

dar nu dădeam prea multă crezare zîmbetelor lor de circumstanţă. Cu fiecare clipă, viaţa lui LM se deschidea şi se împrăştia în faţa mea, insesizabilă.

Alt plic conţinea vreo zece fotografii ale unei femei (în primul moment am crezut că e vorba de zece femei diferite). Era pe rînd, feminină, foarte asemănătoare pozelor din revista *Vogue* 1927, cu pielea roz, buzele roşii, părul şaten-roşcat, fin şi vaporos, avea o înfăţişare un pic cam greoaie (Jean Harlow), părul blond platinat ; era şi brunetă, asemănătoare tipului pictat de Foujita, cu breton pe frunte. În toate era goală şi pozată în modul cel mai dificil : în picioare, în faţa unui şemineu mare de piatră, cu picioarele goale sau purtînd pantofi. Desigur, un exerciţiu de virtuozitate al femeii sau al unui machior de geniu. (Trupul, care nu părea machiat, era cu siguranţă, mai ales sînii care îmi păreau, după lăţime sau culoarea aureolei, luciul sau aspectul mat al pielii, aproape grei sau virginali). Ca să-ţi dai seama că-i vorba de una şi aceeeşi persoană trebuia să te uiţi cu atenţie la forma nasului şi a bărbiei, aproape singurele trăsături neschimbate. Tot restul era modificabil : mărimea şi strălucirea ochilor, gura, pometţii obrajilor, modelul trupului, datorat machiajului, înălţimea gîtului şi forma umerilor prin modul de a sta, lungimea picioarelor prin prezenţa tocurilor înalte şi legănarea piciorului. Cel care apăsase de zece ori pe declanşator ţinuse morţiş să fotografieze exact din acelaşi unghi, cu aceeaşi lumină, deosebirile trebuind să fie generate nu de privire, ci de model. Ochiul nu slujea nici măcar ca agent excitant. Nu era nimic sensual în portretele astea şi nici obscen. O femeie îşi arăta prodigioasa capacitate de transformare. Toată plăcerea ei provenea din jocul narcisiac. Ultima fotografie înfăţişînd-o fără nici un machiaj, cu picioarele goale, cu părul căzîndu-i simplu pe umeri, fusese luată în timp ce focul murea, iar ziua care se ivea distrugea strălucirea proiectoarelor.

Femeia aceasta era tînără, de vreo treizeci de ani. Riduri mici, invizibile în toate celelalte fotografii, apăreau limpede. Atunci am observat că părea cu totul disperată şi ruşinată în faţa privirii fotografului. Era goală pentru prima oară noaptea şi trebuia să înfrunte, despuiată, altă zi. Nu se mai iubea, nu se iubea pe sine în adevărul ei. Mi

se părea că nimic nu-i mai emoţionant decît această femeie animal, rebegită de frig, fiindcă în evul mediu, morţii, pe pietrele tombale, erau înfăţişaţi culcaţi şi mîncaţi de viermi. Îmi venea s-o iau în braţe, aşa cum era, verde şi tremurînd, să pătrund biata ei carne, să-i redau strălucirea şi lustrul, să fiu adevăratul ei creator. Faţă de celelalte aparenţe ale ei aş fi rămas insensibil ; nu suportam nimic adăugat.

Şi LM ? El să fi fost cel care apăsase pe buton şi asistase la variaţiile acestea pe o temă care nu era dată decît la sfîrşit ? Ce fel de plăcere simţea ? Am luat din nou fotografiile ca să încerc să simt ca el, dar nu-l cunoşteam în-îndeajuns ca să izbutesc. Trebuia s-o las deoparte pentru un răstimp pe femeia cu şemineul şi să nu-l păstrez în minte decît pe LM la şase luni şi pe LM la vîrsta de acum, înainte de a mă cufunda în cele trei mari albume de familie.

Le-am deschis cu un sentiment de oboseală, suport cu greu vederea tuturor acestor morţi. Mă şi închipuiam înecat de mulţimea rochiilor largi, a pălăriilor Gainsborough şi panama. Slavă Domnului, fotografia nu fusese inventată la timp ca să îngăduie numărarea exactă a cutelor gulerului plisat al lui d'Aubigné, măsurarea pulpelor slăbănoage ale lui Pierre Gringoire sau ocara timpului pe faţa lui Louise Labbé sau a lui Pernette du Guillet. Urîţenia *socratică* a lui Marot nu ajunge pînă la mine decît prin intermediul viziunii lui Moroni, şi simt un fel de pasiune pentru creionul care a înfăţişat capul vegetal al lui Joachim du Bellay, pe care l-am putut admira de aproape la Cabinetul de stampe al Bibliotecii naţionale. Aparţin unei familii (blestemate cuvinte, gata făcute, nu aparţin nimănui), sînt dintr-o familie, descind în mod vag din nişte oameni la care se fotografiază foarte puţin, fapt datorită căruia trecutul se cufundă în vag, iar membrii acesteia nu apar decît în haine de nuntă sau de primă împărtăşanie, clipele cele mai ireale ale vieţii.

Prejudecata mea a dispărut chiar de la pagina întîi a primului album. Am descoperit o familie lipsită de ridicol. Hainele se potriveau cu trupurile, mobilele cu hainele, iar casele cu mobilele. Multe dintre fotografii fuseseră făcute pe insula Albatros, unde, aşa cum am arătat, nimic nu se

schimbase din 1940. Aş fi putut să le măresc la dimensiunile personajelor, să le decupez şi să le lipesc pe carton ca să le articulez şi să le aşez pe aceleaşi fotolii. Nu m-au enervat, deşi de obicei nu suport imaginea satisfăcută a familiei burgheze. Familia Mattius vădea mai multă fantezie şi chiar dezordine.

L-am regăsit cu uşurinţă de LM de fiecare dată cînd era înfăţişat într-una dintre fotografii. Era la locul lui, adică în mediul lui natural (în timp ce eu suferisem întotdeauna că mă deosebesc de el). Am recunoscut fotografiile care fuseseră grupate în plicul cu inscripţia „Retrospectivă" şi aveau legende, fără îndoială ca să răspundă unei anchete biografice. LM le înlăturase cu bună ştiinţă pe toate cele care fuseseră făcute pe insula Albatros.

Mi s-a părut că nu trebuia să studiez forma feţelor şi a ţestelor, sau croiala hainelor ; voiam doar să nu mai fiu exterior familiei şi prietenilor lui LM, să privesc atît de îndelung şi de multe ori fotografiile astea, încît să-mi devină familiare. Am făcut marele efort de a da nume tuturor persoanelor ăstora pentru mine, doar pentru mine şi pentru comoditatea solilocviilor mele. Îi priveam pe Irma, Léon şi Polonia bîndu-şi ceaiul pe terasă în faţa a doi dragonieri piperniciţi şi gustam *darjeeling*-ul şi biscuiţii din cutia de fier vopsită în culori şterse. N-aş fi putut împărtăşi plăcerile lor, dacă n-aş fi acumulat cunoştinţe nefolositoare citind totul şi interesîndu-mă de toate, de pildă bînd cocteiluri din vremuri apuse la barul de la Grand Hotel din Rennes. Cunosc, fireşte, gustul hidromelului, al hypocras-ului [1] şi al vinurilor naturale, al vinurilor slabe şi acrişoare care se beau la ţară în secolul al XVI-lea. Aud voci şi accentul acela. Poate că Ronsard plescăia din limbă, după ce gustase din vinul de Onzain şi de Vouvray. Eu ştiu să plescăi. Nimic din ce este francez nu mi-e străin. Dacă mă mărginesc la Franţa, n-o fac din şovinism sau din lipsă de curiozitate, ci printr-un efect al aceluiaşi spirit care m-a făcut să mă specializez în literatura franceză a secolului al XVI-lea. Vreau să nu ignor nimic în ce priveşte îmbrăcămintea franceză. Ştiu că bărbaţii de odinioară din familia Mattius îşi înnodau cravata

[1] Băutură făcută din vin îndulcit cu scorţişoară şi plante aromate, foarte apreciată în Evul mediu (N. t.).

şi nu foloseau niciodată vreun sistem vulgar. Ştiu ce gust are făina de orez parfumată cu iris de Florenţa, am mers cu ghete de şevro, am simţit pe coapse cu întîrziere şortul anilor treizeci ; am jucat mah-jong şi *bridge plafon*, citesc în mod curent vieţile afişate şi ghicesc cu uşurinţă ce se petrece înapoia frunţii lui Alexandre care priveşte la cer în timp ce lîngă el trupeşa Stéphanie caută un trifoi cu patru foi pe cîmpia sălbatică.

Totuşi, nu sînt şi nici nu vreau să fiu un descriptiv. De altfel, cuvîntul nu există. Nu uit niciodată această frază a lui Baudelaire „descriind ce este, poetul se degradează şi coboară la rangul de profesor", atît de crudă pentru mine. Mai curînd vreau să fiu un descriptor, să nu mă agăţ de toate cuiele din casa asta, ci să o privesc, să o privesc, să respir între pereţii ei, să aud glasurile care nu mai sînt. Nemulţumit de propria-mi viaţă, nu încerc niciodată s-o justific, să regăsesc în ea frumuseţi. Dacă mi-o povestesc uneori, o fac ca să mă mir de platitudinea ei, ca să caut defectul sufletului. Intru în familia Mattius, mă strecor în spatele transatlanticului şi al mesei împletite, cresc odată cu dragonierii, învăţ să-i cunosc pe înaintaşii direcţi ai lui Laurent. Trăiesc mai ales împreună cu cei care se lăfăie în primul şi în cel de-ai doilea album. Îl mai ţin deoparte încă pe cel de-al treilea care-l înfăţişează pe Laurent, pe nevastă-sa şi pe copii, călătoriile lor. Sînt oameni, m-am gîndit, care vin dintr-un *plin* social, de la căldură, de la bunele maniere, de la Morală, de la conştiinţa împăcată, de la eficienţă, de la belşug, de la bune sentimente. Pentru ei totul e bun şi pot să pară trişti şi abia resemnaţi faţă de atîta fericire. Laurent s-a născut pe tărîmurile astea norocoase. Am chef să rămîn aici un pic cu el.

Atmosfera e din ce în ce mai plăcută. Casa o să-l ademenească. O să vină şi o să mă descopere pe terasă. Am scos din salon un şezlong din lemn de palmier de India şi masa împletită care se vede în fotografiile făcute în 1925. Am găsit-o într-o pivniţă, era cam crăpată şi cam mucegăită. Am curăţat-o, am ceruit-o şi am acoperit gaura cu o tavă de ceai. De altfel, am găsit un *darjeeling* minunat şi o cutie înflorată de la Huntley şi Palmers atît de străveche, încît prăjiturile au un gust de praf vechi. N-o să prînzesc

Va fi un *high morning tea*, aproape un breakfast. Privesc, privesc primele două albume și sînt sigur că le cunosc mai bine decît Laurent. El nu i-a întîlnit pe Irma, Léon, Polonia. Știu unele lucruri despre ei. Poate că Polonia se îmbăta pe ascuns, el auzise vorbindu-se de asta, dar nu cred că observase buclele acelea mici care ajungeau la gît și deranjau pieptănătura sobră a cocului. Număr nasturii de la haina lui Annibal ; cui i-ar trece prin minte așa ceva ? O fotografie privită îndelung începe să miște, aproape să fumege și aud undeva, foarte departe, dialogul ăsta vechi : „Încă un pic de ceai ? — Da, mai vreau, e foarte bun, de unde îl luați ? — Un pic de lapte ? — Un strop (sau o picătură) — Cumpăr întotdeauna de la Kardomah — Unde-i asta ?" Nu răspund că-i pe strada Rivoli, mă enervează brusc. Închid ochii și aud alt dialog : „Fă-ți un pahar de cacao, dacă vrei. Vrei sau nu ? Lasă apa să curgă mult, miroase a plumb, ți-ai clătit paharul ?" Vocile astea nu ies din același album. Mi-au rămas întotdeauna înfipte în inimă. Mă plimb cu zdrențe de fraze din copilărie, pe care Léo Ferré le numește cuvinte de oameni săraci : „Linge-ți farfuria (în secolul al XVI-lea se spunea, mai bine, „linge-ți pîinea"), termină-ți paharul". Uneori, aș vrea o spălare a creierului, să mă trezesc cu mintea curată, ca s-o împodobesc din nou cu vorbele cele mai puțin neroade care s-au spus, cele mai proaspete și mai puțin pedante, de pildă : „În ochiul meu deschis cu încîntare spre tavan cade deodată o picătură de saramură care se scurge dintr-un jambon ce plutește pe deasupra mea". Cine vorbește ? Nu vreau încă să fac pe profesorul și nu-i secolul de care mă ocup. Albumul celui care a scris cu fantezia asta înaripată, cu dragostea asta disprețuitoare pentru cuvinte, are ca ultimă imagine un bărbat încă tînăr, cu genunchiul bolnav de carcinom. Familia Mattius o duce bine, mulțumesc, sub norii ei de lapte sau sub arcadele străzii Rivoli, grăbindu-se spre deliciile Indiei (cei mai intelectuali dintre ei îl frecventează mai curînd pe Smith, tot sub arcade și mai aproape de Piața Concorde, unde ceaiul este mai presus de cărți). Bolile lor sînt mai viclene. Poate or fi avînd chef să fie săraci ?

Îmi petrec după-amiaza cu ei, pînă la ora cînd beau „un deget de porto". E un ceas al renegării. Îmi uit fami-

lia sîrguincioasă şi farmacistă. La ora trei, admir taliile înalte, încorsetate ; la patru, trupurile în abandon în rochii Poincaré şi întotdeauna ţinuta capului care vădeşte siguranţă de sine, iar cea a gîtului — mîndrie. Cei din familia Mattius învîrtesc adeseori deasupra capului anumite însemne : rachete de tenis, undiţe, puşti de vînătoare, stindardele lor. Cu aceste semne vor învinge puiul de potîrniche, ştiuca sau ţînţarul. Răsfoiţi albumul lui Proust tînăr şi suferiţi ca şi mine văzînd aerul lui nătîng, cînd cîntă la ghitară pe maţe de pisică, la picioarele lui Jeanne Pouquet (care va fi soacra lui André Maurois, o, literatură burgheză !). Aşteptam întotdeauna de la oameni o privire severă asupra lor înşile. Cum nu vedeau oare că exultau de bucuria de a face parte din familia Mattius, jucînd jocuri Mattius, pe lîngă casele Mattius ? N-aveau oare conştiinţa boşimanilor şi a amazonienilor care trăiau în aceeaşi clipă în savane şi păduri ? Nu-şi închipuiau universalitatea, locuiau într-o lume franceză pe care în curînd aveau s-o îngusteze reducînd-o la clanul Mattius.

Aş fi vrut ca Laurent să fi avut chipul lui Isus copil în mijlocul doctorilor (în pictura nesulpiciană), dar în aceste prime albume nu rezista în faţa purtării îngereşti sau a drăciilor pe care le aşteptau de la el, prim-comuniant în capela şcolii sau preţioasă-ridicolă la o serbare pentru copii într-un mare teatru. Nu-mi credeam ochilor. Tot el, împopoţonat caraghios într-un costum de dansator spaniol, cu pulpele greoaie, ţinînd în mîna ridicată o tamburină bască şi avînd o înfăţişare zăpăcită. Tot el în chip de muşchetar. Nu-i mai lipseau decît penele lui Chantecler în fund, dacă purta pene de indian pe cap. Nu scăpase de primele influenţe ale western-ului, ochindu-le pe băutoarele de ceai cu colturi de aluminiu (un obiect frumos trăgînd salve neprimejdioase, finisat manual, lăcuit ca oţelul înnegrit şi imitînd fidel coltul 45). Fotografia asta ar fi trebuit s-o aleagă ca să ilustreze vîrsta judecăţii cumpănite. Fără îndoială că îi era ruşine s-o arate, fiindcă i-o preferase pe cea care-l înfăţişa copil la poalele meterezelor, într-adevăr singur, eliberat de orice etichetă de clasă, între Gavroche, Bicot, Joseph Bara şi David Copperfield.

Maică-sa, Hélène, pe care o vedeam apărînd în albume la optsprezece ani, logodită cu Georges (descoperisem deodată prenumele şi numele principalilor ascendenţi, descendenţi şi rude colaterale citind ferparul de căsătorie lipit cu pioşenie pe o pagină) Mattius, cu o înfăţişare absentă, un pic îmbufnată (cu excepţia fotografiei de logodnă unde era convenţional încîntată). O clipă de extaz religios în rochia de nuntă şi dispariţia completă a fiinţei. De acum înainte ea avea să apară ca o femeie retrasă în ea însăşi, morocănoasă sau temătoare, stăpînită poate de sentimentul morţii apropiate, al unei vieţi inevitabil ratate, fără putinţă de scăpare. Lîngă un soţ pe care nu-l iubea, manifestînd o amabilitate de suprafaţă. Era bărbatul cu undiţa, cu cutia de muşte şi momeli. Ofiţer, cavaler prin vocaţie, comandînd o unitate de blindate. Prizonier în 1940, dispărut pe cinci ani, timp în care Hélène reînvia, în ochi i se aprindea o luminiţă şi se rezema zdravăn cu mîna de capul tînărului Laurent care avea nouăsprezece ani, asta era menţionat. Poftim, m-am înşelat, e mai în vîrstă ca mine cu şase ani. De unde scosesem că-i de vîrsta mea ? Fără îndoială, era din cauza dorinţei mele absurde de a mă identifica mereu cu el.

Mă miram întruna că oamenii cred că-i bine să fixeze pentru amintire doar clipele de repaos. Aş fi vrut să-i văd muncind (unde ? ce să facă ?), spălîndu-se, făcînd dragoste. Erau aici nemişcaţi şi nefolositori, afişînd un vag zîmbet de comandă (Trebuia să căutăm amărăciunea sau tristeţea într-o întrerupere a controlului asupra muşchilor zîmbetului vag).

Aşteptam mai mult de la cel de-al treilea album pe care Laurent Mattius sau rudele lui cele mai apropiate, cum se spune, voise să-l întocmească. Conform ideii pe baza căreia fusese alcătuit albumul, se socotea că Laurent nici nu existase înainte de a fi întîlnit şi apoi de a fi luat în căsătorie o fată (căreia nu-i cunoşteam încă numele : ei nu-i imitaseră pe părinţi şi nu lipiseră ferparul). Nici în legătură cu ea, pe care din comoditate am numit-o pentru cîteva clipe Adeline, nu exista nici o urmă anterioară. Fotografiile care o înfăţişau intrînd în biserică, la braţul tatălui ei, fuseseră sacrificate, n-o vedeai decît ieşind la braţul soţului. Ea se năştea din hîrtie, de parcă fabricantul

o vîrîse în pastă, aşa cum fac fabricanţii din Ambert cu petalele de flori, ca să-i distreze pe turişti. Sau poate că Laurent o scosese din coasta lui.

Nu părea nici fericită, nici nefericită, nici chiar mirată; privea spre un orizont interior, ca şi cum nu ajunsese încă la el. Cu toate astea, Laurent era frumos şi încîntător, aşa cum mi-ar fi plăcut şi mie să fiu : naiv şi totodată sigur de sine, insolent, nerăbdător. Poate că ea aştepta totul de la el. Părea că propria ei viaţă n-o priveşte deloc.

M-a înduioşat tare mult. Am preferat întotdeauna femeile care par a fi pe altă lume. Îmi dau iluzia că pot să fac ceva pentru ele. Celelalte mă resping. Ce pot face ele cu mine ? Nu pot fi ţinta privirilor lor sigure de sine. Ele văd alţi bărbaţi care joacă jocul lor.

O pagină mai departe, i-am găsit numele, Gisèle, scris sub o fotografie unde era singură şi am înţeles că-l scrisese ea însăşi ; un efort de a se afirma, o poruncă sieşi de a exista, de a acoperi cu totul silabele lichide : Gisèle. Scrisul era voluntar şi totodată frînt. Se avînta şi cădea din nou într-un fel de „la ce bun ?“ întrerupt de alt gînd. Dar scrierea numelui are ceva deosebit, este o mărturisire, o semnătură şi trebuie să mergi mai departe sau altundeva, într-un text liber de orice constrîngere. Mi-am amintit că voiam să studiez scrisul lui Laurent şi că aveam altceva de privit decît taloanele cu cecuri, de pildă carnetele zărite, pe care abia le deschisesem cu un fior de plăcere şi le şi închisesem, fiindcă trebuia mai întîi să studiez feţele şi trupurile. Şi interiorul trupurilor : zărisem aranjate, în plicuri care nu trebuiau îndoite, radiografiile domnului Laurent Mattius : o coloană vertebrală dreaptă, dar cu un disc strivit în întregime. Cele două vertebre L5-S1, adică ultima lombară şi prima sacrală, se atingeau ca la mine, eu sufeream exact de aceeaşi strivire, ce trebuia compensată prin mişcări de gimnastică pelviană, ca acelea ale unui om care face dragoste.

N-o să mai am timp să dorm. Mi-am exprimat dorinţa cea mai sinceră, cea mai patetică din toată viaţa ; să am timp, timp să merg pînă la capăt. Fiecare secundă de observaţie directă mă silea să fac încă o oră de analiză. Viaţa mea, cercetarea mea căpătau amploare, astfel încît trebuia să chem toată Cunoaşterea în ajutor. Casa asta şi

ceea ce cuprindea cerea din partea mea mai multe cunoștințe decît cere insula Albatros din partea geologilor, chimiștilor, fizicienilor, cosmologilor, oceanografilor, meteorologilor, botaniștilor, analiștilor de ecosisteme și de biocenoze. De cînd locuiam și lucram aici trebuise să fac apel la toată știința mea ale cărei limite le resimțeam cu cruzime : nu eram destul de priceput în materie de vinuri ca să identific cu siguranță sticlele fără etichetă pe care le beam, nici destul de cunoscător în materie de covoare ca să apreciez covoarele, nici destul de filosof ca să citesc unele tratate din bibliotecă, nici destul de grafolog ca să studiez scrisul, nici destul de fizionomist pentru studiul figurilor, nici destul de istoric, nici destul de... Era acolo și o cutie mare cu capac de sticlă, căptușită cu catifea neagră, și înțepată cu ácele în care erau prinși vreo sută de fluturi : trebuia să devin entomolog ca să le spun denumirile și ca să știu de unde vin (dacă nu cumva cutia fusese cumpărată gata plină) și astfel să aflu (poate) prin ce țări îndepărtate călătoriseră cei din familia Mattius.

Era tîrziu după masă și nu răsfoisem decît primele pagini din cel de-al treilea album, dar era un pic cam răcoare și m-am dus să mă întind pe canapeaua mare din salon, sprijinindu-mi comod bietele vertebre de o pernă bună din piele, cu albumul rezemat și el de perne, întorcîndu-mi adesea privirea spre tabloul lui Ravenot, în care acum recunoșteam unele dintre personajele fotografiate în primele două albume. Abia mă instalasem cînd mi-am amintit de promisiunea pe care mi-o făcusem mie însumi în legătură cu nevinovata fericire de a bea un „deget de porto", dar pesemne că familia Mattius scăpase de modul ăsta caraghios de a vorbi. M-am dus să iau din cămară o sticlă arătoasă, cu o etichetă foarte simplă, dar tutelată, cu multă noblețe, de cel mai mare băcan englez, agreat de regina Regatului Unit. Am mai găsit și cîțiva biscuiți cu brînză, care scăpaseră de lăcomia mea. Și cu inima plină de fericire și de recunoștință față de familia Mattius, fără nici o urmă de neliniște, m-am întors să mă întind pe canapeaua mea de lucru.

Personajele pictate de Ravenot aproape că nu se mai deslușeau. Nu mai vedeam decît rochia albă a femeii pe care o numisem Polonia și îmi aminteam că Léon se

apleca şi-i spunea ceva la ureche. În fotografii el era înfăţişat ţeapăn şi respectuos, dar întotdeauna alături de ea. Mă întrebam dacă se manifestase liber în faţa pictorului, datorită orelor îndelungi de pozare (dar poţi face oare să pozeze o familie întreagă ?). M-am gîndit că mai curînd pictorul îşi transformase modelele după dorinţele lui de artist sau în funcţie de visele lui tainice. Şi dacă era un om neutru, fără dorinţe şi vise, un pictor rece al moravurilor burgheze, îşi îngăduise să le îmbogăţească înfăţişarea prin cunoştinţele lui obiective asupra comportamentului lor obişnuit.

Inima mi s-a golit de sînge, o teamă cumplită îmi contracta toţi muşchii : cineva bătea la uşa cea mare. M-am blestemat în gînd că nu închisesem cu cheia ; omul avea să intre, bătea mai tare. Am rămas întins neputincios să mă mişc. Am reflectat, în timp ce sîngele se întorcea în valuri făcînd să-mi bată inima. Nu putea fi Laurent, nici altcineva din familie, ei n-ar fi bătut. Bătăile astea însemnau : nu sînt de-ai casei, deschideţi-mi ! Am tras în piept o gură de aer şi m-am ridicat. M-am dus cu paşi mici în hol şi am spus cu tonul cel mai neglijent şi mai obosit : „Da, ce este ?" deschizînd uşa. Eram în faţa unui pescar, desigur, de şaizeci de ani, într-un impermeabil galben, rău bărbierit, purtînd ghete. Văzîndu-mă, n-a părut surprins.

— Domnul Mattius nu-i aici ?

— Bună ziua, domnule, i-am spus ca să-l determin cu blîndeţe să fie politicos.

— Bună ziua.

— Domnul Mattius nu-i aici.

Mai ales, să nu dau explicaţii în legătură cu prezenţa mea, să mă port ca şi cum ar fi fost firească, vădită.

— Cînd vine ?

— Zilele astea, cred.

Mi-am închipuit deodată că trebuia să-mi ascund faţa. Am schiţat un gest, dar m-am gîndit la vasul meu : era cunoscut. Zadarnic să...

— I-am adus un homar. Dacă-l vreţi...

Ţinea sub braţ un sac vechi înfăşurat. L-a deschis, a apucat de mijloc un homar uriaş, plin de viaţă, şi mi l-a întins. Animalele astea mi-au făcut întotdeauna frică. Teama mi-o stîrnesc cleştii lor, zvîrcolirile frenetice ale

abdomenului și, mai ales, faptul că nu le luăm în mînă decît ca să le scufundăm în apă fiartă sau să le tăiem în felii vii. Și chiar dacă știu că nu le fac vreun rău, specia mea, morfologia mea, aspirațiile mele n-au nimic de-a face cu cele ale unui homar. Existența lor mă stînjenește, sînt strict uman și nu-mi place deloc să mă înconjur cu animale. Legăturile mele cu homarii nu vor fi bune decît în ziua în care aceștia vor alerga pe drumurile de țară, atrași de faruri. O să pot frîna ca să-i ocolesc. De zeci de ori a fost cît pe-aci să mă omor, ca să nu strivesc iepuri de casă sau de cîmp. Și nu suport să-mi ofere cineva un animal viu și să se uite la mine să vadă dacă ochii și gura mea îl doresc.

— N-am voie să mănînc crustacee, am spus făcînd o mutră prost dispusă, deși mă dau în vînt după ele, cînd sînt gătite de alții ! Pescarului nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să-și ia înapoi homarul, dar omul nu era lipsit de fler.

— Vă pregătesc eu sosul așa cum știu eu și vi-l fierb. Durează cinci minute. Sînteți exact ca domnul Mattius. De mîncat mănîncă, dar dacă-i vorba să-l omoare... Și se îndreptă spre bucătărie. Nu voiam să omoare homarul așa că l-am ajuns din urmă și i-am spus :

— Ți-l cumpăr. Vîră-l într-o găleată și lasă-mă să lucrez.

Erau niște vorbe mai dure și mai seci decît cele pe care le rosteam în mod obișnuit. Omul a simțit :

— Nu vă silesc. Voiam să vă fac plăcere. Homari ca ăsta nu se întîlnesc prea des.

Homarul își desfăcu cleștii și-i întoarse, încercînd să apuce brațul pescarului.

— Cît timp poate trăi afară din apă ?

— O zi sau două, dar slăbește.

— Dar într-un pic de apă de mare ?

— Trebuie totuși să aibă destulă, s-o schimbați des și să-i puneți un pic de pește sau de carne. Vreți să așteptați să se întoarcă domnul Mattius ?

— Poftim !

Pescarul a pus homarul într-o găleată. Cleștii urcau și coborau de-a lungul pereților de plastic.

— Dacă se prinde de margine, s-a terminat, o şterge. Trebuie să-i puneţi un capac şi o greutate mare deasupra.

Am găsit o tavă ; fără să şovăie, pescarul s-a dus să aducă o bucată mare de gresie dintr-un colţ îndepărtat al grădinii.

— Of, sînteţi exact la fel ca el ! a spus iarăşi.

Homarul se agita în închisoarea lui. Am dat o sută de franci pescarului care i-a băgat în buzunar de parcă ar fi fost doi bani. Oare pescuia întotdeauna homari de o sută de franci ? Simţeam că sînt străinul idiot care poate fi jumulit de o sută de franci. De fiecare dată cînd mi se întîmplă aşa ceva mă cuprind o timiditate şi o mînie cumplite.

— Ai uitat restul, am spus. Cît face homarul ?

— O sută de franci.

— Va să zică am nimerit-o bine ?

— Nu-i scump, e breton.

— Iartă-mă, am răspuns strivind cuvintele, credeam că-i mauritanian.

— Cum vreţi să..., a început el, apoi a priceput că îmi bătusem joc de el şi asta nu i-a plăcut.

— La eleşteu v-ar costa o sută cincizeci, şi eu vi-l aduc acasă, proaspăt, abia scos din apă. Cînd nu ştii preţurile...

— E foarte bine aşa. Poate că domnul Mattius îţi dă ceva de băut, am spus, sperînd să-l jignesc, dar subtilitatea era prea mare.

— Nu-i nevoie să vă deranjaţi.

— Nu-i nici un deranj. N-am altceva de făcut.

— Adineauri spuneaţi că aveţi de lucru.

— A, lucrez întruna ; îmi pregătesc cursurile.

— Ia te uită, aşa-i, a spus el, sînteţi profesor...

Îmi închipuisem eu că pot fi reperat, dar acum nu mai încăpea nici o îndoială. Am intrat în joc :

— De unde ştii ?

— Cumnatu-meu lucrează la domnul Le Guen, vă cunosc iahtul. Îmi aduc aminte că în ianuarie domnu' Mattius a venit la şantier. Eram şi eu acolo, v-a văzut iahtul şi a întrebat al cui e. I-am spus, da' nu părea să vă cunoască. A zis : Aha !

Am reflectat în mare viteză. Deci Laurent Mattius ştia de două luni de existenţa mea. Ştia că există un Gilles

Laborde, profesor la Rennes. Iar pescarul credea că el nu mă cunoaşte ; va să zică ce naiba caut în casa lui ? Nu venise decît pentru asta ; homarul era un pretext. Nemaiputîndu-mi stăpîni gîndurile, mi-a trecut prin minte să-l omor şi să-i îngrop trupul în nisip, aşa cum făcusem cu hainele ; sau să-l cumpăr, sau să-i spun totul. Dar dacă Gilles Laborde, om paşnic, s-ar fi putut hotărî mai uşor să ucidă un om primejdios decît un homar ameninţător, trebuia să priceapă că gestul ăsta nu putea fi săvîrşit. Toţi cei din regiune erau desigur la curent cu şederea mea în insulă şi cu vizita pescarului. Nu puteam nici să-i cumpăr pe toţi curioşii din Roscoff şi Batz, asta însemna să recunosc violarea de domiciliu şi să mă oblig să plec numaidecît. Am ales minciuna.

— Laurent e cel care, am spus eu şi m-am corectat îndată, domnul Mattius e cel care mi-a dat adresa şantierului, îţi dai seama că n-aş fi venit de la Saint-Cast, care-i portul meu de înregistrare, la Roscoff, dacă nu mi-ar fi vorbit cineva de bine despre şantierul ăsta. I-am cerut domnului Mattius să mă recomande directorului, dar mi-am dat seama că nu prea vrea. Drept să spun, părea să-i pară rău că-mi vorbise de el. Cred că nu-i place deloc să aibă oaspeţi la Albatros pe timpul şederii lui. M-a întrebat cînd vin să iau iahtul reparat, şi am putut să-i dau o dată sigură. Atunci mi-a propus să petrec cîteva zile pe insulă dacă-mi face plăcere. A adăugat că n-o să fie aici. Îmi închipui că o să vină numaidecît după plecarea mea, luni sau marţi. E cam sălbatic.

— Cu femeile nu e, a spus pescarul.

Mă credea. Am adăugat :

— Homarul ăsta o să-i ureze şedere plăcută din partea mea.

M-am întrebat dacă nu mersesem prea departe.

— Bei un whisky, un rachiu de anason ? Tocmai eram pe cale să beau un porto, dacă îţi place...

— E prea dulce. Un rachiu de anason aş lua, e cea mai bună metodă să bei apă, ha, ha...

A rîs, am rîs şi eu politicos. I-am dat o porţie dublă ; a băut-o dintr-o înghiţitură şi s-a scuturat, biciuit de alcool.

— Asta-i prima oară cînd împrumută casa cuiva.

— Sînt foarte onorat.
— Sînteți cumva vreo rudă de-a dînsului ?
— Deloc. În fine, am cunoscut-o pe nevastă-sa.
Mă mențineam într-un trecut prudent. La urma urmei, nu știam dacă ea nu murise. Nu răsfoisem nici zece pagini din cel de-al treilea album, nu cumva se sfîrșea cu poze de-ale ei întinsă țeapănă pe patul de moarte ?
— Mie ea nu-mi place, nu vine niciodată pe aici, a spus el, fără prea multă logică.
Și-a dat seama de asta fiindcă a adăugat :
— La început, venea. Prima oară s-au simțit ca-n rai, a doua oară s-au certat ; a mai venit o dată, pe urma niciodată.
— De unde știi toate astea ?
Redobîndeam avantajul, eu eram cel mare punea întrebări. I-am mai dat o porție dublă de rachiu de anason.
— Adesea, îl iau cu mine la pescuit pe domnul Mattius. Are niște idei ciudate : cînd are chef de pescuit, pune o cîrpă mare, albă, la fereastră. Asta înseamnă că-l pot trezi a doua zi dimineața. Atunci acostez și vin să-l iau. Mai întîi mergem la homari, pe urmă ne ducem să pescuim cu năvodul.
— Și îți povestește viața lui ?
— Nu, dar e ușor să îți dai seama ce merge și ce nu. Cînd era îndrăgostit, își aducea nevasta la pescuit. Pe urmă îi plăcea să fie singur, o întîlnea doar seara. Nu mai părea fericit, ba chiar enervat. După aceea, ea n-a mai venit, cum v-am spus, iar el era fericit și un pic cam trist totodată. Apoi a venit cu altă femeie, a adus-o de trei ori la pescuit și pe urmă a dus-o la tren la Saint-Pol. De fiecare dată cînd venea o fată se petrecea cam același lucru, trei-patru zile lucrurile mergeau bine, pe urmă le făcea vînt, iar el devenea din nou vesel și totodată trist, înțelegeți ?
— Cum le făcea vînt ?
— Nu știu exact. Le lua pe iaht și eu nu eram cu el, dar n-am auzit vreodată spunîndu-se la gară că făceau scandal. Desigur, le spunea că are de lucru. Și-i adevărat. Nici nu mai punea cîrpa albă la geam, iar dacă-i aduceam vreun homar, îl lua repede, adică i-l opăream. Beam la iuțeală un pahar și adio. Profita de venirea mea ca să-mi

dea scrisorile să i le pun la cutie. Nici măcar nu mă uitam cui le trimitea.

Fraza ultimă a rostit-o un pic cam prea repede. A continuat vorbind mai rar.

— Asta dura trei sau patru zile, cel mult. Pe urmă pescuiam, sau el se plimba cu barca lui cea mare şi se întorcea să lucreze pe la prînz.

— Cînd merge cu iahtul, pescuieşte ?

— Nu, doar se plimbă.

— Ştii de ce nu-i place navigaţia cu pînze ?

— Nu că nu-i place, dar nu-l lasă să stea liniştit. Cînd navighezi cu pînze ai întotdeauna ceva de făcut. Pe vas — m-am întîlnit adesea cu el pe mare — stă în picioare la volan şi ia aer. N-are nimic altceva de făcut şi, cu cît sînt mai mari talazurile, cu atît e mai muţumit. Îi place grozav cînd e vînt puternic.

— Poţi să fierbi homarul, i-am spus, n-o să mor din cauza lui.

N-a părut mirat că mi-am schimbat părerea. Îşi redobîndea plăcerea de a acţiona, aşa cum era obişnuit. L-am privit agitîndu-se în bucătărie. Ştia locul cratiţelor, al plitelor care încălzeau repede, al sării nerafinate. S-a întors din grădină cu un fir fraged de ţelină.

— N-aveţi morcovi, nici măcar un praz, a spus cu un ton uşor dispreţuitor, în sfîrşit, o să meargă totuşi. Vedeţi că nu mai suferă.

Homarul făcuse trei salturi înainte de a muri liniştit. Ce ştia pescarul de suferinţa cuprinsă în cele trei salturi ?

— Îl fierbeţi fix un sfert de oră. N-o să vă fie frică să-l scoateţi ? Ştiţi să faceţi maioneza ?

Am pretins că ştiu. A plecat. În ultima clipă, cum îl însoţisem pînă la uşă, m-a privit ţintă cu o asemenea intensitate, cu un apel atît de patetic la adevăr, încît am fost cît pe-aci să-i spun tot. Omul acesta mi-a apărut deodată ca fiindu-mi superior, atît de puternic şi de inteligent, încît am resimţit profund suferinţa de a nu fi decît Gilles Laborde, în casa altuia, un GL bogat în cunoştinţe nefolositoare, bune doar să mascheze adevăratul sens al vieţii.

I-am spus nişte vorbe străine de adevăratul meu gînd:

— Îţi mulţumesc pentru amabilitate (nu era *amabil*). Plec duminică sau luni. Spune confraţilor dumitale (termenul mi s-a părut grotesc) pescari (şi mai nefericită împerecherea asta de cuvinte ; în batjocură am găsit curajul de a continua) să nu vină să mă deranjeze, am mult de lucru. Că ai venit dumneata a fost foarte bine ; unul în plus ar fi prea mult.

— Dacă vreţi vin alb, a spus el, sînt cîteva sticle sub scară, în spatele rucsacului. Dacă aveţi voie, fireşte...

A dus mîna la şapcă şi s-a îndepărtat în pas legănat. Eram frînt. Am aşteptat ca homarul să fiarbă cît trebuie, apoi l-am scos din apă şi l-am pus să se scurgă într-o strecurătoare. Cînd a devenit transportabil, l-am luat în braţe şi l-am dus pe terasă. L-am legănat ca pe un copil, în timp ce se răcea. Gîndurile mele nu aveau continuitate; receptam imagini sau fraze disparate care ilustrau homarul legănat, moartea, roşul morţii lui, carapacea rece şi zgrunţuroasă, carnea călduţă dinăuntru, carnea rece, moartea comestibilă, apariţia poftei de mîncare. Parcă auzeam trosnind învelişul de chitină, vedeam cărnurile învelite în pielea roşie, aderenţele crem-gălbui, branchiile ca nişte flori, cartilagiile translucide. Ştiam că în afară de homar trebuie să mă gîndesc la ceea ce mă ameninţa — mînia lui LM. Se ştia cum mă cheamă, eram reperat : un om va fi gata să depună pe îndelete mărturie împotriva mea ; nu mai puteam opri cursul evenimentelor şi să şterg urmele faptelor pe care le săvîrşisem. Purtam hainele lui LM, îi înfulecam proviziile, îi beam vinul, dormeam în aşternutul lui, îi consumam lumina şi păcura ; nu-mi mai aminteam locul fiecărui lucru, ordinea fotografiilor în plicuri şi cea iniţială în care fuseseră aşezate albumele. Distrugeam şi deranjam ; profanam. În alte vremuri mi s-ar fi cuvenit pedeapsa cu moartea. Acum, mă ameninţa închisoarea sau ospiciul, riscam să fiu dat afară din serviciu.

Doar homarul — greutatea lui de carne, mirosul lui marin — devenise o hrană desăvîrşită. Şi nu era vorba aici de cinism sau de celebrarea plăcerii mele, ci de un rit funerar. Homarul era fiert în loc să fie încinerat ; aveam să-l tai în două părţi egale, în lung. Un cuţit zimţat mi-ar îngădui să oficiez fără greş (cuvîntul tuturor persecutori-

lor). Desprind în continuare carnea albă, tare şi lucioasă cu aceeaşi plăcere. Ai zice că, pur şi simplu, e pusă în carapace. Doar în structura alveolară şi cartilaginoasă a capului poţi găsi o legătură între haina albastră devenită purpurie şi carnea branhiilor.

A durat mult pînă cînd l-am scos din tunica lui de chitină. L-am lăsat întreg. De ce să-l mai tai în două, de vreme ce eram singur ? Lucram cu atîta grijă de parcă aş fi putut descoperi sufletul homarului în scobitura unui cleşte sau în ultimul inel dinaintea înotătoarei de la coadă.

Am mîncat carnea dulce şi mirositoare fără maioneză, fără sare, încet, pînă la ultima lamelă. De îndată ce am terminat acest gen de împărtăşanie (n-am mîncat niciodată cu mai puţină lăcomie), am adunat pînă şi cele mai mici bucăţi de labe şi cleşti, cele două jumătăţi de carapace, şi m-am dus să le arunc în mare.

De cînd sosise pescarul se înnoptase. Putusem ieşi fără alte haine decît cele purtate în timpul zilei, zgribulindu-mă un pic. Aş fi vrut să stau jos pe promontoriul migdalei şi să privesc îndelung sclipirile tuturor farurilor. Îmi plăcea tare mult clipa asta pe care o trăiam, dar mi se făcuse frig şi teama mă cuprindea iarăşi. Dacă aş îndrăzni să navighez noaptea, aş pleca numaidecît la Saint-Cast şi aş tăgădui că am fost pe insula Albatros ; asta însemna ca afirmaţia mea să fie confruntată cu cea a pescarului, dar oare cîţi alţii recunoscuseră vasul ?

M-am întors ca să studiez situaţia la rece. Mi s-a părut atît de proastă, încît puteam să mai beau o sticlă şi să-mi pun pe spate o haină de *tweed* a lui LM. Am întors problema pe toate feţele ; nu-mi puteam şterge faptele. Săvîrşisem o serie de furturi mărunte prin efracţie. Conform articolului 000 din codul penal eram pasibil de o pedeapsă de la 00 luni la 00 ani de închisoare. Şi dacă, începînd exact din clipa asta în care mă aflam, mă purtam cu o corectitudine desăvîrşită, puneam toate lucrurile la locul lor, puneam nişte bancnote în locul sticlelor şi conservelor furate, dacă agăţam altele cu un cîrlig de rufe pe firul întins înaintea cazanului, ca să plătesc păcura consumată (plus un cec calculat cu largheţe ca să acopere dobînzile la pagube şi un *preatium irae et melan-*

coliae)[1], într-un cuvînt, dacă m-aş speti făcînd toate astea şi tot aş rămîne vinovat de nedelicateţe, indiscreţie şi de violarea ireparabilă a secretului vieţii private. Nu puteam nădăjdui decît ca pescarul să nu vorbească. Mirarea lui LM în fața locuinţei lui răvăşite, va face, fireşte, ca din prima zi a întoarcerii lui pe insulă, adevărul să iasă la iveală : domnului Gilles Laborde, profesor de literatura franceză a secolului al XVI-lea la Universitatea din Rennes pătrunsese prin efracţie la domnul Laurent Mattius, îi deschisese sertarele, îi golise cămara, pivniţa şi dulapurile de haine. E de mirare că pescarul nu recunoscuse hainele furate.

Singura nădejde de a-l mişca pe LM era nu să-i ofer o reparaţie materială, ci să-i mărturisesc totul cît mai amănunţit cu putinţă, chiar şi faptele care, desigur, nu lăsaseră urme, ca de pildă, plăcerea de a respira aerul casei acesteia şi de a mă aşeza în fotoliile din salon. Cele mai mărunte poluări cu privirea sau prin atingere trebuiau semnalate într-un text scris ca o mărturisire generală. Ar trebui să nădăjduiesc că amploarea şi caracterul abject al greşelilor săvîrşite împotriva lui LM (fireşte că era mai murdar faptul că-i violasem corespondenţa şi carnetele intime decît acela că-i mîncasem pateul de sturz) n-aveau să mă absolve în cele din urmă, ci să mă plaseze într-o categorie aparte de criminali (în mintea lui, fiindcă nu puteam pretinde adaptarea codului penal pentru uzul meu).

Fireşte, faptele mele n-avea nici farmecul, nici insolenţa supremă a actelor gratuite dragi lui Lafcadio, eram fără îndoială mai curînd curios şi pizmaş, şi nu-mi puteam salva din punct de vedere estetic decît primele fapte : debarcarea pe insulă şi, mai ales, spargerea geamului. LM n-ar putea să mă înţeleagă decît dacă i-aş spune totul despre mine, argumentele care m-au făcut să acţionez astfel (refuz *motivele)*, ciudăţeniile mele, strania gelozie a bunicii mele etc. Şi totul despre EL, vreau să spun tot ce gîndeam despre el prin intermediul descoperirilor mele celor mai indiscrete, despre mirosul lui, despre iubirile lui, despre coloana lui vertebrală, despre incorectitudinile

---

[1] Preţ al mîniei şi tristeţii (lat.). (N. t.)

lui (fără îndoială că nu era ireproşabil, de pildă faţă de fisc, faţă de nevastă-sa, faţă de iubitele lui).

Devenind mai vinovat am început să respir mai bine. Cu cît aveam să înaintez mai mult în cunoaşterea şi în tainele lui, cu atît riscam mai puţin din punct de vedere judiciar. Era vădit că n-avea cum să tîrască la tribunal un om care se putea răzbuna denunţîndu-l controlului fiscal, dîndu-i nevestei arme împotriva lui etc. În calitate de hoţ mărunt de conserve eram bun de spînzurătoare, ca hoţ de taine deveneam primejdios.

Dar nu voiam să-i displac, chiar stîrnindu-i admiraţia sau simpatia (încă nu ştiam ce avea să precumpănească în mintea şi în sensibilitatea lui), deci trebuia ca, arătîndu-i ce slăbiciuni are, să i le dezvălui pe ale mele şi să devenim fraţi, aşa cum ar trebui să fie toţi oamenii.

Lipsit de posibilitatea de a recurge la justiţie, putea, fără îndoială, dacă nu mă pricepeam să-l înduioşez, să se răfuiască de la om la om cu mine, să se bată cu mine — în ciuda prăpăditei noastre coloane vertebrale — sau să mă omoare, aşa cum striveşti o insectă respingătoare.

De acum înainte era sigur că o să ne întîlnim. Îmi ştia numele încă din ianuarie ; oare n-avea nici o carte de-a mea ? Eu scriam şi prin reviste, poate că citise vreun articol de-al meu ? În *Diogène*, cîndva ; în *Paenultima Verba*, unde îmi trimiteam materialele după ce le tradusesem mulţumitor într-un limbaj destul de incifrat ca să înăbuş o limpezime prea jignitoare. Fără îndoială, îmi citise *Scrisoarea deschisă adresată domnului Etiemble asupra italienizării limbii franceze în secolul al XVI-lea*, pe care o semnasem Un Babelian. Desigur, citise cronica pe care o publicasem în *Le Figaro* în 1968, sau unul din cele trei articolaşe ale mele, trimise la *Le Monde*. Dar dacă într-adevăr nu se interesa de subiectele destul de deosebite pe care le tratasem, cel puţin văzuse titlurile şi semnătura.

Deodată, am izbucnit în rîs, am dus sticla în camera mea, în sfîrşit... într-a lui şi aparatul de radio cu tranzistori. Aveam nevoie de o muzică întăritoare şi, în acelaşi timp, uşoară, de jaz, ca să mă simt tînăr şi totodată vîrstnic. L-am auzit pe bătrînul Coleman Hawkins, l-am pus să sufle cu putere în saxofonul lui tenor, am băut un pahar

mare şi am putut începe să rîd din nou. Adusesem rîsul cu mine, ca vinul şi muzica, fără să mă folosesc mai întîi de ele. Şi i-am dezlănţuit strălucirile convulsive şi ritmice. Foarte arareori îndrăzneam să fac haz. Ideea ce creştea în mine şi pe care o socoteam demnă de rîsul ăsta rar, reluată în faţa jocurilor cu variaţii înşelătoare ale peretelui pictat, în faţa ferestrei care dădea spre noapte şi spre mare sau, mai curînd, invitaţia asta i-a sporit puterea : îmi închipuiam, dragă LM, că te plimbi prin Rennes şi că pe trotuar te lovea strălucirea soarelui asfinţind într-un geam. Urcai repede pînă la etajul cu jocul de lumini şi găseai uşa închisă. O forţai cu umărul şi pătrundeai la un oarecare GL. Îi beai berea, îi mîncai sardelele, îi citeai lucrările şi-i deschideai sertarele. M-am oprit brusc din rîs, dragul meu, tocmai mi-am adus aminte de rufăria murdară uitată în fundul unui şifonier. Desigur, ai găsit-o. Ai putea trage concluzia că peste tot domneşte o curăţenie desăvîrşită, că-i vorba de un accident şi că sînt prea leneş — sau prea ruşinos ? — ca să o dau la o spălătoreasă şi prea zgîrie-brînză ca s-o ard. Am rîs iarăşi, mai potolit : altceva aveai să găseşti, LM, fragmente de jurnal mediocre, începuturi de romane avortate, poeme cam firave, toţi martorii suferinţei unui specialist sătul să tot predea elevilor lui o frumuseţe pe care el însuşi o contestă din ce în ce mai mult. Iar nenorocitul care ştie să demonteze limbajul, încearcă să încovoaie cuvintele şi descoperă, în sfîrşit, că trebuie să ştii să visezi, că a scrie nu depinde de voinţă, că izvorul nu curge. Acum curge, de cînd am îndrăznit să-ţi forţez casa. Era şi timpul, eram pe punctul de a renunţa să mă apropii de alţii, de a mă închide în menajul meu de flăcău tomnatic ; eram gata să mă sufoc de mediocritate. Va trebui să-mi răscolesc sertarele şi să încerc să înţeleg de cînd datează micşorarea, de cînd retragerea, refuzul, cînd s-a revărsat în mine marele val al fericirii de a exista, cînd au venit teama şi închiderea în sine. Insula ta, casa ta mă conduceau la tine. Nu puteai fi la fel de mişel ca mine. Noi doi ne asemănam doar prin dragostea pentru mare şi prin plăcerea de a fi înconjuraţi de apă. Asta mă împiedică să fiu mort cu totul. Şi aveam dreptate să calc pe pămîntul tău, să urc pînă la casa ta şi pînă la storul deschis care mă chema. Nu mi-a părut

rău şi sper să nu-mi pară. Îm place faţa ta, am impresia că aş putea vorbi mult, foarte mult cu tine, fără să sufăr din cauza faptului că eşti deosebit. Desigur că nu faci parte dintre oamenii înzestraţi cu o vitalitate excesivă care dau din ei şi nu primesc nimic, care se impun prin măreţie şi bunătate, care nu ascultă glăsciorul nostru rănit, care ne liniştesc cu un cuvînt ca să se întoarcă la ciorba lor de cultură ce fierbe frumos şi aruncă în afară toate murdăriile. Eşti, desigur, sensibil, gata să te schimbi la faţă dacă ţi se spune : Ascultă, mi-e rău. Nu ştiu dacă atenţia asta, o dată trezită, durează mai mult de o clipă, dacă faci să coboare în tine suferinţa altuia, dacă o primeşti, o încorporezi ca s-o înţelegi şi s-o îngrijeşti. Doar mamele ştiu să facă asta, aşa mi s-a spus, nu ştiu din experienţă. Părinţii mei mă învăluiau în nişte aburi sanitari şi morali, însă nu cu destulă dragoste.

Dar încep să emit judecăţi asupra ta, fiindcă am văzut o sută de fotografii, am citit trei scrisori care îţi erau adresate, fiindcă ţi-am băut vinul şi m-am culcat în patul tău. Fiindcă m-am strecurat în hainele tale. De fapt, încă nu ştiu nimic, îmi închipui, mă scald în spaţiul casei, refuz ameninţarea, timpul care-mi rămîne e prea scurt, nu pot să adun arme împotriva ta ca să mă apăr şi, totodată, să împărtăşesc emoţiile tale. Toată atitudinea mea e de simpatie ; un pic de teamă m-ar împiedica s-o exprim pe de-a-ntregul, şi sentimentul ăsta spontan, curat, foarte curat, este ameninţat. N-ai dreptul să iubeşti oamenii împotriva voinţei lor, să intri în viaţa lor, în casa lor, sîntem separaţi unii de alţii, ştiu. Prima privire care te atinge cînd baţi la o uşă necunoscută e o săgeată. Nimeni nu s-ar încumeta să privească în felul ăsta pe cineva, dacă n-ar fi îndrăzneala asta nesăbuită de a fi bătut la uşă şi de a prezenta o cerere măruntă : „Caloriferul vă funcţionează bine ? Reprezint Societatea Cutare“. Fîlfîi drapelul micuţ şi caraghios al economiilor de energie, slab Sesam. Nu îndrăznesc să bat la uşă şi să spun : „Aş vrea să stau de vorbă cu cineva, sînt singur, casa dumneavoastră îmi place, se pare că aveţi aceleaşi gusturi ca mine, sau cele pe care aş vrea să le am ; sînt singur de cealaltă parte a uşii, iar dumneavoastră sînteţi aici acasă, pe insula dumneavoastră, cu politeţea dumneavoastră gla-

cială şi cu înfăţişarea asta virtuos-indignată, fiindcă am îndrăznit să rup cercul magic. Aţi observat lupii şi cercurile lor de mirosuri pe care nu trebuie să le încalci ? Nu ? Citiţi-l pe Lorentz, citiţi-l pe Chauvin. N-o să înţelegeţi nimic nici în legătură cu dumneavoastră, nici despre lume, dacă nu admiteţi că sînteţi un animal. Eu sînt, poate, singurul animal cu o comportare derutantă : instinctul meu este de prietenie şi de comunicare, dar sînt mai singuratic decît alţii. Ar fi trebuit să vin pe insula dumneavoastră cînd eraţi aici. Plec îndată şi mă întorc peste opt zile, cînd o să fiţi aici, debarc, urc pînă la terasa cu dragonieri şi bat la uşă. Îmi deschideţi uşa, tocmai aţi sosit, pescarul încă nu v-a spus nimic ; nu v-aţi numărat sticlele şi n-aţi observat nimic neobişnuit. Ba da. Uşa care dă spre grădina de legume : zăvorul nu era tras, fără îndoială aţi uitat. Cine îşi îngăduie să debarce şi să urce drumul acesta particular ?"

Desigur, mă priveşti aşa cum ţi-am spus : mă străpungi cu privirea, arătîndu-mi o duşmănie grea ca de plumb. Ce pot face ? Dacă nu ţi-am forţat uşa acum cîteva zile, nu mai pot face nimic, n-am greutatea necesară. Nerăbdarea ta (şovăi să spun ce vreau să-ţi propun : o asigurare pe viaţă, să-ţi vînd ceapă din Léon, şireturi de ghete, sau să te cooptez în secta Martorii lui Iehova) mă îngheaţă. Deschid uşa şi cuvintele se opresc. Tocmai mă hotăram să-ţi spun cu voce blîndă : „Vreţi să staţi puţin de vorbă cu mine ?" Nu-i asta cererea cea mai simplă şi mai înduioşătoare ? De unde vine neîncrederea care-ţi întunecă faţa, expresia asta de plictiseală ? Erai oare atît de ocupat, îţi petreceai timpul cu asemenea minuni ? Iată tot ce-i mai bun pe lume : necunoscutul. Cineva îţi bate la uşă, îţi cere pur şi simplu să stai de vorbă un pic, pe tonul cel mai discret, şi tu o să-i invoci o scuză caraghioasă ca de pildă : „N-am timp", sau : „Cine v-a dat voie să acostaţi, să intraţi, să mergeţi, să respiraţi ? Regulile sînt categorice, aţi citit pancartele..." Poate că o să fii şi mai rău, n-o să îndrăzneşti să invoci apărarea şi protecţia legale şi o să spui ceva în aparenţă adevărat : „Să stăm un pic de vorbă — asta-i cererea cea mai ciudată care mi-a fost adresată vreodată : eu vin aici tocmai ca să nu stau de vorbă cu nimeni". Şi o să mă împingi

binişor spre ponton. Astfel, o să-ţi acorzi două minute de monolog, monologul tău : „Ştiu, e îngrozitor, sîntem singuri, dar ce să facem ? Fiecare dintre noi duce o viaţă jalnică. Atenţie la piatra asta, dragă domnule ! Aveţi un iacht frumos (subînţeles : nu sînteţi sărăntocul pe care-l credeam). Fiţi foarte atent cînd plecaţi, marea vă e potrivnică şi riscaţi să treceţi prea aproape de Gisquets sau de Batz, nu sînteţi obişnuit cu locurile astea. Grăbiţi-vă, şi totul o să fie bine. O să arunc şi eu o privire de colo de sus. Adio, domnule, şi iertaţi-mă (şi o să adaugi orice), speţa umană e cea mai rea dintre toate". Şi o să te întorci sprinten pe călcîie, după ce vei fi zîmbit mîhnit din vîrful buzelor.

Bine. E limpede că mi te închipui rău, sau că-mi închipui cu răutate micimea ta sau reflexele tale burgheze, fără îndoială ca să-mi semeni şi totodată ca să nu pot fi mai prejos decît tine. Ar fi timpul să regăsesc un teren mai solid. Lumea mea mă îndepărtează de adevăr. Stau aici, întins, încă îmbrăcat complet pe patul ăsta. în camera întunecoasă, luminată de lună. Fabric întîlniri imaginare, în loc să merg pînă la capăt în ceea ce am întreprins. Gata cu diversiunile : amîn pe mai tîrziu examinarea ultimului scenariu, cel mai interesant : mă prezint în faţa lui Laurent Mattius, la cîteva zile după întoarcerea lui în insulă. El ştie că Gilles Laborde i-a forţat uşa. N-a luat nici o măsură împotriva lui. Doar i-a scris ca să-i ceară explicaţii, dar GL a plecat din Rennes înainte de a primi scrisoarea. El se „declară prizonier" al lui LM. Acostează, urcă pe cărare etc.

Dar dau înapoi în faţa acestui model de stabilit. n-am destule elemente, mai dispun de patru zile (doar în principiu şi fiindcă aşa am hotărît. Nimic nu-l împiedică pe LM să vină mîine, iar eu sînt cel care mai are de stat aici patru zile înainte de a ţine cursul despre Rémy Belleau). Dacă iau în consideraţie primejdia imediată a sosirii lui LM, am altceva de făcut decît să studiez figura nevestei-si sau să citesc cărţile din biblioteca lui, trebuie să acţionez cu viteza şi eficienţa unui poliţist, să caut slăbiciunile lui LM, tot ce-l expune unor sancţiuni legale, tot ce-l poate da pe mîna altora, tot ce vrea, fără îndoială, să ascundă. O cercetare gen sertare golite ca să găsesc vreo scrisoare

tainică, vreun act personal nelegalizat hotărîtoare, o urmă sub masă, o corespondenţă compromiţătoare şi — de ce nu ? — unele lucruri caraghioase, ca de pildă un accesoriu de *sex-shop*, rufărie obscenă etc. Dar ar trebui să ştiu face deosebirea între o purtare batjocoritoare şi una obişnuită...

E linişte. Un copoi nu prevede, nu-şi închipuie. Caută. Să percheziţionăm. Să nu ocolim nici o încăpere. Salonul l-am explorat : mai rămîn vreo mobilă sau vreun sertar nedeschise ? Simt cu plăcere că ochii îmi ies din cap. Percep imaginea deosebită care place, observă într-o strofă o tăietură de sub care iese la iveală un dulap în perete. Un scaun de bucătărie, un tăiş de foarfecă la rece şi uşa dulapului se deschide doar împinsă. Înăuntru sînt cutii de jocuri pentru copii prăfuite, o sacoşă de mah-jong, un loto, un joc cu figuri, o ruletă, un biliard Nicolas, diferite vaporaşe. Cinstita plăcere a familiilor şi poate o febră a jocului, o excitaţie rea, pofta de a cîştiga, de a fi cel mai tare, ispita de a dispreţui. Nimic pe sub perne, nici sub covor. Învăţ să am bănuieli. Încăperea asta pare onestă şi burgheză. Unde o fi ascuns drogul ?

În partea dinspre sufragerie deschid o supieră de colecţie, cu legume în relief, asemănătoare şerpilor de pe farfuriile lui Palissy. Cîteva punguliţe cu praf alb sub capac, dar e bicarbonat pentru digestiile laborioase de la începutul secolului. Mă aştept să găsesc praful Kock (vîră-ţi asta în cap), nalbă preparată în farmacie, ceai medicinal. În realitate, găsesc pastile Reynie, cărbune Belloc, Alka-Seltzer şi un foarte modern lapte de subnitrat de bismut uşor, pur, izolant gastric. Este o casă unde s-a suferit de stomac din generaţie în generaţie, o fabrică de ulceroşi sau de suferinzi de hiperclorhidrie, deci de anxioşi. Şi nu-i decît farmacia unei sufragerii. Cealaltă, ştiu, e în baia care nu-mi place. Acolo găsesc tranchilizante Valium, Serena şi adormitoarea Mepronizimă. Nimic dinainte de 1939. Nici un excitant al tonusului, aşa cum era la modă să iei în anii cincizeci-şaizeci. Nici un rest de antibiotic care să mă pună pe urmele vreunei boli serioase (sau ale superficialităţii vreunui medic). Un om anxios, fabricînd hiperaciditate. Ar putea fi vorba de nevastă-sa sau de vreuna dintre tinerele care au locuit pe Albatros,

dacă n-ar fi o cantitate atît de mare de punguţe, pastile, de flacoane (deşi pescarul m-a informat că nici o femeie n-a stat aici multă vreme). Totuşi, nimic nu-mi pare nefiresc. Ar trebui consultat un doctor, ceea ce n-ar omite să facă un poliţist care anchetează o crimă, dar el n-ar întîrzia în faţa dulapului cu farmacia ; s-ar mulţumi să miroase flacoanele şi punguliţele cu prafuri.

În cămară nimic interesant, nici măcar alcool fără chitanţă. Făina era făină, iar zahărul pudră zahăr pudră pînă la fundul oalei. Am mers foarte repede cu cercetările astea „de rutină", ştiam bine că, dacă nu trebuie să le neglijez cu totul, nu slujeau, de fapt, decît să întîrzie un pic, nu prea mult, clipa în care aveam să atac halca cea mare, carnetele intime ale lui LM. Chiar era destul de extraordinar faptul că, descoperindu-le la începutul după-amiezii, nu le-am citit după nouă sau zece ore : acum e trecut de miezul nopţii, oare mai am timp să dorm ?

Am spus că aveam la dispoziţie patru zile pînă luni — Rémy Belleau — dar am uitat să pun la socoteală timpul de călătorie. Trebuie să prevăd două zile de drum cu *Délie*, de la Albatros direct la Saint-Cast (dacă am ajuns pînă aici, pot lua proviziile lui LM, ceea ce mă scuteşte să mă aprovizionez pe drum) şi să merg cu trenul de la Saint-Cast la Rennes. Va să zică, în realitate, îmi rămîn două zile, joi şi vineri, iar ziua de joi a început de cîteva minute. La nevoie aş putea să las iahtul la Roscoff, duminică dimineaţă, şi să mă întorc cu trenul. Aş cîştiga o zi, dar m-aş lipsi de iaht primăvara, la sfîrşit de săptămînă... Bine. Două zile, poate trei, înseamnă enorm de mult timp pentru percheziţie. Poliţiştii ar face asta mult mai repede. De fapt, nu mai e vorba să fiu fericit, să fac lucrurile pe îndelete, să mănînc homari întregi, să merg să respir parfumurile insulei, să dorm opt ore şi să visez în cada cu labe de grifon, (am spus „de leu" de mai multe ori, dar e grifon, are trei gheare lungi, îndoite pe o bilă. La începutul secolului se mai trăia într-o mitologie familiară ; acum nu se mai cunosc decît jalnicele semne ale zodiacului). Nu trebuie să citesc carnetele cu răbdarea şi uimirea arheologului. Nu sînt Champollion, ci Javert sau Vautrin, caut arme, taine, mărturisiri. Trebuie să citesc în diagonală, să sar peste lucrurile la care mi-ar plăcea

să meditez, să fiu tot atît de selectiv ca un ordinator bine programat.

Sînt obosit, mă duc să mă culc.

Şi am urcat în cameră, pe deplin fericit că mi-am schimbat părerea atît de uşor, că am rămas deasupra evenimentului. Să dorm era mai important ca orice. Într-o pijama de-a lui Laurent Mattius, brodată cu iniţialele lui, două majuscule mici, pătrate, foarte sobre, albe. Pijamaua e de un verde ca migdala, cu un tiv de culoarea coacăzei. O stofă alunecoasă şi uşoară. M-am culcat în patul moale. Călduţ şi răcoros. Mai aştepta fericirea. A venit credincioasă sub înfăţişarea somnului, în linişte.

JOI ȘI NOAPTEA DE JOI SPRE VINERI

M-am trezit pe la ora opt. Se făcuse ziuă de-a binelea și nu acostase nici o barcă. Deodată, m-am simțit atît de fericit că locuiesc într-o casă pe o insulă, încît m-am întrebat de ce nu am o casă pe o insulă. Dacă asta însemna într-adevăr fericirea pentru mine, trebuia să pun totul în mișcare ca s-o dobîndesc. Cum aveam bani puțini, adică aproape deloc — salariul meu și cîteva mii de franci de economii nenorocite — trebuia să cîștig, să mă împrumut sau să trăiesc ca un schimnic într-o cetate ruinată pe o insuliță fără vegetație. O strîmbătură lăuntrică m-a înștiințat că nu voiam o insulă de sărăntoc, ci o casă frumoasă cu dragonieri, o insulă în formă de migdală, de fapt voiam insula Albatros. O voiam atît de tare, încît aș fi apăsat pe toate butoanele de declanșare a focului ca să pun mîna pe ea. Așa credeam, dar cînd am priceput că unul dintre butoanele astea l-ar ucide pe Laurent Mattius, am încercat să-mi închipui orice altceva, o investiție mai vicleană, dar trecuse vremea cînd intriganții îl ruinau pe cel la ale cărui bunuri rîvneau și le răscumpărau după aceea la un preț de nimic. Nici un scenariu care mă făcea stăpîn al Albatrosului în doi ani (peste termenul ăsta dorința ar slăbi) nu era demn de crezare. Cel mai puțin demn de crezare mi se părea următorul : Mattius se împrietenește cu mine și, din respect față de dorința mea, îmi dă insula și casa. Fără să ceară nimic în schimb. Pur și simplu ținînd seama de

intensitatea dorinţei, sau după principiul „fiecăruia după nevoi".

Visurile astea absurde m-au făcut să mai pierd puţin timp, dar asta e fericirea — deriva realului, posedarea instantanee a lucrurilor rîvnite. M-am întors la primul scenariu — vai ! — realist : să-i ofer lui Mattius o sumă atît de mare faţă de preţul insulei (sporit cu preţul „sentimental" şi cu cel al „ruşinii de a ceda în faţa banilor"). Preţul acordului său putea fi înţeles în funcţie de starea finanţelor lui Mattius, de un început de silă faţă de insulă sau, dimpotrivă, de nevoia din ce în ce mai mare de a se refugia aici, între un milion şi cinci milioane de franci. Mi s-a părut vădit că cifra de cinci milioane era pur şi simplu miraculoasă (şi nebunească). Albumele de fotografii, carnetele intime, hainele, ar rămîne pe loc. Nu s-ar mai pune problema să fie mutată *Chinanikida*. Enormitatea preţului oferit ar ajuta la această dizolvare a personalităţii. Laurent Mattius s-ar risipi în atmosferă cu grămada lui de bani.

Întoarcerea la realitate e întotdeauna dureroasă. M-am scuturat energic ca să încerc să mă descotorosesc cu totul de visul ăsta. Cel mai sigur mijloc era să mă detaşez de peisajul marin, să-mi întorc privirile spre interiorul casei. Explozia primăverii mă făcea întotdeauna prea fericit şi de o lăcomie primejdioasă. Ca să potolesc nostalgia asta a puterii, a măreţiei, o bogăţiei, dorinţa nebună care mă cuprindea şi mă făcea copilăros, trebuia să încerc să regăsesc teama, sentimentul nebuniei faptelor mele. Noaptea mă întremase de minune : nu mai credeam în primejdia Mattius.

Am hotărît să nu-mi pierd vremea în cadă. Doar m-am bărbierit şi s-a întîmplat ceea ce se întîmplă întotdeauna cînd mă rad altundeva decît în baia mea : m-am tăiat sub nas. Am lăsat sîngele să curgă şi să se usuce pe buze şi pe bărbie. Sîngele nu mă stingherea : totuşi l-am şters fiindcă trebuie (?) să fii întotdeauna gata să-ţi arăţi faţa. Albatrosul nu era la adăpost de vizite. M-am îmbrăcat cu alte haine ale lui Laurent, cuprins, în dimineaţa asta, de un sentiment de stinghereală : am pus pe mine un pantalon şi o haină de catifea reiată de culoarea nisipului,

o cămaşă violetă, mocasini tot negri şi şosete roşii. Parcă mă îmbrăcase un pictor de costume.

Mi-am dat seama că acţionam cu un oarecare automatism. Nu credeam în ceea ce săvîrşeam. Am făcut o cafea şi am făcut-o rău, dar asta nu conta. Timpul trecea repede nefăcînd nimic. Şovăind să fac ordine şi totuşi făcînd, ducînd fiecare farfurie la locul ei, pe rînd. Într-un gol de gîndire. Nu cred că eram conştient de „percheziţia întreruptă". Însuşirea asta de deconectare îmi îngăduie în orice clipă să mă port ca un automat. Aşa mi s-a întîmplat odată în timpul unui curs despre Rabelais. Am debitat nişte fraze automate. Trebuie să fi avut un pic de sens, fiindcă feţele studenţilor nu exprimau decît o foarte uşoară mirare (dacă aş fi rostit cea mai măruntă prostie s-ar fi prefăcut uluiţi sau ar fi izbucnit în rîs). Eu îi priveam, mă speriau, iar limba îmi mergea singură. Mă oprisem deodată. De data asta, observaseră că sînt descumpănit, fără să încerce să profite. Simţeau că e vorba de ei şi îi cuprindea şi pe ei neliniştea. Iar cînd un prost a început — prea devreme — să-şi manifeste cu voce tare neliniştea în legătură cu liniştea asta, l-au repezit, dar eu devenisem din nou stăpîn pe mine. Am spus : „Scuzaţi-mă" şi am adăugat : „Prefer să vă spun adevărul. Dintr-o dată n-am mai ştiut ce caut aici şi nici ce fac în faţa voastră. Să-l lăsăm pentru o clipă pe Rabelais ; a avut vreodată cineva dintre voi sentimentul unei incoerenţe trecătoare a personalităţii ?" Cîţiva au ridicat mîna şi mi-au explicat tulburările lor, dar unul dintre ei, care avea o voce gravă, m-a întrebat : „Cum vă puteţi reveni atît de repede dintr-o stare de angoasă, ca să faceţi din ea un subiect de întrebare ?" I-am răspuns că era un mod de a mă descotorosi de o greutate prea mare. Începînd din ziua aceea m-au iubit un pic şi m-au respectat mai puţin.

În ziua asta de joi 17 martie, pe la ora zece, m-am smuls cu greutate din bucătărie şi am hoinărit prin casă. Era într-adevăr casa altuia. Cum îl chema ? Ah, da, Mattius ! Personajele tabloului lui Ravenot se întorseseră la anonimatul lor. Aveam acelaşi sentiment de mîhnire, ca atunci cînd oamenii îmi spun : „Aici sînteţi ca la dumneavoastră acasă". Este minciuna cea mai sfruntată, fraza cea mai ipocrită. Privesc totuşi mobilele, pereţii,

lucrurile, ca şi cum aş avea cu ele un raport de forţă slab, din ce în ce mai slab. În curînd, nici nu mai îndrăznesc să stau pe scaunul pe care fesele mele îl posedau un pic. Mă ridic şi o şterg.

Îmi era teamă ; mă gîndeam că s-a terminat, trebuie să plec. Iar dacă LM îmi reproşa că-i violasem casa, puteam să ridic din umeri şi să-i spun : „Nimic n-am văzut. nimic, nu mi-a plăcut nimic, n-am luat nimic. Casa asta mi-a rămas străină. Într-adevăr. Am încercat să iau totul. dar n-am putut. Toate mi-au căzut din mîini". El ar înţelege cu siguranţă limbajul ăsta, e un om sensibil. Acesta era scenariul rezonabil — să mă prezint ca un învins. Asta merge întotdeauna. Dar am continuat să rătăcesc prin casă.

Lăsasem carnetele lui LM pe birou, nu-mi mai aminteam de ele. Deîndată ce le-am văzut, toate vălurile au căzut. Am înţeles că mă tem că n-o să-mi placă. L-am luat pe primul din grămadă şi am început să citesc stînd în picioare, ca să nu mă instalez, să nu dau un aspect solemn momentului. Carnetul era de format prelung. zece centimetri pe optsprezece. Un scris gol, încrezător. al cuiva care nu-şi închipuie că altcineva îi poate citi scrierile tainice, că-i poate îmbrăca hainele şi forţa viaţa.

LM scria în carnetul cel mai recent, datat din ianuarie 1977 :

Un nou pustiu. De violat. Totul continuă
Nimicul, plăcerile, gîndurile decalate
cu o treaptă ca să mă uimească, cu trei
ca să mă nelinişteascǎ. La şase e întoarcerea,
la nouă jumătate de întoarcere la douăsprezece :
întors de unde am plecat, la ce bun să plec ?
N-am înaintat cu o oră, marş perspectivă
pe loc sau variaţii prea fine
ca să le percep ?
Cadran al anului, întoarcere la carturi, la Albat[illegible]s.

Gisèle îmi scrie : „Phoenix în februarie ?"
traduc : de biciuit copiii,
minune a prezenţei paterne, avînt apoi scădere
a tuturor.

Gisèle — întoarcere-pică — o să mă deteste,
Philippe şi Emma — întoarcere-lene —
o să mă socotească stingheritor.
Eu, întoarcere-plictiseală, o să dorm cu un ochi deschis.
Şi o să-mi redobîndesc capacitatea de a inventa o femeie
poetică, aproape prima care trece.
Cum aş mai putea să cred atît de tare în ea ?
De acum pare mai simplu.

Prima zi. Iarnă negată. Dragonieri
grădină, vînt călduţ. Mărgele cărnoase mirtiforme
după deflorare. Insula fecioară din nou
violată. Să rupi himenul pînzelor de
păianjen de pe vechea comodă, fire
ale Fecioarei întinse prin coacăz.
Să rupi pretutindeni vraja.
Beţie. Vin şi muzică, mişcare,
singurătate, fericire. O să-mi dau seama la prima
privire dacă m-a uitat casa.

Îngrămădire de coşuri cu peşte
stricat sau cu carne împuţită. Aerul e
brăzdat de mirosuri grele sau
uşoare. Impresia falsă că unele mirosuri
cad iar altele urcă. Dar
e o plăcere pe vasul ăsta vechi
murdar şi organizat unde ne trambalăm
Capcanele josnice. Homarii minuni
tari s-au lăsat prinşi, ceea ce mă
întristează mereu, dar şi rîd de
unealta asta din lemn şi sîrmă, de parcă
aş lua lecţii cu un profesor
de supravieţuire.

Roscoff.
Alături de lagărul de concentrare al crustaceelor,
mii care aşteaptă cu cleştii strînşi, încordaţi
plecarea spre asfixia înceată a scufundării
în aerul irespirabil şi moartea prin
scufundare în apă clocotită, la şantierul Armor
un vas francez, cu nume englezesc

niciodată nici un vas englezesc cu nume francez, o
ciudată *Délie*, idee-cuter a unui profesor,
îmi spune *Le Guen*.

Am lăsat carnetul atît de repede de parcă ar fi început să mi se zvîrcolească în mîini. Nu era nici frică, nici bucurie, ci un sentiment de irealitate mistică. În timp ce eu habar n-aveam nimic despre el, el știuse de mine, scurt și cuprinzător, iar eu un profesor *scève*-ian, proprietar de iaht, eram un personaj din viața lui. Și nu mă putea uita, știam asta. Uiți o persoană vagă căreia i-ai fost prezentat din întîmplare, îți aduci aminte întotdeauna de o vorbă de duh de-a lui în legătură cu o idee a cuiva, ivită din neant. Fusesem subiectul descoperirii lui, așa cum, de patru zile încoace, el era subiectul descoperirii mele.

Nu crezusem în povestea vizitei lui la șantier pe care mi-o relatase pescarul. Sau mai curînd, acceptasem ideea că, fizic, Laurent Mattius, pescarul și *Délie* se aflaseră față în față, dar nu crezusem că evenimentul se petrecuse cu adevărat. Tot așa cum sîntem copilul unui spermatozoid mai viguros, mai vioi și mai șiret decît alții, în fiecare clipă mii de gînduri sau de imagini avortează deși pot fi percepute. Toți trecătorii de pe strada asta, toți pasagerii trenului ăstuia, toți pomii din pădurea asta dispar într-o simplă scurgere de figuri sau de trunchiuri. Mai presus de orice mă interesează mecanismul cunoașterii care desemnează o figură, un copac printre alte mii și semnul lăsat pentru totdeauna în amintirea mea. Laurent Mattius mă văzuse prin chila spraițuită a iahtului *Délie*, cînd vasele își arată infrastructurile putrezite, excrescențele de scoici. Poate știa că *Délie* este angrama cuvîntului *l'Idée* [1] ; el îmi era mai apropiat decît nepoții mei de la Saint-Savinien-sur-Gartempe sau decît mătușă-mea de la Gisors. Îi puteam citi mai departe carnetele, îmi dădea voie, nu-mi ceruse îngăduința să fiu unul dintre personajele lui, să împrumut substanța mea cîtorva cuvinte modelate de mîna lui. Mă silise chiar înainte de a-mi veni ideea să-l silesc :

[1] Ideea (n. t.).

Observat o gaură în cocă mare cît o farfurie. În timp ce mă miram : „Gaura e în formare, lemnul putred rezistă printr-o minune, am mărit-o un pic ca să dau de lemn sănătos. — Dar n-or mai fi și alte puncte slabe ? — L-am pus pe Yannik să sondeze toată coca". Yannik are șapte ani e un copil ciudat cu privire pătrunzătoare, vioaie și serioasă. Taică-său l-a chemat fiindcă a înțeles uimirea mea. „Arată-i cum sondezi." Yannik a luat un ciocănaș de lemn și a aplicat o serie de lovituri una lîngă alta. Ține capul plecat ca să asculte mai bine. De două ori a lovit în același loc și s-a întors un pic înapoi. Sunetul îi părea a fi de lemn putred ; atunci a luat o pensulă mare și a făcut un cerc de vopsea albă în jurul locului dubios. Ca să nu uite nici un centimetru pătrat, bate în fiecare șipcă și o însemnă cînd a ajuns la provă înainte de a ciocăni șipca de desubt pînă la pupa. „Nu poate lucra foarte mult timp întruna, spune Le Guen, urechea i se obișnuiește. Într-o zi a descoperit că zgomotul e într-adevăr ciudat : bătea într-o bucată a umbrelei unei meduze care se lipise de cocă. Sau dă de cîte o porțiune plină de cochilii. A fost bine răzuită, dar tot mai rămîn. Lui Yannik nu-i scapă nici una."

Scrisoare de la Marie. N-o să răspund, nici măcar n-o s-o deschid ; ar trebui s-o arunc. N-o arunc numaidecît. Știu că nici un cuvînt de-al ei n-o să mă înduioșeze și că fiecare o să mă enerveze, dar o scrisoare închisă rămîne încărcată de înțelesuri. În cele din urmă o deschid ca s-o pot arunca, n-am nevoie s-o ating cu privirea ; masa compactă a scrisului îmi face silă. Altă scrisoare, de la C. Emoție.

Dar o citesc în fugă, din cauza
scrisorii de la Marie. Pîndesc în scrisoarea
lui C semnele premergătoare ale
nestăpînirii ei și ale oboselii mele. Mă anunță
moartea lui Langlois — nu
aflasem vestea asta tristă. Ea
e sensibilă față de acest trup mare și gras
îndopat cu imagini. Niciodată C n-o să semene
cu Marie, niciodată n-o să mă obosească, o
s-o iubesc întotdeauna, cel puțin un pic.
În clipa asta, încerc totuși s-o pierd cu
trecerea zilelor. Trag de șiretul timpului
ca să văd dacă mai rezistă. Nu există ruptură
fără luptă. Știu că ultimele salve
o să pornească într-o zi prin poștă și că
vor fi gloanțe risipite. Din cauza asta
privesc cu atîta spaimă scrisorile. În ziua
cînd o voi fi părăsit pe C în voia problemelor ei
viscerale, poate o să renunț la femei
pentru ca scrisorile noastre să devină din nou nevinovate.
Deunăzi, o uitasem cu adevărat pe C la cotitura
unei fraze care evoca facultatea mea de a o iubi
instantaneu pe cea care trece.
C închide orizontul și cînd mă duc
să mă așez lîngă bila de agată, pe mare,
din toate părțile nu văd decît corăbii aducînd-o.
Sentimentul ăsta tristanian îmi pare cam caraghios,
de ce ? Și mai ales, de ce rupturile
automate, șederile la dată fixă, la Albatros ?
Le previn că o să le părăsesc așa,
brutal,
pe cîteva zile, fără motiv sau obligație.
O fac împotriva voinței mele din clipa aceea, la fel
de orbește, ca o anghilă care merge să se întîlnească cu
peștimea ei, dar nu-i vorba de vreun instinct genezic
care să mă împingă s-o fac (dimpotrivă) e lupta
împotriva tuturor forțelor exterioare, armistițiul pasiunilor.
Toate femeile care n-au îndurat ruptura asta
mi-au părut condamnate deîndată.

La început eram chiar mai crud, le aduceam
cu mine pe insulă. Unele n-au rezistat decît
trei zile.
Nimeni nu poate înţelege casa asta, insula
asta, la fiecare pas e o taină : eu sînt suma
tainelor ăstora. Voi care încercaţi să
mă cunoaşteţi, lăsaţi orice speranţă,
de treizeci şi cinci de ani încerc şi am
toate cheile vizibilului. La Proust
sînt două trepte inegale
ca să intri în casă

Am scos un ţipăt puternic de bucurie ; încercasem de-o sută de ori să mă apropii de casa asta, ca s-o simt sub picioare, iar după lungimea pasului observasem treptele astea inegale la dus, una mare şi una mică ; cea mare era mai scundă decît cea mică. Dacă n-aş fi fost atît de grăbit de timp, aş fi lăsat deoparte carnetul, ca să încerc toate pietrele drumurilor. De acum ştiam că vă trebui să mă întorc într-un anotimp prielnic ca să pipăi nisipul din golfuleţe şi să-mi mişc degetele de la picioare în apa luminată cum se cuvine. Mă stăpînisem să nu ţip descoperind bila de agată sub pana lui. Pană ? Cu ce scria ? Era un scris gros şi citeţ, fără fineţuri ; să fi scris cu vreo cariocă subţire ?

Părea să creadă că dacă scapă o singură taină, nu mai rămîne nimic, aceasta fiind de ajuns ca să ameninţe trăinicia întregului. Pe LM nu-l puteai născoci, nu puteai reconstitui animalul în întregime decît dacă aveai toate oasele lui. Mă complăceam în credinţa asta, cu atît mai mult cu cît el ţinea, în carnetul lui, un curs de anatomie, de fiziologie şi de comportare LM-iană.

În principiu, lectura carnetelor trebuia să-mi aducă un cîştig dublu : verificarea intuiţiilor şi observaţiilor mele şi dobîndirea unor noi cunoştinţe. Eram întru totul de acord ca LM să mă informeze că şi-a scrîntit glezna în februarie 1974, în timp ce schia la Arêches (dintr-un carnet din martie 1974, întredeschis). Mă puteam aştepta să descopăr o urmă a accidentului în dosarele lui medicale (un plic mare încă nedeschis), dar asta nu-mi prevestea o plăcere prea mare. Vreau să spun că evenimentul nu-mi

stîrnea decît reflexul unei simple curiozităţi : „Ah, şi-a scrîntit glezna", în timp ce : „Aha, schiază ?" era de acum o informaţie mai complexă. Îi plăcea într-adevăr să schieze sau se simţea obligat să se ducă în fiecare an la schi ? Eu nu mă duceam. Şi cînd lucra ?

Mă oprisem din citit ca să-mi pun unele întrebări în legătură cu meschinăria mea. Ca întotdeauna nu ştiam dacă fac pe meschinul sau dacă sînt într-adevăr. Eram în faţa acestui LM, schior, asaltat de femei şi mă aflam într-o stare de spirit contradictorie, în care se întîlneau admiraţia, enervarea, dispreţul. Navigaţia asta mentală de la cald la rece îmi răvăşea inima. Aveam oare timp să mă opresc la analize personale ? Îmi aminteam cu un fel de bucurie sălbatică faptul că aveam de căutat un document compromiţător pentru LM. Dispreţul care m-ar ajuta să fac asta s-ar preface îndată într-o prietenie josnică, prietenia elevată fiind aceea care înalţă inimile împreună. Mă împotmoleam în mlaştina unor gînduri informe. Ştiam că eu nu sînt suma gîndurilor mele rele, că undeva deasupra nemernicelor bucăţi care mă alcătuiesc există un Eu care ar fi fost mai arătos dacă aş fi reuşit să-l apuc, să-l compun corect.

Voiam să mă opresc la ziua de joi, ora unsprezece dimineaţa. Soare cald, de sfîrşit de iarnă, cer încă brăzdat de nori ca nişte eşarfe, cîteva creste de spumă pe mare. Luasem carnetul din ianuarie 1977 pe terasa cu dragonieri. Şi mi-am dorit să nu-l mai ţin între degete ca să gust mai comod clipa asta de conştiinţă deplină. Unde să-l pun ? Pe fotoliul din palmier de India pe care-l lăsasem afară toată noaptea ? Era încă prea umed. În buzunar pur şi simplu, adică în buzunarul lui LM, în haina lui de catifea. Carnetul lui în buzunarul vestei lui. Era timpul să mă repersonalizez. Aveam de întîmpinat, într-adevăr, prea multe riscuri. Îmi plăcea să mă joc cu hăţurile astea, nu credeam că te poţi pierde cu totul, dar important e să te redefineşti. Puteam consacra o oră unei reflecţii fundamentale.

Am preferat să mă întorc în casă şi să urc în cameră. Să mă culc pe patul lui închizînd ochii. Şi am început să-mi recit actul de naştere şi pe cel al părinţilor mei.

M-am născut la La Haye-Descartes, în Touraine, la 15 iunie 1927, la ora 8 seara, din părinții Roger-Hector-Félicien Laborde, născut la 2 octombrie 1900 la Coursegoules, mai sus de trecătoarea Vence, și Henriette-Félicité Bordoni, născută la 7 noiembrie 1909, la Chalans, în Bresse. Nu știu la ce oră s-au născut. O să-i întreb cînd o să mă duc să-i văd la Baronnies. Cred că mi-au spus-o și am uitat-o. Informațiile care mi s-au dat fără să le rețin se numără cu milioanele. Și dacă aș avea un creier destul de inteligent ca să mă interesez de creier, obiectul studiilor mele l-ar constitui mecanismul memoriei și al dobîndirii de cunoștințe. Sînt rezultatul unui provensal, al unei bresane și al unei serii de surzenii. Dacă aș fi auzit totul, aș fi fost rezultatul ideal al unor gene foarte reale pe care mi le-au transmis și al torsiunilor intelectuale și morale pe care le administrau întruna bietei mele tulpini șovăielnice. Aș fi ajuns medicul care visau că voi fi (amîndoi erau laboranți farmaciști) și, totodată, pianist (maică-mea), anticlerical în mod visceral (taică-meu), îndreptat de lectura lui Feuerbach (taică-meu, influențat de maică-mea), un bețiv care bea în taină (maică-mea care, față de mine, nu se sfia să-și ascundă porto-ul în sticle de sirop) și, mai ales, un partizan convins al deliciilor căsătoriei.

Foarte curînd am locuit la Asnières, unde părinții mei lucrau într-un mare laborator. Maică-mea visa să locuim la Neuilly, iar taică-meu în Montparnasse. Călătoream la Courbevoie, la Grande-Jatte și pe peluzele castelului de la Bécon. Traversam strada Armand-Sylvestre și strada 4 Septembrie ca să dau de străzile mele cu nume de pictori, strada Tintoretto, strada Guido și strada Rafael. Pedagog încă de atunci, cumpărasem dintr-o enciclopedie mediocră a picturii fascicolele consacrate lui Tintoretto și Rafael. Guido, mai puțin celebru, nu fusese onorat de reproducerile acelea ieftine, și nu izbuteam să-i conving pe copiii de pe strada Guido că locuiesc pe strada Guido Reni. Le-am adus de la Luvru o ilustrată cu o reproducere după *Ecce Homo* care l-a exasperat pe taică-meu. Nu suferea această reificare a suferinței și respingea în întregime pictura durerii. Nici eu nu m-am dat în vînt după ea.

Îi iubeam mult pe părinţii mei, deşi miroseau întruna a eter şi a permanganat. Îmi astupam nasul, aşa cum îmi astupam urechile. Ajung să mă întreb dacă ochii mei îi vedeau. Chiar mi se pare că-i percepeam mai curînd printr-un soi de vedere paroptică, cea directă părîndu-mi-se prea stingheritoare. Fără îndoială, aş fi dorit să aibă trăsături mai nedesluşite, care să fie în mod mai puţin direct la originea semi-urîţeniilor mele şi a sferturilor mele de frumuseţe. Nu răbdam să se spună : Gilles are ochii maică-si şi bărbia voluntară a lui taică-său. Numaidecît închideam pleoapele care nu mai lăsau privirea să treacă decît printr-o crăpătură cît tăişul unei lame, şi deschideam gura lăsînd să cadă o dată cu bărbia şi înfăţişarea marţială. Apoi holbam ochii şi strîngeam din dinţi, la celălalt pol al batjocurii, iar toată lumea era de acord că sînt idiot.

Nimic nu-i mai dureros decît copilăria (copilăria mea) şi n-aş vrea s-o retrăiesc — pentru uşurinţa trupului, fineţea pielii, strălucirea ochilor, energia vitală — decît dacă părinţii n-ar mai astupa orizontul ca un lanţ de munţi. Am numărat treizeci de oprelişti şi şaptesprezece porunci pentru o singură zi de iarnă, de la trezire pînă la culcare şi dincolo de zi, noaptea, în legătură cu modul de a sta într-un pat. O să arăt, poate, pentru informare şi opreliştile-porunci de primăvară şi pe cele de vară, dar, cinstit vorbind, joi 17 martie pe la ora 11 şi 15 nu m-am gîndit la ele.

Cred că unul dintre singurele elemente *poetice* ale copilăriei mele a fost prezenţa trupelor de ocupaţie germane. Nemţii aduceau dimensiunea fricii şi încarnau răul absolut. Aşa mi se spunea, şi de data asta nu eram surd şi credeam. Dovada răutăţii lor era afişată cu regularitate pe pereţi, sub formă de *Bekanntmachung*, cărora noi le spuneam simplu Anunţuri. Cînd s-au instalat la castelul de la Bécon, am vrut să mă mai plimb o dată pe peluze. M-au privit cu un amestec de ferocitate şi de veselie, care m-a făcut să aflu cu precizie unde ajunsesem la vîrsta mea, paisprezece ani, şi drumul lung de străbătut ca să fii liber, dar şi posibilitatea de a fi numaidecît dacă-i sfidam, dacă-i exasperam pînă cînd santinelele aveau să ducă la ochi automatele pe care le purtau în bandulieră.

Am plecat prevăzător, dar primejdia era acolo sub forma asta, decupată curios și poate în revolverul și baioneta ofițerilor... Ei reprezentau focul care arde la toate gradele, pînă la fumul negru al morții.

Mai tîrziu, cînd nemții au trecut înapoi frontierele, am încercat să regăsesc chipul fricii și al morții sub trăsăturile celor care-mi apăreau mai întîi ca niște simpli furnizori ai închisorilor : polițiștii. Ei nu omorau nepedepsiți. Dacă un polițist trăgea, trebuia să tragă doar ca să se apere. Totuși, ziarele povesteau uneori niște istorioare cu hoți tineri, doborîți fiindcă fugeau. Deși codul penal nu prevedea pentru furturile de acest gen decît pedeapsa cu închisoarea, unii polițiști care-și ieșiseră din minți de bucurie că pun mîna pe un delincvent în flagrant delict, întrucît fugeau mai încet ca acesta, își îngăduiau să trimită un proiectil de metal într-un trup din piele, mușchi și sînge ca să-l imobilizeze și să pună mîna pe el.

Într-o zi a lunii februarie 1947 am luat din dulapul maică-mi o geantă goală. Am ieșit și m-am îndreptat spre Piața Belgiei, unde eram sigur că găsesc un agent. Cu puțin înainte de a ajunge în piață, am luat-o la fugă legănînd poșeta în mînă. M-am străduit să par extenuat, de parcă aș fi fost urmărit de mult timp. Am trecut printre mașini. Agentul a fluierat. Fiindcă nu mă opream și fugeam în direcția castelului Bécon, pe strada Edith-Cavel, s-a repezit în urmărirea mea. Am auzit strigăte, dar nu m-am oprit. A răsunat un foc de armă. Trăgea în aer, pe următorul avea să-l tragă în mine. Am fugit și mai repede, acum îmi era frică, pur și simplu frică, și intram în parcul castelului. Agentul m-a ajuns și a tras de două ori. Am simțit o durere violentă la piciorul stîng și am căzut într-o tufă de salvie stacojie. Polițistul a sărit pe mine și mi-a smuls poșeta. I-am spus simplu cît mai rece cu putință : „V-ați înșelat". A constatat că poșeta e goală. Pietonii se adunaseră în jurul nostru și a trimis pe cineva să cheme mașina de intervenții a poliției. Aveam dureri mari și nu vorbeam. Va să zică, mă gîndeam cu oarecare rea-credință, a tras fiindcă fugeam, n-ai dreptul să fugi. M-au dus la Levallois, la spitalul Greffulhe. Repetam întruna : a tras, a tras. M-au adormit și m-am trezit cu piciorul înfășurat în pansamente. Părinții mei erau

lîngă pat. Mă priveau cu un sentiment de milă amestecată cu scîrbă. Au vrut să mă interogheze, dar n-am răspuns. Mă simţeam alunecînd, nu mai sufeream. Aşteptam. O să urmeze oare ceva ? Taică-meu mă hărţuia : „Ce ţi-a dat prin cap, hai ? Ia spune !“ Maică-mea spunea : „Dar de ce au tras în el ?“ Taică-meu : „Fiindcă fugea. Dacă toată lumea ar fugi pe stradă cu o poşetă sub braţ, cum ai vrea să se descurce poliţia ?“ Şi maică-mea : „Oricum, nu te apuci să tragi, aşa !“ Taică-meu : „L-au somat“. Şi privindu-mă cu un fel de ură : „Ia zi, ce te-a apucat ?“

N-am răspuns nici atunci, nici în zilele următoare. Mă întrebam întruna ce avea să se întîmple. Agentul o să fie oare condamnat ? Piciorul mă durea. Îmi spuneau că în curînd o să mă vindec. Un medic deosebit de ceilalţi a venit să mă vadă, un psihiatru. Mi-a vorbit într-un fel omenesc. I-am povestit totul ; de nemţi, de castelul Bécon, de dreptul de a trage în tot ce mişcă. Mi-a spus că am dreptate : să fugi nu-i mai grav decît să furi. Părea răscolit de descoperirea asta, iar eu mă simţeam fericit. Mi-a spus doar că risc să fiu acuzat de ultragierea unui agent al forţei publice în exerciţiul funcţiunii. Eram un provocator conştient... A adăugat că un om înarmat şi răspunzător de păstrarea ordinei are reacţii de fiară şi că e important ca în viaţă să te porţi ca şi cum ai străbate o junglă periculoasă. Afacerea a fost clasată fără urmări. Părinţii mei n-au depus plîngere. Poliţia m-a tratat (în sfîrşit) ca pe un copil. Voiam să stîrnesc interesul unui ziar în legătură cu aventura mea, dar am fost cuprins de un fel de lene. Timpul trecuse şi îmi tîram piciorul. L-am citit pe Villon şi cărţile pe care le scriseseră despre el domnul Champion şi domnul Paris. El nu comitea provocări gratuite. Îmi căutam locul ; îmi plăceau poezia, scrisul şi secolele cînd făceai turul Parisului pe jos într-o jumătate de oră. De cînd se trăsese asupra mea, mintea mi se deschisese şi totodată se închisese ; se deschisese la cuvinte şi se închisese la acţiune. O să acţioneze alţii, eu nu mai voiam să acţionez niciodată. Cărţile şi literatura îmi apăreau ca singurul loc de acţiune.

M-am refugiat în toate veacurile dinaintea celui de al XVII-lea. 1610 — anul lui Ravaillac îmi părea a fi data care nu trebuia depăşită. Aveam nevoie de un interval de

siguranță de trei secole și jumătate. Spiritul meu atît de închis față de orice, atît de arțăgos în refuzul lui, s-a deschis. Și nimic nu mi-a fost mai ușor decît să asimilez toată materia dinaintea lui Malherbe. Deviza mea ar fi putut să fie *În sfîrșit, Malherbe n-a venit*[1]. Nu puteam izbuti decît în domeniul studiilor superioare, atunci cînd ai voie să te specializezi. Nu știu cum am ajuns să sar obstacolele intermediare. Învățam „materiile" pe dinafară, așa cum înghiți o lingură de untură de pește. Cînd eram întrebat despre Voltaire, Napoleon sau Babeuf, recitam manualele pe care le citisem. Vedeam pagina în gînd și citeam fără să mă pot stăpîni, ca atunci cînd terminam pagina din stînga, să întorc capul spre cea din dreapta și să-mi cațăr privirea la asaltul primului rînd. Unul dintre profesori, mai atent decît ceilalți, a sesizat foarte bine mișcarea asta : „Citești în gînd, mi-a strigat el, uită ce ai citit și dă-mi un produs al gîndirii tale !" I-am spus adevărul. Iubea secolul al XVIII-lea și începu să-l laude. I-am răspuns că-i secolul ocaziilor pierdute. „Explică-te", mi-a spus el pe un ton ușor arțăgos. Am zărit cursa și am preferat să-i enumăr superioritățile secolelor XV și XVI. În curînd am părăsit tonul școlăresc și chiar pe cel universitar. Știam, eram din vremea aceea, mergeam pe străzile de atunci, intram în taverne și miroseam vinul de Suresnes. Însăși materia acelor zile de demult — muzici nedeslușite, poeme care trebuie rostite cu tonul și accentul provinciei, proze groase și suculente, picturi ofilite, fresce pălite, biserici cu culori șterse, tapiserii uzate — retrăia pentru mine cu aceleași sunete și aceleași culori. La Paris, pe străzile din jurul Pieții Maubert confundam barba lui Bachelard cu cea a lui Michel de l'Hospital. Ocoleam piața primăriei, loc de tortură. Mergeam de la Notre-Dame la turnul Saint-Jacques, de la Saint-Merri la Saint-Julien-le-Pauvre. De-a lungul Senei, dădeam din nou taluzurilor înclinarea lor naturală, instalam iarăși insula Vacilor în fața răchitei din cartierul Universității ; o luam pe strada Bonaparte cu barca pe Mica Senă ; culegeam cireșe din grădinile de pe strada Balaurului care se mai numea strada

[1] Parafrază a versului lui Boileau : „În sfîrșit, Malherbe a venit" *(Arta poetică)*. (N. t.)

Sfîntului Mormînt. În spatele clădirii Lipp îi auzeam pe călăreții domnului de Pluvinel exersîndu-se la aruncări cu lancea în manechine. Negustorii îmi dădeau restul în soli și în dinari, și coboram ușor în metrou, gîndindu-mă că mă înfund în pămîntul vechi al orașului. Cu toate astea, nu-mi plăceau satele care ieșiseră din trecut aproape fără nici o rană — mă gîndesc la Riquewihr în Alsacia, la Pérouges lîngă Lyon — nu-mi plăceau aspectul lor de curățenie turistică, înmulțirea neîntemeiată a cîrciumilor. Ceea ce căutam era cîte un pridvor cu cloșetoane piramidale, pierdut în vreo stradă banală și slujind drept dugheană unui negustor de lucruri de ocazie, o biserică fortificată la țară într-un loc pustiu, un castel în ruine într-o mlaștină. Timpul de după 1610 îl numeam adesea *Vremea disprețului*, după titlul mediocrului roman al lui Malraux. Nu prezentam argumente ; știam bine că orice demonstrație e falsă. În veacurile trecute exista, desigur, tot atît dispreț, dar mi se părea că e de un alt tip, și nu mergeam mai departe. Poate că era vorba mai ales de disprețul meu, de cel pe care-l simțeam față de o societate ce-mi părea mai puțin spontană, deși... Și mă opream. De fapt, știam foarte bine că mă ascund. În unele zile chiar vedeam cu multă luciditate că mă zăpăcesc. Îmi aduc aminte că încercam să mă amestec printre ceilalți, să stau de vorbă cu ei pe ceea ce credeam că e limba lor : își dădeau seama dintr-o privire că mă forțez. Ceva în înfățișarea sau în purtarea mea îi înștiința numaidecît. Oglinzile nu-mi spuneau ce descoperiseră ei. Purtam haine din anii cincizeci, neutre, aveam părul scurt și o barbă rău tăiată. N-aveam ghete cu rever, nici pantofi cu vîrful îndoit în sus, ci o încălțăminte cinstită cu șireturi și cu talpă de crep. Nu, de vină trebuie să fi fost tensiunea artificială a privirii, stîngăcia, aerul de bunăvoință. Dacă jucam flipper — ajungeam pînă acolo — era vădit de la cea dintîi privire că puțin îmi păsa de masa asta găurită, înzestrată cu isterie repetabilă și controlată și cu dansatoare care schițau pași stîngaci și se aprindeau deîndată ce banii intrau în fantă. Urînd jocul și zgomotele astea, nu mă puteam aștepta să fiu luat drept unul dintre marii lui pontifi. De altfel, nici nu țineam la asta. Jucam o dată, dintr-o vagă curiozitate, ca să mă intercalez o clipă

în cohorta lamentabilă a amatorilor. Dacă aş fi fost „autentic" le-aş fi spus : de ce jucaţi jocul ăsta nătîng, mai tîmpit decît popicele de odinioară pe care voi le-aţi făcut să devină îngrozitoare în universul lucitor şi răsunînd a gol al *bowling*-urilor ? Treceam peste două sute de ani intrînd în cafenelele unor sate, unde încă se mai jucau cărţi pe covoraşe cu reclame de aperitive dispărute de douăzeci de ani. Nu suportam cafenelele cu jocuri mecanice. Şi mi-era necaz pe mine însumi că dispreţuiesc lucrurile vremii mele. Pe mine însumi mă dispreţuiam.

Am pipăit buzunarul interior din stînga al hainei de catifea mattiusiană, carnetul era tot acolo. Îmi făcea plăcere să-i ating marginea de sus cu vîrful arătătorului mîinii drepte. Îmi plăcea ce scria acolo. Fireşte, Mattius rămînea în mod fundamental *altul*. Voiam să înţeleg ce mă face să mă zbîrlesc atît de tare cînd am de-a face cu alţii. Cum pot oare să se intereseze de maşini, de Humphrey Bogart, de moartea lui Marx sau de Dumnezeu, de icre negre sau de muştarul de Meaux ? La Lipp — nu uitam niciodată să dau pe acolo cînd treceam prin Paris — mă cuprindea foarte tare mila faţă de domnul Cazes cînd îşi întîmpina clienţii. Cum făcea oare ca să fie domnul Cazes ? O fi fost amuzant să-l saluţi pe domnul Jean-Edern Laurent ? Şi oare de ce era atît de ciudat acest autor, în timp ce domnul Cazes era atît de firesc cu cîrnaţii lui din carne şi creier de porc în sos remoulade, cu heringii de Baltica şi rocquefort-ul cu unt ? Şi pe cîţi alţii îi saluta, pe care nu-i recunoşteam şi care trebuie să fi fost foarte importanţi sau foarte cunoscuţi, cînd vedeai cîtă prietenie le arată. Iar toţi oamenii ăştia se salutau şi priveau prin mine de parcă aş fi fost străveziu şi fără formă. Şi îmi puneam întrebarea necruţătoare : Gilles Laborde, ai chef să fii salutat de domnul Cazes, altfel decît printr-un simplu semn politicos din cap ? Şi numaidecît mă gîndeam că va trebui să părăsesc oraşul Rennes, secolul al XVI-lea, pe *Délie* şi să caut o suliţă destul de tare ca să străpung carapacele nepăsării şi plictisului. Visam că va veni un om care o să intre şi o să aibă îndrăzneala să strige : „Mane, Tekel, Fares !", o să izbucnească în rîs şi o să lege într-o clipă toate mesele într-o zeamă nouă. Pe cînd de fapt se ştia prea bine ce-l frămîntă pe fiecare. Un român

care-şi proclamase disperarea în cele mai frumoase cărţi scrise de la Vauvenargues încoace mînca fără să fie prea trist varză acră şi bea ceva tare. Alt disperat prefera un hering cu mere în ulei. Înţelegeam că Franţa e o ţară unde toţi oamenii de vază, nenorociţi din cauză că nu sînt ei singurul pictor, singurul scriitor, singurul comisar de licitaţii, singurul deputat, singurul anticar, singurul editor, se consolează înfulecînd mîncărurile bogate în fosfor şi nu de birt ieftin, gătite la vechea braserie, şezînd pe amintirea a o sută de mii de fese ilustre sub ceramicile domnului Fargue-tatăl.

Mi l-am închipuit pe Mattius în traveea din dreapta, în locul de unde îi poţi observa, fără să fii stingherit, pe toţi cei care intră (un sens unic îi abate spre domnul Cazes care stă în mijlocul pînzei lui de păianjen şi preface drumul acesta secundar în fundătură). Aha ! Bine, domnul Cazes îi strînge mîna cu căldură, îi spune cîteva cuvinte de bun-venit şi se înclină respectuos în faţa lui C care-i foarte frumoasă. Langlois nu-i cu el (nu-mi place să mînuiesc un mort atît de important. Se ducea oare la Lipp ? E cu putinţă, dar nu putem risca să comitem asemenea greşeli). Dar ce făcea oare Mattius pentru ca numele lui să-mi fie necunoscut ? Oricît de provincial aş fi, oricît de desprins de lumea asta, urechea mea, ochiul meu de om gelos, de om meschin reţineau numaidecît un nume rostit într-un anumit fel sau citat atunci cînd trebuia şi de destule ori. Aparatul meu de măsură nu mă înşela şi îmi alimenta rînjetul continuu. Era deci cu totul aberant ca Laurent Mattius să-mi fie cunoscut şi să nu-i reţin numele. Cu toate acestea îl vedeam stînd pe banchetă, lîngă C, amîndoi frumoşi. Ea are un fel curios de a se agăţa de el uneori, parcă într-o sforţare disperată de a se face iubită, sau ca şi cum ar fi simulat dragostea. Totuşi el pare fericit că e acolo cu ea şi răspunde distrat la saluturile celor care intră şi-l descoperă. Nici unul dintre ei n-ar îndrăzni să vină la masa lui.

Trebuia într-adevăr să descopăr repede cine e Mattius şi de ce nu-i cunoşteam numele. O să mă întorc mai tîrziu la carnetele de cecuri, la scrisorile de dragoste, la carnete, la fotografii. Trebuie să fi fost pe undeva şi nişte acte în legătură cu profesia, aveam să găsesc exact ce

căutam și chiar ar fi trebuit să rezolv de mult toate problemele astea, dacă n-aș fi căpătat obiceiul nesuferit de a-mi amesteca existența cu cea a lui LM. Hotărît lucru, eram cît mai puțin cu putință polițist. Parcă eram un cîine de vînătoare care ar părăsi urma ca să se scarpine de purici.

În clipa următoare, vechea mea luciditate m-a silit să recunosc că toate ipotezele mele privind notorietatea lui Laurent Mattius se bazau pe... nimic. Pe un plic pe care scria Retrospectivă. Eram întotdeauna predispus să-i consider celebri pe alții. Toți cei pe care-i abordam îmi păreau mai bine înzestrați pentru viață decît mine, iar nu puțini dintre ei purtau pe chip acel nu-știu-ce care vestește personajul de care se vorbește. Lăptăreasa mea de pe strada d'Antrain din Rennes îi recunoaște fără greș pe aceia dintre clienții ei care au apărut la televiziune. Pesemne că privește pe toate canalele tot timpul sau primește fișe de audiție, fiindcă nu se înșală niciodată. Invitat fiind la 19 ianuarie 1971 la telemagazinul regional Rennes-Bretagne, în legătură cu reabilitarea critică pe care o publicasem despre medicul lui Francisc I, Martin supranumit Sans Malice și cu alți uitați, *Akakia și poeții minori*, și pătrunzînd pentru prima oară în prăvălia ei prin primăvara lui '72, ea a rămas cu cuțitul în aer, cu gura căscată și mi-a spus că mă văzuse la televiziune. Mintea mea e atît de sucită, încît această mică glorie locală și de prăvălie m-a făcut să roșesc. Din comoditate nu mi-am schimbat furnizorul, deși privirea mirată a lăptăresei, căutînd în persoana mea motivele care putuseră să-mi aducă o asemenea cinste, mă jignea.

Față de LM acționam cu mult mai multă ușurință decît negustoreasa față de mine : hotărîsem că-i celebru mai înainte chiar de a-i cunoaște numele și de a-i descoperi chipul.

Dimineața era pe sfîrșite, iar eu mi-am redobîndit pofta caraghioasă care nu m-a părăsit niciodată, nici măcar o zi din viață, pofta mea dintotdeauna de a retrăi zile de dramă și de moarte, dar și zile în care am fost îndrăgostit. Nici o urgență afectivă sau intelectuală nu poate astupa hăul ăsta care se cască mai jos de gîtlej, coboară în goană esofagul și se lărgește în stomacul gol, în timp

ce intestinele goale somnolează. De-a lungul pereţilor se preling sucuri, salivă şi suc psihic. Deîndată, interesul faţă de propriile-mi lucrări îmi slăbeşte. Nu-i recomandabil să continui studiul, un pic de aer mi-ar face bine, mersul reface capacitatea de concentrare, şi nu de puţine ori, dacă nu sînt în faţa studenţilor mei, silit să stau în amfiteatru, plec de acasă pe stradă, pentru o clipă, ca să cumpăr un fleac sau o bucată de pateu în aluat. Şi cred că fac asta nu atît ca să-mi asigur masa prevăzută să fie îmbelşugată, ci ca să mă răcoresc o clipă în universul neghiob, pantagruelic şi odihnitor al negustorilor de brînzeturi şi al cîrnăţarilor, în mijlocul poporului aferat al femeilor de serviciu.

Am ieşit din cameră. M-am pomenit în faţa dulapului mare din cămară şi am ales hotărît un borcan în care, printr-o grăsime foarte albă, se vedea carnea roz şi roşiatică a două membre de raţă, desigur aripa şi coapsa, cealaltă jumătate a corpului fiind, fără îndoială, mîncată altundeva. Mi l-am închipuit pe LM împărţindu-şi prada în două părţi : una pentru Albatros, cealaltă pentru Paris. O conservă pe cît se părea bună, de anghinare, pe care o s-o dreg, caldă, cu vinegretă, o să completeze prînzul, împreună cu un măr şi cîteva alune. Am adus o sticlă din pivniţă, am deschis-o ca să aibă timp să ia aer.

Am hotărît să lucrez un pic, în timp ce avea să se facă oxigenarea asta. Am ajuns în birou, în faţa carnetelor de cecuri şi a foii în capul căreia scrisesem :

EXAMINAREA CARNETELOR DE CECURI

Răsfoind taloanele pe luna ianuarie 1977, am văzut că LM plătise lui Marthe Loualch din Roscoff suma de 500 de franci. Am luat altă foaie de hîrtie şi am scris CE AM DE FĂCUT, iar dedesubt : *Să merg s-o văd pe Marthe Loualch şi să încerc să aflu de ce i-a dat LM un cec de 500 de franci.* Am răsfoit în grabă taloanele tuturor carnetelor şi am notat numele persoanelor pe care, poate, urma să le întîlnesc, ca de pildă Laurie Cartamé, 1000 de franci. Cu totul, vreo treizeci de nume.

M-a cuprins deodată frigul şi, hotărît lucru, simţeam nevoia să mă refac. Am îndesat claie peste grămadă car-

netele de cecuri în sertar (nu-mi mai aminteam în ce dezordine trebuia să le amestec). Aveam să-mi încălzesc trupul şi inima ca să compensez o pierdere de vitalitate şi o oarecare lipsă de credinţă.

Nu prea mai credeam în ceea ce făceam. Acţiunea mea îmi părea nebunească ; mi-am spus că e aproape la fel ca aceea de a scrie o carte. Mă întorceam întruna la carte şi la scris... Pentru mine, în fundul inimii, *Marii creatori de acrostihuri, Akakia şi poeţii minori, Reformă şi ortografie* nu contau prea mult. Erau distracţii de profesor, destul de reuşite cred, dar se adresau unui număr caraghios de mic de fiinţe umane. Cînd mă gîndeam la o carte pe care aş putea s-o scriu, îmi închipuiam Cartea în care ar izbucni toată viaţa unui om, toată experienţa lui, toată mizeria lui, toate nădejdile lui nebune de a înduioşa inimile celorlalţi, în sfîrşit o Biblie care să nu fie Istoria unui Popor şi a raporturilor lui cu Dumnezeu, ci aceea a unui singuratic şi a non-raporturilor lui cu oamenii, a durerilor şi a visurilor lui, în sfîrşit mărturisirile lui, fără opţiune estetică, înmulţite de adevărata frică, adevărata dragoste, adevărata ruşine. Un *Ulysse* al lui Joyce mai limpede, mai sensibil, mai puţin intelectual, dar la fel de simbolic. O carte imposibilă pentru un profesoraş pierdut care se agăţa zdravăn de privirile elevilor lui ca să fie sigur că există. Stînd în continuare la biroul lui LM, cu sertarul în care erau carnetele de cecuri închis, m-am simţit deodată (iarăşi) conştient că mă aruncasem în groapa cu lei şi că trebuia să folosesc fiecare clipă ca să studiez pereţii gropii, ca să găsesc o ieşire sau ca să vrăjesc leul care avea să intre, şi trebuia nu să devin asemenea lui, nu-mi puteam schimba firea, ci să-i cunosc lenea şi plăcerile, ca să-l fac să-şi uite pofta de mîncare.

Mi-am adus aminte de pofta mea de mîncare, m-am ridicat să mă duc la bucătărie, am străbătut biblioteca, ferindu-mă să-mi las privirea să rătăcească prea mult la stînga sau la dreapta, de frică să nu mă scufund în apele minunate ale cărţilor. M-am dus să mă ciocnesc de uşa care dădea spre antreu, adică de panoul care-i găzduia pe Juvenal şi La Fontaine. M-am întrebat deodată care-i pricina acestei vecinătăţi, fiindcă LM nu adoptase ca mine

absurda şi comoda ordine alfabetică (dacă închideam ochii îmi revedeam biblioteca : Juvenal, Juvenal des Ursins, Kafka, Georg Kaiser. Kant, Kierkegaard, Kipling, Klee. Kleist şi Pierre Klossowsky). Cred că, la LM, uşa era rezervată mai curînd povestitorilor, fabuliştilor şi satiricilor. I-am găsit aici pe Florian şi pe Swift, *O mie şi una de nopţi* şi *Satira Ménipée*. Mîna mea se şi întindea spre o ediţie frumoasă a lui *Dafnis şi Chloe* (desigur traducerea lui Amyot, completată de Paul-Louis Courrier, după descoperirea manuscrisului lui Longus în Biblioteca Laurentiană din Florenţa), dar am tras-o înapoi, apoi am întins-o iarăşi înainte să apuc clanţa uşii şi să-i fac pe satirici, povestitori şi fabulişti să dispară în urma mea.

În această primă oră a după-amiezii, vestibulul era întunecat înapoia uşilor pline, fără geamuri. Nu-mi plăcea botul ăsta negru al casei şi m-am pomenit închipuindu-mi un mijloc de a-l lumina. Am rămas un minut să mă uit la uşile de la intrare şi la cele ale salonului, ale bucătăriei, la uşa pe care tocmai intrasem, la cea a pivniţei, şi la cea pe care n-o deschisesem încă niciodată, nici chiar în prima zi, cînd făcusem ocolul tuturor încăperilor casei. Avea exact aceeaşi înfăţişare de uşă ca toate celelalte, nici mai mult, nici mai puţin vizibilă în penumbră. Acum mi se pare ciudat, dar n-am încercat să-i trec pragul. Am procedat ca şi cînd nici nu se punea problema asta. De altfel, poate că nici nu se punea, nu-mi amintesc cu precizie. Şi nu m-am gîndit să trec acţiunea asta pe lista pe care scrisesem CE AM DE FĂCUT, sub numele lui Marthe Loualch şi Laurie Cartamé. Drept să spun, erau multe alte lucruri de notat pe lista asta : să mă uit la cărţile din cele cinci rafturi de sus, să continui examinarea celui de al treilea album de fotografii, să studiez scrisul lui LM, să citesc mai departe carnetele şi actele lui personale. Mai presus de toate — aveam tendinţa de a uita lucrul ăsta — să caut un document compromiţător pentru el şi care să mă apere pe mine.

Am luat o înfăţişare detaşată, superioară, de om ocupat (nu mă vedeam, dar ştiu bine a ce semăn, în clipele astea de excitaţie ascunsă, de tulburare stăpînită), şi am intrat ţeapăn în bucătărie. Aici am găsit tranzistorul şi l-am pus în funcţiune. Era ora ştirilor. Eram foarte fericit să

uit totul şi să fac lumea să-mi intre urlînd în urechi. Franţa pregătea al doilea tur al alegerilor municipale, se prevedea un mare succes al stîngii unite.

În Liban, îl înmormîntau pe Kamal Joumblatt, care fusese asasinat cu o zi înainte ; în Place Pigalle boxerul Gratien Tonna fusese rănit de un glonte în braţ. Se vorbea şi de meciul Saint-Etienne—Liverpool, dar nu mai ascultam, tocmai îmi trecuse prin minte că n-o să pot vota duminică — dacă votam pierdeam o zi. La Universitate o să se uite la mine chiorîş. Léon Borzec, care prezida ultimul birou de votare, o să vadă foarte clar pe liste că mă abţinusem. Deodată Léon Borzec se desprinse de pe peretele cel mai întunecat al bucătăriei şi mă privi trist. Nu numai că-mi neglijam îndatoririle cetăţeneşti, dar trebuia să fiu chemat în faţa consiliului universităţii pentru efracţie, furt de alimente, violarea secretului vieţii particulare, diverse stricăciuni. Ştiam că de acum înainte riscam să compar în faţa acestei instanţe speciale, după ce voi fi fost tîrît în faţa tribunalelor obişnuite. Expresia de profundă milă a lui Borzec era pe deplin îndreptăţită. El întruchipase întotdeauna cea mai înaltă conştiinţă a Universităţii, vechea conştiinţă care nu încetează să sufere din cauza degradării moravurilor şi a avalanşei de noi libertăţi. Pe mine, pe care pînă acum mă socotea întrucîtva cruţat de otrăvuri, mă şi vedea dintr-o dată pierdut, intrat pe mîna noilor diavoli.

L-am orînduit pe Borzec în galeria personajelor mele interioare, în raftul celor care mă nelinişteau de mult şi pe care nu le iubeam. Acum o săptămînă nu mi s-ar fi întîmplat vreodată să-l evoc astfel. Credeam că n-o să mă tem niciodată de nimic din partea lui, decît de o oarecare tulburare privindu-l. Chiar îmi stîrnea un pic de milă.

Am apăsat din fericire pe butonul postului France-musique, iar Borzec s-a făcut nevăzut de pe perete. Am deschis borcanele şi mi-am pregătit cu multă grijă dejunul, mergînd pînă acolo încît m-am dus în grădină să caut pătrunjelul, ascuns sub un aşternut de frunze. Dacă ascult muzică în timp ce-mi pregătesc masa, am obiceiul să citesc cînd mănînc, ceea ce îmi îngăduie să fac să-mi scadă pofta aparentă de mîncare şi lăcomia privirii pe care o pun să sară de la un rînd la altul, dar şi să se desprindă

de text în clipele grele, cînd e vorba, de pildă, să scot carnea de pe o pulpă de becață, fiindcă să mănînc cu degetele e împotriva respectului pe care-l am față de cărți : o pată de grăsime pe o lucrare a Margaretei de Navara m-ar face să mă rușinez mai mult decît dacă aș fi surprins de altul dintre colegii mei, profesor de istorie, specialist în problema Catarilor, care mă privește întotdeauna de parcă aș fi un personaj suspect. Dacă mi se întîmplă să nu mănînc singur, dorința de a nu părea lacom mă face stîngaci și îmi dă un aer de falsitate. Deci prefer să mănînc ca un cititor singuratic.

Trebuie să fi fost foarte tulburat de casa lui LM, dacă n-am fost încă împins de dorința de a găsi ceea ce numesc o carte-pîine. Ca să mă duc s-o caut, am lăsat bucata de carne aurie conservată în untură și anghinarea fragedă pe masă și am ieșit din bucătărie. La mine acasă cărțile sînt îngrămădite peste tot, pe jos în antreu, asaltînd convex sau concav picioarele cîte unei credențe în stil Ludovic al XV-lea, mulîndu-se după curburile lor interioare și exterioare, tronează la toaletă și pe amîndouă capetele mesei la care mănînc, iar farfuria și paharul își găsesc loc într-un colț, după ce eliberez spațiul necesar pentru mîncare și sticlă. Ca să citesc, n-am decît să întind mîna să apuc *Mîncăul din secolul al XIX-lea* de Jean-Paul Aron, dar asta-i mai curînd o carte de citit cînd nu ți-e foame, așa că o pun înapoi în grămadă, ca să iau o carte de Queneau. Oare cum ajungeau cărțile la îndemîna mea pe masă, mai curînd decît la neghiobul lor loc alfabetic ? O făceam din dragoste pentru ele, scoțîndu-le iute din rafturi în clipa cînd trecea peste ele fascicolul privirii, din spirit de dreptate față de altele pe care nu le citisem încă și care intraseră în casa mea din întîmplare, sau în urma vreunei recomandări în care n-aveam încredere. Știam locul cărților ăstora blestemate și le scoteam la lumina zilei, le scuturam un pic, adulmecam două sau trei pagini, ferindu-mă să-mi dau vreo părere. Și aterizau pe masa mea în grămada specială a celor respinse fără motiv. Trebuia să mă întorc în biblioteca lui LM și bombăneam împotriva unei organizări atît de seci, care nu îngăduia valului de cărți să se reverse oriunde te uiți. Simțeam un pic de ciudă față de LM că era atît de ordonat, încît îmi

era cu neputință să deosebesc cărțile care-i plăceau noaptea (și care ar fi trebuit să fie îngrămădite în camera lui) de cele care-i plăceau în salon, în birou, pe mare (pe care le-aș fi recunoscut după coperțile umflate) sau la toaletă. Am deschis ușa bibliotecii și m-am distrat luînd o carte la întîmplare, un pic mai la stînga lui Juvenal, ceea ce în biblioteca mea m-ar fi dus în domeniul restrîns al cărților lui Jouve, apoi în spațiul vast al lui Jouhandeau. La LM am pescuit *Povestiri fioroase* de Villiers de L'Isle Adam.

Cînd m-am întors în bucătărie, bucata de carne dispăruse. M-am gîndit îndată la încăperea pe care n-o deschisesem. S-o fi ascuns cineva acolo și moare de foame... Era de mirare, fiindcă nu mă îndepărtasem de intrare decît timpul foarte scurt care mi-a trebuit să trec brațul înapoia panoului-ușă și să scot *Povestirile fioroase*. L-aș fi văzut pe hoț cînd se întorcea. Nu luam în tragic dispariția bucății de carne, eram un fel de hoț furat. Cu toate astea, am controlat dacă nu-i nimeni în încăperea necunoscută. Ușa s-a deschis normal. Storurile erau lăsate și am putut vedea că e un dormitor în stil Ludovic-Filip, ai cărui pereți erau acoperiți de fotografii bine înrămate. Pe multe dintre ele figura o persoană pe care o mai observasem în albume și care, după îmbrăcăminte și înfățișare, trebuie să fi fost un fel de guvernantă. Pesemne că murise aici fiindcă lucrurile dormeau. Nimeni pe pat sau în dulap.

Mă pregăteam să ies, cînd mi s-a făcut chef să mă întind pe pat. Nu oprisem aparatul de radio și îmi aduc aminte de discul care a urmat celui căruia i-am uitat titlul, era Lauritz Melchior în *Amurgul zeilor* pe care-l ascultasem marți dimineața în salon. Nu știu dacă trebuia să mă mir de coincidența asta mai mult decît de furtul bucății de carne. Dispariția asta mă lăsa rece : nu părea să poată fi explicată prea simplu. M-am cufundat în macatul roșu, în salteaua scobită. Va trebui să fac o sforțare zdravănă ca să mă ridic. Guvernanta trăise foarte multă vreme, pînă la adînci bătrîneți în camera asta, fără să se culce vreodată cu pantofii pe plapuma de puf roșie. Aveam să cobor în acest pat-mormînt, victimă a unor farmece, în încăperea cea mai puțin tainică a casei. Nu mai știam ce motive am ca să trăiesc. Să mă justific față de LM ? Atîtea sforțări ca să explic actul cel mai firesc : acela de a intra într-o

casă şi de a te interesa de cel care o locuieşte cel mai adesea. Singuratic, fără nici o poveste personală frumoasă, să intri în hainele altora şi să te miri de moliciunea unei stofe, de cît de călduros e un şal de caşmir. Să bei şi să mănînci fără ideea de a-ţi însuşi ceva, ci pur şi simplu fiindcă ţi-e foame. Mi se părea mult mai simplu să rămîn aici, să aştept, să nu mai fac niciodată nimic, să dorm, să dorm. După Wagner urma Ravel, *Copilul şi farmecele*, iar textul lui Colette m-a enervat atît de tare, încît am sărit din pat ca să apăs pe butonul de oprire. Am scăpat de Colette. M-am întors în cameră, am netezit adîncitura pe care corpul meu o făcuse în plapuma cu macat roşu, am închis storurile şi uşa. Devenisem dintr-o dată curajos, gata să-mi bat joc de mine însumi. Trebuia să-l caut pe hoţul bucăţii de carne şi să mă apuc de lucru ca o furnică vrednică, să-mi împlinesc destinul obscur.

M-am gîndit că-i vorba de o pisică sau de un cîine, neputîndu-mi închipui un duh amator de carne. Nu erau deschise nici uşi, nici ferestre. Am căutat o gaură (atunci ar fi fost vorba de vreo pisică sau de un terier.) Am descoperit un oblon cu o balama orizontală care se deschidea în partea de jos a uşii pivniţei, oricît de puţin ai fi împins-o. Am coborît, dar ştiam că-i zadarnic, fiindcă din pivniţă, un ochi de geam spart putea lăsa uşor să treacă un animal de talia unui motan mare. Atunci mi-am adus aminte că pusesem la prăjit două bucăţi de carne. O singură pisică neputînd să înşface două bucăţi, trebuie să fi fost doi hoţi. Am mîncat anghinarea pe care mi-o lăsaseră. O să fiu mai uşor decît în celelalte zile. Atît de uşor, încît am apreciat cu mult dispreţ purtarea mea obişnuită. De acum înainte voi fi uscat şi aerian ca Ariel, neluînd în seamă pămîntul decît ca să-mi iau avînt.

Mi-a fost cu neputinţă să mai stau în casă, mi-ar fi căzut tavanul în cap.

Am ieşit din locuinţa lui LM. Trecînd pragul uşii celei mari, am perceput casa ca aparţinîndu-i şi tolerîndu-mă din cauza acestei ciudate infirmităţi a caselor de a nu se putea ghemui ca să alunge intruşii. Insula nu-mi apăruse niciodată atît de insulă, atît de importantă de descoperit. Temîndu-mă că mă conformez unui principiu utilitar,

ieşeam şi ca să simt mirosul văzduhului, să mă minunez de singurătatea mea, pentru soarele de primăvară, pentru lipsa pomilor (uitasem de dragonieri).

Mergînd pe drumul ăsta, o să cobor din nou în port după ce voi fi trecut de o cotitură în formă de agrafă de păr, dar oare nu puteam merge drept înainte ? În punctul maxim al curbei se ivea o potecă, greu de descoperit printre arbuştii sălbatici care-i ascundeau intrarea. Poteca se îngusta repede, iar marginile cu ierburi dispăreau. La stînga mea nu mai erau obstacole de mărăcini, ci o pantă stîncoasă, nu prea abruptă, unde privirea mai găsea cîte ceva de care să se agaţe. La dreapta un perete mai drept. Chiar şi cineva care ameţea cu cea mai mare uşurinţă putea înainta fără teamă. Cînd faleza a cotit — şi mă temeam de asta încă de acum douăzeci de metri — drumul a devenit un fel de margine destul de incomodă dacă n-ar fi fost o balustradă de fier fixată în stîncă. În curînd mi-a fost cu neputinţă să înaintez altfel decît cu un picior o dată, cu corpul uşor aplecat deasupra golului (ca să nu mă zdrelesc de asperităţile peretelui) şi ţinîndu-mă cu mîna dreaptă. Ca să fac un pas, trebuia mai întîi să desfac menghinea mîini încleştate, să o împing repede un pic mai departe, fără să o desprind, pe balustrada mîncată de rugină. Atunci piciorul stîng descria o curbă deasupra golului şi se aşeza, cu precauţii, douăzeci de centimetri mai departe. Piciorul drept îl urma şi venea să se aşeze înapoia stîngului. Oprindu-mă o clipă, am văzut că balustrada de fier ducea la o altă cotitură a falezei şi am nădăjduit să găsesc acolo o platformă ceva mai lată, care să-mi îngăduie, dacă „drumul“ nu era mai bun, să mă întorc, ţinîndu-mă, de data asta, cu mîna stîngă.

Scriind cu trudă rîndurile astea chinuite, nu mai izbutesc să pricep ce mă împinsese pe acest drum al morţii, de vreme ce de nimic nu mă temeam mai mult decît ca pămîntul să nu-mi respingă trupul, ca şi cum nu mă mai suporta şi voia să mă arunce afară. Încercam să mă linişteasc ; atîta timp cît marginea stîncii putea rezista sub greutatea corpului meu şi oferea o suprafaţă nealunecoasă, nu riscam nimic. Dar în curînd suprafaţa s-a îngustat atît de mult, încît n-am mai putut înainta decît cu faţa la peretele de stîncă şi cu picioarele distanţate la 180

de grade. Cu capul întors spre stînga ca să văd sfîrşitul trecerii celei mai grele, am apreciat la patru metri spaţiul pe care-l mai aveam de străbătut, cînd, deodată, piciorul stîng mi-a alunecat ; dreptul, la rîndu-i, a pierdut contactul cu solul şi nu mă mai ţineam decît în mîini. Nu puteam nădăjdui să străbat agăţat în mîini cei patru metri care-mi rămăseseră, balustrada fiind mult prea aproape de perete ca să pot scăpa de asperităţile stîncii. Am reuşit să cîştig cîţiva centimetri printr-o mişcare de sinucigaş, arcuindu-mi trupul de la genunchi care au slujit drept punct de sprijin şi de înaintare. Cînd, epuizat, am întins din nou picioarele, am avut surpriza minunată să dau iarăşi de un punct de sprijin solid. Am putut ajunge la cotitură. Îndată după aceea, ieşitura a devenit din nou potecă, potecă cu iarbă, potecă unde te puteai întinde cît erai de lung cu braţele desfăcute în lături şi chiar cu picioarele un pic desfăcute.

M-am bucurat atunci de fericirea asta simplă — odihna. Aş fi vrut să mă gîndesc la toate eforturile pe care le făcusem în viaţă, la toate luptele împotriva gravitaţiei, a lenei, la toate clipele de revoltă, dar eram mult mai preocupat de aventura cu poteca. De ce începusem oare s-o străbat, sau mai curînd de ce nu făcusem cale-ntoarsă exact în clipa cînd începusem să înaintez cu greu ? N-aveam nici un răspuns. Creierul meu era ca un lac liniştit. Nimic nu-i atingea luciul, nimic nu-l tulbura. Nu „recepţionam“, cum spun radio-amatorii. Exista pe undeva un blocaj, desigur, de parcă îndrăzneala şi cutezanţa de care dădusem dovadă nu puteau fi calităţile mele adevărate, ca şi cum aş fi fost întotdeauna „programat“ pentru laşitate, frică, moliciune. Reuşeam totuşi să mă gîndesc că sînt în stare să răstorn o situaţie, întrucîtva imprevizibilă. Poate că ăsta era răspunsul meu. Acţionam ca să satisfac imprevizibilul şi începeam să-i dau o formă. Mersesem pe drumul ăsta din ce în ce mai strîmt, absurd, fiindcă semăna cu un drum iniţiatic. Cu cîteva ore mai înainte, în cursul dimineţii, nebunia cea mai mare pe care aş fi putut s-o fac era pentru mine să scriu o carte de căpătîi. Acum cînd nimic nu mă apăsa, nici propriu-mi trup, nici neliniştea, nici teama, redescopeream unul din-

tre avînturile icariene dragi copilăriei mele : aveam să scriu *o carte absolută*, cartea care va deveni marea mijlocitoare. Ea o să mă împace cu viața, o să lumineze în timp ce scriu și o să-mi deschidă un viitor de fraternitate și de dragoste.

Erau gînduri care-ți vin stînd pe spate fără să-ți simți greutatea trupului. Cînd toate forțele contrare sînt anihilate de contactul direct al corpului cu solul, din creștet pînă-n călcîie. De îndată ce mă ridic, trebuie să mă mențin în picioare, să-mi mișc trupul, să-l apăr de atacuri, batjocură, de mine însumi. Nici să-l dresez prin prea multă asceză n-ar fi bine, asta m-ar sili să socotesc că-i nefolositor să scriu, și m-ar face să descopăr un nou joc icarian, cel adevărat, definitiv, zborul spre cer. O să refuz această ultimă aventură și o s-o las Margaretei (nu de Navara, ci aceleia din Faust). O să rămîn pe pămînt în minunata mea gheenă, aplecat deasupra caietului.

Am stat întins multă vreme. Astfel, cînd credeam că mintea îmi e asemeni unui lac liniștit, plămădeam în adîncul ființei adevăratul proiect al vieții mele : să scriu o carte. Voiam să gust din plin revelația asta, rămînînd chiar în poziția pe care o avusesem. Așteptam ceea ce o să numesc „decretele de aplicare". Nu știam că va trebui să lupt ca să le stabilesc și să le impun adunărilor de mușchi și de nervi, armatei de sentimente care se țineau de fleacuri și înfundau toate căile interconectate ale creierului meu. Trebuia să scriu cartea asta cu mîna mea pusă în mișcare de gîndul meu, pus în mișcare de miliardele de curenți și de slabele relee pe care izbutisem să le stabilesc în minusculul meu creier. N-o să scriu povestea lui Superman, ci suprapovestea unui om care nu-i deloc un oarecare, după cum eroul lui Musil nu-i cu adevărat *un om fără însușiri*.

M-am ridicat întrucîtva neliniștit : sîngele avea să-mi circule altfel în creier, o să fiu mai puțin exaltat, poate o să mă cuprindă amețeala. Cu marea asta spumegîndă, aici, aproape sub picioarele mele... Și marea întrebare : voi fi oare silit să fac cale-ntoarsă și să trec pe aceeași ieșitură, să străbat din nou, ajutîndu-mă cu mîinile și cu genunchii, spațiul lipsit de orice punct de sprijin ? Ridicat în picioare, am privit, în sfîrșit, înainte : drumeagul conti-

nua şi era tot mai comod. Am mers pe el şi m-am pomenit pe platou, la cîţiva metri de punctul lui cel mai înalt şi de bila de agată. Mi-am adus aminte prosteşte de un citat din paginile roz ale micului Larousse : *Ad augusta per angusta* [1], augustă din cauza potecii înguste, fireşte, dar numaidecît am încetat să-mi bat joc de mine însumi : cartea pe care urma s-o scriu avea să ia calea îngustă a confesiunii pe care i-o fac lui Laurent Mattius. Cu cît o să fiu mai vinovat faţă de el, cu atît cartea-mărturie avea să fie mai mare. Fiecare dintre indiscreţiile mele — citirea carnetelor, a corespondenţei, descoperirea tainelor lui — va fi ştearsă printr-o revelaţie în legătură cu mine. Iar dacă avea să protesteze arătîndu-şi totala indiferenţă faţă de mine şi marea indignare faţă de procedeele mele de spion, o să ridic tonul atît de mult, o să mă tîrăsc în noroi într-un mod atît de convingător, încît o să-şi schimbe părerea, o să fie măgulit de spionajul meu şi înduioşat de josniciile şi nebuniile mele. Uitam de şantajul ascuns, mai josnic decît josniciile mele şi rea bază pentru o carte mare.

M-am gîndit o clipă dacă pot opri totul, vreau să spun dacă pot renunţa la Albatros, la Mattius şi scrie cartea cea mare despre cu totul alt subiect. Mai înainte, ar trebui totuşi să-mi aranjez plecarea de pe insulă : îmi voi asuma răspunderea limitînd-o la minimum. Din cauza unui martor — pescarul de homari — n-aveam cum să tăgăduiesc că am pătruns în casă, dar puteam repara toate daunele materiale şi era cu neputinţă să se dovedească faptul că citisem carnetele, scrisorile şi taloanele de cecuri. În loc să scriu o carte pentru el, îi lăsam o simplă scrisoare de scuze bine întocmită şi o însoţeam de un cec în alb, rugîndu-l pe domnul Mattius să treacă el însuşi suma care avea să i se pară potrivită.

Puteam foarte bine să mă descotorosesc numaidecît de scrisoarea asta. Ar trebui totuşi un timp oarecare ca s-o scriu. Fără să intru în toate amănuntele unei mărturisiri generale, trebuia să-mi explic acţiunile şi să le lămuresc prin unele indicaţii cu privire la persoana mea. Ar dura

[1] A ajunge la rezultate minunate mergînd pe căi înguste (lat.), parolă a conjuraţilor din piesa *Hernani* de Victor Hugo, cu sensul : nu poţi triumfa decît învingînd nenumărate greutăţi. (N. t.)

cîteva ore cu siguranță. S-ar înnopta și n-aș putea să mă îmbarc pe iaht mai devreme de mîine dimineață. Deci era cu neputință să plec în după-amiaza asta. Afară de cazul cînd aș întocmi scrisoarea doar după plecarea mea, la mine acasă la Rennes, în liniște, și aș trimite-o la Roscoff cu mențiunea : de predat îndată ce domnul Mattius sosește pe insula Albatros. Deci puteam să plec sau să rămîn și am socotit că libertatea asta e foarte mulțumitoare. Ea îmi lăsa în orice caz timp, un timp oarecare ca să creez o carte mare făcînd cu totul abstracție de Albatros. Asta era greu de vreme ce mă găseam în punctul cel mai înalt al insulei și îmi aminteam deodată o frază din carnetul lui LM : „C închide orizontul și cînd mă duc să mă așez lîngă bila de agată, pe mare din toate părțile nu văd decît corăbii aducînd-o". Eu contemplam același orizont și trebuia să renunț s-o văd pe C care-l închidea. Fiecare dintre pașii mei pe insulă se confunda cu un vechi pas al lui Mattius. Trecuse cu siguranță pe poteca de pe faleză, se agățase de balustradă în același loc ca și mine, și aș putea găsi, prins în crăpătura unei stînci, un fir de bumbac smuls din pantalonii lui. Să plec de pe Albatros prea devreme însemna să pierd privirea asupra lui LM, asupra unui eu mai mare și asupra acestui orizont închis de C. Făceam în clipa asta asemenea eforturi ca să-mi amintesc cel mai neînsemnat cuvînt pe care-l scrisese, încît memoria mea, parcă independentă de mine și indignată de puțina atenție pe care i-o acordam, mi-a pus înaintea ochilor plicul care conținea cele zece fotografii înfățișînd o femeie goală în fața marelui șemineu. Vedeam deslușit într-un colț litera C.

Am amînat pentru mai tîrziu — nimic nu mă grăbea — examinarea cărții celei mari, am dat fuga pînă acasă, la dulap, și m-am uitat cu atenție la plic : avea într-adevăr un C pe el. Am dat la o parte toate fotografiile în care C era machiată și am luat-o doar pe cea făcută cînd se iveau zorii, iar focul se stingea. Ea era, goală, obosită de noaptea cea mai grea, cînd trebuise să se transforme ca personaj o dată pe oră, în adevărul și minciuna trupului. N-am notat decît trei dintre încarnările ei : Vogue 27, Jean Harlow, modelul lui Fujita ; am poftă să-i numesc și pe Dita Parlo, Falconetti, Joséphine Baker.

Căutam să înțeleg de ce voise LM s-o vadă pe C altfel decît ca pe ea însăși (nu mă mai îndoiam că el era autorul sau inspiratorul direct al fotografiilor). Dezacordul lui fundamental cu toate femeile („le previn că o să le părăsesc așa, brutal") voise oare să-l înlăture, punînd-o pe C să încarneze singură toate genurile de femeie pe care le iubea de îndată ce era în stare să le deslușească limpede, adică atunci cînd vremea eliminase tipurile false, cele pe care le puteai numi nearhitecturate, pur și simplu aplicate pe un trup oarecare ? Acesta era geniul lui C în fotografii, să aibă coloana vertebrală neagră cînd voia să semene cu Joséphine. C era în stare să se transforme cu totul la fiecare oră a nopții, pentru ca la începutul unei noi zile să mărturisească, în sfîrșit, că-i un lucru fără strălucire, obosit, marcat de moarte. C era singura femeie care „închidea orizontul", singura care putuse ca doar într-o noapte să stîrnească atîtea sentimente, toate felurile de admirație, apoi deodată mila și o duioșie nesfîrșită.

Eram iarăși sfîșiat de sentimente contradictorii. C îmi ocupa în întregime gîndurile și-mi închidea orizontul cu totul. În timp ce puteam să mă desprind de LM și de Albatros și să mă gîndesc, în sfîrșit, la marea mea carte, un nou vis din copilărie ieșea la suprafață. Credeam că admirația și mila pe care le resimțeam față de C, le poate avea și ea pentru mine. O să-i arăt ce personaj ticălos sînt eu și toți ceilalți născuți din imaginația mea încă timidă și care ar putea eventual să corespundă acestor expresii ale ei atunci cînd semăna cu exacta, mătăsoasa și blînda Dita Parlo, sau cu teatralul Falconetti. Pentru ea, atît de variat strălucitoare, atît de veritabil goală și umilă, aș ști să scot din patruzeci de ani de umilințe o explozie de invenții. Ne-am împărțit zilele și nopțile între exaltare și repaos, între cenușă și foc viu. Cîteva coincidențe între situațiile noastre ar fi de ajuns pentru fericirea amîndurora. aș scrie pentru ea, iar ea s-ar transforma pentru mine. Poate că aș reuși, asemeni ei, să mă exprim cu trupul între două coborîri în vechiul sac cu suferințe.

Un gînd a încercat să-mi străbată mintea : acela că sînt un bătrîn profesor care se excită la vederea unor fotografii cu femei goale. Încercam să-mi bat joc de mine însumi. Era ultima resursă, dar știam bine că fotografiile

astea nu compuneau un set erotic camuflat în eseu asupra trupului dezvelit şi a celui acoperit, sau în studiu asupra trupului de-a lungul timpului. De fapt, totul e erotic şi totul e grav. Ar fi fost la fel dacă astea ar fi fost cele mai scîrboase documente scoase dintr-o revistă pornografică de mîna a şaptea. Ceea ce îmi datoram mie însumi era să gonesc (acum se spune „să evacuez“) orice sentiment între vinovăţie şi legitimitate. Toate faptele mele erau cu adevărat fapte, iar gîndurile mele s-ar preface în acţiuni ; ele existau de cînd exista gîndul şi trebuia să le examinez ca pe nişte ciuperci crescute în uimitoarea răsadniţă a minţii mele. Cînd scriam : „Un gînd a încercat să-mi străbată mintea“, asta era o formulă de-a gata. Gîndul izbucnise cu mare viteză şi distrugea pentru totdeauna puritatea avîntului meu faţă de C, dar asta n-avea nici o importanţă : nici unul dintre elanurile mele nu putea fi curat, nici una dintre faptele mele nu putea fi bună. Curat şi bun erau cuvinte fără sens, atîta timp cît cel care gîndea şi fiinţa care înfăptuia erau un om complex, un dialectician, nu un sfînt, un obsedat care nu asculta decît pe un impuls unic.

Am aranjat toate fotografiile în jurul meu, punînd-o în mijloc şi mai aproape de mine pe cea în care dimineaţa o făcuse pe C să fie ea însăşi. Am uitat numaidecît tot ce era în afara acestui con al privirii. Am observat fiecare parte a trupului ei cu atenţie maximă. Studiam cutare sau cutare amănunt, curbura unui sîn căzut din profil, forma unei nări, de parcă linia asta deschisă sau cealaltă închisă trebuiau să-mi îngăduie s-o identific de îndată pe C, la fel de uşor ca şi cum i-aş fi privit faţa. Modificîndu-şi felul de a respira — Falconetti şi modelul lui Fujita nu respirau la fel — ea izbutise să-şi modifice forma acestor două linii, iar eu încercam ca prin aceste uşoare distorsiuni să ghicesc adevărata formă a sînului sau a nării — de verificat cînd C era demachiată, dar poate nu mai adevărată decît celelalte, fiindcă era obosită şi plictisită de toate jocurile nopţii. Cristalizam astfel din ce în ce mai repede dragostea asta care se năştea, fotografiile neputîndu-mi da o certitudine absolută asupra formei ei. Trebuia să aflu neapărat cine era C, să dau fuga pînă la ea, s-o cunosc şi

s-o rog să se dezbrace fără să se mai gîndească la mine, pentru ca formele ei să fie cu totul fireşti.

Se vede bine că mergeam cu fiecare clipă tot mai departe, iar problemele se înmulţeau. Ultimul punct al reflecţiilor mele ar fi trebuit să mă înveţe că n-o să cunosc niciodată *adevărata* formă a acestui sîn şi a acestei nări. În ce clipă oare eşti în întregime firesc ? Oare îţi poţi opri respiraţia ? Un trup, descopeream eu, este într-o mişcare permanentă şi n-are o formă fixă. Nici cadavrul, care suferă unele deformări şi înţepeniri, iar în scurtă vreme, cu totul alte transformări, distrugeri acestea din urmă. Saul Bellow a descris cum se umflă un cadavru în pustiul Sinai, rupînd cusătura hainelor mai înainte de a se surpa şi de a se lichefia. Orice fotografie este deci inscripţia unui moment perfect definit în durata lui — 1/100 de secundă — şi în localizarea lui în spaţiu şi timp : fotografie făcută în locul x, în condiţii de cer acoperit, la ora şapte dimineaţa, pe data de 3 iulie 1976.

Făceam nişte descoperiri grozave ; ele m-au învăţat cel puţin să continui să observ trupurile într-un mod mai puţin analitic. Mă întorceam la expresia feţei şi la poziţiile corpului, la modul în care ele exprimă înflăcărarea sau melancolia.

Nu sînt în stare să raportez acum *toate* gîndurile mele din ziua de 17 martie, ora trei după-masa în camera lui LM, unde etalasem fotografiile în evantai pe jos, iar eu mă aşezasem în mijloc ca un croitor. Mă legănam ca o cobră pe inelele ei şi întindeam mîna sau trupul ca să apuc una dintre fotografii sau doar ca să mă apropii de ea. Îmi aduc aminte mai puţin de dansul meu spre unul sau altul dintre aceste ploturi magnetice decît de gîndul care mă stăpînea exact înainte de destindere sau de retragere.

Astfel, risc în fiecare clipă să mă pierd în ceea ce scriu şi nu-mi pot termina povestea. Cu toate astea, trăind eram în mai mică măsură victimă a fragmentării, decît încercînd să înfăţişez fiecare clipă a vieţii. Asta fiindcă acţionăm într-un fel de ceaţă şi nu vedem limpede toate căile care ni se deschid înainte şi în lături. Adesea trebuie să deschizi ochii mari ca să mai înaintezi, şi atunci lumea împrejur se pune în mişcare într-o încurcătură primejdioasă

de forme şi de sunete. Astăzi 22 aprilie văd mai limpede — unele ceţuri s-au risipit — acţiunile şi gîndurile mele din 17 martie. Risc iarăşi să mă rătăcesc, fiindcă ştiu sfîrşitul poveştii dragostei mele pentru C — dacă există vreun sfîrşit la ceva — şi orice lucru are un sfîrşit care luminează totul de-a-ndăratelea modificînd „valorile". Cu toate astea, aş trişa dacă aş arunca asupra fotografiilor lui C lumina viitorului, a unui viitor care a devenit trecut (dar nici unul dintre noi n-a murit, asta e o poveste fără cadavre şi noi mai sîntem încă în joc).

Nu vreau să amestec totul. Mi se pare că trebuie să regăsesc un ton mai direct narativ şi mai grosolan, mult mai grosolan. De pildă : *priveam toate fotografiile astea ale lui C în jurul meu şi eram fericit de frumuseţea ei, de culoarea şi de catifelarea coapselor ei. Socotind-o deja accesibilă mă bucuram că ea corespunde atît de bine poftelor mele. Fiecare bucată din carnea ei* (ce cumplit !) *mă minuna, de parcă ar fi fost cu neputinţă să-mi închipui...* Biată frază care nu se poate sfîrşi decît într-un măcel amoros destul de scîrbos ! Totuşi, trebuie să mărturisesc foarte cinstit că privirea mea îndreptată spre fotografiile astea nu era imaterială, şi că C aparţinea acestei categorii atît de rare de Femei Foarte Frumoase. Pentru mine era un univers aproape ireal. Am cincizeci de ani şi n-am întîlnit pe stradă, pe băncile amfiteatrelor, în viaţa reală decît trei femei sau fete *într-adevăr* foarte frumoase. Celelalte, care meritau cîteva clipe de şovăire înainte de a fi azvîrlite în categoria inferioară a Femeilor Frumoase, apoi a Fetelor Drăguţe, reprezentau vreo sută de întîlniri în legătură cu care păstrasem o amintire exactă. O sută de femei Foarte Frumoase, Frumoase sau Drăguţe într-o viaţă întreagă, asta-i extrem de puţin. Cele Aproape Drăguţe erau aproape o mie ; cele La Care Te Poţi Uita — zece mii, cele Obişnuite — milioane, şi regăseam criteriile de raritate cu cele Aproape Urîte, cu Urîtele şi cu cele într-adevăr Îngrozitoare — doar două. Femeile de care mă apropiasem mult erau în majoritate din categoria celor Aproape Drăguţe şi a celor La Care Te Poţi Uita. Făcînd dragoste cu ele, le văzusem trecînd în categoria superioară şi fusesem emoţionat. Dar cea mai uimitoare a fost o oarecare Sophie, dintre cele Aproape Urîte, care sub ochii

mei sărise în frumusețe. Sărise e cuvîntul : trăsăturile ei alterate de un inexplicabil bombănit interior scăpaseră brusc de constrîngere ; Sophie se eliberase din lanțuri. Îndată după aceea, transformarea strălucitoare și rapidă în sensul urîțenie-frumusețe devenea aproape insensibilă și lentă în celălalt sens. O priveam cu admirația, apoi cu interesul, apoi cu tristețea care pot fi ghicite, și ea părea că presimte în fiecare clipă expresia pe care aveam s-o adopt o secundă mai tîrziu. Se conforma viitoarei ei urîțenii pe care o și vedea oglindindu-se în ochii mei. Asta fiindcă aparținea rasei celor care nu sînt niciodată sigure pe ele însele și care își sapă întruna pe chip cutele batjocurii. Avea chiar ceea ce eu numeam bărbia silei de ea însăși, foarte mobilă, rotundă și parcă independentă, desprinsă în mod caraghios de planul profund. Se bosumfla. Îi spusesem cît e de frumoasă în clipele de dragoste. Ea a crezut că i-o spun ca s-o fac să se hotărască (trebuiau ceasuri întregi de vorbe dulci și de savante schimbări de ton ca s-o moleșesc și s-o predispun la asta), și am încetat orice aluzie la frumusețea din timpul împreunării, fiindcă. auzindu-mă, devenea de-a dreptul urîtă. Am așteptat să se liniștească și am izbutit, după zile întregi de așteptare, să prind un moment prielnic. Prevăzusem totul ca să-l imortalizez : un aparat de fotografiat comandat la distanță, pe care-l puteam declanșa cu piciorul în momentul crucial cînd eram eu însumi încorporat ca un blitz la această femeie minunată, cu brațele întinse asemeni celor ale unei cruci. A scos un țipăt îngrozitor cînd a privit-o fulgerul. Îndată după declanșarea blitzului s-a urîțit extraordinar de tare și a încercat să pună mîna pe aparat. Eu l-am apărat, iar ea a fugit, absolut hidoasă. Avea un serviciu și fiindcă știam la ce ore termină lucrul, am putut s-o pîndesc de sub un portic, de unde m-am repezit spre ea cu fotografia în mînă, strigînd : „Uite ce frumoasă ești !“ evitînd să adaug restrictivul : „cînd îmbrățișezi“. S-a oprit o clipă uluită. Fața ei a șovăit între mînie și plăcere, apoi, în mod inexplicabil, femeia a început să plîngă, și am înțeles că o să facă poate o bucată de drum spre frumusețe, dar, cu siguranță, nu în tovărășia mea.

C era deci a patra femeie foarte frumoasă pe care o vedeam cu ochii mei. Prima dintre celelalte trei era o tînără

elvețiancă pe care o văzusem sosind la volanul unui papuc zburător traversînd lacul Leman. Amfitrita venea desigur de la Lausanne ca să vadă cum e micul hotel la care luau masa părinții mei și cu mine. Restaurantul bun, dar destul de modest era, pesemne, pentru ea un țel destul de sărăcăcios și cu atît mai excitant. Era timp frumos, ea era îmbrăcată în alb, rîdea, era *divină*, iar eu aveam treisprezece ani. N-am chef să vorbesc acum despre celelalte două, le citez în fugă numele — Carole, Olivia — ca să poată fi recunoscute în treacăt dacă o să le pomenesc într-o bună zi.

Cît despre C, aveam o cale de a intra în contact direct cu ea, dacă găseam în casă un carnet de adrese (dar poate că nu figura în el), un plic nepus la poștă, pe numele ei și vreo aluzie folositoare în corespondență. În lipsă de așa ceva, puteam să cer adresa ei lui Laurent Mattius. În condițiile relațiilor pe care o să le am cu el, o să îndrăznesc să-i mărturisesc și faptul că-i citisem corespondența cu ea, și-i văzusem fotografiile. Desigur că el atunci n-o s-o mai iubească și o să-l distreze să provoace o întîlnire între noi. Sau poate că o s-o mai iubească încă și o să-i trimită pe profesorul ăsta pe jumătate nebun despre care-i mai vorbise... O veche trăsătură vicleană, care nu murise niciodată în mine, îmi spunea : „O să-ți poarte mai puțină pică pentru ce ai făcut pe insula Albatros, dacă te răscumperi în ochii lui printr-un sentiment de dragoste". Vicleniei îi urma teama : „O să fie mai rău, o să mă omoare". Și fatalismul disperat : „Cu atît mai bine, un nenorocit mai puțin pe lume".

Deodată am simțit că mă trece un fior. Ce nevoie am eu de C ? Sau ce nevoie are ea de mine ? Totodată, încercam să regăsesc plăcerea dansului de la o fotografie la alta. Eram furios pe mine însumi că sînt atît de aproape de înfrîngere. „Iarăși", îmi spuneam, și „De ce să nu fiu eu acela ?" Îmi refuzasem întotdeauna puterea de a plăcea, la douăzeci de ani, la treizeci, la patruzeci. Iar acum să dau greș atît de repede. M-am uitat la ceas, era ora 3,05. Pe cînd mai era ora trei, soseam la ea, ea mă privea cu milă, îi semănam. Și deodată distanța asta. Cumplita ei frumusețe.

Mi-a fost întotdeauna frică de frumusețe. De ființele însemnate cu semnul frumuseții. Și eu care nu sînt nici frumos nici urît, cu buzele prea subțiri, cu nasul prea mare, cu părul pe care mi-l îngrijesc și care devine prea subțire, prea slab. Fața mea rău organizată, cum s-o apropii de minunea asta ? N-o descriu pe C, o cunoști mai bine ca mine, fața ta frumoasă s-a frecat de a ei. Ea te iubește, spune asta în scrisori. Tu ești frumos, Laurent, ce caut eu în casa ta, pe pămîntul tău ? Frumusețea e alt univers. Nici măcar nu mă pot consola socotindu-te lipsit de duh. Creierul tău funcționează foarte bine. Turbez de mînie, sînt eliminat. Nu pot face nimic împotriva ta, mă retrag. Dar am văzut prea mult acest trup în toate încarnările lui.

Închid ochii. Adun fotografiile din marele semicerc și le întorc. Cu ochii tot închiși o iau pe cea care-i mai aproape de mine, cea făcută la revărsatul zorilor. Acum o privesc. Pe această ultimă fotografie C nu mai e cu tine, Laurent, s-a întors în propriu-i trup. Ai rănit-o privind-o prea mult ; ea nu te mai vrea. Mai tîrziu o să-ți scrie scrisori amare. Iar tu o și dai la o parte. Pot să mă duc spre ea ? Aduc cu mine întregi toate puterile dragostei mele. Nu sînt din rasa ta.

Iată-mă la ea. Ea îmi zîmbește un pic, mă ascultă îndelung : din gura mea prea subțire ies vorbe uimitoare. Cuvintele astea ar putea înduioșa dacă ar fi rostite de altă gură. Ce răceală în ea, deodată ! Ce fericită e să fie și ea dură la rîndul ei. Mă alungă.

Iau toate fotografiile și le dau foc, una cîte una, în căminul din salon. Corpul se răsucește, sau poate că flacăra urcă atît de repede, încît observ mai curînd undele de foc verzi și portocalii. Cu siguranță că te ard puțin, C. O fotografie nu e nevinovată.

Acum mă întind pe divanul din salon, întorcînd spatele tabloului lui Jules Ravenot. Rămîn urme de brcmură la suprafața cenușii, și o flacără minusculă, verzuie. Apoi nimic. Închid ochii, pustiit. Nu mă simt rău. Sînt obișnuit cu singurătatea asta înghețată.

Mi-am pierdut vremea și elanul pentru un singur gînd, o singură amintire a unor cuvinte (C închide orizontul) și

a literei C scrisă pe colţul unui plic. Dragostea mea pentru C a durat ceva mai puţin de o oră. Acum i-am şters înfăţişările, de parcă nici n-ar exista cu adevărat. Ea scrie. LM vorbeşte despre ea, dar amintirea mea se înceţoşază.

Dau fuga în birou, deschid sertarul, cutia de ceai, iau în mînă perlele deşirate. Mi le închipui curgînd pe gîtul lui C, coborîndu-i între sîni, intrîndu-i, una cîte una, în trup. Le arunc din nou în cutie şi iau scrisorile ei. În clipa asta, la 17 martie ora 3 şi 15 după-masă, nu favorizez nici una dintre cele unsprezece scrisori. Şi mai ales, nu pe cele pe care le-am recopiat, pe primele trei şi pe ultima. Le recitesc pe toate şi toate mă emoţionează atît de puternic, încît vreau să le păstrez. Şi le iau. Un gînd ascuns, îngrozitor îmi spune că asta-i o armă împotriva lui LM, una dintre acele arme de care n-o să mă folosesc.

Aş vrea să mă odihnesc.

Acum, pe 23 aprilie aş vrea să trăiesc bucuria zilei de 23 aprilie, dar sînt prea ocupat să regăsesc, să simt ce am trăit în după-amiaza asta de 17 martie. Ca să izbutesc fără să-mi recitesc povestirea, trebuie să pornesc întruna de la începutul acestei zile, să trec din nou prin toate întîmplările şi gîndurile ei : deşteptarea la ora opt în camera lui Mattius, îmbrăcat în pijamaua lui verde ca migdala cu găitane roşii ; sentimentul de fericire, dorinţa de a stăpîni Albatrosul, insula şi casa, vagi reverii în legătură cu modul în care le-aş putea dobîndi. Nu fac baie, mă bărbieresc, mă tai, şi, dintr-un sentiment al tragicului las sîngele să curgă ; fac o cafea, o fac rău, nu mă mai simt ca acasă. Revăzînd carnetele lui Mattius pe birou, înţeleg că, mai înainte de orice, e important să le citesc, şi că am trişat respingînd lectura asta. Citesc cîteva pagini de carnet, frumoase, şi dau peste numele meu. Pescarul n-a minţit. LM a văzut iahtul meu la Roscoff. El crede că-i singurul pe lume căruia insula îi spune ceva. În sfîrşit, sentimentul că mă întîlnesc cu el. Pe urmă, pe urmă nu mai ştiu... M-am oprit din lectura carnetului lui, dar de ce ? Lipsea o legătură. Atunci a trebuit să-mi reiau textul. Fără textul meu nu mi-aş fi adus aminte de reacţia mea meschină cînd am întrezărit — în alt carnet — că LM schia la Arêches. Sînt un pic cam ruşinat — mă interesam de mine — tot mai încerc să mă explic. Ce altceva avem de făcut, atîta

timp cît nu am înțeles că dragostea sau sila față de noi înșine ne închide în cea mai strîmtă închisoare ?

Așadar, astăzi n-o să scriu. Știu de unde va trebui să continui după clipele astea îndelungi pierdute, povestindu-mi mie însumi copilăria mea la Asnières, viața mea obscură de profesor. Și pe urmă... pe urmă ? Să mă întorc iarăși la text ? Ca și cum aș fi putut uita drumul suspendat și dragostea mea de o oră pentru C, și cenușa fotografiilor și scrisorile.

O precizare : nu VREAU ca cineva să-și închipuie că dezordinea asta care apare în povestirea mea reflectă o tulburare de pe timpul cînd scriam ; ar însemna să se deformeze totul. Dificultățile vin din ziua de joi 17 martie 1977, zi deosebit de bogată, cu poftele astea de fericire personală, cu răzvrătirea asta împotriva tiraniei personajului tău, Laurent Mattius, așa cum m-am mai răzvrătit altădată contra tiraniei postume a lui Ronsard. Asta, la mine, se traducea printr-o scădere sensibilă a interesului pe care-l purtam poetului, și pe care ți-l purtam ție în ziua aceea. Pură gelozie față de Ronsard, pură gelozie față de tine, născută din dorința de o clipă, de a stăpîni insula și casa, strămoșii pictați de Ravenot și femeile pe care le-ai iubit.

Tulburarea mea de astăzi 23 aprilie, dacă aș avea dreptul s-o arăt ar fi tocmai această contemplare de la distanță a eroului și a micimilor lui (pe care le cred depășite) și a obligației mele de a mă arăta așa cum sînt și îmi displac. Văd drumul îngust pe care ar fi trebuit să merg și nu pot descrie decît serpentinele întortocheate pe care am apucat-o.

Carnetul lui LM

Furtună toată ziua.

Vînt. Îmi place definiția gradelor de intensitate 2, 5, 10 Beaufort.

S-o regăsesc, nu-mi amintesc decît de 3 sau 4 „vîntul desfășoară pavilioanele ușoare"

și 0 „Calm. Fumul se înalță vertical". Astăzi e gradul 10.

Nici un vapor, mare gri ca cenușa și vin de Chantilly

Nevoie extraordinară să fac dragoste; atît de puternică încît aș fi luat vaporul să mă duc la Marthe, dar vîntul

își dublează tăria-ardoarea dispare. Paralelă între picioarele ei
desfăcute în formă de V
Și uriașul U
al valurilor de șase metri.
Dar insula nu-i o închisoare.
Încerc să sesizez mirosurile purtate.
După direcția vîntului mirosuri din Irlanda,
o urmă de aer din Connemara, o pulbere de cuarț
de pe piscul Croagh Patrick. N-a sosit direct,
ci a fost adusă de singurul meu pantalon cu manșetă scos
ca să fac baie aici, și amestecată cu nisipul de pe Albatros,
astăzi, la marginea buzelor mele.
Viața pur și simplu.
Vîntul cu gust sărat, despletire de tamarini. Dragonierii
uimiți.
Nici un spectacol nu întrece asta, nu pot să sufăr arta și
orgoliul ei, bietele vînturi ale artiștilor, mica lor
răsuflare. Pictînd, scriind întotdeauna pe timp liniștit.
Peisaje fixe, datate, cu referința culturală.
Muzică a vîntului pe un ritm pe care nici o orchestră
nu-l poate urma. Transă absolută. Ascult : răbufnire brutală,
șuierat modulat, tăcere.
Lîngă bila de agată, un ușor vîrtej. Întorc
cu ușurință. Nimeni nu mă vede în ochiul mare
al ciclonului. Străpuns. Nud îmbrăcat.

Calm plat. Pînzele lui Enéoch zbîrnîie ușor. Îi propun
Să-l trag pînă la locul lui de pescuit. Își aduce
barca, îmi aruncă un capăt de odgon.
„Așteptați puțin", aștept, trage de celălalt capăt, își apropie
barca de iahtul meu și-l mănîncă din ochi.
Credeam că puțin îi pasă de lemnul de teck, de acaju de
pielea albă. Îi spun să urce. Se așază în cabină
lîngă mine, îi arăt cum se conduce, îl las la

cîrmă, Enéoch înlemnit de fericire accelerează.
Vasul lui ne urmează, cu parîma întinsă să plesnească.
Simt, cu o clipă înainte de a fi
prea tîrziu
că are chef să vireze scurt. Îi iau
cam brusc cîrma și-i spun blînd :
„Mi-am dat seama după poziția dumitale că vrei să virezi la 60°.
Ai rupe botul, tacheții sau barca dumitale. Nu
știi că trebuie să remorchezi încetișor
și să întorci pe distanța de o milă ?"
Lasă nasul în jos, nu se mai uită la nimic.
S-a retras în sine, nu mă poate suferi.
Încetinesc, frînez pentru ca vasul lui
să frîneze singur.
Urcă la bordul lui *Sainte-Anne* a lui fără o vorbă.
„Pescuitul e bun aici ?" îl întreb.
„Da, mă duc singur".
Îl dezleg, nu mă mai vede, se așază sub vînt
și urinează.
Mă aștept să-mi poarte pică.
A doua zi, la Cafeneaua Portului, le spune celorlalți :
„Am navigat cu omul ăsta".
Confirm dînd din cap, beau cu ei fără să vorbesc.
Nu știu dacă mă văd PE MINE sau vasul meu caraghios
pe care-l iubesc, insula sau casa... Știu că greșesc
că ei așteaptă de la mine să mă simt în largul meu, să am o
înfățișare glorioasă. În locul meu ar bea un pahar de Ricard
în plus, ar fuma o țigară Voltigeur pe oră.
Se întîmplă că mă distrează să fac pe bogătașul
și să dau un rînd tuturor.
Marthe. Genială.

Am închis carnetul și l-am strecurat în buzunarul interior din stînga al hainei de catifea a lui Laurent Mattius. Am intrat în casă, apoi în birou, am luat plicul cu inscripția CE AM DE FĂCUT și am desenat o cruce lîngă numele lui Marthe Loualch.

Era ora cinci, mai era încă destulă lumină ca să ajung la Roscoff. Am desprins-o pe *Délie* de Albatros, uimit

de hotărîrea mea și de dorința asta sinistră pe care o simțeam pentru o tîrfă din Roscoff ce se culca cu LM.

Mă ducea un vînt prielnic. Lăsasem o lampă aprinsă în camera mea. Lumina ei era acum la nivelul apei și avea să se scufunde în valuri. M-am simțit erou.

Am găsit cu ușurință adresa lui ML (LM pe dos). Am telefonat. Doream foarte mult s-o văd astă-seară, eram un prieten al lui Laurent Mattius. A răspuns: „Bine, vă aștept, aveți noroc că sînt liberă".

Casa e pe o străduță în spatele portului comercial. E departe, trebuie să iau un taxi. „E în cartierul ăla... ?" mă întreabă șoferul cînd îi dau adresa. Nu răspund, sînt din ce în ce mai concentrat, îmi simt gîtul uscat. Nu-mi plac tîrfele, mi-e frică de ele, urăsc vulgaritățile lor, urîțenia și lăcomia lor, indiferența, falsa disponibilitate, mirosul. Pe asta o să...

— Petrecere frumoasă, îmi spune șoferul frățește.

Mă lasă în fața unei căsuțe, înconjurate de o grădină desuetă. Un palmier bătrîn, care-ți face milă. Sun, deși am chef s-o șterg. Un clinchet, grilajul se deschide, lumina se aprinde pe terasă. Urc șase trepte. Pesemne că ea mă privește în liniște. Dacă nu-i plac, nu deschide.

Deschide. Totul s-a petrecut atît de repede în timp ce viața parcă se întindea cu maximum de încetineală, încît mă cuprinde teama că n-o să mai revăd insula, că o să fiu despărțit de ea.

„Intrați repede, spune ea, e frig." Intru cu ochii închiși împotriva voinței mele. O mînă ușoară mă conduce, e mai curînd un deget pe cotul meu stîng, care mă împinge înainte și mă face să cotesc.

O sufragerie mică, banală, totodată plăcută. „Luați loc, mă întorc îndată", spune femeia. Încă n-am văzut-o, îmi place vocea ei un pic șovăielnică, de parcă n-ar fi sigură de ceea ce spune. Totuși, cuvinte atît de simple... Mă așez încetișor pe un scaun.

Se întoarce cu o tavă, cu două pahare și o sticlă de vin alb, aburită. Pune tava pe masă și mă privește fără să spună nimic. Ca s-o privesc și eu. Are fața foarte netedă, lipsită de expresie. Văzînd-o astfel, nu-i cu putință să-ți închipui că va vorbi de bani, se va dezbrăca, mă va

studia etc. Înaltă, subţire, nu prea blondă, are treizeci de ani. Sau douăzeci. Sau patruzeci. O găsesc *potenţial* frumoasă şi mă hotărăsc să aştept şi să joc jocul pe care-l va vrea ea, la preţul pe care-l va vrea. Situaţia devine îndată foarte plăcută. „Voiaţi să mă vedeţi ?" spune ea. Fac semn că da şi începe să spună nişte lucruri extraordinare.

— Cum v-ar plăcea să fiu ? Pot să semăn cu toate femeile sau cu orice vreţi. Şi cu o piatră, dacă vă face plăcere. Am urmat cursuri de mimă, dacă vreţi să luaţi parte, jocul devine o comedie sau o tragedie mai sonoră şi mi se dau mai mulţi bani fiindcă participarea trupească e mai mare. N-o să mai discut despre bani de îndată ce-o să vă stabiliţi dumneavoastră înşivă dorinţa şi contribuţia.

M-a văzut căscînd gura de mirare, era obişnuită, a turnat vin într-un pahar şi mi l-a întins. L-am băut cu multă sete, era un vin de Sauternes care-mi place, pe care-l cunosc şi i-am spus că-i minunat.

— E adus direct de la Château-Yquem, mi-a spus ea, l-am primit cadou.

— Am dreptul să pun o întrebare gratis ?

— Şi zece.

— Locuiţi în casa asta ?

— Nu, ăsta-i locul unde-mi exercit arta. O să vedeţi, e foarte comod. Întotdeauna se intră mai întîi în sufrageria asta.

— E un loc plăcut.

— Nimic nu-i cu adevărat urît în încăperea asta, a spus ea răspunzînd unui gînd profund al meu şi nedînd atenţie vorbelor mele politicoase. Mie bufetul ăsta nu-mi displace. Are o grămadă de sertare şi toate personajele astea sculptate.

— Pot vedea şi celelalte încăperi ?

— Aici nu-i muzeu, domnule, e un teatru, şi la dorinţa dumneavoastră o să vă conduc într-o încăpere sau alta.

Eram atît de fericit de întorsătura pe care o luase conversaţia, încît am hotărît că o să-mi aduc aminte de toate. Am vrut să văd pînă unde pot merge :

— Dacă trebuie să „adăpostiţi" fiecare vis de bărbat...

M-a întrerupt :

— Sau de femeie, sau de copil. Un prieten medic mi-a cerut să primesc o dată pe săptămînă, timp de şase luni, o fetiţă care avea dificultăţi de exprimare ; acum vorbeşte, spune la fel de multe prostii ca toate fetiţele de vîrsta ei... Vreţi să spuneţi că ar trebui să locuiesc într-o casă cu trei sute de încăperi pentru trei sute de dorinţe ? Nu. În afară de sufragerie, care poate funcţiona foarte bine, în casă şi în jurul ei sînt vreo zece locuri scenice polivalente.

Încîntat de limbajul ăsta post-brechtian, am luat înfăţişarea cea mai uimită.

— Cum aşa ?

— Bucătăria, a spus ea, corespunde mai multor familii de dorinţe. Pot evoca un ospăţ sălbatic pur şi simplu frigînd fripturi.

— Goală ?

— Goală sau îmbrăcată. Pentru unii singuratici, înfăţişarea fericită va fi poate cea a unei femei îmbrăcate într-o rochie de casă, întredeschisă, pregătind sandvişuri şi cacao cu lapte.

— Cu întoarcere în pat ?

— De cele mai multe ori. Într-un dormitor absolut normal. De altfel, e camera cea mai folosită. Am reconstituit un decor perfect de cameră conjugală cu pantaloni aruncaţi în dezordine, cu sticluţe cu lac de unghii desfăcute. Mulţi bărbaţi îmi cer pur şi simplu să înfăţişez o femeie care va fi a lor şi care-i va iubi aşa cum îşi doresc ei să fie iubiţi. Prostituatele nu-şi pot ascunde indiferenţa, eu nu-mi pot ascunde dragostea şi interesul pentru fiinţa care e în faţa mea. Exprimaţi-vă dorinţa.

— Încă n-o cunosc, dar asta-i miza.

Am pus pe masă o bancnotă de 500 de franci, întrebîndu-mă dacă raporturile noastre aveau să se schimbe îndată. N-a privit-o şi nici nu s-a atins de ea.

— Aveţi o dorinţă, a spus ; vreţi să continui să vorbesc.

— Nu numai atît, dar e adevărat ; îmi place să te ascult vorbind. Te socoteşti legată cumva de un fel de secret profesional ?

— Deloc. Spun ce vreau, cui vreau.

— Ce îţi cere Laurent Mattius ?

— Laurent ? E unul dintre cei mai vechi iubiţi ai mei. Vine, mă ia în braţe ca şi cum m-ar iubi nebuneşte, mă acoperă de sărutări şi ne ducem în pod, pe paie. În douăzeci de ani, n-a cunoscut din casă decît sufrageria, bucătăria şi podul cu fîn. Bucătăria, fiindcă îi e întotdeauna foame după ce facem dragoste. Îi prăjesc ouă cu slănină şi cu paprică şi bea un vinişor de Touraine.

— Plăteşte ?

— Cînd vrea, cît vrea şi niciodată în mod direct. Trimite un cec ascuns în flori sau în ciocolată ; trebuie să-l găseşti.

— Un pic cam umilitor, nu-i aşa ?

— Nu. E un joc, aşa cum se ascund ouăle de Paşti prin tufişuri, primăvara.

— Există cumva vreo cameră cu cărţi, muzică, un foc de lemne şi o blană de urs ?

Faţa i se lumină.

— Ce noroc, a spus ea, e programul pe care-l prefer. Aşteaptă-mă cinci minute.

Mă tutuia, dar nu aşa cum îşi tutuiesc tîrfele clienţii. Era prima manifestare de *happening* la gura sobei. Nu voia să înceapă de prea departe, vorbindu-mi cu dumneavoastră.

Am aşteptat mult mai mult. Acestei femei de treabă nu-i plăcea să fie închisă în pivniţa strîmtă a timpului. Încă o deosebire între ea şi prostituatele care se îmbracă şi se dezbracă într-o clipă. Am mai băut un pic de vin de Sauternes alunecos, parfum de zahăr putred de toamnă păstrat şi oprit de răcoare. M-am temut totuşi să nu-mi miroase gura, sînt întotdeauna foarte grijuliu în privinţa asta cînd trebuie să mă apropii de o femeie. De altfel, sînt atent la prea multe lucruri : să nu-mi îngheţe mîinile, expresia feţei să denote pasiune sau mult interes. Vreau doar să spun că nu sînt firesc decît dacă sînt lăsat singur.

În clipa cînd eram cel mai puţin firesc Marthe Loualch a deschis uşa şi mi-a făcut semn s-o urmez. Purta o rochie lungă, ţigănească, făcută din tot felul de stofe cusute laolaltă. Avea capul ca o floare, machiat în tonurile roz indian, albastru ceruleu, inviorat de o tuşă de violet ; părul şaten, îl purta liber, fluturînd... Ea era, dar o

clipă mi-am închipuit că avea la dispoziţie tot atîtea actriţe, cîte piese de jucat. Mi-o trimisese pe cea care aprindea focul de lemne. În cadrul uşii, femeia asta era însăşi imaginea fericirii, pentru mine.

M-am ridicat cam greu (privitul îmi lua toată vlaga), fără să mă gîndesc să-i plac. Nu-mi puteam închipui, nici visa să mă asemui cu apariţia asta. Gelozia mea a uitat să-mi sufle că ML folosea trucuri vechi şi produse cosmetice bune, că figura ei de bază nu mă emoţionase şi că nu mă arătasem sensibil decît faţă de spiritul ei. Aşa că m-am pomenit în picioare, pe de-a-ntregul adunîndu-mi puterile ca prin minune şi trăiam bucuria credincioşilor. Ea mă aştepta exact înapoia uşii şi am intrat în parfumul ei, un miros de piele călduţă, cu o adiere foarte slabă de mosc, dobîndindu-mi din nou toată libertatea şi bucuria trupului.

Şi-a trecut mîna dreaptă pe sub braţul meu stîng, sprijinindu-se un pic şi am urcat treptele de lemn care trosneau.

Încăperea cu şemineu mare exista ; în ea n-am găsit blana de urs, ci un aranjament de răzoare semănate cu vigonii. „Aici mă cheamă Miarka", a spus ea un pic batjocoritor. A stropit cu mult alcool lemnele gata pregătite, a aruncat un chibrit şi flacăra s-a înălţat sus. Cărţile nu erau cărţi de citit, ci de privit, albume ale tuturor marilor pictori. Mi-a spus să-mi aleg unul ; l-am luat pe Hieronimus Bosch şi ne-am întins pe burtă cu nasul spre foc, privind flăcările care jucau împrejurul *Grădinii deliciilor* şi al *Carului cu fîn.* Am crezut că o să înceapă să-mi cînte *Carmina Burana,* dar a uitat de muzică.

— Mulţumesc, mi-a spus, Bosch e pictorul meu preferat. Te iubesc. Şi s-a lipit de mine.

Am crezut-o, şi spunea adevărul în clipa aceea. Cunoşteam un paradis minunîndu-mă de iadurile cu sclipiri roşietice sau verzui ale lui Bosch. Mîna mea stîngă a coborît de-a lungul pulpelor ei goale care s-au întredeschis un pic şi mi-au prins strîns mîna. Priveam amîndoi marele *Car cu fîn* care se află la Prado, la Madrid, într-o sală incomodă, şi mi-am pus mîna eliberată pe fesele ei admirabile la pipăit, tari, onctuoase şi abandonate.

Am murmurat: „Lumea e o grămadă de ierburi uscate, din care fiecare fură ce poate".

Şi-a lipit obrazul de al meu, iar eu am pus mîna pe scobitura şalelor ei. Trupul i se ridica şi cobora, nu avea linişte. Am vrut să mai privesc figurile separate, scoase din tripticuri, „detaliile" : un peşte cu o cratiţă în cap, stînd pe un scaun găurit mîncînd o femeie care scotea prin fund rîndunici, şi lăsînd nişte oameni să cadă în gaura roşie a iadului.

În timp ce mă gîndeam la muzicanţii din *Grădina deliciilor*, la harpiştii răstigniţi, la femeile cu fesele tatuate cu note muzicale, la tubul unei orgi a iadului, ea m-a rugat s-o ajut să-şi scoată rochia. L-am părăsit pe Bosch ca să privesc umbrele ei sălbatice, palorile ei sidefii. Timp de o clipă, rochia ridicată i-a ascuns capul şi braţele, iar eu mi-am pitit faţa la subsuoara ei. În curînd m-a dezbrăcat. Era goală în genunchi, rezemată pe călcîie, iar mîinile ei îndemînatice îmi atacau toate fermoarele. Antitîrfă, părea că doreşte să fac dragoste cu ea, ca şi cum aştepta de la mine o plăcere extraordinară şi nouă.

Uit că povestea asta ţi se adresează ţie, Laurent Mattius. Nu ştiu dacă te pot învăţa ceva despre Marthe. Ceea ce am citit în carnetul tău mă face să cred că tu cunoşti subiectul mai bine ca mine.

Trebuie să mă întorc la focul cel mare — doisprezece buşteni de brad în trei etaje de cîte patru — şi la personajele noastre goale, ea în clarobscur, topită, carnea însăşi, şi eu, uitîndu-mi durerile fizice şi neputinţele mentale, transformat de inspiraţie. Nu cunosc nimic mai plictisitor decît povestirile Marchizului, ale căror personaje, înşirate unele după altele, mă fac mereu să mă gîndesc la păduchii de lemn pe care-i găseşti înşiraţi astfel. Deci, n-o să vă fac un raport minuţios asupra intrărilor şi ieşirilor noastre. De altfel, eram atît de absorbit de efortul meu concentrat, încît privirea mea fixă n-a văzut nimic altceva decît ochii şi, uneori, gura lui Marthe. Dacă m-aş fi gîndit, aş fi vrut cu tot dinadinsul s-o depăşesc pe actriţă, să nu cred niciodată în gemete, cuvinte întretăiate de gîfîituri, suspine, respiraţii zgomotoase, dar era sobră în manifestările ei vocale.

Nici n-aş fi vrut să mă las înşelat de discreţia ei. Pesemne, mă socotise superior manifestărilor grosolane. Nu mă interesau decît ochii ei. Nu întorcea capul şi nu-i închidea ; erau deschişi şi nu priveau nicăieri. Păreau lipsiţi de expresie şi nu mai credeam că un ochi poate însemna ceva. Mi se părea că, prin pupila uşor dilatată, văd înăuntrul creierului ei. Asta mi se părea tot atît de adevărat, tot atît de ferit de minciună, ca şi cum aş fi văzut înăuntrul corpului ei printr-o rană. Fixam cu privirea gaura aceea mică, deschisă spre o cameră obscură, unde se proiecta chiar în clipa aceasta imaginea propriilor mei ochi lacomi şi supuşi tuturor tensiunilor musculare ale dorinţei aproape nebuneşti şi ale interogaţiei înverşunate.

Ea mă privea, dar n-o să ştiu niciodată cu ce privire. Cunoştinţa subită a inexistenţei mele personale — puţin îmi păsa de existenţa mea colectivă, de apartenenţa mea la categoria masculilor — a crescut în mine golind de orice energie această prelungire de carne care credea în plăcere. M-am retractat şi aproape am ieşit din trupul femeii. N-am încercat să-i cer iertare, nu mă simţeam răspunzător de asta. Extrema înţepeneală precedase extrema moliciune. I-am fost recunoscător că n-a încercat să mă reînsufleţească. Vedea bine că dacă la început doream din tot trupul, creierul îşi vărsa repede otrăvurile reductoare. I-am înţeles indulgenţa pentru omul de rînd lipsit de fantasme, dar niciodată de orgasme.

Stăteam acolo în faţa focului care dădea o căldură aproape de nesuferit. L-am deschis iarăşi pe Bosch şi am văzut un bărbat gol care fugea cu mîna stîngă făcută căuş pe sex, în timp ce un cîine roşu ca flacăra încerca să-l oprească.

Marthe, pe care timp de o clipă n-o mai privisem, se aşezase cu capul şi mîinile sprijinite pe genunchi. Mi s-a părut atît de frumoasă, atît de suavă, dar n-o mai doream. Undeva în mine se afla un tiran care mă lipsea de bucuria asta atît de simplă. „Niciodată nu merge, m-am gîndit. Cînd juisez, mi se pare că trupul respectiv e gol, iar cînd e atît de frumos, atît de emoţionant ca al

lui Marthe, simt că în mine se face gol. Un gînd rău se învolburează în mine şi mă străpunge. Acum ar trebui să vorbesc, dar mai întîi cum să mă îmbrac iarăşi şi să materializez eşecul ?"

— E prea cald, a spus ea, hai vino. Şi şi-a lăsat rochia acolo unde era, pe jos. Eu mi-am luat hainele.

— E haina lui Mattius, a zis, o recunosc.

— Îmi place să-i port hainele, îmi vin bine toate, chiar şi încălţămintea.

— Îţi arăt podul lui cu fîn.

Era o senzaţie nouă să te înfunzi în paiele astea curăţate cu grijă. Marthe nu-mi ceruse să aştept ca să-şi schimbe coafura sau machiajul. Corpul ei exprima altceva decît în faţa focului, o voioşie ţărănească, o neruşinare cinstită, iar ea rîdea uşor, din gît. Eram uluit. Mi se părea că asist la o proiecţie de diapozitive cu comentarii înregistrate şi că pot să mă întorc apăsînd pe un buton, ca să-mi regăsesec poziţia şi rîsul din imaginea trecută. Ea vedea bine că sînt spectator.

Deodată şi-a acoperit ochii cu braţele şi n-a mai mişcat. Am putut s-o privesc ca şi cum era adormită, îndelung, şi poate că adormise cu adevărat. O respiraţie regulată îi ridica sînii. Deîndată ce am *crezut*-o adormită, am început din nou s-o doresc. Cînd am atins-o n-a deschis ochii, iar trupul i-a rămas nemişcat. Ştiam că-i trează, că nu voia să rupă ritmul şi înţepeneala dar mi-era tot una şi mă simţeam din ce în ce mai puternic. Ea devenise din nou un obiect. Am juisat foarte repede, puternic şi am rămas culcat peste ea, fericit şi ruşinat. M-a cuprins cu braţele şi mi-a propus blînd la ureche ochiuri cu boia.

Parcă bănuia ceva. Îmi vorbise de haina de catifea şi îmi propunea gustarea lui Mattius. De mii de ori veniseră la ea bărbaţi care se recomandau drept alţii. Poate că adesea, dacă nu întotdeauna, trebuia să-i facă să pornească iarăşi de la experienţa precedentă ca să aibă impresia că îşi fură singuri ceva ? M-a rugat să cobor în bucătărie şi să beau ceva în timp ce o aştept. N-a durat mult, am băut un pic de sauternes.

Marthe Loualch se demachiase. N-o mai vedeam înaltă, subţire, blondă, ci de o talie mai curînd mijlocie,

tot subţire şi cu părul şaten. Îşi scosese pantofii cu tocuri, sau încetase să mai meargă pe vîrfuri. Am vrut neapărat să ştiu dacă era părul ei. I-am cerut voie să mă conving.

— Mă vezi, a spus ea, exact aşa cum sînt. Afară de tine m-au mai văzut aşa doar doi sau trei oaspeţi în trecere. Aşa ies pe stradă şi mă duc la biserică. Se întîmplă ca bărbaţii să nu mă recunoască. Nu că s-ar preface ca atunci cînd nu vor să mă salute, nu, e vorba într-adevăr de ochiul mulţimii care înregistrează timp de un sfert de secundă o imagine şi nu o reţine. Cel puţin îţi place boiaua ? Vrei un pic de brînză rasă ?

— Ca pentru Laurent Mattius. Lui nu i te-ai arătat aşa ?

— Nu !

Se mişca bine în bucătăria ei, cu gesturi eficiente : spărgea ouăle, îndepărta cele două jumătăţi de coajă, lăsa gălbenuşul să cadă încetişor în untul blond, în afara flăcării, presăra sare şi boia pe care le apuca între degetul arătător şi cel mare.

— Dă-mi şi mie din vinul lui de ţară.

— Nu-i un vin de înaltă calitate, cum e cel de Château-Yquem, e un vinişor din Touraine. De la Oisly, îl ştii ?

— Lîngă Contres, nu departe de Chitenay ?

Nu mai exista nimic de ordin sexual între ea şi mine. Mă socotea un bărbat plăcut, un client model, un pic cam molîu, dar bine crescut. Eu, dimpotrivă, o regretam. Începeam să exist. Nu puteam suferi ceea ce se termina. Nu era decît ora unsprezece.

— Aştepţi pe cineva ?

— Pe nimeni, spuse ea cu o înfăţişare mirată. Ce, pleci ?

— Trebuie să aştept să se facă ziuă.

— Sînt două feluri de a rămîne : în camera de fecioară e ca un hotel foarte confortabil, costă o sută de franci, nu-i scump. Sau tot tu trebuie să spui cine vrei să fiu şi ce dai.

— Camera de fecioară — asta înseamnă că nu faci dragoste acolo ?

— Exact.

— Atunci prefer camera conjugală. Stingem lumina, dormim un pic şi dacă mă trezesc, o să încerc să te uimesc destul de tare pentru ca, fără să te trezeşti, să te întinzi spre mine. O să fac dragoste cu blîndeţe şi o să adorm în braţele tale. Îţi dau cinci sute de franci, e maximum ce pot. Sînt profesor la Rennes.

— O să fiu fericită să dorm în braţele tale. Vei fi silit să mă aştepţi iarăşi, ceva mai mult decît prima oară. Înfăţişarea mea de soţie cere multă pregătire.

— Dar aşa cum eşti acum nu se poate ?

— Nu se poate, aşa sînt eu.

— Te rog să-mi spui, acum cît timp eşti tu, cum faci ca să te culci cu, iartă-mă,... cu ceilalţi. Cei care sînt hidoşi şi vulgari, care te zdrobesc cu carnea lor multă, albă, păroasă şi care se zbat în tine de parcă ar vrea să te sfîşie ?

— Mîine, a spus ea, primesc un angrosist de peşte şi o să văd milioane de peşti. O să fie făcut din peşti, ca unul dintre personajele pictate de Arcimboldo. Nici nu-ţi închipui mirosul. Cu toate astea, se spală înainte de a veni să mă vadă, e un om bogat şi curat, dar aş putea să-ţi spun cum arată negoţul de peşte din care se trage, dacă macroul se vinde bine, sau merlanul sau creveţii. E uimitor. Grozav îmi place să fac dragoste cu el.

— Nu-ţi displace nimeni ?

— Ba da. Cînd îl văd venind pe cel care-mi place cel mai puţin, un bărbat veninos, bănuitor, jilav, care se uită chiorîş, de îndată ce i-am luat banii (nu-i generos ca tine, îmi dă o sută de franci), omul ăsta îmi aparţine. Vreme de un ceas trăiesc în lumea cea mai josnică, şi asta mă înalţă destul de sus. Cu tine şi fără ceilalţi aş pierde mîrşăvia, sau n-aş cunoaşte decît mica parte de ticăloşie care ţi-e hărăzită. Or, eu am nevoie de asta, eu sînt un pom îngrijit de două sau trei ori pe zi, care primeşte soarele şi ploaia, bălegarul şi îngrăşămintele. Cresc cu o viteză pe care nu ţi-o închipui. Dacă într-o zi mă omoară un nebun, cred că aş muri cu un fel de bucurie.

M-a privit o clipă, cîntărindu-mă parcă, apoi a coborît glasul :

— Trupul pe care-l crezi cel mai părăsit... m-am culcat cu un bătrîn de optzeci şi nouă de ani... avea netezimi ale pielii pe care nici nu ţi le închipui ; în unele locuri ferite avea o epidermă uitată de timp, neveştejită. Venea fiindcă nu mai putea îndura singurătatea, era văduv de treizeci de ani, şi-i era ruşine de vîrsta lui. Auzise vorbindu-se de mine într-o cafenea. Sînt subiectul discuţiilor particulare, mai mult decît al glumelor de grup. Acolo auzise din întîmplare ce vorbeau de mine doi bărbaţi din Roscoff, clienţii mei credincioşi. Mi-a spus : „Vorbeau de dumneata ca de cea mai mare prietenă a lor, şi asta m-a făcut să mă hotărăsc. Nu mai sînt bun de nimic, decît să crăp fără să mă mai mîngîie vreo mînă". Am vorbit cu el aşa cum vorbesc cu ceilalţi, l-am întrebat ce doreşte şi cît dă. Dădea mult şi nu dorea nimic. L-am dus în camera roz. E o cameră de fată tînără, desuetă, cu perdele ca la femeile cumsecade, făcute din muselină albă, cu o reproducere în stil prerafaelit. Culcuşul ăsta aproape că te face să te simţi slăbănog. Are aşternutul cel mai fin şi un pat moale. I-am spus să se culce gol, singur şi să mă aştepte liniştit, încercînd să-şi odihnească fiecare centimetru al pielii, adică să se gîndească : călcîiul meu, pulpa mea, genunchiul meu etc., ştii doar... De obicei, camera asta e cerută de bărbaţii nostalgici : fie au o amintire de neşters despre vremurile cînd aveau optsprezece ani şi comit nebunia de a dori să le reînvie, fie şi-au ratat intrarea în viaţa amoroasă. Asta îmi pune probleme în legătură cu îmbrăcămintea ; în general, las părul să-mi atîrne, mă fardez în culori foarte palide şi-mi pun un capot alb flauşat, un pic cam lung. Cînd intru, sting lumina. Rămîne doar o mică reproducere după Dante Gabriel Rosetti bine luminată, care înfăţişează Parcele sau nişte torcătoare în cămăşi de noapte şi cu părul lung. Este un fel de psihodrom în care nu mă simt prea la îndemînă ; amatorii au adesea în minte un scenariu foarte precis şi nu prea mă lasă să născocesc. Îmi găsesc cu greu în trup neştiinţa şi înţepenelile fetelor de şaptesprezece ani sau gimnastica lor. Ca să izbutesc asta, îmi bat joc de mine însămi, în taină.

Îl găsesc pe bătrînul domn stînd culcat ca un copil, cu cearşaful tras pînă sub ochi. Sting în cameră, lăsînd luminată doar reproducerea după Rosetti, îmi scot capotul şi mă strecor în pat, la dreapta lui. El nu mă atinge, şi-i simt căldura puţină iradiind. Mă întorc pe o parte spre el, întind cu timiditate mîna dreaptă şi i-o pun pe piept. Tresare, şi înţepeneşte pînă la o rigiditate cataleptică. Cred că a murit, dar un zgomot îmi dă de veste că s-a întors la viaţă : plînge. Îmi mişc încetişor mîna, o pun pe umărul lui stîng, îl apuc de braţ, cobor de-a lungul marii vene humerale şi radiale, pe pielea catifelată, îmi pun palma căuş pe mîna lui şi ne încrucişăm degetele. Mă apropii de el. Fără să-mi dea drumul la mînă o împinge înapoi, iar braţul meu descrie un arc mare. Mă pomenesc pe spate, cu el peste mine. Nu are erecţie. Îi pot atinge trupul cu amîndouă mîinile (el şi-a desprins mîna). Nu mă ocup de plăcerea lui, încerc să mi-o clădesc pe a mea. El nu mişcă, nu cîntăreşte nimic. Şi-a înfundat faţa în pernă, lîngă gîtul meu. Urmăresc cu degetul coloana lui vertebrală de la prima vertebră cervicală pînă la ultima lombară. Îmi fac pentru mine o idee despre trupul lui pornind de la coloana vieţii. Mi se pare că la fiecare săritură a degetului de la o vertebră la alta descopăr povestea vieţii lui. E doar un fel de a-i ritma pentru mine povestea. Asta nu poate izbuti decît dacă el nu mişcă sub degetul constructor. Cînd ajung la atlas îi văd în închipuire naşterea, la axis, se ridică pe picioarele lui strîmbe de copil mic. Cînd apăs pe vertebrele sacrale, mă gîndesc că-i bătrîn, iar el se gîndeşte la erecţie. Pătrunde fără sforţare şi izbuteşte foarte uşor, prea repede, o juisare de slabă intensitate.

Marthe schimbă brusc tonul :

— Ai terminat ? Pot să-ţi spăl farfuria ? Nu suport să văd farfurii murdare, sau vreo urmă de degete pe un pahar. Frăţia între oameni se opreşte la veselă. N-aş putea purta hainele altuia, ca tine. O să mi le pun pe ale mele. Spală-te pe dinţi, nu suport gustul de ou pe buze (dacă îţi vine chef s-o săruţi pe singura tîrfă care sărută). În primul sertar găseşti perii de dinţi pe

care după aceea le aruncă; sînt, după cum se spune, îmbibate în prealabil cu pastă. Pe curînd. Ai uitat să-mi dai bancnota promisă.

I-am dat cei cinci sute de franci; i-a strecurat în sîn şi a ieşit.

Am rămas stăpînit de un sentiment deosebit. Nu mai ştiam prea bine cine sînt: Gilles Laborde, Marthe Loualch sau Laurent Mattius. Vreau să spun că simţisem trupul bătrînului peste mine şi fiecare os al lui sub carnea degetelor mele; purtam rufele şi hainele lui Laurent Mattius fără să-mi fie silă. Timpul îmi era plin, îndesat să plesnească. Şi aveam zece minute de singurătate deplină înaintea mea ca să mă scol de la masă, să mă întind cu braţele în aer, încrucişate, să-mi eliberez toate împerecherile nervoase, osoase şi musculare, să respir pînă în fundul plămînilor şi al burţii, să privesc bucătăria ca şi cum n-aş mai fi văzut-o niciodată, să caut o toaletă ca să urinez îndelung, puternic, iar locul acesta pe care l-am descoperit cu uşa deschisă, luminat, era cel mai tainic din casă, trist, aşa vopsit cum era, de culoarea cafelei măcinate, fără înfrumuseţări, plat, apăsător. M-am aşezat pe closet cu speranţa de a-mi deşerta măruntaiele şi de a mă înnoi pentru patul conjugal. Am căutat din ochi cartea pe care o citesc întotdeauna în locul ăsta, orice carte, cea mai proastă sau cea mai sublimă; îmi trebuie o vorbă omenească, chiar şi mica publicitate îmi convine. Nimic, nici un rînd tipărit. Doar hîrtie neîntinată. Sînt aici, silit să mă gîndesc la lucrul ăsta ciudat că sînt aici, cu pantalonii în vine, în casa asta primitoare, la Roscoff, la capătul pămîntului şi la faptul că am lăsat insula singură, cu casa deschisă şi cu o lumină aprinsă. Va trebui să plec înainte de răsăritul soarelui, odată cu toţi pescarii, şi să ajung primul la faţa locului. Şi m-am gîndit la insulă ca la o femeie culcată pe mare, cu pîntecul un pic ridicat.

Nu vreau să scriu despre defecaţia mea. Ea îşi va avea totuşi semnificaţia ei şi, pornind de la ea, s-ar putea începe un discurs asupra indulgenţei mele faţă de mine însumi, asupra erotismelor mele ajutătoare, a singurătăţii mele şi a acestui sentiment de naştere derizorie. Aş scrie bucuros despre subiectul ăsta, dar

cuvintele privind funcţiunea respectivă mă rănesc, rău adaptate folosirii limbajului intelectual. O să am timp s-o fac dacă descopăr căile şi mijloacele.

Am ieşit de acolo un pic şovăitor, nesigur de dorinţa mea profundă. În camera de fecioară cu siguranţă că n-aş fi dormit în aşteptarea zorilor şi amintindu-mi de seara trecută. Lîngă Marthe aveam să trăiesc în continuare noaptea asta. Poate că avea să-şi afle sfîrşitul într-un somn cu adevărat conjugal ? Aşteptam bînd din vinul ei, simţeam că sînt un pic Laurent Mattius.

Marthe Loualch nu s-a întors în bucătărie, ci m-a chemat :

— Vino, dragul meu, a spus cu un glas pe care nu i-l cunoşteam. Vino, vino !

Am încercat să-mi dau seama de unde venea chemarea. De la etajul întîi, desigur, aşa că am urcat, iar glasul continua să mă conducă. Nu spunea „la capătul culoarului, uşa cea mare" ; care-i soţul care nu ştie unde-i camera în care-l aşteaptă soţia lui ? Nu, ea mă chema într-un fel artificial, cam aşa cum te adresezi unei pisici sau unui cîine foarte iubit. Poate voia să spună că nu există glas firesc, ca să faci pe cineva să vină în pat lîngă tine. Chiar şi pisicile au un mieunat deosebit ca să-şi manifeste dorinţa. Marthe căuta inflexiunea asta sau o parodia.

N-am răspuns nimic şi am intrat. Ea era culcată pe partea stîngă şi avea un păr negru, lung, care-i acoperea faţa şi umărul drept. Un adevărat val de păr pe care l-am atins şi l-am apucat cu amîndouă mîinile, o lînă extraordinară, netedă, umflată, mătăsoasă, plină. „O perucă", mi-a suflat duşmanul pe care-l port în mine. Desigur, o perucă — am ridicat din umeri împotriva vechii mele meschinării — o perucă aşa cum nu s-a mai văzut, care avea de două ori mai mult păr decît coafura cea mai bogată. Şi-i ajungea pînă la mijloc. Ea l-a dat într-o parte un pic şi i-am văzut trupul conjugal, în mod curios diferit de trupul de foc şi de cel de paie, mai înainte ca ea să tragă cearşaful peste sine însăşi şi peste mine care mă dezbrăcasem iute.

— Minunat ar fi, mi-a spus ea dintr-o răsuflare, să dormim aşa cum ai spus tu, şi să ne trezim cum ai spus tu.

Din nenorocire, am obiceiul de a dormi pe partea dreaptă. Stînd la dreapta ei, i-aş întoarce spatele. M-am dat jos din pat, ocolindu-l ; ea a înţeles numaidecît şi s-a dat deoparte. M-am culcat la stînga ei, pe partea dreaptă şi am încercat să adorm. Îmi vîrîsem nasul în părul ei lung, negru, care răspîndea un parfum de ambră, era foarte plăcut pentru o clipă, dar nu-mi dădeam absolut deloc seama cum mi-aş putea găsi somnul. Trebuia mai întîi să adoarmă ea. Dacă Marthe era încordată n-aveam nici o şansă să-mi relaxez nervii şi muşchii. Nădăjduiam că un semn oarecare avea să mă înştiinţeze că adormise. Respiraţia liniştită nu dovedeşte nimic : cînd trupul meu este întins în stare de repaos, eu respir liniştit, dar mintea mi-e trează şi neliniştită. Să-i vorbesc cu voce foarte joasă ? De pildă s-o întreb : „Dormi ?“ Mi se pare însă o neghiobie să întreb dacă doarme pe cineva care doarme. Atunci să încep o numărătoare, ca la jocurile copiilor ? Ea ar putea să audă, dar să nu arate că a auzit, luînd pe drept, cuvintele murmurate drept vorbe de adormit. Iar oprirea prea iute a acestui cîntec de leagăn ar face-o să se crispeze şi ar împiedica-o să se cufunde în somn. Care ar fi deci cuvintele neutre care ar putea-o ajuta să doarmă dar fără să creeze obişnuinţa şi care să fie fără cusur, un fel de drog blînd, care să nu trezească şi să intre întocmai în inconştientul lui Marthe Loualch, fără să-i semnaleze că veneau dintr-un univers treaz ? „Sînt o tîrfă“, mi s-a părut destul de primejdios. Vorbele astea aveau puţine şanse să-i trezească inconştientul dacă ea dormea, ceea ce era bine, dar riscam s-o supere dacă nu dormea. Sau ar trebui să-i explic că fraza asta mi se potrivea mie, în sensul : „sîntem cu toţii nişte anarhişti nemţi“, ceea ce risca, dacă ea mă înţelegea greşit, să agraveze şi mai mult lucrurile. Poate o confidenţă despre mine însumi ? Aş simţi îndată, la cea mai mică înţepenire a trupului ei, transmisă prin intermediul saltelei, că i-am stîrnit interesul, dacă ea ar avea cea mai măruntă curio-

zitate pentru un client nou care se pretinde prieten cu Laurent Mattius. Ce informaţie să-i dau ? „Nu l-am văzut niciodată pe Laurent Mattius ?" sau „Nu m-am atins de nici o femeie de trei luni de zile ?"

Am hotărît să încep cu cea de-a doua. Pentru o femeie ca ea, care într-un trimestru trebuie să se fi apropiat de trei sute de bărbaţi, perioada asta „sabatică" (sperînd că o să creadă în abstinenţa mea voită), consacrată castităţii, o să-i apară — dacă n-avea să doarmă — ca un eveniment senzaţional care avea s-o facă să-şi încordeze trupul, după cum am spus.

Totuşi înainte de a rosti vorbele astea, le-am examinat eu însumi în conţinutul lor, ceea ce nu mai făcusem de mult. Deci, erau trei luni de cînd nu mă mai atinsesem de o femeie ! Ultima femeie era, ca întotdeauna, cea mai mare dragoste din viaţa mea, şi ne despărţisem într-o stare de acreală tristă. Iar de atunci, căutam motivul prefacerii vinului îmbătător al dragostei în oţet. Revedeam în minte fiecare dintre întîlnirile noastre (ne vedeam o dată pe săptămînă) şi felul în care, în opt săptămîni, trecuserăm de la extazul suprem la batjocura cea mai amară şi mai usturătoare. În general, cînd revedeam aceste opt acte care fuseseră precedate de un lung prolog-preambul-preludiu şi de pregătiri nesfîrşite, nu ieşeam uşor din primul act pe care încă îl mai socoteam strălucitor, într-atîta ne ridicasem deasupra noastră înşine şi iradiam o dragoste nebună. Încă mai contemplam soarele acesta, amintindu-mi de locurile pe care le ocupam în cutare sau cutare împrejurare, plimbările pe care le făcusem, peisajele pe care le admirasem. Nici o ceartă, nici o neînţelegere.

A doua săptămînă — aceeaşi dragoste nebună, sporită de amintirea extazelor săptămînii trecute. Totuşi, o uimire abia simţită : faptul că nu era cu putinţă să urcăm mai sus, fără osteneală şi fără excese caraghioase.

Cea de-a treia săptămînă, în cursul căreia profitasem de-o scurtă vacanţă şcolară se înscrie pe o curbă îngreunată : înmulţirea plăcerilor împărtăşite, spectacole, expoziţii, concerte, mici dineuri ; încă ne mai înşelam în privinţa calităţii ceva mai scăzute a *tête à tête*-ului în uşoară scădere a admiraţiei oarbe. Un tic oarecare pe

care-l avea — încîntător de altfel — îmi solicita prea adesea admiraţia pentru defectele ei. Îmi închipui că şi ea a descoperit în zilele acelea unul dintre păcatele mele capitale.

Începînd cu cea de-a patra săptămînă, amintirile mi se formau cu greu, se desprindeau anevoie dintr-o pastă mai groasă. Scînteierea şi uşurinţa primelor două săptămîni îmi apăreau ca nişte improvizaţii de geniu. Acum venise ceasul unor variaţii pe o temă care îşi pierduse prospeţimea, iar privirea îmi era pironită pe ticul persoanei aceleia străine, iubită dureros, şi care trăgea spre răsărit cînd mă părăsea — ea lucra la Mans, iar eu, locuind la Rennes unde ne şi întîlneam, înclinam mental spre nord, visînd să mă duc să navighez un pic cu *Délie*, în timp ce ea nu suferea vapoarele.

Ultimele patru sesiuni ale dragostei noastre, în lipsa unor urme scrise, sînt luate din îngheţul gîndului meu recreator. Anumite clipe tari ţîşnesc, cuvinte acre ca nişte dîre de acid, salturi într-o parte, refuzuri, silă şi necazuri crescînde şi acest ultim asalt al trupurilor a opta oară, izbutit pentru o clipă, ratat în timp, chiar înainte ca peretele despărţitor să se înalţe cu cărămizi sosind din toate direcţiile şi suprapunîndu-se ca într-un film accelerat.

Jignit, m-am scrutat pe loc. Nici o femeie nu putea recunoaşte în mine pe bărbatul sensibil la dragoste.

I-am spus cu multă blîndeţe lui Marthe : „Sînt trei luni de cînd n-am mai făcut dragoste“ şi îndată mi-am oprit respiraţia. Ea n-a schiţat nici un gest. Era vădit că nu auzise. Totuşi, cu puţin înainte de a începe să respir din nou, s-a trezit, tresărind neliniştită.

— M-ai speriat, a spus, mi s-a părut că nu mai respiri.

Am sărutat-o pe obraji, pe gît (dîndu-i părul la o parte) cu ceea ce se cheamă entuziasm. Femeia asta minune mă făcea să-mi ies din fire. Nu voiam să mă joc cu ea de-a patul conjugal ; voiam să-i spun tot binele pe care-l gîndeam despre ea. I-am vorbit ca unei femei pe care aş iubi-o simplu, cu care nu sînt nici în prima, nici în cea de-a doua săptămînă, nici într-a opta, o femeie pe care aş cunoaşte-o de mult şi care mi-ar fi consubstanţială ; i-am vorbit de mine, de sărăcia mea umană, de singurătatea

mea, şi asta nu mă putea duce decît la prima mărturisire : nu l-am văzut niciodată pe Laurent Mattius. Totuşi mărturisirea asta mi s-a oprit pe buze. Cred că primele două cuvinte le-am rostit, sau primele trei : Nu l-am văzut... şi m-am oprit. Tocmai mă gîndeam la insulă, cu forţe noi şi sufeream că sînt despărţit fizic de ea. Am preferat s-o întreb pe Marthe dacă a cunoscut insula.

— Laurent nu m-a invitat niciodată acolo, a spus ea. Am înconjurat-o cu vaporaşul şi n-am îndrăznit să acostez. Şi totuşi el era la Paris. Îmi era de ajuns să ştiu că nu doreşte prezenţa mea pe insulă. Pentru Laurent — mi-a spus-o într-o zi rîzînd — eu sînt continentul inconştienţei lui. Îi place să fiu aici, în casa asta, atunci cînd mă doreşte, tot aşa cum vrea ca biserica Notre-Dame de la Kroaz-Baz să fie la locul ei, cînd are chef să se ducă acolo. Ar face orice pentru mine dacă aş avea nevoie de ajutorul lui, dar asta l-ar mira. Eu fac parte din singurătatea lumii. Cred că-i un bărbat slab de înger şi cu sentimente foarte violente. Merge dintr-un punct fix în alt punct fix, insula, eu şi nu mai ştiu ce sau cine la Paris, fără îndoială nevasta-sa şi casa. Dar sînt convinsă că preferă insula. Îmi vorbeşte adesea de ea, ca de o fiinţă pe care ar iubi-o.

Mă priveşte deodată, la fel de mirată ca pescarul de homari. Cine eram eu, ca să-mi împrumute insula ? Nu o împrumutase, niciodată, nimănui. Timp de o clipă, e bănuitoare : nu-i spusesem limpede că locuiesc pe insulă, ci doar că aştept să se facă ziuă ca să mă întorc, fără să precizez unde. M-a întrebat :

— Stai pe insulă ?

— Da.

N-a intuit adevărul nici o clipă. Deci, a crezut că Mattius îmi dăduse voie să locuiesc în casa lui. O speranţă i-a încolţit deodată în minte.

— Ţi-a dat voie să primeşti pe cineva acolo ?

— Nu, am răspuns fără să şovăi.

M-a privit altfel, cu mai puţină prietenie decît atunci cînd mă crezuse mort. Cu un pic de gelozie şi multă neînţelegere. Între noi nu mai puteau fi raporturi „conjugale". Atunci s-a purtat ca o tîrfă ordinară şi a început să mă excite. Atunci am îndrăznit să-i dau ordine : mîngîie-mă aici sau acolo. A ascultat. Asta mi-a dat o senzaţie de

putere și am mers cu dorințele pînă la limita maximă pe care mi-am putut-o închipui (ceea ce nu depășește niciodată trupul nostru). A ascultat numaidecît cu un fel de grabă, ca și cum asta ar fi liniștit-o. Dacă mă arătam mai puternic și mai puțin plîngăreț, îi păream un bărbat dur, pretențios, în timp ce ea mă crezuse pe jumătate neputincios, și ar înțelege mai bine că pot fi autorizat să pătrund pe insulă. Mattius trebuie să aibă vreo obligație față de mine. Cîtva timp nu m-am mai gîndit la nimic, eram stăpînit de prea multe senzații violente, descopeream drumurile întretăiate ale cruzimii și plăcerii.

Curios, raporturile conjugale au părut să se instaureze îndată după aceea. Marthe a tras cearșafurile peste noi pînă sub bărbie și am rămas întinși pe spate unul lîngă altul, să ne găsim un pic de liniște și un ritm de viață mai încet. Tot îmi mai era foame ; eram cuprins iarăși de dorința de a înfuleca, dar nu voiam ca Marthe să mă servească. Am întrebat-o dacă-i e foame ; mi-a răspuns „O, da", și i-am propus să rămînă în pat iar eu să aduc tava. A izbucnit într-un rîs plin de prospețime, și am putut s-o privesc. Era vădit că n-o întinasem. Era o femeie pe care n-o puteai degrada. M-am îmbrăcat încet.

— Ai recunoscut hainele lui Laurent (simțeam deodată nevoia de a minți) ; mi-a cerut să încerc să înțeleg cine e ; deci, stau în casa lui și-i port hainele.

— Ți-a spus să te culci cu mine ?

— Nu mi-a spus nimic altceva decît : „Asta-i insula, asta-i casa". Am citit un fragment din carnetele lui de note. Scria despre tine, spunea doar atît : „Marthe. Genială".

Am văzut-o fericită și umilă. Aș fi vrut să cer iertare gurii, ochilor ei, tuturor părților trupului ei pe care, poate, le umilisem. M-am apropiat și am săruta-o încetișor pe frunte.

Totul era cu neputință. Puteam născoci pentru o clipă că o cunosc pe Marthe dintotdeauna și că aveam să cobor în bucătărie ca să pregătesc micul nostru dejun conjugal, dar ea nu-și închipuia nimic de genul ăsta. Ea mă vedea cu ochiul celei care întîlnește pe al o mielea bărbat și care a auzit o mie de povești, o mie de vise care în cele din urmă se aseamănă. Avea virtutea asta extraordinară de a

mă iubi atîta timp cît eram acolo, cum aş fi putut crede că o să mă mai iubească de îndată ce aveam să ies pe uşă ? Plecasem de acum spre insula Albatros, ştiam asta. Ea dorea atît de mult să meargă pe insulă, să pună piciorul în casa lui Laurent, încît ar fi fost uşor s-o iau cu mine. În fond, eu eram cel care o respingea, care nu voia mai ales să suprapună imaginea ei peste cea a lui Laurent, pe insulă. Ea tocmai îmi spusese că Laurent e slab de înger iar eu voiam să uit. Nu ţineam să aibă suflet de roman (şi acest vechi loc comun m-a făcut să rîd), dar nu socoteam valabilă aprecierea ei. O tîrfă nu găseşte la bărbaţi decît slăbiciuni sufleteşti, chiar dacă-i în stare să-i iubească. Pe insulă aveam să fiu singur, să-mi uit noaptea, stînd, fără îndoială cu faţa spre nord, şi privind haosul stîncos şi spuma valurilor pe recifi. O să mă întind mult, o să fiu fericit că mă simt uşor, uşurinţă a unui trup eliberat de descărcările nervoase ale dragostei. Vremea o să fie frumoasă (în timp ce *mă gîndeam*, între pat şi fereastră, am avut chef să mă întorc şi să dau fuga să deschid o fereastră ca să văd dacă cerul e senin, dar mai curînd o să deschid uşa de la intrare de jos şi o să ies pe terasă ca să respir) şi o să pot începe din nou toată cercetarea lui Mattius, cu mintea unui copoi fericit de viaţă, care a făcut bine dragoste cu o tîrfă inteligentă şi care se pomeneşte cu mintea limpede, lucid, pătrunzător sub soarele de martie. Coborînd treaptă cu treaptă, am avut totuşi timp să-mi schimb părerea de zece ori. De îndată ce copoiul lucid era ţintuit în faţa mea, dădeam de profesorul cu necazuri, de violatorul de domiciliu, provocatorul de la castelul din Bécon, de omul care ţinea cîrma lui *Délie*, de visătorul icarian, şi aveam să fiu şi înghiţitor de alimente. Aş fi putut convoca încă un om pe fiecare treaptă, pe cititorul a opt mii de volume, pe amantul lui Chausey, pe prietenul lui Hoffman, pe spectatorul la manifestările sexuale ale lui Henriette şi Edgar, pe veşnicul invidios, dar am încetat să mă mai gîndesc la mine ca să evoc toate umbrele celor care urcaseră pe urmele lui Marthe mereu deosebită, şi mă încrucişam cu personajele din *Balconul* lui Genet, cu Bloom şi cu cele din bordelul din Dublin, amestecate cu pescarul de homari, cu patronul şantierului de la Armor, cu bărbatul care mirosea a peşte, cu fetiţa

mută, cu slăbănogul, cu bătrînul dinapoia lui Marthe care era proaspătă, înfăşurată în halatul ei alb de casă flauşat.

În sfîrşit, am stins la bucătărie unde imaginile celorlalţi dispăreau, unde mă pomeneam singur cu flacăra albastră de gaze, cu spiralele roşii ca focul ale prăjitorului de pîine, cu palele rîşniţei electrice, cu dinţii cuţitului fierăstrău. Am găsit în frigider felii dintr-un animal mort de luni de zile, lapte muls din ugerul unei vaci necunoscute, lipsită de virilitatea taurului, de viţelul care suge, şi nişte boabe de cafea arse de vii. Am tăiat, am prăjit, am măcinat, am opărit. Fiecare acţiune, fiecare gest de bucătărie îmi păreau, deodată, de o cruzime insuportabilă. Să spargi un ou, să mănînci un proiect de viaţă, să sărezi cu apă de mare evaporată cu de-a sila sub un soare nemilos, să pipărezi cu o boabă măcinată.

Am pregătit o tavă frumoasă de asasinate şi de chinuri, ouă cu jambon, dar mîncasem deja ouă cu boia, şi am deschis pentru mine o cutie de sardele decapitate, fripte, înecate în ulei, o farfurie cu felii de pîine prăjită, cafea cu lapte fiert şi, socotind că masa e prea sumară, am adăugat jeleu de coacăze stoarse la rece şi cîteva banane culese în copilăria lor, deportate în fundul pivniţei, îmbătrînite prin hangare, spînzurate cu capul în jos, şi nu arareori se întîmpla ca, între două sacrificii, un cuţit ascuţit să rămînă înfipt în creanga care le hrănea. Plus alte fructe, otrăvite de toate leacurile şi exterminările preventive.

Totul mirosea foarte bine, şi am urcat scara fără să mi-i închipui pe cei care, după ce făcuseră dragoste, coborau înceţoşaţi, sărăciţi, mînioşi de slăbiciunea lor. Marthe mă aştepta, cu păru-i negru împletit într-un coc ca o chiflă. A înfulecat toată hrana asta cu simplitate. Am încercat să o fac să-i fie silă arătîndu-i cîtor sechestrări arbitrare, cruzimi şi otrăviri datorăm prima masă a zilei. S-a distrat mult închipuindu-şi cele mai mari crime cu putinţă săvîrşite în decursul unei singure mese : sandvişuri cu o mie de boabe de icre negre, mîncare dintr-o mie de anghile tinere, ciroză de ficat de gîscă, rocuefort stricat cu mii de larve de muşte pe care să le descoperim la cea mai neînsemnată creştere, un fruct de grenadier cu o mie de seminţe, zece mii de speranţe de viaţă nimicite

dintr-o lovitură, în timp ce pielea noastră colcăie de acarieni nevăzuți, iar virușii și bacteriile pîndesc ascunși sau se plimbă prin umori.

Izbucneam amîndoi în rîs, azvîrlind departe o cantitate respectabilă din acești oaspeți necunoscuți, făcînd schimb de meteoriți între galaxiile noastre. Bucuria mă cuprindea din nou, fiindcă o posedasem fără nici un artificiu, iar sărutul pe care o să i-l dau iarăși avea să amestece aburii noștri vitali, încărcați de resturi pulmonare. Nimeni nu scapă de moara asta universală. Cea mai fecioară și mai bătrînă domnișoară este violată de o sută de ori în timpul unei călătorii cu metroul, respiră un aer încărcat, iar particulele otrăvitoare, călare pe vectorul lor particular, îi străbat liber hainele.

Rîsul acesta ne apropiase. Pusesem tava pe jos, stăteam culcați unul lîngă altul și dacă întindeam un pic piciorul drept, îl atingeam pe cel stîng al ei, ceea ce altora le pare simplu, dar mie întotdeauna mi se pare emoționant. Alături de mine, nevastă-mea se odihnea în patul conjugal, tocmai luasem împreună micul dejun. Interiorul patului, pînă la plajele cele mai îndepărtate ale cearșafului, era de fapt o bilă de aer minunat de călduță, care, fără îndoială, ar fi fost sufocantă pentru alt nas decît al nostru. Scăldîndu-mă împreună cu ea în acest mediu strîmt, unde relațiile dintre noi se stabileau cu ușurință, mulțumită unei bancnote (dar 75 % dintre soți își întrețin pe nevăzute soția), voiam să generalizez relativitatea noastră, observînd mai bine camera pe care n-o văzusem cum trebuie în timpul semi-tenebrelor dragostei, lumina nevenind atunci decît din direcția băii. Am căutat mai întîi obiectele care ar fi putut să-mi aparțină, fără să nădăjduiesc să găsesc aici dovezi sigure ale existenței mele, cum ar fi fost prezența cărților mele, *Akakia, Reformă și Ortografie*, și uitasem titlul celei de-a treia, atît eram de tulburat. Mă gîndeam că o pereche de ochelari puși pe lentile, ceea ce nu trebuie să fac niciodată dar fac întotdeauna, sau multe cărți din toate epocile și de toate puterile în jurul lui Rabelais și Montaigne pe comodă, pe noptieră sau puse grămadă pe jos, m-ar fi putut ajuta să mă simt ca la mine acasă. Nu erau nici ochelari, nici cărți. Ba da, un roman de un erotism de proastă calitate, acolo, la îndemînă, iar

sub el, *Jurnalul* lui Jules Renard. Am respirat mai bine. Aş fi preferat altă carte, atît de rău îmi face lectura lui Renard, ca un scrîşnet sufletesc permanent. Mai erau şi nişte cutii cu întăritoare, somnifere, desene de copii prinse cu ace pe perete (scumpii de puşti dorm sus la etaj) şi mi-am închipuit deodată un rîu rece de copii curgînd pe patul nostru, într-o cascadă de rîsete. De o parte şi de alta a oglinzii, prinse în ramă, invitaţii şi facturi. Un dulap întredeschis, plin cu haine ; şi am înţeles că hainele speciale ale lui Marthe proveneau din fiecare dintre camere şi că ea se retrăgea aici pentru cîteva minute înainte de a oficia, ca să-şi intre bine în rol. Am încercat timid :

— Martin desenează bine, dar ne-a adus iarăşi un zero la matematică. I-ai văzut carnetul ?

Ea şi-a pus simplu mîna pe a mea, fără să răspundă. Am dorit-o îndată, cu mai multă putere decît în orice altă clipă a nopţii. Doream această mînă pusă peste mine, abandonul ei, încrederea asta. N-am făcut nici un gest. Atîta timp cît simţeam căldura mîinii ei, eram fericit. Ea aştepta fără îndoială alte cuvinte. Dacă ele nu sunau cum trebuie, avea să-şi tragă mîna ; dacă o emoţionam, tot avea să şi-o tragă, ca să-şi manifeste altfel tulburarea.

— Isoldei nu-i plac băieţii, am spus eu, bizar. (Va trebui să vorbesc mai mult timp, cu fraze de-a gata şi fără o bază raţională aparentă, care-mi ies din minte.)

Marthe şi-a retras îndată mîna. Mi-am închipuit sarabanda de impulsuri electrice în neuronii ei. Isolda declanşase, fără îndoială, o întreagă serie de agitaţii. Mai întîi Isolda cu aspectul ei legendar şi poate Isolda lui Wagner. Cu siguranţă, nu Isolda lui Swinburne. Totodată, trebuia combinată Isolda asta a lui Bédier, a lui Wagner sau a lui Wieland cu ideea Isolda-fiică-mea-şi-a-acestui-bărbat. Şi Isolda neiubind sau iubind fetele. Să-şi fi retras mîna chiar în clipa aceea ? Am repetat pentru mine, fără ca ea să mă poată auzi : „Isoldei nu-i plac băieţii !“, pînă cînd fraza asta s-a încărcat de o magie cu totul străină de gratuitatea ei aparentă. Am mai rostit-o o dată, cu voce tare, cuvintele fiind desigur modificate de marele traseu interior pe care-l străbătuseră. Deîndată, Marthe şi-a pus capul pe pietul meu, cu un gest de abandon atît de vădit, încît am cuprins-o în braţe. Am făcut dragoste iubind-o.

Nu Isolda era fiica noastră, ci ea, şi ea mă iubea, mi se dăruia, iar spada celor cinci sute de franci nu ne despărţise.

Mi-am amintit dintr-odată că Tristan era din Léonois, şi că Marthe şi cu mine ne iubeam într-o casă din peninsula Léon. Nu era acelaşi Léon, dar asta mi-a făcut plăcere. Tristan, numele mi se potrivea. Eram oare amîndoi sortiţi nefericirii ? Reverii de pat, ale unui bărbat îndrăgostit, încordat din toate puterile într-un trup îndrăgostit, deschis şi apoi închis cu pasiune peste prada lui. Noi învinsesem băuturile fermecate de dragoste. În camere n-o să mai fie copii, ci doar un bărbat şi o femeie care au uitat că orice act de dragoste are un sfîrşit. Sfîrşitul a venit de la o apnee a lui Marthe, după o crispare fericită a mea care mă smulsese din nebunie, punîndu-i capăt. Prăbuşit peste ea, aproape leşinat, am visat la acest trup deschis tuturor bărbaţilor şi asta mi se părea că-i drept şi bine. Iubeam Omenirea în fiinţa ei şi faptul că mi se dăruise fără apărare, după ce mă tratase de două ori ca pe un adversar care se poate răscumpăra. A îngenunchiat pe pat şi m-a acoperit cu sărutări pasionate. În clipa aceea o rază a zilei a pătruns pe fereastră, dinspre răsărit. Ea a văzut-o reflectîndu-se în ochii mei. Faţa ei, luminată încă de isteria dragostei, păru că se stinge. Umbre uşoare i-au apărut sub ochi şi la colţurile gurii. M-am sculat, m-am îmbrăcat închizînd toate mirosurile trupurilor noastre. Nu-i mai puteam spune nici un cuvînt. Ea stătea pe patul deschis, goală, cu picioarele încrucişate şi cu părul desfăcut. Am plecat după ce am aruncat o ultimă privire spre soare. Grăbindu-mă. Înainte de a ajunge la scară m-am întors, de data asta pentru ea, să o sărut tandru şi complice.

VINERI

Străzile din Roscoff, la ora şase dimineaţa, vineri 18 martie 1977. Nu-i cu putinţă de imaginat că o să bat la una dintre uşile astea. Fiecare e la el acasă, închis, locul meu împrejmuit este la Rennes, la etajul III, între familiile Ecoffard şi Moreau-Lepape. Încă mai pot, toată ziua de azi, să uit asta şi să regăsesc... nu îndrăznesc să numesc insula, casa de pe insulă, ca şi cum aş risca să le fac să dispară. O regret pe Marthe şi patul ei cald, îmi pare rău, n-am curaj, dar numai ziua care se scurge mă susţine. Puterea care îţi trebuie ca să trăieşti, atunci cînd scurgerea uniformă a zilelor nu te tîrăşte ea ! Oi fi ancorat cum trebuie cuterul ? O să fiu prins oare în cursa unui port nămolos şi o să trebuiască să aştept în tovărăşia pescăruşilor ?

Un cîine, un pescar, o maşină. Batz e de-acum însorit. Dacă vederea mea ar fi destul de bună, aş vedea dragonierii din Batz, la fel de bătrîni ca şi cei de pe insula Albatros, nu ştiu cine i-o fi adus în pălărie în secolul al nouăsprezecelea.

Înaintez, mă clatin, golit, nu mai exist. Gîndul îmi rătăceşte înaintea picioarelor. O idee mă străfulgeră : pipăi buzunarul hainei lui şi găsesc carnetul ; citesc mergînd :

Marthe. Genială.

Să nu merg mai departe ; oare n-a spus el totul în două cuvinte ? Desigur, continui :

Vînt slab. Sînt omul motoarelor, cel mai
sensibil la vînt.
Puterea lui astăzi, nu-i de gradul 2, nici 4, nici 6, este
puterea mea. Uşoară briză a ideilor. Răscolite de
gînd şi de agitaţia veselă a nopţii.
Ele se depun.
Sedimentează.
Cele mai uşoare cad înapoi ultimele.
Cele grele, ştiu asta îndată, sînt orbirea
celorlalţi,
a tuturor celor care nu ştiu să trăiască alături de mine,
să mă iubească. Ei gîndesc greoi
fără să zboare spre mine. O greutate îi trage în jos
Îi înlătur înainte de a mă zdrobi şi pe mine.
C scaldă în electrolitul ei
curenţii parizieni.
Mi-ar plăcea s-o văd o zi pe lună, o zi de
douăzeci şi patru de ore dense, lipicioasă de
promiscuitate
şi să fac dragoste zdravăn
ca să-mi refac multe pene, destule aripioare
şi aripi ca să mai zbor pînă aici.
C nu m-a iertat niciodată că i-am arătat
fotografiile lui Stephanie Ullström
o crimă de lez-cinema Ullström în chip de Falconetti !
A ameninţat să-i spună lui Langlois. Sînt sigur
că lui i-ar fi plăcut. Ar trebui ca pe
Stéphanie Ullström s-o cheme Liv Ullman,
şi C ar adora-o îndată, înjosindu-se.
Ea nu înţelege ceea ce nu se află în *Positif*.
Ceea ce m-ar distra la o femeie este capacitatea ei de a
se schimba
am cunoscut prea multe caractere fixe
întrupate în corpuri fixe.
C fixă, Gisèle tot fixă.

Cît pe-aci să mă împiedic de un cablu, cuterul meu era aici. Apa era tocmai cîtă trebuia ca s-o şterg. Repede ! C nu mai era C, ci doar un semn pe un plic ; poate seria C, a treia dintr-un alfabet de femei proteiforme. Poate o să găsesc adevărata înfăţişare a lui C, o femeie cu fruntea încăpăţînată. Am continuat să citesc, cu un ochi îndreptat

spre aliniamentul balizelor, iar cu celălalt spre carnet. Oboseala îmi pierise, trăiam plăcerea de a trăi, de a citi, de a mînui cîrma, de a simţi vîntul, precum Laurent briza uşoară a ideilor. Puteam oare să mă înşel într-un mod atît de grosolan ? Dragostea mea de ieri faţă de C se adresa lui Stéphanie Ullström, care nu era nimic, un model de fotograf („ţine piciorul aşa, nu zîmbi, pentru Dumnezeu ! Nu privi, strînge din ochi să fie cît o fantă îngustă, chinezească, chinezească, mergi ! Încă o dată !")

Ceea ce m-a necăjit o clipă mai tîrziu a fost faptul că mă folosisem rău de propria-mi memorie. Ce sforţare extraordinară ca să-mi aduc aminte de litera C scrisă pe un plic cu fotografii ! Prea multă atenţie ducea la o pistă falsă, la o dragoste falsă. O încurajare ca să dorm şi, cu mintea odihnită, să analizez mai calm cum se produce mişcarea vieţii. Mişcarea lui Laurent spre frivolitate mă invita la mai multă rigoare. El mai scria :

Fiind fix, fixat, ascult prea mult de ordinele genelor mele.
Ceea ce mă distrează e vîntul poveştii mele,
să văd unde mă împinge. Accept foarte bine
să mă aducă aici cel mai adesea.
aici unde bat vînturile.
Paradoxal, nu le urmez ; ele nu duc decît
în locuri cum sînt insula Callot, Penpoul, insula Siec,
Béclem, Batz, le Loup sau Sibiril
sau Southampton, de cealaltă parte
sau prin Carantec în strîmtoarea de la Morlaix.
Motorul meu îmi dă adevărata libertate
nu mă abat manevrînd pînzele, merg drept înainte
am întîlnire cu punctul pe care l-am calculat
o cruce de date despre mare. Ajuns acolo sondez,
măsura asta e a mea personală : sînt singurul
care ştie
că la intersecţia dintre cel de-al 56-lea grad de longitudine
vestică şi cel de-al 49-lea de latitudine nordică
la aproximativ 14 mile marine
la nord de Roscoff, fundul este la 58 de metri.
Scufund raclorul şi urc la suprafaţă

provizia mea de necunoscut, un crab copil
dar niciodată vreun dublon spaniol.

Aş fi vrut să mă opresc ca să citesc, dar *Délie* dansa un pic şi mi-era teamă să las la o parte carnetul. Îmi plăceau carnetele astea, ştiam de acum că o să le iau cu mine ca să le citesc mai în linişte, ca să le copiez. Nu se mai punea problema să mă ascund, niciodată. Dimpotrivă, o să mă predau cînd o să-mi vină vremea, cînd pledoaria mea va fi gata.

Gîndul acesta mi-a dictat purtarea de moment. Am pus carnetul la loc în buzunarul lui Laurent, m-am întors (făcusem de acum o jumătate din drum) şi am debarcat la Roscoff. Am cumpărat hîrtie de scris, m-am instalat în cafeneaua cea mai liniştită şi am scris un şir de minciuni decanului facultăţii : variaţiuni despre maică-mea grav bolnavă, despre taică-meu care îşi pierdea minţile şi despre obligaţia mea de a mă duce să mă ocup de ei în îndepărtata Baronnies. Scrisoare ponderată, în sfîrşit demnă, după trei încercări în care sub durere se simţea exaltarea. O să mă creadă, o să desemneze în locul meu un asistent ale cărui lucrări despre secolul al XIII-lea le admiram de mult. Scrisorile întocmite, francate în plus ca să fie înmînate mai repede, le-am luat pentru cîteva clipe din mîinile poştaşului care avea să le arunce în coş. Mi-am răsturnat încă o dată destinul : puteam oare nega că venisem pe Albatros, să cumpăr tăcerea pescarului de homari, să o rog pe Marthe să nu mă trădeze (mai mult în numele prieteniei, decît al conştiinţei ei profesionale) să îmi reiau luni cursul despre Rémy Belleau ?

Am dat înapoi funcţionarului scrisorile şi am ieşit alergînd de la poştă. Pe strada comercială am fost ispitit să cumpăr destul de multe sticle ca să le pot înlocui pe cele pe care le băusem, dar m-am gîndit că ar fi o jignire în plus, o compensaţie prea grosolană. Între noi nu putea fi vorba de un astfel de jaf. Eram foarte singur la Roscoff şi nimic nu-mi părea a fi limpede. Puteam merge aici sau dincolo ; nu mai doream la fel de mult insula. De fapt, apropiindu-mă de port, am văzut că mareea era joasă şi că nu puteam pleca decît peste mai multe ore. Eram rupt de toate, de Rennes, de Rémy Belleau, de insulă, de pro-

pria-mi dorință. M-am gîndit să merg pînă la capătul molei, la apă adîncă, și să iau vaporul pînă la Batz. De acolo... Cu neputință, plecase deja. M-am uitat la cuterul meu, culcat pe o parte. Începea să plouă, mi-era frig, *știam* că nu dormisem. Hotelul dinspre port era deschis, am cerut o cameră, am deschis larg fereastra și m-am culcat gol, ținînd cearșaful cu barba, care devenise deodată înțepătoare. Vedeam cheiurile, pescărușii, catargele înclinate.

De îndată ce mîinile și picioarele mi s-au încălzit din nou, mi-am redobîndit starea de fericire-tristețe. Am repetat prostește : „nu risc să mor", mi-am lipit brațele de trup și mi-am întins picioarele spre capătul patului. Eram încă o dată victimă a unui exces de corectitudine : aș fi putut aștepta sîmbăta sau duminica să trimit telegrama la facultate. Bolile apar pe neașteptate. Și nu m-ar fi împiedicat mareea. Pierdeam douăzeci și patru de ore pe care le puteam petrece pe Albatros, eram prizonier în adîncul continentului, dar trebuia să recunosc, în căldura lui bună. Am sunat, ca să văd cine intră. A intrat o femeie lipsită de frumusețe, de bucurie, cu privirea stinsă. I-am spus că am scăpat mareea, că nu dormisem noaptea (i-aș fi povestit la fel de bine toată povestea mea) și că aveam chef de un ceai cald. Mi l-a adus altă femeie de serviciu, ceva mai puțin urîtă, și cu privirea ceva mai puțin stinsă. Chiar prea puțin, ca să îndrăznesc să-i cer să pună mîna pe fruntea mea. Asta-i tot ce doream. Ar fi trebuit să pretind că am temperatură : „Credeți că am temperatură ? Puneți-mi mîna pe frunte..." dar s-ar fi temut de boală și n-ar fi găsit un gest matern pentru străinul ăsta care stătea în pat ziua-n amiaza mare. Poate o să mă duc într-adevăr în Baronnies, ca să rostesc cuvîntul „mamă". Cum îndrăznisem să-i născocesc o boală și să-l fac să-și piardă mințile pe campionul Codex-ului și al Vidal-ului, pe farmacistul îndrăgostit de reguli, pe liniștitul cîntăritor de otrăvuri ? Băusem ceaiul și-i urmăream arsura cu palmele desfăcute pe gît, pe stomac, luîndu-i-o înainte pe burtă și pe vezică. Aveam timp să mă gîndesc oricum, fără nici o ordine, la Marthe, la Laurent, la cuterul meu culcat, la ploaie, la maică-mea frămîntată confuz de impulsuri grădinărești, semănînd usturoi roz și lăptuci blonde, la

scrisoarea mea recomandată și urgentă, la Albatros, la casa goală, deschisă, la lumina care ardea în cameră, la pisicile care așteptau să mă întorc ca să mai fure, la poteca morții și la marea care fierbea, la hainele mele îngropate, la Stéphanie Ullström arsă de zece ori, la scrisorile lui C — scria într-una din cele pe care nu le-am copiat : „Într-o zi o să ajung o femeie invizibilă și n-o să îndur asta". La ștampilele de la Vaison-la-Romaine pe carnetele de cecuri ale lui LM : de cincisprezece ori. Poate că-i întîlnise pe părinții mei, ei își făceau cumpărăturile pe acolo. Tata se ducea să cumpere un pachet de batiste, doar atît cît să respire atmosfera de laborator. Mama spunea că-i ajunge, că respirase destul eter, că pisase destule porcării în mojar. Acum nu mai pisa decît *anchois* și sîmburi de migdale.

Ploaia se întețea și o căutam pe Marthe în bășica de aer cald. E greu să te pomenești deodată singur. Am sunat și am cerut o buiotă de cauciuc. Mi-a adus-o o fată destul de proaspătă ca să mă facă să-mi pară rău de timiditatea mea, de egalitatea femeii cu bărbatul, de epocile de violență și de sclavie. Am atins bășica aceea, ca pe o persoană mai caldă decît mine, care se domolea, îndelung fraternă.

Catargele aveau să se îndrepte, știam. Era vremea să mă scol și să pornesc din nou pe marea cenușie. Eram fericit că sînt culcate încă și că trăiam o pauză a vieții.

Curînd m-am plictisit de mine însumi. N-aveam nimic să-mi spun, simțeam venind îngerii negri. Dacă povestea asta e pentru tine, Laurent, ar trebui să cunoști durerea pe care o încerc că nu sînt decît eu însumi. Chiar mă socotesc prost, cu siguranță.

Sînt neghiob cînd sînt singur, vreau să spun, atunci cînd mi se scot fîșiile de literatură cu care sînt înfășurat. Nu înaintez decît sulemenit cu vorbe și trăiesc singur, incapabil să fiu iubit de o singură persoană, sînt prea fricos pentru asta, prea rușinos în fiecare clipă. Din ce cauză ? Nu știu. Din cauza maică-mi și a lui Edgar sau fiindcă-i văzusem ? Fiindcă nu eram altul, dar toți ceilalți mă fac să mă zbîrlesc. Îmi era rușine de foamea mea grosolană, de faptul că aparțineam unei *rase* inferioare, care s-a cocîrjat dintotdeauna asupra mojarelor din laboratoarele farmaciilor, asupra cratițelor, asupra coarnelor plu-

gului, asupra registrelor. Aş vrea să fiu străbunul unei noi stirpe, cu spatele drept, care să nu cunoască ruşinea... dar cu siguranţă că n-o să am copii. Nu pot fi decît primul şi ultimul, şi cu cîtă trudă ! Nu m-aş putea admira decît dacă aş distruge tot ce am făcut pînă acum şi aş începe altceva. Am debarcat în insulă, am spart un ochi de geam şi am intrat în casa ta. Încă n-aveam conştiinţa existenţei tale. Pur şi simplu mă instalam şi cream ireparabilul. Vai, multă vreme am crezut că trişez, că nimeni n-o să afle nimic. Şi deodată, toate faptele s-au ivit în adevărata lor lumină. Şi m-am pomenit în faţa ta şi am dorit să te admir în casa ta, stăpîn al insulei tale, şi n-am făcut nimic rău, voiam să-ţi aflu taina. Încă n-o cunosc. Poate n-ai nici una ? Asta ar fi cel mai mare privilegiu : să fii drept din naştere. Fără ruşine, fără importanţă.

Îmi place carnetul tău, Laurent. E aici, la doi paşi, în haina ta, am pus-o pe spătarul scaunului. De fapt, nici nu văd scaunul, ci doar haina. Văzută din spate, eşti tu fără cap. Trebuie să mă dau jos din pat ca să mai citesc din carnetul tău. Catargele încep să se îndrepte. O să-mi recapăt curajul. Aş şterge clipele astea de slăbiciune, dacă n-ar fi tocmai cele care poate că o să-mi deschidă inima ta. Nu mai am altă speranţă, decît să mă fac iubit de tine, după ce îmi voi fi îndurat ruşinea pînă la capăt. La urma urmei, îţi place să bată vîntul şi să te duci totuşi unde vrei, fără ocolişuri pe căi lăturalnice. Eu am trăit multă vreme la adăpost de orice vînturi, în parcul meu universitar imobilizat de lipsa vîntului ! Acum navighez.

Catargele sînt drepte de-a binelea. Trebuie să plec, nu mai am timp să te citesc. În curînd, întins pe divan, o să mă uit la oamenii aceia din trecut, pictaţi de Jules Ravenot. O să fac focul în cămin, o să-ţi beau băuturile şi o să mă simt cuprins de o bucurie nebună. Abia atunci o să încep să-ţi citesc iarăşi carnetul.

N-am luat de la Roscoff decît o bucată mare de pîine.

Eram în faţa tabloului de Ravenot, aşa cum îmi promisesem mie însumi, cu un foc zdravăn în cămin şi cu un pahar în mînă. Întoarcerea se desfăşurase cu bine. Lumina rămăsese aprinsă în camera noastră. Nici o urmă de efracţie, vreau să spun de trecere a cuiva pe acolo, deoarece

casa rămăsese deschisă. Tabloul lui Ravenot îmi părea aproape frumos, drept să spun din ce în ce mai frumos. M-a dus cu gîndul la o miniatură uriaşă. Ochii personajelor, care, în tablou, nu măsurau mai mult de două zecimi de milimetru, fuseseră, cu siguranţă, pictaţi cu lupa şi cu un penel cu un singur fir de păr, fiindcă se desluşeau corneea, pupila, irisul şi se vedea foarte bine culoarea. Fără îndoială, puteai număra firele de păr şi sprîncenele. Cu cît înaintez în vîrstă, cu atît admir mai mult precizia asta. De altfel, hiper-realiştii îmi dau dreptate. Fotografia trebuie învinsă printr-o claritate ireală şi nu printr-o încețoşare impresionistă, o deformare cubistă sau o idee abstractă. M-am întrebat cum de putusem vedea *Adunarea de familie* fără să mă încînte figurinele astea lăcuite. Cum putusem să cred în ziua de miercuri 15 martie, pe la ora 11,30 că autorul îl copiase pe Bazille ? Oare din cauza modului în care sînt aşezate personajele ? Un pom, o terasă şi nişte scaune de grădină nu aparţin lui Bazille, ci tuturor. M-am dus să caut o lupă în birou şi într-adevăr, am putut număra firele de păr de pe capetele şi din sprîncenele personajelor. Fireşte, nu era să le număr cu adevărat, cine ar face-o ? Dar era cu putinţă. Ochiul supraomenesc şi îndemînarea extraordinară a lui Ravenot îi îngăduiau acestuia să treacă dincolo de percepţia obişnuită. Aşa şi trebuia să procedez cu descendentul acestei familii — trebuie să-l studiez milimetru cu milimetru, să-i stabilesc fotografiile, completîndu-le pe unele cu altele, să-i examinez din nou scrisul pe care-l neglijasem, stilul, gîndirea. Şi mai ales să mă întorc s-o mai văd pe Marthe, ca s-o silesc să-şi aducă aminte de cele mai mărunte amănunte ale comportării şi ale trupului lui Laurent Mattius, fiindcă ea era una dintre cele care cunosc părţile de obicei ascunse.

Cred că aceste noi hotărîri exprimau bine întoarcerea mea la viaţă. Vreau să spun că, de îndată ce am pus din nou piciorul pe insulă, m-am simţit mai mult decît ocrotit, salvat. Mă întorceam acasă ; nimic nu mai putea să-mi facă rău. Fericirea absolută mi se părea că poate fi redusă la asta : să cunosc fiecare piatră, fiecare stîncă, fiecare fir de iarbă, fiecare grăunte de nisip, dar ştiam că nu-i cu

putinţă. Aş putea să însemn cîteva pietre ca să le recunosc, aş putea deosebi fiecare recif, dar n-o să cobor niciodată pînă la firul de iarbă şi nici pînă la grăuntele de nisip. Casa era un univers mai restrîns, deci mai accesibil. Nu-l explorasem încă decît foarte rudimentar, iar urmele lui LM în ea erau mai reduse şi infinit mai subtile. Cuvintele lui zburaseră, aerul nu mai avea nici cea mai mică urmă de oxid de carbon, eliminat de plămînii lui. Amprentele degetelor lui pe clanţele uşilor se confundau de acum încolo cu ale mele. Trebuia să mă mulţumesc cu amprentele intelectuale despre care am vorbit mai înainte : Laurent scriind şi gîndind în casă, adică scrierile şi totodată gîndurile lui fixate pe cărţi şi pe lucruri. Îmi redobîndeam credinţa şi sentimentul omului faţă de viaţă ; prea mult de văzut, prea mult de auzit şi de simţit, şi prea puţină vreme. Atunci... să trăiesc într-un timp în expansiune, să le fac pe toate odată, să fac mai multe studii, analize, unele peste altele, îmbogăţite unele de altele, lăsate la o parte pentru o clipă, reluate, aprofundate ? Să fac apel la instinct, asemeni unui pictor care dintre milioanele de tuşe de penel le elimină pe toate cele care nu aparţin mîinii şi spiritului lui. Chiar şi Ravenot crede că pictează foarte exact, aşternînd tuşe de penel, dar ridul s-a şi format, iar ochiul s-a stins. Pictorul nu vede decît ceea ce a crezut că vede.

Pentru ca personajele din tabloul meu să nu încremenească, o să merg mai departe şi o să revin peste lucruri deja văzute sau spuse, ca să le modific, aşa cum e *Adunarea de familie*. În caz extrem, cel mai important lucru e credinţa mea, nebunia mea şi viaţa mea reînnoită cu fiecare răsuflare.

Eram în casă un oaspete deosebit de cel din primele zile — era să spun că acum mă purtam ca şi cum eram la mine acasă, căutînd nişte hîrtii pierdute, dar n-ar fi pe deplin exact. Mă mişcam cu siguranţă, cunoscînd bine înălţimea clanţelor de la uşi şi locul întrerupătoarelor. Ştiam unde sînt puse hîrtiile de familie, dosarele de divorţ şi toate scrisorile adresate lui LM (nu erau numai cele primite de la C) şi care erau împrăştiate prin toate camerele de parcă bărbaţii şi femeile care-i scriseseră trebuiau să fie martori ai tuturor ceasurilor vieţii lui. Ştiam totul

cu ochii, dar nu reuşeam să stăpînesc sunetele, nici măcar pe cele a căror sursă eram eu însumi. Cazanul ştiam că se aprinde, apoi se stinge singur, dar o uşă care se trîntea, paşii mei prea sonori pe scară, unele bucăţi de parchet care trosneau, sunetul vocii mele, o muzică prea agresivă mă neliniştеau. În spaţiul sonor al casei nu izbuteam să mă mişc nepedepsit. Chiar cînd nu făceam nici un zgomot, privind tabloul lui Ravenot, citind alte pagini din carnete sau oprindu-mi respiraţia în întunericul camerei, eram atent la cea mai mică variaţie a vîntului. Iar dacă hotăram să înving neliniştea tîrîndu-mi picioarele sau cîntînd, sfidarea asta îmi părea caraghioasă şi, totodată, un pic cam neliniştitoare. Viaţa tainică a casei, cea pe care n-o s-o pot pătrunde niciodată se desfăşura în tăcerea mare a tuturor zgomotelor trecute şi viitoare. Primejdia s-ar anunţa prin deschiderea unei uşi, prin agresiunea îngrozitoare a unui glas, cel al lui Mattius, strigînd : „Cine-i acolo ?" Mă neliniştea mai puţin să văd, fiindcă îmi închipuiam că o să văd de departe, cu mult înainte ca zgomotul să mă ajungă. Ştiam exact cu ce semăna iahtul lui Mattius. Găsisem dosarul unde erau orînduite catalogul şi tariful Tehnomarinei (LM cumpărase *Tigrul* C 42 de 12,80 metri. Şovăi să notez preţul, din cauza vechii noţiuni de indecenţă...); notele de întreţinere, de folosire, schemele, cablajul, contractele de garanţie. Nu m-aş înşela, l-aş recunoaşte de departe pe monstrul ăsta, cu mult înainte de a-i auzi motorul mugind plăcut, dar dacă n-o să mă uit afară la momentul potrivit ? LM putea veni pînă la uşă fără să-l aud. Vîntul ar duce toate zgomotele mai înainte să-l aud pe cel dintîi, ţipătul de mirare şi de mînie de care mă temeam atît de mult. Nici măcar nu eram sigur de ţipătul ăsta. Ca să-l ia prin surprindere pe proprietarul cuterului *Délie*, LM putea să vină pe iarba de la marginea drumului şi să se ascundă lîngă casă, aşteptînd pînă cînd ies. Atunci, ce să fac, să scrutez orizontul din cinci în cinci minute ? Să pîndesc noaptea lumina farului lui ? Ştiam că e vorba de un Seatech cu oglindă parabolică orientabilă, cu două becuri cu halogen, care lumina la distanţă de o milă şi care costa 2 750 de franci, plus taxele.

Nici măcar nu mai eram sensibil la aspectul comic al fricii mele. Mi-era teamă nu de necunoscut, ci de prea

cunoscut, de omul cu un disc uzat între vertebrele L5—S1, cu figura studiată trăsătură cu trăsătură, por cu por, cu vorbe de duh previzibile (cu excepţia celor care mă privesc pe mine). Nu ştiam nimic despre vocea lui şi fără îndoială că începînd cu asta ar fi trebuit să-mi exprim noua mea teamă de zgomot. În casă nu era nici un magnetofon, nici un casetofon, n-aveam nici o şansă să-l aud şi ştiam că nici pescarul de homari, nici Marthe nu mi-ar putea spune altceva decît că are o voce gravă sau ascuţită, nu mi-ar da nici o indicaţie cu adevărat precisă, care să-mi îngăduie să fac o sinteză sonoră.

Întorceam pe toate părţile gîndurile astea *raţionale* şi uşor înspăimîntătoare, în tăcerea neagră a casei. Noaptea se lăsase de mult şi nu mai vedeam tabloul lui Ravenot decît la lumina nedesluşită a focului care murea. M-am simţit eliberat de orice frică pentru seara asta, n-aş putea spune de ce. Nu era vorba de un presentiment în legătură cu LM care să mi-l fi înfăţişat sănătos-voinic la Paris. Era mai curînd o silă faţă de teamă, o stare de acalmie între două crize, sau lipsa de frică a totalului fatalism care urmează crizelor continui ale omului prea viu. Eram un pic cam mort în seara asta, după nebuniile din ultimele zile. Deşi frica îmi trecuse, n-o să săvîrşesc nimic provocator, n-o să pun nici o *Chinanikida* cîntată pe nas, în stare să trezească fantoma vreunei fete din anii 30, zărită adesea în primul album, iar apoi dintr-odată absentă din fotografiile făcute în verile următoare, n-o să am nici o ştire urlată din lumea asta lovită de febră municipală (dacă LM era bun cetăţean, întrucît nu venise să voteze duminică 13 la Roscoff sau la Batz, era înscris pe liste în altă parte, şi n-o să vină înainte de luni 21. Afară de cazul cînd consiliul lui municipal n-a fost ales din primul tur. Sau dacă e lipsit de spirit civic. Nu eşti niciodată sigur) fără nici o destrăbălare de ordin alimentar. Voiam să profit de starea asta subită şi foarte blîndă de absenţă a fricii ca să-mi etalez o dată mai mult înainte, încet, în linişte, ca o hîrtie îndoită de douăsprezece ori, cutele şi ascunzişurile nebuniei mele. Dar eram prea obosit, nu dormisem nici o clipă în

noaptea trecută şi totuşi mă temeam că n-o să-mi găsesc somnul. Am căutat un somnifer, m-am dus direct la dulapul cu medicamente şi am luat o pastilă de Noctran, apoi alta. N-am îndrăznit mai mult. M-am culcat şi n-am aşteptat mult. Am dormit pînă la prînz în pijamaua verde cu găitane roşii.

SÎMBĂTĂ

Trezit devreme, cu un sentiment de vinovăție. Privit marea printre dragonieri. Nici un vapor. Spălat, bărbierit, prea repede. Tăieturi. Îmbrăcat cu o cămașă de catifea neagră și cu o canadiană de pînză căptușită cu blană. Urc repede pe platou. Privire rece, nici o înduioșare. Insula asta nu-mi aparține. Mă duc direct la hainele mele îngropate. Siguranță deplină, deși n-am lăsat nici un semn de reper. Le scutur îndelung.

Mă întorc foarte repede acasă fără nici o emoție, uscat. Le pun un pic, șocat, pentru jumătate de secundă, de croiala lor urîtă și de starea lor tristă, umedă. Evitînd să mă uit în oglinzi, fac ordine în fiecare încăpere a casei, cu memoria absolută a așezării inițiale a fiecărui obiect. Am băut opt sticle, am mîncat conținutul a douăsprezece cutii. Repar sfoara tabloului lui Ravenot și îl agăț iarăși pe perete. Am ars cele zece fotografii ale lui Stéphanie Ullström, șaptezeci de litri de păcură și vreo cincisprezece kilowați. Iau cu mine carnetele fiindcă nu le-am terminat, scrisorile lui C fiindcă ea mi-a plăcut, canadiana căptușită cu blană fiindcă mi-e frig. Rezem scara de fereastră. Închid toate storurile, în afară de primul, ușa mare cu cheia, celei mici îi pun zăvorul, privesc marea printre dragonieri și, timp de o clipă, nu știu dacă nu cumva am sosit tocmai acum pe insulă și am intrat în cameră. Trebuie să-mi dovedesc că sînt pe cale de a pleca : ochiul de geam nu-i spart, iar chitul e încă proaspăt. Șovăi între a sosi și

a pleca, în timp ce mă sprijin cu partea de jos a trupului de cadrul ferestrei.

Cu o fericire inexprimabilă (n-o formulez, ea mă învăluie, mă înviorează), hotărăsc să sosesc, fiindcă refac întocmai gesturile din prima zi : înaintez spre hăul negru al casei şi deschid toate storurile fără să privesc în jurul meu.

Simt — după mirosurile încă noi — că sînt două camere la etajul întîi în care n-am trăit. Şi nu cunosc podul (la care se ajunge printr-un chepeng), nici toaleta de la etajul întîi. Şi n-am studiat ultimele cinci rafturi ale bibliotecii, şi nici cel de-al treilea album de fotografii. Am sentimentul foarte simplu că sînt un alpinist pe punctul de a renunţa la o ascensiune grea şi care redobîndeşte putere ca să înfrunte ultimele dificultăţi ale urcuşului.

Haide, am mult de lucru şi a lucra nu înseamnă să uiţi viaţa, nu înseamnă să te ascunzi înapoia unor fapte fără o nevoie adîncă, nu. Munca e cuvîntul celor care nasc, aducerea pe lume a unei fiinţe. Naşterea de sine, prin intermediul unor acte motorii, fiindcă simpla meditaţie nu poate face fiinţa să înainteze decît printr-un timp nemişcat şi veşnic, care o toarnă într-o materie nediferenţiată.

Trebuie s-o iau încetişor cu faptele, fiindcă vremea a trecut mult prea repede în cursul ultimelor două zile. E aproape ora unu după-masă, SÎMBĂTĂ, iar prin Roscoff, pe la Marthe, am trecut joi pe la patru. Noaptea petrecută cu Marthe a fost o faptă de mare importanţă şi o s-o retrăiesc adesea, dar ziua de vineri n-a fost decît refacere a puterilor, meditaţie în nemişcare, acţiuni ratate, reverii lipsite de dorinţe, teamă de zgomotul vieţii, dorinţa de somn. Din ziua asta nu puteam salva decît noua mea privire asupra tabloului lui Ravenot.

Am început din nou să trăiesc la ora unu după-amiază, parcă ar fi fost foarte devreme, dimineaţa. Am făcut o baie în cada cu labe de grifon. Mi-am şters cicatricele de sînge de pe faţă, mi-am ars hainele în cazan şi m-am îmbrăcat pentru totdeauna în hainele lui Mattius. De data asta cu nişte pantaloni de pînză, cu ghete şi cu un pulover gros de lînă grosolană. Închipuindu-mi că puteam fi silit să plec foarte repede, am pus pe un scaun canadiana pe care voiam s-o iau, strecurînd în buzunarele ei largi carnetele lui Mattius şi scrisorile lui C. Am simţit marele

gol obişnuit în stomac şi m-am apucat să-l umplu în dauna unei a noua sticle şi a unei a treisprezecea cutii.

La ora două şi cîteva minute îmi redobîndisem pe deplin sentimentul albatrosian şi pe cel LM-ian, şi îmi reluam lucrul. Ca întotdeauna, eram ameninţat de frică, reprezentată prin orice persoană, animal sau lucru care producea sunete neidentificate, sau prin memoria mea visătoare, gata întotdeauna să reînvie părţi întregi din propria-mi viaţă (şi prin întoarcerea imprevizibilă a unor dificultăţi rezolvate de acum, dar formulate altfel, ceea ce nu le schimba, dar îmi îngăduia să le examinez iarăşi).

Am ieşit din casă. Doream să arunc din nou o privire îndrăgostită peste insulă, să descopăr un nou aspect, un nou drum, o agată verde, o jucărie veche, o plantă necunoscută, un şir de pietre, o intrare în adîncurile soclului insulei. Insula era ca o migdală, dar şi ca un vapor eşuat (simplă imagine dintr-o poezie veche), de fapt o bucată mai dură a continentului. Drumul care venea din port nu se oprea la terasa cu dragonieri, ci continua să urce, ducînd la platou, în mai puţin de o sută de paşi. Poteca pe care am numit-o pretenţios iniţiatică ducea tot acolo, în tot atît de puţini paşi. Se deosebeau prin poziţia lor care făcea ca primul să fie un drumeag comod, iar poteca o trecere primejdioasă.

Era o zi cu un vînt de forţă, lirică ; totuşi n-o să merg pînă într-acolo încît să cînt voinţa vîntului de nord-vest care culca ierburile de pe dune şi grozama stîrnind, pentru pescăruşi şi cormorani, un curent atît de prielnic încît le îngăduia să planeze aproape nemişcaţi în peisajul nevăzut al curenţilor. Stăteam în picioare fără nici o sforţare în hainele ajustate pe corp ale lui LM. Nici o bucată de stofă inutilă nu fîlfîia. Mergeam pe lîngă marginea platoului. Nu era o linie precisă care delimita muchea elipsoidală a migdalei, ci patru zone mărginaşe deosebite mult una de alta : partea rotunjită a ovalului, îndreptată spre est, cobora în pantă domoală de dună, presărată cu gropi, marginea lungă dinspre nord era acoperită de stînci cu cristale vizibile, începuturi ale haosului stîncos care cobora în trepte spre mare şi, fără îndoială, al plajelor tainice de la baza insulei ; partea rotunjită dinspre apus se încovoia şi

ea în sus, prefăcîndu-se într-un sul de pămînt deasupra hăului pînă la marea atît de adîncă încît nu-i vedeai fundul. Un saltimbanc de bîlci ar fi ales locul ăsta ca să facă un salt mortal și nu-ți venea să încerci tăria marginii ieșite în afară, înaintînd pe un teren care nu părea armat cu stîncă. Cealaltă latură lungă a migdalei care privea spre sud și spre malul îndepărtat al Batz-ului sau al continentului nu punea direct problema marginii : potecile de care am vorbit o rezolvau ceva mai jos. M-am îndepărtat de partea asta pe care o explorasem. Mi-am pus o întrebare simplă : cînd LM vrea să se scalde, coboară pe dunele de la est sau pe stîncile de la nord ? Am înlăturat posibilitatea să vină dinspre vest și dinspre marea adîncă ce lovea direct piciorul falezei, și de la sud, unde nu zărisem dinspre poteci nici o urmă de nisip printre ridicăturile de bazalt. Am încercat mai întîi să găsesc în dunele de la răsărit calea spre locul de scăldat. Panta, destul de domoală, de vreo douăzeci de grade, favorizase formarea unor camere — adîncituri etajate pe fundul cărora era plăcut să te întinzi aproape cu totul, sau cu trupul înclinat și parțial vizibil dacă depășeai cu capul ligheanul de nisip. Erau vreo sută-două de astfel de adîncituri de la platou pînă la banda îngustă de nisip care nu putea sluji drept plajă, profilul malului era și el înclinat tot la vreo douăzeci de grade, iar solul lui, un nisip mare, alunecînd sub ultimele două valuri mari, cu siguranță că nu-ți îngăduia cu ușurință să te instalezi temeinic.

Nu puteam examina fiecare „cameră". Am încercat s-o fac doar cu vreo douăzeci. Desigur că n-o să rămîn pe Albatros cele zece zile care mi-ar fi îngăduit să le vizitez pe toate, dar trebuia să acționez ca și cum aș fi avut veșnicia înaintea mea. Studierea fiecărei scobituri lipsite de interes îmi lua aproximativ cinci minute : două ca să scrutez terenul, fără să mișc altceva decît privirea, două ca să încerc diferite poziții ale corpului în curbele mai mult sau mai puțin concave, cu capul depășind mai mult, mai puțin sau deloc nivelul solului, în sfîrșit, un minut ca să mă întorc la cea mai adîncă dintre gropile explorate, să înfig o creangă de grozamă (care m-ar scuti să mă duc de două ori la aceeași) și să trec la următoarea. Dacă n-aș fi întîlnit decît adîncituri mici, asta mi-ar fi

luat aproape două ore, dar îmi trebuia mult mai multă vreme dacă descopeream ceva interesant, ceea ce mi s-a întîmplat de patru ori.

Stînd culcat, așa cum am spus, cînd pe fundul gropii, cînd pe marginile rotunde am făcut prima descoperire, aproape la jumătatea unei dune și stînd cu fața spre mare. Nu numai că găsisem singura poziție de totală destindere a corpului, dar eram convins că LM o inventase cu mult înaintea mea. Am întins brațele făcînd un arc de cerc care le făcea plăcere ; degetele mele au scormonit ușor nisipul și au scos la lumină cîțiva sîmburi de curmale. Dacă m-aș fi întins un pic mai la stînga sau la dreapta, degetele mele n-ar fi descoperit nici un sîmbure. Aveam deci confirmarea unei desăvîrșite coincidențe între căutările, întîmplările noastre, structura corpurilor noastre și lungimea segmentelor noastre.

Într-o altă groapă mai adîncă și mai îngustă, nu era cu putință să te întinzi nestingherit ; am întors îndată cuvîntul și am tras concluzia că era locul cel mai comod să... toate cuvintele sînt îngrozitoare. N-a fost nevoie să caut dovada, vîntul scoțînd la lumină excremente vechi, uscate și găurite de puricii de nisip. Am părăsit în grabă pîlnia asta de rahat.

După ce am trecut de cîteva adîncituri fără importanță, m-am cățărat pînă la o adîncitură mai puțin profundă, care ocupa o poziție ceva mai mărginașă în sectorul dunelor pe care le explorasem. Aș spune că adîncitura aducea îndeaproape cu cea a unei farfurii clasice ca formă, cu o parte orizontală destul de mare pentru ca trupul meu, deci și cel al lui LM, să se poată odihni în ea perfect întins. Era desigur adîncitura pentru băi de soare și eram sigur că o să găsesc acolo o sticlă de ulei de nucă, uitată, sau cîteva grăunțe de nisip lipite între ele cu o cremă de piele. De fapt, am descoperit păstrat ca prin minune sub cochilia unei scoici un ziar îndoit astfel încît să încadreze un careu de cuvinte încrucișate neterminat. Marginile încă uleioase îmi confirmau că eram în adîncitura-solariu.

Am vîrît ziarul în buzunar și m-am întrebat dacă să părăsesc pe ziua de azi peisajul ăsta lunar. Am mai studiat fără convingere alte două sau trei scobituri, și,

printr-o întîmplare, am pus piciorul pe un nisip atît de dur, încît am presupus că acoperă o lucrare militară. Dînd la o parte nisipul, a apărut o platformă pietruită atît de veche, încît pietrele păreau cimentate cu licheni morţi. Mi se părea cu neputinţă ca LM să nu fi dorit să descopere locul ăsta vechi de tir (sau de observaţie), ba mai mult, că nu l-a descoperit. Deci, am tras concluzia că-l descoperise de atît de multă vreme, încît nu-l mai apăra de înnisipare. Puteam, dacă aveam răbdare să mînuiesc destul de mult timp lopata, să găsesc dovada că turela asta nu merita să fie scoasă la lumină şi să distrugă regularitatea cu care părea să fi fost bombardată duna.

M-am oprit din pură raţiune, fiindcă era aproape ora cinci, şi îmi redobîndisem dorinţa de nemurire prin reducerea resurselor insulei. Se cuvenea să nu le risipesc prea repede.

Întotdeauna e greu să-ţi schimbi activitatea la jumătatea zilei. Puteam să beau şi să visez. Cele vreo sută de sticle culcate în pivniţă mă invitau la destrăbălarea asta. Totuşi, am aşteptat să mă dezbăt de tot aerul de mare, sărăcit iarăşi de aerul cald care urca din radiatoare, se tîra spre tavan şi cobora din nou de-a lungul pereţilor exteriori. M-am adaptat încetişor, ca un om care a trăit mult şi care cunoaşte primejdiile intelectuale ale aerului tare şi neîmblînzit.

La Rennes, pe scurtul traseu între strada d'Aubrain unde locuiesc şi vechea Universitate (sau complexul universitar de la Beaulieu), respiram atît de liber încît îmi goleam creierul de toate asociaţiile de idei, de toate scurtăturile şi scurt-circuitele minunate care îmi chintesenţializau gîndurile în mediu închis (îngăduiţi-mi aceste preţiozităţi batjocoritoare). Ajungeam în parcul universităţii năucit de aer, golit şi silit să-mi citesc cursul pînă cînd creierul auditorilor mei şi al meu sărăceau în oxigen îndeajuns ca să mai putem crede în elanurile noastre vitale, în entelechiile noastre de nedesăvîrşiţi. Le reciteam adesea din Ronsard :

...O lumière enrichie
D'un feu divin qui m'ard si vivement

Pour me donner l'être et le mouvement
Etes-vous pas ma seule Entéléchie ? [1]

Lumină spirituală, da, dar nu aer tare... Știam că unii dintre ei mă porecliseră entelechiantul desăvîrșit, iar eu le replicam străbătînd împreună cu ei grădina Thabor sau parcul Maurepas, că o poluare corectă e materia primă a creierului oamenilor izgoniți din rai, și că pe măsură ce treceam de la un copac la altul eram tot mai prost, asta ca să mă apropii de ei, care erau vîrîți pînă în gît în pămîntul care ne hrănește. „Există două feluri de inteligență, le spuneam, cea a aerului liber și cea a peșterii afumate. Nu trebuie să stai prea multă vreme în nici una dintre universitățile astea." Și ne duceam să bem ceva într-o cafenea gen peșteră de pe strada Saint-Guillaume.

Mă hotărîsem să beau, cînd avea să vină vremea, într-una din cele două camere de la etajul întîi, pe care doar le traversasem de două ori în ziua sosirii mele, luni, și la începutul după-amiezii de astăzi. Am intrat în camera unei fete moarte de mult. Nimic nu înviora pereții sau partea de sus a șemineului și oglinda, nici o invitație, nici un afiș de expoziție. Timpul părea să se fi oprit, ca în salon, și am observat că încăperea se afla deasupra salonului. Casa era oare împărțită în două jumătăți, una moartă și una vie ? Nu, fiindcă bucătăria era situată în partea moartă, iar camera guvernantei în cea vie. Pur și simplu, într-o zi, unele camere fuseseră lăsate în starea în care se aflau.

Caracterul de „cameră de fată" al încăperii provenea de la culoare — un roz aproape alb ; de la perdele — de dantelă — de la hîrtia colorată care crea un fond ca de cosmos roz nedefinit, roșu-stacojiu, alb, violet, roz, roșu-stacojiu, alb, violet ; de la scrinul cu placă rabatabilă, o versiune feminină, fină, ușoară a scrinului stil Carol al X-lea din lemn de arțar și de lămîi.

Am lăsat în jos placa rabatabilă și m-am așezat pe un scaun din lemn de arțar cu pete de culori diferite,

[1] O, lumină îmbogățită / De un foc divin ce mă arde atît de tare / Ca să-mi dea ființa și mișcarea / Nu ești oare singura-mi Entelechie ? (N. t.)

acoperit cu o mătase veche, întrețesută cu fir metalic. Pusesem sticla și paharul pe jos, lîngă mine. De obicei, cînd vreau să beau și să visez în felul ăsta, îmi aleg un fotoliu adînc și jos, care-mi îngăduie să fac să dispară greutatea trupului. În cameră, visul ar fi mai activ, mai dirijat la pornire, vinul nefiind decît o încurajare pentru înfăptuirea gestului acestuia, întotdeauna neplăcut ; să deschid sertarele unul după altul.

Am încercat deîndată un sentiment de admirație sinceră pentru tine și familia ta, pentru dezinteresarea ta : primul sertar era plin de bijuterii, printre care un lanț de aur mat, încrustat cu mici turcoaze, un inel în formă de șarpe cu un ochi de rubin, niște brățări din lac negru, obsidian și argint încrustat cu email negru, o camee roz gălbui pe un fond de email cărămiziu, reprezentînd un profil de femeie cu ochii un pic cam mari, cu buzele prea răsfrînte, pieptănată cu bucle strînse cu o panglică. Și un ceas din 1830 al cărui prim capac, marcat cu inițialele AM înlănțuite, se deschidea deasupra altui capac pe care se vedea un cocor luîndu-și zborul ; acesta, la rîndu-i, se deschidea descoperind un cadran presărat cu flori ce păreau să iasă din cuib (al cocorului).

Am băut primul pahar și pe cel de-al doilea, ca să sărbătoresc agerimea ochiului cizelorului, precizia degetelor care n-au tremurat niciodată, naivitatea, invenția tandră și, încă o dată, disprețul tău față de lucruri și respectul tău față de morți.

Am rînduit bijuteriile, am împins la loc sertarul și m-am gîndit o clipă că-s încîntat că sînt om cinstit. O să se vadă că scotocisem scrinul, sertarul și că nu luasem nimic. Îndată m-a cuprins mirarea că-mi trecuse prin minte un astfel de gînd, care nu era al unui om cu adevărat cinstit.

Tulburat, am băut un pic de vin și am deschis alt sertar. Era pe jumătate plin cu monede de aur ! Amețeala care m-a cuprins m-a făcut să-mi dau seama că nu sînt scrupulos decît prin educație și teamă. Mi-am înfundat mîinile în grămadă, și am lăsat banii să se scurgă printre degetele răsfirate, asemeni tuturor chipurilor lăcomiei și zgîrceniei... Am respins o idee care începea să mi se contureze în minte, ca să fac în continuare

gesturile cele mai convenţionale: să triez monedele împărţindu-le pe ludovici, jumătăţi de ludovici, napoleoni, taleri, guinee, dubloni, pesetas, fără să amestec epocile sau pe cele de pe vremea lui Ludovic al XIII-lea cu cele ale lui Ludovic al XVIII-lea. Le-am făcut grămezi, le-am numărat. Asta mi-a luat timp, şi am băut un pic în răstimpul dintre formarea grămezilor. Ca să fiu cu totul mîrşav şi să-mi ţin la respect gîndurile ascunse, am socotit că banii ăştia de aur valorează cît trei ani din munca mea grea la universitate...

Atunci, am dat voie ideii să iasă la suprafaţă şi să pună stăpînire pe mine în întregime. Aurul acesta era abstract. Cel puţin pentru mine. Nu mă privea; nu stăteam în faţa propriei mele libertăţi. Aurul, bijuteriile sclipeau împrejurul unei lumi scînteietoare în care eu n-o să am loc niciodată. Mi-am exprimat adesea cheful, dezamăgirile. M-am mai jucat o dată cu monedele astea istorice, cu martorii ăştia ai unor vechi desfrîuri, victime ale unor tezaurizări îndelungate. N-o să mă mai ating niciodată de ele, pur şi simplu o să iau aurul ăsta nefolositor şi o să-l împart cîtorva nevoiaşi aleşi cu grijă, ca să-i scot din necaz. Această acţiune directă, condamnabilă după lege, îmi părea, datorită aburilor vinului, mai eficientă decît periculoasa Revoluţie care, pe săraci, îi lasă întotdeauna tot săraci. Mi-am amintit de anarhiştii de la sfîrşitul secolului, care pretindeau că jefuiesc şi împart din nou în mod direct, şi m-am înveselit gîndindu-mă la aceia dintre colegii şi elevii mei care ar putea să mă asiste în această nouă cruciadă. N-am găsit mai mult de şase, dar printre ei era Carl Hoffman scriitor şi profesor străin, stabilit în Franţa, care preda la facultate un curs de istorie a sfîntului Imperiu romano-germanic. Am uitat numaidecît aurul şi bijuteriile. Aş vrea să vă spun povestea acestei prietenii ratate.

Toţi profesorii asistaseră la primul curs al lui Hoffman, toţi în afară de mine. Nu-mi place istoria, am spus-o adesea. Nu poţi spune că nu-ţi place istoria, dacă n-o cunoşti. Printre diplomele mele am şi una de istorie. Repet: istoria nu mă interesează. Nu numai că e falsificată în fiece clipă în care se face, dar mai e şi deviată de cei ce o scriu. Greşeală peste minciună, sau minciună

peste minciună. Pe mine nu mă interesează decît ceea ce scriu oamenii obişnuiţi, jurnalul lui Estoile, jurnalul lui Pepys. Nu cred că dau de adevărul istoric ca de amintirea unui om prefăcut în pulbere, o pulbere imprimată, aranjată în cuvinte şi care mai vorbeşte. Savantului studiu al lui Leroy-Ladourie despre Montaillou i-aş fi preferat publicarea documentului brut, minciuna-adevăr a Inchizitorului, mai curînd decît filtrarea lui inteligentă de către istorie. Vreau să se tipărească ceea ce era manuscris şi ilizibil, să se traducă în latină şi franceză şi atît. Le cer istoricilor să fie decriptori, traducători cinstiţi. Mie îmi revine să îngrămădesc pietricelele mele de umbră şi să clădesc conform ordinii mele. Îl accept pe Anabasius ; Xenofon e şi el printre aceştia. Nu socotesc adevăr povestea despre retragerea celor zece mii. Puţin îmi pasă de Adevăr. Eu caut pur şi simplu urma omului Xenofon.

Sfîntul Imperiu romano-germanic al lui Hoffman îl vedeam de aici — o expunere scheletică de idei generale. Eram pe cale să citesc la bibliotecă ; au intrat nişte colegi, cursul inaugural se terminase. „Minunat", mi-au spus cu ochii sclipind. Şi au ieşit. N-am mai putut lucra.

Am ieşit ca să respir un pic de aer curat. Vîntul de nord smulgea ultimele frunze. Am văzut un grup în mijlocul curţii. Toţi erau în jurul lui Hoffman. Am rămas la distanţă.

El mă vede şi se întrerupe ; i se spune, desigur, ce gîndesc eu. Vine spre mine, singur. Nu mă dau în lături. Mă ia la braţ şi mă duce în oraş. Într-o franceză vorbită cu uşurinţă, dar cu accente împiedicate, îmi vorbeşte de incoerenţă : „Am venit la dumneavoastră nu ca să vă seduc, ci pentru că eraţi împotrivă. Eu vin dintr-o ţară unde nimeni nu-i împotrivă. Dumneavoastră sînteţi libertatea. Libertatea de a greşi. Colegii dumneavoastră au dreptate, dar imaginea lor — toţi în jurul meu — este atît de identică cu cea de acolo — toţi împotriva mea. Oraşul dumneavoastră e încă un pic incoerent în centru, în jurul bisericilor. Îmi place foiala. Arătaţi-mi o cafenea mică unde oamenii vorbesc".

Mă simţeam bine lîngă el. Nu folosesc alt cuvînt, ci *bine*. În general nu mă simt bine lîngă bărbaţi, mă opun lor cu violenţă, nu-i suport. Cutare are un glas în falset,

altul are o faţă răvăşită de alcool, al treilea un cap buhăit şi o privire pierdută. Altuia îi miroase respiraţia, are mîinile umede şi are mania de a vorbi şi de a strînge mîna. Altul e frumos, are pielea sănătoasă, dar manierele lui onctuoase mă fac să mă zbîrlesc. Gaşca asta de băieţi de viaţă mă stinghereşte prin bucuria de la care eu sînt exclus. Şi le văd toate vulgarităţile în roşu. Şi pe ale mele. Cînd vorbesc de ce dau din mîini, de ce vorbesc tare şi de ce să văd la alţii — şi la mine — trăsătura cea mai groaznică de care nu mă mai pot desprinde : nasul cîrn, prea mare, urechile păroase, gîtul slab şi cenuşiu sau plină de coşuri ? Îmi cunosc urîţeniile, le privesc în fiecare dimineaţă înainte de a mă bărbieri. Pe Gilles Laborde ieşind din somn, nu pot să-l sufăr, îl înec în baie şi privesc capul care ţîşneşte, gura asta cu buze strînse, ochii tulburi, părul zbîrlit. Ce grozăvii l-au înconjurat în noaptea asta a cărei amintire am pierdut-o ? Ah, animal murdar, mirosind a transpiraţie nocturnă, a exhalări viscerale, te frec cu săpun, te rad şi, mai ales, nu te scap din ochii ăştia încercănaţi, ale căror cearcăne le mai stăpînesc „chinezindu-mi" ochii. Îmi stăpînesc burta, încă îmi mai stăpînesc toată fiinţa. Îi cedez sau o îndemn cu cravaşa, dar nu mă las înşelat şi nu vreau ca greutatea să mă tîrască la vale. Cînd ies din baie sînt împăcat cu faţa şi cu trupul meu, sînt încă o dată în mine însumi, de optsprezece mii de ori în mine însumi de cînd m-am născut, dintre care zece mii fără ceremonia asta a băii, în timpul copilăriei, al liceului şi al studiilor superioare, al serviciului militar, al sărăciei. În restul timpului, îl uit sau îl ocolesc, nu mai văd oglinzile. Dacă se întîmplă ca o vitrină lucitoare să-mi reflecte chipul, simt o suferinţă violentă şi nesfîrşită. Nu mă iubesc, dar mă cunosc. Fiecare trăsătură care îmi displace este rezultatul unei laşităţi sau a relei-voinţe.

Pe ceilalţi bărbaţi nu-i sufăr vorbind, exprimîndu-şi gîndul care îmi pare întotdeauna fals, prea simplificat sau banal. Îi accept făurind, şlefuind, muncind pămîntul, desenînd, pictînd, dar să se oprească aici, să nu vorbească ; m-ar plictisi repede. (Pe femei le privesc fix în ochi, încerc să le fascinez. Uneori reuşesc, le înfricoşez pe nouă din zece. Cea de-a zecea orbeşte. E gata să mă iubească.

Pentru mine, frumusețea ei e dublată de a mea. Văd bine că oamenii ne privesc și ne socotesc luminați dinăuntru.)

Lîngă Carol Hoffman îmi pierd spiritul critic. Stăm de o parte și de alta a unei mese din micuța cafenea de pe strada Saint-Guillaume unde-i aduc pe studenții mei. Ei nu mă stingheresc nici o clipă, eu nu-i critic, nu sînt încă bărbați, le accept orice. Fața lui Carl H. înaintea ochilor mei (și ca să mi-o amintesc mai bine, am îndesat în grabă monedele de aur în sertar, pe care l-am închis cu putere făcînd mult zgomot și am văzut un spațiu între sertarele de jos și cele de sus, unde era un fel de tabernacol și niște sertare secrete așezate pe verticală. Mi se părea că fața lui Carl prindea contur datorită petelor lemnului de arțar), o priveam cu toată intensitatea privirii mele, iar el rămînea cu totul calm, ca un om care poate fi privit, ca un înțelept care se simte la largul său în profunzimea sa ; răbdarea lui nu mă enerva, nu o socoteam o atitudine superioară, ci pur și simplu o deschidere fără condiții, așteptarea liniștită, proprie naturii veșnice.

— Mă uit să văd ce mi-ar putea displace la dumneavoastră, o înțepeneală a cefei, degetele boante, o cravată urîtă, unghiile prea murdare sau prea curate, mătreață pe haina de lînă, haina, înfățișarea rece, un zîmbet automat, și nu găsesc nimic, încă nimic.

A zîmbit, părînd într-adevăr înveselit.

— V-ar face plăcere să vă spun ce nu-mi place la dumneavoastră ?

L-am asigurat că da, firește, înțelegeam foarte bine, dar în sinea mea m-am simțit șocat, avînd vag sentimentul *că nu-i același lucru.* Persoana mea, pe care o puneam în discuție în fiecare clipă a zilei, îmi părea intangibilă și nu în sensul hindus al cuvîntului. Mă privea cu totul altfel acum, cu atenția unui om autorizat. Vreau să spun că își plimba privirea pe toată partea de sus a trupului meu (restul fiind ascuns sub masă). M-am gîndit în mare grabă : îmi vede părul cenușiu care în clipa de față nu e prea viguros (și nu puteam face nimic în privința asta), pungile de sub ochi (am strîns din pleoape), buzele prea strînse (le-am răsfrînt în jos și mi-am îndoit limba în gură, așa cum recomandă profesorii de relaxare), tendința mea de a face bărbie dublă

(şi am ridicat capul). Apoi mi-am spus că i-am arătat foarte precis punctele mele slabe. Asta mi s-a părut destul de amuzant şi am zîmbit sincer.

— Văd prea multe şi nimic, a spus el. N-aveţi nici o clipă de linişte. Dacă vă privesc din spate, vă pot semnala, nu ştiu, o cută greşită a hainei pe care o purtaţi ; v-aş face astfel un serviciu, dacă n-aveţi oglindă cu trei feţe. Am văzut că aveţi probleme cu ochii şi cu buzele (nu observase că am părul sur şi bărbia dublă) şi fără îndoială şi cu altele, dar asta nu mă interesează. Vă judec în întregime sau deloc. La dumneavoastră, nu înfăţişarea mă uimeşte, ci ideile pe care le aveţi, dorinţa de a-i respinge pe ceilalţi.

— De fapt, e vorba de o voinţă de adeziune atît de puternică, încît nu suferă nici cel mai mic obstacol.

— Vă daţi seama că, dacă întîlniţi un om desăvîrşit, va trebui să aibă cel puţin un defect, pe cel de a vă tolera imperfecţiunile ?

— Aveţi dreptate, şi mi-am spus şi eu asta de o sută de ori. De fapt, cred că iau iniţiativa şi că fac aşa încît să nu sufăr. O mică imperfecţiune a altuia mă consolează dinainte de faptul că nu-mi dă prea multă importanţă.

— Dacă cineva vă face o declaraţie de prietenie, vă acomodaţi numaidecît cu ceea ce aţi observat că are neplăcut ?

— Asta nu mi s-a întîmplat. Unele femei mi-au arătat prietenie. Bărbaţii niciodată.

— Nu mi-aţi răspuns. Uitaţi defectele femeilor acelora ?

— Am tendinţa de a le uita, e adevărat.

— Deci mai întîi trebuie ca oamenii să vă iubească.

— Cred că da. Dacă aş avea încredere în mine, aş îndrăzni să-i iubesc eu primul.

— De fapt, toate astea sînt foarte simple.

— Foarte simple. Cred că ştiu ce nu-mi place la dumneavoastră : un fel de perfecţiune.

A făcut ceva extraordinar : şi-a vîrît un deget în nas. Am izbucnit în rîs şi el a părut uşor mirat. Apoi l-a scos şi a început să rîdă şi el.

— Dacă aş fi un om normal, am spus, v-aş întreba despre viaţa în ţara dumneavoastră, despre condiţiile

de muncă ale unui profesor şi ale unui scriitor, sau despre predarea istoriei. Subiectele astea mă interesează, dar în primul rînd mă interesaţi dumneavoastră. Cînd asist la o conferinţă excitantă, se întîmplă şi asta, îmi vine să-l întrerup pe conferenţiar, să-i pun întrebări despre el, niciodată despre mediul lui social sau părerile lui politice şi nici măcar atît despre subiectul conferinţei. Ceea ce mă fascinează este omul profund, identitatea.

— Cum vă pot interesa problemele timpului, dacă sînt întotdeauna eclipsate de cel care vorbeşte despre ele ?

— Aud şi citesc tot ce se întîmplă. Nu aflu nimic de la ziaristul care se întoarce din iad şi mi-o povesteşte cu gura lui, cu glasul lui. Îl ascult pe el, nu ceea ce spune, îi aud vibraţiile pînă în clipa cînd ele sună fals, cînd slăbesc, cînd omul o ia razna şi se face de rîs. Cade de pe piedestalul pe care aşez automat toate fiinţele pe care le întîlnesc, toate. Unii rezistă o secundă. Dumneavoastră mai rezistaţi încă.

— Mi-e un pic teamă în ţara asta, mi-a spus el cu voce destul de joasă. Ca un neghiob, n-am înţeles bine ce a zis.

— Nu mai aveţi de ce să vă temeţi.

— Vreau să spun aici, în Franţa, în Bretania, la Rennes.

A şovăit, apoi a adăugat :

— Dumneavoastră nu credeţi în mare lucru, iar eu nu ştiu ce o să fac.

— Nu sînteţi încă nici de opt zile la Rennes.

— Eram la Paris de un an, găzduit de nişte prieteni francezi, profesori. Prieteni... în sfîrşit... Pe el îl întîlnisem cînd venise să ţină o conferinţă despre Machiavelli la Universitatea din oraşul meu. Îl invitasem la mine, discutasem toată noaptea. Îi spusesem totul şi, privirea, vorbele lui m-au încurajat să fug pe mare cu un grup de pescari. După trei luni de la vizita lui, am sosit la el la Paris. Mi-a deschis uşa şi am observat o jumătate de secundă de nemulţumire. Îndată după aceea, pe faţă i s-a aşternut bucuria, entuziasmul. S-a prefăcut că nu m-a recunoscut din prima clipă. Asta am înţeles-o ceva

mai tîrziu. Pe moment m-am lăsat înşelat. Fiindcă îi părea rău de primul impuls pe care-l avusese, a hotărît că o să mă instalez la el şi că o să facă toate demersurile pentru mine. E căsătorit, nevastă-sa a fost foarte drăguţă cu mine, de parcă avusesem o mare supărare. Într-o zi a văzut că o doresc şi şi-a scos rochia fără să spună nici un cuvînt. Am făcut dragoste ca un nebun. Nici o femeie nu s-a purtat vreodată cu mine cu atîta spontaneitate. După aceea a redevenit exact ca înainte, prietenoasă, iar eu n-am mai dorit-o niciodată. Pe urmă nu ne-am mai iubit, ea cu mine. Eu i-am văzut cum sînt, ei m-au văzut cum sînt. Nu mai încercam să ne depăşim, să ne uimim reciproc. Îmi cîştigam existenţa, nu le eram o povară, dar privirile noastre se stinseseră şi, pentru o clipă, regăseam iarăşi prima impresie de nemulţumire. El ţinea la mine, sînt sigur, dar nu-i plăcea să fiu martor la viaţa lui. Am înţeles că generozitatea lui provenea de la cap iar a ei de la burtă. Am căutat un post în provincie şi iată-mă. Îmi sînt şi acum prieteni. În ziua plecării mele, l-am văzut pe el într-adevăr afectuos, şi afecţiunea asta îi venea din întregul trup. Ştia că n-o să mă mai uit la el cum trăieşte, şi că o să poată da frîu liber prieteniei lui pentru mine. Ea, ea m-a îmbrăţişat, m-a strîns la piept îndelung şi mi-a spus la ureche : te doresc. M-a însoţit la gara Montparnasse şi a vrut să iau trenul de a doua zi dimineaţă ca să petrec noaptea cu ea la un hotel. Toată noaptea mi-a spus că mă iubeşte. Iar eu n-o iubeam deloc, nici măcar corpul nu-mi plăcea, şi eram furios pe mine însumi că sînt atît de prost şi că fac toată mecanica asta absurdă. Trenul a mers prin pădurea de toamnă, şi am aşteptat oraşul Rennes ca pe capitala Ducatului Bretaniei. Mi s-a părut, coborînd din tren, că Rennes a făcut o mică strîmbătură de nemulţumire văzîndu-mă.

A tăcut, apoi a adăugat :

— Asta poate pentru că sînt străin.

Timp de o clipă n-am scos o vorbă, apoi am spus :

— Toţi erau în jurul dumneavoastră strigînd : Ce minune ! Şi dumneavoastră aţi venit spre mine care... şi mi-aţi dat o explicaţie falsă, convenţională despre

Franța, țară a libertății, despre atitudinea mea de libertate.

— Am întrebat cine sînteți. Mi s-a răspuns : un profesor de literatură franceză din secolul al XVI-lea, urăște istoria. E un om ciudat. M-am gîndit că nu mă înfricoșați, înțelegeți ? Eu nu înțeleg nimic, pe nimeni, nici purtarea mea în viață, nici măcar Sfîntul Imperiu romano-germanic.

I-am zîmbit și i-am spus :

— Sînt la fel de nebun și de dezorientat ca dumneavoastră.

— Nu excelez în nimic.

— Eu nu duc nimic pînă la capăt.

— O să vă trădez.

— Și eu !

Eram cuprinși de veselie, batjocoritori, încîntați. L-am dus să mănînce homar prăjit la Ty-Coz, lîngă cafenea. Pe urmă ne-am dus să vedem *Aguirre* de Herzog ; ne-a plăcut același lucru, în același timp, apoi a vrut să mergem la cîrciuma cea mai infectă, cea mai deocheată, și nu știam unde să-l duc. Am intrat și am ieșit din trei „bombe“, pînă cînd am fost siguri că am găsit-o pe cea mai jalnică : era un spectacol copleșitor, cu spectatori și chelneri abjecți, niște larve, rîme. Eram fericiți. Spre dimineață, n-a vrut să mă părăsească : „Nu mă culc cu bărbați, dar vreau să dormim în același pat“. Ne-am dus la el. La mine sînt prea multe obiecte personale, cărți ; camera lui era goală, aproape. A adormit numaidecît. Eu am simțit deodată că fiecare nerv mi-e încordat, că am o hiperestezie insuportabilă. Am răbdat un sfert de oră, atent să nu mă mișc, cu trupul înțepenit într-o suferință aproape tetanică, apoi m-am sculat. M-am deznodat îndată. M-am îmbrăcat, suplu ca o pisică, și am plecat. Am mers prin oraș, pe malul Vilainei, pe lîngă vechea Universitate, pe lîngă cazărmi, ca să aud viața, dar soldații încă mai dormeau. Am găsit un pic de agitație la gară și în marile hoteluri din cartier. Intram, iar portăresele de noapte mă priveau de parcă reprezentam o primejdie care nu poate fi evaluată. „Aveți un pic de apă minerală ?“ le întrebam. Îmi dădeau după ce își închideau casa cu cheia. Beam, iar ele se

uitau la mine, sigure că o să primească un bacşiş bun. Le plăteam strict ceea ce datoram, fiindcă josnicia îmi făcea silă. Continuam să mă descurc. N-aveam cursuri a doua zi, nu-mi planificasem nimic, duceam la capăt o dulce sfîrşeală. Cînd m-am întors acasă eram la fel de calm ca o baltă golită de peşte, ca o zi fără vînt. M-am întins pe pat şi am adormit fără gînduri. Era într-o sîmbătă. Duminică nu ne-am văzut. Nici unul, nici altul n-am făcut nici un pas. Luni la universitate era iarăşi înconjurat de alţii. M-am apropiat, am ascultat, vorbea de Bérenger de Frioul. Jalvignac îi punea întrebări privind realitatea şi legenda în legătură cu Barbăroşie. Răspundea cu fraze mici, limpezi, privindu-mă ca şi cum se uita prin mine, dar ştiam că vorbele lui mi se adresează mie. Îmi arăta automatismele lui profesionale, comedia lui intelectuală, şi i-aş fi putut răspunde prin noua mea constelaţie savantă a acelui moment : Lazare de Baïf, Jean-Antoine de Baïf, fiul lui, născut la Veneţia (din ce mamă ?) şi bunul preceptor Jean Dorat.

Desigur că nu acordam mai multă însemnătate *reală* Baïf-ilor, decît îi acorda Hoffman lui Bérenger. Erau nişte nume pe care le smulgeau umbrei, odihnei. Ceea ce nu înţelegeam era interesul pe care-l manifestau ceilalţi profesori. În general, pe ei nu-i interesa decît specialitatea lor şi vorbeau cîte doi sau cîte trei la cafenea sau plimbîndu-se pe alei, filozofii cu filozofii, latiniştii cu elenişitii (întocmai...) etc. Acum toţi se strînseseră să-l asculte vorbind despre acest Bérenger de care-i durea în cot. Nu sînt în stare să repet ce spunea. Poate că vocea lui era de vină, uşorul accent saxon sau incantaţia. Era înălţat deasupra lui însuşi, ei îl ascultau ca să urce un pic împreună cu el deasupra solului. Nimic altceva. Iar el, în ce-l privea, trebuia să se simtă scîrbit fiindcă îl reinventa pe Bérenger ăsta. În sfîrşit, aşa mi se părea... Am părăsit în grabă grupul şi am dat fuga la bibliotecă, unde am cerut toate lucrările despre Sfîntul Imperiu. Mi s-a spus că sînt date. Am întrebat : „Lui Hoffman ?“ ; mi s-a răspuns „da“. M-am dus în oraş şi am cumpărat *Naşterea Sfîntului Imperiu* de R. Forz. M-am instalat într-o berărie goală şi am citit cele cîteva rînduri consacrate lui Bérenger de Frioul, ultimul împărat caro-

lingian, mort în 924. Mulţumită bibliografiei publicate în carte, mi-am dat seama că nu se ştie mare lucru despre împăratul ăsta din primul mileniu. Hoffman cu siguranţă născocea, iar fascinaţia pe care o exercita asupra colegilor mei provenea pesemne din tensiunea asta extraordinară a improvizaţiei savante, precise şi verosimile.

La sfîrşitul zilei, cînd îmi ţineam cursul despre Dorat, a intrat şi s-a instalat în fundul sălii. Pentru el, am început îndată să inventez viaţa lui Dorat, adică să-i povestesc zilele ca şi cum l-aş fi cunoscut intim. Studenţii mei şi-au dat seama, s-au veselit copios, iar unul dintre ei mi-a cerut voie să povestească noaptea nunţii lui Dorat (care, într-adevăr, la şaptezeci şi opt de ani s-a căsătorit cu o fată de nouăsprezece). A spus povestea clasică a impotenţei vindecate ca prin minune, iar cursul s-a terminat într-o atmosferă de înflăcărare veselă. De îndată ce am rămas singuri, Hoffman m-a întrebat dacă fac adesea şedinţe de închipuire istorică. Am răspuns : „Niciodată, am făcut-o ca să-l cinstesc pe omul care-l romanţează pe Bérenger". „Epocile frumoase, mi-a spus el, sînt cele din care nu cunoşti aproape nimic", dar n-a mai continuat. Cînd m-am întors la el acasă, am găsit cărţile împrumutate de la bibliotecă. Aveau semne la toate paginile unde era vorba de Bérenger. I-am cerut să-mi traducă pasajele interesante (cărţile erau aproape toate în germană). Le-a tradus şi am văzut cu cîtă artă dezvoltase crengile copacului. Totuşi asta îmi confirma neîncrederea mea faţă de istorie, şi i-am spus-o. M-a asigurat că VEDE într-adevăr, fiindcă se concentrează asupra unui fragment de timp şi de loc... Mi-a povestit moartea lui Bérenger şi *urmările ei inedite*, zgomotele auzite, tunelul negru, senzaţia de plutire deasupra propriului trup, apariţia lui Carol cel Mare şi a lui Carol cel Gras, extazul sfînt şi depăşirea limitelor.

— Eu *ştiu*, mi-a spus, dar ştiu cu atît mai bine cu cît sînt mai puţine elementele adăugate de alţii. N-aş putea avea o viziune corectă asupra lui Ludovic al XIV-lea — dacă m-ar interesa — din cauza tuturor contribuţiilor lui Saint-Simon şi ale celorlalţi memorialişti. Terenul e prea încărcat, prea jalonat, sînt prea

multe interferenţe, nu izbutesc să regăsesc puritatea schemei destinului. Nu e o problemă de distanţă în timp : Cezar e aproape la fel de „încărcat" ca Ludovic al XIV-lea. Nu, eu mă simt bine în epocile astea fără tipografi, în care trăiau Alaric sau Lotar. Nu m-ar interesa oameni cu totul necunoscuţi, vreau să spun, cineva căruia doar i-aş da de urmă, un nume pe o lespede. Ar rămîne prea multe la latitudinea mea. Am nevoie de două-trei oase, ca paleontologii. Numele animalului nu-mi ajunge.

— Prietenii vi-i „vedeţi" ?

— Deloc, după cum nu mă văd pe mine însumi. Dar cedez unei atracţii.

— Este a treia explicaţie pe care mi-o daţi asupra atitudinii faţă de mine. Prima a fost libertatea mea faţă de dumneavoastră ; apoi faptul că nu vă provoc frică. Acum e vorba de o atracţie.

— Vedeţi bine că astea sînt cele trei faze ale elanului. Poziţia dumneavoastră îndepărtată şi diferită, starea mea de lipsă a neliniştii faţă de dumneavoastră, dorinţa mea de apropiere, sînt clasate în ordine. Acţionez întotdeauna cu siguranţă în prezent.

— Încercaţi cumva un sentiment insuportabil la gîndul că acela care vă e prieten îşi are viaţa lui, alţi prieteni, dorinţa de a străbate lumea ?

— Nu. Vă previn, Gilles Laborde, că sentimentul de mare prietenie pe care-l am faţă de dumneavoastră, dorinţa asta de a fi mereu împreună, n-o să dureze. La fel de limpede ca în cazul unei uzuri mecanice, noi uzăm toate striaţiile şi reliefurile care au îngăduit gîndurilor noastre să se prindă unele de altele. Curînd o să fim „netezi" unul faţă de celălalt şi n-o să ne mai ţinem agăţaţi prin nimic. Şi dacă o să ne întîlnim mai tîrziu, o să credem că am redobîndit un pic de „relief" unul faţă de celălalt şi o să avem o senzaţie de plăcere întîlnindu-ne iarăşi, dar o să ne dăm seama numaidecît că e vorba de amintirea unui relief şi nu de un relief adevărat. Limba dumitale e prea grea pentru mine. O să repetăm automat cuvinte lipsite de căldură.

Am simţit cuprinzîndu-mă un frig mare în timp ce vorbea. Avea dreptate, desigur, dar n-ar fi trebuit să

rostească vorbe atît de lucide. Înainte de a vorbi, eram într-o ceață aurie, iar norul acum s-a despărțit. Am zărit teritorii pe care el nu le putea vedea. Eu eram cel care lansase această primă idee despre gelozie, pentru ca el să mă liniștească. Iar el mă asigura că am dreptate. N-am răspuns, promițîndu-i să examinez prin ce mijloace aș putea dezvolta nenumărate mici paranteze. Dar am înțeles repede că dacă suprafața lui devenea netedă față de mine, nu slujea la nimic ca a mea să aibă asperități.

Am început să-l observ silindu-mă să nu arăt nimic. Prietenia nu seamănă întru totul cu dragostea, mi-am spus, ca să-mi liniștesc temerile. E nevoie de mai puțină exaltare și mai multă invenție nepăsătoare. Au avut loc cîteva ședințe de imaginație istorică în legătură cu Agrippa d'Aubigné și mi-am dat seama că acela pe care-l socoteam unul dintre cei mai mari poeți francezi îmi conferea noi prestigii. Ca să-l fac să înțeleagă frumusețile aspre ale lui Théodore Agrippa, i-am arătat noutatea limbajului, mai direct, mai bărbătesc și conștiința desăvîrșită a acestui fapt pe care o avea poetul cînd scria :

Si quelqu'un me reprend que mes vers échauffés
Ne sont rien que de meurtre et de sang etoffés,
Qu'on n'y lit que fureur, que massacre, que rage.
Qu'horreur, malheur, poison, trahison et carnage.
Je lui répond : Ami, ces mots que tu reprends
Sont les vocables d'art de ce que j'entreprends[1].

Încîntat, el îmi răspundea ca printr-o mare istorisire de luptă „à la Wallenstein", în care folosea toate „vocabulele de artă" ale lui d'Aubigné. Iar prietenia noastră continua în mari legănări de duh și de imaginație. Sub influența lui războinică i-am sacrificat pe poeții delicați și lingușitorii de curte, și cred că datorită mie, capacitatea lui de a născoci a atins culmi poetice.

[1] Dacă cineva îmi reproșează că vresurile mele încinse / Sînt înăbușite de crime și de sînge / Că nu găsești în ele decît mînie, masacre, furie / Orori, nenorociri, otravă, trădare, măceluri / Îi răspund : Prietene, cuvintele acestea pe care le repeți / Sînt vocabulele artei a ceea ce fac. (N. t.)

Timpul trecea, iar prietenia noastră dăinuia. Într-o zi, pe cînd vorbeam despre Du Bartas, în sala de curs a intrat o fată cu trăsături fine, coafată cu o cască de păr blond, aproape alb. Mă întrebam unde mai văzusem fața asta de porțelan. Cînd a aplecat capul spre dreapta, am recunoscut-o : străbătuse veacurile și semăna leit cu Fecioara pictată de Neroccio di Bartolommeo, un pictor din Siena, mort în primul an al secolului al XVI-lea. I-am spus-o ; ea a scos din poșetă o reproducere a acelui fragment de triptic. Am întrebat-o dacă voise să semene cu Fecioara aceea. Mi-a răspuns că o descoperise la paisprezece ani și că își dirijase toată evoluția figurii, astfel încît să semene cu ea — pieptănătura, sprîncenele depilate, machiajul în culori pastel.

Nu încurajez niciodată identificările astea depersonalizante, dar mi se pare că e cel puțin original să te inspiri din Școala sieneză într-o vreme cînd studenții se împopoțonează cu T-shirturi caraghioase cu inscripția Columbia University sau Vela. Firește, i-am vorbit lui Carl Hoffman despre fata asta. A părut să nu dea atenție celor spuse de mine, dar a venit la cursul meu următor. Ea era acolo. Purta pe creștet un voal aranjat ca acela al Fecioarei lui Neroccio și era îmbrăcată într-o rochie cu decolteu drept. La sfîrșitul cursului el s-a apropiat de ea și i-a vorbit. Eram prea departe ca să pot auzi discuția. Au plecat împreună. N-am îndrăznit să mă duc la ei ; el, de cînd o zărise, nu se mai uitase spre mine. Fata n-a mai venit la cursul meu și l-a urmat pe cel al lui Carl Hoffman. Acesta nici nu mă mai vedea. Peste două săptămîni l-am întîlnit pe un culoar strîmt și l-am oprit cu mîna :

— Cred că tu mă urăști, mi-a spus.

Era pentru prima oară cînd mă tutuia. A adăugat :

— Nici n-o ating, n-a venit niciodată la mine, mă fascinează, vreau să văd cînd o să-și trădeze deghizarea.

— Ce i-ai spus în prima zi ?

— O vorbă folositoare, i-am spus : „Cînd o să vrei să nu mai fii Fecioara din Siena, vino să mă vezi". De atunci, asistă la cursurile mele, dar nu se uită la mine. Cred că așteaptă să o emoționez. Îmi modulez glasul, încerc să rup vraja și nu reușesc. Nu vrea să-i vorbesc

după curs. Vine însoțită de un tînăr care nu-i deloc sienez, ci mai curînd flamand blond, masiv și sportiv. Nu se uită unul la celălalt, nu-și vorbesc. El se poartă ca și cum ar fi plătit s-o însoțească.

— N-ai înțeles, am spus, e prietenul ei și a vrut să ți-l arate, nu-i înțelegi deloc pe puștii ăștia. Spune-i că-i frumos și n-o să-l mai vezi.

Mi-a răspuns că a doua zi o să-i spună. După două zile a venit din nou să asiste la cursul meu, fără tînărul acela. Și în tot restul anului n-a mai lipsit de la nici unul. Hoffman a fost convins că vorbisem cu tînăra fecioară și o îndepărtasem de el.

Mi s-a părut absurdă purtarea lui. E și acum profesor la Rennes, ne întîlnim adesea, dar nu mă mai vede. Mereu îmi vine să dau fuga la el și să-i spun : „Ce ai ? Nu s-a schimbat nimic, putem născoci altceva". Dar nu sînt sigur de nimic. Mi se pare că îmi îngheață creierul cînd îl văd, că sînt prost și golit. Este din nou înconjurat de ceilalți profesori. Eu mă uit de departe, prefăcîndu-mă cufundat în lectura unei cărți.

O să vezi cum toate astea duc la dumneata și risc să mă abat. Țin deci o carte sub braț, în mînă, de parcă n-aș avea decît o existență legată de paranoia altora. Cînd nu mai pot să mă joc de-a profesorul, de-a criticul, de-a marele descoperitor, de-a nebunul după literatură, ajung, făcut fărîme, la capătul săptămînii și la micile vacanțe (în ce le privește pe cele mari și ceea ce fac în timpul lor, o să-ți povestesc altă dată). Iahtul meu, *Délie* a mea, o „poză" încă sinceră pe jumătate, mă eliberează. Fără cărți, fără altă muzică decît cea a vîntului. Citesc totuși manuale de navigație, scrise într-o limbă frumoasă, neinvadată încă de cuvinte englezești. „Castelatură" sună mai bine decît „ship-chandler", să nu-i fie cu supărare lui Leiris. Ce fericire să te plimbi pe apă ! Aici cunosc adevărata teamă, frica aceea care te fac să te desprinzi de vechile angoase că exiști, prin amenințarea directă de a nu mai exista.

Plimbările astea în apele fricii strică iahturile. Se dau la reparat la Roscoff și se încearcă înainte de întoarcere

în gheena universitară. Debarci în insula Albatros şi abordezi, în sfîrşit, altă dimensiune. Studiezi cîteva părţi dintr-un om, mai puţin definitive şi mai puţin contagioase decît omul în întregime. Îi deschizi, unul cîte unul, sertarele. Cîţiva pumni de monede de aur tulbură toate echilibrele umane. Ca să îndepărtezi ispitele te trezeşti curat şi dur, faci socoteala echipajului de complici posibili, nu găseşti decît şase şi, printre ei, pe Carl Hoffman cu care nu mai vorbeşti de un an. Sertarul ăsta cu aur, acum închis, m-a învăţat că în străfundul meu, omul din Sfîntul Imperiu îmi mai era încă prieten. Uitasem de proiectele de redistribuire pe care le făcusem. Nimic nu mă grăbea. Aurul ăsta dormea acolo de mult timp.

Aş fi putut să plec şi să te uit, Laurent Mattius, fiindcă îmi regăsisem un prieten. Plus alţi cinci de care n-am vorbit, fiindcă nu mă preocupaseră cu adevărat, ci doar îmi trecuseră prin minte. N-ar sluji la nimic să-ţi spun numele lor şi să le schiţez siluetele. Nici măcar n-am încercat să-l descriu pe Carl Hoffman, e atît de greu cînd un om seamănă cu o imagine deja cunoscută, cu un personaj pictat, aşa cum semăna studenta cu tînăra fecioară a lui Neroccio. M-am oprit aici datorită acestui vechi grup de raţiuni complexe şi legate între ele — interesul pe care ţi-l port, teama pe care mi-o inspiri din cauza nebuniilor pe care le-am înfăptuit, dragostea mea pentru insulă, care m-ar împinge şi la crimă dacă aş fi mai curajos din fire.

În clipa aceea, în camera de fată unde eram, mi se părea extrem de greu să examinez situaţia în care mă aflam şi mai ales modul în care mă împărţeam între fiinţa mea oficială de profesor bine notat, un pic cam ascuns, făptura mea intimă, foarte solitară, adesea jignită, şi aventurierul acesta al mărilor, invadator de insule, hoţ de viaţă. Vedeam unitatea mea profundă şi punctele mele de ruptură. Şi alcoolul era gata să mă facă să izbucnesc. Am încetat să beau şi am deschis fereastra spre sfîrşitul zilei. Aerul marin a intrat în camera îmbîcsită. Era un gest simplu să te prinzi de o bară de sprijin în aerul primăverii care începea. Îmi aduc aminte de toate, ştiu bine, dar încă mai simt în căuşul palmei forma şi textura

acelei bucăţi de lemn. O formă elementară, un lemn grosolan care străbătuseră timpul, rezistaseră la frig şi la căldură, la umezeală şi la uscăciune, iar eu aspiram la simplitatea asta pentru mine. Aveam cel mai simplu lucru omenesc şi mă adresam naturii ca să mă simplifice şi să-mi dea voie să trăiesc în pace. Şi am văzut un albatros aşezîndu-se pe suprafaţa netedă a mării şi plutind abia legănat. În ciuda numelui insulei, rareori vezi — nu-i aşa ? — un albatros în Marea Mînecii ; aş vrea să-mi răspunzi. Aveam chef mai curînd să fiu o pasăre de pe insula asta bretonă — un cormoran.

Îşi făceau cuiburile pe stîncile mari din partea de nord pe care încă nu le explorasem. „Într-adevăr, m-am gîndit, sentimentul meu simplificator este dragostea mea pentru insula asta, dorinţa mea de a o poseda." Şi înţelegeam voinţa lui LM de a îndepărta de ea femeile pe care le iubea, ca să nu le confrunte cu acest absolut — o migdală de pămînt ţîşnind din apă.

Mi-am închipuit cum aş trăi aici dacă ar fi a mea : aş fi pe jumătate sălbatic, pescuind, dormind, ademenind păsările. Aş face ca personajul lui André Hardellet care-i disperat că nu se poate apropia de flamingi la mai puţin de două sute de metri şi care învaţă să gîndească întocmai ca un flaming, iar în cele din urmă să reuşească să se plimbe printre ei, acceptat. Mi-am închipuit un rai al păsărilor, şi pe mine în centrul lor. Victimele noastre ar fi peştii. Doar iepurii dunelor n-ar mînca peşti, dar nu sînt sigur că ar fi cu neputinţă să le fac poftă de aşa ceva. Important era să stai lîngă bila de agată şi să vezi marea de jur-împrejur şi, foarte departe, luminile oamenilor. Bărcile se apropiau de insulă fără să acosteze, uşoare ameninţări. Dacă vreuna ar încălca interdicţia, aş înnebuni de furie şi m-aş grăbi să cobor în port. În afară de cazul unei avarii grave, l-aş obliga pe pilot să plece. N-aş spune nici o vorbă, ci i-aş arăta o pancartă cu inscripţia : *Experienţă de singurătate în curs de desfăşurare.* Iar experienţa ar dura toată viaţa. Doar eu aş avea dreptul s-o întrerup (printr-o expediţie la Marthe sau la alţii care m-ar mai aştepta). Cel mai important lucru era să scap de zgomotul vieţii altora, de furnicar,

de comunitate. Să-i iubesc de departe, cu aceeaşi scuză ca şi contemplativii.

Am rămas aşa pînă s-a înnoptat.

În seara aceea am vrut să aduc lume în casă. Bateriile tranzistorului au slăbit de îndată ce am învîrtit potenţiometrul — îl lăsasem deschis de ieri. Am auzit informaţii informe, rostite cu un glas răguşit, muribund şi o muzică apocaliptică uzată. Mi-aş fi dat sufletul, cum se spune, pentru nişte baterii noi. Mi se părea dintr-odată insuportabil să fiu despărţit de lume printr-o simplă defecţiune tehnică. Am hotărît că există cu siguranţă o rezervă de baterii în casă şi că îmi revenea sarcina s-o descopăr. Totuşi glasul abia auzit al unui ziarist îmi amintise că al doilea tur al alegerilor municipale avea loc a doua zi în întreaga Franţă în Antile şi Réunion. Eram deci sîmbătă şi petrecusem toată săptămîna pe insulă (cu excepţia perioadei de joi ora cinci pînă vineri la ora patru) şi încă nu ştiam mare lucru despre LM. Nu trebuia să mai pierd prea multă vreme cu zgomotele lumii, chiar dacă mă simţeam un pic cam pierdut şi neliniştit. Mi-am acordat un sfert de oră ca să caut bateriile şi apoi un sfert de oră pentru cină. Le-am găsit în cîteva clipe în singurul sertar al comodei din antreu pe care n-o deschisesem încă, nişte baterii strălucitoare noi, încă închise în ambalajul lor de plastic. M-am tăiat rupîndu-l şi a curs sînge pe jos. În timp ce schimbam bateriile (nu oprisem tranzistorul care s-a pus pe urlat cînd am vîrît-o pe ultima), mă gîndeam că începusem multe lucruri, fără să le duc vreodată la capăt. După ce am tresărit şi aproape că m-au trecut năduşelile de teamă cînd sunetul a izbucnit cu puterea pe care am amintit-o, după ce l-am adus în limitele care îmi conveneau, după ce am aprins lumina în majoritatea încăperilor casei, după ce am mîncat o mîncare de iepure de casă cu arpagic, mi-am redobîndit puţin cîte puţin calmul. Nu mai eram beat, nu mă simţeam înfrigurat, nu mai aveam nici măcar gînduri marginale. Eliberat de frică, îmi recăpătasem o veche seninătate de tipul „sîntem cu toţii muritori“, „nu mori decît o dată“, „nimic nu contează“, „toate experienţele sînt interesante“ etc. Toate — *gînduri* care mă făcuseră

să accept mediocritatea vieții (nu spun vieții *mele*). Acum doream să privesc în liniște, ascultînd muzică, fotografiile cele mai recente ale lui LM, acest al treilea album pe care abia îl deschisesem. Fără să stau pe gînduri, m-am instalat pe divanul din salon și am deschis albumul. Am simțit îndată în gură gustul de Porto. Bun. Timpul se derula înapoi. Făceam din nou gestul pe care-l făcusem acum trei zile — miercuri seara. Stăteam întins pe același divan, dar nu exista fatalitate, n-aveam să beau Porto, iar pescarul n-avea să vină să-mi vîndă un homar. Nimeni n-o să bată la ușă, eram sigur. Simțeam bucuria de a fi viu, de a gîndi, de a nu mă durea nici o parte a corpului, de a putea desface degetele de la picioare, de a întoarce paginile. L-am regăsit pe LM și pe „cinstita lui soție", Gisèle, care privea drept înainte, stînd alături de el, care privea înaintea lui, iar privirile lor nu se întîlneau în obiectivul aparatului, părînd să nu se poată întîlni decît la infinit. Pe alte fotografii de probă ei erau înfățișați întorși unul spre celălalt, privindu-se. Firește, nu mă puteam împiedica să fiu îndrăgostit de femeia asta și am crezut că o s-o cunosc în curînd. Asta nu m-a făcut să tresar. Trăiam o evidență calmă. Am mai întors două pagini care relatau începuturile șovăielnice ale unei căsătorii, fețe vesele-triste, atitudini forțate (cît de fericiți sîntem !) sau dimpotrivă naivități corporale — capul lui LM întors pe jumătate spre Gisèle și părînd aproape ostil, expresie fugitivă desigur, imortalizată de cine ? Datorată poate unui simplu reflex stingheritor al soarelui, dar dispoziția noastră îmi pare întotdeauna atît de fragilă.

În paginile următoare un șoc : Gisèle e fotografiată din toate unghiurile, îmbrăcată, și în toate felurile, dar întotdeauna, e vădit, fără să-și dea seama. Începînd din clipa asta, nu mai e vorba de un album pe care să-l răsfoiești în familie. Fotografiile nu mai sînt aranjate cu spații între ele, ci lipite unele lîngă altele, ca un film, cîte douăzeci pînă la treizeci pe pagină, doar cu indicarea datei și a orei dedesubtul fiecăreia. E un întreg studiu de dezbrăcare, fără îndoială fiindcă e ușor să apeși pe declanșator în timp ce capul subiectului dispare în cămașă, pulover sau rochie. Partea de jos a corpului e în pantaloni

în ciorap-chilot sau goală, văzută din spate sau din față. E un corp surprins într-o cameră în fața unei oglinzi sau la baie. Sînt instantanee de spectator la manifestările sexuale ale altora, dar de spectator obiectiv care nu părtinește nici o atitudine a subiectului, care nu încearcă să-l arate în situații caraghioase sau obscene. Este munca unui om care vrea să înțeleagă mecanica altei persoane, prin înmulțirea și fragmentarea imaginilor acesteia. LM voia să surprindă esența ascunsă a lui Gisèle. În alte fotografii, făcute ceva mai tîrziu, căutase, dimpotrivă, să-i arate că o fotografiază în timp ce ea se dezbracă. Fața ei nu mai era ascunsă de îmbrăcăminte, ci surprinsă și mînioasă, din ce în ce mai mînioasă, dacă fotografiile fuseseră aranjate în ordine cronologică. Dacă era o simplă tachinerie, trebuia s-o numesc stîngăcie, ceea ce nu puteam accepta. Asta semăna mai curînd cu o experiență (nu cred că era vorba de ceartă, exasperarea lui Gisèle nu părea niciodată agresivă). Mi-am închipuit o clipă că LM era fascinat de schimbarea de stare, de trecerea de la deghizare la goliciune. Gesturile necesare în acest scop nu erau estetice. LM visa poate niște haine care să poată fi dezbrăcate fără ca omul să fie caraghios, cum sînt peplum-ul roman sau sari-ul indian. Bănuiesc că el încerca să arate caracterul inestetic al fiecărui fragment temporal al îmbrăcării sau al dezbrăcării la o persoană care se crede singură sau e conștientă că e observată. Trebuie să-i fi spus : „Te fotografiez ca să văd dacă gesturile tale conștiente, observate fiind, o să tindă la mai multă frumusețe. Da, știu că acest cuvînt ți se pare supărător în legătură cu simpla operație de scoatere a jeans-ilor. Ceea ce mă interesează e faptul că atunci cînd nu te știi privită, ți-i smulgi uneori cu un fel de exasperare, iar alteori, încet, visător, deci gîndindu-te la altceva. Dacă vrei, desfrunzirea conștientă (și solitară) nu e acceptată de tine ca revelație izbucnindă a corpului tău foarte frumos. În imaginile filmate, actrițele care se dezbracă par sigure de sine, și dacă smulgerea T-shirt-ului în sus prin întindere, și a pantalonului în jos printr-o legănare a șoldurilor nu poate atinge noblețea desfășurării unui sari, îți lasă cel puțin o impresie de franchețe sau

de veselie trupească. Tu, dimpotrivă, te despoi cu nerăbdare dacă te crezi singură, sau prost-dispusă dacă eşti observată. Se poate crede că nu eşti mulţumită de corpul tău care, repet, e foarte frumos. Asta e. Fotografiile mele sînt simple documente de lucru. Încerc să înţeleg maimuţele astea goale care sînt oamenii şi cum percep ei întoarcerea la goliciune".

Nu ştiu, LM, dacă te-ai exprimat aşa, dar fotografiile dumitale îmi par ca înseşi materialele unui astfel de discurs. Şi acum înţeleg mai bine studiul dumitale despre Stéphanie Ullström şi despre goliciunea ei machiată. Care e specificul modului harlowian sau falconettian ? În fond, e foarte simplu, e vorba de atitudinea corporală, iar un om ca Grotowsky ar înţelege foarte bine demersul dumitale. Majoritatea actorilor caută atitudinea corectă cu ajutorul costumului. E mai interesant să o cauţi din interior. E cumva aceeaşi problemă ca pentru flamingii lui André Hardelet — trebuie să devii unul dintre cei printre care vrei să treci.

Trecerea de la albumul amatorului — opt fotografii pe pagină, aranjate „artistic" — la albumul-dosar al profesionistului, îmi arăta fără îndoială apariţia vocaţiei. Deveneai fotograf, n-aş spune de meserie, ci de expresie, un fel de cercetător-fotograf. Iar genul de cercetări pe care le făceai trebuia, cu siguranţă, să te antreneze să filmezi, ca să alegi printre cele douăzeci şi patru de imagini ale unei singure secunde pe cea care putea semnifica cel mai bine singură. Afară de cazul cînd, ca un foarte mare fotograf, nu preferi să alegi dumneata însuţi fracţiunea, mult mai fină, a secundei care ţi-ar îngădui să sesizezi fugitiva imagine ideală pentru studiul dumitale. Eu însumi sînt încredinţat că ai încercat să filmezi automat în timp ce fotografiai manual ca să verifici dacă secvenţa dumitale personală, independent de *calitatea* ei superioară, putea acroşa un punct fix în interiorul secundei mai bun decît îngăduiseră prosteştile şi regulatele imagini reprezentînd a douăzeci şi patra parte din secundă.

Desigur, dumneata o să confirmi sau o să infirmi concluziile mele, pesemne naive. Eu sînt doar mulţumit că, în sfîrşit, dialogul se înfiripă între noi. Mi-au trebuit mai bine de trei sute de pagini pentru asta. Şi o rezistenţă

ieşită din comun ca să prezint esenţialul pentru a fi înţeles, cronologic, în timp ce întîrzierea scriiturii faţă de cele trăite mi-ar fi îngăduit să afirm de la bun început că eşti un fotograf de cercetare. Mă înveselesc tocmai nerezistînd vreme de o frază şi spunînd : LM este fotograful ăsta, chiar dacă nu puteam avea, şi n-am adus, nici o dovadă. Aş face mai bine (şi mai pot face încă, e destul să tai cîteva rînduri) să scriu că în clipa asta, sîmbătă 20 martie, ora 20,13 minute şi nu ştiu cîte secunde, eram doar convins că eşti un fotograf-savant.

Ca să am o confirmare, am lăsat iarăşi albumul şi m-am dus să mă aşez la biroul dumitale. În sertarele din stînga pe care veleităţile mele poliţiste mă făcuseră să le deschid în mare grabă, iar nestatornicia şi remuşcările să le închid aproape numaidecît, dormeau cîteva dosare aşezate cu grijă şi pline de hîrtii folositoare pentru înţelegerea socială şi profesională a lui Laurent Mattius. Acum mă gîndeam că, văzîndu-le marţi sau miercuri, ar fi trebuit să le studiez îndeaproape cu ochiul poliţaiului cu vederea ascuţită de ochelarii controlorului fiscal şi ai biografului gata la orice, dar, ca întotdeauna, preferasem urme mai puţin materiale sau mai elaborate (cum erau Carnetele). Mi-am înfrînt sila — de ce, oare, studiasem taloanele cecurilor fără scîrbă ? — şi am deschis un dosar conţinînd facturi, sperînd să găsesc în el confirmarea meseriei lui de fotograf. Am găsit aici facturi de la băcani, de la negustori de vinuri, şi am notat cu grijă preţul la tot ce băusem şi mîncasem de cînd sosisem pe Albatros.

M-a uimit o factură : era datată din 15 ianuarie 1977 şi privea un ciorchine de banane cu greutatea de şaptesprezece kilograme. Va trebui să-ţi pun nişte întrebări în legătură cu subiectul ăsta. Am găsit curînd ceea ce căutam : foarte multe facturi de film alb-negru, de hîrtii speciale pentru tiraje fotografice şi ale tuturor materialelor chimice necesare. Trebuia să mă aştept să descopăr un laborator într-o parte încă nevizitată a casei, fără îndoială în pod. Nu urcasem acolo din simplă lene ; scara se termina înainte de a ajunge la pod şi, fără îndoială, trebuia să pui şi o scară mobilă după ce împingeai trapa. Am amînat pe mai tîrziu grija de a mă asigura în privinţa

asta. Trebuia de acum să fac față și gîndului neîndoielnic că LM se interesa de fotografie. Nu voiam să spun că era un fotograf care trăia din asta. De la început voiam ca LM să aibă noroc, timp liber și să nu fie silit să-și cîștige pîinea cu trudă ca mine. Firește, dacă aș fi găsit o hîrtie cu antetul lui Laurent Mattius, fotografii de tot felul, căsătorii, prime împărtășanii, ar fi trebuit să mă resemnez în fața evidenței.

M-am gîndit îndată la urmare : „și aș fi părăsit insula cu sentimentul groaznic că am fost înșelat încă o dată de închipuirile mele", dar nici nu-mi terminasem gîndul că l-am și alungat cu multă violență. Ce-mi făcuseră fotografii ? Și, mai ales, cum m-aș fi simțit într-o lume fără oameni obișnuiți ? De ce oare meritam să nu întîlnesc decît oameni superiori ? Insula și marea împrejur mi-au părut a fi dintr-un email adînc. Cea dintîi părea să-mi aducă aminte că pe ea o iubeam mai întîi și că voisem să fie locuită de un geniu păgîn, un mare spirit sălășluind într-un trup sclipitor. Nu izbuteam să știu dacă gîndul lui Mattius, așa cum îmi apărea în Carnetele lui și făptura fizică a lui Mattius, a cărei înfățișare de bunătate și mare simplitate, am spus că le iubeam, se ridicau la divinitatea stăpînului insulei.

Oamenii îmi par întotdeauna mai prejos de *locurile naturale* în care locuiesc — landă sălbatică, povîrniș forestier, cîmpie întinsă, goală, mal al mării — păstorul, munteanul, țăranul, marinarul nu ajung niciodată la frumusețea caprelor, a cămilelor, a iepurilor și a peștilor. Hainele îi marchează. Satele vechi și orașele vechi pe care le-au secretat încet, le convin mai mult. Atunci seamănă cu vechile căsuțe și cu băcăniile sătești care oferă produse grosolane. În orașele lor noi, iată-i acum superiori mediului înconjurător și trași iute în jos de hidoșenia din preajmă.

Casa lui Mattius îmi părea că se potrivește cu insula, dar o slutise, cu siguranță, atunci cînd strălucise de noutate. Orice casă nouă e urîtă și agresivă. Vremea îi dăduse o patină la culoarea corectă, și îmi plăcea că LM lăsase camera tinerei fete și cea a guvernantei să marcheze pentru totdeauna ora morții lor. Eu soseam în clipa minunată cînd casa ajungea la un maximum de fru-

museţe. Nu găseam în ea decît lucruri potrivite şi destui dragonieri (îmi închipuiam cît de caraghioşi o să fie prin anii 90). Fotograful Mattius avea cu siguranţă dimensiunea potrivită şi puteam deschide fără frică toate dosarele. Dacă exista în ele vreo urmă de acuzaţie gravă, ar fi cu siguranţă o greşeală sau o calomnie, sau rezultatul unei îndelungate persecuţii. Citisem, fireşte, foarte în fugă, dar cu extremă lăcomie titlul a două dosare : Divorţul Mattius / Mattius şi Ministerul Public / Mattius. Desigur, nu puteam să închid la loc sertarul şi să uit. Era extraordinar faptul că izbutisem să nu etalez în creierul meu urma micii scrijelituri pe care o lăsaseră cuvintele astea (*văzusem* desluşit adresele astea scrise pe plic în ziua cînd am început să scotocesc biroul, dar ochiul meu nu voise să înregistreze ce vede).

Mi se părea că sînt în măsură să citesc dosarele cu ochiul avocatului apărării. Am început cu cel intitulat Ministerul Public contra Mattius. Era vorba de o poveste veche cu un album de fotografii considerate licenţioase de un procuror al Republicii din anii 1960. Mattius era autorul acestor fotografii fără legendă. El povestea într-o suită de imagini pur şi simplu realiste, fără deformări sau idealizări, viaţa de zi cu zi a unei perechi. Mereu interesat de acelaşi tip de cercetare, îi fotografiase pe cei doi goi luîndu-şi micul dejun, plimbîndu-se pe stradă, jucînd tenis, citind, uitîndu-se la televizor, îmbrăţişîndu-şi copiii. Ministerul Public vedea dovada unei perversităţi superioare în faptul că nu-i fotografiase goi niciodată atunci cînd ar fi fost îngăduit să fie — într-o îmbrăţişare de dragoste, la baie etc. Avocatul lui LM răspundea că haina e o pură necesitate climatică şi că clientul lui se interesa — fără cea mai mică intenţie de obscenitate — de poziţia corpului unei femei care-i pe cale să facă o cafea, a unui bărbat care duce o tavă grea cu merinde, în timp ce nevastă-sa adăposteşte de ploaie proviziile. Adăugase că dacă domnul Mattius ar fi fotografiat o pereche pe cale de a face dragoste, Ministerul Public s-ar fi declarat poate satisfăcut din punct de vedere intelectual de goliciunea participanţilor, dar n-ar fi omis să-l condamne pe clientul său pentru incitare la desfrîu. Mattius fusese achitat. În cursul dezbaterilor (o tăietură de ziar

relata audienţa) preşedintele spusese că nu vedea nimic obscen în *radiografiile* acestea, dar că se va simţi jenat cînd va ieşi din Palat pe bulevard. Îl întrebase pe LM cum fotografiase perechea aceea în mijlocul trecătorilor. Era, fireşte, din partea lui, o simplă curiozitate omenească, dar avocatul mirosise o cursă şi răspunsese în locul clientului lui că acesta angajase, cu siguranţă, figuranţi ca să obţină de la ei neutralitatea dorită a privirii. „Nu-i chiar aşa, a spus atunci Mattius, o fotografie fabricată nu m-ar fi interesat. I-am pus pe cei doi să iasă dintr-un minicar unde erau ascunşi şi am surprins foarte scurta fracţiune de secundă cînd trecătorii îi văzuseră şi încă nu reacţionaseră. Dacă vă uitaţi cu lupa la expresia ochilor acestui bărbat care vine dinspre dreapta, o să vedeţi că ei au început să se dilate un pic. Perechea a intrat apoi numaidecît în minicarul care a demarat, eu am rămas pe loc şi mai am încă trei clişee ale unor trecători a căror faţă exprimă stupoare apoi ilaritate. Drept să spun, nu reacţia lor mă interesa, ci teama figuranţilor mei goi în clipa cînd se arătau mulţimii. Afară era călduţ în ziua aceea, iar ei tremurau. Am putut măsura efectele fricii asupra trupurilor. Dacă aş fi ales nişte provocatori, aş fi studiat efectele unei excitări cu totul opuse. Drept să spun, încheiase el, este singura experienţă în public pe care am încercat-o." În aşteptarea verdictului, preşedintele îl prevenise pe LM : „Hainele, spusese el, au devenit o blană. Smulgîndu-le de pe eroii dumneavoastră, îi lipsiţi de libertate. S-ar zice că au fost alungaţi din grădina raiului. Le fotografiaţi stinghereala mai mult decît curbele ascunse ale trupului". Frumoasă judecată.

Am căutat albumul şi l-am găsit aşezat orizontal în mijlocul cărţilor de artă din bibliotecă. Fotografiile erau triste şi le-am dezaprobat. Vreau să spun că mi-au făcut frig. Şi ruşine pentru bărbaţii şi femeile de pe lumea asta — ceea ce nu reprezenta o judecată emisă asupra lucrării lui LM. Nici măcar nu mai puteai nădăjdui să regăseşti nişte atitudini corporale frumoase la popoarele primitive. Fotografiile acestor făpturi antediluviene care obişnuiesc să fie goale mă impresionează întotdeauna prin aceeaşi tristeţe. Carnea fără blană este — vai ! — tristă şi goală în mod sinistru. LM se gîndise desigur la trupul

drept al substitutului și la cel rotofei al președintelui. El stătuse încovoiat cu modestie, iar hainele ascunseseră sensul adînc al înfruntării.

Am deschis îndată cel de-al doilea dosar Mattius/Mattius ca să sparg o dată pentru totdeauna buba asta. Eram curios de prima căsătorie a lui LM, care nu lăsase nici o urmă în albumele lui de fotografii. Am înțeles numaidecît de ce. De fapt, LM nu se căsătorise decît o dată, cu Gisèle, divorțaseră și continuau să trăiască împreună cînd binevoia el (iar ea accepta). Adevărata cauză a divorțului era insula Albatros. Gisèle nu se plînsese de vreun adulter comis de soțul ei, ci de maltratări și injurii grave (divorțul data firește, dinaintea noii legi din 1976). Laurent nu o bătuse, ci o îndepărtase, fizic, de Albatros, după certuri grave care izbucniseră în timpul unei șederi a ei pe insulă. Plictisit, el o tîrîse, spunea ea, pînă la iahtul lui și o debarcase la Roscoff. Furioasă, ea se dusese să caute un portărel care o însoțise pe insulă. LM îi împiedicase să debarce. El refuzase deci să-și primească soția, insula Albatros fiind socotită ca o anexă a domiciliului conjugal. În timpul încercării de împăcare, LM stăruise în refuzul lui. În concluziile sale, avocatul lui LM respingea acuzația de maltratări și injurii grave și cerea pentru clientul său dreptul la libertate individuală. Căsătoria nu e o sclavie, pledase el, și dacă soțul este dator să-și ajute și ocrotească soția, nu scrie nicăieri că trebuie să i se refuze dreptul de a se retrage undeva. Celălalt avocat demonstrase că Laurent Mattius își petrecea mai mult de șase luni pe insulă, și că în aceste condiții nu se putea vorbi de „retragere". Era vorba de despărțire și de refuzul de a-și primi soția. Iar violența pe care o exercitase asupra ei conducînd-o la Roscoff era o injurie gravă și o constrîngere. Tribunalul îi dăduse dreptate lui Gisèle, dată fiind voința hotărîtă și repetată a lui LM de a nu-și primi soția pe Albatros. Gisèle și LM erau deci divorțați. Cu toate acestea, după Carnetele lui LM și scrisorile lui C, el se purta exact ca și cum ar fi fost căsătorit, cel puțin mergea să stea împreună cu Gisèle cîteva luni pe an și continua s-o împiedice să vină pe insulă. Dealtfel, ea nici nu mai încercase, iar divorțul

avusese ca principal rezultat asigurarea puterii absolute a lui LM asupra insulei lui.

În mod normal, lectura acestui dosar ar fi trebuit să mă facă să-mi dau seama de primejdiile care mă pîndeau. Laurent o iubea pe Gisèle deoarece continua să trăiască cu ea, după un divorț cerut și obținut de ea. Și totuși o gonise de pe insulă. Și le gonise pe toate celelalte femei. Nu-l tolera decît pe pescarul care-i aducea un homar. Ba mai mult, îmi închipuiam că apariția subită a acestuia, bătaia în ușă puteau să-l facă să tresară. Pesemne că visa, ca mine, la un teritoriu cu adevărat inaccesibil sau într-adevăr respectat, unde nimeni nu îndrăznește să acosteze, un loc atît de *însușit,* încît pietrele înseși s-ar răscula la trecerea altuia decît a lui. Avea fericirea de a poseda insula asta și comitea greșeala fatală de a o părăsi. Numaidecît mi i-am închipuit pe pescari debarcînd pentru simpla plăcere de a afirma dreptul fiecărui om pe orice pămînt. Nu rămîneau acolo, nici nu îndrăzneau să aprindă un foc de teamă ca nu cumva vreo rămășiță arsă să-i dea de gol. Nu știam dacă LM are destulă intuiție ca să ghicească vizitele pescarilor și dacă se împăcase cu ele de nevoie sau din neputință. Cum să le evite ? Nici eu n-am vrut să văd vreodată placardele din port : *Port particular. Acostarea și debarcarea interzise,* cred chiar că nu le-am menționat niciodată în textul ăsta. M-am enervat întotdeauna împotriva lui LM. Îl înțelegeam, dar aș fi adăugat : „În afara cazurilor de avarie sau de mare periculoasă". Nici măcar nu prevedea că insula lui poate fi un teritoriu primitor. Împărtășesc împreună cu el concepția asta animalică despre teritoriu, și mă socotesc condamnat, fiindcă nu l-am respectat pe al lui. Degeaba o să-mi dau osteneala, n-o să-mi ierte niciodată că i-am violat insula, casa și toate tainele. Am mai spus-o : i-am văzut chiar și interiorul corpului pe o radiografie. Nimeni n-a mers mai departe ca mine cu indiscreția, termenul e slab, cu indiscreția nerușinată. Am impresia că am comis fapta cea mai mîrșavă din toate timpurile, mai rea decît o crimă, un furt și o violare a personalității.

Încerc să-ţi explic toată înlănţuirea asta. Trecerea de la simpla curiozitate — pe care o împărtăşesc împreună cu toţi cei ce debarcă pe insule interzise, cu toţi cei ce sar gardurile — la nebunia scormonitoare, la înverşunarea de a descoase fiecare cută a gîndului dumitale. Trebuie să evit neapărat o confruntare brutală cu dumneata. Ai fi îndreptăţit să mă striveşti cu un pumn. Nu sînt slab, ştiu să mă bat, dar nu m-aş apăra. Aş înţelege prea bine valul de mînie care ţi-ar ridica braţul şi neputinţa caraghioasă a cuvintelor pe care le-aş putea rosti, ca să încerc să-l opresc. Cu toată mărimea povestirii acesteia, nu nădăjduiesc să te conving întru totul. Ceea ce încerc zi de zi este *să te fac să-ţi dai seama de caracterul intolerabil al personalităţii.* Eu mi-o apăr pe a mea, dar o suport greu pe a altora. Lumea nu e deschisă. Miliardele de mici universuri rotunde şi închise se ciocnesc fără să se pătrundă. Sînt unele mari care le strivesc pe celelalte şi unele mici care au aproape libertatea inexistenţei. Eu ocup un loc dificil în sfera mea. Văd prea limpede, spiritul meu e prea deschis şi nu dispun de instrumentele de conducere automată care creează respectul faţă de legea socială, teama faţă de autoritate, resemnarea în faţa inexplicabilului. Mă revolt şi strig : „Insula asta există, de ce să nu fie a mea ? Nu-i de vînzare ? Aş putea să-l conving pe vînzător ; n-am bani ? De ce să nu fur ? De ce să nu mi-o dai ? Am mai spus asta ? De ce să nu mă repet ? Admir casa, fiecare mobilă, fiecare amprentă de deget, moartea care încă mai dă tîrcoale prin două camere, pînza de păianjen de la bufet, tot ce e încă neexplorat. Mă strecor afară din casă, dumneata faci parte din aerul pe care-l respir, cum m-ai putea alunga ? Dacă merg înaintea dumitale pe stradă, care e a tuturor, dumneata respiri aerul pe care-l expir eu. Nu-i nimic de făcut, n-o să-l ocoleşti. Faci parte dintre oameni şi strîngi mîna dreaptă a mii de oameni. Gîndeşte-te la ce au atins mîinile astea. Să nu leşini. Asumă-ţi riscurile, iubeşte-i pe toţi oamenii. Şi pe mine care îţi port hainele, mă îmbăiez în baia dumitale cu labe de grifon, îţi beau vinul, îţi violez gîndurile, te ating pur şi simplu ceva mai cinstit decît alţii. Nu fac nimic pe furiş. Schimbul este vădit. O să studiez genealogia dumi-

tale şi a mea pînă cînd o să apară un strămoş comun. Nu te iubesc în mod deosebit. Altul decît dumneata ar fi fost poate mai potrivit. Ceea ce scrii dumneata îmi place, faţa dumitale îmi place, gusturile dumitale mi se potrivesc, mania dumitale ciudată de a fotografia oameni goi abia dacă mă miră. Încă nu ştiu dacă înţelegi lumea cum se cuvine. N-am găsit nici o expunere metodică a gîndurilor dumitale. Îl cunosc mai bine pe Valéry decît dumneata. Există totuşi Carnetele dumitale ; am citit puţine pagini din ele şi mi se pare că le-am redat substanţa, dar forma dansantă îţi aparţine. Notezi : ...«orbirea celorlalţi, a tuturor acelora care nu ştiu să trăiască împreună cu mine, să mă iubească. Gîndesc greoi, atunci cînd nu zboară spre mine». O să-ţi amintesc cuvintele astea în ziua cînd o să mă prezint dumitale".

Ora nouă, noapte adîncă. Mîine e al doilea tur al alegerilor. LM votează devreme şi ia trenul spre Saint-Pol-de-Léon. Cuterul său îl aşteaptă în port, cu rezervorul plin. După o jumătate de oră debarcă pe insulă, o vede pe *Délie*, îşi aminteşte că a observat-o pe şantier, îşi închipuie că Le Guen a încercat cuterul înainte de a-l da clientului lui. Ceva nu-i în regulă cu pînzele şi acostează. Mîine o să repare şi o să plece. LM nu se poate gîndi la altceva. Urcă pînă acasă şi mă găseşte aici. Nu, nu mă găseşte aici, m-am ascuns într-o adîncitură a unei dune. Îl caută pe Le Guen, nu-l găseşte. Mă găseşte acasă, n-am auzit nimic ; ascultam un concert de voci discordante, rezultatul alegerilor. Îl salut ca şi cînd aş fi la mine acasă.

Calmul meu îl impresionează. Crede că are de-a face cu un om cu mintea rătăcită. Îi povestesc primele evenimente pe care le-am relatat în povestirea asta, ÎN AFARĂ de temerile mele. Mă crede un nebun blînd, paşnic. Îi arăt că ştiu totul despre el, că i-am aflat toate tainele. Nu se gîndeşte nici o clipă să se înfurie. Eu par atît de liniştit, de sigur. În scurt timp îi spun Laurent, scuzîndu-mă de îndrăzneala mea, îl întreb de ce pare atît de stîngaci în fotografia în care apare ca toreador, de ce îl interesează atît de mult nudul obişnuit, structura corporală care susţine hainele şi nudul extraordinar care sugerează îmbrăcămintea în lipsa ei. Vorbesc frumos şi

mă ascultă cu interes. Şi-a depăşit uluirea şi mînia care, pentru o clipă, i-au făcut să se umfle vinele tîmplelor. Mă întreabă cu o voce foarte blîndă, ca şi cum s-ar teme să nu mă înfricoşeze, cum am avut ideea să debarc la Albatros, iar eu îi confirm prima idee care i-a trecut prin minte cînd a văzut-o pe *Délie*. Ceva nu-i în regulă la pînze. O să le repar mîine. M-am alăturat propriei sale raţiuni, nu se mai îndoieşte de nebunia mea, dar ce să facă cu omul ăsta care ştie totul despre el ? Poate să-l lase să plece ? În orice caz, n-o să-l denunţe. „Vi se întîmplă adesea, îl întreabă el pe bietul nebun, să intraţi aşa în casele oamenilor ? E pentru prima oară, răspunde GL, n-a fost niciodată nevoie, dar mulţumesc întîmplării care m-a dus într-o casă unde poţi bea un vin bun şi citi scrisori frumoase de la femei." Îi vorbesc foarte rezonabil, dar cu pasiune, despre viaţa lui şi a mea. Astfel trec două zile. M-a lăsat în camera reprodusă la nesfîrşit şi doarme în prima, cea pe care am ocupat-o în ziua cînd am sosit. Singura diferenţă — deschide el însuşi sticlele şi cutiile de conserve.

M-am oprit aici cu modelul. Eram epuizat, m-am dus afară să respir. Am lăsat uşa deschisă spre vestibulul luminat, apoi m-am întors în casă şi am aprins toate luminile înainte de a ieşi din nou. Pe partea cu dragonieri a faţadei cunoşteam toate încăperile în afară de podul ascuns în grosimea acoperişului, dar eram prea obosit ca să mă mai duc să-l explorez. Nu înţelegeam de unde vine osteneala asta, doar mă sculasem la prînz. Nu mai eram uşor ca în prima zi. Alergasem prin toată casa, fără să examinez nimic temeinic, de parcă aş fi avut la dispoziţie un timp fără sfîrşit. Mă temeam ca un copil. Zi de zi am trăit şi m-am îndreptat în direcţii ciudate, după cum mă simţeam ispitit. Mă aşezam în faţa dumitale şi îmi pregăteam pledoaria. Orice viaţă e o pledoarie. Eşti ca un Dumnezeu, cel pe care mi-e frică să-l întîlnesc, am jefuit casa Domnului, un Dumnezeu ciudat care caută taina bărbaţilor şi a femeilor fotografiindu-i goi.

Casa luceşte, o iubesc, aş vrea să dispară după plecarea mea. Sau să nu plec niciodată. Mă învîrt în jurul pereţilor ei. Iată-mă în partea dinspre grădină. O fereastră rămîne neagră, cea a camerei pe care n-o cunosc

încă, ultima. Ar trebui s-o vizitez în seara asta, să fac un ultim efort. Mîine trebuie să iau o hotărîre și mintea n-o să-mi fie atît de liberă încît să citesc o cameră necunoscută. Mă întorc iarăși și ajung la poalele dragonierilor cu fața la mare. Încă un sentiment de fericire, de plenitudine, de încredere, deodată. M-am mișcat atîta, m-am străduit atîta, poate degeaba, dar marea e liniștită, iar cuterul meu e reparat. Nu pot să fac traversări mari, ci doar să cabotez dintr-un port în altul și să privesc mereu luminile oamenilor.

Urc să lămuresc ultimul mister, cel al camerei verzi.

E verde, verde-albăstruie, acvatică.

M-am îmbătat cu cuvinte lichide. Cunoșteam verdele băilor municipale din tinerețea mea, verdele iazurilor înconjurate de brazi verzi, dar nu trăisem niciodată într-un acvarium. Totuși nu era decît o cameră zugrăvită în verde de la podea pînă în tavan, cu ochiuri de geam verzi și cu o lumină reflectată de un abajur verde. Eram, firește, tot atît de verde ca încăperea, și așa m-am văzut în oglindă. Mobile verzi acoperite cu țesături sau cu perne verzi. Pe perete — tot ce poate fi mai verde : o reproducere după *Chiparoșii* lui Van Gogh. Cîteva cărți pe o etajeră : *Viermele verde*, poemul lui Gresset, *Verzile coline ale Africii* de Hemingway și *Vestita broască săltăreață din Calaveras* de Mark Twain, fără îndoială din cauza culorii broaștelor.

Am deschis din obișnuință un mic scrin dat cu verni Martin, verde, gol, cu excepția unei foi de hîrtie verde pe care era transcris cu cerneală verde poemul lui Rimbaud, *Cabaretul verde.* Un pic cam enervant, eram gata să ies din camera asta smaragdină (toate tonurile de verde băteau spre smarald), cînd patul m-a ispitit ; era din bambus lăcuit în verde, acoperit cu un sac de dormit în genul celor suedeze, care înlocuia cearșafurile și păturile. Iar sacul ăsta era (a trebuit să mă detașez de tot verdele din preajmă ca să mă asigur) *alb natur* și mi-a șoptit atît de blînd că trebuie să mă odihnesc, încît am stins, m-am dezbrăcat la lumina unei luni verzi și m-am strecurat gol în buzunarul călduț și ușor. Cred că a fost prima oară de la sosirea mea pe Albatros că m-am simțit într-adevăr detașat, parcă nepăsător față de soarta mea și simplu

instrument de mîncat timpul. Nu mai aveam conştiinţa că sînt Gilles Laborde de cincizeci de ani, ci un fel de peşte-făt, legănat de zgomotul mării şi murmurul vîntului. Nu vă pot spune mare lucru despre starea asta de pură fericire larvară, deconectat de *aproape* orice gînd.

Nu ştiu care era cu adevărat finalitatea acestei camere verzi. În ce mă priveşte, m-a eliberat de orice durere şi de orice nelinişte. Puteam să dorm sau să stau treaz. Era plăcut să te suceşti şi să te învîrteşti în lăcaşul ăsta de puf, fără pernă, cu capul în prelungirea trupului. De obicei, dorm destul de bine şi cu destulă uşurinţă. Citesc pînă cînd simt durere fizică (o înţepeneală a cefii, umflarea ochilor), pun la o parte cartea, sting lumina şi mă culc chircit pe partea dreaptă. În fiecare seară încerc să mă gîndesc la un proiect mare, dar gîndul îmi fuge şi mă cuprinde ideea morţii. Iar somnul în care mă cufund îi seamănă.

În camera verde am fost muşcat de cîteva cioburi de gînduri triste despre singurătate, despre urîţenia mea trecută, dar toate imaginile astea care defilau nu-mi distrugeau fericirea de larvă caldă. *Mă durea în cot de nenorocirile mele.* De fapt, din fundul sacului meu de dormit, dispreţuiam tandru făptura asta lipsită de putere şi de curaj. Atunci, cine eram eu ? Un fel de băşică vie, sensibilă la căldură, la lumină şi la zgomote, contrariul unui spirit. Nu mă mai gîndeam la LM, la C, la Gisèle, nici măcar la insulă. Mă scăldam în lichidul originar.

O imagine mi-a străbătut mintea şi trupul, cea a lui Carole, o studentă, una dintre cele trei femei cu adevărat frumoase pe care le-am întîlnit în viaţă. Am fost uluit din prima zi cînd am văzut-o stînd în banca ei. Alesese un loc foarte bun, aproape în mijlocul amfiteatrului. O puteam privi ţinîndu-mi capul într-o poziţie normală. Nu încerc s-o descriu, n-ar prezenta nici un interes pentru dumneata. Acum ştii că eu cunosc patru femei într-adevăr frumoase, de cînd am văzut fotografiile lui Stéphanie Ullström. Stéphanie trebuie să aibă treizeci de ani. Carole avea douăzeci. Colegii ei n-o iubeau. Nu făcea parte din

grupurile lor. Pleca şi venea singură. În timpul cursului nu lua note. N-aveam nici un mijloc să ajung la ea. De altfel, nici nu doream. Ce i-aş fi putut spune ? O trimiseseră la Universitate, eu predam aici, aceia dintre studenţi care nu veneau să stea de vorbă cu mine după cursuri îmi rămîneau necunoscuţi, iar ea — cea mai necunoscută dintre toţi ; nu-i auzisem niciodată glasul. De fapt, ar fi trebuit să mă duc eu la ea şi la ceilalţi studenţi tăcuţi, şi s-o întreb de ce era aici, dacă făcea doar aşa, act de prezenţă, dar n-am făcut-o, eu numesc asta a respecta libertatea. Cred că e din cauza lenei şi a sfielii. Mi-e groază să fiu socotit drept un pion. Am suferit destul de nelinişte în timpul şcolii, în copilărie, ca să nu devin un fel de inchizitor în permanenţă ameninţător ; îi las pe tinerii ăştia să doarmă. Carole nu lăsa să i se vadă pe faţă nimic, nici înduioşare vizibilă, la alţii în înmuierea trăsăturilor, în întoarcerea la expresia copilăriei, nici plictiseală, nici admiraţie. Nu dormea, ca alţii, în mod insolent, cu capul pe braţele încrucişate. Părea întotdeauna trează şi mă urmărea întruna cu privirea oriunde mergeam de la un capăt al estradei la celălalt, dar fără ca privirea ei să exprime vreun sentiment. Nu-i vorbeam, dar toate vorbele mele i se adresau ei. N-o iubeam, voiam s-o emoţionez de la distanţă, stătea cu capul întors spre mine fără să pot fi sigur că e atentă şi, dincolo de asta, că mă înţelege. Aveam impresia că îmi auzea vocea şi urmărea cu privirea sursa emisiunii vocale, dar că vorbele şiroiau peste ea fără să pătrundă în creierul ei deductiv. Pesemne că mă asculta ca pe un cîntăreţ sau ca pe un truver. Poate era pătrunsă de cuvintele poeziei într-un mod sensual, deşi nevăzut, aşa cum femeile la biserică, visînd la castitate, se scaldă în efluviile sonore ale orgii şi îngheaţă în frigul bolţilor parfumate cu tămîie. De la un curs la altul mă simţeam captivat de cîte o parte diferită a feţei ei sau a corpului ei vizibil... Nu sufeream, nu mă socoteam îndrăgostit. Dealtfel, cred că nici nu eram. Ci doar atent, ca Fabre în faţa unei insecte cu o comportare încă necunoscută.

Anul şcolar se apropia de sfîrşit, iar eu tot nu ştiam nimic. De două sau trei ori vorbisem despre ea cu studenţii care veneau la mine şi care, fireşte, ar fi putut

schimba cîteva cuvinte cu ea. Nici unul n-o făcuse. I-am întrebat dacă frumusețea ei era cea care îi îndepărta. Mi-au spus că da, pesemne asta era, că „nu era omenească“. Nimeni nu știa unde locuia, ce erau părinții ei. M-am informat la secretariat. Locuia la un mic hotel. Mi-a venit o idee nebunească. Am închiriat o cameră la hotelul acela. Toate camerele *modeste* (mi-am închipuit că o studentă era probabil constrînsă la economii) dădeau spre niște galerii lungi, deschise spre o curte mare dreptunghiulară, împodobită cu plante ostenite. Cînd s-a lăsat seara, m-am sprijinit cu coatele de nici nu știu cum să-i spun, balustradă, parapet, și am așteptat. Puteam vedea cu ușurință toate ușile de la etajul al doilea și, dacă mă aplecam, aproape toate de la etajul întîi. A trecut multă vreme și am avut răgaz să-mi reproșez nebunia. M-am liniștit gîndindu-mă că era aproape sigur că nici unul dintre studenții mei nu stătea la hotel, fiindcă nu știau unde locuiește Carole. Era destul să nu fac nimic și să stau acolo pur și simplu rezemat în coate. Scara care cobora la etajul întîi dădea în spatele meu și m-am învinovățit că am făcut o greșeală de tactică. Ușile a cinci camere printre care și a mea scăpau complet privirii mele (afară de cazul cînd mă întorceam), iar ocupanții lor puteau intra și ieși, urca și coborî, fără să-i văd. Firește, puteam să-mi schimb postul de observație, dar m-am gîndit că nu stau decent rezemat în coate decît în porțiunea de balustradă din fața camerei mele. Se întîmplă adesea să nu mă simt liber și îndrăzneț, ceea ce mă împinge, prin reacție, la nebunii extreme, ca aceea săvîrșită pe Albatros.

Deci, stăteam așa, sprijinit și mă uitam la ușile vizibile pe care circulau cîteva persoane de care n-aveam nici un chef să mă interesez. Vedeam într-o fracțiune de secundă că nu-i vorba de Carole și notam în minte toate camerele care nu mai puteau fi ale ei. Eram foarte ocupat să privesc una dintre ușile astea deschizîndu-se la etajul întîi, cînd Carole a venit să se sprijine în coate chiar alături de mine, nici nu se putea mai aproape fără să mă atingă.

Aș vrea să evit frazele ca „inima îmi bătea să se spargă“, și nu găsesc nimic altceva. Ba da. Mai exact,

eram locaşul unei formidabile dilatări cardiace, simplu fenomen de accelerare a debitului sangvin şi de umflare a arterelor. Eram cu totul inhibat şi, totodată, neputincios să mă mişc. Pesemne că semănam cu un şoarece fascinat de un şarpe, dar fascinaţia se exercita lateral printr-o forţă magnetică.

Cred că nu m-am urît niciodată atîta. Era de ajuns să întorc natural capul spre fata asta atît de frumoasă, să-i zîmbesc un pic şi să vorbesc normal, fără să forţez tonul, fără tunete lirice sau tandre. Nu puteam, prin minte nu-mi treceau decît cuvinte vulgare, iar la capătul muşchilor doar gesturi de răpire. Neştiind ce să fac şi ce să spun, stăteam nemişcat şi mut, dar îmi dădeam bine seama că trebuie să arăt, fie chiar şi printr-un simplu suspin, că sînt conştient de prezenţa ei. Tocmai cînd eram pe cale s-o ating uşor cu cotul stîng, mi-a trecut prin minte gîndul că va trebui să-mi justific prezenţa la hotel. De îndată m-a cuprins o uriaşă lene. Aşa se întîmplă de fiecare dată cînd trebuie să mint. Nimic nu mi se pare mai plictisitor, mai prostesc şi mai obositor, şi mă mir de fiecare dată că sînt unii cărora le face plăcere. Totuşi mi se părea cu neputinţă să-i mărturisesc că închiriasem o cameră la hotel ca să fiu lîngă ea. Aveam să invoc o necesitate subită, nişte lucrări acasă.

M-am întrerupt din gînduri : ea îşi petrecuse mîna dreaptă pe sub braţul meu şi o aşezase pe antebraţ — urăsc cuvintele astea atît de grele, cînd e vorba de un simplu gest prelins, douăsprezece imagini de film, o jumătate de secundă. Am întors puţin capul ca să privesc mîna asta aşezată pe mine şi m-am îndrăgostit numaidecît. Era idiot, o contemplam pe fata asta de şapte luni, stăpîn fiind pe sentimentele mele, şi era de ajuns ca ea să mă aleagă, în sfîrşit să-mi arate un pic de afecţiune, şi îmi pierdeam tot controlul, gîtul mi se usca, aveam o senzaţie de capacitate respiratorie nelimitată, uşurinţă — levitaţie, hiperestezie. Folosesc cu un scop anumit termenii ăştia fiziologici în locul unor concepte spirituale vagi, cum sînt emoţie, adoraţie. Reţin totuşi *adoraţia mîinii ei.* I-am adorat mîna — şi reamintesc încîntarea mea faţă de mînă în general — care spintecase cîţiva centimetri de aer, se strecurase între tors şi braţ şi se

așezase, fără să șovăie, pe supinatorul și pe marele meu palmar. Această masă musculară nu reprezenta o alegere, ci doar o consecință a cursei, gestul întreg fiind de a amesteca cele două brațe. Ea se apropiase și simțeam partea dinainte a umărului și a sînului ei drept. Aveam să mă întorc spre ea, dar ce față o să vadă ? Una prostească, iubitoare, în timp ce ea nu-mi cunoștea decît masca profesorală ? I-am mai privit mîna cu degetele prelungi, copilărești, cu dosul palmei alb, cu vene vizibile. M-am aplecat cu sentimentul concis că partea din spate a capului e prezentabilă, deși părul de lîngă creștet era mai rar ca altădată, și mi-am lipit buzele de mîna ei, la rădăcina degetelor. M-am ridicat numaidecît și i-am putut arăta o față cu expresia stăpînită. Curiozitatea mă ajuta. Aveam să văd expresia ei — cuvintele cele mai simple sînt : figura pe care o făcea. În același timp, îmi părea rău că n-am ținut mai mult timp buzele pe pielea ei, și eram mulțumit că mă înclinasem și mă ridicasem spontan, ascultînd de un impuls. Curiozitatea, părerea de rău, mulțumirea amestecate au dat feței mele o expresie complexă, care evita extazul monocord. Carole, am observat îndată, nu mă vedea așa cum sînt. Îmi era foarte greu să descurc, prin frumusețea ei, sentimentele componente ale expresiei pe care o avea. Vreau să spun că era mai ușor să te minunezi de culoarea roz a obrajilor, de deschiderea nărilor și de umbra mare a genelor. Ea zîmbea, fără să-și arate prea mult dinții, ochii îi străluceau dincolo de dispoziția minunată pe care o vădea un cristalin desăvîrșit. Era îndrăgostită pentru cîteva clipe, cîteva minute sau cîteva ore, nu speram zile. Deodată, spre uimirea mea, am știut ce să fac — să-i zîmbesc un pic, foarte blînd, să reduc mult viteza inițială (așa mi se părea) a gesturilor mele, dar fără să le deformez și, mai ales, fără să șovăi. Ea nu putea ierta unui bărbat de vîrsta mea nici cea mai mică șovăire... Întors spre ea, am luat-o în brațe și abia am strîns-o, apoi i-am dat drumul (nu fără să-mi sprijin o clipă trupul țeapăn de ea). Nu rostisem încă nici un cuvînt, iar vorbele astea mi-au ieșit din gură cu timiditate, spre stupefacția mea : „Mergem la tine sau la mine ?“ Ea n-a răspuns, m-a luat de mînă, a deschis ușa de la camera ei și a închis-o după

ce am intrat. În camera ei a zîmbit mai liber şi arătîndu-şi mai mult dinţii. Apoi s-a dezbrăcat cu o viteză extraordinară şi s-a strecurat în pat. Ca să ajung lîngă ea am redobîndit o vioiciune a gesturilor pe care o pierdusem încă din copilărie. N-am avut nici o clipă de nelinişte în ce priveşte modul de a-mi scoate pantalonul şi încălţămintea. Aruncam totul oriunde. De altfel, ea nu se uita, îşi trăsese cearşaful pînă la păr. Am intrat în pat. Aş vrea doar să spun că nu m-am simţit niciodată atît de liniştit, în acord cu viaţa în asemenea măsură. Mă urîsem atunci cînd stătusem pe culoar, dar acum în pat m-am iubit, vreau să spun că am iubit-o fără să mă mai gîndesc la mine. Nu sînt în stare să folosesc cuvinte reci ca să vorbesc despre o piele caldă, sau cuvinte active ca să descriu înlănţuirile. Cinematograful este şi mai stîngaci decît scrisul. Este o artă de martor la manifestările erotice ale altora, în timp ce adevăraţii amanţi nu-şi văd decît ochii tulburi.

A doua zi am dispărut de la hotel, iar ea a dispărut de la cursul meu. N-am putut să ştiu care dintre noi dispăruse primul. Vreau să spun care luase primul hotărîrea să dispară. Eu o luasem în cursul nopţii, într-o clipă de odihnă fericită, gîndindu-mă că aflasem fericirea absolută. Ştersesem timpul şi nu voiam să-l introduc iarăşi între noi. Dacă aş fi găsit-o în banca ei, nu ştiu dacă aş fi putut rosti o vorbă. M-am uitat la locul ei gol şi nu-i mai regăseam trăsăturile, mi se părea că o mîncasem şi că eram mai vioi, mai inteligent şi mai frumos. Cînd s-a înserat, am uitat de hotărîrile mele înţelepte şi am telefonat la hotel. Mi s-a răspuns că a plecat pe la prînz. Spusese că nu se mai întoarce. Mi-a fost uşor să aflu că părinţii ei locuiau la Dinard, unde erau hotelieri. Pesemne se întorsese la ei. Nu am controlat niciodată. Nu i-am întrebat niciodată pe colegii mei ale căror cursuri le urma dacă se culcaseră cu ea. Mă puteam gîndi tot atît de bine că îşi „colecţionase“ profesorii, sau că eu fusesem singurul. O să rămîn întotdeauna cu o îndoială, iar imaginea lui Carole mă mulţumeşte. Şi într-o ipoteză şi în cealaltă, imaginile pe care le păstrez sînt la fel de puternice şi îmi aparţin pentru totdeauna. Am privit-o

pe Carole timp de 150 de ore de curs de la distanţă şi am petrecut o singură noapte în braţele ei. O să-mi aduc aminte de ea pînă la moarte.

În sacul de dormit alb din camera verde am regăsit-o şi am făcut turul insulei noastre — fiecare amintire e o insulă. M-am simţit fericitul proprietar al unui arhipelag. Aveam insulele mele de Cocos, Marchizele mele, Fecioarele mele. Carole era insula unică şi pustie, dorită îndelung, privită îndelung, şi unde nu acostasem decît o singură noapte.

Şi îmi făcea plăcere să-mi amintesc de ea în toată această noapte, la multă vreme după cele petrecute, în loc să-mi chinui mintea căutînd cum o să ies de pe insula asta de pămînt, de nisip şi de stînci, din casa de pe insulă şi din camera ei verde. Încercam să mă apăr cu viaţa mea. Cînd eram trist şi descurajat puteam răsfoi propriile albume de chipuri.

Camera avea o fereastră la răsărit şi am văzut crescînd lumina zilei, a ultimei mele zile pe insulă, după cum credeam.

DUMINICĂ, LUNI, MARȚI

M-a încercat din nou o veche dorință de a manifesta curaj, de a sfida ziua. Să te scoli devreme, mi-au recomandat părinții mei, să te smulgi din dulceața patului, să renaști repede, drept, după un duș rece. Fără băi moleșitoare. O morală a apei reci și a țesalei. Gîndurile limpezi și pielea înroșită. Fără analize confuze. Acțiune.

Cum e vremea ? Cu neputință să știu privind prin ferestrele verzi. Sar afară din sacul de dormit, deschid fereastra acvariului. Mă simt invulnerabil. Duș în baia modernă a cărei cadă joasă nu-mi place. Îmblînzesc o apă aproape rece. La radio, la ora șapte se cîntă melodii pentru acordeon ; se anunță că centrele de votare se deschid la opt și se păstrează o strictă neutralitate în comentarii. N-o să votez. Léon Borzec va fi informat despre boala gravă a părinților mei. Mă bărbieresc și reușesc să nu mă tai. Intru în camera repetată la nesfîrșit și aleg din dulap niște haine marinărești : un maiou de lînă albastru, o haină de ploaie verde, un pantalon impermeabil verde, ghete cu talpă de crep. Bat scara ținînd în mînă muzica acră și informațiile liniștitoare care mă leagă de lume. Dinapoia ferestrei bucătăriei, hoții de dulciuri, două pisici, mă privesc, două pisici vărgate, lucioase. Dacă mă apropii de ele o să dispară. Mă anunță că sînt acolo, că le-a plăcut masa mea de fiecare zi, că le e foame și că ar trebui să mai las împrăștiată niște mîncare. Deschid o cutie de pește și o duc în grădină. Întors în bucătărie, îmi pregătesc micul dejun. Privesc pe fereastră. Cutia a dispărut. Insula

asta nu-i pustie. Nu ştiu dacă aş păstra pisicile aici, dacă... dacă le-aş surghiuni pe continent, dacă... Dacă le-aş prinde. Ca să le prind, ar trebui mai întîi să le iubesc. Sau să mă prefac că le iubesc. Şi pe urmă n-aş mai putea, sau mi-aş reproşa că nu pot să le surghiunesc.

Mănînc cu poftă, serios, tăind bucăţi mici de pîine cu cuţitul lui de buzunar marca „la mîna încoronată". Le apuc între arătător şi degetul gros, continuînd să ţin cuţitul şi le vîr cu grijă în mijlocul gurii, alternativ cu rotocoale late de salam. Mi-am amintit de vinul alb de sub scară care avea gust de iod azi-dimineaţă. Mănînc şi beau îndelung, încetişor, fără să ascult zgomotul vieţii, pe pastorii protestanţi, pe sceptici, pe pariorii de curse iar pe postul France-Musique, pe oamenii-solişti, osîndiţi să rătăcească veşnic în jurul lumii cu o vioară în mînă, cîntînd în faţa unor săli în extaz. Să bei, să mesteci o hrană cu gust de fier cînd soarele răsare. Puterea radiază o căldură blîndă, gîndurile nefolositoare ies din capul liber. Cobor în port.

Lumea e nouă în dimneaţa asta, adică eu. Punînd piciorul pe *Délie*, îmi şterg opt zile din viaţă. Săptămîna trecută eram în patul meu la Rennes şi nu mă grăbeam să mă duc să votez. Şantierul de la Roscoff fiind închis duminica, nu puteam să-mi iau cuterul decît a doua zi. M-aş fi putut duce la Roscoff sîmbătă, dar aveau loc alegerile. Două zile de navigaţie pierdute, ca să aleg un consiliu municipal ales dinainte, două zile pierdute din cauza unor vechi idei civice. Dacă n-aş fi venit la Roscoff aş fi ţinut un curs despre Dorat şi două cursuri despre Baïf. N-aş fi cerut suprimarea acestor trei cursuri pentru motive personale — pe care decanul mi-a aprobat-o numaidecît, cu o mică sclipire în ochi, surprins că nu explic *motivele mele personale*. Ceilalţi aşa fac. Decanul îmi e prieten şi se fereşte să încarneze legea şi autoritatea. Dacă i-aş fi spus că am nevoie de opt zile pentru o scurtă călătorie de dragoste, ar fi fost mulţumit de libertatea mea spirituală. Nu ştiu de ce, n-am îndrăznit să-i vorbesc despre iahtul reparat. Telegrama mea avea să-i apară ca o lipsă de încredere şi mai mare ; n-o să creadă în povestea asta cu părinţii bolnavi. Poate o să-i scriu, ca să-l las să ghicească un crîmpei de adevăr. I-aş vorbi de o experienţă pe care trebuie s-o continui, o experienţă de dezintegrare („n-o

pot opri, procesul s-a declanşat şi am pierdut controlul asupra lui. Un bărbat, domnul LM poate hotărî rezultatul final. Nouă integrare sau eliminare a deşeurilor".)

Sînt gînduri între pămînt şi puntea iahtului. De îndată ce nodurile alunecă şi se desfac, îmi redobîndesc libertatea şi noutatea. Nu ridic pînzele, folosesc motorul la putere redusă. Marea e ca untdelemnul. Cap spre vest. Merg de-a lungul stîncilor ce înconjoară portul, apoi de-a lungul celei verticale de sub poteca pe care am înaintat ţinîndu-mă cu mîinile. Nu recunosc insula — ea apare acum ca o navă înaltă cu prora scobită. Nu există vreo plajă sub rotunjimea dinspre apus a migdalei. Marea vine să bată direct soclul. Pe partea de miază-noapte, la tribord, stîncile urcă la asaltul platoului. Cu toate astea au coborît de pe el, coloane rupte, blocuri azvîrlite, ruine.

O intrare îngustă se deschide în magma stîncoasă şi duce la un mic golf, ambele invizibile de sus. Profitînd de marea staţionară, o strecor aici pe *Délie* cu viteza cea mai redusă. Golfuleţul-port este un pic mai mare decît cuterul. Este un fel de pîlnie de nisip. Două stînci de o parte şi de alta o să mă împiedice să întorc. N-o să pot ieşi de aici decît mergînd de-a-ndaratelea. Ar trebui să plec numaidecît. Peste cîteva minute o să fie prea tîrziu ; va trebui să aştept douăsprezece ore şi douăzeci şi cinci de minute pînă o să am iarăşi o maree care să-mi îngăduie *poate* să plutesc. Dacă mareele scad în amplitudine, risc să rămîn înghesuit aici cincisprezece zile, şi asta-i o prinsoare prostească. Totuşi rămîn nemişcat pînă cînd marea în reflux face să eşueze vasul pe nisipul golfuleţului, la cîţiva centimetri de creasta uneia dintre stînci. Mă predau. *Délie* este cu totul invizibilă de pe mare. Nici un pescar nu-i atît de nebun încît să folosească locul ăsta de ancorare. Ei îşi pun vîrşele lîngă ciucurii stîncoşi exteriori.

O iau din loc, mergînd cu picioarele prin apa în reflux, dar e prea adîncă, sau ghetele mele sînt prea scurte ca să pot spera să ocolesc stîncile pe nisip şi să ajung pe dunele de la răsărit. Trebuie să mă caţăr gîfîind pe pletele algelor, pe bicele himantaliilor, pe băşicuţele ierbii de mare, sprijinindu-mi picioarele pe concreţiunile de melci. În afară de zona pelagică, deasupra nivelului celor mai înalte maree, viaţa animală şi

vegetală părea că se oprește brusc. De fapt, lichenii încep să păteze stîncile cu negru și cu roșu, pescărușii își fac cuiburile în adîncituri, și cred că văd în depărtare o colonie de păsări albe.

Sînt un animal neîndemînatic, puțin adaptat, greoi, cu extremitățile moi. Ascensiunea mea în zig-zag nu s-a realizat decît prin voință, teamă și reflecție. Deslușesc culoarele favorabile, hornurile pe măsura mea, scările potrivite pentru pasul meu, marginile accesibile. Pe poteca de pe coasta de sud, indicatorul fixat în stîncă arăta drumul de urmat chiar atunci cînd nu exista nici un drum. Pe peretele de pe coasta de miază-noapte (LM n-a venit niciodată pe drumul ăsta de sinucigaș să se scalde !) nu există nici o urmă omenească, nici crampoane, nici săgeți pictate. Pe o platformă pe care mă pot odihni, găsesc urma unei lupte pe viață și pe moarte : niște pene, scheletul unei păsări mari, poate un albatros.

Mai departe, la aceeași înălțime, luînd-o spre răsărit pe un drum care cobora, deranjez o colonie de pescăruși și ajung la cuiburile lor lipicioase. În sfîrșit, un drum se deschide, și un pic de nisip apare pe o pantă mai omenească. Mă opresc aici, mă întind cu aceeași ușurare ca pe poteca de la miază-zi, după trecerea dificilă. Mîine va trebui să trec pe același drum, de îndată ce răsare soarele, să cobor spre *Délie,* invizibilă, să nu scap Popasul pescărușilor, terasa Albatrosului, desenele în stilul lui Poliakov pe care le fac lichenii, și să mă scufund în vegetația mucilaginoasă.

Mai sus, la sosirea pe platou, desenez o săgetă pe nisipul amestecat cu pămînt. Regăsesc bila de agatăochi, de unde se poate observa toată marea. Vreo treizeci de ambarcațiuni în toate direcțiile, aproape și departe. Patru dintre ele m-au văzut cu siguranță urcînd peretele.

Mă întorc foarte repede *acasă,* îmi scot hainele impermeabile care n-au rezistat stîncilor. Recunosc starea în care mă aflu, pe jumătate golit, lipsit de orice sentiment adevărat într-o lume fără sens. Îmi amintesc că asta e totodată lumea de duminică, în care oamenii rătăcesc pe drumurile pămîntului și mării fără vreo ra-

ţiune necesară, ci ca să se plimbe, să-şi irosească timpul. Insula asta nu mai e pustie. Fiecare dintre aceste treizeci de ambarcaţiuni poate să acosteze ca şi mine, evitînd să vadă panourile de interdicţie. Mă tem de apariţia unei familii de navigatori apatici, cu coşul de merinde la subsuoară. Trebuie să închid iute casa, uşa cea mare s-o încui de două ori, pe cea mică s-o ferec cu zăvorul, să trag storurile de la parter. Sus, dacă stau la distanţă mai mare de ferestre, n-o să mă poată vedea. Le cedez insula în întregime.

Mă refugiez în sacul de dormit suedez din camera-acvariu şi las geamul deschis ca să aud glasurile.

Cu mîinile zgîriate de stînci, cu creierul moleşit de aerul de miază-noapte, fericit că scăpasem dintr-o ascensiune primejdioasă, ruşinat că-mi părăsisem cuterul, mă odihneam în căldura animală a pufului de raţă marină, soi de raţă hiperboreană, pasăre nu prea îndepărtată de pescăruşii mei. Aşteptam în locul cel mai cald cu putinţă, plutind, nepăsător faţă de tot ce nu era sînge circulînd, iar orice ameninţare era înlăturată de existenţa zăvoarelor. Şi simţeam un fel de disperare din ce în ce mai vădită, tot mai puţin prefăcută. Redobîndeam sentimentul profund al propriei mele neputinţe de a trăi ca ceilalţi, de a cunoaşte aceleaşi nelinişti, aceleaşi bucurii şi aceleaşi indignări. Aveam vreme să mă gîndesc la ele, analizînd mai întîi cu mai multă fineţe diferenţele materiale între soarta mea şi cea a altuia : n-aveam copii, maşină, televizor, nici măcar combină muzicală. Nu mă interesa decît tăcerea şi s-o sfîşii uneori cu brutalitate. Nu-mi plăceau discurile, religia sunetului solitar şi desăvîrşit. Îmi plăcea să surprind cîte o muzică venită de departe, de parcă auzeam muzicanţii de pe străzi sau vreun cuartet înapoia storurilor pe jumătate lăsate ale unei case romantice. Îmi plăceau trenurile şi iresponsabilitatea, îmi plăcea să vin la Paris pe două zile, să văd zece filme şi să le revăd încet în minte, fără să le amestec, să le derulez aproape imagine cu imagine. Copiii pe care nu-i avusesem îi regăseam în amfiteatre, cam prea mari, cam prea inteligenţi sau zăpăciţi în mod grotesc. Predau şi un curs de literatură franceză într-un

colegiu particular — maî există încă aşa ceva la Rennes — unor băieţi de paisprezece ani care mă ascultă cu un fel de neatenţie plictisită. Pentru ei s-a ales de acum o viaţă de pură utilitate, iar ei se „închid“ faţă de orice nu e reprezentare raţională. Eu încerc să le arăt că omul şi-a construit minuscula lui organizaţie necesară în mijlocul unui univers de hazarduri şi că poezia — cea pe care o iubesc — este singura reprezentare fidelă a sufletului omenesc. Ei preferă ficţiunea ştiinţifică. Eu le spun că în filmele şi în benzile astea desenate nu e vorba decît de o agravare a unui model de societate care există deja. Crearea unui model cu adevărat nou e imposibilă pentru un spirit uman. Utopiile sînt sărace. Ei înţeleg uneori prea bine. Descoperă că sint condiţionaţi, stăpîni ai unui teritoriu un pic mai mare decît cel al calului orb care scoate apa din puţ. Unul dintre ei m-a întrebat dacă poate fi socotit mare poet un om care a izbutit să-şi înmulţească circuitele cerebrale. Eu îi răspund că poate fi foarte asociativ şi totuşi să nu zămislească decît imagini lipsite de frumuseţe. „Creierul uman poetic, le spun, este un creier paranoic (explic cuvîntul). Nu există nici o poezie în ordinatorul care-i ştie pe de rost pe toţi poeţii şi toate cuvintele limbii, poezia există în cea mai măruntă emoţie convulsivă.“ Explic termenul *convulsivă,* fără să vorbesc despre Breton.

Încerc să-i fac să înţeleagă un act poetic simplu. Primul copil care, trecînd pe lîngă un rîu, născoceşte aruncarea unei pietre plate paralel cu suprafaţa apei este un fel de poet. E inspirat de orizontală, de un tremur al undei. A doua oară este vorba de un joc încă poetic. Dacă le arată altora descoperirea lui, toţi copiii din lume o să facă rotocoale cu pietre la suprafaţa apei. Poet va rămîne pentru totdeauna cel care a îndrăznit primul această întîlnire explozivă a pietrei cu apa.

Nenorocirea vieţiii mele venea poate de acolo că nu înfăptuisem decît foarte puţine acte poetice. Spun acte, nu scrieri. Actele îmi par mai importante şi totodată mai dificile. Ele lucrează şi acţionează asupra naturii şi

asupra ființei. Un copil care vrea să pună un picior pe fiecare margine a trotuarului, indiferent de lungimea acestuia, încearcă un act poetic : să confere lumii propria lui dimensiune. Dar rațiunea invadatoare îngheață, puțin cîte puțin, toate izvoarele răcoroase. Iar apoi, picioarele noastre mari ne îngăduie cu ușurință să facem pașii cei mai inegali. Am ținut întotdeauna ochii deschiși, afară, pe stradă, pe cîmp, spre mare, spre cer ; am întîlnit multe subiecte poetice : broaște pe flori de nufăr, copii singuri la țară, nori tiviți cu soare, păsări cu paiul în cioc, dar n-am avut chef să le închid într-o scriere care n-ar fi fost decît o repetiție. Actul era înfăptuit de alții, de la broască la pasăre : cu toate acestea, mă mira faptul că el nu era poetic pentru autorii lui. Broasca nu se minuna că stă pe un nufăr, nici pasărea că duce un pai ca să-și clădească cuibul. Norul îndura soarele care era primejdios pentru condiția sa de nor. Copilul nu era conștient de singurătatea sa. Dacă ar fi privit înfricoșat în juru-i, actul poetic ar fi dispărut. Ceea ce mă entuziasma cînd îl vedeam era utopia figurată, nevinovăția în mers, într-o lume goală. El nu mai avea nevoie de părinți. Mergea singur, liniștit, încrezător. Era frumusețea dinaintea convulsiei. Dacă ne întoarcem acum la lumea noastră de lupi la pîndă, de picioare strîmbate pe căi bătute, de drumuri asemănătoare pe care te rătăcești, de nopți înghețate de spaima de moarte pentru inimile slabe...

Dar închiriasem o cameră la hotelul lui Carole și stăteam rezemat în coate la balcon, fugisem înaintea polițiștilor cu o poșetă în mînă și mă plimbam gol prin salon, înaintea sosirii prietenilor maică-mi. Și mai ales, debarcasem pe insulă, forțasem ușa casei și legănasem în brațe un homar mort. Încă nu știam că aveam să scriu pentru tine povestea celui mai mare act poetic al meu și că, scriind-o, o să mă silesc să redobîndesc toate luminile vieții mele, ca să ți le ofer și să mă accepți aureolat astfel.

Astfel, încă mai șovăiam, treceam de la un studiu care mă interesa (asupra naturii actului poetic) la simpla enumerare a momentelor vieții mele în care străbătusem

oglinda. Te uitam din ce în ce mai mult, LM, şi te întorceai brusc în primul plan al gîndului meu, fiindcă avusesem inteligenţa — sau nebunia — de a-mi încredinţa soarta mîinilor tale. Puteam eu să mă agit multă vreme la capătul unui lanţ uşor, nevăzut, lung, aproape nesfîrşit, el avea să mă aducă totuşi la tine, lîngă ochiul tău de fotograf.

Uitasem în enumerare unul dintre ultimele acte poetice. Fără îndoială fiindcă nu eram prea sigur de coloratura lui. De ce dracu' (sau Dumnezeu) o dusesem pe *Délie* într-o fundătură şi, deşi îmi dădusem limpede seama, de ce aşteptasem ca marea să se retragă şi cuterul să eşueze ? Nu ştiam dacă o făcusem ca să-mi scurtez lanţul nevăzut, sau ca să mă unesc mai strîns cu insula.

Lăsasem demult carnetul din ianuarie '77 în buzunarul canadienei, şi canadiana pe un scaun. M-am dat jos din pat şi am ieşit din camera verde. Era o plăcere mereu nouă să acţionez într-un mod aparent discontinuu : după această lungă întoarcere în timp a lui Gilles Laborde, poet şi profesor de poezie, studierea scrierilor lui LM pentru descifrarea şi prevederea comportării lui. Am înaintat prevăzător în camera cu peretele nesfîrşit, fiind atent să nu intru în cîmpul vizual al vreunui plimbăreţ care ar fi avut cutezanţa să pătrundă pe terasă. Am presupus totuşi că n-ar putea să stea acolo multă vreme fără să facă nici cel mai mic zgomot. Am ciulit urechea şi am perceput şuieratul obişnuit în tufişuri şi în dragonieri. Zgomotul corespundea pe deplin mişcărilor pe care le puteam observa : vîrfurile a doi copaci se înălţau şi se legănau la înălţimea ferestrei. Nici cel mai mic sunet de origine umană. Tocmai înaintam spre fereastră, asumîndu-mi riscul de a fi văzut de un intrus tăcut, cînd s-a produs unul dintre acele renumite evenimente poetice. Un băieţel de vreo zece ani se căţăra pe trunchiul unui dragonier şi privirea lui a întîlnit-o pe a mea. N-am stat pe gînduri nici o clipă şi am făcut cele mai vesele strîmbături. Îmi veneau cu uşurinţă din vîrsta mea cea mai fragedă. Copilul a părut uluit, aproape scandalizat, de parcă vedea ceva obscen. A coborît în

grabă, tot fără să facă nici cel mai mic zgomot, dar am auzit țipetele furioase ale unei femei, plesnitura unei palme. Mi s-a părut că băiețelul tace, fără să-i spună ce văzuse.

Incidentul acesta mărunt m-a înveselit. Am luat din canadiană carnetul și am căutat un loc unde puteam continua să fiu vesel. Pentru mine e o stare atît de prețioasă, încît fac tot ce pot ca să n-o pierd. Păstrez expresia veselă a gurii, îmi mijesc ochii cu bunătate și mă minunez de situație : „Ah, ce mutră făcea băiețelul ! Ah, ce mutră făceam și eu ! Ah, ce frică i-a fost ! Ah, ce palmă a încasat !"

O clipă de mirare că nu m-a pîrît. Am găsit o explicație — siguranța lui că n-avea să fie crezut și că o să încaseze altă palmă, așa că am luat-o de la început : „Ah, ce mutră..." Au fost și variante. Mi-am închipuit amintirea pe care avea s-o păstreze copilul de la acel cap care se strîmba în fundul unei camere, tulburarea pe care, din cauza asta, avea s-o aibă în viață. Nu era de rîs.

Încă mai rîdeam, dar altfel, a batjocură, și ca să ajung la veselia sinceră trebuia să-mi închipui figura lui mirată, gura deschisă în formă de O. Am intrat în camera fetei moarte și n-am socotit-o destul de veselă pentru starea mea sufletească. Nu m-am oprit nici la camera cu ochiul de geam înlocuit, nici la camera verde. Nu voiam să cobor la parter. La etaj nu mai era decît un cabinet de toaletă. M-am așezat acolo pe scaun, rîzînd și mai tare. Găsisem un loc strașnic ca să te citesc, dar am întîrziat clipa deschiderii carnetului. Am privit locul care nu mi s-a părut potrivit nici pentru bucurie, nici pentru durere. Îl comparam adesea cu cabina unui chiromant. Stăteam pe scaun ca Pitia pe tronul ei, sau ca peștele din iad al lui Bosch, pe care-l văzusem la Marthe Loualch, cu o cratiță în cap, așezat pe un scaun cu fundul găurit. Cabinetul de toaletă al camerelor lui LM avea culorile roșu și verde caracteristice și orașului Pompei, și care se observă pe panoul din dreapta al tripticului *Grădinii deliciilor*. Iadul verde de frică și roșu din cauza focului cu alburi livide și cîteva albastruri de gheață. Stînd deasupra unei găuri care se deschidea spre măruntaiele pămîntului, pămîntul insulei, făceam să comunice spațiul meu interior cu un buzunar

septic din care se scurgea o apă limpede. Toţi locuitorii casei acesteia, străbunii Mattius îndepărtaţi, frumoasele străbune din tabloul lui Ravenot, băutorii de ceai din primul album, fata moartă, Gisèle, Laurent, iubitele lui veniseră în fiecare zi a trecerii lor pe aici să-şi aşeze enigma lunară a feselor lor albe pe luneta văzătoare. Acum sila faţă de vechile gropi de făcut nevoile, adevărul acestora făcuseră loc porţelanurilor cu coturi. Şarpele unui sifon se aşeza între om şi bacterie. Nu mai voiam să vedem vibrionii descompunerii, miliardele de cironi coprofagi nevăzuţi ridicînd încet masa scîrboasă. Şi, inventînd mişcarea acestei fraze digestive, încă mai rîdeam de vechea mea batjocură.

M-am ridicat indignat de pe scaun şi m-am îmbrăcat cu un fel de furie. Fiindcă rîsesem şi îmi bătusem joc zărisem abisul în care cădeam, ce mi se părea mai primejdios decît locul descompunerilor fecale. Dacă mai continuam să mă zbengui astfel, să mă joc de-a prizonierii, de-a asediaţii, să mă predau eu însumi justiţiei, să spun că o să acţionez ca un poliţai şi să mă port ca un vinovat, mă îndreptam direct spre un loc de descompunere mentală. Am avut întotdeauna tendinţa de a mă nimici singur şi n-am învinovăţit pe nimeni de prostia asta. Ca să afirm şi să întăresc o putere nouă, am coborît la parter, am deschis uşile de la intrare şi cîteva storuri. Nici o ameninţare nu mă pîndea, puteam pleca a doua zi, înainte de sosirea ta, şi asta dintr-un loc atît de ascuns, încît puteai veni în port, iar eu mă puteam îndepărta de insulă fără să ne fi văzut. Îmi rămîneau destul de multe lucruri de făcut, ceea ce mă bucura. Între scotocit şi lecturi neterminate n-avem nici un minut de pierdut. Luminasem puternic, personajul din umbră şi nu mai rămînea decît omul luminii. Am mers pînă acolo că am ieşit pe terasă ca să miros cu încîntare umflîndu-mi pieptul mimoza ale cărei inflorescenţe sferice se dilataseră la maximum şi răspîndeau cel mai îmbătător parfum. Am inspectat de aproape dragonierul pe care se căţărase copilul, de parcă trunchiul ar fi putut păstra vreo urmă, dar oricine ştie că indicii dintr-astea nu există decît în romanele poliţiste. Am găsit totuşi semnul cel mai vizibil al trecerii copilului, o şepcuţă pe care o pierduse, pe-

semne, în timpul primei părți a ascensiunii, fiindcă eu îl văzusem cu capul descoperit. Maică-sa, împărțitoarea de palme, nu observase pierderea șepcuței, fiindcă i-ar fi dat două palme, sau i-ar fi scăpat de pe buze o observație acră, iar șepcuța ar fi fost luată. Deci aveau să se întoarcă, și îmi promiteam să liniștesc copilul arătîndu-mă pentru o clipă în pragul ușii. Dacă cineva mi-ar fi spus că purtarea mea e incoerentă, m-aș fi mirat, dar m-am gîndit la asta timp de o clipă. Acționam conform impulsurilor mele succesive. Important era să cred în ceea ce făceam, chiar în clipa cînd acționam. Totodată, m-am gîndit că de a doua zi chiar, cînd mă voi fi pus la adăpost de o întîlnire cu LM, aveam să încep să scriu tot ce făcusem și gîndisem de la sosirea mea pe Albatros, și eram ispitit să joc rolul unui al treilea personaj, neutru, în afară de personajul negru și de cel alb.

Gilles Laborde cel ce se întorcea în casă era un bărbat din nou activ, curajos, care rămăsese vesel și avea să-i înapoieze și copilului veselia, care începea iarăși să se întoarcă spre LM, păstrînd din ultima sa trecere în umbră un sentiment al principiului său nemuritor.

M-am hotărît să mă duc să stau în camera ta de lucru, la biroul tău, dar ducîndu-mă, am deschis ferestrele ale căror pervazuri erau pline de cărți, și am stat o clipă în biblioteca străbătută de un curent de aer. I-am văzut chiar pe Paul și Virginia agitîndu-se un pic pe tavan și a trebuit să fac un mare efort ca să nu examinez fără zăbavă ultimele cinci rafturi ale căror titluri încă nu le putusem citi.

Deci, m-am așezat la biroul tău, cu sentimentul că de-acum examinasem (termen preferabil cu mult lui „răscolisem“) conținutul tuturor sertarelor. Dar mai rămînea unul, în dreapta, sub cel în care descoperisem scrisorile lui C și perlele din colierul ei. Era destul de firesc să fi uitat de el. La prima vedere — fiindcă îl deschisesem o clipă, prima oară cînd mă interesasem de birou — era plin de hîrtie albă de formatul colilor de mașină, de plicuri de toate felurile, și nu părea mai interesant decît sertarul unui papetar. Am privit mai îndeaproape și am descoperit, lipită de peretele sertarului, o cutie cu indigo și carnetul tău cu adrese.

Mi s-a părut că dădusem peste o comoară. Dintr-o singură aruncătură de năvod aveam numele, adresele şi numerele de telefon a cinci sute de persoane care te cunoşteau şi puteau vorbi despre tine. Închipuie-ţi emoţia unui istoric care a pus mîna pe un document atît de preţios ; tu te gîndeşti mai curînd la bucuria poliţistului care visează la toate verificările pe care o să le poată face.

Am răsfoit carnetul foarte repede. Am putut să văd că LM aparţinea speciei de oameni meticuloşi care îşi scriu propriul nume şi adresa la începutul tuturor agendelor şi carnetelor. Gisèle Mattius figura acolo pur şi simplu sub numele Gisèle şi locuia, aşa cum îmi închipuisem, între Meaux şi Paris, la Juilly, satul vestitului colegiu. Mi-o închipuiam pe Gisèle retrăgîndu-se cu Philippe şi Emma într-un sat unde se putea consacra educaţiei lor. Un fel de reacţie puritană, faţă de purtarea scandaloasă a tatălui. Laurent vizita cu regularitate noul cuib şi îl ocrotea cu străşnicie pe al său. Philippe şi Emma nu mai veneau pe insula Albatros. Am hotărît să-i uit.

Am rezistat tuturor celorlalte curiozităţi : ce personaje publice cunoştea ? Care era numele lui C ? Notase oare telefonul lui Stéphanie Ullström ?

De fapt, nu voiam să-mi stric plăcerea. Descoperirea carnetului tău de adrese, cu puţin înainte de a părăsi insula, mi se părea o prevestire minunată. Fireşte, îl luam cu mine, fiindcă nu puteam concepe să părăsesc o colecţie atît de minunată de urme. O să iau carnetele, scrisorile lui C şi adresele. Ca să fiu sigur că nu le uit, am urcat un etaj ca să pun repertoarul (şi carnetul) în buzunarul canadienei tale.

Înainte de a mă întoarce în birou, am aruncat o privire afară, ca să văd dacă şepcuţa e tot acolo. Nu mai era. Copilul sau maică-sa o luase în timp ce eram pe scară. Faptul ăsta m-a necăjit mult şi am înaintat un pic pe drumul spre port. N-am văzut nici pe mamă nici pe copil, ci barca lor, în locul unde se aflase *Délie* cu cîteva ore mai înainte. Era o banală barcă cu motor. Un bărbat îi aştepta. M-am întors repede şi am urcat spre platou. Nici de acolo nu i-am văzut şi asta a fost o senzaţie extrem de neplăcută. Nu puteau fi decît ascunşi între casă şi faleza de deasupra grădinii de legume. Sau intraseră pe dru-

meagul care se îngusta. Nemaivăzîndu-i în grădină, m-am dus să-i aştept la cotitura în formă de agrafă, unde începea poteca. Era cu neputinţă ca un copil împreună cu maică-sa să fi trecut ca mine pe deasupra golului prin forţa braţelor. Am aşteptat cîteva minute şi, nevăzîndu-i că se întorc, mă pregăteam să plec în căutarea lor, cînd am auzit motorul bărcii. M-am repezit spre port, dar barca se şi îndepărtase de chei, iar mama şi bărbatul care conducea îmi întorceau spatele. Copilul, în picioare, mă vedea. Nu putea să-mi facă semn, fiindcă maică-sa îl privea. Am ridicat eu braţul ca să-l salut, încercînd iarăşi să mă strîmb. Era destul de greu, fiindcă nu izbuteam să înţeleg de ce unghi mort profitaseră ca să treacă fără să-i pot vedea. Necrezînd nici în invizibilitatea lor vremelnică, nici în ubicuitatea lor, mă întorceam la vechea idee că există o peşteră sau o trecere. Fără îndoială, exista o scară directă între casă şi port.

I-am găsit cu uşurinţă intrarea, înapoia tamarinilor. Împingeai pur şi simplu un grilaj şi intrai. Înăuntru se vedeau limpede nişte plăcuţe de aerisire care dădeau un pic de lumină. Nu-mi plac subteranele de genul ăsta, aşa că m-am grăbit să urc treptele alunecoase. Înainte de a se întuneca pe deplin, am reperat lumina fosforescentă a unui comutator şi am apăsat pe el. S-a aprins o lampă slabă, care lumina atît cît să-mi arate trapa de ieşire. Am împins-o cu uşurinţă şi m-am pomenit într-una dintre pivniţele casei.

Astfel, ca să plece, mama şi copilul intraseră în casa pe care tocmai o deschisesem şi coborîseră în pivniţă. În clipa cînd începeam să-i caut pe drum, ei erau la cîţiva metri sub picioarele mele. Desigur, cunoşteau locurile, şi m-am gîndit că mama era, pesemne, femeia care intra în casă, atunci cînd LM lipsea de pe insulă. Nu puteam explica altfel curăţenia parchetului, a suprafeţelor de lemn şi de sticlă. Prevenită de prezenţa mea de către pescarul de homari, profitase că-i duminică pentru a veni să vadă despre ce-i vorba. Găsind casa închisă, se îndepărtase fără îndoială ca să încerce să zărească ceva pe ferestrele de la etajul întîi. În vremea asta, copilul se urca în dragonier şi mă descoperea. Nu-i spunea maică-si, care se

întorsese să-l caute, şi-l pălmuia. În timp ce rîdeam, ea îl ducea spre platou, nădăjduind să mă vadă. Descoperind că fiu-său îşi pierduse şapca, se întorsese furioasă ca s-o caute, o găsise jos lîngă dragonier şi văzuse uimită că uşa era deschisă. Intraseră tiptil (eu eram pe scară). Zgomotul greoi al ghetelor pe lemnul treptelor îi înfricoşase, au coborît în pivniţă şi au trecut prin subterană. Eu observam dispariţia şepcii şi-i căutam pe copil şi pe mamă. Fireşte, nu-i puteam vedea la şase picioare sub pămînt etc.

Era vremea să plec. Poate în seara asta, la mareea de 19,35, dacă găseam un far bun ca să evit stîncile.

Rămîneau atîtea lucruri de făcut, şi, în primul rînd, să-mi şterg din minte vizita îngrijorătoare a femeii de serviciu. Înainte de apariţia băieţelului eram pe cale să citesc cîteva pagini din carnetul lui LM. L-am luat din canadiană şi m-am întors să stau în camera sa de lucru, dar în loc să mă aşez la birou, am ales fotoliul de colţ între fereastra de la est şi cea de la sud. Nu-i o precizare nefolositoare. Piciorul drept din faţă al fotoliului s-a rupt şi m-am pomenit în genunchi. Mi-am amintit de scaunul din salon pe care-l desfundasem cînd scosesem din cui tabloul lui Ravenot. Ar trebui să încerc să repar scaunele astea două, sau cel puţin să le aranjez, astfel încît LM să le rupă el însuşi mai tîrziu, în mod normal de data asta.

Căzînd odată cu mine, carnetul s-a deschis la ultimele pagini scrise.

CITIT cartea lui Dansel despre şoareci. O minune !
Cum au venit pe Albatros ? Nu înot.
De pe barca mea, într-o zi,
tîrziu, noaptea, o şoricioaică şi un şoarece debarcă.
Aleargă un pic cu nasul în pămînt şi în vînt,
găsesc scara dinapoia tamarinilor,
urcă. Trapa e prost închisă, se instalează.
Era şi timpul ! Şoricioaica fată
zece şoricei,
sau nu ştiu cîţi.
Mişună. Mănîncă pîine, şuncă
şi legumele din grădină, pantofii mei, un volum din

Istoria Universală.
Apoi dispar.
Cine a dus cele două pisici ?

Plec mîine. De ce ?
Să rămîn tot aici, să mă ascund pe drumul necazului
cînd vine mîncătoarea de pulbere.
Să mor înghițit sfîșiat de cormorani
Plec mîine la Juilly, în zona
de cîmpie a Franței, să-mi sfîșii inima
să mă culc să mă culc cu Gisèle. Fericire pînă la primul
cuvînt acru.
Apoi pătuțul în seră, mesele de seară în tăcere.
Contemplarea copiilor.
Dacă ar putea sta nemișcați
și să nu vadă că-i privesc,
că sînt fascinat de pielea lor catifelată !
Îmi place cînd își fac temele,
cu capetele aplecate.
N-am nimic să le spun, doar să-i văd
să-i văd pînă cînd
îi stingheresc pe toți
pînă cînd
nu-i mai iubesc
niște oarecare
eșuați acolo
la întîmplare
adio
Dumnezeu
locuiește
locuiește altundeva
în trupul unei alte femei.
Și totul o ia de la capăt iarăși, pînă cînd
totul plesnește
și asta e insula Albatros
în martie !

Am găsit că au oarecare farmec acești demoni conjugali. Și am simțit mai multă prietenie pentru LM, care-i un fel de frate, un neiubit, un neiubitor, un sărman. Cu cît LM îmi plăcea mai mult, cu atît mai mult mă temeam

să-l întîlnesc și să-i displac dintr-o neînțelegere. Pînă cînd o să-mi scriu lunga mărturisire o să treacă prea mult timp. Ar trebui să las o notă foarte scurtă acolo pe birou. Am scris : „Laborde, Gilles, de cincizeci de ani, profesor de literatură franceză a secolului al XVI-lea la Facultatea de litere a Universității din Rennes, corespondent al altor universități, nu prea mai crede în ceea ce predă. Îi mai place să vadă figurile studenților lui, ar vrea să-i ferească de prostie, nu știe cum să facă. Anarhist blînd, în stare să comită acte de violență. Are un iaht, *Délie*, a ajuns pe insula Albatros luni 14 martie 1977, a debarcat refuzînd să vadă, sau nevăzînd panourile de interdicție, a intrat în casă pe fereastră. Gest neobișnuit la el, dar a mai comis și alte «gesturi poetice» de acest gen, deși foarte deosebite, și care nu atentau la proprietatea privată. Avea de gînd să plece numaidecît, dar s-a încrustat aici, mai ales din clipa cînd l-a descoperit foarte încet pe LM, fotografiile lui, scrierile lui, urmele lui (încă n-a citit, după o săptămînă, un carnet în întregime). Dacă îi poartă hainele, îi bea vinul, îi citește scrisorile, n-o face nici din indiscreție, nici dintr-un fel de adorație religioasă ; este mai curînd o încercare disperată de a găsi un punct de ancorare în lume. A descoperit bila de agată, scobiturile din dune, scara dinapoia tamarinilor, drumul îngust, *înainte* de a fi condus la ele de scrierile lui LM. S-a culcat cu Marthe Loualch *după* ce a citit un rînd din carnet. L-a mințit pe decanul său ca să-și scuze absența. Soarta lui depinde în întregime de reacțiile lui LM. Acceptă toate consecințele faptelor lui. Scrie o mărturisire. LM nu va avea știri de la GL mai înainte de a trece cîteva săptămîni necesare pentru redactarea acestei pledoarii autocritice care va fi completă. Orice acțiune întreprinsă împotriva lui GL, înainte de a cunoaște rațiunile profunde ale unor fapte în aparență și legal condamnabile, ar dovedi, cu siguranță, lipsă de omenie.

Anexez un cec care acoperă prețul mărfurilor consumate (conserve, vin, păcură, electricitate, apă) și cheltuielile de reparare a două scaune (unul în birou, altul în salon) și înlocuirea unui pantalon impermeabil verde, rupt în stîncile din nord. Carnetele și scrisorile n-au fost

luate decît pentru a duce la capăt o cercetare. Ele vor fi înapoiate, ca și pantalonul, pantofii, canadiana pe care am fost silit să le iau, hainele mele nemaifiind în stare de purtare. GL se scuză că a ars fotografiile domnișoarei Stéphanie Ullström goală, deghizată în Falconetti, ale lui Dita Parlo, Jean Harlow etc. A cedat unei toane, ar fi prea complicat de explicat aici de ce.

Firește, GL afirmă că e în plenitudinea tuturor facultăților sale. Desigur, în măsura în care fiecare dintre noi, închis în propria-i paranoia, poate contura un peisaj obiectiv al persoanei sale mentale.

Scris pe insula Albatros, duminică 20 martie la prînz".

Scrisoarea mi s-a părut corectă, țicnită cît trebuie, și, fără îndoială, cam prea patetică. Am pus foaia desfăcută pe birou sub o scrumieră în formă de anvelopă destul de caraghioasă, dar care trebuie să fi fost încîntătoare prin anii cincizeci. Cecul de despăgubiri o să-l completez ceva mai tîrziu. De altfel, pe unde s-o fi rătăcit carnetul meu de cecuri ? Și portofelul meu ? Și banii mei pe care-i port întotdeauna într-un buzunar al pantalonilor, cel din stînga sau cel din dreapta ? Am dat de bani în buzunarul pantalonilor lui LM pe care-i purtam în noaptea cînd fusesem la Roscoff. În ce vestă transferasem portvizitul și carnetul de cecuri ? De fapt, nu purtasem haină, doar pulovere și o canadiană. Nu erau în canadiană. „I-am ars odată cu hainele mele, m-am gîndit. Iată-mă fără acte și doar cu banii lichizi care-mi rămîn. N-o să ajung departe." Asta mă lăsa destul de nepăsător. Chiar aș spune că m-am simțit mai ușor.

N-aveam de gînd să părăsesc propria-mi persoană și ceea ce regulamentele numesc „identitatea mea", adică faptul de a fi eu însumi și de a nu putea fi confruntat cu altul. Îmi era perfect egal că ceilalți n-aveau nici cea mai mică dovadă că eu sînt Gilles Laborde, profesor, locuind la Rennes, pe strada d'Antrain nr. 8. Știam eu, și asta era de ajuns. Fiecare dintre gîndurile mele, dintre amintirile mele îmi garanta personalitatea. Domneam asupra universului meu interior ; îi recunoșteam pînă și incoerențele și toate zonele de umbră. Am protestat întotdeauna împotriva obligației de a-mi prezenta

„actele“ la vreo graniță. E destul să mă întrebe cine sînt, și eu spun. Pungașii au toate hîrtiile necesare. Adesea îmi închipui o lume deschisă și accept ideea că sînt primul ei cetățean, cel care se plimbă fără dovada că este identic cu el însuși.

În ceea ce privește banii, simplu : era de ajuns să mă prezint la agenția mea personală, să cer un cec și îmi puteam retrage toți banii din cont, douăzeci de mii de franci, cred, lest mizerabil pe care l-aș putea duce cu ușurință în buzunarele pantalonilor, douăzeci de bancnote de cinci sute în stîngul și douăzeci în dreptul, destul ca să-mi ajungă din belșug pe timpul de care aș avea nevoie ca să scriu, într-un hotel modest. Iar hotelierul s-ar mira că scot în fiecare zi altă bancnotă de cinci sute de franci ca să-mi plătesc pensiunea. Ar crede că are de-a face cu un om care se bucură în tihnă și cu modestie de roadele unui furt mărunt. Aș pleca mai înainte de a-i fi stîrnit bănuielile. Oamenii nu judecă.

Lui LM o să fiu silit să-i las bani lichizi. Suspinînd, am îndoit zece bancnote de o sută de franci sub scrumiera în formă de anvelopă. Îmi mai rămîneau trei sute de franci.

Sînt sărac, am mai spus-o, și nu-mi place să plătesc nici ceea ce sînt dator. Nu e nici o avariție în asta. Sînt generos cu mine și cu cei pe care-i iubesc, dar înclin cu ușurință să cred că o soartă zgîrcită m-a strîns în niște hotare prea strîmte. Protestez împotriva acestui slab orizont bancar care nu-mi îngăduie niciodată să zbor spre tărîmuri îndepărtate. Poate trăiesc prea bine zi de zi, beau vin bun, mănînc specialități de carne, fac mici călătorii la sfîrșitul săptămînii la Paris sau cu *Délie*, dar îmi refuz multe lucruri nefolositoare. Ei, hai, n-o să dau înapoi ; scrisoarea era scrisă, iar banii jertfiți. Mă simțeam, în orice caz, mai ușurat. Și din răutate, și din bucurie, și de foame, am hotărît să prînzesc în mod plăcut, cu proviziile tale. Nu-ți spun cutiile pe care le-am deschis, fiindcă ți-aș crea, în cele din urmă, o imagine prea materială despre mine, iar eu sînt numai spirit, iar plăcerile trupului nu slujesc decît să-l mai exalte un pic.

N-am ascultat „tranzistorul" care cu siguranță ne povestea unde votaseră marii noștri oameni și ce procentaj de alegători se deranjase, considerații care nu prezintă nici un interes. Vorbele astea fac parte din ceea ce eu numesc „felicitările găunoase", torsul democratic. Rîd întotdeauna de modul solemn în care Léon Borzec, care prezidează biroul la care votez la Rennes, deschide unul dintre lacătele urnei, în timp ce primarul îl deschide pe celălalt, iar buletinele se împrăștie pe covorul verde.

Deci, cu spiritul exaltat (notează terminologia veche din domeniul alcoolurilor : spirt de vin, spirturi, spirtoase) am hotărît să profit de soare și de aerul călduț, ca să dau pentru ultima oară o raită pe insulă.

Era o plăcere tristă. Un prieten ți-a împrumutat casa de mult. Și casa asta a ajuns a ta. O să pleci și ea se desprinde brusc de tine. Ar fi nepotrivit să te întorci din propria-ți inițiativă, mai înainte de a ți se îngădui. Pereții s-ar simți stînjeniți. Văzusem de acum insula cu ochii aceștia de îndrăgostit trădat.

Era călduț încă, aproape cald, nici o pală de vînt, și nimeni nu acostase de la plecarea femeii de serviciu. Insula se întindea sub picioarele mele ; îi cunoșteam toate tainele, faleza abruptă de la apus care se înfunda în mare, stîncile dinspre nord care o străjuiau pe *Délie*, coasta de la miază-zi, potecile, casa și portul ; podișul gol, întins, care culmina cu agata, dunele de la est pe care nu le încercasem pe toate. Am mai mers un pic făcînd noi zig-zaguri pe solul format din pămînt, nisip, plante de nisip, scoici goale și cîțiva ciulini albaștri care nu se temeau de dinții măgarilor. Mintea îmi era hoinară, dar nu golită de gînduri, bîntuită pentru o clipă de imagini orbitoare, vreau să spun care mă împiedicau să înțeleg ce vedeam în momentul ăsta, o suprafață marină care părea mai înaltă ca insula, de parcă Albatrosul tanga sau rula, iar marea își pierdea orizontalitatea fundamentală.

Imginile astea aparțineau toate personajului meu dinainte, cel care lua un tren la Rennes pe la ora două, după ce votase, fericit de mica vacanță, fericit s-o regăsească pe *Délie* descoperită, astupată, răzuită, operată de herniile ei, întărită, revopsită, o iapă nouă. Aveam să

anunț primăvara pe mare, ca o rîndunică, strigînd prin micile porturi adormite că încep iarăşi croazierele, că grozama a înflorit, la fel ca mimozele şi orhideele de pe cîmpie.

Trenul era plin de englezoaice tinere care aveau să se îmbarce la Roscoff. Vorbeau tare şi rîdeau în hohote. Căutam motivele surescitării lor. Poate sentimentul că sînt în trecere, în răstimpul dintre două vieți, poate deschiderea, ispita încercată vreme de o clipă, de a coborî din tren şi de a se duce cu geanta în spate să facă turul incintelor parohiale, simplu pretext de a merge pe drumeaguri goale, înfulecînd biscuiți de grîu negru. Să irosească un pic de tinerețe. Aşezîndu-mă în mijlocul lor eram un om pe care-l vedeau şi nu-l vedeau, cineva între tată şi bunic, bărbat şi francez. Mă străduiam să nu dau impresia că înțeleg ce spun, ca să le încurajez să se exprime în voie. Una dintre ele a azvîrlit pe la Mur-de-Bretagne fraza : *„Don't look at him and tell me everything about him"* [1]. Privirea mea a rămas la fel de vagă în timp ce fetele izbucneau în rîs, părînd absorbite de linia de apă a lacului Guerlédan. Au spus tot felul de prostii, de fapt orice şi nu era treaba mea să mă ocup de ele. Eram singurul punct de convergență posibil al glumelor lor, un simplu obiect de batjocură.

Şi cu toate astea, după ce vreme de cîteva clipe m-am simțit purtat de legănatul plăcut al jocurilor lor, începeam să am dureri de stomac. Simțeam cruzimea supremă a existenței, aceea de a nu fi nimic în fața altora, că aceştia nu-şi dau seama în ce măsură sînt esențial pentru axa lumii, eu, bărbatul de cincizeci de ani, încă foarte puternic şi foarte marcat, deschis şi totodată închis. Ele rîdeau. Una spunea că sînt blînd ca o oaie din Argyll, alta că vede că am nişte ochi de lăcustă *(grasshopper eyes)*, alta zicea : „Un Hamlet bătrîn !" Am făcut o sforțare de necrezut să nu arăt că sînt jignit, dar litania continua, iar bătrînul Hamlet era pus pe acelaşi plan cu oaia din Argyll în simpla enumerare lirică. Au mai spus : *„like and old lady in the restroom"* [2], iar eu mi-am

[1] Spune-mi totul despre el, fără să te uiți într-acolo (engl.). (N. t.)

[2] Seamănă cu o bătrînă doamnă într-o toaletă (engl.). (N.t.)

amintit că uneori mi se spunea „doamnă“ din cauza părului meu lung. Mi-a trecut prin minte că sînt tot ce spuneau ele la întîmplare : lăcustă, oaie blîndă, cucoană bătrînă, Hamlet, Macbeth şi Christos şi Hercule Farnese şi Monty Python, ceea ce le făcea să se tăvălească de rîs. Cînd au ajuns la Frankenstein am început iarăşi să mă manifest. Traversam pădurea de la Saint-Amboise lîngă Huelgoat şi m-am gîndit la acel sfînt episcop al Milanului, mare doctor al bisericii, care scrisese tratatul *Despre fecioare* şi *Căderea unei fecioare închinate Domnului.* Şi mi le-am închipuit pe toate fetele astea ca pe nişte fecioare din punct de vedere spiritual, dacă nu trupeşte. Şi toate umbrele morţilor din landa bretonă între stînci şi arbuştii înalţi şi mlaştinile adînci. Şi m-am simţit fericit pe lumea asta. Atunci le-am spus în engleză : „Vrăjitoare, zîne sau doar fecioare ?“ Ele au rîs din toată inima, una s-a ridicat, mi-a dat un sărut de împăcare pe obraz şi am călătorit ca prieteni. Conversaţia odată întreruptă, mă priveau ţintă de parcă eram un om ciudat, neangajat în nimic şi care avea ambiţia supremă de a ajunge la esenţa omului. Mă socoteau deodată drept un tip care, desigur, scăpase tuturor clasificărilor anterioare, fără îndoială un înţelept, un *guru* din Occident. Şi erau gata să intre în secta mea. Dar trenul sosea în gara maritimă şi m-au uitat îndată după ce au schiţat un vag salut dînd din cap. Şi am pierit din ţeasta lor de pasăre *(bird's skull).*

La Roscoff în duminica aceea am dormit într-un hotel de comişi voiajori în faţa portului de pescuit. Era acolo o masă de oaspeţi şi m-am aşezat şi eu la ea. Perorasem despre ascensiunea stîngii anunţată începînd de la ora douăzeci datorită intervalurilor extreme. Şi cuvîntul furculiţă [1] ne-a făcut să rîdem în timp ce ţineam strîns furculiţa mică şi lungă cu doi dinţi de curăţat picioarele de crab. Am schimbat semne de recunoaştere : glume, adrese folositoare cu mult respect faţă de rezerva mai mult sau mai puţin afectată. Vreau să spun că cei care voiau să facă pe misterioşii n-au fost

[1] În franceză, termenul care desemnează, în statistică, intervalul dintre valorile extreme ; „fourchette“ înseamnă şi furculiţă. (N. t.)

lăsaţi de-o parte. Am fi primit în mijlocul nostru şi un ucigaş în misiune sau un profet în căutare de învăţăcei, cu aceeaşi simplitate tandră. Ne exprimam în franceză, cunoşteam fineţurile, ne plăcea mîncarea bună, dar nu prea scumpă, toţi vindeam cîte ceva, puţin conta că erau nişte vechi poeţi uitaţi.

După cina asta frăţească, mă dusesem singur la capătul digului, şi nu ştiam că dincolo de luminiţele clipitoare ale insulei Batz, altă insulă în formă de migdală sau de albatros fără cap, fără picioare şi fără aripi, mă aştepta.

Adormisem foarte fericit şi cu o uşoară strîngere de inimă, ca de fiecare dată cînd mă pregătesc să alunec pe mare, chiar pe cea mai liniştită mare. Cu fereastra deschisă o auzeam lovind cheiul, şi pescăruşii mă asigurau că nimic n-o să se schimbe niciodată.

M-am pomenit, fireşte, din nou, într-o scobitură a dunelor. Cele mai mici crengi pe care le înfipsesem în fundul gropilor vizitate erau tot acolo şi mă asigurau că n-o să cad în cea cu cuvintele încrucişate sau în cea cu excremente uscate. Am făcut din nou încercarea cu spatele şi cu braţele întinse. Am făcut cîteva descoperiri : un cimitir de scoici sau o încercare de a scrie cu scoici răvăşite de ploaie sau de vînt ; un adăpost constînd dintr-o cadă veche de baie, culcată pe o parte şi vîrîtă în peretele unei gropi destul de adînci. Nu m-a interesat cu adevărat decît un fel de tranşee de adîncimea unui stat de om şi care oferea cel mai bun post de observaţie spre est şi sud-est. Puteai rezema cu uşurinţă o lunetă de marginea de est. Mi-a trecut prin gînd că aveam să găsesc una în locul cel mai la îndemînă, şi am găsit-o. Nisipul abia acoperise forma geometrică a unei lăzi învelite în plastic şi conţinînd o lunetă şi binocluri. Nimic nu mi se părea cu neputinţă pe insula ta. Ceea ce imaginam eu, tu descoperiseşi înaintea mea cu aceeaşi logică. Insula era o casă mare unde nu te miri niciodată să găseşti cu ce să faci lumină la intrare de la fiecare priză şi cînd creşte mareea.

Am petrecut multă vreme observînd sectorul de orizont care mă interesa : atingeam în treacăt vîrful Blos-

con la extremitatea de est a Roscoff-ului, luam la ochi insula Callot, apoi străbăteam cu privirea golful Morlaix, vîrful Primel şi, departe, vîrful de granit roz al Cornişei bretone, ca să mă opresc la Sept-Iles. Aerul era atît de limpede, iar marea atît de liniştită, încît puteam citi numele vapoarelor. L-aş fi recunoscut pe LM la cîrmă, trecînd pe la est de Batz.

Am rămas acolo nesfîrşit de multă vreme, observînd pescarii care se credeau liniştiţi şi singuri sub bolta cerului, şi cînd mă gîndeam că am altceva de făcut, ridicam din umeri, mînios împotriva acestei necunoaşteri de sine care mă împingea să acţionez în timp ce nimic nu mă mulţumea mai deplin decît să-mi plimb privirea autoritară peste mare. Nu spun ce am văzut, asta ar fi de domeniul anecdotei. Nici o imagine a vieţii mele nu s-a interpus între aceste viziuni simple de om care pescuieşte, scuipă şi fumează şi interpretarea directă pe care am făcut-o. Altfel ţi le-aş fi arătat, fiindcă îţi datorez toate gîndurile mele (ca şi relatarea tuturor faptelor mele), din clipa cînd am pus piciorul pe insula ta.

Un nor destul de negru a întunecat brusc suprafaţa mării şi lumina care parcă anunţa căderea nopţii, deşi, cu siguranţă, nu era mai mult de ora două. Am pus în ordine instrumentele tale optice şi m-am întors spre casă aproape alergînd. Ţineam morţiş să mă urc în pod. Am luat scara din magazie şi m-am slujit de ea ca de un berbece ca să împing trapa de la intrare. Berbece e un cuvînt violent : trapa s-a deschis cu uşurinţă şi a rămas blocată, după ce a trecut un pic de verticală.

Am putut propti picioarele scării şi am urcat îndată cu aceeaşi seninătate sufletească şi cu mult mai puţină nelinişte decît în prima zi. Mă aşteptam la orice, la cadavre mumificate în sarcofage deschise, la fotografii sardanapalice şi piramidale, cum se spunea pe la 1830, la amante ale Dumnezeului LM, la colecţii copilăreşti de insecte şi fluturi. Şi mă pomeneam pur şi simplu în faţa unui pod clasic cu cufere vechi, lăzi de cărţi, manechine de nuiele, obiecte din ghips ciobite, maşini de cusut, de scris, de vorbit, de vîslit, de tricotat stricate, o scîndură de călcat, o maşină de tăiat hîrtia, un mic strung, un fierăstrău ; oale ciobite, oglinzi pălite, desene de copii, un fotoliu

leagăn în care m-am așezat și m-am legănat, remarcînd poate o ușoară tendință de slăbire a articulațiilor din stînga. Era de ajuns să mut greutatea corpului un pic mai spre dreapta și puteam, cheltuind foarte puțină energie, să întrețin o mișcare pendulară de ordinul veșniciei.

Nu era un loc potrivit pentru gînduri energice. Prea multe obiecte cereau un pic de atenție și o uitare definitivă. Cel puțin așa credeam. Mă simțeam iarăși bine. Mă simțeam bine peste tot în această ultimă zi, ca un om care o să primească lovituri și care savurează liniștea și tăcerea. Înțelesesem foarte repede că legănîndu-mă într-un anumit fel puteam face fotoliul să înainteze, să dea înapoi sau să pivoteze. Dar am descoperit că grămezile de lucruri erau așezate de-a lungul culoarelor destul de largi pentru ca să poată trece *rocking-chair*-ul. Mă aflam pe un drum de jocuri folosit adeseori. Mi-am închipuit că grămezile astea nu fuseseră puse astfel cu bună știință, din prima zi, și că, în urma unor întîlniri stingheritoare, fotoliul fusese împiedicat să înainteze. Lucrurile care-i stăteau în cale fuseseră deplasate ca să elibereze drumul. Deși genul ăsta de cosmogonie mă interesa încă, eram sigur că e vorba de ceva făcut de copii.

În centrul labirintului, grămada de haine era locul travestiurilor și al vechiturilor. Se cobora cu greu din fotoliul balansoar, picioarele de copil nu ajungeau pînă la podea, și se rostogoleau pe catifea și pe mătase, în mirosul fad și acru al sudorilor moarte. Se alegea un pantalon în dungi și o jachetă, o rochie de mireasă, fiindcă erau doi pe fotoliu, tatăl și sora LM și JM, Julie, fata care avea să moară. Se urcau din nou în caleașcă și ajungeau repede în apropierea hotelului, închipuit de o veche saltea reprezentînd camera, de niște cratițe reprezentînd bucătăria și de cîțiva clopoței pentru chemarea personalului de serviciu. Se opreau mai întîi la recepție — un birou scos la reformă — luau o legătură de chei vechi, spuneau că sînt foarte obosiți și că urcă numaidecît în cameră. Clic-clac, face cheia în broască și urmează jocul de-a soții în sfîrșit singuri, dezbrăcați îndată și lipiți unul de altul în puțina lor căldură.

Sînt și alte trasee, dar toate încep cu ochiul de geam al Templului și cu hainele. Te poți întoarce pe loc cu un

sfert de circumferință și să pornești pe drumul pustiului. Îmbrăcați în cow-boy și cu o rochie înflorată, au ajuns într-un spațiu liber, sub niște munți închipuiți de niște căpriori și de un arbaletrier. Se agață de ei, îi urcă, se ascund și se lasă să cadă pe umerii imprudentului care trece fără să bănuiască ceva, călare pe o rață. La Sud, ajungi în țara cărților ilustrate care nu reprezintă vreun loc deosebit, închipuit dinainte, ci toate minunile lumii. Copiii le citesc stînd pe burtă, cu obrajii rezemați în palmele deschise în formă de lalea.

Urmăream toate drumurile Mattius cu siguranța și pasiunea nenorocită a unui cîine solicitat de prea multe urme. Le miroseam pe toate, mă repezeam, făceam stînga-mprejur, cădeam pe gînduri, visam, mă avîntam și mă opream brusc. În nici un alt loc al casei nu avusesem o asemenea impresie de viață... prin simpla legănare a trupului, pe străzi de vis și prin închipuirea teatrală a unor puncte de existență ici și colo. O funie uzată atîrna de o grindă — loc de cazně ; acum n-ar mai fi spînzurat nici un șoarece, dar ea strînsese gîtul fetei moarte mult mai tîrziu, prostește, din cauza unei boli.

Norul negru dispăruse, iar ziua își redobîndise toată strălucirea. Podul fără ferestre era luminat de jeturi de soare care țîșneau prin găuri infime și printre plăcile de ardezie prost îmbinate. Razele astea luminoase construiau o geometrie spațială ușor de urmărit în deplasările ei laterale și căzătoare. Soarele coborînd spre apus și rotindu-se nu mai pătrundea prin unele orificii, dar le aprindea pe altele. Fiecare rază materializa miliarde de particule de praf pe care le stîrniseră drumurile făcute de mine în balansoar. Dacă le-aș fi putut examina mărindu-le îndeajuns, aș fi găsit fragmente de Keratină, resturi de piele pierdute de Julie și Laurent. Dar majoritatea, agitate de vînturile rotitoare care se strecurau prin aceleași găuri și aceleași crăpături ca și soarele, fuseseră lipite pe pereți de umiditate și mistuite de ghips. Mai rămîneau destule pe care le amestecasem cu toate celelalte prafuri vegetale, minerale, ca să mă hrănesc cu un fel de plancton aerian care mă făcea întrucîtva

antropofag și mîncător al trupurilor voastre de copii (dar cuvîntul „antropofag“ care implica o tăietură în carne vie nu se potrivea cu prînzurile astea de deșeuri). Ceva din vechea voastră substanță trecea în mine. Legănarea voluntară sau involuntară pe care o impuneam fotoliului m-a stingherit curînd, și am căutat un loc al podului unde să mă așez ca să mai meditez. Nu voiam să mă întind pe salteaua ta care închipuia camera, nici să mă așez pe vreo ladă cu cărți (aș fi fost ispitit să le scot ca să înțeleg ce criteriu îndreptățea exilul lor în pod); nu-mi plăcea mirosul trecut al grămezii de haine. În mod ideal, mi-ar fi plăcut să descopăr o canapea stingheră care să fi fost adusă în pod după 1945, din cauza vechimii ei și a faptului că era desfundată. Pe un astfel de jilț pe care îl vei fi cunoscut la parter, dar care, pentru tine, nu va fi făcut parte din universul copilăresc al podului, aș fi putut medita cu seninătate. Dar îmi părea vădit că podul fusese păstrat în starea asta de o jumătate de veac, nu spun părăsit. La fel și salonul. LM pesemne că urca uneori în pod ca să audă aceleași zgomote de acum cincizeci de ani. Fără îndoială, urca tot cu Julie pînă la moartea ei (prin 1945) și aș fi fost tulburat să descopăr în palatul dragostei lor un jurnal de pe vremea Ocupației, vreo cartelă de alimente sau vreo bucată de prăjitură la liber atît de proastă, încît de treizeci și cinci de ani nici o insectă și nici o rozătoare nu dorise să o atace. Am căutat și n-am găsit nimic, nici vreun timbru dedicat luptei împotriva turbeculozei, datat, nici un jurnal clandestin, și a trebuit să mă mulțumesc cu ipoteza mea șubredă.

În cele din urmă am ales locul cel mai primejdios, în mijlocul vechilor mașini, așezate astfel încît copiii puteau să circule printre ele și să le facă pe toate să meargă. Deși eram de două ori mai înalt și mai voinic decît ei, am izbutit totuși să mă așez pe marginea unui mic strung, cu fața la mașina de cusut, și mi-am închipuit-o pe Julie învîrtind manivela sau acționînd pedala. Atunci am făcut o descoperire uluitoare : acul mașinii era pus pe o bucățică de stofă galbenă — bunele gospodine pun așa ceva în locul unde acul se înfige în gaura lăcașului suveicii. De fapt nu era o bucată oarecare de fetru, ci, cînd am

dezdoit-o, am văzut că-i o stea galbenă avînd în interior inscripția *evreu*. Pornind de aici, puteam face toate presupunerile : familia Mattius era de evrei, sau doi dintre strămoșii lor erau evrei. Sau nu erau evrei, dar nu avuseseră dreptul de a veni pe insulă pe vremea Ocupației, și un neamț fusese cel care culesese steaua asta, un neamț care nu era nazist, fiindcă ceilalți nu s-ar fi atins de ceea ce socoteau drept un semn de infamie. Nu mă puteam hotărî nicicum. Totuși, mi se părea că ipoteza mea conform căreia familia Mattius nu locuise pe Albatros în perioada Ocupației, rezista. Mă puteam interesa la pescarul de homari. Iată că doream vizita acestuia. Pe picior de plecare, aveam multe lucruri să-l întreb. Nimic nu era mai nevinovat decît să-l întreb despre insulă. Puteam foarte bine să fiu un prieten al lui LM și să nu cunosc viața lui de insular. Am repetat de cîteva ori cu voce tare întrebarea pe care i-aș pune-o : „Pe vremea Ocupației ce era pe-aici, prin zona coastei ? Dar la Albatros ? Au fost nemți pe-aici ?“

Eram eliberat de grija asta imediată, dar steaua asta... Am îndoit-o și am pus-o pe mașina de cusut ; mă simțeam cam obosit. Dădeam prea multă importanță acestei descoperiri. Iar spațiul străbătut de sulițe de lumină mă interesa mai puțin, de parcă toată materia luminoasă se condensase într-o picătură uriașă care, căzînd, luase forma unei stele. Soarele a dispărut, fără îndoială din cauza altui nor negru, și în pod s-a făcut aproape noapte. Am profitat de asta ca să mă îndepărtez de mașina de cusut, de vechiul dictafon și de toate aparatele care nu mai tăiau și nu mai călcau.

Mergeam încetișor orbecăind și am auzit că cineva intră în casă și deschide toate ușile. De ce nu chema ? Oricine ar fi putut intra, chiar Laurent Mattius. Aveam noroc că eram în pod cu scara trasă sus, cu trapa închisă nevăzut, inaccesibil. Dar eram totodată orb și osîndit la nemișcare. Am pipăit cu piciorul, am simțit salteaua-cameră și m-am culcat pe ea ca să trec neobservat și să ascult mai bine. Pașii răsunau în toată casa. I-am auzit foarte aproape, sub trapă, fără îndoială ; s-au oprit o clipă, apoi s-au îndepărtat, iar bărbatul — erau pașii unui bărbat — a coborît scara de la etajul întîi la parter, pe

urmă, după ce a deschis ușa pivniței, a plecat, fără îndoială pe scara ce ducea la port.

Am așteptat multă vreme ținîndu-mi răsuflarea cînd mă gîndeam la el, ceea ce era absurd, respirația după aceea fiind inevitabilă și mai zgomotoasă. „Atmosfera" mi se părea străbătută de vechi prezențe sau de martori tainici. Vizitatorul zgomotos putea să fi lăsat în urmă un alt vizitator desculț sau, mai prozaic, încălțat cu papuci de pîslă pentru ca să mă liniștesc și, în cele din urmă, să ies din ascunzătoare. Știam că asta n-are nici un sens, dar mă cuprindea tot mai mult o teamă serioasă și totodată stăpînită, redobîndindu-mi curajul arătat odinioară în toate împrejurările excepționale, plăcerea delicată de a mă simți întreg și amenințat, vulnerabil și puternic, plin de frică și de curaj.

Minutele treceau ; minute, n-o spun la întîmplare : o veche obișnuință din copilărie mă făcea să număr mutește pînă la șaizeci și să însemn minutul scurs apăsîndu-mi un deget, apoi altul etc., cu cele zece degete răsfirate pe saltea. Și continuam să apăs pînă cînd alt minut transfera puterea musculară și nervoasă în degetul următor. Reușeam să număr cu tot trupul fără să fac să defileze prin fața mea cifra secundelor, ci mai curînd o măsură foarte apropiată, bine acordată la ritmul meu personal. Dacă precizez asta, o fac ca să-ți arăt că nu sînt firesc în nimic și că cea mai măruntă dintre faptele mele se bazează pe un nou studiu sau pe un automatism pe care l-am elaborat de multă vreme... Ai văzut, mă gîndesc chiar să-mi controlez respirația. Și am trăit perioade întregi de viață în ritmul de trei inspirații, urmate de trei expirații, ca adepții alergărilor de dimineață. Înlocuiam astfel aventura exterioară absentă, sau firavă, prin aventura interioară. (Curios, n-am fost ispitit niciodată de yoga, disciplină *învățată*.)

N-o să părăsesc universul jocului. Cred că moartea mea o să mă înveselească prin bruschețea ei sau prin îndelungata ei apropiere. Bruschețe : o mașină se năpustește spre mine, un deget apasă pe trăgaciul unui revolver care mă amenință, și am timp să mă joc cam o miime de secundă.

„N-o să mă învingeți, eu mă joc !“ le-aş fi putut striga tuturor călăilor mei. Şi, stînd pe salteaua asta, mi s-a părut deodată că făcusem o descoperire capitală. Acționam astfel, într-adevăr dintotdeauna ? Eram într-atît de insesizabil, de inaccesibil pentru orice emoție adevărată ? Cu siguranță că nu. Şi îmi aduceam aminte de o mulțime de emoții simțite, de elanuri frățeşti, dorințe trupeşti, accese de milă, căutări de entuziasme împărtăşite, mesianism uman, *sau* mai negativ, de furia de a dărîma, pesimisme (plural voit) active, dispreț violent.

Studiind emoțiile astea (în timp ce al optulea deget, al treilea de la mîna dreaptă se sprijinea în grabă pe saltea, fiindcă cel de-al şaptelea minut al timpului-Laborde se scursese), le sesizam parcă în legătură cu un flux de percepții venite spre mine. Vreau să spun : nu sînt eu singurul care descoperisem spiritul ăsta frățesc, trupul care putea fi dorit, ființa asta care putea stîrni milă sau ură sau dispreț etc., existase un drum spre mine, eu răspunsesem unei solicitări a privirii şi a creierului meu, a urechilor şi a creierului meu. Cele ce erau de admirat sau de natură să stîrnească milă veniseră spre mine şi, din recunoştință, mă învoisem pentru o clipă să admir sau să-mi fie milă. Neajunsul acestui dus-întors era acela că nu-l controlam pe celălalt, pe cel care stîrnea emoțiile, şi că el avea să pună stăpînire pe reacțiile mele şi să le deformeze după propriul lui flux şi reflux. Aveam să sufăr cu adevărat de pe urma acestei transformări pe care n-o puteam controla. Dădusem ceva şi — ce îndrăzneală ! — mi se trimitea înapoi altceva. Care era raportul ăsta blestemat ? Față de o carte, de un film, trecusem prin emoții adevărate. Acceptam frumusețea asta fixată, oprită, reproductibilă. Ea nu mă făcea să sufăr cele o mie de înțepături de nesuferit ale dialogului cu un spirit fals (adică rău acordat cu nota mea *la*).

Ajunsesem la o fază de mizantropie generalizată. Ceilalți mă stînjeneau în orice caz. Dacă mi se opuneau, mă combăteau, fireşte. Dacă mă iubeau şi îmi dădeau dreptate, simțeam aproape aceeaşi stinghereală, într-un mod mai subtil. Însăşi aprobarea lor îmi părea o jignire. Un *da* implică un *nu* răsturnat. Şi însăşi existența unui *nu* respins mi se părea insuportabilă. Dacă mi se întîmpla

adesea să gîndesc : „Trebuie să-i iubesc pe ceilalți oameni, lumea nu se va schimba decît prin dragoste“, eram sincer, dar îmi închipuiam o dragoste instantanee prin manifestarea și durata ei. Ieșeam pe străzile din Rennes la ora cînd mulțimea se grăbește pe trotuare, și îi iubeam pe toți oamenii, le zîmbeam, mă dădeam la o parte în fața unei doamne bătrîne, o priveam ca un îndrăgostit pe femeia cea mai urîtă ca să-i încălzesc inima, le dădeam curaj copiilor care se simțeau rău în îmbulzeala asta, făcîndu-le o mică strîmbătură prietenească. Eram dintr-odată fericit și încîntat de bunătatea mea. Iată, așa ar fi trebuit să fie lumea, un univers în genul celui al lui Gene Kelly, de cîntăreți în ploaie, de vînzători-jongleuri de portocale, de zidari galanți, de polițai puși pe șotii. „Evacuam“ problemele cele mai grave, negîndu-le orice greutate reală. Muribunzii plecau în călătorie ca să ajungă cel puțin pînă la Samarkand. Universul apăsător al raporturilor familiale, prietenești sau de dragoste era înlocuit printr-o lume a frăției depline și rapide. Atunci eram contrariul unui mizantrop îngust. Îi iubeam pe toți oamenii, inclusiv pe cei mai grosolani, cei mai ostili, cu condiția să nu mă fi cunoscut încă. Îi iubeam ceva mai puțin pe cei pe care-i revedeam a doua zi. Cu o zi înainte mă încîntaseră. Mințiserăm, ne ridicaserăm în slăvi măreția sau nemernicia bănuite. Merseserăm atît de departe, încît nu puteam s-o luăm de la capăt. Dacă declarația de intenții trebuia „să vedem despre ce-i vorba“. Ne întoarcem la viața greoaie și la calculele meschine, aveam să ne *negociem* raporturile : „Sufăr de cutare slăbiciune și am cutare înzestrare. Dar dumneata ?“ Iar celălalt se spovedea pe loc, trișînd un pic.

Uneori sînt predispus la bunăvoință și orbire. Obosit să fiu singur și să mă aprind pentru toți, îmi concentrez razele asupra unei singure persoane și o admir socotind că e bine luminată. Capacitatea mea de a admira o iau drept minunatele ei însușiri. Iubesc. Continui să iubesc omenirea în general, îmi plimb Dragostea printre oameni. Iar ei mă privesc cu încîntare. Nu se înșală : îi vedeam superficial ; în prezent ador persoana iubită și le-o arăt. Cum am izbutit să mă orbesc singur ? Ar vrea și ei să ajungă aici, dar ochii li s-au deschis, sau nu se simt destul

de slabi. Mă privesc cu simpatie şi aşteaptă. Într-o zi nu ne mai văd pe noi, îndrăgostiţii. Nu mai iradiem. Ar fi trebuit să ne fi despărţit, că iadul o să ne înghită. Dacă nu ne eliberăm. Femeia asta pe care o iubeam, bărbatul ăsta pentru care aveam un sentiment de prietenie nu sînt vinovaţi sau sînt tot atît cît mine. Am ajuns iarăşi să nu ne mai suferim. În acelaşi timp, lumea exterioară îşi redobîndeşte culorile, ar trebui să ne năpustim asupra ei. Ca s-o luăm de la început ? Ca să ne jignim iarăşi ? Şi mă ascund în singurătate, nu mai zîmbesc trecătorilor de teamă ca nu cumva vreunul să vină spre mine şi ciclul să înceapă din nou. Mizantropie generalizată, dragoste universală, dragoste restrînsă, mizantropie restrînsă apoi generalizată, înainte de întoarcerea dragostei universale etc.

Duşman, pentru o vreme, al speciei umane, cerusem opt zile de concediu decanului. În scopuri personale. Nu-i puteam spune că-l suportam cu greu pe el, facultatea, pe studenţi, pe nenorociţii de rennezi, pe francezi şi tot rahatul Lumii. Perioada de dragoste universală o cunoscusem pe mare, din nou cu *Délie :* o explozie imediată, o fericire panicată atît de intensă, încît redusese durata fazei la această simplă plimbare între Roscoff şi Albatros. Eram cu totul gata pentru dragoste restrînsă. Iar obiectul iubit a fost dublu — insula şi tu, LM, şi a fost o dragoste trainică, dragostea pentru un pămînt gol înconjurat de apă, şi prietenia pentru un absent, pentru propria-mi descoperire, pentru îndrăzneala mea, nebunia mea şi modul acesta al tău de a scrie, de a fotografia, şi de a fi, şi de a locui, respectînd copilăria şi moartea.

Iată că am prezentat problema. Şi dacă mă păzesc de alţii, de toţi cei care ne dau tîrcoale, o fac fiindcă ei simt că e ceva dubios în asta, că sînt un incorect, un invadator, fiindcă nu ne-a văzut împreună pe toţi trei — insula, pe tine şi pe mine. Şi dacă mă primeşti, o să aştepte cu răbdare să nu ne mai suportăm. Îi recuz dinainte pe martorii ăştia care se înmulţesc — copilul-spion, paznica şi pe bărbatul care păşea zgomotos.

Nădăjduiesc că vorbele mele sînt plauzibile. Nu vreau să mă întorc şi să arăt că sînt coerente. Am demonstrat

pesemne că omul e singur şi că aşa rămîne, în ciuda sforțărilor lui şi a cîtorva întîlniri cu alţi oameni vii. Cred că asta s-a mai spus uneori. Trebuie să ne întoarcem întotdeauna la frică şi la contrariul ei — dragostea.

Venise vremea. Toate degetele mele se sprijineau pe pat şi încă cinci de la cealaltă mînă. Cel care mă stingherise era departe, iar spionul lui tăcut nu exista. N-ar fi putut rezista atît de multă vreme fără să facă lemnul să trosnească sau fără să strănute. Am deschis chepengul, am rezemat scara şi am coborît. N-am întîlnit pe nimeni. Acum chepengul era închis la loc, scara la locul ei, şi voiam să văd dacă puteam zăvorî cealaltă trapă, care dădea în subterană, pentru ca nimeni să nu poată intra în casă. Am greşit uşa şi am intrat în singura pivniță pe care n-o cunoşteam încă, un laborator fotografic. L-am văzut în grabă, în mare grabă : nişte cuve, un valț sclipitor, nu mă pricep. Trag zăvorul chepengului uriaş. Bun. Cît e ceasul ? S-a şi făcut patru ! De necrezut ! Cînd încep să meditez...

Eram din ce în ce mai sigur că trebuie să părăsesc insula, profitînd de mareea prielnică de la 7,35. De unde rezulta că trebuie să fac o primă cercetare ca să găsesc o lampă puternică. Şi am mers de la un sertar la altul, de la dulap la comodă, prin toată casa. Pe deplin fericit. O spun de fiecare dată, fiindcă sînt sătul de tînguirile oamenilor (dar să nu ne abatem). Să cauți o lampă într-o casă pe care crezi că o cunoşti la perfecție, pe care ai scotocit-o timp de aproape o săptămînă este un exercițiu excitant. Asta înseamnă că ochiul tău n-a dat atenție lanternelor şi lămpilor far. Poate a întîlnit mai multe. Asta îmi aduce aminte de vorbele lui Brassaï despre lupul care nu vede varza şi despre capra care nu vede carnea. Eu nu văzusem lanternele. Trebuia deci să deschid peste tot şi să mă uit la toate cu o privire proaspătă, privirea căutătorului de lămpi.

S-a petrecut ceva ce nu prevăzusem : am zărit un număr de lucruri pe care nu-mi aminteam să le fi văzut prima dată. Privirea mea, eliberată de obsesia majoră de a găsi acte, informații, fotografii, nu mai dădea nici o atenție dosarelor şi albumelor. Ea vedea casa cu un ochi

materialist, atent la lucrurile folositoare, la comodități. Eram un pic materialist în ce privește hrana și vinul, dar descopeream cu totul altceva în afara lămpilor (am găsit două în stare de funcționare, dar destul de slabe, ceea ce îmi oferea un pretext ca să-mi continui cercetările).

Eram iarăși în camera fetei moarte, și am văzut, prins doar cu un ac în perete, un cartonaș cu inscripția „Pomeniți-o în rugăciunile voastre..." nu mai știu cum se numesc aceste *in memoriam* care seamănă cu fotografiile de la prima Comuniune. „Pomeniți-o în rugăciunile voastre pe Julie MATTIUS, 10 mai 1927 — 10 octombrie 1945", cu fotografia ei, cam vagă, estompată, de parcă moartea ar fi făcut să-i pălească trăsăturile. Îmi aduc aminte că văzusem aceeași fotografie, foarte clară, în albumul de familie. Deci, era vorba de „îndemînarea" unui tipograf specializat. Sau de o alterare provocată de expunerea la aer și la lumină. Urmau cîteva fragmente de texte cucernice, menite să îndrepte rugăciunea pe căile dragi celei care murise sau familiei ei. Îmi amintesc doar de „Dumnezeul nostru e un foc mistuitor" de sfîntul Pavel și de alte texte care nu mai exprimau focul, ci setea de Dumnezeu și un fel de senzualitate de-a-ndoaselea, de parcă omul ar fi un osîndit pe pămînt. Îmi cer iertare că par să-mi bat joc, dar urăsc genul ăsta de mistică, lucru pe care-l ascund cu greu. Nu pot concepe nici un Dumnezeu al dragostei care să lase toată povara urei pe complicele lui, Diavolul, nici un Dumnezeu obiectiv, judecînd cu ajutorul unor cîntare foarte precise meritul exact al oamenilor, ținînd seamă de ereditate, de educație, de structuri mentale etc. Ceea ce conta era tinerețea lui Julie, frumusețea ei tristă, catolicismul afișat la o dată cînd nu mai era primejdios să fii evreu (deci membrii familiei Mattius nu erau evrei). Era mai ales faptul că murise, în 1945. Fiindcă, dacă nu descopeream poza asta care purta data nașterii și morții ei, nimic nu mă îndreptățea să mă gîndesc că acea strălucitoare Julie pe care o descoperisem în album murise într-adevăr. Nu-mi mai rămînea decît să mă gîndesc că-i născocisem moartea intrînd pur și simplu în camera ei. Fusesem emoționat de oprirea vieții în încăperea asta, la 10 octombrie 1945,

fiindcă fata murise aici, sînt sigur, şi totul rămăsese neatins. Doar fotografia asta fusese prinsă cu acul în perete. Era prinsă aici de mult, deoarece florile de pe hîrtia colorată erau mai vii sub cartonaşul cu inscripţia „Pomeniţi-o". Vreau să spun că nu era cu putinţă să o fi prins cineva cu acul în timp ce eu eram în pod, fapt care ar fi explicat de ce n-o văzusem cu o zi înainte.

Am deschis sertarul cu monede de aur şi pe cel cu bijuterii : erau goale. Nu ştiu de ce, m-am gîndit : „Fireşte !" Nimic nu era mai puţin firesc.

Trebuia s-o învinovăţesc pe femeia care venise cu copilul sau pe bărbatul care păşea zgomotos. Era un furt sau o măsură de precauţie din partea lui LM, prevenit de pescarul de homari, că proprietarul lui *Délie* locuia în casa lui. Ar fi putut să scrie : „...nu-i spuneţi nimic, goliţi în taină cele două sertare din camera roz. Sosesc". Furtul mi se părea mai verosimil. LM putea să se supere din cauza necuviinţei mele, fără să meargă pînă acolo încît să bănuiască un profesor onorabil că-i un hoţ potenţial.

Ca să dau totuşi un pic de consistenţă acestei ipoteze : LM s-ar fi putut teme să nu las casa deschisă, modul meu de a mă comporta trădînd, în orice caz, un caracter anticonvenţional. În sfîrşit, ca întotdeauna, nu eram în stare să ajung la o concluzie sigură. Ar fi trebuit să fiu consternat, foarte neliniştit : în sfîrşit, pune-te în locul meu, eşti om onorabil şi forţezi geamul unei case, iar conţinutul a două sertare pline cu aur şi bijuterii dispare. Ai motive să-ţi faci sînge rău, nu-i aşa ? Ei bine, nu, fără îndoială fiindcă eu cred atît de mult în destinul meu. Era, mai curînd, *neplăcut*. Insuportabil nu se potriveşte, fiindcă eram silit să suport... Casa asta deschisă spre măruntaiele pămîntului (în timp ce eu intrasem folosind o cale aeriană), insula asta expusă celor treizeci şi două de priviri ale rozei vînturilor. M-am gîndit o clipă că permanentele salturi ale gîndirii mele veneau tocmai de la o schimbare de vînt, spirituală, şi mi-am amintit de rîndurile astea ale lui Valéry, scrise ca să explice cititorului cuvîntul RUMBURI, titlul unuia dintre volumele lui : „După cum acul compasului rămîne destul de constant,

în timp ce drumul se schimbă, tot aşa putem socoti capriciile sau aplicaţiile succesive ale gîndului nostru... ca pe nişte salturi definite în contrast cu nu ştiu ce constanţă în intenţia profundă şi esenţială a spiritului,... observaţiile şi judecăţile care compun cartea asta au fost pentru mine tot atîtea abateri de la o anume direcţie privilegiată a spiritului meu, de unde cuvîntul *Rumburi*". Amintesc definiţia marină a termenului Rumb : mărime unghiulară cuprinsă între două din cele treizeci şi două de direcţii ale vîntului din Roza vînturilor sau compas.

Am văzut îndată şi aplicaţia ei la mine personal : prin toate abaterile, toate salturile gîndurilor pe care le descriu cu îngăduinţă, batjocură sau severitate, care e rumbul meu, care e sectorul unghiular labordian, şi care e vîrful lui, direcţia privilegiată a spiritului meu ?

Înconjurăm această roză a vînturilor spiritului cu o roză a vînturilor destinului. Oricare ar fi fost aventurile şi obstacolele din viaţa mea, îmi împlineam destinul care n-avea să se schimbe din cauza a două nenorocite de sertare goale.

Ca să închei cu alegoriile marine, mai cred că pregătindu-mă să părăsesc nava, nu mă supăra să constat că lua apă din toate părţile. Astfel o să fiu mai puţin trist pomenindu-mă din nou pe pămînt.

Scîrbit de acţiune într-o casă care se răscula împotriva prezenţei mele, am decis să mă odihnesc pînă în clipa cînd aveam să plec spre stîncile de la nord. Am hotărît să mă retrag în camera cu peretele pictat în *trompe l'oeil* şi am verificat ca toate să fie gata pentru plecare — canadiana, buzunarele burduşite de carnete (vreo douăzeci), scrisorile lui C, carnetele de adrese şi cele două lanterne. Ca îmbrăcăminte, în afară de canadiană am luat un pantalon, un pulover gros, o pereche de cizme înalte, ca să merg prin apă şi s-o împing pe *Délie* în intrarea îngustă a golfului. Să închid uşa casei cu cheia — ţineam la asta — să ies pe fereastră, să împing storul, să pun la loc scara — cinci minute. Să controlez curăţenia casei, să sting luminile — un sfert de oră. Să mă îmbrac — şapte minute. Drumul pînă la cuter — o oră bătută pe muche. Era ora patru şi jumătate. Să stau întins o jumătate de oră ? Mi s-a părut caraghios. Am socotit că dacă

mă îmbrăcam numaidecît, aranjam casa, închideam storurile și rezemam scara în fața ferestrei începînd chiar de acum, aș vedea cît timp îmi iau toate astea. M-aș putea odihni ceva mai liniștit. Deci m-am îmbrăcat și, un pic cam stîngaci din cauza cizmelor și a canadienei, m-am dus să închid toate storurile, să controlez dacă sînt curate căzile de baie, să fac pachet toate gunoaiele, să șterg urmele cele mai vizibile ale trecerii mele dintr-o cameră în alta. Nu ca să mă ascund — nu mai aveam timp pentru asta — ci dintr-o veche bună creștere. Privirea îmi era alta — asemănătoare celei a unui om de serviciu, dușman al prafului și al neorînduielii.

Am zărit cîteva lucruri noi, care m-ar fi interesat mult cu cîteva ore mai înainte. Aveam aproape aceeași libertate ca atunci cînd căutam o lanternă, vreau să spun un ochi care refuză să se supună doar funcției ce am vrea să i-o dăm. După ochiul iscoditorului, ochiul polițaiului (și, din fericire și cîțiva ochi de poet și de visător), după ochiul amatorului de lămpi și cel al căutătorului de fire de praf, aveam ochiul trist, disperat al arheologului care descoperă un nou sit, chiar lîngă cheiul de îmbarcare, în timp ce echipajul se pregătește să ridice pasarela. Desigur, aș fi continuat să mătur (pînă aici ajunsesem) dacă Laborde-rebelul n-ar fi strigat că sînt complet tîmpit că-mi pierd timpul cu praful ăsta și cu cele cîteva gunoaie. Lăsînd casa un pic mai murdară aș cîștiga cîteva minute. Am rezemat mătura de perete și am deschis un dulap pe care nu-l observasem încă (în camera guvernantei, unde era într-adevăr absurd să-mi închipui că puteam murdări ceva, afară de pătura roșie pe care mă întinsesem încălțat și pe care o curățasem cu mîna) ; ușa era căptușită cu o oglindă mare, care mi-a îngăduit să mă văd din creștet pînă-n tălpi. N-am zăbovit privindu-mă, am vrut să trec în revistă cele cîteva cărți și obiecte personale ale guvernantei, care fuseseră adunate pe niște rafturi acoperite cu pînză. În clipa cînd mă pregăteam să le studiez mai îndeaproape, am știut că nu mă interesează cîtuși de puțin. Ceea ce mă interesa era reflectarea chipului meu în oglindă. Un personaj puternic, masiv, care se sprijinea pe două coloane de cauciuc negru. Nu m-am recunoscut. Bărbatul care avea să părăsească lo-

cuinţa de pe insulă, încălţat cu cizmele astea care-i ajungeau pînă la şold şi îmbrăcat în canadiana cu buzunare deformate trecuse dincolo de el însuşi, izbutise să-şi elibereze instinctele cele mai neobişnuite. Ciudăţeniile mele latente erau folosite din plin şi construiau un GL nou, mai îndrăzneţ şi mai puternic decît cel vechi.

Ceea ce mă oboseşte cel mai mult în viaţa de zi cu zi este comedia asta permanentă pe care trebuie s-o joc, acest port al măştii unei *persona*. Îmi repugnă tot mai mult. Smulgîndu-mi prea repede masca asta, îmi smulg şi o bucată de piele. Acest om-tanc matlasat, impermeabil avea să salveze de la înnisipare instrumentul propriei sale fugi. Un altul, îmbrăcat într-un impermeabil verde, făcuse cu bună-ştiinţă să eşueze cuterul *Délie*. Dacă definiţia personalităţii propusă de americanul Cattell e corectă (personalitate este ceea ce îţi îngăduie să prevezi ce o să facă un individ într-o situaţie dată), trebuie să fiu în mod patologic în afara acestei definiţii, fiindcă sînt în stare de comportări variate şi extrem de imprevizibile (avînd, fără îndoială, legătură între ele, dar la un nivel de conştiinţă adunătoare mai profund). Omul-bloc semnifica omul simplificat, redus la instinctele sale cele mai profunde, dintotdeauna ignorate. Semănam cu un omuleţ desenat de un copil. De ce oare silueta asta grosolană era animată de un creier atît de complicat ? Aveam chef să acţionez ca o fiinţă primată, condus de cîteva instincte şi dorinţe simple. Ea şi-ar bătea joc de profesorul pierdut în explicaţii nesfîrşite, fără nici o legătură cu nimic. Simţeam nevoia să intre o femeie, să mă privească, să izbucnească în rîs şi să-mi spună : „Eşti caraghios, hai scoate astea de pe tine". Şi am început să discutăm simplu, şi nimic n-ar fi mai firesc ca prezenţa mea în casa asta. Iată că, de fapt, era foarte simplu : nu mai puteam îndura singurătatea.

Am încercat să aud nişte voci, am căutat zgomotul lumii, am prins pe postul France-Musique *Concertul egoist*, o emisiune pe care o ascult adeseori la Rennes (se pun întrebări unui bărbat sau unei femei cunoscute şi i se cere să compună un concert cu bucăţile care au o însemnătate deosebită pentru el sau pentru ea). În ziua aceea era Z, un compozitor-dirijor celebru care mie nu-mi place

(îl numesc Z fiindcă nu-mi place să-mi etalez antipatiile ; nu le simt niciodată destul de îndreptăţite. Nu e fundamental să ştii că nu-mi place Z, sau că-mi plac OM, LN sau CP). Îl ascultam pe Z cu un fel de mînie lacomă. Era un om al timpului meu, şi-i cunoşteam vocea, iar vorbele lui păreau inteligente, puţin sensibile, categorice, dar le pricepeam fiecare nuanţă. Enervarea pe care o simţeam făcea parte din viaţa mea. Pusă în legătură cu vechile mele mînii, viaţa mea nu intrase într-un impas. Aveam să închid casa şi să mă duc să-mi iau cuterul. O cursă de o oră pe mare mi-ar reda echilibrul şi personalitatea deplină. Se putea prevedea cum aveam să mă port în faţa vîntului şi a stîncilor. Deci am ascultat totul în timp ce trăgeam storurile casei şi făceam un ultim tur al neproprietarului. N-o să-ţi raportez ce s-a spus la radio şi nici ce piese de concert au fost alese. Mulţumită acestui mic aparat portativ, eram sigur că sînt un GL normal, trăind în mijlocul unei lumi normale, unde o asemenea emisiune este difuzată în fiecare duminică de la cinci la şapte. Gîndul ăsta m-a făcut să mă opresc deodată : deci era trecut de ora cinci, fiindcă emisiunea începuse, şi chiar se pare că demult. M-am uitat numaidecît la ceas : cinci şi patruzeci ! Eram îmbrăcat, ferestrele şi storurile erau închise, curăţenia făcută, ajungeam la timp : aveam cinci minute pentru scară şi, ultima ieşire, o oră ca să ajung la *Délie*. Dacă totul mergea bine eram acolo cu patruzeci de minute înainte de momentul cînd marea e staţionară. Dacă vasul plutea cu puţin înainte de ora şapte şi treizeci şi cinci, şi dacă-l puteam manevra chiar din clipa aceea, riscam mult mai puţin să eşuez în intrarea îngustă a golfului, al cărei profil nu era neapărat regulat.

Pentru a avea curajul să ies numaidecît din casă — deşi doream atît de mult să mai rămîn, şi îmi aminteam tot ce aş mai fi putut face — m-am silit să-mi aduc aminte de ceea ce mă ameninţa : o acuzaţie de furt prin efracţie. Deodată mi-a trecut prin minte că scrisoarea mea şi cei o mie de franci mă ACUZAU. Un hoţ, altul decît mine, ar fi luat cu siguranţă banii ăştia. Concluzie logică : LM o să creadă tocmai din cauza lor, că eu sînt hoţul. Deci, am hotărît să mi-i iau înapoi. După cum ar fi trebuit să

mă aştept, dispăruseră. N-am mai găsit nici scrumiera în formă de anvelopă, dar scrisoarea era tot acolo.

Am hotărît să mai rămîn cîteva minute : trebuia să ştiu cum să acţionez înainte de a părăsi casa. Trebuia oare să scriu un post-scriptum în care să constat dispariţia banilor mei din birou, a aurului şi bijuteriilor în camera fetei moarte ? Cine o fi dat lovitura ? Să fi fost femeia de serviciu, profitînd de faptul că locuinţa era deschisă şi locuită de opt zile de un intrus care ar fi un minunat ţap ispăşitor ? Omul cu pas greu care putea să fie foarte bine pescarul de homari ? Oare îmi arsesem actele şi carnetul de cecuri împreună cu hainele ? Era oare obiceiul meu să acţionez într-un mod atît de puţin responsabil ? Deodată, nevinovăţia femeii de serviciu mi s-a părut evidentă : scrisesem scrisoarea şi pusesem cei o mie de franci sub scrumieră, *după* plecarea ei. Ea nu urcase nici o clipă la etaj. Mi-a făcut plăcere că nu-i vinovată.

În timp ce dau o raită pe insulă, după-masă, nu închid uşile. Toată lumea poate să intre. N-am văzut nici o ambarcaţiune, dar oricine ar fi putut să debarce devreme şi să se îmbarce în timp ce eram în pod. Pot deci bănui pe un necunoscut *şi* pe bărbatul cu paşi grei. Dacă mi s-au furat actele şi carnetul de cecuri, asta nu s-a putut întîmpla decît miercuri, înainte să-mi fi îngropat hainele. Le-am dezgropat sîmbătă, între orele douăsprezece şi unu, şi le-am ars la două : alte cîteva minute, în timpul cărora hoţul a putut acţiona... dacă, într-adevăr, mi-am lăsat portofelul şi carnetul în haină. De asta însă, de gesturile astea prea automate nu-mi amintesc. Mai caut o dată în toate încăperile casei... în sfîrşit, acolo unde aş fi putut pune lucrurile de preţ, dar fără să nădăjduiesc, au fost două furturi, primul, pe cît se pare, în cursul unei nopţi (în casă intră care cum vrea, prin chepengul pivniţei), iar al doilea azi, pe la orele trei-patru, în sfîrşit, în timp ce eram în pod, sau înainte, în timp ce mă plimbam pe insulă.

N-am găsit nimic, dar am irosit aproape o jumătate de oră şi a devenit foarte presant să plec. Aşa că m-am dus să iau scara, am pus-o sub fereastra pe care intrasem în prima seară, am închis uşa mare cu cheia şi cu zăvorul pe cea mică, am urcat în cameră, am încălecat pervazul

ferestrei, am tras spre mine cei doi batanți, apoi cele două storuri pe care le-am înțepenit cu un bețișor, meșterit în grabă.

N-am aruncat nici o privire dragonierilor, nici liniei negre-albăstrui a mării. De data asta, n-am simțit nici o emoție. Aveam lucruri foarte precise de îndeplinit. În după-amiaza asta pe sfîrșite a zilei de 20 martie 1977, omul-tanc trebuia să se deplaseze cît mai repede cu putință spre un punct de pe podișul aflat pe stîncile de la nord, pe care-l reperase cu grijă și-l marcase cu o săgeată indicatoare.

A găsit săgeata cu destulă ușurință și a apucat-o pe poteca nisipoasă. Dimineață i se înfățișase un singur drum care urca. Coborînd, el a șovăit de mai multe ori între două drumuri ușor divergente. De fiecare dată se oprea, încercînd să zărească ceea ce numise Popasul pescărușilor. I se părea că mersese mai mult și mai repede, deoarece cobora și ar fi trebuit să dea de el. Cînd a înțeles că s-a rătăcit, a hotărît că asta n-are importanță și că mergînd în continuare în direcția bună, ar ajunge neapărat mai jos și mai aproape de locul unde e ancorată *Délie*.

De fapt, mi se părea că drumul ăsta nou e mult mai ușor decît cel de dimineață. Stîncile care n-aveau încă iarbă de mare pe ele formau un fel de scară naturală ; mi se părea că descoperisem drumul lesnicios spre scăldat : un mic golf cu nisip galben-auriu se afla exact la cîțiva metri dedesubt, iar scara de stîncă, acum acoperită de alge, ducea drept acolo. În mod natural, ar fi trebuit s-o văd limpede pe *Délie* la stînga mea, fiindcă mă abătusem un pic spre nord. Cuterul trebuia să fie ascuns de o îngrămădire de stînci. Poate că aveam să plătesc coborîrea ușoară printr-un urcuș mai acrobatic. Trebuia să trec de lanțul ăsta stîncos urcînd un pic, ca să nu mă împotmolesc și să alunec în iarba de mare. Am hotărît să merg de-a lungul graniței dintre apă și uscat. Drumul era mai lung, dar mai ușor și mai sigur.

Ziua se sfîrșise, dar încă nu era tîrziu — doar ora șapte. Dificultatea consta în aceea că nu izbuteam să mă mențin la nivelul nămolului lăsat de reflux. Trebuia să țin seamă de profilul stîncilor. Inaccesibilitatea verticală a uscatului mă silea uneori să cobor în umezeală și mă

înglodam un pic, oricît de protectoare ar fi fost cizmele mele pînă la şold. Eram foarte atent să nu cad în micile băltoace formate de apa mării în care vedeam crabi fugind. Puţin îmi păsa că mă ud, mă temeam însă pentru carnete, scrisori şi pentru carnetul cu adrese. Acum nu se mai vedea mare lucru ; am putut citi ora şapte şi patruzeci pe cadranul ceasului. Era prea tîrziu ca să mai plec în seara asta.

Am hotărît totuşi să mă duc să dorm în cabina cuterului şi să aştept mareea următoare, la ora opt dimineaţă. N-aveam curaj să urc înapoi noaptea şi să cobor iarăşi dis-de-dimineaţă. Făcusem destule prostii pentru ziua de 20 martie.

Nu departe, aud un zgomot slab de motor. Aş vrea să fac semnale cu lămpile mele, pentru ca pescarul să mă aştepte, să mă ia cu el şi să mă aducă înapoi mîine. Cobor spre amintirea acelui zgomot (nu se mai aude nimic) spre marea plată unde o să pot regăsi sentimentul orizontului. Minune ! Recunosc intrarea îngustă şi păşesc de-a lungul ei. Iată micul golf şi urma chilei lui *Délie.* Îi auzisem motorul. Mi l-au furat aproape de sub nas.

De acum încolo, nu mă mai îndoiesc că sînt jucăria unui zeu care mă manevrează. Disperarea mea e deplină. Mă întind pe nisip şi savurez o odihnă întunecată. Cele mai întunecate gînduri, toate cele pe care vi le puteţi închipui şi care decurg direct din „jucărie a fatalităţii" se nasc, unul cîte unul, şi se îngrămădesc într-un fel de pastă cleioasă şi inertă care blochează orice reflecţie. Seamănă cu „Ţipete de durere, bocete şi chiuituri de femei la o ceremonie funerară arabă". Gem nemişcat, la fel de potolit şi de disperat ca un om rănit de moarte.

Totuşi, foarte curînd, în sînul posomorelii şi nemişcării îşi ia zborul cea dintîi pasăre batjocoritoare. Un gînd fugar, ironic a izbutit să evite capcana neagră. Mi-am închipuit un tip întins pe spate, biruit de soartă şi mi s-a părut nostimă grămada de nenorociri pe care le îndură. Singur, prizonier pe insulă, silit să aştept sosirea lui LM, constrîns — dacă voiam să mă adăpostesc — să forţez iarăşi uşa casei. Hoţ în aperenţă şi păgubaş cu siguranţă. Iar batjocura curată se prefăcea în mijloc de apărare. Eram nevinovat de toate furturile, fiindcă fusesem jefuit

de două ori (banii, actele, cuterul), ba chiar de trei ori, dacă minţeam că mi s-au furat hainele, ca să mă scuz că le port pe ale lui.

O altă idee îmi stîrnea o bucurie aproape dureroasă : mai rămîneam pe insulă, simţeam masa ei uriaşă înapoia mea şi ştiam că aş fi acceptat cu recunoştinţă surghiunul veşnic pe teritoriul Albatrosului. N-aş fi protestat vreodată zicînd că sînt nevinovat, sau că pedeapsa e prea aspră. Alte gînduri m-au uşurat şi mai mult, făcîndu-mă să-mi apreciez din nou, ironic, soarta : nu suferearn patosul, romanele poliţiste şi, din instinct, refuzam să devin eroul unei poveşti care ar fi fost bună să-i facă să deschidă un ochi pe cititorii îndobitociţi şi degeneraţi care se hrănesc cu mistere şi cadavre. Eram un biet singuratic, lipsit de dragoste şi de tandreţe şi care, de o săptămînă încoace trăia o aventură aţîţătoare pentru spirit şi inimă. Faptul că se furase ceva nu schimba nimic din povestea asta. Duminica — cu dezordinea ei — este o zi pe care am urît-o întotdeauna. Nu-i poţi împiedica pe figuranţi să-şi joace rolul ; dar nimic nu trebuia să încurce jocul dintre LM şi mine, dintre insulă şi mine. În dialogul ăsta esenţial intrările şi ieşirile altor personaje nu aduceau alte glasuri, ci cîteva intermezzo-uri tragi-comice, menite să ne destindă un pic sau să pună la încercare puterea legăturilor noastre.

Faţă de insula Albatros, sentimentele mele nu se schimbaseră. Eram fericit să mă întind cît sînt de lung ca să mă odihnesc pe unul dintre malurile ei. Acum o cunoşteam aproape în întregime (dar dragostea mea ştia că mi-ar trebui o viaţă întreagă ca să încerc toate gropile dunelor, să număr toate tufele de plante de nisip, să studiez toate scoicile azvîrlite de mare pe podiş de mii de ani încoace).

Marea se retrăgea fără zgomot, fără valuri. Nu mă mai gîndeam nici la *Délie*, nici la insula-închisoare. Nu simţeam nici duritatea pietrişului, nici blîndeţea nopţii. Parcă eram prizonier sau azvîrlit de valuri pe ţărm, iar umflătura uriaşă a buzunarelor şi rigiditatea cizmelor mă osîndeau să rămîn întins pe spate sau să mă ridic în picioare. M-am ridicat cînd mi-a fost frică să nu adorm. Nu voiam să pierd nici o clipă conştiinţa acestei nopţi. Am luat lămpile şi le-am aprins. Mi-a părut rău că n-am venit

cu o găleată şi un minciog : în căldările stîncoase fascicolul de lumină îi silea pe crabi să umble. Am întîlnit cîteva holoturii şi escadre de creveţi. Peştii nu se lăsaseră surprinşi. Mergeam de la un lac la altul, trecînd peste rîuri care dăinuie o jumătate de zi. E de ajuns să faci linişte în tine însuţi ca să auzi scurgerea timpului. Lumina scotea la iveală găuri şi părul ca de algă al unor păianjeni albaştri.

Deodată, am rostit „Olivia", cu voce tare şi nu m-am mirat că numele ăsta a ţîşnit în legătură cu băltoacele de apă sărată şi cu animalele marine care dădeau la o parte perdelele lor de iarbă de mare. Mi se întîmpla adesea să scot la iveală un nume dintr-o sută de mii pe care le cunosc. Îmi place să pescuiesc. Stau aici sub un burete îmbibat şi voi primi un cuvînt, un nume de persoană. Nu pot să prevăd care. Poate fi Hasdrubal, Terenţiu, Bolo-Paşa sau Doamna Loisel, portăreasa mea de la Rennes, sau Selma Lagerlöf. Nu caut şi nu forţez combinaţiile. Aştept mica picătură de gînd în formă de nume. (Încercînd să vă traduc bine ceea ce se întîmplă în creierul meu, aud nume care nu vă interesează, fiindcă n-au apărut la Albatros, nume de colegi de clasă pe care nu i-am văzut din copilărie.) Îmi închipui că amintirile astea, nesolicitate niciodată, se plictisesc şi profită de clipa cînd creierul nu e dirijat, ca să urce pentru o clipă la ferăstruica percepţiei. Olivia îmi „revenea" mai des în „minte", fără îndoială fiindcă făcea parte din memoria unor fapte neterminate. Amintirea ei se libera mai uşor, cînd nu puteam acţiona, sau cînd nu voiam să gîndesc. Starea asta de paralizie în care mă aflam se potrivea cu caracterul sălbatic al fetei. Întotdeauna, cînd o întîlneam, mă gîndeam că, dacă o să fiu bolnav, o să mă duc să trăiesc nu departe de ea. Că faptul de a o vedea uneori o să-mi redea sănătatea fundamentală.

O chema Olivia Morero şi o cunoscusem cînd aveam treizeci de ani. Era fără îndoială prima tînără berberă care scăpase, în acelaşi timp, de ţara ei, de religia ei şi de dominaţia tatălui şi a soţului. Se eliberase în împrejurări ciudate. Într-o dimineaţă, cînd s-a trezit, toţi bărbaţii din casă plecaseră să asiste la o mare sărbătoare musulmană la Fez. Fericită să rămînă singură cu maică-sa, a dat fuga

pînă în camera acesteia ca s-o salute ca în fiecare dimineață ; a găsit-o pregătindu-și o geantă mare de voiaj. „Știam de două luni că taică-tău și frații tăi o să se ducă la Fez astăzi, și am pregătit totul pentru plecarea ta, i-a spus maică-sa. Nu vreau să rămîi aici și să ajungi o sclavă nenorocită ca mine. Merg cu tine la Casablanca." Închiriase o mașină care le-a dus la Casablanca. Acolo a însoțit-o pe fiică-sa la coafor și prin diverse magazine.

După două ore, Olivia (care în realitate se numea Leila), era pieptănată și îmbrăcată ca o franțuzoaică. După-masă lua avionul de Paris și banii pe care taică-său îi ținea ascunși într-un vechi ulcior de ulei. Maică-sa îi spusese ce avea de făcut cînd sosește : să nu aibă încredere în nici un bărbat, să nu uite că acum o cheamă Olivia Morero și că e spaniolă. Banii aveau să-i ajungă destulă vreme ca să-i îngăduie să descopere cum i-ar plăcea să trăiască. De îndată ce avionul și-a luat zborul, mama noii Olivia s-a dus la malul oceanului, a înaintat în apă pînă cînd nu i-a mai atins fundul cu picioarele și s-a înecat. Fata ar fi putut afla asta cîțiva ani mai tîrziu prin mine, pe care mă însărcinase să aflu știri despre familia ei. Nu i-am spus adevărul pe care izbutisem să-l cunosc printr-un coleg din Casablanca. Am susținut că maică-sa murise cu un an în urmă și că refuzase să spună unde e Leila.

O cunoscusem pe Olivia în apă. Toată povestea asta e în legătură cu apa. Îi plăcea să înoate goală și se scălda departe de orice plajă frecventată. Eu treceam pe acolo cu cuterul și am fost cuprins de admirație față de trupul turnat într-o materie netedă și tare. Fata m-a inspirat îndată și i-am vorbit liber, fără timiditate. Abuzam un pic de situație : ea nu putea fugi. Mai întîi i-am spus că nu reprezint nici o primejdie pentru ea, ci dimpotrivă, siguranța că n-o să se înece dacă o apucă vreun cîrcel sau o cuprinde slăbiciunea, fapt de care mă îndoiam văzînd armonia desăvîrșită a trupului ei și supletea cu care înota. I-am spus că nu sînt pescar și că n-o s-o ating mai mult decît ar atinge-o un pește. Eram încîntat că are urechi și că era silită să mă asculte. I-am spus cum mă cheamă, profesia, adresa și fiindcă ea continua să înoate fără sforțare, i-am povestit viața mea... Uneori, ca să se odihnească,

făcea pluta și mi se cam tăia răsuflarea cînd îi vedeam pîntecul, coapsele și triunghiul negru, perlat de picături de apă scînteind în soare, dar privirea mi se întorcea repede spre fața ei, spre ochii ei atenți, și îmi reluam povestirea, oprindu-mă adesea ca să mă scuz că întrerup tăcerea și singurătatea de care știuse să se înconjoare. Zîmbea ca să mă încurajeze să continui.

Încă nu-i auzisem glasul și cu toate astea îi spusesem mai multe despre mine decît oricărei alte ființe pe lume. Taică-meu și maică-mea nu mă cunosc atît de bine cum m-a cunoscut ea și mai ales ca tine. I-am povestit iubirile mele, singurătatea mea născîndă, uimirea mea în fața mediocrității oamenilor (și a mea). Încă nu mă vedeam ca pe un omuleț desenat de un copil, aveam treizeci de ani, iar iahtul meu nu era *Délie*, ci o mică ambarcațiune de începător înzestrată cu derivă, pe care-o cumpărasem dînd lecții particulare unor tineri tîmpiți. Cînd nu mai știam ce să spun despre mine, îi celebram trupul sau felul ei de a se strecura în apă și găseam — sau regăseam în memorie — cuvinte de poet ca să-mi exprim emoția.

Bizarre déité, brune comme les nuits,
Au parfum mélangé de musc et de havane,
Oeuvre de quelque obi, le Faust de la Savane
Sorcière au flanc d'ébène, enfant des noirs minuits [1].

M-am oprit să citez din *Sed non satiata,* nevrînd să-i spun versurile următoare active și demonice. Cel de-al treilea vers a părut s-o uimească. Transpus în rol de profesor, am vrut să-i explic acest *obi* și mi-am dat seama că rostisem întotdeauna versul fără să-l înțeleg. Nu mai puteam sta pe gînduri multă vreme, farmecul se destrămase. *Obi* era centura japonezelor și nimic altceva, și atunci ? Mi-am făgăduit mie însumi să-l consult pe maestrul Jacques Crépet sau pe prietenul meu Pichois, care tocmai adusese la zi ediția Le Dantec din Baudelaire, apă-

---

[1] Ciudată zeitate cu trupul brun și plin / Împrăștiind mireasmă de mosc și de havană, / Făcută de vreun obi de-un Faust din savană / Cu șold ca abanosul, lucios și mers felin.

Traducere de Al. Philippide cf. Charles Baudelaire, *Les fleurs du mal — Florile răului*, ediție alcătuită de Geo Dumitrescu, București, 1967, Editura pentru literatură universală, pag. 83.

rută în *Pléiade*, dar acolo, deasupra undei amare şi a acestei naiade atente, am recunoscut slăbiciunea tuturor poeţilor şi a propriilor mele încercări.

Ca să n-o pierd pe Olivia, am continuat povestirea făcîndu-i mărturisiri foarte tainice pe care, fără îndoială, ţie n-o să ţi le fac niciodată. Era un fel de ofrandă spontană. Fata mă asculta cu atîta atenţie, încît uita să înoate şi se menţinea la suprafaţă printr-o simplă bătaie a picioarelor şi mîinilor, aşa cum o meduză îşi agită voalurile. Nu făcusem încă experienţa tristă a confidenţelor trădate, reluate de o sută de ori ca să mă acuze. Îmi făcea plăcere să mă predau ei, care era goală şi fără apărare. De fapt, era una dintre manifestările gustului foarte pronunţat pe care-l am pentru necunoscuţi, ca şi cum ei ar putea evita slăbiciunile generale.

A fost un moment cînd am crezut că i-am spus totul (deşi ar fi trebuit trei zile şi trei nopţi), în sfîrşit... tot ce mi se părea destul de interesant ca s-o fac pe fată să stea goală în apă ; şi am tăcut. Ar fi trebuit să mă îndepărtez, s-o las să înoate singură, dar n-aveam chef s-o pierd atît de repede, şi mă temeam că o tulburasem sau o obosisem. Eram destul de departe pe coastă (nu o tîrîsem cu mine, ci o urmasem), şi mă puteam teme că o s-o cuprindă deodată oboseala. Deci am aşteptat, eliberat de orice sentiment de vinovăţie, şi o priveam dorind-o. Într-adevăr aş fi vrut s-o scot din apă, s-o întind proaspătă pe fundul bărcii şi s-o acopăr cu trupul meu. Continuam să-mi recit cu voce joasă ultima strofă din *Sed non satiata* :

Je préfère au constance, à l'opium, aux nuits,
L'élixir de ta bouche où l'amour se pavane ;
Quand vers moi tes désirs partent en caravane,
Tes yeux sont la citerne où boivent mes ennnuis[1].

Versurile astea mi se păreau totuşi mediocre, dar aveam nevoie de scandarea lor alexandrină ca să-mi ritmez fluxul sîngelui.

---

[1] „Mai bine decît opiul sau cel mai straşnic vin / Vreau elixirul vrajei pe-a gurii tale vrană ; / Cînd poftele-mi spre tine pornesc în caravană / Ţi-s ochii oaza-n care adoarme orice chin". Este în realitate strofa a doua a sonetului menţionat.

Ea a rostit primele cuvinte cu un accent arab destul de pronunţat : „Mi-ai povestit viaţa ta şi îţi mulţumesc. Aş vrea să ţi-o povestesc pe a mea, dar dacă ştii să înoţi, prefer să fii tu în apă şi eu în barcă, sînt cam obosită". Am întrebat-o dacă trebuie să înot gol ; mi-a răspuns că nu ţinea la asta. Am ajutat-o să urce, adică am tras-o de o mînă pînă cînd s-a putut sprijini pe amîndouă. A fost o clipă cînd micul voalier s-a înclinat, apoi s-a redresat, ceea ce a azvîrlit-o în braţele mele. În ciuda dorinţei mele teribile de a o viola, am găsit puterea de a o lăsa să se îndepărteze. Purtam slip pe sub pantaloni, m-am dezbrăcat repede şi m-am aruncat în apă. Înfăşurîndu-se îndată în cămaşa pe care o lăsasem, ea a început să povestească.

Mi-a vorbit despre casa frumoasă în jurul curţii unde curgea o fîntînă, despre brutalitatea seniorială a lui taică-său, despre viclenia fraţilor ei şi de dispreţul de necrezut faţă de femei, pe care-l socotea firesc pe atunci, dar pe care maică-sa, jignită de mai multă vreme şi învăţată de o franţuzoaică să se revolte, nu-l mai suporta. Maică-sa se socotea prea bătrînă ca să plece şi hotărîse că fiică-sa o să aibă altă soartă. Am spus ce făcuse în ziua de Aid-el-Kebir. De atunci, Olivia se gîndea întruna la îndrăzneala care-i trebuise ca să facă rost de acte, să fure banii, să o ducă la Casablanca şi să o prefacă în europeancă. Înotam fără prea mari eforturi, cînd a început să-mi povestească despre sosirea ei la Paris şi despre senzaţia extraordinară pe care o avusese plimbîndu-se cu faţa descoperită prin mulţime. Franţuzoaica din Casablanca nu-i dăduse scrisori de recomandare pentru vreo rudă sau prietenă, ci cîteva sfaturi ca să evite capcanele care o pîndesc la Paris pe o fată fără experienţă. Puţin instruită, şi în stil marocan, Olivia Morero, pretinsă spaniolă, trebuia să se ferească de a vorbi, atîta timp cît nu va fi studiat şi înţeles modul de comportare al francezilor. Ca să-i ajungă banii, trebuia să aleagă o mică pensiune de familie, ocolind Cartierul Latin unde ar fi fost greu să facă pe spaniola, şi cartierele rău famate, unde unei fete nu-i era uşor să trăiască singură. Maică-sa i-i descrisese pe bărbaţi în culori atît de negre, încît nu lăsa pe nici unul să se apropie de ea. Locuia de doi ani într-un mic hotel de

pe rue des Favorites în cel de-al XV-lea arondisment. Şi îşi petrecea timpul plimbîndu-se pe străzi, intrînd în magazinele universale. De îndată ce se îndepărta de cartierul ei, intra în vorbă cu oamenii foarte uşor, dar întotdeauna cu o figură serioasă, pe care nu se putea desluşi nici cea mai mică urmă de desfrînare.

Ciudăţenia poveştii şi a purtării ei m-a uimit şi am întrebat-o unde găsise cuvîntul „desfrînare". Mi-a răspuns că citeşte mult, cărţi de şcoală cu preţ redus, pe care le cumpăra pe strada ei de la un anticar bătrîn. Citise astfel *Lamartine* de Levaillant, apoi un vechi studiu despre Doamna de Genlis, apoi dictările pentru şcoala primară, editate de un grup de învăţători sub direcţia lui Poitevin. Cheltuia foarte puţini bani şi socotea că o să aibă destui ca să-i ajungă patru ani şi să înveţe să vorbească foarte bine franceza. Era fericită trăind viaţa asta nebună de şoarece plimbăreţ şi ronţăitor de cărţi. Eu continuam să înot şi începeam să obosesc. Aşa că i-am cerut să-mi spună foarte repede cum de se găsea acolo goală într-un golf mic al unui mal atît de pudic cum era Armor. Şi am adăugat : cu un trup liber şi vesel care nu evoca deloc forma unei plimbăreţe ce nu îndrăzneşte să iasă din arondismentul XV. Am înghiţit un pic de apă şi m-am oprit din vorbit, rugînd-o să se grăbească. Ea a rîs îndelung şi mi-a spus că schimbarea ei se datora altei lecturi. Acum închiriase pe un an o cameră într-o căsuţă lîngă Jospinet, între Val-André şi Guettes. Îşi ascundea hainele în nisip şi profita de un moment cînd nu era nimeni ca să-şi scoată halatul şi să intre în apă. De altfel, în luna iunie, în afară de zilele de duminică şi joi care erau ale puştilor, nu era nimeni pe plajă. Locuia acolo de un an, discutînd cu vecinii ei din Bonabri, din Saint-Maurice şi din Port-Marvan. La Val-André şi la Saint-Brieuc găsea toată animaţia necesară vieţii. Cu ultima răsuflare i-am cerut să-mi spună titlul cărţii care o transformase astfel. Era vorba de un mic roman a cărui eroină, fecioară ce se temea de bărbaţi, îşi afla mulţumirea simţurilor scăldîndu-se în mare. În ciuda acestui început promiţător, romanul se termina cu o banală căsătorie cu un pictor de peisaje marine. Era atît de straniu, încît mi-am înghiţit citatul din Saint-John Perse „miroşi a apă verde şi recifi, miroşi a fecioară şi a

iarbă de mare", ca s-o întreb dacă era adevărat, într-adevăr adevărat, dacă mai existau încă ființe omenești în stare să-și răstoarne viața după ce au citit un roman. Mi-a răspuns că simțise, citind paginile referitoare la scăldat din cartea aceea, prima tulburare puternică din viața ei (iar eu recitam cu voce joasă din Saint-John Perse „Amanta răsturnată în învelișurile ei florale să dăruiască nopții marine carnea ei de corolă strivită !").

Atunci se dusese îndată la mare, exact în locul unde se petrecea acțiunea romanului. Descrierile erau fidele, a recunoscut locurile. De atunci locuia aici, chivernisindu-și avutul. Viața era mai ieftină decît la Paris, iar ea uza puține haine. Putea să mai reziste încă trei ani cu banii din ulciorul nesecat. Viitorul ? Avea să se mărite cu pictorul, sau cu pescarul sau cu fiul castelanului. Se purta cu atîta noblețe („Ești beată, beată, inimă regească, adăpostind atîtea talazuri"), încît era adorată de bretonii amatori de legende și respectuoși față de prospețimea ei marină. Știau povestea ei și nu se îndoiau că o să se încheie cu o căsătorie. Ea avea pretendenți cei trei pe care i-am pomenit și mulți alții, singura condiție fiind să locuiască în continuare la mare. Pe bărbat nu și-l închipuia ca pe un scop, ci ca pe un mijloc. Ea și-ar pierde fecioria, dar ar da încă un copil mării. Nu mărturisea vreo părere de rău pentru Maroc, și nu credeam să aibă. Părea fericită. Ceea ce mă înveselea cel mai mult, dar începeam într-adevăr să-mi pierd respirația și i-am cerut îngăduința să urc în cuter, era zgîrcenia ei încîntătoare pe care mi-o mărturisea cu nevinovăție : închiriase o cameră la văduva unui căpitan, și nu mînca pe săturate decît cînd era invitată, dar asta se întîmpla aproape în fiecare zi. Prînzurile astea o plictiseau, dar îi îngăduiau să cîștige un pic de viață de fecioară ; iar dacă s-ar fi ivit vreun binefăcător dezinteresat care să-i asigure masa și casa pe tot restul vieții, ar fi rămas pentru totdeauna așa. I-am oferit o zi de feciorie suplimentară invitînd-o să împărțim cina mea. A condus cuterul cu mîna foarte sigură și l-a făcut să acosteze pe plajă, lîngă locul unde își ascunsese hainele. Am dus-o la Saint-Brieuc, la cel mai bun restaurant din oraș, unde mi-am dat seama că e foarte cunoscută. Îi aduceau un bulgăre de unt de îndată ce intra. A înfulecat două duzini

de stridii şi un castron cu midii. N-aveam timp să vorbim. Mă gîndeam că nu există în realitate şi că mă enervează, într-atîta îi e de greu unui biet om banal să vieţuiască lîngă o creatură poetică. Ca să mă scîrbesc de ea şi mai mult m-am gîndit la plictiseala pe care o să mi-o stîrnească baia asta veşnică. Pentru ea însemna să reintre în elementul ei, şi am observat în timpul pe care l-am petrecut împreună că pe uscat se mişcă stîngaci.

Mi-am luat rămas bun, fără să pară a fi observat plecarea mea. S-a dus acasă la văduvă, şi cu siguranţă că s-a culcat într-un pat şi nu într-o vană plină cu alge. Am revăzut-o de fiecare dată cînd navigam la voia întîmplării prin sectorul ăsta. În apă sau întinsă pe nisip. Stăteam un pic lîngă ea, fără să vorbesc, privind picăturile care se rostogoleau pe braţele ei aurii, lăsînd urme albe de sare. Apoi o luam de mînă şi ne duceam să înfulecăm ceva împreună. Nu mă săturam privindu-i dinţii. Îi aduceam cîteva cărticele. Le citea cu plăcere, dacă nu aveau nici o legătură cu spiritul vremii pe care o socotea „josnică" (fără îndoială rezultatul altei lecturi). Se ducea în cîte o cafenea din port ca să asculte oamenii ; iar cînd îi spuneam că nu-i locul ideal ca să aprecieze spiritul, îmi răspundea că mă înşel. Descoperise că o cafenea e un fel de universitate populară. Oamenii din regiune îi spuneau Olivia, iar puştii o urmau peste tot, doar în apă nu.

Într-o zi m-a întrebat dacă mă pot informa ce s-a întîmplat cu maică-sa. M-am gîndit că e o veche nelinişte care ieşise, în sfîrşit, la iveală. Am făcut demersurile de care ţi-am vorbit şi am primit un mic dosar cu tăieturi din ziare despre „un înec misterios pe plajă". Am minţit aşa cum am spus, afirmînd că murise cu puţină vreme în urmă, de moarte naturală. Am întrebat-o pe Olivia de ce se gîndea la maică-sa, după cinci ani de despărţire ; nu mi-a răspuns. Un pic mai tîrziu, în aceeaşi zi, mi-a spus că nu mai are bani. Mi-am golit buzunarele. După cincisprezece zile, cînd m-am întors în apele zonei Val-André, n-am mai găsit-o nici în mare, nici pe nisip. M-am interesat de ea. Fusese găsită pe plajă, moartă, cu capul însîngerat. Se vede că îşi zdrobise ţeasta de o stîncă. Fusese îngropată în cimitirul care priveşte spre largul mării. Sco-

tocindu-i prin cameră, jandarmii nu găsiseră decît cărţi, nimic altceva care să le fi putut da vreo informaţie despre ea. Actele ei aparţineau unei moarte, adevărata Olivia Morero, născută la Algésiras, călcată de un taxi la Marsilia. Falsa Olivia nu lăsa după moarte nici un franc. A doua zi ar fi trebuit să plătească văduvei căpitanului chiria lunară, dar, fiindcă plătea înainte, nu păgubise pe nimeni. Eu am mania de a-mi scrie numele pe cărţile care-mi aparţin, aşa că cele pe care i le dădusem mi-au fost înapoiate. Îmi place să le ating după ce le-a atins ea. Celelalte cărţi ale ei au îmbogăţit biblioteca *Heures claires* din Val-André. Olivia aparţine pentru totdeauna arhipelagului meu de insule Fecioare.

Ea e, mai ales, una dintre cele mai mari remuşcări din viaţa mea. Ar fi trebuit să-i trimit bani, să mă însor cu ea sau să-i plătesc camera, să-i previn pe toţi prietenii ei că nu mai are bani. Eram singurul căruia îi mărturisise. Mă socotea confidentul ei încă din prima zi. Cred că am trădat-o. Faci un fleac pentru cineva, nu te încumeţi să faci mai mult, şi ce-ai făcut nu înseamnă nimic.

Era ora nouă. O noapte blîndă, aproape îndulcită. Apa plecată foarte departe se mai vărsa în *rîuri*. Nu-mi era nici măcar foame, ceea ce e de mirare pentru mine. Mă hrăneam cu aer sărat şi cu tristeţe. „Ceva o să se sfîrşească, m-am gîndit, simt în trup". Şi nu înţelegeam cum e cu putinţă să trăieşti o săptămînă întreagă pe insula Albatros (mai lipseau cîteva ore) şi toată povestea să se termine. Şi încă nu ştiam nimic despre tine LM, sau prea puţin. Am încercat să-mi amintesc totul, nu ca să treacă timpul — aş fi vrut ca timpul să nu treacă niciodată — ci ca să înving amorţeala care mă cuprindea şi să încerc să înţeleg ceva din cele ce mi se întîmplaseră. Nu-mi mai era teamă. Nu mă mai gîndeam nici măcar la furturile cărora le căzusem victimă. Eram ca acei oameni foarte obosiţi care vor să ajungă la capătul oboselii şi să cadă bolnavi la pat, pentru a nu trebui să aibă grijă de ei înşişi. Mi se părea că tu o să fii doctorul meu şi voiam să-ţi mai verific o dată titlurile. Dar nu izbuteam să-mi amintesc bine totul, în ordine. Nu reuşeam să te recompun după un fragment de jurnal, după un miros lăsat pe o haină, urma

umbrei şi a luminii pe o hîrtie fotografică, nu-ţi cunoşteam glasul şi asta stăvilea totul. Cunosc un om admirabil din toate punctele de vedere — inteligenţă, nobleţe, experienţă — care are glasul în falset, şi glasul ăsta ciudat, parcă îi e străin, şi-mi pare a fi semnul unei discordanţe a fiinţei.

Atunci, m-am gîndit că o pagină din carnetele tale, doar una, fără să încerc să mi te închipui înapoia ei pe cale de a o scrie, m-ar ajuta mai mult în puritatea ei, prin strigătul ei. Am scos la întîmplare un carnet din buzunar. Pe cer luna era plină, înaltă şi aproape că aş fi putut citi fără lampă, dar îmi plăcea lumina ei caldă şi galbenă. Am văzut numaidecît că era un carnet vechi. Am citit.

Aş vrea să închid un om într-un coş de răchită
Să-l posed în întregime
prin dreptul de a pescui
şi să-l privesc trăind.
Glasul i-ar fi prea slab ca să ajungă la urechile mele
l-aş vedea gesticulînd şi ţipînd zadarnic
L-aş mîngîia pe creştet cu vîrful arătătorului de la mîna dreaptă
Şi aş putea la fel de bine să-l strivesc ca pe o furnică.
Am fost întotdeauna sensibil la caracterul caraghios şi ordonat al vieţii mele (de parcă aş fi omul ăsta prins în capcană şi uriaşul bun care-l observă)
astfel
refac întotdeauna aceeaşi călătorie
de *parcă* n-aş vrea să-mi uimesc prietenii.
Ei primesc în fiecare an aceeaşi ilustrată
din Chambéry, o capră neagră care priveşte mîndră valea;
din Vaison-la-Romaine — casa patricianului ;
din Sarlat — casa lui Etienne de La Boétie ;
din Ramatuelle — o ilustrată de prost-gust reprezentînd o femeie cu sînii goi, scăldîndu-se
cu aceeaşi ab-surdă „plăcută amintire".
Trimiţîndu-le, ştiu cum vor fi primite —
ca o confirmare răutăcioasă.
Cu atît mai rău.

Am nevoie de călătoria asta automată, şi trebuie s-o fac cunoscută.

Am închis carnetul, apoi l-am deschis la altă pagină :

Aş vrea să fiu sărac ca toată lumea ;
falsele mele zbuciumări mă plictisesc.

Am închis iarăşi carnetul şi nu l-am mai deschis. Oare aveam şi eu, ca LM, false zbuciumări ?

Ei, hai, carnetele nu-mi plac în seara asta, la lumina lunii, în mirosul algelor aruncate la ţărm. Cu toate astea, avea dreptate : ar trebui să fim săraci ca toată lumea, toţi, dar săraci ca în timpurile preistorice, nişte bieţi vînători, bieţi pescari, bieţi mîncători de rădăcini. Iar eu eram ca un naufragiat dolofan pe o insulă ospitalieră.

Luna se învîrtea pe cer. Locuiam într-o stampă japoneză : ape lucitoare, stînci sclipitoare. Deodată, am scos un ţipăt destul de caraghios (va trebui să vorbesc despre ţipetele astea) — tocmai zărisem o scară foarte comodă care urca direct spre platou. Am înţeles lesne de ce n-o descoperisem : primele trepte erau ascunse înapoia stîncilor înalte care străjuiau micul golf. Fiindcă mă abătusem, mergînd pe unul dintre rîurile de nisip şi de apă, o putusem observa.

Nimic nu mă silea să urc numaidecît, dar mă cuprinsese deodată un fel de grabă de a merge pînă la capătul bucăţii ăsteia de destin. Puţin conta cum avea să se sfîrşească. Poate o să fiu închis, iar dacă pe insulă fusese comisă o crimă, ar fi aproape logic să-mi fie pusă în cîrcă. Ajunsesem să cred că asta n-avea importanţă. Să stai pe strada d'Antrain, să te duci să vorbeşti despre Rémi Belleau sau să putrezeşti într-o închisoare lîngă nişte nenorociţi, ce deosebire e între una şi alta ? Puşcăriaşii, acum, au dreptul să asculte radioul ; aş asculta o muzică pură, foarte decantată, o partită de Bach între cei patru pereţi ai unei celule pe care nu i-aş smîngăli, i-aş lăsa goi ; iar sunetul neagăţîndu-se de nici o neregularitate ar rămîne îngheţat. M-aş bucura de o pace absolută, descărcat pentru atîţia ani şi atîtea luni de povara nesuferită a vieţii şi a gîndurilor mele.

Puteam să mă întind în mica scobitură făcută de chila cuterului şi să aştept ca marea să vină să mă acopere. Moartea mea n-ar întrista pe nimeni (nici măcar pe părinţii mei care nu m-au iubit niciodată prea mult şi care s-ar simţi deodată aproape nemuritori, eliberaţi de o descendenţă care le-ar justifica dispariţia). Un tînăr profesor agregat ar fi fericit să-mi ia locul. Nimeni n-ar mai citi vreodată *Akakia, Reformă şi Ortografie*. Nu semănasem nici un copil ; nici una dintre seminţele mele nu încolţise. Şi asta mi-era absolut egal. Aş putea să ţip, să urlu la lună, nimeni nu m-ar auzi. Şi dacă în jurul meu ar fi multă lume, dacă aş ţipa într-un oraş, m-ar ruga să tac, iar dacă aş continua să urlu, m-ar închide într-un loc special şi mi-ar vîrî în trup nişte droguri care ar modifica dorinţa de a ţipa şi ar înlocui-o cu dorinţa de a dormi.

În clipa asta vertiginoasă, înainte de a urca pe platou sau de a rămîne întins pe nisip aşteptînd marea, măsuram cu precizie urma mea, o mică emergenţă universitară, fiscală, socială (drept la pensie, drept la boală), electorală, dar toate actele care constituiau naţionalitatea mea, starea mea civilă, apartenenţa mea la securitatea socială, la Federaţia de Educaţie naţională (o mică protuberanţă sindicală), la grupa sangvină A, la al patrulea sector electoral din Rennes, la Iaht-Clubul Franţei dispăruseră. Nu mai eram decît un omuleţ pe o plajă, care putea fi şters de mare, sau un omuleţ căţărîndu-se pe platou şi trebuind să alerge după actele lui, după cuterul lui, după dovezile nevinovăţiei lui, după raţiunea lui, raţiunea de a trăi — foamea asta absurdă care făcea să-mi chiorăie maţele. Eram un omuleţ gol pe dinăuntru, care trebuia umplut cu tot felul de mîncăruri ca să se ţină pe picioare, mai întîi cele foarte materiale, calorice şi fluidifiante, apoi toate celelalte, noutăţile lumii acesteia, catastrofele şi invenţiile, inundaţiile şi secetele, banchizele tîrîte pînă în Arabia ; şi toate elucubraţiile gîndului propriu-zis, ale gîndului-literatură, ale gîndului-artă. Şi hrana amoroasă dacă foamea se manifesta în josul pîntecului şi în talazul inimii, şi era reprezentată prin fantasme de femei, reduse la nişte ochi foarte frumoşi şi un pic tulburi, privindu-mă ţintă şi la nişte dosuri cu mase musculare aşezate cum se cuvine pentru plăcerea mîinilor mele.

Şi cînd butoiul ăsta mare se umplea după poftă (cu condiţia să-i fie întotdeauna foame şi sete de ceva, de cineva), putea să aibă şi cîteva minute de linişte dezinteresată, în fiecare zi : cu mintea în repaos deplin — percepea, fără să aibă chef să-şi însemne notele, fără să vrea să frigă pasărea, fără să se refere la Du Bartas, la trilurile ciocîrliei care ciripeşte şi cîntă. Debarasat de toate cuvintele, auzea glasul unei păsări fără nume răsunînd ca o partită goală, într-o celulă goală, zîmbea unui copil care trecea pe stradă, adulmeca vîntul călduţ la fereastră.

Apoi adormea şi nesfîrşit de multe uşi necunoscute se deschideau, iar creierul lui devenea o întinsă reţea de curenţi de aer şi de camere tainice, unde cuvintele stăvilite şi apăsate se îmbinau în construcţii sonore care se prăbuşeau la cel mai mărunt semn al conştiinţei (dacă se întorcea pe o parte, dacă ofta). Nu cunoşteam nimic din visurile mele, afară de cazul cînd se întîmpla să nu dorm singur, iar tovarăşa mea de pat mă trezea brusc ; atunci conştiinţa onirică surprinsă nu avea timp să-şi şteargă urmele sau să se autolichideze. Atunci eram mirat de mediocritatea viselor mele. Cred că tensiunea continuă pe care o impun creierului meu trece întotdeauna pe aceleaşi căi şi conexiuni. În repaos, spiritul are nevoie să străbată potecile necercetate care unesc tărîmurile dispreţuite în stare de veghe. Astfel, am putut să-mi dau seama că visasem îndelung nişte locuri la masă, la o cină caraghioasă la care eram cel mai mărunt oaspete. Altă dată, purtam o discuţie împănată în întregime de locuri comune, cu o doamnă cu ochi mici ce priveau fix.

Pesemne că doream tare mult să aparţin unei mici comunităţi, umane : o masă de joc, o masă de nuntă ţărănească, o serată dansantă. Nu numai în vis luasem parte la serate nevinovate, la care mintea cea mai ageră se zăpăcea, era lovită de tîmpenie. Îmi plăcea să mă simt lovit de tîmpenie, repetînd vorbele auzite în culise prin prăvăliile unde îmi tîrguiam carnea, untul, morcovii, ca un profesoraş curăţel, cumsecade, ruşinat de sărăcia mea şi îndurînd batjocura amară a adevăratelor mele gînduri învolburate şi ucigaşe.

Scara se termina înainte de a ajunge la podiş, ceea ce ar fi trebuit să prevăd, altfel aş fi descoperit-o cînd făcusem

înconjurul migdalei. Dispărea la piciorul unei crăpături între două stînci. Mi-a fost uşor să mă cocoţ între cei doi pereţi şi să ajung la ultima stîncă, una dintre cele care dinţa marginea platoului. De îndată ce am ajuns, am dat fuga sub clarul de lună pînă la bila de agată şi am privit marea lucind în jurul insulei. Nici un vapor, dar nu vedeam portul, nici micile golfuri stîncoase, nici pietrişul la poalele marilor dune dinspre vest. O flotilă s-ar fi putut refugia lîngă insulă fără să o zăresc.

Am mers încet spre casă, cu un sentiment de stinghereală şi de teamă. Mă gîndeam că-i mai prudent să rămîn afară, să mă ascund lîngă port şi să pîndesc sosirea ta. Atunci, în timp ce tu ai urca spre casă, aş lua cu împrumut cuterul tău şi aş putea pleca, lăsîndu-te surghiunit pe insulă, ceea ce mi-ar da timp să ajung nu la Roscoff, unde eşti prea cunoscut, ci la Aber Wrach, unde ştiu foarte bine cum se poate intra. Acolo, aş încredinţa ambarcaţiunea de teck, acaju şi piele albă mîinilor unor oameni siguri şi respectuoşi şi m-aş grăbi să merg la banca mea din Rennes, mai înainte ca pescarul de homari să te elibereze, iar tu să asmuţi toată poliţia pe urmele mele.

Mi-am dat seama că ar trebui să evit furtul ambarcaţiunii care n-ar putea decît să te înfurie. Nici un fel de simţ al umorului al fatalităţii delirante nu te putea ajuta să înduri o serie de grosolănii, agresiuni şi furturi a căror victimă nevinovată ai fi tu, în timp ce eu aş fi foarte vinovatul lor autor. În locul tău cred că eu aş izbuti şi că prima mea dorinţă ar fi să mă întîlnesc cu asupritorul meu. Fără îndoială că acordam o însemnătate mai mică obiectelor. Luxul obraznic al salonului tău plutitor îmi părea aproape o insultă faţă de sălbăticia chinuitoare şi sărată a apelor Albatrosului. *Délie* a mea, găurită şi cu găurile astupate, revopsită şi îndrăzneaţă, cu pînzele de culoarea vremii nu jignea marea. Şi totuşi îmi fusese furată, iar eu îmi amînam supărarea, ca şi cum soarta mea era ea însăşi amînată.

Am sosit pe terasa cu dragonieri şi am controlat cu o privire atentă dacă nu intrase cineva în casă de la plecarea mea spre golf (trecuseră patru ore). Drept să spun, nu puteam fi sigur de nimic, vaporaşul cu cabină (ce termen

caraghios !) poate că lucea tras la chei ; tu trecuseşi prin subterană (ba nu, fiindcă zăvorîsem chepengul). Puteam să cobor cîţiva metri şi să zăresc portul, dar mă simţeam deodată sfîrşit şi înfometat. Mi se părea că e frig, în timp ce noaptea era călduţă. Tremuram zgribulit şi îţi ghiceam lipsa după calitatea tăcerii, după liniştea înconjurătoare. Dacă erai prezent ai fi luminat casa, iar mînia ta ar fi făcut să se cutremure geamurile. Sau, dacă tu erai cel care organizase furtul lui *Délie*, mă pîndeai, ţinîndu-ţi răsuflarea, de după fereastra de la primul etaj.

Am găsit scara la locul ei, am sprijinit-o de perete, am urcat fără să şovăi, am scos bucăţica de lemn, am deschis storul, apoi fereastra şi am intrat cu greu din cauza îmbrăcăminţii mele cilindrice. Nici o mînă de fier nu m-a apucat de încheietură, eram din nou singur în casă şi am putut vedea dragonierii şi marea printre frunzele ascuţite. Electricitatea era tot întreruptă. După ce m-am dezbrăcat şi îmbrăcat pe bîjbîite, ca să-mi redobîndesc mersul suplu şi silenţios, am coborît orbeşte treaptă cu treaptă, ţinîndu-mă de balustradă şi de perete. Am dat drumul la lumină cu inima bătîndu-mi şi s-au aprins lămpile pe care nu le stinsesem. Cu fiecare încăpere goală şi liniştită, cleştele fricii şi-a slăbit un pic strînsoarea.

Chinanikida era tot primul disc din grămadă, iar scaunul rămînea desfundat sub privirea fixă a familiei Mattius, pictată de Jules Ravenot (unul dintre personajele pe care nu le observasem încă, un căţeluş cu părul lung şi creţ m-a făcut să-mi sară inima din piept, de parcă un vizitator necunoscut îşi găsise vreme să adauge un cîine săltăreţ la *Adunarea de familie*). Pendula cea mare din sufragerie mergea (fără să arate ora exactă). Nu-mi aminteam s-o fi atins, dar de obicei nu rezist dorinţei de a întoarce pendulele şi de a da drumul vremii prin ridicarea balansierului. Asta mă mira totuşi foarte mult, fiindcă nu pusesem piciorul în salonul sufrageriei din ajun, de sîmbătă, de la ora 20 şi 12 minute, moment cînd mă uitasem la ceas şi hotărîsem că LM e fotograf-savant. Într-adevăr, nu mă vedeam pipăind ceasul în clipa aceea, iar dacă o făcusem, l-aş fi auzit bătînd orele anapoda, vreme de douăzeci şi patru de ore. Afară de cazul în care — şi am

controlat lucrul ăsta — arcul gongului care bătea orele nu fusese întors ; şi nu fusese. Totuşi spiritul meu exact nu se mulţumea cu jumătăţile de dovezi, cu concluziile astea lipsite de rigoare.

Trecînd prin cămară mi-am redobîndit întrucîtva seninătatea. Cutiile de conserve erau aşezate în aceeaşi ordine ce am stricat-o bucuros, luînd un pateu de ficat din Landes pe care nu îndrăznisem încă să-l atac din cauza unei rămăşiţe caraghioase de timiditate. L-am dus în bucătărie, împreună cu sticla de porto cu care se potrivea de minune. Gura nu trebuie curăţată de onctuozitatea lui grasă cu un vin prea sec şi slab, ci dimpotrivă, savorile lui muribunde trebuie prelungite şi extinse sub mîngîierea solară şi autumnală a vinului rubiniu.

Vreme de cîteva minute, am mîncat şi am băut într-o tăcere deplină, atent doar la semnalele gustative.

Am pus cea mai mare parte a lingoului (!) de pateu de ficat în Lordul Kelvin, şi m-am pomenit că mă simt foarte liniştit şi un pic cam fără rost. Aveam chef să aud voci omeneşti şi am învîrtit butonul aparatului de radio. Toţi şefii partidelor politice vorbeau în acelaşi timp. Cîştigaseră cu toţii, sau, dacă erau siliţi să-şi recunoască eşecul, contestau caracterul politic al alegerilor municipale. Pe Albatros, agitaţia asta nu mă privea ; la mine acasă, la Rennes, aş fi ascultat fiecare declaraţie, aş fi măsurat bucuria şi stinghereala. Ceea ce mă interesa la oamenii politici era extraordinara lor capacitate de a fi de rea-credinţă. Şi, totodată, tensiunea permanentă căreia îi erau supuşi ; nu-şi puteau îngădui nici o singură naivitate („mi-ar face mare plăcere să fiu ales"), nici o mărturisire („ah, în seara asta sînt tare obosit ! aş vrea să mă duc să mă culc"). Nici umor nici talent, nu s-ar ţine seama de ele. Doar mediocrităţi liniştitoare şi promisiuni materiale, unii vorbind despre speranţă, cei din Opoziţie, iar ceilalţi despre aventură, cei din Majoritate ; şi mie mi se părea atît de frumos cuvîntul Aventură. Citisem o lucrare savantă asupra conţinutului discursului politic la principalii lideri şi fusesem consternat de mediocritatea voită şi întreţinută. De fapt, oamenii politici semănau cu autorii de best-seller-uri şi, totodată, cu nişte moralişti prudenţi. Voiau să înduioşeze pe toată lumea şi pe oamenii cei mai tîmpiţi, dar regula

jocului îi silea să pretindă că o fac în numele interesului superior al Franței sau al francezilor. Dreapta vorbea mai curînd despre Franța și despre stînga francezilor, dar dacă stînga cîștigă la viitoarele alegeri legislative, ea o să vorbească numaidecît despre Franța și despre sacrificiile cu care trebuie să fim de acord, despre dreapta francezilor și despre libertățile lor.

Biblioteca ta nu părea să trădeze o dragoste deosebită pentru chestiunile politice. Găseai în ea cîteva cărți la modă, cum sînt cele ale „noilor filozofi", dar nici una programatică. Drept să spun, singura șansă de schimbare constă (iată limbajul politic — șansa care constă !) în transformarea lăuntrică a oamenilor. Mai puțini tîmpiți, mai puțini lingăi, mai puțini resemnați, și lumea începe să se schimbe. M-ai cunoaște rău dacă n-ai ști în ce măsură mă indignează incapacitatea oamenilor de a se transforma. M-am gîndit la multe soluții simple și, cred, inteligente. Poate o să le adun într-o carte al cărei titlu ar fi : *Simple recomandări ale unui om obișnuit pentru rezolvarea problemei, vestită ca nerezolvabilă, a progresului Omenirii, începînd cu o ameliorare atît de spectaculoasă a francezului, încît nu poate să aibă decît o irezistibilă virtute de exemplu pentru întreaga lume,* sau poate *Să-i schimbăm pe francezi ca să schimbăm Lumea.* Am studiat problema televiziunii în toate detaliile, dar și pe cea a educării copiilor. Și multe altele.

La miezul nopții politicienii tot mai vorbeau. *Furculițele* erau *ascuțite*, definitiv, și am apăsat pe butonul de închidere. Exaltarea mea reformatoare a pierit și m-am pomenit că sînt doar un GL obosit, neliniștit, în casa jefuită a unui om care nu cunoștea nimic despre mine, decît cum arată coca găurită a cuterului meu, care-i profesia mea și în ce oraș locuiesc. Purtam hainele lui, alese pe întuneric, o haină de catifea și un pantalon de pînză. Era noapte pentru încă șapte ore și o să pîndesc apariția primei ambarcațiuni.

Încă șapte ore și puteam să aleg între somn și meditație, activitate sau agitație. Să dorm, să mă întreb ce o să fac mîine, să mai citesc cîteva scrisori și să descopăr cîteva taine, să umblu dintr-o încăpere în alta, umplîndu-le

de zgomot şi de gesturi. Mintea mea metodică m-ar fi împins cu destulă plăcere să urc pe un scaun de bucătărie şi să studiez conţinutul celor cinci rafturi de sus ale bibliotecii, aşa cum îmi făgăduisem de o sută de ori, dar mă temeam că pe urmă n-o să mai am nici cel mai mărunt pretext ca să rămîn în casa asta. N-aveam nici un chef să mai scotocesc (de data asta folosesc intenţionat termenul pentru sensul lui neplăcut) prin sertarele tale, care încă mai erau rău inventariate. Nu mi-era somn, şi să fac planuri despre nesiguranţă n-avea nici un rost. Nu mă puteam juca de-a domnul care vine într-o casă şi admiră spectacolul unui dragonier. N-aveam chef să mă scald, să ascult radioul plin încă de zgomot şi de mînie ; nu mi-era foame, fiind ocupat să diger lingoul, nici sete. Îmi plăcea viaţa în clipa asta, fără să ştiu ce să fac cu ea. În realitate mi-ar fi plăcut să fac dragoste toată noaptea, în zgomot de oftaturi şi de rîsete. Dar vai, femeile n-o ştiau şi asta e una din cele mai supărătoare consecinţe ale falimentului comunicării dintre fiinţele umane, sau, dacă se întîmpla ca o femeie să-şi dea seama de dispoziţia mea prielnică, nu era niciodată femeia pe care o aşteptam în mod ideal, şi era prea greu şi prea neplăcut să-mi ajustez visurile. M-am înveselit închipuindu-mi că tînăra elveţiancă pe care o admirasem cînd aveam zece ani ieşea din lacul Léman în minunata ei barcă cu motor, intra pe Ron, apoi pe Saône, apoi pe canalul Bourgogne, pe canalul Armançon, pe Yonne, pe Sena, ocolea primejdios Cotentin, făcea escală la Guernsey ca să-l salute pe Victor Hugo şi acosta la cheiul pustiu al Albatrosului. Avea să sosească în rochia ei de vară, şi cei patruzeci de ani care trecuseră nu lăsaseră urme asupra ei. Îl va iubi îndată pe bărbatul de cincizeci de ani care devenisem, deşi nici nu-l privise pe copilul de atunci. Am aşteptat cîteva clipe cu o credinţă naivă ; n-a intrat şi mi-am dat seama încă o dată de banalitatea vieţii.

Stăteam acolo, descumpănit ca un vapor fără cîrmaci, recunoscător bufniţei insulei pentru ţipătul ei şi pentru vînătoarea ei nocturnă, care chemau pisicile la un ospăţ extraordinar (la care nimeni nu mă invita vreodată). Îmi părea rău că arsesem fotografiile lui Stéphanie Ullström. M-ar fi ajutat să populez casa cu fantasme incarnate mai

bine. Nu prea îmi închipuiam consistenţa formală şi lumina unui corp.

M-am dus să văd inscripţia referitoare la Julie Mattius, „Pomeniţi-o"... deşi era în vecinătatea neliniştitoare a sertarelor goale. *Dar sertarele erau pline !* Şi bijuteriile şi monedele erau acolo ! Îmi venea să plîng de bucurie. Nici nu se clintiseră din sertare. Oare să-şi fi bătut cineva joc de mine ? Să fi schimbat sertarele din dreapta cu cele din stînga (care erau tot goale ?) Se petrec oare minuni ? Sau poate înfăptuisem nebunia trecătoare de a trage sertarele din stînga în locul celor din dreapta ? Trebuia să controlez numaidecît dacă cei o mie de franci lăsaţi pe birou ca să plătesc ce consumasem nu se înapoiaseră şi ei. Nu se înapoiaseră. Să fiu oare singura victimă ? Gîndindu-mă la scurta mea nebunie din camera lui Julie, mi-am închipuit altă scurtă nebunie în birou, şi aveam dreptate : cei o mie de franci se înapoiaseră în buzunarul meu. Asta m-a mirat, fiindcă ţi-am spus, îmi fusese, oricum, neplăcut să mă hotărăsc să ţi-i dau şi totodată fiindcă nu-mi mai rămîneau decît trei sute de franci. Cred că, într-adevăr, îi pusesem pentru o clipă sub scrumiera în formă de anvelopă, apoi îi băgasem din nou în buzunar şi uitasem să-i pun la loc (sau hotărîsem în ultima clipă să-i pun acolo, iar scrisoarea de mărturisire rămăsese la loc).

Mă necăjeşte să-ţi mărturisesc că sînt victimă — rareori — a unor astfel de goluri de memorie. Drept să spun, orice psihiatru, mai curînd să zicem psiholog, ţi-ar spune că astea sînt fapte ratate. Ceea ce ar fi foarte amabil şi comod. Sertarele goale din camera lui Julie erau dorinţa mea inconştientă de a lua banii şi bijuteriile nefolositoare de aproape treizeci şi doi de ani. Banii vîrîţi din nou în buzunar erau speranţa mai conştientă că puteam amîna restituirea lor pe care o socoteam, pe alt cîntar, destul de vulgară.

Două lucruri mă uimeau : 1) această preluare a controlului asupra corpului meu de către partea stîngă ; a) în camera lui Julie sertarele din stînga fuseseră trase cu mîna stîngă, cu siguranţă, şi erau goale ; b) în biroul tău vîrîrea banilor la loc în buzunar se făcuse cu mîna stîngă, fiindcă îi regăsisem nu îndoiţi împreună cu cele trei sute care rămîneau în buzunarul drept al canadienei, ci în cel

stîng. De ce în canadină ? Fiindcă, din cauza cizmelor pînă la şold, nu puteam vîrî mîna în buzunarele de la pantaloni, iar în clipa cînd mă îmbrăcasem mutasem în buzunarele corespunzătoare ale canadienei banii care se mai aflau în buzunarul stîng (o mie de franci) şi în cel drept (trei sute de franci) ale pantalonilor pe care-i purtam atunci cînd luasem hotărîrea eroică să te despăgubesc ; 2) dispariţia scrumierei în formă de anvelopă. Nu furasem acest obiect publicitar ! Totuşi, neîncrezător în mine însumi, m-am apucat s-o caut în toate locurile posibile, în primul rînd în dulapul din camera guvernantei, plin de cărţi şi de lucruri personale, cărora nu le dădusem nici o importanţă. Aş fi putut fi ispitit să strecor în el o scrumieră care aş fi vrut să nu se vadă. Nu era acolo. O să caut şi în alte locuri ca să am cugetul împăcat, dar începeam să mă gîndesc că fusese într-adevăr furată şi că un obiect de acest fel putea exercita o atracţie irezistibilă asupra unor anumite persoane, cum era pescarul de homari.

Fireşte, m-am pomenit din nou în faţa portretului meu în picioare, desigur foarte deosebit de cel pe care-l zărisem în aceeaşi oglindă pe la ora cinci după-masă. Nu mai eram omuleţul masiv care se deplasa ca un fel de robot, ci un personaj, nu ştiu cum să spun, mult mai furişat. Într-o casă unde nu mai exista nici un hoţ (afară poate de hoţul scrumierei ?), eu eram hoţ de timp, de aparenţe, de intenţii, şi alesesem catifeaua asta moale şi pînza ca să mă furişez fără piedici pe uşile ale căror pervazuri vor fi devenit tot mai strîmte. Vedeam un personaj de culoarea zidului şi mi-am apropiat ochii de oglindă ca să examinez mai bine faţa dezgolită a unui om ce fusese tocmai descărcat de o povară de care încă nu-şi dăduse seama că e insuportabilă. Furtul ăsta ar fi trebuit să mă omoare pe jumătate, iar eu îl judecasem cu destul calm, ca şi cum partea stîngă a trupului meu ştia că e imaginar. Deci, eram ispitit să studiez reflectarea părţii mele stîngi ca să încerc să descopăr taina interdependenţei ei. Dar ştiam că transformarea ei în partea dreaptă a imaginii îmi interzicea orice concluzie interesantă. Ar fi trebuit să stabilesc un sistem complicat de influenţare a imaginii într-o a doua oglindă şi n-aveam nici putere, nici chef de aşa ceva. De

fapt, doream tare mult să mă culc, dar nu mai știam prea bine în ce cameră. Casa parcă se retrăsese în ea însăși și, dacă aș găsi în sfîrșit un pat, condițiile somnului meu și ale viitoarei mele deșteptări ar fi atît de precare, încît ar fi dureros să te strecori în el.

Am ieșit din camera asta care m-a deprimat întotdeauna cu plapuma ei de puf roșie, cu mobilele închise la culoare și cu amintirea, care încă mai plutea prin ea, a unei vieți strivite. Am intrat în bibliotecă al cărei spațiu închis îmi părea cel mai finit care se poate concepe. Vreau să spun că nu puteai visa interpretînd o pată de pe tavan, o crăpătură a pereților sau o asimetrie a parchetului, fiindcă încăperea era în întregime tapisată cu cărți, pe tavan era reprezentată o scenă literară, iar pe podea era reprodusă o pagină din Coran. Puteam dormi foarte bine acolo, întins cît eram de lung pe o *surată*, sau să rătăcesc de-a lungul rafturilor, pînă cînd o dorință destul de vie avea să mă facă să apuc o carte și nu alta.

Am descoperit la țanc o scară de bambus, strecurată atît de exact între două corpuri de bibliotecă, încît bara verticală vizibilă părea o canelură ornamentală. Scara îngăduia accesul la aceste ultime cinci rafturi pe care acum o jumătate de oră nu voisem să le examinez. Mă așteptam să dau acolo peste niște cărți licențioase care m-ar fi ajutat să-mi petrec noaptea cu o turmă de tîrfe făgăduite morții și părînd încă nemuritoare, înfășurate in carnea lor înflorită, diverse Edwarda, Lola-Lola sau O, cîteva dintre cele unsprezece mii de fecioare. M-am gîndit un pic cam tîrziu că Laurent Mattius nu și-ar fi ascuns cărțile erotice. Trebuia mai curînd să mă aștept să găsesc acolo cărți surghiunite, cărți iubite apoi respinse. Nu mă înșelasem : raftul cel mai de sus conținea cărțile lui de citire mai vechi, *Le Tour de France par deux enfants, Bicot, Les Pieds Nickelés, Fenouillard, Camembert, Cosinus, Patapoufs et Filifers* de Maurois și Jean Bouller (Vercors), cărțile din *Bibliothèque Rose* și *Bibliothèque Verte*, literatura pentru copii a anilor treizeci. Căreia îi urmau, pe raftul inferior, *toate* manualele școlare de la clasa întîi pînă la cea de filozofie, an după an, într-o ordine desăvîrșită. Acest penultim raft care putea să conțină între șase și șapte sute de cărți a părut profesorului

care sînt absolut fascinant. Îl puteai urmări pas cu pas pe tînărul LM, de la primul abecedar pînă la *Istoria filozofiei* de Emile Bréhier. Între anii de studii, așezate în grămezi orizontale, caiete identice, aproape pătrate, îmbrăcate cu o stofă neagră, cusută la colțuri, caietele elevului care străbate diversele cercuri de cultură, în timp ce scrisul i se rafinează, se personalizează și se deformează, conform unei progresii uimitor de regulate.

Eu, un om care nu păstrez nimic și ale cărui urme pier treptat, m-am minunat în fața acestui monument înălțat pedagogiei perioadei de la 1927 la 1940. Cărțile de preț de pe raftul de jos, printre care mai multe premii întîi în fiecare an și aproape întotdeauna premiul de excelență, dovedeau, ca și caietele, că LM fusese cel mai bun elev cu putință un fel de *superboy* la toate materiile (cîteva premii la gimnastică și diferite brevete sportive, corectau imaginea elevului sîrguincios). Curios, — dar de ce curios ? — această excelență îl îndepărta de mine. Mi se părea că nu-l mai înțeleg (oare aveam să progresez vreodată în cunoașterea lui ?) Îl credeam un om liber, înzestrat pentru viață, dar ușor mizantrop, în căutarea unei femei ideale, preferînd insula și marea unor proaste copii de zeițe, disprețuind arta, cam slab de înger, în stare să comită acte de violență, fotograf al esențelor. Iar personajul ăsta mișcător, nesigur, avea cap sănătos, bine mobilat și un adevărat simț al vechii ordini a lucrurilor. S-ar fi putut scrie o istorie desăvîrșită a copilăriei și adolescenței lui examinînd materia injectată și materia reținută, exprimarea liberă (ținuse un jurnal începînd de la zece ani, pe niște carnete lungi, asemănătoare celor pe care le mai folosea și astăzi și care erau așezate toate, unele lîngă altele. după premii, an de an), fotografiile neghioabe sau încîntătoare (dansatorul spaniol, mușchetarul, cow-boy-ul, copilul care se plimba ținînd-o de mînă pe maică-sa tristă și privind-o, copilul înzestrat cu rațiune la poalele meterezelor de la Saint-Malo). De fapt, mii de pagini, sute de fotografii și, ca să pună mai bine în lumină frageda lui copilărie, un jurnal intim al maică-si, Hélène, început cu mult înainte de nașterea lui, la începutul războiului din 1914. Georges Mattius, care comanda o unitate de blindate în 1940, era pe atunci cavalerist, și îmi aminteam de o

fotografie în care, venit acasă în permisie, sărea cu calul pe deasupra unei mese cu cești de ceai, pe care Hélène înmănușată și purtînd o pălărie părea pictată de un Gainsborough, își pusese cotul cu grațiile unui personaj al lui Adrian. Războiul din 914, orașe de garnizoană, războiul din 940 și toate vacanțele de vară pe Albatros. Cîtă ordine, cîte documente !

Cu astea ar fi trebuit să încep în dimineața zilei de 15 martie, cînd hotărîsem să „răscolesc" casa, în loc să golesc un sertar plin cu nasturi și sfori ! Dar aș fi putut oare vreodată să-i urmez pas cu pas pe cei din familia Mattius, caiet după caiet, carnet după carnet, îndelung, cu răbdare, ilustrînd fiecare eveniment familial prin „instantanee" ? Doar Georges Mattius, pe cît se părea, nu ținuse vreun jurnal, dar nu eram sigur că, dacă aș fi căutat bine, zilele de Paști din 1937 sau de Crăciun din 44 nu mi-ar fi sărit în ochi de trei ori în trei versiuni sau în cinci cu cel al guvernantei poate și al lui Julie, cu ceva mai puțin de un an înaintea morții ei.

Era o familie ai cărei membri își exprimau stările sufletești. Să-i cunosc la întîmplare, în funcție de o dispoziție sufletească a mea era foarte bine, dar să mă așez la masă în fața Cinei de familie, să le înfulec substanța zi de zi, să le comentez fiecare oftat — asta nu. Casa și-ar pierde aerul tainic și ar trebui s-o dau pe mîna unui arhivar. Îmi înțelegi starea de spirit. Fac parte dintr-o familie fără trecut, fără scrisori, fără caiete, fără carnete. Și fără prezent. Nu se întîmpla nimic. Lucrul în laboratorul farmaciei, mai pisezi cîte o substanță, mai amesteci în mojar, mai prepari poțiuni ieftine, apoi urmează alergătura pentru masa de prînz și pentru odihnirea spinărilor obosite. Pentru mine, plictiseala fără sfîrșit a studiilor cenușii, a băncilor tari, a pereților murdari și a ferestrelor cu gratii. Nu țineam un jurnal ca să povestesc ploaia monotonă a orelor. Nimeni nu venea să ne vadă în acel Asnières pe care începuseră încă de pe atunci să-l spintece. Casele liniștite și pomii ocupau prea mult teren ; noi trăiam pe un pămînt pe care nimicirea frumuseții aducea banii care dădeau naștere urîțeniei și adăposteau sărăcia, tristă imagine a unei lumi prea mici, de oameni fără imaginație și fără curaj. Îmi făgăduiam mie însumi să ajung departe.

Din fericire, iată-i pe părinţii mei în casa lor din Baronnies, o casă cu livadă de măslini, foarte aproape de Vaison, unde tu te duci în fiecare an să vizitezi Casa Messii, şi unde te plîngi de caracterul ordonat al vieţii tale. Nu ştiu dacă sînt fericiţi în singurătatea lor (casa e mai aproape de Buis-les-Baronnies decît de Vaison, pe strada lungă, tristă şi frumoasă a unui sat vechi). O să mă duc să-i văd ; ei nu-mi spun niciodată că mă iubesc, totuşi au un fel de zîmbet în colţul ochilor (buzele rămîn un pic strînse), şi se îndreaptă de spate. Taică-meu mi-a scris ca să mă întrebe dacă o să fiu invitat la inaugurarea Muzeului Renaşterii, la Castelul de la Ecouen, de îndată ce a ştiut că se pregăteşte deschiderea acestuia. Extraordinar, nu-i aşa ? Taică-meu citeşte cărţi despre familia Borgia, de parcă ar căuta motivele propriei sale neînsemnătăţi în hotărîrea pe care a luat-o de a nu fi criminal.

Să nu ne tînguim, m-am gîndit deodată, ţinînd sub nas un *Robinson Crusoe*, premiu de excelenţă în clasa a şaptea. Eram eu însumi pe o insulă şi nu aşteptam nici un Vineri ţîşnit din paradisul Pacificului. Mă simţeam stînjenit cocoţat acolo sus. N-o să-ţi las bani, o să-ţi trimit mai tîrziu pentru bibliotecă o scară pe rotile. O să mă coste foarte scump şi n-o să-ţi folosească : rafturile astea sînt moarte pentru tine.

Al patrulea raft de sus conţinea *Memorii* puţin cunoscute. Un semn era pus la pagina care te interesa pe tine sau pe cineva din familie. Nu te puteai înşela. Numele personajului de referinţă era notat cu o scriere frumoasă, semi-rotundă, la capătul semnului de carte, cu indicarea tuturor paginilor la care făceai trimiteri. Treaba asta mi s-a părut puţin interesantă. De pildă, un semn de carte şi zece pagini de consultat pentru douăsprezece volume de *Memorii* în olandeză de Ladislas Van Oskebenoot. N-ai vrut să nimiceşti o muncă înfăptuită demult. Eram silit să constat că limitele tale personale nu sînt prea precise. Biblioteca asta nu era opera ta, iar caracterul ei închis, cu siguranţă că nu, aşa mi se părea. Era vădit că, în ciuda mîniei mele geloase, mi-ar plăcea să ştiu cine născocise transpunerea pe tavan a lui Bernardin de Saint-Pierre şi a lui Mahomed pe podea.

Toate tainele casei erau desigur dezvăluite în cele cinci sertare (al cincilea era în parte plin cu mii de programe de teatru, primul fiind cel al lui *Carol al IX-lea* de Marie-Joseph Chénier, reprezentată de Comedia Franceză la 4 noiembrie 1789, ceea ce putea indica o *origine* revoluționară a familiei Mattius. Mi-am închipuit deodată că această desinență latină corespunde cu întoarcerea la virtutea antică a unui Mattieu (s) iacobini).

Manifestam din nou interes față de familia Mattius și mă minunam înduioșat. Ei, hai, o să mai pot petrece încă mult timp studiindu-te, fără să mă satur de tine, uitînd de sărăcia vieții mele.

După o clipă de la această întoarcere a duioșiei, am fost aproape doborît de somn. La mine, nimic nu e mai subit și mai imperios necesar, și îmi trebuie, ți-am spus-o, ațîțarea unei noi iubiri ca să mă eliberez. Deci, am coborît de pe scară ceva mai repede decît aș fi vrut și, întinzîndu-mă o clipă ca să-mi odihnesc picioarele (stătusem o oră pe scară), am adormit pe Coran. Nu era decît a șaptea mea noapte pe Albatros. Nu știu dacă aș fi dormit mai bine culcat de-a lungul unei reprezentații din Seherazada.

M-am trezit după cîteva minute de somn adînc, pe deplin odihnit. Era inutil să văd cît e ceasul la bucătărie. Întotdeauna pot spune ora cu o aproximație de cîteva minute. Am sentimentul exact al scurgerii timpului, întrucîtva ca și cum lumina spoturilor care scaldă în voie vreun perete acoperit de cărți s-ar fi rotit în același timp cu luna. Am fost ispitit să deschid pentru o clipă storurile interioare, fereastra și storurile din afară, să las să pătrundă aerul nopții, dar m-am temut să destram *farmecul* nou care începea să acționeze. Mi se părea că nu mai am mult timp de petrecut pe insulă (deși n-aveam cuter) și că trebuia să învăț tot ce puteam despre copilăria ta. *Farmecul* a fost o bruscă și totală capacitate de memorizare, care m-a cuprins după acest somn de scurtă durată, eram sigur că o să rețin tot ce aveam să citesc acum, ca și cum cele cîteva minute de dispariție a conștiinței — sau protecția specială a lui Mahomed — îmi distruseseră colții ascunși.

Am luat îndată primul tău jurnal, cel pe care l-ai scris la zece ani, și următoarele cinci sau șase carnete, și le-am citit cu o viteză extraordinară. Ochii mei atingeau pagina, o parcurgeam în diagonală și treceam la pagina următoare... știind că-mi amintesc totul. Dacă nu m-aș teme că lungesc inutil povestea (fiindcă jurnalele astea tu le-ai scris și le posezi) le-aș putea recopia din memorie. Iată doar un exemplu :

Topinet m-a strîns de gît și m-a durut foarte tare, nu voiam să spun : „dă-mi drumul, mă dau bătut !“ iar el strîngea tot mai tare. Mă gîndeam că o să mor, sau o să obosească el. Nu obosea. Nu mai puteam respira. Mama a venit, a scos un țipăt, a pălit de tot și l-a plesnit pe Topinet ca o nebună. El și-a descleștat mîinile. Am respirat de parcă viața îmi revenea în piept. Am avut gîtul violet timp de opt zile. Din cauza asta n-am scris nimic în jurnal. Nu scriu cu gîtul, dar mămica m-a dus la o clinică albă de tot. Am stat acolo, ei spuneau „sub observație“, și ea mi-a citit *Robinson Elvețianul* care-i mult mai slab decît Crusoë.

Firește, e un episod însemnat pe care nu l-ai uitat, dar îți amintești de :

Am vorbit îndelung unui arici care s-a făcut ghem în fața mea. Stătea așa. Am țipat, dar lui puțin îi păsa. Nici măcar n-a deschis un ochi. A venit Raphaël : „Nimeni nu poate desface un arici făcut ghem, nici dacă-și pune mănuși, nici dacă vin doi oameni. Vulpea izbutește să-l desfacă, ca să-l mănînce începînd de la burtă, și știi cum face ?“ Am spus nu. „Face pipi pe el.“ Am încercat : ariciul nu s-a mișcat și nu s-a desfăcut. Raphaël se tăvălea de rîs : „Pipiul tău nu-i destul de tare ?“

Și ăsta-i prea tipic. Și următorul :

Mathilde a venit acasă. Îmi pare cam bleagă. Se uită la mine ca la un puști, are șaisprezece ani și eu unsprezece. Părea că se gîndește la ceva. Deodată, a scos un țipăt : „Cred că îmi umblă o gîză pe spate, vrei să în-

cerci să mi-o iei ?“ Stătea dreaptă pe scaunul meu jos, cel pe care bunica mi l-a dat cînd eram mic. Mă temeam că o să-l sfărîme. I-am strecurat mîna pe spate. De necrezut cît de cald era. Am căutat peste tot. Nu era nici o gîză. Am priceput că-i face plăcere. Dăduse ochii peste cap. I-am spus : „Stai puţin, cred că-i pe partea cealaltă“. Am coborît braţul printre sînii ei pînă jos, şi ea mi-a spus cu voce răguşită : „Mîngîie-mă, ai mîna catifelată“, şi m-a sărutat pe gît. I-am spus ca s-o necăjesc : „Nu-i nici o gîză“, iar ea mi-a răspuns cu glasul complet schimbat : „Prost mai eşti, tîmpiţelule“.

Cum să uiţi asta ? Totuşi, în jurnalele astea, nu întîlneşti doar tempo-uri forte şi verişoare umede. Sînt la paisprezece ani (Rambouillet) :

Am ieşit iarăşi primul, e o adevărată manie ! Ciudat, nu-mi face deloc plăcere. Ceilalţi se uită chiorîş la mine. Ei cred că muncesc pe rupte. Totuşi, învăţătura intră în mine lin ; parcă îşi ocupă locul. Pe urmă nu mai iese. Cînd mi se pune o întrebare, totul se organizează în mine pentru răspuns, îl văd în faţa ochilor şi-l citesc de parcă ar fi scris în aer. Totul îmi pare simplu şi evident. Ceea ce mă întristează e că nu sînt în stare să născocesc ce nu există. În unele zile mi-ar plăcea să născocesc o lume nouă, despre care încă nu s-a spus nimic. Alteori, aş vrea să fiu cel mai tîmpit din clasă, să cresc omizi în pupitru, cum făcea taică-meu. Nu vreau să spun că el era tîmpit, doar că creştea omizi în loc să muncească. El mi-a spus-o, fiindcă şi el crede că lucrez. Ca să-l consolez, i-am spus că, pesemne, n-o să fac nimic bun în viaţă. A doua zi m-a luat în tancul lui pe terenul de instrucţie în pădure. Mi-a spus că-i interzis, cu desăvîrşire interzis. Trimisese toate celelalte tancuri la celălalt capăt şi mi-a arătat iute, manetele. Am făcut şenilele să se învîrtească, am rotit din nou turnul turelei. Tata era fericit ; eu mă sufocam, puţea a ulei.

Am ghinion : pentru un puşti de paisprezece ani, ce amintire, să conducă un tanc, chiar dacă făcuse pe

scîrbitul ca să-l respingă pe taică-său ! Caut în amintire şi îmi dau seama că toate carnetele astea nu sînt făcute decît din tempo-uri forte. Cele mai slabe au şi ele strălucire de îndată ce le dau formă scrisă :

I-am spus Fedorei că o iubesc din cauza numelui ei rusesc. Am întrebat-o dacă nu cumva e fata unui prinţ-şofer de taxi. Mi-a spus că nu-i rusoaică şi că maică-sa i-a dat numele ăsta fiindcă îi plăcuse personajul Fedora într-o piesă de teatru. Am căutat în bibliotecă, n-am găsit piesa, dar am descoperit în nişte programe că e de Victorien Sardou. La începerea şcolii, cînd am văzut-o iarăşi pe Fedora, am cumpărat piesa la Librăria Teatrului, de pe strada Marivaux. Am citit-o împreună, ea făcea pe Fedora, şi i-am spus că o iubesc şi pentru glasul ei. Ne-am întins pe divanul din salon. Măică-sa nu era acasă, şi am început s-o mîngîi şi s-o sărut. Mă lăsa să pun mîna mai sus de ciorapi, dar o strîngea foarte tare şi n-o mai puteam mişca. Măică-sa s-a întors şi ne-a găsit îmbujoraţi. Asta n-a părut s-o îngrijoreze. A întrebat-o pe fiică-sa dacă se gîndise să mă trateze cu prăjituri şi cu un pic de oranjadă. (Optsprezece ani.)

Şi alta (cincisprezece ani) :

Ne întorceam de la scăldat şi i-am spus că trebuie să ne scoatem costumele, fiindcă nu-i bine să stăm cu ele ude pe noi. Tîmpitul părea stînjenit. Mie, dimpotrivă, îmi place senzaţia de răcoare a pielii feselor pe cale să se usuce. În sfîrşit s-a hotărît, dar avea o mutră chinuită. Codiţa lui era mică-mică, albă, parcă intrase la spălat, şi ridată de apa de mare. N-aveam chef s-o ating, dar socoteam că ar fi trebuit să-i dea o înfăţişare mai de doamne-ajută. Am luat un prosop gros, un pic cam aspru, mi-am frecat coapsele şi dosul şi am început să mă simt aţîţat. Mă privea îngrozit, de parcă eram dracul.

Sau (unsprezece ani).

M-am împărtăşit încercînd să gîndesc cu tărie : Dumnezeu, Dumnezeu, Dumnezeu. Am ajuns să tremur zdravăn

şi să gîndesc intens ; eram cu adevărat stăpînit de Dumnezeu, iluminat dinăuntru. Mă întorceam de la altar cu mîinile împreunate, ochii închişi, privind totuşi printre pleoape, ca să nu-l calc pe călcîi pe Fallois, care era înaintea mea. Şi l-am văzut pe Lozé care urma să se împărtăşească şi mergea în sens contrar. Privea spre cer şi scotea limba. Mi s-a părut strălucitor, nu ştiu de ce. Părea să strălucească de peste tot. Şi mi-a fost ruşine de mîinile mele împreunate şi de pleoapele mele lăsate. Mi-am spus într-o clipă că nu cred deloc în Dumnezeu. Întors în banca mea, îmi simţeam capul cu desăvîrşire golit. L-am văzut pe Lozé întorcîndu-se, de data asta privea tare saşiu, mestecînd de parcă azima împărtăşaniei era gumă de mestecat. Liturghia nu se mai termina. dar mă simţeam bine şi încercam chiar un mic sentiment de fericire. Ceea ce îmi plăcea era faptul să sîntem toţi împreună acolo şi că făcusem acelaşi lucru, dar că-i bine că Lozé face pe tîmpitul. Cînd am ieşit, m-am gîndit că-i singura dată că n-o luăm la fugă. De obicei. răstimpul de după liturghie e ca atunci cînd dai drumul porumbeilor să zboare. Eram cu totul împiedicaţi în pantalonii lungi ai costumului. Abatele W... l-a apucat pe Lozé de căptuşeala hainei şi l-a certat. Eram prea departe ca să aud, dar se uita la el de parcă voia să-l omoare pe loc şi mai multe nu. Lozé nu mişca dar zîmbea uşor. Aştepta să-i treacă furia. Ştia bine că abatele nu-l poate ucide de faţă cu toată lumea. M-am întors cu părinţii. Nimeni nu se ocupa de mine. Mama nu se gîndea decît la prînzul ei şi se întreba dacă volovanul o să fie adus la timp de la Sineau şi dacă garnitura o să fie destul de caldă. Oamenii veneau şi-mi aduceau cadouri. Eu desfăceam pachetele, mulţumeam şi-i îmbrăţişam. Ei spuneau că parcă sînt un îngeraş. Asta îmi făcea plăcere şi, totodată, aveam chef să le sar în cap. Am stat trei ore la masă. Nimeni nu vorbea despre Dumnezeu. Îmi era foame. Nu mîncasem nimic din ajun. Mama nu voise nici măcar să mă spăl pe dinţi. Stăteam în capul mesei, cu spatele la mijlocul ferestrei care dădea spre curtea interioară. Eram optsprezece. Julie mîncase mai înainte, dar nu voia să se ducă la joacă. Se strecurase lîngă mătuşa Anne. O adoră pe Anne, parfumul ei, rochiile ei ; e ceea ce credeam eu

că simt față de Dumnezeu, ceea ce cred că se numește extaz. Julie, care are cinci ani, este în extaz. Împunge cu degetul arătător orice parte a corpului lui Anne, se minunează că e elastică, roză, că miroase frumos, că gura ei zîmbește și rostește cuvinte blînde, mica mea Julie, comoara mea, ce drăguță ești. Dar Julie avea înfățișarea unei pisici care toarce. Deodată n-am mai văzut-o. Iar mătușa Anne a anunțat cu glasul pe jumătate : „a adormit pe picioarele mele". M-am aplecat și m-am uitat sub fața de masă. Era culcată de-a binelea pe picioarele lui Anne, dar am văzut mai ales pădurea de picioare, pulpele groase, deformate, ale bunicii, oasele ascuțite și ciorapii strîmbi ai doamnei Stevens, șosetele violete de episcop ale Monseniorului Lopert. Partea de jos la el semăna cu cea de sus, bine așezat, cu picioarele bine înfipte, iar furculița la fel. Cît putea să mănînce ! De două ori volovan, calcan tot așa, de trei ori mîncare de rață, iar vin tot timpul. A văzut că mă uit la el și s-a făcut violet ca ciorapii lui. La desert. un frate al bunicului pe care nu-l vedem niciodată s-a ridicat și a citit un poem pe care-l scrisese despre mine. Cînd a terminat a venit la mine, m-a îmbrățișat solemn și mi-a înmînat filele făcute sul și legate cu o panglică albă. Le-am pătat un pic cu înghețată de fragi. După-amiază, conversația lîncezea, tot nu se vorbea de Dumnezeu, nici chiar cînd mi se adresau mie. M-am dus în camera mea, mi-am pus un pulover vechi și am continuat să citesc *Gil Blas de Santillane.*

Am citit toate carnetele următoare, din ce în ce mai repede. Nu mai puteam sesiza materia anecdotică, dar rețineam fraze întregi. Unele se agățau de mine atît de tare, încît mă duceau mai departe și mă desprindeam de ele cu multă trudă, ca să merg mai departe, dincolo de ele, ca să te întîlnesc acum de-a lungul tuturor acestor ani. Mă gîndeam că n-o să iau cu mine carnetele tale recente și nici scrisorile lui C, fiindcă n-aveam dreptul. Mi-aș nota, poate, cîteva adrese, vreo sută, în sfîrșit... cele care mă priveau și aș lăsa repertoarul pe birou. N-aș lua decît hainele tale cu buzunarele goale, fiindcă nu pot pleca gol.

Trebuia să citesc totul repede.

Am deschis la întîmplare un carnet şi am dat peste cuvîntul „moarte". N-am continuat, nu puteam îndura ideea de moarte în acest sfîrşit de noapte. O să-ţi spun, LM, că viaţa mea e plină de moarte. Nu acum, nu pot. E prea greu.

(Douăzeci şi şase de ani). Am lucrat ieri pînă la epuizare, ca să-mi spun : „La ce bun ?" N-o să ajung decît în vîrful muşuroiului meu de cîrtiţă.

Proastă imagine, ştiu : am locuit şi eu într-unul. Un muşuroi de cîrtiţă nu are ieşire directă la lumină, e prea primejdios. Ocupam camera centrală şi galeriile, săpam, scotoceam. Orice ieşire e mortală ; şi am ieşit. Nu ca să fug în alt muşuroi. Tu eşti dincolo, mi-am dat seama după tonul ultimelor carnete. Şi tu ai ieşit. Sîntem unii care ieşim.

Nu izbuteam să-l topesc pe LM într-un personaj unic. Nu aveam vreme pentru asta. Erau prea multe culori aruncate pe pînză. Pur şi simplu aveam sentimentul că îmi place tot ce scrii, chiar, sau mai ales, naivităţile tale. Eram prietenul tău deîndată, la toate. Nu mă supărai niciodată. Era ca şi cum te-aş fi creat eu. Vreau să spun : chiar ceea ce ai fi putut avea enervant pentru alţii corespundea bine cu genul de enervare pe care o simt oamenii faţă de mine şi de spiritul meu prea critic, sever, care provine dintr-o generozitate contrazisă de viaţă. În multe pagini îţi băteai joc fără cruzime, dar cu fineţe ; şi recunosc modul meu de a fi jignit de existenţa altuia.

Scriai, la 2 mai 1946, la douăzeci şi cinci de ani :

Nu suport familia Valdemar-Estrivon. Are şi nume dublu şi şaisprezece litere ca să indice vidul organizat. Aş vrea să priceapă că se agită prea mult, că deplasîndu-se astfel cu gesturile lor sigure îi jignesc pe ceilalţi. Mie puţin îmi pasă, pe mine nu mă jignesc. Doar că îmi par a fi o insultă pentru ochi. Fac să se deplaseze un aer care nu le aparţine lor personal. Îmi plac oamenii care lunecă în univers simţind de unde bate vîntul şi în ce dispoziţie sînt ceilalţi, impunîndu-şi bucuria sau necazul sau frica doar o clipă dacă e sinceră, dar redobîndindu-şi repede dispoziţia

medie pe care o doresc, o curtoazie blîndă, o mare atenție acordată necunoscuților, mai ales necunoscuților. Să deschizi lumea în fiecare zi, tuturor, cu privirea.

Aş fi putut scrie şi eu exact aceste rînduri, Valdemar-ii mei fiind, de pildă, acei mai-mult-ca-perfecți de la Rennes de care ți-am vorbit, care îşi impuneau manierele caraghioase şi limbajul afectat, care aveau, mai ales, o conştiință acută de a fi aleşii fireşti, beneficiarii lumii. Față de ei încerc un puternic sentiment de superioritate, tocmai fiindcă ei înşişi îl au pe nedrept. Sentimentul meu de superioritate se năruie în fața oricărei persoane ce se mărgineşte la locul pe care i l-a hărăzit soarta şi pe care îl umple bine. Mă simt inferior tîmplarului, fierarului, țăranului, fiindcă ei au depăşit într-un punct important al ființei lor marea dezordine umană şi fiindcă ştiu să lucreze lemnul, fierul, pămîntul. Pot privi întotdeauna mîinile lor îndemînatice, ochii lor care ştiu să măsoare (făcînd metrul să zboare pe deasupra unei piese de lemn sau de fier şi compunînd geometria brazdelor, nu se înşeală niciodată). Eu navighez în aproximația gîndurilor, modelîndu-le, retuşîndu-le, cu senzația că nu merg destul de departe, pînă la capăt, cu un puternic sentiment de insuficiență în ceea ce priveşte capacitatea mea de înțelegere analitică. Aş fi mai curînd demiurgic şi paranoic, clădind o lume aparte pentru plăcerea mea şi cu toate astea (trebuie să spui întotdeauna *dar, cu toate astea, afară de cazul cînd, poate ;* iar *fără îndoială* înseamnă că te îndoieşti) visînd să faci să fie adoptată de toți, ca un adevărat sistem al lumii. Ar încăpea în puține cuvinte, pe care nici măcar nu le-am născocit eu. Ele sînt : „iubiți-vă unii pe alții", dar mai întîi, fiindcă *a iubi* e greu, *priviți-vă unii pe alții,* căutați să simțiți o milă nobilă unii față de alții, evitați să vă jigniți cu vorbe, priviri haine, gesturi de nerăbdare, cruzimi. Navigați împreună în ceața groasă şi tainică, făcînd tot mai multe semne de recunoaştere. E un mesaj la scara micilor comunități umane. Trebuie început cu asta. Duceți-vă să vă vedeți duşmanii (cuvîntul ăsta mă miră. Mi-e greu să-mi recunosc duşmanii, nu urăsc şi nu detest pe nimeni, simt mai curînd un fel de iritare alergică şi înțeleg că şi alții simt acelaşi lucru față de mine). Duce-

ți-vă să-i vedeți, asta-i tot, și rostiți vorbe cu miez. N-ar sluji la nimic să spuneți vorbe goale.

Acest al treilea raft de carnete pe care voise să le pună la adăpost de propria-i ispită de a pune mîna pe ele întruna și de a le citi iarăși, de a se cufunda din nou într-un trecut atît de bine fixat încît nu-i mai aparținea, acest al treilea raft frățesc și solitar pe care-l mîncam din ochi îmi descoperea, în sfîrșit, substanța mea profundă. Nu era doar adevărul lui, ci al meu, mediul meu nutritiv exact. Fiecare pagină din carnetele tale, Laurent, reprezenta — și reprezintă dacă-mi îngădui — un aspect al sensibilității mele. Și dacă aveam de numărat nesfîrșit mai multe fațete, asta era din cauză că ele (paginile) îmi deschideau sufletul, creierul, tot ce vrei, și micile goluri adormite. Mă inspirai la modul absolut și două sau trei cuvinte pe care le-ai aruncat, ca de pildă : „Mathilde a venit acasă", sau „Topinet m-a strîns de gît" îmi impuneau îndată dorința față de o femeie sau teama față de o putere animalică. Eram — și folosesc cuvîntul cu toată puterea lui — *încîntat*. Și cu cît te citeam mai mult, cu atît mă temeam mai mult să te întîlnesc și să-ți displac. N-aș avea să-ți ofer decît povestea acestei săptămîni pe care am petrecut-o descoperindu-te. Aș adăuga aici, fără îndoială, ca să mă înțelegi mai bine, toate lămuririle posibile asupra vieții mele trecute, dar înțelegeam că n-aș putea să-ți dau nici a mia parte din ceea ce îmi aduceai tu, insula, casa asta ordonată, trecutul scris, strămoșii înfățișați, morții tăi și viața ta. Nu te-aș pune să citești nici un carnet, nu ți-aș arăta nici un Ravenot, nici albume de fotografii, nici scrisori de la femei. Tristul meu apartament de la Rennes, pe bieții mei părinți uzați, încărunțind și certîndu-se lîngă măslinii lor, niște locuri ale copilăriei devastate de beton, o urmă de glonț în piciorul stîng, cărțile mele de erudiție, blazarea mea în ce-i privește pe poeți. Aș încerca să nu-ți arăt acrelile de care tu m-ai crutat, slăbiciunile mele spirituale. Aș trișa din toate puterile ca să-ți plac, afară de cazul cînd m-aș hotărî să te înduioșez mai mult, spunîndu-ți adevărul. Trecusem dincolo de orice teamă în ce privește răspunderea mea și legea. Știam că aș face din nou aceleași lucruri dacă timpul s-ar întoarce cu opt zile în urmă și m-ar aduce în hotelul din Roscoff în noaptea de 13 spre

14 martie după ce făcusem iarăşi înconjurul lumii cu reprezentanţii comerciali. Aş sosi în apropierea Albatrosului fără cap, fără aripi, fără coadă, aş debarca, şi dacă privirea mi s-ar opri mai întîi asupra scării ascunse înapoia tamarinilor, n-aş lua-o pe acolo. Nu-mi place să mă înfund în locuri întunecoase. Aş merge pe acelaşi drum în serpentine, n-aş lua-o pe poteca aceea care se îngustează, casa m-ar atrage iarăşi, şi dragonierii, şi storul deschis. Şi aş trece iarăşi de la îndrăzneală, de la nebunia înţeleaptă la teamă şi la seninătatea finală.

Ceea ce mă mai neliniştea, şi neliniştea asta se strecura în mine în timpul clipelor meschine pe care încercam să nu le folosesc cu zgîrcenie între două pasaje ale unui carnet, — dar unele se succedau într-un mod atît de contrastant încît mă sileau să-mi trag răsuflarea — era modul în care se va sfîrşi lucrul acesta minunat din viaţa mea. Citindu-te, eram fericit, transportat, dar la fiecare respiraţie unicul gînd agitat se întorcea : cum să părăsesc insula ; şi dacă LM vine, mă descoperă aici şi mă goneşte. Of ! Să mă ucidă ! Strigătul ăsta romantic şi fals : să fiu ucis de tine nu era o fericire, ci o respingere absolută. o dovadă că mă voi fi înşelat în privinţa ta, eşecul meu definitiv. Ştiam şi reţineam fiecare cuvînt, datorită unei noi proprietăţi a ochilor şi creierului meu, şi sufeream înţepat de toate gîndurile astea ascuţite, care îmi aminteau apropierea zorilor şi sosirea ta sigură în insula mea închisoare. Vedeam chiar sosind clipa cînd momentele de nelinişte aveau să se umfle şi să se reverse pe plajele lecturii, coborîndu-le într-o lumină la fel de verde ca aceea a camerei tale acvarium. Luptam împotriva acestei năvale. Nu voiam să risc a pierde pentru totdeauna materia unei pagini din scrierile tale. Era ceva ce n-o să-mi poţi lua, o cunoaştere a ta atît de profundă, încît o depăşea fără îndoială pe cea pe care o puteai avea tu însuţi, lipsit de perspectivă. Mă grăbeam şi îmi stăpîneam teama. Citeam cu dinţii strînşi, apărat de lumina care lua naştere poate printre storurile din afară şi rafturile care acopereau spaţiul celor dinăuntru, încărcate cu cărţi.

Nu mă gîndisem să-mi astup urechile, şi am auzit trilul ciocîrliilor. Între şase şi şapte, cînd noaptea se sfîrşise. Mai rămîneau încă şase carnete şi jurnalul intim

al lui Hélène şi caietele copilului care o să-mi arate modul lui de a fabula şi colţii îndreptaţi împotriva învăţămîntului. Mi se părea că ziua avea să-l facă pe Laurent Mattius să apară, ca şi cum ar fi fost Phoebus. Din fericire, citisem undeva că nu-i plăcea să se trezească devreme, ci să mediteze dimineaţa în patul călduţ. Spunea cum descoperisem meditaţia :

Într-o dimineaţă fac un pic de temperatură şi mămica mă opreşte acasă. Scap de alergătură. Casa se agită. Tata şi-a pus cizmele cu scîrţ, vine să mă îmbrăţişeze, miroase frumos a piele, hotărăşte că n-o să se întîmple nimic, pleacă. Ceai, perdele pe jumătate lăsate. „Plec, dragul meu, doar pentru un ceas, dacă nu te simţi bine suni din clopoţel." Mama îmi dă clopoţelul. Rîd, ştiu bine că n-o să sun, n-am chef să vină zăpăcita de Alphonsine. Cad din nou într-o somnolenţă caldă. Trece multă vreme pînă cînd uit agitaţia cavaleristului şi a gospodinei, prezenţa îndepărtată a lui Phonsine la spălătorie. Deodată decolez, imaginile se ridică. Sînt ale mele, mai ales cuvintele. Folosesc cuvinte foarte savante pe care nu le-am auzit decît o dată, domnesc într-o zonă aflată puţin deasupra pămîntului, iar spiritul meu e într-adevăr suveran. O impresie de înţelegere pe care n-am mai simţit-o niciodată. Asta mă pierde : n-o să mai vreau niciodată să mă trezesc, ci o să vreau să visez în fiecare zi, că sînt un mare poet, creator de cuvinte, de imagini, de jubilaţie.

Aducîndu-mi aminte de aceste meditaţii creatoare, am uitat un pic de teama mea de a te vedea făcîndu-ţi apariţia. Ai crezut cu tărie în destinul tău. Tot mai crezi în el ? Nu regăseam nici unul dintre strigătele astea în ultimele tale carnete. Ar fi trebuit să am la dispoziţie zile întregi ca să analizez şi să compar. Îmi reproşam tot timpul pe care-l pierdusem dormind, mîncînd, visînd despre mine, despre copilăria mea, despre prietenele mele. Ştiam să retez un gînd care creştea ca iedera, vreo imagine care ţîşnea deodată făcînd vid, ascultînd zgomotul vieţii, lăsîndu-mă absorbit de lucru. Pe tine, LM, mi se părea că n-o să te pot înlătura atîta timp cît n-aveam să te întîlnesc. Şi

ştii bine ce frică îmi stîrnea întîlnirea asta. Nu m-aş descotorosi de tine, chiar dacă n-aş lua cu mine decît mirosul tău pe haine, chiar dacă aş arunca hainele. Tu ai fi primul care s-ar ivi la cotitura fiecărei acţiuni, a fiecărui cuvînt citit, unul dintre cuvintele tale, dar de cîte ori l-ai întrebuinţat ? Şi cuvîntul ăsta rar îl cunoşti ? Dar cartea asta ? Mi se pare că n-am văzut-o în biblioteca ta ? Pe femeia asta o socoteşti demnă de fotografiile tale ? Dar pe Brassaï, Avedon şi Walker Evans îi cunoşti ? L-ai citit oare pe James Agee, eşti în stare să fii milos ? Ştiam că n-o să termin niciodată cu tine, dacă nu mă laşi să te întîlnesc.

Atunci, dacă aş fi în faţa ta ţi-aş înghiţi înfăţişarea — pe care de acum o cam ştiu — ca pe un hap trebuincios. Aş aştepta primul cuvînt, primul sunet al glasului tău, prima frază modulaţie, rîsul, o vorbă tristă. O să întind poate un deget înainte, ca să ating sistemul tău închis şi ca să mă obişnuiesc să mă simt exclus. Aş începe să nu pot îndura existenţa ta separată. Nu-i nimic de făcut, nu pot îndura lucrul ăsta.

Am mai citit jurnalul lui Hélène, fără memoria faptelor. Citeam într-un ritm mai lent. Era inutil să ştiu acum tot ce făcuse înainte de a te naşte tu. Preferam să-i gust încet substanţa. Am găsit-o în singurul grup de fraze pe care le-am reţinut, cele care salută naşterea ta într-o zi de iunie, o mie nouă sute douăzeci şi unu :

Mi-au dat iarăşi caietul ăsta la care nu mai puteam ajunge. Laurent înfăşat se odihneşte de-a lungul trupului meu, tăcut, fericit după cum pare să spună mica băşică de lapte care iese din gura lui minusculă şi se umflă după răsuflarea lui. Te salut, Laurent, bucată din trupul meu şi sămînţă a Cavaleristului. Fie ca războiul să te ocolească şi să trăieşti o sută de ani !

Mă cufundam în fericirea de a exista. Atîtea cuvinte delicate, atîtea gînduri dulci, tandreţea, rufăria încă uscată înfăşurîndu-ţi picioarele marmoreene, braţele şi piciorușele tale înaintînd tremurat ca să descopere lumea ; şi mama asta dulce, de o frumuseţe atît de fluidă, şi insula în depărtare care te aştepta. N-aveai decît să creşti.

Cineva a bătut în uşa mare, la fel de violent ca prima dată. N-am simţit nici o teamă. Nu erai tu, tu aveai cheia. Nu mă temeam de nimic din partea altora. M-am dus să deschid cu cel mai mare calm. Era pescarul de homari. Mi-a întins mîna, i-am strîns-o cu putere. Eram mirat că văd un om, că-i vorbesc, că scap de închipuiri şi de fantasme.

Am purtat o discuţie îndelungată cu el, fără scandal, foarte calmă, foarte cenuşie, aşa cum pot vorbi oamenii care se cunosc de multă vreme. Încerc să o transcriu, deşi izbucnirea asta de cuvinte îmi pare că mă stinghereşte în povestire.

— V-am adus cuterul. Era şi timpul. Cu mareea asta care creşte atît de mult, marea dă năvală în golfuleţ şi poate să facă praf totul. De ce l-aţi eşuat acolo ?

— Pescuiam printre stînci şi m-a luat pe nepusă masă.

— O să puteţi pleca dacă nu-l aşteptaţi pe Laurent.

— Crezi că vine azi ?

— Cu siguranţă. Da' ce-i cu dumneavoastră, arătaţi tare rău.

— N-am dormit toată noaptea.

— O să vă fac o cafea stropită cu alcool. Adesea, cînd sînt cu Laurent, ne pregătim cîte o cafea foarte bună, cu calvados.

Îmi făcea bine prezenţa lui, mai ales glasul lui gros care umplea, în sfîrşit, casa. Marea era liberă ; aveam să bem împreună.

— Sînteţi mulţumit de şederea dumneavoastră aici ?

— Da, dar am lucrat prea mult. Îl admir pe Laurent, am încercat să văd ce-o să pot scrie dspre el pe baza actelor lui.

Mi se părea că-i aproape adevărat.

— Despre el ? El ştie ?

— Nu. Despre el, despre familia lui, despre insulă. Sînt cu atît mai fericit să te văd, cu cît am o grămadă de întrebări să-ţi pun. Am adus pîine de la Roscoff vineri, a început să se cam întărească, dar dacă vrei, cu salam şi cu jambon,... sau poate deschidem o conservă din care vrei dumneata.

— Vă cam plac conservele !

Se şi repezise asupra propunerii mele şi a dulapului din cămară.

— E mai comod şi, în afară de asta, n-aveam vreme să dau fuga la Roscoff. Îţi place *anchois*-ul ?

Am deschis un borcan de *anchois* şi am început să mîncăm, bînd vin alb. Cafeaua lui cu calvados era desăvîrşită. Fraza pe care o pregătisem a ieşit la iveală :

— Pe vremea Ocupaţiei cam ce era pe aici ?

— Zonă interzisă.

— Familia Mattius nu venise ?

— Între 41 şi 44 nu.

— Deloc ?

— Nu.

— Dar dumneata ?

— Eu venisem de mai multe ori, dar eram prevăzător, fiindcă friţilor nu le plăcea ca pescarii să nu pescuiască.

— N-au ocupat niciodată casa ?

— Făceau doar mici escapade cu tîrfe de la Roscoff.

— Cum intrau ?

— Pe fereastră. Nu-i greu de forţat storul, nu-i aşa ?

— Nu.

— Da' şi dacă-l prinzi pe ăl de-o face...

— Am găsit o stea galbenă, poţi să-mi explici ce-i cu ea ?

— Au fost nişte evrei care au încercat s-o şteargă în Anglia. Am auzit la şantiere. Au cumpărat un vas putred şi l-au împins pînă la Albatros. Aici au priceput pesemne că n-o să meargă mai departe. Vasul a fost găsit, dar ei nu. Şi totuşi n-au plecat înot. În orice caz, steaua e de la ei.

— Julie a murit la Albatros ?

— Da.

— Din ce cauză ?

— Nu ştiu dacă vă pot spune...

Am întrebat numaidecît ca să-l silesc să răspundă :

— S-a sinucis ?

— Aşa cred ; şi totuşi, cu o zi înainte, o văzusem veselă.

— Atunci ?

— Nu prea era în toate minţile, acum cînta, acum plîngea. Toţi erau mulţumiţi. Era marea întoarcere pe Albatros. Au petrecut cele trei luni ale verii lui '45, şi în

octombrie erau tot aici ; nu se hotărau să plece. Părinţii lor mai trăiau, nu i-aţi cunoscut ?

— Nu.

— El era obosit din cauza prizonieratului. Dar ea, ce femeie era, domnule ! Laurent avea douăzeci şi patru de ani, Julie optsprezece. În fiecare zi le aduceam un homar, o langustă sau un crab mare şi peşte, se dădeau în vînt după macrouri.

— Cum era Laurent ?

— Visător.

— Cunoşti demult familia ?

— Dintotdeauna. Am venit pe insulă la trei luni, în 1914.

— De pe timpul bunicilor lui Laurent. Sînt cei din tabloul din salon ?

— Nu, ăştia sînt părinţii bunicului. Străbunica stă pe scaun la stînga, iar străbunicul Mattius ţine mîna pe umărul ei.

— Poţi spune cine sînt ceilalţi ?

— Nu toţi.

— Să încercăm.

L-am dus în salon. I-a recunoscut pe toţi, afară de patru : un bărbat la capătul din stînga, bărbatul singur care stătea în picioare în centru, şi cuplul din dreapta. M-am dus să caut albumul cel mai vechi. L-a luat şi a uitat de mine. Abia mai puteam să mai scot de la el cîteva mormăituri. În sfîrşit, mi-a arătat un băiat, într-o fotografie din 1924.

— Asta eram eu, a spus, aveam zece ani.

Era viaţa lui. În album era viaţa lui. Am ieşit îndată şi foarte firesc din mine însumi. Mă interesa, era aproape un Mattius. Aş fi vrut să aibă un dar foarte simplu de povestitor. L-am întrebat :

— Cum era... ăăă nici măcar nu ştiu cum te cheamă.

— Mathieu.

— Mathieu e aproape Mattius... era veselie pe aici, cînd erai copil ? De ce veneai ?

— Maică-mea făcea menajul ; acum îl face fiică-mea.

— I-ai spus că sînt aici ?

— Da, dar nu primise instrucţiuni şi n-a îndrăznit să vă stingherească.

— Era veselie ?

— Întotdeauna era muzică.

— Îți amintești de *Chinanikida ?*

— China... ?

Am pus discul ; expresia feței i s-a schimbat. Mi-ar fi plăcut să stau cu el pe insulă, să mă învețe să pescuiesc, să-mi vorbească de tine. Era mai puțin primejdios decît TINE. Aș fi un fel de conservator, nimeni nu s-ar atinge de nici un fir de păr al vreunui Mattius mort sau absent. Un paznic al modului de viață Mattius, al lucrurilor din casă.

— Dumneata ești cel care a venit pe la patru în după-amiaza asta ?

A roșit.

— Eu eram. Voiam să vă întreb dacă aveți de gînd să vă lăsați cuterul în golfulețul stîncos și n-am găsit pe nimeni.

Nu m-am putut stăpîni să spun :

— Ai găsit o scrumieră...

S-a făcut stacojiu.

— Lau-Laurent mi-a spus de mai multe ori că pot s-o iau, ba chiar că l-aș scăpa de ea, dar nu îndrăzneam. El își dăduse seama că mie îmi pare nostimă scrumiera asta ca o anvelopă, dar nu-mi place să mi se dea. Așa că mi-am spus că o s-o iau singur și că o să-l scap de ea.

— Ai citit scrisoarea care era sub ea ?

— Da.

— Atunci știi tot ?

— Am știut întotdeauna. Știam că sînteți profesor, cum vă cheamă, aflasem toate astea la șantier, și faptul că Laurent nu vă cunoaște, asta v-am spus-o de prima dată. Mă gîndeam să vă întreb ce faceți aici și să vă fac să plecați. Am socotit că nu sînteți om rău și, în afară de asta, mi-ați dat o grămadă de explicații. Atunci m-am gîndit că poate fac o prostie, mi se mai întîmplă.

— I-ai scris lui Laurent ?

— Nu. N-am sarcina să-i păzesc casa și pe urmă, n-ați luat nimic. Am numărat monedele de aur și bijuteriile în cameră la Julie.

— Le-ai găsit la stînga sau la dreapta ?

— La dreapta. Sînt întotdeauna la dreapta. De ce ?

— Aşa. De ce lasă Laurent... vezi, nu-l cunosc şi-i spun Laurent ; de ce lasă aici domnul Mattius, Laurent, monedele şi bijuteriile ?

— El îi spune camerei ăsteia, camera lui Zadig.

— Ştii de ce, am spus cu iuţeala inchizitorială a profesorului.

— Da, mi-a explicat. Nu vrea să facă nimic în ea, niciodată. Adesea se aşază în faţa biroului şi stă nemişcat. Ţine în mînă un inel oval. Piatra e un opal într-o montură de aur înconjurată de turcoaze mici din Iran, după cum mi-a spus. Era inelul preferat al lui Julie. Privea întotdeauna micul peisaj care se vedea în opal. Laurent mi-a spus că-i o incluziune. Parcă-i o tufă de trestii pe baltă, iarna.

— Îţi mai e foame ? E ciudat, eu sînt cel care face oficiul de gazdă şi dumneata eşti mai acasă ca mine.

— Din moment ce plătiţi... Aş mai bea un păhărel. La ora asta pentru mine e cel mai bun prînz.

— Cît e ceasul ?

— Zece.

— Zece !

— Aţi văzut cum trece timpul.

— Nu. Am citit toate carnetele din copilăria şi din tinereţea lui şi un jurnal al maică-si.

— Nu-i o indiscreţie ?

— Foarte mare.

— În sfîrşit, sînteţi un domn învăţat, mare profesor şi intraţi pe fereastră în casele oamenilor...

— Cînd se întoarce la ce oră vine ?

— Nu înainte de şapte seara, dacă a luat rapidul care opreşte la Morlaix şi trenul de legătură spre Roscoff. Afară de cazul cînd a făcut drumul ieri şi s-a oprit la Roscoff ; dar asta m-ar mira.

— La cine să se fi oprit la Roscoff ?

— Nu mi-aţi răspuns : vi se întîmplă adesea să intraţi pe fereastră în casele oamenilor ?

— Nu, tocmai. Ştii, am făcut-o ca să văd marea prin frunzişul dragonierilor.

— Nu v-a fost frică ?

— Tot timpul. E o cale de a scăpa de plictiseală. Dumneata nu te plictiseşti niciodată ?

— Am întotdeauna ceva de făcut, pescuiesc, repar o plasă, motorul care tuşeşte, mă ocup de hîrţogărie.

— Eşti căsătorit ?

— Nevastă-mea a murit, săraca. Îmi gătesc singur şi joc manilla cu prietenii. Fiică-mea vrea să fac pe bunicul, dar la mine nu ţine.

— Am scos limba la nepotul dumitale.

— Bine aţi făcut !

I-am povestit cum s-a întîmplat. Simţeam deodată nevoia să-i explic lucrurile, să încerc să-l fac să înţeleagă mecanismele mele. Mă simţeam liber şi foarte puternic.

— Sîntem toţi nebuni ; eu ştiu asta, dar dumneata nu ştii. Joci manilla, pescuieşti, nimic nu-i mai rezonabil, dar sînt sigur că pe undeva ai un grăunte de nebunie. Poate în ce priveşte femeile, cu ele cum faci ?

A început să rîdă.

— O cunoaşteţi !

Nu pricepeam.

— De Marthe e vorba, pomeniţi de ea în scrisoare. Marthe Loualch. Îi aduc un homar şi o langustă şi facem treaba asta în camera conjugală, o ştiţi ?

Cîtă fraternitate deodată !

— Mergi la ea adesea ?

— Aş merge în fiecare zi, dar nu poate să înfulece zilnic un homar şi o langustă, şi nu vrea bani de la mine. Aşa că mă duc o dată pe săptămînă, dar intervalul e lung, atunci trişez şi merg la patru... cinci zile. Mi-a vorbit de dumneavoastră. Am fost la ea sîmbătă, cu un homar de trei kilograme şi o langustă de două ; aş fi putut lua uşor treizeci sau patruzeci de mii, dar nu-mi schimb obiceiul, îi dau întotdeauna ce-i mai frumos. Mi-a spus că vă iubeşte. Rareori spune aşa ceva, nu vorbeşte niciodată despre clienţii ei. Cred că voia să ştie ce faceţi pe insulă. Nu i-am spus nimic, dar ea e deşteaptă.

Ne simţeam bine în jurul măsuţei rotunde, stînd pe scaunele joase, cu genunchii ajungîndu-ne pînă sub bărbie.

— Ştiţi povestea mesei ăsteia ? Se clătina şi Laurent, care avea pe atunci treisprezece ani, a vrut să taie cu fierăstrăul celelalte trei picioare ca să nu se mai clatine. Dar tot se clătina. Le-a tăiat din nou. Rezultatul : taică-său

a vrut să-l bată cu biciul. Maică-sa a spus că a vrut să facă un lucru bun. Şi au hotărît să taie şi picioarele scaunelor, ca să se potrivească cu masa.

— Vezi, toţi sîntem nebuni.

— Aşa-i, dar mie nu mi-ar veni ideea să intru aşa în casele oamenilor.

— Ţi-e frică ?

— Poate. Lumea ar fi mai puţin îngăduitoare cu mine decît cu dumneavoastră. Ar crede că aş putea fura, fiindcă sînt sărac.

— Sărac ?

— Nu, deloc. Dar aşa se crede despre pescari, că-s săraci. Toate astea sînt idei preconcepute. Eu ştiu bine că profesorii sînt săraci. Afară de cazul cînd trăiesc ca şoarecii în cărţi.

— Ai dreptate, sîntem bogaţi şi foarte săraci, bogaţi din cauza acelor numeroase chipuri de tineri. Să-ţi povestesc ?

Şi i-am povestit aşa cum nu mai povestisem niciodată.

— Dumneata vezi chipuri de nătărăi bătrîni ca dumneata. Nu te atac, înţelegi ce vreau să-ţi spun. Şi eu văd nătărăi bătrîni ca mine, pe ceilalţi profesori, dar văd şi băieţi şi fete de optsprezece pînă la douăzeci de ani care încă nu s-au resemnat. Sînt minunaţi, Mathieu, încerc să le dau toate baloanele de oxigen pe care le pot da. Nu-i uşor cu ceea ce predau, poezia franceză din secolul al XVI-lea.

— Poezia...

— Da, ascultă :

Ma petite colombelle
Ma petite toute belle
Mon petit oeil, baisez-moy [1] ;

e începutul unei ode de Ronsard.

— Ăăăă...

— *Cette fontaine est froide, et son eau doux-coulante,*
A la couleur d'argent semble parler d'Amour ;

---

[1] Porumbiţa mea / Micuţa mea frumoasă / Lumina ochilor mei, îmbrăţişează-mă. (N. t.)

Un herbage mollet reverdit tout autour,
Et les aulnes font ombre à la chaleur brûlante[1].

Asta-i de Philippe Desportes și îi spune *Despre* o *fîntînă*. E poezia dumitale, Mathieu, poezia mării, a pămîntului, a apei, a coapselor lui Marthe, și a brizei, și a tuleielor de barbă, și a cleștilor de homar albastru, și a langustelor zdrențuroase, și a crabilor ageri. Viața e frumoasă, eu sînt frînt, mort de oboseală. Și fericit, fiindcă dumneata ești aici, fiindcă ești un om cu două urechi frumoase care ascultă, cu ochi care privesc și fără nici o urmă de răutate în inimă. O să plec îndată, nu vreau să-l întîlnesc pe Laurent Mattius. Trebuie să-i explic tot ce încerc să-ți spun acum în cîteva cuvinte. Dumitale îți pot explica, fiindcă nu rostești vorbe jignitoare, n-ai nici un drept pe care să ți-l exerciți, și nici vreo regulă să invoci. Ești fratele meu și mă tem că el o să fie judecătorul meu. Poate o să-i spui că mă iubești, aș fi fericit, dar trebuie să mă duc să scriu o pledoarie lungă, ca să-i spun totul. Dacă am avea vreme și curaj, toți oamenii ar fi frați, dar știi ce-i mai rău ?

— Nu, spuse el un pic cam zăpăcit.

— E faptul că oamenii care practică aceeași meserie nu se iubesc. Eu te iubesc fiindcă ești pescar și jucător de manilla și depravat. Îți spun adevărul : am intrat aici, fiindcă iubesc la nebunie insula și casa asta. Mă îmbolnăvește ideea de a pleca și de a mă cufunda în continentul ăsta greoi. Dumneata știi că toate mările comunică între ele. Albatrosul e exact pe măsura omului care sînt. De ce există aici o cameră verde ca un acvariu ?

— A fost ideea doamnei Pierre, așa i se spunea, era nevasta lui Pierre Mattius, tatăl lui Georges. Cred că era cam nebună. Creștea broaște și făcea cîte un copil în fiecare an. Domnul Pierre nu uita niciodată să o lase grea, dar micuțul nu trăia mult, afară de Georges, care s-a născut călăreț și puternic. Ceilalți n-o duceau mult. Pe atunci stăteau tot timpul la Albatros. Nu le plăcea să navigheze. Apa le

[1] Fîntîna asta-i răcoroasă, iar apa ei lin curgătoare / De culoarea argintului, pare a vorbi despre Dragoste / Iarba mătăsoasă crește verde în juru-i / Iar arinii fac umbră căldurii arzătoare. (N. t.)

plăcea s-o aibă în jurul lor ca să se izoleze. Cînd un copil era bolnav, murea sau se însănătoşea singur, dar nu se duceau să aducă doctorul. Spuneau : Domnul a dat, Domnul a luat. Copiii nu-i stînjeneau niciodată, îi puteau hrăni; totuşi nu făceau nimic şi nu erau prea bogaţi. Pe micuţii morţi nu-i uitau. Rămîneau o tristeţe în sacul cu tristeţi. La sfîrşit, sacul era plin, au murit cu totul cinci. Georges e singurul care a trăit împreună cu Anne şi Louise, care au mai dus-o un pic pînă pe la douăzeci şi opt de ani. Pot să vi le arăt în album. M-am jucat aproape cu toţi. Şi mie îmi place Albatrosul. Locuiesc la Batz, dar e prea multă lume acolo şi mai sînt şi prăvălii, şi bîrfe. Aici, nimic din toate astea, ai cu adevărat o şansă să pricepi ceva în viaţă.

— Crezi că în singurătate înţelegi mai bine viaţa ?

— Cu siguranţă, laolaltă cu ceea ce creşte şi ceea ce se usucă, împreună cu vîntul şi ploaia. O singură natură n-o pot îndura, cea a ţărilor prăjite de soare, cu cerul mereu albastru. Pe Albatros ai parte şi de blîndeţe, şi de violenţă, şi de gingăşie, şi de furtună.

— Pe Laurie Cartamé o cunoşti ?

— E o femeie care a venit aici cu Laurent, o negresă sau aproape negresă. Frumoasă. A iubit-o mult, acum şase-şapte ani. Cred că dansează sau cîntă, sau pozează pentru revistele feminine. Avea o piele aşa de sănătoasă, înţelegeţi ce vreau să spun, elastică, mătăsoasă, catifelată, ochi verzi, albul ochilor era cum nu prea vezi adesea, neatins, proaspăt, iar buzele un pic cam groase, nici uscate, nici lucioase. Îmi venea să mă culc peste ea, ca să-i simt pielea şi să-mi pun urechea pe pietul ei, ca s-o aud respirînd. Nu pot pricepe, domnule, de ce nu sînt mai multe fiinţe dintr-astea ; ar fi raiul pe pămînt. Era veselă şi drăguţă cu mine. Sufeream în preajma ei, o doream şi-i purtam pică lui Laurent. De ce să aibă atîtea fete frumoase pe care le alunga foarte repede ? Iar eu patruzeci de ani cu o nasoală cu fundul mare, pîntecoasă, cu umeri de luptător, cu fire de păr pe bărbie, cu părul gras, rea, murdară, ce să fac, acum spun totul. Nu mai pot îndura aşa o viaţă, păi ce fel de egalitate-i asta, hai ? Ce fel ? Banii ca banii, mă doare-n cot de ei, dar femeile... de ce sînt urîte ale noastre, de ce ajung să fie groaznice ? Cînd am luat-o nu

era frumoasă, dar era proaspătă, vioaie. Lucra într-o cafenea. I-am făcut un plod și părinții ei mi-au sărit în cap. Și m-am însurat la douăzeci de ani. Aproape numaidecît s-a prefăcut într-o ciumă cumplită. Veneam aici și o vedeam pe doamna Hélène, mama lui Laurent, o femeie pe care o admiram și care-mi vorbea de parcă îmi era o verișoară ceva mai îndepărtată, înțelegeți ? Părea să se scuze că nu face parte din aceeași lume ca mine. „Fac totul ca să-ți plac, părea să spună, și să fiu bună, dar îți spun sincer, vezi bine că n-avem nimic comun." Cred că în timp ce vorbea o vedea pe nevastă-mea. Își zicea : „Un tip care are așa nevastă, atît de grosolană și gîlcevitoare, dacă a ales-o, înseamnă că a dorit-o. Nouă, femeia asta nu ne-ar trebui nici măcar să spele podeaua". Nu știți ce înseamnă să am o nevastă pe care aș fi vrut s-o ascund. Fiecare vorbă pe care o rostea mă jignea. Era de o zgîrcenie, de o răutate și de o prostie... Dar la noi nu se divorțează, iar soții dorm în același pat. Uneori aș fi vrut să mor. Ieșeam pe mare chiar cînd era furtună puternică. Lumea credea că sînt curajos. Mi-era teamă, dar era o teamă decentă. Nu mă simțeam ca acasă, un laș bătrîn și scîrbos. Asta n-am spus-o niciodată, nimănui. Dumneavoastră pot să vă spun după cele ce ați făcut.

— Dar Laurent ? Nu i-ai spus nimic ?

— Mai ales lui nu i-am spus. Ne-am putea socoti aproape frați în orice privință, dar cum vreți să-mi dea priceperea lui ? Și unde să le găsesc pe femeile astea, cu mutra pe care o am ? Și chiar dacă aș arăta... Nu știu unde să le găsesc. Sau ce să le spun, în locurile unde se află, fără îndoială. Lumea este împărțită. Oameni ca dumneavoastră pot multe, domnule Laborde. Înțelegeți, de-o parte sînt cei bogați și cei tari, iar săracii și oropsiții de cealaltă. Dumneavoastră nu sînteți nici de o parte, nici de cealaltă. Și ați vrea ca lumea să fie bine întocmită. Eu meditez mult la mine, și capul mi-e liber de cînd am scăpat de țipete. Ar trebui să putem face o lume foarte frumoasă.

I-am spus că-mi fură cuvintele, că și eu credeam, ca și el, în dragoste, că și tu, Laurent, visai la iubire. Noi navigam din încăpere în încăpere ca să bem vinul alb, ca să-l privim pe Ravenot, ca să ascultăm *Chinanikida,* ca să-ți

citim carnetele, ca să visăm la Julie, la doamna Pierre în acvariul ei. El îmi dădea toate cheile tainice ale casei. Am citit acest pasaj din carnetul tău, din 2 mai 1946, care începea astfel : „Îmi plac oamenii care se strecoară în univers simțind de unde bate vîntul și în ce dispoziție sînt ceilalți", și care se termina așa : „să deschizi lumea în fiecare zi, tuturor, cu privirea". Mathieu părea foarte emoționat. Îmi aminteam ultimele lui cuvinte : „Cum vreți să-mi dea priceperea lui ?" Se gîndea, cu siguranță, la acea superioritate obiectivă a lui Laurent. În cele din urmă a spus :

— Dacă vreți, îmi e frate, dar l-aș plictisi repede. Și pe dumneavoastră la fel, dar ați fi mai răbdător. Eu sînt sensibil și totodată cam tîmpit, știu asta.

— Nu ești tîmpit deloc. Doar că pur și simplu trebuie să faci să intre în dumneata un aer mai puțin tăios decît cel al mării.

I-am povestit cît de fericit și de tîmpit mă simțeam în natură, cîtă nevoie aveam de a folosi repede această supraoxigenare animală, ca să-mi dobîndesc din nou sistemul personal de schimburi, gîndul meu. I-am spus că aș putea să-l ajut să-și cucerească propria libertate mentală. El ar întocmi, în tihnă, lista tuturor credințelor și părerilor sale pe măsură ce s-ar pomeni că are păreri și crede. Aș analiza pentru el tot ce provenea cu adevărat de la el, de la originalitatea lui, și tot ce se depusese în el prin ignoranță, superstiție, prostie generalizată, condiționare. Ar avea multe lucruri pe care ar trebui să le distrugă, să le lase să moară, să se usuce, ca să lase locul liber, circumvoluțiunile curate. L-aș ajuta depunînd pe acest teren nou și totodată asanat semințe selecționate : mari cărți simple și fundamentale și curentul viu al ideilor vremii prin intermediul cîtorva ziare inteligente. Asta nu vrea să însemne că ar fi fericit. Ar deveni, pesemne, din ce în ce mai nenorocit și din ce în ce mai zîmbitor. Ar descoperi că nu se apropie prea mult de egalitate. Vîrsta, faptul că e greoi și o oarecare lene a trupului, o lene a minții, poate o timiditate reziduală l-ar împiedica, pesemne, să ocupe un loc cu adevărat mulțumitor, dar nu s-ar mai ciocni de niște ziduri opace. Ar fi trecut de toate oglinzile care, înainte, nu făceau decît să-i reflecte chipul de om închis.

Sau, dacă toate astea îl oboseau, putea foarte bine să rămînă așa cum era, nu prea rău, nădăjduind o reîncarnare a principiului său vital într-un nou destin.

— În orice caz, am spus în concluzie, va trebui să pescuiești în continuare.

— E cu putință, m-a întrebat, să am o femeie adevărată ?

Nu m-am simțit în stare să-i răspund. Îl priveam. Mi se părea frumos cu ridurile lui de om al mării, cu barba lui picantă, cu bătrînul lui păr zbîrlit, cu mîinile lui mari, puternice. Mă gîndeam că Marthe Loualch era o femeie adevărată și că n-o să cunoască niciodată una mai bună. Nu i-am spus-o. Nu voiam să-l întristez ; ar fi plecat, și simțeam mare nevoie să rămînă. Aveam multe întrebări să-i pun, dar mă temeam un pic ca răspunsurile lui să nu întunece sau să nu banalizeze ideea pe care mi-o făcusem despre insulă și despre LM. De pildă, ce ar putea să răspundă la o întrebare privind drumul care se îngusta apoi se înfunda ? fără îndoială că altădată drumul era mai larg, că se putea trece mai ușor etc., ceea ce ar face lucrurile evidente și simple. Aveam în prea mare măsură tendința de a crede în explicațiile obișnuite. Adesea, viața îmi pare destul de plată și de lipsită de adevărate sentimente. Drumul acesta devenise inițiatic din întîmplare, desigur, și era bine așa. Stîncile de la Fontainebleau au și ele o valoare inițiatică, pentru cei care escaladează stînci. Dar eu visam o inițiere mai înaltă și mai rară, cumva analogă celei pe care o îndură adolescenții din insulele Samoa. Mathieu mă informa că, aici, oamenii mor mai curînd din lipsă de îngrijire decît riscîndu-și viața ca să ajungă bărbați. Preferam să las poteca asta cu contururile ei nehotărîte, cu gratuitatea ei. Aș fi vrut, de asemenea, să-i cer să-mi spună cum era glasul lui LM, dar oare se poate vorbi despre un glas ? Totuși l-am întrebat. A părut uimit.

— Glasul lui ? Mi-l amintesc așa cum îl aud pe mare cînd pescuim ; altfel nu-l aud. Pot spune cu precizie că-i un glas cald.

Am respirat ușurat : ai un glas frumos, LM, un glas cald. Nimic n-o să mă îndepărteze de tine, n-ai vocea în falset.

— Are vreun accent ?

— Nu. Vorbeşte, nu ştiu cum să spun, ca la Paris, foloseşte cuvinte foarte simple. Spune ce are de spus, şi gata. Nu-i flecar. Ştie să asculte.

— Dar cu femeile ?

— E mai vesel, glasul îi rîde. Dar a doua zi pare să se gîndească la altceva, e distrat. Pe urmă e furios.

— De ce ?

— Împotriva lui însuşi, nu a lor. Împotriva lui, fiindcă a făcut prostia să le aducă pe insulă.

— Ce crezi că mi-ar face dacă m-ar găsi aici ?

— Cred că i s-ar urca sîngele la cap şi v-ar cîrpi, gata să ucidă. Asta poate n-ar dura mult, dar prima pornire ar fi rea, mai ales dacă v-ar găsi pe cale să-i răscoliţi prin acte.

Pesemne că am pălit foarte tare, fiindcă a pus o mînă pe umărul meu, fără îndoială dintr-un sentiment fratern. Descopeream deodată cît de multe iluzii îmi făceam. Pentru tine aş fi un străin necinstit, o fiinţă demnă de dispreţ, bună s-o dai afară cu picioare în fund. Tot gîndindu-mă la tine şi iubindu-te prin intermediul insulei, casei, carnetelor, hainelor pe care le purtam şi care îmi veneau de parcă fuseseră făcute pentru mine, uitasem că eşti tot departe de locul ăsta (sau, acum, foarte aproape), într-un loc despărţit de neştiinţa mea şi mai ales de libertatea ta de te duce de colo-colo, de a apărea şi de a te năpusti asupra mea înarmat cu indignare şi cu dreptate. Nu mă simţisem niciodată atît de mişel. Îmi veneau în gînd cuvinte pe care nu le puteam rosti, ca de pildă : „Am întrecut măsura". *Am întrecut măsura,* vorbele astea îmi veneau în minte fără încetare. Mi le spuneam întruna, am întrecut măsura. Depăşisem o limită. Era aproape la fel de grav ca şi cum aş pătrunde pentru o clipă dincolo de uşile morţii. Am izbutit să spun :

— Nu mai contează că n-am venit eu, Gilles Laborde. Nu mai ştiu ce să fac cu mine. Trebuie să plec numaidecît, ştiu. Datorită dumitale cuterul e aici. Nu mai am nici o clipă de pierdut, şi totul în mine doreşte să rămîn. Dacă mi-e teamă de ceva, mi-e teamă să plec. În afara locului ăstuia, viaţa e deschisă, iar eu aleg în fiecare clipă locul închis unde nu pot rămîne.

— Trebuie să plecaţi. Dacă vreţi să vă ajut, s-a făcut. Vă scot ţinîndu-vă pe după umeri. Aveţi un fel de ameţeală, nu-i aşa ?

— Da, mă simt ca un criminal. Casa asta, insula asta — nu le pot disocia — m-ar face să ucid dacă n-ar aparţine tocmai omului ăstuia în care recunosc un frate. Prin el le-am iubit, şi pe el prin ele.

— Să vă iau cu mine ?

— Nu, i-am spus grăbit, încă nu. Lasă-mă aici. Doar cîteva minute şi plec singur. Repede, foarte repede. Mi-e prea frică să nu mă pomenesc nas în nas cu el. Dar trebuie să mai privesc casa singur. Pentru ultima oară.

— Plec.

— O clipă. Aş vrea să ştiu două-trei lucruri foarte repede. Ghetele de la intrare sînt ale tatălui lui Laurent, ale maică-si, ale lui şi ale lui Julie ?

— Da.

— Cunoşti bila de agată ?

— Nu.

— Nu-i nimic. Laurent e fotograf ?

— Lucrează cu trei sau patru mari fotografi din lumea întreagă. Se pare că ei nu-şi semnează fotografiile. Au toţi împreună un nume, ceva în genul Omega. Laurent mi-a spus că fotografiază Timpul. Face întotdeauna aceeaşi călătorie la aceeaşi dată şi fotografiază aceiaşi pomi, aceleaşi cafenele, aceiaşi oameni sau aproape aceiaşi.

— Mai ales femei.

— Credeţi ?

— Guvernanta a murit aici ?

— Au găsit-o moartă pe patul ei.

— În patul ei ?

— Nu, ci pe patul ei, pe plapuma de puf roşie, şi era albă ca varul. Nici un ţipăt n-a scos. Era cu gura deschisă şi părea mirată.

— Era bătrînă.

— Nu, avea şaizeci de ani. Nu mai ştiu cînd eşti bătrîn şi cînd nu. Cînd sînt cu Marthe mă simt atît de tînăr, iar acum douăzeci de ani eram atît de bătrîn.

— Dumneata te-ai supăra dacă aş intra aşa în casa dumitale ?

— Staţi un pic...

Prefera să nu răspundă numaidecît. Se gîndea, încerca să-şi închipuie.

— Ar trebui să-mi vedeţi casa în minte. Spargeţi un geam ?

— Să zicem că găsesc uşa deschisă. O încui întotdeauna ?

— Nu chiar. Intraţi şi vă pomeniţi în bucătărie. Mîncaţi ceva ?

— Nu imediat. Mă uit în jur fără să mă mişc prea mult, ca să înţeleg modul de organizare.

— Şi cum te poţi mişca şi trăi acolo...

— Da. Pe urmă intru în celelalte încăperi.

— Dormitorul... cu el am terminat, n-am mai călcat pe-acolo, în locul ăla am fost prea nenorocit. Totul a rămas în negru şi e închis. Eu dorm în sufragerie. E cam ciudat acolo, cu bufetul, masa şi scaunele, dar n-am un pat adevărat, ci un fel de divan cu o etajeră deasupra, o garnitură de colţ, înţelegeţi ?

— Foarte bine.

— Deasupra sînt două cămăruţe pentru copii şi pe urmă podul, asta-i tot.

— E ceva interesant prin sertare ?

— Nimic.

— Nici o scrisoare ?

— Ard totul, cu timpul. O să găsiţi declaraţiile mele de impozit, copiile, cîteva facturi, o grămadă de ziare vechi care îmi servesc să aprind focul.

— Fotografii ?

— De la nunta mea şi de la prima comuniune a copiilor, doi băieţi care sînt mari şi locuiesc la Morlaix. Şi a fiică-mi pe care aţi zărit-o ieri.

— Trebuie să fie pe undeva nişte caiete de şcoală de-ale lor.

— Ce n-am aruncat e în pod, într-o ladă veche, împreună cu cîteva cărţi. La mine nu-i nimic de văzut. Paharele mele sînt borcane de muştar, farfuriile sînt din Duralex. Am o maşină bună de gătit electrică, nişte mixere, un frigider mic, un televizor în culori, de lux. Iar în hangar am tot ce nu las în port, impermeabilele, hainele groase marinăreşti, ghetele, plasele, undiţele, coşurile de

reparat. Acolo e cam înghesuială, dar nimic care să vă intereseze.

— Te-ai supăra dacă aş intra în casa dumitale ?

— Nu ştiu. Nu m-aş supăra din cauza lucrurilor, n-am nimic de preţ. Mai curînd m-aş supăra că mi-aţi afla secretele. Nu că aş avea secrete, dar vreau să spun că viaţa personală e ca interiorul casei. De ce să te zgîieşti la ea ? Ca să critici. Ştiu eu că pentru dumneavoastră o casă fără cărţi, fără acte, nu înseamnă nimic, doar patru pereţi. Dar eu ştiu ce-i înăuntru, ce nu vedeţi dumneavoastră.

— Ce există pe Albatros şi nu văd eu ? Încearcă să faci să „trăiască" pentru un minut casa asta, Mathieu. Dumneata auzi glasuri, chemări. Se chemau mult unul pe altul ? Din afară sau dintr-o cameră în alta ?

— Asta era pe vremea cînd eram mic, înainte de naşterea lui Laurent. Pe urmă se auzeau strigăte de bucurie cînd aduceam o langustă frumoasă, strigăte amabile ca să-mi facă plăcere. Şi pe urmă, glume despre cleştii homarilor. Apoi hohote de plîns la moartea lui Julie. Nu se mai puteau opri. Mai aud şi acum glasul doamnei Hélène : „Micuţa mea Julie, copila mea, draga mea, nu ne iubeai, de ce ţi-era frică ?" Hohotea, apoi o lua iarăşi de la capăt : „Puica mea !" şi ţipa cu un glas care mă înfiora : „S-a spînzurat !"

— În pod ?

— Da.

— Au lăsat funia acolo !

— Nu. Am ars-o eu. N-am mai văzut altă funie în pod. Aţi fost şi acolo ?

— Da, am fost peste tot. Deci, acolo sub grindă, e o coardă pentru jocuri de copii ?

— Nu ştiu ce e ; doamna Hélène atîrna de ea buchete de flori cu capul în jos ca să le usuce.

Ştia multe lucruri. Poate o să mă duc la el la Batz, ca să-i pun o grămadă de întrebări care încă nu-mi veneau în minte. Dacă Laurent nu voia să mă întîlnească, n-o să pierd totul. Dar dacă nu voia să aibă de-a face cu mine, eu o să mă mai interesez de el ? Dragostea asta mare şi înmărmurită pentru insula Albatros n-avea oare să slăbească, lăsîndu-mă uscat şi golit, de parcă n-aş fi existat mai înainte, ca şi cum n-aş avea în strada d'Antrain un apartament plin de

cărţi, de lucruri, de scrisori, de fulare uitate ? Şi prieteni. Pe Hoffman îl revăd cînd vreau.

— În orice caz, pe dumneata, Mathieu, o să te revăd cu siguranţă. Şi dacă sînt aşteptat, şi dacă sînt respins. Eşti singurul personaj de pe insula asta, împreună cu nepotul dumitale, cu umbra fetei dumitale şi cu cele două pisici. Aşteptînd ca Laurent să-mi primească povestea, spune-i ce crezi despre mine. Ce crezi despre mine ? Cu adevărat, ca şi cum ar trebui să mă aperi în faţa unui tribunal drept, care n-ar da însemnătate înfăţişării ciudate a faptelor mele.

— Nu ştiu ; v-am spus : „băiat de treabă", ce vreţi să mai adaug ? Simţiţi în permanenţă nevoia ca cineva să vă liniştească, să vi se spună că sînteţi iubit. Eu am trăit singur în preajma unui monstru, închizîndu-mă cu totul în mine. Copiii mei sînt jumătăţi de monştri. Nu pot să înghit la ei nimic din ce au moştenit de la mama lor, şi asta nu-i un fleac. V-am spus : eu sînt cu barca şi cu marea. Dumneavoastră cu poezia şi cu intratul în case.

— În casa asta. Înainte vreme mă mulţumeam cu cărţile. Şi asta-i o „intrare" primejdioasă. O să-ţi explic într-o zi.

— Plec.

— Da, acum am putere. Arată-mi exact pe unde vine.

Ieşim din casă şi urcăm pe platou.

— Vrei să vezi bila de agată ? Uite-o, nu m-am atins de ea. Laurent a îngropat-o în locul de unde vezi peste tot.

A privit vag particularitatea asta a insulei, care-i scăpase.

— Vine pe acolo, pe drumul cel mai scurt ; cu barca lui puţin îi pasă de vînt. Dacă priveşti punctul estic al Batz-ului, se abate un pic faţă de el. O să-l vedeţi, e un bulgăre de foc, barca atrage soarele.

— N-o să-l văd. Dacă l-aş vedea, n-aş avea timp să cobor în port şi să plec. Cît timp mi-a mai rămas ?

— Nu ştiu.

— Vine astăzi cu siguranţă.

— Dacă nu vine înseamnă că nu mai iubeşte insula.

Coboram foarte repede.

— Nu te însoţesc pînă la chei. Pe curînd, Mathieu. Mulţumesc.

I-am strîns mîna ; el mi-a strîns-o mai tare şi m-a durut.

— Nu vă lăsaţi surprins aici.

— Nu. Ceva o să-mi spună cînd o să fie vremea să plec.

A coborît pe drum, ridicînd braţele fără să se întoarcă, şi s-a făcut nevăzut la cotitură. Am dat fuga în casă. Îmi mai rămîneau multe lucruri de făcut.

Mai întîi să copiez din nou toate adresele pe care le voiam neapărat. Voi avea nevoie de ele, mai ales dacă o să mă goneşti, ca să mă apropii de tine în alt mod. Să nu te superi. Sînt contrariul unui om lipicios. Ţine seama de ceea ce mi s-a întîmplat. Înţelegi, viaţa mea nu mai are alt sens. Copiez din nou, repede. Nu-mi dau silinţa decît pentru cifre, numere de case, telefoane. Toate numele. Mai intîi toate cele care încep cu C, din cauza lui C, numele de femei Cartamé Laurie. Şi prenumele, Caroline, Constance şi Claude şi ambiguele Camille. Şi dublele C, nume şi prenume, ca de pildă Carolyn Carlson. Dar evit dansatoarele, actriţele, celebrităţile. Le vreau pe cele misterioase.

Articolul C este lung. Smîngălesc. Mă opresc neliniştit. Dau fuga pînă la bila de agată. Nimic la orizont, dar Laurent e poate în port. Alerg acolo, nimic. Mă liniştesc. Mă întorc în casă, care e rece, parcă moartă. Rînduiesc scrisorile lui C. Recitesc una dintre ele. N-o s-o uit :

> 10 ianuarie. Îmi amintesc de tine în trup, de parcă n-ai avea altă existenţă decît în mine. Mă simt străpunsă, golită, cuprinsă de dorinţe îngrozitoare. Te detest fiindcă eşti cel care mă copleşeşte. Nu-mi lipseşte nici o vorbă de-a ta. O să le aud mai tîrziu.

Ca să fiu sigur că nu uit, o copiez, ca şi pe cele din 14, 17, 18 şi 30 pe care le citisem. Scriu în mare grabă. Durează mult. Îmi e din nou teamă. Dau fuga la bilă : nu se vede nici un vas, nici un bulgăre de foc.

Mă întorc. N-o să uit nici unul dintre cuvintele pe care le-ai scris în carnete. Parcă sînt ale mele şi-mi amintesc de ele. În birou totul e în ordine, pe cît îmi pare. Încep din nou să-mi scriu scrisoarea. E aceeaşi, dar nu mai pomenesc de cec, nici de „mărfuri consumate", nici de scaune

rupte, nici de fotografii arse. Nici o aluzie la carnete, nici la scrisori, fiindcă le las aici. Schimb data : luni 21 martie, la prînz. O zi mai mult.

La prînz ? Laurent n-o să vină decît la sfîrşitul zilei, cred asta cu tărie. Vremea e tot mai bună.

Nu pot face nimic. Mă învîrt prin casă fără dorinţe. Mă uit la monedele de aur şi la bijuteriile lui Julie, la inscripţia *Pomeniţi*-o.

Deodată tresar şi încep să tremur ; n-am terminat de privit cel de-al treilea album. M-am oprit din răsfoit alaltăieri, ca să mă asigur de calitatea de fotograf profesionist a lui LM. De atunci nu l-am mai luat. Ultimul meu studiu era cel al dezbrăcărilor lui Gisèle, mai întîi studiul mecanic, cînd ea nu era conştientă, apoi studiul de comportament, Gisèle indignată că e surprinsă într-o postură socotită numaidecît caraghioasă.

Deci am izbutit să opresc timpul, instalîndu-mă încă o dată în salon, în faţa tabloului de Ravenot şi deschizînd albumul exact după contorsiunile surprinse şi expresiile mînioase. Apoi urma un studiu de pîntec — Gisèle însărcinată cu Philippe. Fotografii de curbe, de umbre şi de lumini, de pori, de burice, de ceva asemănător unor crupe şi depresiunilor unui pustiu, un pustiu locuit, care se umfla puţin cîte puţin de viaţă. Gisèle nu protesta, indiferent care era unghiul fotografierii. Iar unele fotografii din faţă cu coapsele desfăcute şi cu pîntecul bombat înfăţişează deasupra acestuia doar ochii un pic dilataţi (pesemne că o pusese să ridice capul, o machiase cu alb, îi înfăşurase fruntea şi părul cu o rufă albă). Laurent o ajuta, fără îndoială, urmărindu-i îndeaproape transformarea. Ea vedea la el o privire de dragoste, desprinsă de propriul ei trup-expresie, de ea însăşi şi concentrată asupra transformării volumelor şi luminilor în jurul buzunarului de apă în care şi-l legăna pe Moise al ei. Apoi urma o serie de fotografii 24 $\times$ 36 ale copilului, luate, fără îndoială, la interval de o zi. Se vedea faţa acestuia netezindu-se, ochii deschizîndu-se, neliniştea omuleţului potolindu-se. Trupul lui Gisèle devenea teren de exerciţiu. Philippe se căţăra pe pîntecul maică-si şi apuca un sîn. Ei nu i se mai vedea capul, ci mereu doar cel al copilului, prin arcul frînt al

unui picior desfăcut sau între brațele îndoite. Erau cele mai frumoase poze de copil pe care le-am văzut vreodată.

De îndată ce Philippe a mers singur, LM a încetat să-i mai acorde privilegii. Își extindea cîmpul de observație la toată camera sau la o peluză întreagă, dar fără Gisèle. Nici el însuși nu era fotografiat vreodată lîngă fiu-său. N-o arăta pe Gisèle singură, decît de departe. Atunci o detașa pe o pagină a albumului, ca și cum voia să-i măsoare urma vitală. Ea mai zîmbea încă, așa cum zîmbește cineva care se depărtează, cu privirea întrucîtva distantă. O punea să stea pe cîte o moviliță, pe malul unei bălți. Aveai impresia că n-o mai atingea decît cu un ochi îndepărtat. Totuși deslușeam la ea momentul cînd s-a trezit însărcinată iarăși, cu Emma (deci se mai apropia de ea noaptea, în taina unei camere), dar nu mai existau studii de pîntec. Ea își purta copilul stînd în picioare, îmbrăcată în niște rochii nedeslușite.

Nu știu cine-l fotografia uneori pe Laurent (pe urmă, o umbră proiectată cu stîngăcie de acela care fotografia m-a înștiințat că cel puțin o dată și probabil întotdeauna a fost Gisèle). Portretele astea mi se păreau mai puțin detașate. Ea îi tăia fruntea — locaș al unui gînd care se depărta de ea — sau îi mărea mîinile întinse înainte ca s-o dea pe ea în lături. Odată îl fotografiase cu fața plină de sînge, nimic grav, o tăietură lungă la frunte din care curgea sîngele ca o perdea. Uimitor era faptul că ea se gîndise să-l fotografieze mai înainte de a-l obloji.

O singură fotografie îi aduna pe amîndoi după nașterea Emmei. Trebuie să fi fost vreo aniversare a zilei căsătoriei lor. Erau fotografiați în profil și se priveau ; Laurent își petrecuse un braț în jurul gîtului lui Gisèle într-un gest cam vulgar în mod voit. Își împingea trupul spre ea, iar ea, cu mîinile la spate, stătea cît mai departe cu putință de el. Dincolo de „gagul“ spontan vedeam falsul elan al lui Laurent și falsa retragere a lui Gisèle. Alte cîteva poze ale copiilor, dar parcă „dezafectate“, lipsite de sentiment. Apoi pagini goale. Se mai ducea să-i vadă la Juilly, dar nu-i mai fotografia.

Fără îndoială că n-ar trebui să-ți împărtășesc reflecțiile asupra vieții tale. Uriașa mea indiscreție ajunge cu vîrf și îndesat, dar simțeam un fel de milă pentru

femeia asta atît de frumoasă, iubită, apoi alungată. Nu izbuteam să aflu dacă era într-adevăr enervantă şi în ce fel. Desigur, era vorba de educaţia ei. Un anumit fel de a vorbi, turnura frazelor şi modul de a gîndi, dar cum se face că n-ai văzut din prima zi că-i aşa ? Şi mă gîndeam că eşti *slab*, şi că ea ştiuse să-şi ascundă natura profundă. Ştiu că unele femei pot da impresia pentru o bucată de vreme că sînt extrem de libere, disponibile, spun cei mai evoluaţi, ca să-şi ascundă marea nevoie de ordine care sălăşluieşte în adîncul lor. Am fost cît pe-aci să mă însor, atît eram de vrăjit (folosesc din nou vocabularul tradiţional al familiilor) de o fată foarte nostimă, liberă, de o inteligenţă deosebit de ascuţită — mi se părea — drăguţă şi provocatoare. Simţeam o dorinţă nebună s-o vîr într-un eleşteu, s-o păstrez pentru mine. Lumea se schimbase. Respiram singurul aer respirabil. Pe stradă, îi plîngeam pe ceilalţi că nu sînt eu, şi, în acelaşi timp, îi iubeam frăţeşte. Eram doar îndrăgostit şi ştiam, fiindcă mă gîndisem adesea la asta, că toate valorile mele erau alterate, că eram victima unui fenomen electric (mai corect, electronic), care mă ajuta să mă bucur intens dacă îmi plăceau tensiunile mari, dar că nu trebuia să le instituţionalizez, adică să le conectez durabil, dacă nu voiam ca fenomenele externe — singurele care mă interesau — să se aplatizeze. Încercam — şi asta nu era mediocritatea privirii mele — s-o văd în limitele ei fireşti. Apartamentul ei, cărţile, discurile ei, hainele pe care le purta de obicei (şi nu o haină anumită, încîntătoare), şi nu-mi plăcea nimic din toate astea. În loc să mă dau deoparte, o socoteam victimă a părinţilor ei, a educaţiei primite, şi mă cuprindea o uriaşă dorinţă de a o transforma, de a o face să ajungă la Universul meu Spiritual (deşi sînt atît de contradictoriu şi de dezacordat). Tot ce îmi displăcea în surdină la ea mă înduioşa. Şi asta-i capcana cea mai primejdioasă. Mă bucuram de toate mediocrităţile ei. Profesorul era încîntat de uriaşa muncă pe care avea s-o efectueze asupra unei creaturi atît de năvalnice şi de deschise. Doar căsătoria mi se părea potrivită. O respinsesem întotdeauna (şi adesea mă pomenisem în faţa unor femei înzestrate cu spiritul şi caracterul meu, cărora le plăceau

aceleaşi lucruri ca şi mie). Mi se părea deodată că ea e lăcaşul unei aventuri extraordinare. Am fost salvat *in extremis*. În timp ce făcea tot ce-i cu putinţă ca să mă seducă, a întîlnit din întîmplare — cred că pe stradă, venise să ne întîlnim — un bărbat care nu s-a încurcat în fleacuri şi m-a biruit în cîteva clipe. Nu ştiu ce cuvinte a folosit, cum mirosea, sau ce putere avea privirea lui. A subjugat-o pe intriganta asta care, pentru mine, nu avea decît o falsă dragoste, pe care o credea adevărată. Într-o clipă a înnebunit după el, cu adevărat.

Am suferit mult pentru faptul că am fost salvat într-un mod atît de brutal, ca un om aproape înecat căruia îi pare rău după marea furioasă care tocmai l-a azvîrlit pe nisipul plajei. Eram din nou aproape orb. Nu auzeam altceva decît zgomotul pe care-l făcea ea şi nu respiram decît parfumul ei. N-am fost niciodată atît de devotat ca atunci tinerilor mei studenţi. M-am consacrat pregătirii cursurilor. Am hotărît să le vorbesc despre nişte probleme care îmi îngăduiau să stabilesc unele relaţii interne tainice cu frămîntările mele. M-au privit cu ochi lucizi şi le-am povestit cîtorva dintre ei aventura mea. Începînd de atunci mi-am ascuns din ce în ce mai puţin viaţa. Eram cuprins de o ameţeală a adevărului ; aveam nevoie să fiu privit cu ochi holbaţi. Înduram cu greu faptul că, după ce mă ascultaseră cu pasiune, erau în stare să mă uite în suficientă măsură ca să se întoarcă acasă la ei şi să-şi continue existenţa. Am străbătut o perioadă de disperare orgolioasă. Trebuia să fiu urmat, să mi se asculte cuvîntul.

Aşa a făcut una dintre elevele mele, gata — doar din drăgălăşenie şi curiozitate — să-mi dăruiască un trup tînăr înzestrat cu toate rotunjimile tari. N-am abuzat de spontaneitatea ei. M-am purtat atît de demn, încît m-am vindecat de nebunia mea. I-am ţinut un discurs nobil care a bucurat-o şi a vindecat-o de caritatea ei. I-am explicat ceva mai tîrziu, rămînînd în continuare credincios adevărului, obîrşia transformării mele şi primejdiile care au pîndit-o. Am făcut-o mult mai simplu, cu vorbe obişnuite şi cu o căldură adevărată. Şi sîntem buni prieteni. Ea vine să mă vadă fără teamă în strada d'Antrain. Am prevenit-o adesea că nu sînt

insensibil la prezența ei. Ea rîde, dar acceptă ideea dorinței mele. Acest sentiment, în care spiritul subînțelege cu totul materia, îmi conferă o strălucire pe care ea o socotește plăcută, reconfortantă, atîta timp cît nu este tradusă în faptă, și creatoare de materie. Fata o să vină să mă vadă în ziua primului ei necaz sau a primei sale decepții și, firește, o s-o țin în brațe cu cea mai mare tandrețe. Mi se pare că o s-o iubesc așa cum a putut Christos să iubească o femeie.

Iată, am scris cuvintele astea cam stranii și trebuie să le explic. Aș vrea să fiu Christos în clipa cînd e părăsit de tatăl său, cînd o femeie vine la el, îl aduce în casa ei și se întinde alături de el. Este perechea disperare-dragoste, care îmi pare piscul cel mai înalt al fericirii ce poate fi atins, fericirea plină de disperare.

Vîntul de nord-vest începe să bată. *Délie* o să mă ducă repede. Ies din casă după ce am pus la loc cel de-al treilea album (o privire aruncată în grabă spre locul unde l-am pus și mi-am adus aminte că încă n-am deschis un anume plic de fotografii neorînduite, încă un pretext ca să rămîn aici pînă în ultima clipă). Asta e insula vîntului. Bătea un pic vîntul cînd am descoperit bila de agată. Îmi amintesc anevoie de celelalte dăți cînd bătea ; parcă mă invită să plec, parcă dă semnalul unui Ulise tulburat de o insulă. Ierburile uscate se înclină în direcția în care trebuie să merg. Pescărușii planează nemișcați și par să mă aștepte. Privesc descumpănit în jur. Nu mai știu dacă mai iubesc insula asta care mă ține, nepăsătoare. În trecerea asta recunosc o veche temă falsă care place mult poeților și pe care am dezvoltat-o în fața elevilor mei. Încep pur și simplu să încerc să mă desprind de ceea ce nu pot păstra. Vîntul îmi decapitează privirea, o împiedică să se lipească de ceva cu dragoste. Doar în scobitura cea mai adîncă a dunei cu găuri mă pot afunda destul de mult ca să scap de vînt și să mă lipesc cu tot spatele de nisipul uscat. Nu văd aici crenguța de grozamă pe care am înfipt-o în centrul scobiturilor cercetate. Sînt fericit că am lăsat atîtea teritorii virgine aici, între stîncile din nord ; și nu știu nimic despre faleza de vest. Evit să

întind mîinile și să le pun în mod firesc pe nisip. Știu că brațele noastre au aceeași lungime și că aș mai putea găsi un semn al existenței tale. Nu mai e timp pentru asta. Am încheiat recoltarea. Mi-e de ajuns să rămîn aici încastrat exact, cu părul și fața ferite de particulele fine de nisip zburător, datorită marginii unei dune plantate cu arbuști. Zăresc vîrful estic al insulei Batz, acolo o să apară bulgărele de foc, vaporașul purtător de fulgere. Gîndurile mă părăsesc, sînt cuprins de un somn uriaș. Rezist. Ar trebui să mă ridic ca să-l alung. Am citit toată noaptea și mi se închid ochii. Încetez lupta și adorm.

Nu-mi amintesc niciodată ce visez, afară de cazul cînd sînt adus brutal la realitate. Nu m-a chemat nimeni, decît un cormoran ispitit de fața mea nemișcată. Țipătul lui întrebător exprima îndoiala că sînt viu ; am deschis ochii și a zburat scoțînd alte țipete, de groază. Îmi amintesc ce am visat. Nu-mi place să citesc descrieri de vise. Sînt un om voluntar și accept cu greu ca viața să continue fără s-o conduc eu. Visele altora mă stingheresc și mai mult. Să fie oare asta dovada că nu iubesc pe nimeni ? Cred că mă interesează o femeie conștientă, dar de îndată ce-mi vorbește de inconștientul ei mă simt strivit de plictiseală. Oare nu văd în ea decît învelișul cel mai material ? Mă prefac că o ascult, ca să nu-mi arăt indiferența. Uneori prind cîte o frază. Izolată, o accept, o examinez. Îmi aduc aminte de o frază a Oliviei, tînăra marocană. Povestea un vis și n-o ascultam. Îi auzeam glasul ca o muzică, pentru melodie și vibrato. Cele cîteva cuvinte care mi-au rămas în minte sînt : „mi-era frică în camera asta goală". Acum mi se pare că aș asculta cuvintele care au urmat.

Iată ce am visat. O să-ți povestesc pe scurt, gîndindu-mă că poate nici ție nu-ți place să citești astfel de povești : se făcea că sînt atît de mic încît pot pătrunde printre buze închise și prin toate orificiile și ușile trupului. Nările erau un portic uriaș pentru mine, iar eu știam să intru înăuntrul capului prin urechi și ochi. Puteam respira chiar și în străfundul măruntaielor.

Trupul pe care-l vizitam era al tău. Și rîdeam, prea tare mi se părea, sub bolta uriașă a coastelor tale. Spuneam prostește cu un glas extaziat : „Pe dinăuntru !

Pe dinăuntru !“ Şi după ce m-am plimbat prin toate catedralele cu ogive de os, după ce am vizitat canalele şi maşinile vitale, m-am îndreptat spre encefal. Am auzit zgomot mare de gînduri, mici pleoscăituri de udătură şi m-am simţit mai rău în locul ăsta decît în oricare altul. Preferam maţele şi digestia lor înceată acestei infinităţi de curenţi abstracţi. Nu găseam nici o imagine constituită, ci miliarde de componente şi doream să ies cît mai repede din ordinatorul ăsta fără stăpîn. Am găsit în sfîrşit drumul unui sinus şi am ieşit pe nara dreaptă care respira aer de mare, în timp ce cormoranul ţipa întrebător spre trupul meu, adormit.

Nu ştiu dacă o să te recunoşti în acest portret interior. E pe deplin posibil ca, în dorinţa lacomă de a te cunoaşte, să-ţi fi trimis cîteva particule exploratoare, mai puţin nocive decît mulţi viruşi şi bacterii. Îmi place să cred că sîntem străbătuţi unii de alţii şi că o simplă călătorie în metrou mă face să iau parte la viaţa tuturor călătorilor zilei aceleia. Fiecare înghiţitură de aer conţine pămîntul, cerul şi oceanul şi toate creaturile care le populează. Îţi ofer aceeaşi plimbare înăuntrul meu şi, fiindcă ştiu că ai să suferi în creierul meu, încerc să-l aplatizez pe hîrtie, dar n-o să afli totul — asemeni Oliviei care înota goală în mare — decît dacă îţi manifeşti dorinţa sau nevoia de a mă întîlni.

M-am simţit mai bine după ce am dormit. Cea mai rea caznă la care pot fi osîndit este să-mi scurtez nopţile. Substanţa mea devine întunecoasă. Îmi place nu să chibzuiesc, ci să fiu acordat la ritmul zilelor. Am aruncat o privire spre vîrful Batz ; nu te vedeai, dar costisitorul şi strălucitorul tău iaht (sau *cabin-cruiser),* era poate acostat alături de *Délie*, iar tu aşteptai, pesemne, să-l vezi apărînd pe autorul scrisorii. Am ieşit din gaura de nisip cu atîtea precauţii de parcă ai fi fost servantul unei mitraliere, stînd pe bila de agată. Platoul era pustiu şi am dat fuga spre drumul de unde se zărea portul. *Délie* era singură ! Albatrosul era încă al meu. Vremea trecuse. Nimic nu mă mai ispitea pe vîntul ăsta rece. Sosise timpul.

Am coborît spre casă în goană şi mişcînd din mîini ca să mă încălzesc.

Cînd am pătruns în vestibul, era aceeaşi oră ca în ajun, cînd mă pregăteam să plec. Am făcut toate gesturile necesare fără să mă înduioşez : punerea scării la loc, închiderea celor două uşi, a tuturor storurilor de la parter şi a tuturor celor de la etajul întîi, afară de unul. M-am aplecat pe fereastra asta destul de mult ca să descopăr vîrful estic al Batz-ului. Nu se vedea nici un vas în bătaia soarelui şi a vîntului răcoros.

Barba mă înţepa. Din dorinţă, în joacă şi vrînd să sfidez, am dat drumul la apă să curgă în cada cu labe de grifon. M-am cufundat în ea şi m-am bărbierit. Luasem cu mine plicurile de fotografii netriate. Nu uitam nimic. Creierul îmi funcţiona cu precizie. Stînd în apa caldă la 38°, cu trupul fără greutate, am văzut multe persoane neidentificabile. Printre ele, fără îndoială, pe C şi alte femei îmbrăcate. Erau şi bărbaţi, şi deodată m-am minunat. Mi-l închipuisem pe LM înconjurat de femei, niciodată de bărbaţi. M-am gîndit la nişte simple schiţe făcute de un pictor, de parcă Cézanne fotografiase trei jucători de cărţi ca să determine mişcarea din tabloul lui. În timp ce toate femeile — în afară de Gisèle 1973—1977 — păreau mîngîiate cu o privire îndrăgostită. Laurent Mattius îi studia pe bărbaţi ca pe nişte insecte şi se fotografiase el însuşi (nimic nu-mi dovedea asta, dar eram sigur) cu braţele ridicate, sau aşezat în poziţia lotus. Notez faptul doar ca să arăt o curiozitate. Poate o să-mi răspunzi. Dacă m-aş teme că dilat prea mult timpul, aş întocmi o listă de întrebări care — doar ele — mi-ar îngădui să te cunosc, dar dacă primeşti să te întîlneşti cu mine, lucrurile o să se petreacă firesc. Şi nu trebuie să anticipez, în nici o privinţă. Importantă, în clipa asta, e baia pe care o fac neliniştit şi plicurile puse pe un gheridon mic, alb, chiar la îndemînă, şi orgia asta de capete şi trupuri, simple semne mici, inversări de alb şi negru. Puteam tria imaginile astea şi le puteam aduna pe cele care mă interesau sau îmi plăceau, puteam să compun familii şi falanstere, puteam descoperi o dragoste. Baia se răcea şi am încălzit-o. O dragoste pentru Rennes, o dragoste pentru Paris sau pentru Albatros.

Toţi bărbaţii şi toate femeile din lume pentru fişierul lui Dumnezeu, iar Dumnezeu în uriaşa lui baie, cu gradene de jur-împrejur şi cu toate fotografiile etajate, iar privirea ca un obiectiv cinematografic a creatorului apropie două poze îndepărtate ; mîinile lui de fier rup altele, în timp ce un vînt sîrguincios îi aduce poze-martor proaspete de bebeluşi.

Priveam fix femeia ideală şi ţi-o descriu : plinuţă, cu ochi limpezi, zîmbet tandru, păr mătăsos. Ticăloase cuvinte care nu arată nimic. Dumnezeu ar şti după inflexiunea glasului meu despre cine vreau să vorbesc. Dacă şovăi înseamnă că nu pricepi cine sînt şi de cine am nevoie, că toate paginile astea sînt nefolositoare. O carte ar trebui să facă să se işte cîteva iubite şi mulţi prieteni. Pentru fericirea mea ar fi de ajuns să mă înţelegi şi să deschizi uşile închisorii mele. Cu libertatea spirituală redobîndită, cu toată viaţa ta înfulecată, cu insula încă deschisă, aş fi omul cel mai liber din lume, gata să dau fuga ca să regăsesc ceva atît de nebunesc ca femeia ideală — o să-mi dai adresa ei — ca să mă pot cufunda în lacul ochilor ei.

Am făcut un gest neîndemînatic şi fotografiile s-au scufundat în apa din cadă. Le-am scos. Privindu-le, mă îndoiam că de acum înainte o să-mi mai deschizi uşa.

Am ieşit din apă cu pielea udă şi cu călcîiele moi. M-am uscat în cele două halate ale tale şi m-am dus să întind fotografiile pe cilindrul lucios din laboratorul din pivniţă. Simţeam că vremea care trecuse te apropia foarte repede de mine. Mi te închipuiam în portul Roscoff controlînd împreună cu un mecanic comenzile vasului. În vremea asta, aveam să mă îmbrac cu hainele pe care ţi le furam şi să fug. Nici măcar nu mai căutam un pretext.

Acum eram grăbit să plec. Eram încă îmbrăcat cu cel de-al doilea halat, cel alb, relativ uscat, şi priveam hainele LM-iene din şifonier. Nu purtasem decît cinci sau şase. Mai aveam multe de încercat, dar puţin timp la dispoziţie. Mi se părea că văd bulgărele de foc crescînd pe suprafaţa mării. Îngrozit, am îmbrăcat un costum marinăresc — pantaloni, pulover, un bluzon de pînză groasă şi un impermeabil mare. Şi fără să mai arunc nici o privire spre casă, am încălecat pe pervazul ferestrei,

am împins în afară storul, am coborît scara, am pus-o la loc şi am fugit spre port.

Motorul a pornit din prima încercare. Îmi venea să-l îmbrăţişez şi să-l sărut pe constructor, să-i spun cît de mult îi apreciam mecanica precisă şi cinstită. Îmi aduc aminte că, odată, plecam de la o femeie pe care o părăsisem. Locuia (locuisem împreună) într-un vîrf de deal. Şi motorul motocicletei mele nu voia să pornească. Împingeam vehicolul sub privirile de gheaţă ale celei părăsite, îi auzeam chemările care alternau cu înjurături, zgomotul nesuferit al dragostei sfărîmate şi al urei care o cuprindea treptat, iar eu împingeam înainte, ocolind gropile şi cuiele. Drumul, la început, cobora un pic, apoi urca şi mă gîndeam că n-o să ajung niciodată la drumul bun, drumul maşinilor şi al oamenilor cinstiţi care nu zac în cine ştie ce guri de iad. Am cheltuit o forţă nebunească. De îndată ce a ajuns pe şosea, motocicleta, ca şi cum o recunoscuse, a acceptat să plece. Iar eu m-am simţit tînăr şi ferice. Sforţarea asta fericită mă spălase de orice remuşcări şi ruşine.

Délie s-a îndepărtat încetişor de chei. Soarele cobora şi nu vedeam nici un bulgăre de foc la piscul estic al Batz-ului. Puteam privi dragonierii şi bucata de casă pe care o lăsau să se vadă. Nu părăseam insula. Nimic nu mă poate împiedica să mă întorc în ziua cînd îmi voi fi terminat pledoaria. O să aduc manuscrisul gros, chiar dacă o căprărie întreagă de poliţişti o să mă aştepte, rău ascunsă înapoia tamarinilor. Şi nimic n-o să mă împiedice să mă învîrtesc în jurul Albatrosului şi să debarc pe stîncile din nord sau pe bancul de nisip de la est. Sau o să mă duc să-l văd pe Mathieu, iar el o să mă introducă pe insulă, recomandîndu-mă drept o rudă de-a lui, venită să guste din plăcerile pescuitului breton.

În timp ce vasul se îndepărta încetişor, mi-am mai închipuit o mie de şmecherii din cărţile pentru copii ; eram un personaj din cărţile de benzi desenate, iar insula — adăpostul căpitanului Mattius, breton separatist care hotărîse să arunce în aer oraşul Rennes cu o rachetă cu focos atomic. Dacă mă socoteşti caraghios, înseamnă că ţi-ai pierdut simţul copilăriei.

M-am pierdut înălţînd pînza cea mare. Jocul se schimba. Vîntul mă împingea spre Terenez şi, ca să trec pe lîngă Sept-Iles, Sillon-de-Talbert şi Bréhat, înainte de a mă îndrepta spre Saint-Cast, ar fi trebuit să mă orientez cu 40° mai spre nord, dar doream să trec cît mai aproape de Batz, aşa că m-am lăsat dus cu vîntul în spate. M-am mai întors de cîteva ori. Insula descreştea, iar razele piezişe ale soarelui o colorau într-un portocaliu-purpuriu. Mă temeam că o s-o uit foarte repede, că o să fiu antrenat de altă formă de viaţă. Mi-era teamă că sînt inconsistent.

Apropiindu-mă de Batz, credeam că o să văd Albatrosul, aşa cum vedeam oraşul Batz de pe insulă. Uitasem dimensiunile ei mici. Soarele care apunea exact înapoia ei mă orbea. Am fost cuprins de groază, ca şi cum casa, dragonierii, podişul cu agata se scufundau şi ele în fanta orizontului. Îmi place să navighez, fiindcă întîlnesc toată frica. Sînt funciarmente un om al uscatului, iar schimbarea de element, aer sau apă, îmi dă neliniştea fundamentală care mă eliberează de gravitaţie. Socotesc marea drept o mînie rău stăpînită. Merg pe oglinda groasă de parcă ar fi subţire, iar din avion (zbor uneori într-un avion de două locuri împreună cu un tînăr coleg de la universitate), aerul îmi pare străpuns de o infinitate de găuri nevăzute.

Deodată, TE VĂD, LAURENT MATTIUS. Soarele îşi aruncă ultimele raze spre iahtul tău. Nu eşti un bulgăre de foc, ci o oglindă de sînge. Treci mai pe la nord decît îmi închipuisem. Te desluşesc slab, dar asta-i tot. Sînt atît de curios, încît uit de mare. Aproape că aş sări peste bord, ca să ajung la tine pe jos. Nu mi-e frică, dar sînt uimit cînd te văd încetinind, apoi oprind şi strigîndu-mi ceva. Nu aud nimic ; îţi aduci aminte că ai un portavoce, îl pui la gură şi strigi : „Sînteţi complet nebun ! Stîncile ! Sînteţi prea aproape de Batz ! Veniţi drept spre mine, repede ! Repede !“ Îi dau ascultare, cuprins de un fel de fericire tandră, manevrez la mare fix şi mă îndrept încetişor spre tine, cît mai încetişor cu putinţă, ca să am vreme să te descopăr. Şi te văd mînios. Ai tras o spaimă şi îmi porţi pică. Pesemne, îţi

par ca unul dintre navigatorii aceia absurzi care necinstesc suprafaţa mării şi sînt osîndiţi de soartă să ajungă la fund. Pe urmă ţi se face milă şi zîmbeşti. Ai un zîmbet atît de larg şi de blînd încît sînt învăluit — toată suprafaţa trupului meu e învăluită — de o undă caldă. Încă nu spui nimic, şi eu am poftă să-ţi spun totul în două fraze, dar nu sînt în stare să mă împotrivesc acestui zîmbet şi să-l primejduiesc. Atunci spui : „Aşa navigaţi întotdeauna ?"

— De obicei stau întotdeauna cu nasul în hartă. Şi adaug privindu-l drept în ochi : Am trăit pînă nu demult clipe atît de extraordinare, încît vă cer scuze că am fost distrat. Rîzi. „Unde mergeţi ?" — „La Saint-Cast" — „În seara asta ?" — „O să mă opresc în drum" — „Uitaţi-vă pe hartă !" Şovăie un pic, apoi rosteşte aproape ca un copil : „Lucruri atît de extraordinare ?" Răspund cu o voce foarte joasă, dar cuterele aproape se ating : „Vă făgăduiesc că într-o zi o să le aflaţi". Mirat, îşi recapătă stăpînirea de sine, sau mă socoteşte, hotărît lucru, drept un visător al mării. Mă salută cu mîna şi porneşte cam prea repede. Îl privesc îndepărtîndu-se. Într-un sfert de oră va fi acasă şi, puţin cîte puţin, va descoperi urmele trecerii mele, apoi scrisoarea. Şi, în mînia lui, îşi va aminti chipul meu. Nu ştiu dacă nu-i mai bine decît o mînie fără adresă. O să întruchipez scîrba, dispreţul şi tristeţea lui. Deodată sînt nimicit. N-o să-mi ierte niciodată că am... Nu şi-a recunoscut hainele ? Nu ; mii de pescari şi de marinari poartă haine la fel.

Aici în plină mare... trăiesc cel mai uriaş sentiment de descurajare din toată viaţa mea. Am pierdut insula, iar tu eşti pe cale să mă dispreţuieşti. Îmi închipui sila profundă pe care o vei simţi în faţa casei şi a sertarelor violate. Nici măcar nu mă mai tem pentru mine, că o să mă ajungi din urmă şi o să-mi inspectezi cuterul. Pînzele mele zbîrnîie uşor şi o să se înnopteze. Sînt pierdut. O să mă ciocnesc de vreun colţ de stîncă şi o să mă scufund în marea rece. Mi-e frig, de acum, la trup, la suflet. Aş vrea să mor. E nevoie de un efort atît de mare ca să trăieşti, ca s-o iei de la capăt. Eu am dorit ruptura asta adîncă. Viaţa mea dinainte, cum aş putea-o lua de la capăt ? E atîta singurătate...

Mă întorc pentru ultima oară spre insulă, la multă vreme după aceea ; simt un şoc cumplit : mi se pare că ai aprins toate luminile din casă.

Aş vrea din toate puterile să fiu acolo, să fiu măcar o pisică, să dau tîrcoale ca o pisică sau să mă prăvălesc ca un albatros. Sînt ispitit, Laurent, în străfundul ființei mele să fac cale-ntoarsă şi să viu încetişor, pe ascuns. Aş ciocăni la uşă şi te-aş găsi nu ştiu unde, poate în camera lui Julie, înduioşat, tulburat de cinstea mea, virtutea cea mai banală, sau măsurînd urma trupului meu pe patul moale al camerei verzi. Uitasem să golesc cada, desigur, amănunt abject. Apa era caldă încă, iar aparatul tău de ras mai era murdar de barba mea. Caraghios, josnic.

Făceam haz, iar frigul mă cuprindea. Te asigur că n-am încercat niciodată să te înduioşez — cum că am vrut să mă omor, să blochez cîrma cuterului spre insulă, să dau drumul la motor cu toată puterea şi să sar peste bord. Ai regăsi motorul sfărîmat, iar trupul meu ar eşua poate pe țărmul lagunei, în fața dunelor dinspre est. Spun lucrurile astea tare stîngaci, LM ; asta e agonia mea, episodul cu Muntele Măslinilor trăit de un biet om. Se înnopta, iar eu eram aici, în bătaia luminilor tale şi a celor din Roscoff, a semafoarelor şi farurilor din golful Morlaix. Eram înconjurat de lumini şi străluciri care mă avertizau, iar apa clipocea lovindu-se de cocă, o mare măruntă, tocată, legănată, care mă respingea. M-am temut prosteşte că sînt vizibil, desenat de toate penelurile astea luminoase. Am crezut că o să vezi de la fereastră triunghiul alb al unei pînze şi că o să vii în goană luminîndu-mă puternic cu proiectorul tău Seatech cu reflector parabolic orientabil, care costă atît de scump şi străpunge bezna cea mai adîncă. N-aş fi putut îndura să fiu țintuit de lumină ca un iepure înnebunit pe cîmpia marină. Ideea morții s-a făcut nevăzută înapoia ideii de capcană. Trebuia să trec pe lîngă Batz şi să mă îndrept spre Roscoff repede, ca să nu mă mai poți vedea. Cobor pînzele, şi zgomotul motorului mă linişteşte un pic. Vîntul uşor bătînd în sens invers nu ți-l aduce la ureche. Tu

asculți *Chinanikida* sau pe Melchior. Recitesc instrucțiunile nautice la lumina farurilor de bord și mă mișc pe șinele nevăzute ale mării. Las în urmă orașul, intru în portul Roscoff pe maree prielnică și acostez la cheiul vizitatorilor. Trebuie să aștept ziua undeva.

Mă duc și sun la Marthe, nu deschide ; telefonez dintr-o cafenea — nu răspunde. Am văzut totuși lumină prin geam. Îmi închipui că scoate telefonul din priză și se face că nu aude soneria, atunci cînd noaptea stă în loc pentru ea. Am trăit douăsprezece ore lîngă ea și nu ne-a stingherit nici o chemare. E prea tîrziu. Aș vrea să mă învîrtesc în jurul casei ei prin vechea grădină lăsată în paragină și să strig „Marthe, Marthe !" și, iarăși „Marthe, Marthe !", cu glasul cel mai neutru și mai puternic, pînă cînd o să deschidă un geam și o să mă dea afară sau o să mă primească. Dar casele închise mă înfricoșează, iar ea cunoaște mii de bărbați care o doresc toți, cu disperare.

Pornesc iarăși spre port și spre hotelul în care m-am refugiat vineri dimineața cînd așteptam refluxul. Nu intru. Mi se pare că nu trebuie să iau nimic de la capăt. Intru în altă cafenea, lugubră, prin care plutesc mirosuri rîncede, și aici mă simt bine. E ora nouă. Întreb imediat la ce oră se închide. Mi se răspunde : pe la unsprezece treizeci. Mi se pare că soarta mea e mai bună. Am de stat două ore la semi-căldură (de fiecare dată cînd se deschide ușa, temperatura scade brusc). Mă așezasem într-un colțișor cu un calvados înainte, ca să privesc. Și m-am pomenit cu tine. Am recitat un pasaj din carnetele tale, știi, cel scris după ce l-ai remorcat pe Enéoch. Veniseși cu el la Cafeneaua portului.

„Beau cu ei fără să vorbesc. Nu știu dacă mă văd pe mine, sau vasul meu, caraghios de frumos, insula sau casa. Știu că greșesc, că se așteaptă să am o înfățișare de bună-stare, glorioasă. În locul meu, ei ar bea un Ricard în plus și ar fuma un Voltigeur pe oră. Se întîmplă că mă înveselește să fac pe bogatul și să plătesc un rînd la toată lumea." Am recitat fără sforțare pasajul ăsta și am simțit o undă amară de fericire. Te-am luat într-adevăr cu mine. Și cine ești tu ? Un tip înzestrat cu un farmec vag, un burghez fotograf, un Don Juan prudent. Și te iubesc din toată inima, ca pe un frate. Pagina asta

din carnet se încheia cu : „Marthe. Genială“, şi acţionasem numaidecît, ridicasem pînzele spre Roscoff şi petrecusem una dintre cele mai frumoase nopţi din viaţa mea.

Am ridicat nasul. Toţi figuranţii tăi erau aici. Poate şi Enéoch, Spun „Enéoch“, dar am trişat, n-am vorbit destul de tare, ci doar ca să mă aud. Ei se uită spre mine, în colţ. Mă ridic şi, cu o voce cam forţată, îi salut şi le povestesc... în sfîrşit, le spun : „Cred că sînteţi pescari. Am acostat adineauri. Pot pleca în zori ?“ Îmi răspund că nu. La ora nouă, nu înainte, sau acum, pînă la miezul nopţii. Depinde unde aveam vasul. Doi sau trei o văzuseră pe *Délie* şi îmi confirmau. La miezul nopţii sau la ora nouă. Le-am mulţumit şi le-am propus să le plătesc un rînd de bere. Tonul a urcat numaidecît. M-au întrebat dacă fac plimbări de agrement sau contrabandă.

— Sînt fugar, le spun. Toată paza coastei e pe urmele mele şi vedeta poliţiei.

Au comis politeţea de a rîde. Poate că nu erau departe de a mă crede.

— Pe vreunul dintre dumneavoastră îl cheamă Enéoch ?

— Pe mine.

— Îţi pot spune că într-o zi, cînd nu bătea vîntul, te-a remorcat domnul Mattius.

— Îl cunoaşteţi pe domnul Mattius ?

— Ne-am încrucişat acum aproape o oră.

— Plecaţi cînd soseşte el, a spus Enéoch. Ştiau toţi la ce se pot aştepta din partea mea.

— Nu pot să aştept.

— Sticleţii, a spus un slăbănog îmbrăcat cu un maiou pe care era desenată o tipă cu sînii mari.

— Asta e.

— Atunci trebuie să plecaţi în seara asta, a spus Enéoch. Dacă mergeţi dincolo de Sept-Iles, n-aveţi decît să mă urmaţi. Pe urmă vă dau direcţia, nu riscaţi nimic.

I-am mulţumit lui Enéoch. O să plec cu el. Am mai băut nişte bere şi m-am simţit bine, liniştit. Nu se spunea nimic important. Vorbeau între ei şi mă luau părtaş la o conversaţie pe care o urmăream cu greu, dar îmi plăceau zgomotul lor, glasurile lor, mirosul de bere. Nu mai fumez deloc, dar în seara aceea am luat o

Gauloise albastră dintr-un pachet pe care mi l-a întins cineva. Patronul mi-a aprins-o la chiştocul lui. Vechiul gust a urcat din fundul gîtului şi al plămînilor. Era parcă o ameninţare imediată, ca şi cum ştergeam într-o clipă şase ani de abstinenţă. Mă durea acelaşi loc al plămînilor, unde simţeam că am ca un fel de bară transversală. Nu era grav fiindcă aveam să mă opresc, dar îmi era teamă de parcă întorcîndu-mă acasă după o absenţă de şase ani, dădeam peste acelaşi spion ascuns la acelaşi colţ de stradă. Răbdarea prăbuşirii. Am vrut să le explic senzaţia asta de arsură. Aproape toţi mi-au spus că o aveau şi ei şi că puţin le păsa. Patroana a protestat : erau toţi nişte tîmpiţi, se sinucideau în fiecare zi şi o omorau şi pe ea un pic. fiindcă era silită să respire fumul lor scîrbos. Îţi puteai închipui că o să mai dureze mult povestea asta cu vorbe goale şi rotogoale albăstrui. De fapt, răstimpul de o oră şi jumătate petrecut împreună era un fel de veşnicie. Am început să mă uit bine la fiecare figură ca să o scot din haos.

Nu ştiu de ce îţi povestesc toate astea. Puţin îţi pasă, acum nu mai sînt pe insulă. Continui să-ţi vorbesc despre mine, ca să mă înţelegi, fiindcă habar n-am dacă am izbutit să mă justific. Asta poate să fie un amănunt foarte mărunt al purtării mele, după crimele pe care le-am înfăptuit şi care o să-ţi îngăduie să admiţi că exist şi că am motive să exist astfel. Poţi citi paginile care urmează cu o ură trează, totuşi nu mai ai de unde să mă apuci. Fac o greşeală scriind că ţi-am luat hainele. Pot să elimin orice aluzie la mărturisirea asta şi mă pomenesc îmbrăcat pur şi simplu cu nişte haine de pescar. N-am luat de la tine nimic altceva care se măsoară şi se plăteşte. Acum sînt un om liber. Pretinzi că nu m-ai invitat, dar ăsta e doar cuvîntul tău împotriva cuvîntului meu. Un profesor se bucură de oarecare crezare, nu ţi se pare ? La urma urmei, ca să intru la tine n-am spart decît un ochi de geam pe care l-am înlocuit. Chitul e tare şi s-a învechit foarte bine ; am frecat vopseaua cu pînză veche de păianjen. În afara mărturiilor mele scrise, n-ai mare lucru de consumat. Îţi aduc toate armele care îţi lipsesc, toate începuturile de dovadă, fiindcă nu ajunge să mă autoacuz, ca să fiu vinovat.

Îmi reiau ideea şi o întorc pe toate feţele ; o să mă descoperi. Aflîndu-mă pe continent o să mă priveşti altfel. Nu ştiu dacă, gîndindu-te la mine, m-ai numit „frate“, sau „biet om“ sau „nebun“. În ce mă priveşte, eşti fratern, dar nu exercit presiuni asupra ta. La nevoie, eu nu mai sînt nimeni, dacă nu fac efortul ăsta uriaş de a scrie ca să exist în ochii tăi şi ai mei. Am ales privirea ta fiindcă întîmplarea m-a aruncat spre tine şi fiindcă mi-au plăcut urmele pe care le-ai lăsat, dar aş fi putut vorbi cu nişte voiajori comerciali sau cu tovarăşi de cîrciumă. Nu spun că privirea ta asupra mea va fi mai atentă decît ar fi fost a lor. Poate o să respingi manuscrisul ăsta uriaş dactilografiat, sau o să-l transmiţi direct magistratului însărcinat să dea curs plîngerii (?) tale sau unui psihiatru. Atunci ai fi nedemn de interesul pe care ţi l-am purtat. În orice caz, nu poţi să-mi faci nimic. Nimeni nu poate nimic. Mă tem doar de tortura fizică, mi se pare. Chinurile morale, privaţiunile de libertate, ruina, respingerile, decepţia le cunosc. N-au ajutat niciodată pe nimeni să pătrundă înăuntrul meu. Şi nu-mi smulg nici un strigăt. Doar pentru tine, Laurent, fac sforţarea asta (nebunească ?) de a-mi deschide inima şi cugetul. Aş merge pînă acolo încît să-ţi arăt radiografiile mele (aşa cum am văzut-o eu pe a ta) şi analizele sîngelui şi urinei mele, dacă ar prezenta cel mai mic interes. (Încă nu se ştie cum se poate scrie în mod sensibil şi elocvent ecuaţia unui trup.) Am mers pînă acolo încît m-am arătat ţie şezînd în locul cel mai tainic al casei, de culoare pompeiană şi am pretins nu ştiu ce uniune pythică cu strămoşii tăi. Setea mea de comuniune frăţească (cu tine pe care întîmplarea te-a ales pentru mine) nu trebuie să te descumpănească. Nu e vorba de un elan homosexual, ci e important să fii bărbat şi aproape de vîrsta mea (înainte de a o şti cu precizie pe a ta, îmi închipuiam că sîntem de exact aceeaşi vîrstă). Cu siguranţă că ţi-am spus-o, dar e important să te repeţi. În lingvistica cantitativă, care e un fleac frumos, afli interesul pe care-l prezintă fenomenul de *redundanţă*. În principiu, dacă îţi dau de două ori o informaţie avem de-a face cu redundanţa, ceea ce înseamnă că a doua oară nu-ţi comunic nici o informaţie. Cu toate astea, redundanţa e folositoare din cauza

fenomenului de *zgomot*. Citindu-mă, creierul tău e încărcat de zgomote parazite. Iar eu lovesc, lovesc clapa aceleiaşi note importante, dacă vreau cu tot dinadinsul s-o auzi.

Ceea ce spun despre zgomot şi redundanţă mă face să-ţi împărtăşesc cea mai mare teamă a mea : aceea că n-o să fii atent. Atunci, zadarnic aş striga întruna aceleaşi cuvinte de chemare, fiindcă nu le-ai auzi. Ai fi întrucîtva acel „Ipocrit cititor, semenul meu, fratele meu" al lui Baudelaire şi ai cunoaşte Plictiseala. Mă cam tem de asta din partea ta. Nu sînt sigur că ştii să trăieşti. În paginile carnetelor tale nu percep vibraţia de bucurie, deşi percep bine tristeţea şi nostalgia. Dacă nu eşti pasionat, dacă nu izbutesc să-ţi comunic un pic din febra mea, n-am făcut nimic. Respins în fruntariile mele, m-aş învîrti în cerc prin ţarcul meu.

N-am evadat din el nici prin duh, nici prin dragoste. Cărţile şi femeile m-au ajutat să supravieţuiesc, dar înăuntrul teritoriului meu. Vreau să spun că nici o carte, nici o femeie n-au avut destulă putere ca să mă răpească pe deplin în lumea lor. N-am avut prieteni, în afară de Hoffman, şi ai văzut cum s-a terminat povestea. Cred că nu cerem destul şi ni se dă puţin. Aşa că de la tine am luat totul în loc să-ţi cer totul. O să-mi dai a doua oară, acordîndu-mi ceea ce am luat de acum. Sau poate că o să mă respingi.

Vorbeam cu nişte oameni obosiţi de ziua de muncă şi mă minunam de extraordinarul vid din creierul lor. Aş fi vrut să întocmesc un catalog exact al cunoştinţelor lor şi un dicţionar al vocabularului şi expresiilor lor. Poate că odată o să mă apuc de asta. Nu ca să-mi bat joc de ei, nici ca să mă arăt mai grozav. Ci ca să fiu cu ei împreună, acceptat, să le adopt moravurile, obiceiurile, limbajul. Cred că sînt de alt neam (ca să evit cuvîntul rasă), delimitările adevărate făcîndu-se la nivelul acestei abominabile *culturi*. Eram aproape de Hoffman şi, teoretic, sînt departe de Enéoch, dar sînt şi mai departe de un francez din *„establishment"* [1]. În ce-l priveşte pe Enéoch,

---

[1] Totalitatea celor ce deţin puterea în societate şi sînt interesaţi în menţinerea ordinei stabilite .engl.) (N. t.)

mă plimb fericit prin creierul lui aerisit. E acolo blocul compact al cunoştinţelor despre mare şi pescuit (la mine e blocul poeţilor din secolul al XVI-lea). În rest, insuliţe de idei luate de-a gata. Cîteva sute de cuvinte leagă întregul şi fac să circule nişte curenţi slabi. Cîteva pasiuni, fără îndoială. Poţi să-ţi închipui gelozia, erotismul imediat, dragostea părintească ; aceste excitaţii superioare pot face să circule o energie mai mare, care se pierde curînd la suprafaţa mării, în adîncimile oceanului sau se diluează în slăbiciunea generală a minţii. Vezi, Laurent, n-am nevoie de tine, îmi găsesc pretutindeni bunul meu care-i dragostea pentru oameni şi dorinţa de a-i emoţiona.

La ora unsprezece şi jumătate, Enéoch a devenit serios. Se pregătea pentru noaptea lungă pe care avea s-o petreacă pe mare pînă să ajungă în locurile unde pescuia: bea cu privirea la ceas, îmbătîndu-se pînă în clipa pe care o stabilise şi, ridicînd brusc capul, a părut să alunge toţi aburii alcoolului.

Şi-a amintit de mine :

— Plecăm, mi-a spus.

Şi am simţit un frig rău pe ceafă, pe umeri. Mi se părea că o să mor în noaptea asta pe marea neagră. L-am urmat totuşi, fiindcă nu ştiam să spun : „Nu, m-am răzgîndit, arată-mi doar unde-mi pot lăsa vasul". Mi se părea că ceilalţi mă privesc ca pe un condamnat. Tonul coborîse deodată, iar patronul stingea luminile. Îl urmam pe Enéoch. Vreau să spun că nu mergeam chiar în rînd cu el, ci un pic mai înapoi. Am trecut prin faţa lui *Délie*. El mi-a spus s-o pun în mişcare şi mi-a arătat vasul lui, mai încolo ; avea să treacă chiar pe lîngă mine. N-aveam decît să-l urmez, era uşor.

Am făcut cum spusese şi am urmat luminile semnalizatoare ale catargului lui, o stea roşie pe o mare ceva mai agitată, după cum mi s-a părut. Şi îmi era frig, nu luasem destule haine de ale tale. Mi-am legat strîns impermeabilul, cordoanele din plastic, ca să nu intre aerul rece, în timp ce lumina roşie se îndepărta. Nu izbuteam să fac motorul să prindă destulă viteză, era la maximum, iar barca cealaltă continua să se îndepărteze. Pesemne, Enéoch o vedea pe a mea, mai mică, dar nu putea să

întîrzie. Totuşi, chiar mergînd în ritmul meu, am văzut-o crescînd : mă aştepta. M-am apropiat de bordul lui şi el mi-a spus : „Nu puteţi merge mai repede ?“ Am răspuns „nu“. Atunci mi-a zis : „Descurcaţi-vă singur, dacă vă aştept îmi ratez pescuitul“. Şi a adăugat : „Cînd ai o găoace veche... Urmaţi-mă cîtă vreme mă vedeţi. Pe urmă, menţineţi acelaşi cap, vă abateţi un pic, dar ocoliţi orice primejdie. Deîndată ce se face ziuă o luaţi spre sud-est şi încercaţi să vă orientaţi. O să daţi cu siguranţă de vase care să vă dea informaţii. Salut. Scuzaţi-mă“.

Am pornit iarăşi şi am văzut micul felinar roşu îndepărtîndu-se, descrescînd. Am căscat ochii, am forţat motorul, apoi mi s-a părut că lumina trece în cealaltă parte a curburii mării, şi mi-am continuat drumul pe apă, pe bulgărele de apă. Nu-mi mai era frică. Părea a fi sfîrşitul, într-o noapte fără stele, fără lună, cu adevărat neagră. Şi continuam să mă îndepărtez de Albatros. Dacă aş fi vrut să mă întorc acolo, n-aş mai fi găsit niciodată drumul. N-aveam altceva de făcut decît să rămîn orientat pe direcţia focului ăstuia nevăzut.

Începeam să-ţi revăd faţa aşa cum mi se înfăţişase în dreptul Batz-ului. Şi înanite de a-mi proiecta imaginea asta a ta, dublă, mai întîi cea mînioasă, apoi ce înduioşată, revedeam apărînd monstrul lăcuit cu sînge, îţi auzeam glasul, ordinele pe care le dădeai. Nu era o apariţie fantastică. Nimic nu era mai probabil ca trecerea ta, pe la ora aceea, în dreptul vîrfului estic al Batz-ului. Mathieu mi-o anunţase şi era perioada care îţi plăcea mai mult ca orice la Albatros, vremea în care nu ţi-ar scăpa nici un semn al primăverii, vremea noilor energii. Ştiam. Era ziua ta, iar eu rămăsesem pînă la extrema limită rezonabilă. Cu toate astea, te-am văzut o clipă în toată splendoarea ta şi tu mă goneai. Mînia ta era îndreptăţită, dacă se înşela în privinţa motivului. Eram, la cîţiva metri de stîncile uriaşe, tot atît de inconştient ca şi în universul frînt al casei tale. Aşteptam chipul tău mînios. Din celălalt, blînd, binevoitor, mi-am făcut o haină călduroasă în jurul trupului. Atunci am rostit cuvintele acelea pe care doar eu le puteam înţelege şi tu ai simţit îndată că sînt o fiinţă dublă de care trebuie să te îndepărtezi. Am înţeles că nu eşti un zeu, ci un om fragil şi

nerăbdător, bun cînd îi convine să fie astfel şi care se descurajează cu uşurinţă.

Şi m-am pomenit singur în mijlocul mării cu nebunia şi avînturile mele necontrolate. Te văzusem, îmi plăceai, erai un om pe care mi-ar fi plăcut să-l întîlnesc, să-l cunosc, dar ca toţi ceilalţi, erai închis în sine şi n-o să pot ajunge la tine niciodată ca atunci cînd îţi spărsesem casa şi-ţi aflasem tainele. Acum ştiam : m-ai stingheri mereu. Îmi place extrem de mult ceea ce provine de la tine, ceea ce te înconjoară, chiar şi hainele şi pantofii tăi, dar prezenţa ta reală mă nelinişteşte ca orice sistem închis. Dacă te întîlnesc o să spui nişte lucruri care nu intră în schemă. Dacă îmi spui : „eşti prietenul meu, casa mea e şi a ta“, o să simt numaidecît o iritare (surdă). Socotesc neesenţiale cuvintele astea, iar cele pe care le aştept nu pot fi rostite de nici o gură de om. Nimic nu poate face astfel încît eu să fiu tu, iar tu să fii eu. Am căutat întotdeauna să abolesc distanţa. Distanţa faţă de poliţaiul care mă urmărea, distanţa faţă de taică-meu şi maică-mea, fugind de ei. Nu izbutesc. Poliţaiul ucide, iar taică-meu îmi vorbeşte dur. Supunerea lui Marthe ţine de profesie. Sînt mulţumit lîngă ea, dar stau la uşă dacă nu mă aşteaptă. De ce mă mulţumeşte ? Pentru că personalitatea ei profundă este nevăzută şi îmbracă toate măştile necesare ? Şi în vîntul rece, păstrînd cu greu direcţia, o revăd pe Olivia plutind în derivă pe mare, pînă la stînca de care şi-a sfărîmat capul. Acum ea semăna cu ceea ce doream, o femeie născută din mare, netedă, dură şi drăgăstoasă, nouă. Şi am chemat-o deasupra apelor ăstora în care se risipiseră cîţiva stropi din sîngele ei.

Mi-am redobîndit astfel liniştea şi am putut să pun un pic de ordine în biata-mi minte care o luase razna. Dragostea şi părerea de rău pentru o fecioară moartă erau sentimente respectabile pe care mă puteam odihni o clipă. Sufletul unificat înota liniştit în apele imposibilului. Frumoasă durere. Şi remuşcări aveam, am mai spus-o. Sentiment atît de plenar, atît de rotund încît nu mă săturam să-i dau tîrcoale, şi mă consolam de toate complicaţiile vieţii mele prezente gîndindu-mă că amintirea şi părerea de rău pentru Olivia n-o să se altereze niciodată şi o să-mi stîrnească o nostalgie personală şi de

neatacat. Am alte amintiri rotunde şi turnate într-un bloc transparent, inatacabile şi disponibile pentru amintire. Deocamdată vă scutesc de relatarea lor. Spuneţi-mi doar: Gesù de Dirckeim, Carlo, domnişoara Ménassier şi domnul Manière şi vă spun nişte poveşti frumoase şi triste. Şi îmi dau seama că ele mă fac să trăiesc, că fără nedreptăţile şi greşelile mele n-aş fi decît platitudine posomorîtă şi amabilitate fadă.

Délie îşi menţine bine direcţia pe care o verificam adesea pe instrumentele mele de navigaţie. Uneori zăream alte lumini ale pescarilor. Nădăjduiam să trec pe lîngă ei fără să mă abat, dar parcă ascultam de nişte legi ale gravitaţiei, fiindcă rămîneam pe traiectorii îndepărtate. Nu mă uitam niciodată la ceas, ca să am surpriza ivirii zilei. Mă mira durata ceasurilor ăstora de noapte. Mă gîndisem la atîtea persoane — la Enéoch, la tine, la poliţist, la părinţii mei, la Marthe, la Olivia, la Gesù de Dirckeim, la Carlo, la domnişoara Ménassier, la domnul Manière, la pescarii aflaţi în noapte şi mai ales la mare — încît credeam că trecuse multă vreme, dar nu înţelesesem că era vreme nemişcată, concentrată, că ţineam mîna pe bara vie şi că orele astea musculare cîntăreau mai greu. Ţi-am vorbit adesea despre primejdiile unei prea mari aerisiri a minţii. Pe mare se face oxigenarea cea mai puternică, şi gîndurile mele nu erau, cu siguranţă, nici puternice, nici originale, dar îmi conveneau şi îmi ocupau serios creierul.

Totodată, mi-a fost iarăşi teamă, îţi dai seama, timp de cîteva clipe, o teamă pe care aş îndrăzni s-o numesc metafizică, deşi nu prea îmi place cuvîntul ăsta. Nu mă temeam nici de Moby Dick, nici de rechinul din *Jaws*, ci doar de nesiguranţa mea, de bătăile inimii, de respiraţiile necontenite, de dorinţa mea mereu jignită de a fi acoperit cu dragoste. M-am mai gîndit o dată la femei, la singurătatea mea. Ar trebui să-mi strălucească o anume lumină în ochi, ca să fac să sclipească oglinda, dar le cunosc, sînt din ce în ce mai zgîrcite cu suferinţa şi închise în ele însele. Trebuie să mă duc la cele mai tinere, la studentele mele şi să mă acomodez cu vocile lor albe şi cu jargonul lor pedant. Trebuie să am puterea de a le face să se deschidă la tot ce nu este comentariu universitar,

să le desfiinţez limbajul inspirat din Lacan, Derrida şi Althuser cu care se îndoapă — sau se îndopau — ca să le aduc la studiul practic şi poetic al strategiilor dragostei şi, mai ales, ca să le dau mai multă întunecime, mai multă umbră, să sap un prim rid de nelinişte şi de profunzime pe frunţile lor netede. Dar orele sînt lungi, şi zilele dense, iar capcanele nu funcţionează de fiecare dată. Cum scria Proust, tinerele fete sînt făpturi fugare. Şi trebuie să ai suflu şi lasouri de mister ca să le prinzi. Aş avea nevoie de Albatros şi de succes pentru cele mai ciocîrlii dintre ele. Deşi m-am obişnuit în douăzeci şi cinci de ani de profesorat, admit încă cu greutate vidul îngrozitor din ele. Mă apropii de prospeţimea lor abruptă cu un respect mînios. Cu cît îmbătrînesc mai mult, cu atît mă îndrept mai mult spre copii, din cauza satanismului lor îngeresc.

Mi s-a părut că zăresc o primă strălucire a aurorei.

Elle a seize ans et tant d'aurore sur la tête. [1]

Pe tînăra auroră o aveam, iar acum mă pregăteam să mă îndrept spre degetele ei trandafirii. E cu neputinţă să te debarasezi de vechile mituri şi de vechii poeţi. Dacă le uit, o pierd pe Nausicaa.

Mă îndrept spre soarele nevăzut, ca şi pămîntul. Apa are o singură culoare, cea de ardezie roz. Foamea îmi chirceşte stomacul şi mă face să mă simt uşor. Aş mînca peşte crud. Vai, dacă nu-mi corectez direcţia, o să ajung poate pe stîncile care au însîngerat-o pe Olivia. Trebuie să evit Petit-Lejon şi stîncile de la Rohein, să ies în larg ca să trec pe lîngă Capul Fréhel. Am nevoie de vînt, mai am mult, patruzeci sau cincizeci de mile, dacă nu m-am abătut prea tare. Îndată ce o să apară coasta, o să-i recunosc profilul. O să mai navighez aproape toată ziua de azi.

E cu neputinţă să renunţ pe calea asta a mării. Oricare ar fi nebunia mea de a fi, trebuie să ajung la capăt, să spintec valurile unul după altul. Din fericire capul mi se goleşte, altfel aş exploda. Sînt amestecate în el prea multe gînduri LM-iene şi GL-iene. Cu toate astea, mi se

[1] „Ea are şaisprezece ani şi atîta auroră asupră-i". (N. t.)

pare că te depărtezi şi că vă uit pe toţi — insula, casa şi pe tine. Orice ruptură proaspătă e bună pentru mine. Abia pe urmă, cel mai tîrziu mîine o să fie dureroasă, cînd o să pun piciorul pe uscat. Sînt obişnuit ca aceste cabotaje să mă elibereze de grijile mele serioase. *Délie* exercită de mult funcţiunea asta.

Vezi, gîndul mi se destramă ; bat din aripi înainte de a ateriza.

Te-aş fi scutit de orele astea lichide, dacă nu mi-aş fi jurat să-ţi spun totul.

Cu toate astea trec prin cîteva senzaţii active : navigaţia în plin soare, căldura aerului de primăvară, foamea, corectarea direcţiei, vîntul prielnic. Simt o plăcere pură de cînd am găsit în fundul cambuzei biscuiţi mari, marinăreşti, aduşi de mult ca o măsură de prevedere romantică în vederea unui naufragiu şi de care nu m-aş fi atins niciodată fără să fiu nevoit. Gustul lor searbăd, tăria, proprietatea de a stimula secreţia salivei şi faptul că erau buni după ce-i mestecai îndelung şi din greu le conferea virtutea unei hrane esenţiale. Simţeam că-mi recapăt puterile cu fiecare mişcare de maxilar, în timp ce un firicel de făină vîscoasă cobora încet pe esofag şi îmi căptuşea stomacul, înainte de a deveni chim, trecînd în intestin.

Din acid deveneam alcalin, şi asta îmi făcea plăcere.

Te doare-n cot de lucrul ăsta ? Asta fiindcă nu-ţi iubeşti maşinăria. Ţi-am mai spus neplăcerea pe care o simt cînd petrec o noapte albă. Excitaţia amoroasă care o provoacă întotdeauna mi se pare deplasată ; aş vrea s-o amîn pe a doua zi şi să mă odihnesc în vis. Nu admit ca faţa mea de zi s-o stingherească pe cea de noapte. În două zile, două nopţi albe, foamea, o senzaţie de scîrbă, de arsură şi de gol... Mă simţeam mai bine îngreunat cu biscuiţi, dar somnul se abătea asupră-mi. Cum marea era liniştită, iar vîntul şi curentul mă duceau, am pus cuterul în pană şi am adormit.

Cînd am deschis ochii, am recunoscut la orizont peretele înalt al Capului Fréhel. Aveam să ajung la Saint-Cast înainte de a se înnopta.

Délie şi-a regăsit pontonul şi am debarcat ca un om beat şi — asta te mai priveşte încă — disperat. Aveam

multe de făcut şi eram fără putere. Pămîntul, în loc să mă liniştească, mi se părea un tărîm al necazurilor. Autobuzul spre Rennes nu mai circula. Am găsit deschis singurul hotel şi o cameră mediocră. Mi s-a părut cu totul imposibil să-mi petrec noaptea aici, fără să mă lipesc de alt trup. Am propus un tîrg femeii de serviciu, un tîrg care m-ar fi scîrbit în orice altă zi. Mai întîi l-a respins cu indignare, dar cînd am dublat preţul m-a privit cu uimire şi semi-consideraţie. Mi-a azvîrlit arţăgoasă : „La urma-urmei, dacă vă face plăcere" şi m-a întrebat aproape cu blîndeţe : „La ce oră ? — Cinez, urc şi intri cu şperaclul dumitale". Am întrebat-o unde se poate cina. Mi-a răspuns că restaurantul hotelului e foarte bun.

M-am spălat îndelung într-o cadă fără labe de grifon, răzuindu-mi faţa cu lama de parcă dădeam jos nişte cruste de oboseală. Imaginea trupului laborios care avea să împartă patul cu mine pentru bani mă înfrigura. Cu cît servitoarea mi se părea mai urîtă şi mai lipsită de farmec, cu atît mai mult mă gîndeam că e făcută ca Olivia sau ca Stéphanie Ullström, din umori din carne şi din sînge. Avea să mi se dăruiască uşor, toate problemele de proprietate temporară fiind rezolvate. Îmi recăpătam puterile.

Am coborît să cinez într-o sală cu aspect prietenos. Mă pregăteam să mănînc cu poftă nişte mîncăruri vulgare, cînd am văzut-o pe femeia mea de serviciu împopoţonată în chip de chelneriţă : de jos în sus, pantofi Richelieu, picioare zdravene, rochie neagră, şorţ alb înnodat la spate, iar fundele nodului loveau nişte fese voluminoase şi tari. În faţă, un piept zdravăn şi o figură complice propunîndu-mi meniul. Am simţit că trăiesc din nou : extraordinara josnicie a viitoarei noastre împreunări mi-a sărit în ochi, am zîmbit cu toată gura şi am şters-o. În rare clipe ca astea mă iubesc pe deplin pe mine însumi.

Rămas fără hotel, şi cea de-a treia noapte este ameninţată. M-am dus să dorm pe bordul lui *Délie*. Nimic de zis despre somn, care a fost desăvîrşit. Foarte devreme am luat autobuzul de Plancoët, apoi trenul de Rennes. La ora zece eram pe strada d'Antrain, cheia era tot în buzunăraşul din dreapta al ştergătorului, lîngă uşă, într-un

loc unde nici un om neprevenit n-ar pune piciorul din întîmplare.

Abia privesc locul ăsta ciudat unde locuiesc de obicei. Nici un lucru nu mă aşteaptă, nici o carte, totul pare mort. Prea multă linişte, în ciuda vuietului oraşului şi a celor cîteva păsări din pomul pentru care sînt pizmuit (pot apuca o frunză dacă mă aplec). Adesea atrag vrăbiile pînă pe balconul meu, dar nu le iau în mînă ; nu simt vreo dragoste deosebită pentru ceea ce e viu. Patul nu mă ispiteşte, mă aşez cu mîinile pe genunchi şi aştept cu capul golit. Singurele imagini care-l străbat sînt cele ale Albatrosului, nu numai imaginile, ci şi vîntul bătînd printre frunzele dragonierilor, palmele pe care le dădea nisipul, Lauritz Melchior, ţipetele pescăruşilor. Sînt tot atît de pustiu şi bîntuit de amintiri ca un bărbat părăsit de femeia care-l iubeşte. Pun să defileze imaginile una cîte una : planul general al insulei, coasta de sud, portul, tamarinii, drumul în formă de S, începutul potecii gîtuite casa, terasa, dragonierii, storul, fiecare încăpere, grădina, pisicile, platoul, agata, stîncile din nord, faleza vestică, dunele ca şveiţerul de la est. O serie de clişee rapide de o exactitate absolută, pînă la murdărirea unui geam de la bucătărie (labele pisicilor care vor să intre). Exact ca trupul unei femei care nu mă mai iubeşte, acest trup care-i încă atît de apropiat şi pe care nu-l voi mai revedea niciodată, acoperit, arătat altora, dar oricui în afară de mine, mai ales în afară de mine. Insula nu se refuză, dar şi-a recăpătat stăpînul gelos, pe care cred că-l recunosc un pic şi care scrie într-o pagină de carnet :

Aş vrea să dau un copil insulei
aşa cum am făcut odată
la optsprezece ani, undeva, în Orne,
gol, într-o pădure de druizi.
Am săpat pămîntul negru
Şi m-am împreunat cu humusul bătrîn.

O să scriu, ţi-am făgăduit, îmi făgăduiesc mie însumi în fiecare clipă, dar unde să găsesc puterea ?

Pe masa mea de profesor, munca începută şi părăsită, cîteva note pentru un curs despre Desportes. O strofă dintr-un sonet mă loveşte în inimă :

Au lieu cruel, où j'eu l'âme blessée
Et fus meurtri par les flèches d'Amour
J'erre, je tourne et retourne à l'entour
Ombre maudite, errante et dechassée. [1]

Cred că aş vrea să întîlnesc o insulă fecioară, şi nu iubesc decît un pămînt vechi, înconjurat de apă, o casă de familie, doi copaci luminare. Şi trecutul care rămîne şi pe care-l încarnezi. Iubesc imposibilul : pămînturi şi ființe rănite, făcute din apă de lacrimi. Aş vrea să învăț din nou taina frunților netede, a vocilor albe şi a rîsetelor în hohote. Aş vrea să devin în întregime un filtru al stărilor de spirit, să nu las să treacă decît bucuria.

Sînt gîndurile ce-mi vin în locul ăsta care s-a deşertat de mine, în apartamentul pe care-l iubeam, aşa cum nu ți-am spus niciodată, cu cărțile mele esențiale, cu tainele, scrisorile mele şi zgomotul unor vieți plictisitoare mai presus şi mai prejos de mine, dar care mă înscriau în timpul şi locul ce mi se cuvin.

Decanul mă primeşte numaidecît. Îl întreb dacă a primit scrisoarea mea.

— Da, îmi spuse el, te credeam în Baronnies, lîngă maică-ta bolnavă şi taică-tău deprimat.

— Se simt foarte bine, am răspuns, cel puțin aşa sper. Am venit să-ți spun adevărul.

Şi pentru prima oară am descris cum am venit pe insulă şi am intrat în casă. Îngrozit de imprudența mea, am încercat să mă justific şi i-am relatat o parte a isprăvii, articulațiile importante, cînd le zăream, sau amănuntele care îmi păreau încărcate de sensuri. Îl urmăream cu coada ochiului pe decan, temîndu-mă în fiecare clipă să-l văd căscînd sau enervîndu-se, dar el păstra o expresie atentă şi prietenească. Chiar m-a şi întrerupt ca să-mi spună că el cunoaşte din copilărie *Chinanikida*.

---

[1] În locul crud unde inima mi-a fost rănită / Şi lovită de săgețile lui Amor / Rătăcesc, mă învîrt, îl ocolesc de jur-împrejur / Ca o umbră blestemată, rătăcitoare şi izgonită. (N. t.)

Cînd am terminat — povestirea mea a durat aproape o oră — a pipăit cu două degete tunica mea marinărească (nici măcar nu mă schimbasem, vechile mele haine îmi făceau silă) şi a spus :

— Va să zică asta-i haină furată de la domnul Laurent Mattius.

Mi-a venit să protestez, am deschis gura şi n-am zis nimic.

— Să fie oare asta ceea ce se cheamă un caz de alienare ? mă întrebă el. De fapt, nu cred, tu n-ai coborît niciodată atît de adînc în străfundul fiinţei tale. Asta e Dragostea-Revelatoare. Îl iubeşti pe omul ăsta, ca şi cum l-ai fi creat. Eşti sigur că nu l-ai născocit ?

— Uiţi că abia m-a salvat de la naufragiu. De altfel, are mult mai multă consistenţă decît mine, şi îmi amintesc toată viaţa lui, în sfîrşit, toate imaginile, toate scrierile care se pot găsi în casă.

— Şi crezi că-ţi ajung şase luni ca să te explici cu el ?

— Cred că da, am spus, deşi sînt ispitit să mă duc să mă întîlnesc cu toate femeile care-i sînt apropiate, cu prietenii lui şi să străbat peisajele lui. Atunci mi-ar trebui un concediu mult mai lung.

— Nu cred că ar fi bine. Experienţa nu prezintă interes decît prin intermediul lui şi al insulei. În ce mă priveşte, îmi pare rău că ai vorbit despre Mattius cu pescarul şi cu femeia aceea de la Roscoff.

Am fost foarte sensibil la interesul pe care mi-l purta şi la subtilitatea reflecţiilor lui.

— Bineînţeles, a spus el, dacă domnul ăsta se plînge totuşi de tine, Consiliul facultăţii va trebui să ia măsuri disciplinare. N-o să avem de judecat violarea de domiciliu pe care ai comis-o şi furturile, astea privesc poliţia. Dar dacă te tîrăşte pe la vreun tribunal, o să fim siliţi să-i dăm curs şi să te suspendăm pentru greşeală profesională. Ai cerut concediu, sub pretext fals şi ai abuzat de încrederea decanului tău. Deocamdată îţi acord şase luni ca să-ţi îngrijeşti părinţii. Unde te duci ? Îmi spui unde şi eu uit numaidecît, fiindcă e mai bine ca nimeni să nu poată să ia contact cu tine cît timp lucrezi la scrisoare.

I-am răspuns abia schițînd un zîmbet că mă duc să-i văd pe bătrînii mei părinți în Baronnies și că o să mă instalez probabil la Vaison, în partea de sus a orașului, la un mic hotel situat într-o clădire din secolul al XVI-lea, unde o să-mi regăsesc veacul favorit și poate, totodată, urma lui Laurent Mattius. Ar fi singurul loc din afara insulei unde aş studia urma lui Mattius, fiindcă mi se părea util ca o dată să-l privesc de pe continent. N-o să abuzez de asta. Importantă era, fireşte, comoara mea de pe Albatros, dar aş putea să scriu mai bine într-un loc pe care LM îl frecventa cu regularitate. Și să cred îndeajuns în existența lui, departe de insulă, ca să fac efortul ăsta uriaş de a-l recrea.

Am plecat îndată din Rennes și am străbătut Franța în mașinuța mea deschisă tuturor vînturilor și peisajelor. M-am înfofolit, fiindcă am gîtul sensibil. Se vede trecînd o fetișcană ca o lună plină și niște ochelari mari de motociclist. Nu știu dacă o să mă urmezi pe drumurile astea fără ocolișuri, care-mi plac atît de mult. Nici nu-ți închipui ce fericit m-aș simți dacă n-aș fi atît de singur (toate femeile astea de care ți-am vorbit n-au durat decît cîteva zile sau săptămîni. Le înfricoșam, atît de însetat eram de ele. Le deranjam ordinea). Am străbătut provincia cu viteză redusă și cu zgomot mic (îmi plac mașinile vechi, puternice și silențioase pentru prețul lor scăzut), înfofolit lîngă o înfofolită cu obraji roz care se iveau pe deasupra blănii sau a gulerului mulat pe gît, conducînd cu o mînă, iar cu cealaltă ținînd-o pe a ei, sau mîngîind-o anevoios, începînd de la blugii aspri și puloverele care-i ajungeau pînă la fese. Ne opream în fiecare clipă ca să culegem o floare ciudată sau să adulmecăm vîntul care nu mai bătea, adesea în regiunea Dombes sau la Brenne, pe malul mlaștinilor. Așteptam mereu să se avînte, dar cum s-ar fi putut avînta ele primele cînd nu le lăsam timp ? N-am fost luat pe neașteptate decît de o italiancă din Toscana care mă îmbrățișa cu înflăcărare chiar și în public ; eu mă simțeam încîntat dar cam stînjenit, și ne strîngeam cu furie unul altuia picioarele pe sub mese.

Fericirea asta nu dăinuie, nu știu de ce. Mi se pare că nu m-aș sătura niciodată de ea. Ele îmi spun că le e frică. Nu trebuie să fiu prea ușuratic sau să le neliniș-

tesc. Prea repede le declar prea multă dragoste. Cît de lipsiţi sînt oamenii (vreau să spun femeile) de credinţă, de îndrăzneală, de putere ! Încerc uneori să mă închipui în locul lor şi să îndur propriile-mi asalturi. Nu izbutesc să mă înfricoşez, dar aş şti s-o iau de la capăt, să rostesc vorbele care mă liniştesc şi mă fac fericit. Aş şti să fac dragoste cu mine însumi !

Mă aflam sub un cer cenuşiu-albastru, în ziua asta de miercuri 23 martie 1977, a doua zi de primăvară. Încercam să fiu destul de bine dispus, ca să-mi iubesc libertatea. Aveam în faţă şase luni ca să mă duc în Baronnies. Sau să nu mă duc, să mă întorc la dreapta sau la stînga, să mă culc aici sau dincolo. Era de plîns. În regiunea asta de case ferecate, adică înconjurate de ziduri, fiecare stă la el acasă, bărbaţii sînt la cafenea, tinerii la bal sau cu motocicletele, femeile înapoia ghişeelor de bancă, de poştă, la tejgheaua magazinelor, sau sînt neveste plictisite de cealaltă parte a ghişeelor şi a tejghelelor. O regiune ale cărei schimbări nu le sesizam, în care întotdeauna turbam de singurătate, în dorinţa mea nebună de a întîlni la fiecare răspîntie cîte o femeie singuratică, minunată. Şi ştiam mai bine ca oricine să citesc cărţi foarte frumoase, să ascult muzici înălţătoare, dar nu făceam decît să-mi aţîţ un pic setea de a da şi de a primi, orice splendoare descoperită cerînd să fie împărtăşită. Plimb o inimă uriaşă prin faţa unui şir de localuri închise.

Era ceva mai complicat în regiunile mele din Loire, înaintînd încetişor, de la Angers spre Saumur şi Ile-Bouchard. Aveam chef să caut urmele lui Rabelais la Devinière, la Lerné, la Roch-Clermault, dar înţelegeam că geniul nu lăsa urme... şi la urma urmei, n-aveam dispoziţia lui Pantagruel. M-a atras Richelieu ; m-am plictisit în mod nobil pe străzile lui drepte. M-am strecurat repede spre draga mea Brenne, înainte de a străbate regiunea tristă a lui George Sand. De acolo m-am lăsat dus spre Boussac, Evaux-les-Bains (nici un drum direct), Saint-Pourçain al cărui vin e cărămiziu.

Aici am dormit îndelung, fără vise, singur aşa cum n-am mai fost niciodată, dar singur aşa cum trebuie ca

să dorm, uitînd de orice încordare, părăsit de gînduri, de sentimente de dragoste, de păreri de rău, de frică. Era fenomenul călătoriei, acela de a rămîne suspendat cu totul în timp, efectul Saint-Pourçain. Şi mi-am amintit, fireşte, că steaua asta de drumuri de şine şi de ape curgătoare mă eliberase de o nelinişte aproape mortală. Vreau să încerc să-ţi povestesc asta, deşi nu-mi fac nici un fel de iluzii asupra atenţiei cu care o să mă urmăreşti. Părerea ta e de acum formată. Mă respingi sau, acceptîndu-mă, găseşti că-i uşor enervantă pretenţia asta pe care o am de a te mai ocupa de mine. Cu toate astea, „trebuie" să ştii următoarele : într-o după-amiază de iunie în 1974 trecusem prin La Souterraine, zonă din regiunea Creuse căreia nu-i pot rezista. Îmi place să mă apropii de la Souterraine, să-i văd numele scris pe placa indicatoare. Nu mă opresc niciodată aici, şi îmi închipui o femeie verde trăind într-o pivniţă. Trupul îi e rece şi cu vinişoare ca de marmură (par nişte filoane de marmură într-un trup datînd din obsidian). În ziua aceea, la puţin timp după ce am trecut de oraş, mi-a venit să urinez. Nu-mi place să mă desfac la pantaloni la marginea drumului şi caut o pădurice. O găsesc îndată — nişte castani destul de firavi, dar ale căror frunze încă tinere şi florile în ciorchini îmi dau un sentiment de tinereţe şi de sărbătoare. Intru mai adînc în pădurice şi văd o formă omenească întinsă pe jos. Mă apropii fără zgomot. E o femeie ; nu mişcă, iar capul şi l-a vîrît în scobitura braţului drept. Parcă nu respiră, mă gîndesc îndată că-i moartă, şi gîndul ăsta mă umflă, nu pot spune altceva, mă umflă. Mă umflu de uimire şi de excitare. Aş vrea s-o ating cu vîrful degetului, să trag de ea, s-o întorc. Îmi închipui o faţă roasă de şoareci şi nu mai ştiu ce degradare. Nu îndrăznesc nici să mă apropii, nici să văd dacă e ţeapănă şi rece. Mă liniştesc : ar putea fi vie, leşinată, cataleptică, în comă. Atunci ar trebui s-o salvez sau să anunţ poliţia. Să nu mă mişc, să nu fac nimic, asta-i o atitudine de om fără conştiinţă. Nu acţionez nu din cauza fricii, ci dintr-o nehotărîre supremă. Nu pot nici să înaintez, nici să dau înapoi. Stau aproape tot atît de nemişcat ca ea

și aș vrea să mor aici. E deodată un sentiment de-o putere pe care nu ți-o închipui. Aș vrea să cad mort peste trupul femeii. Este pentru prima oară că îmi doresc din toată inima să mor. *Decadere,* să cad de sus. Mă gîndesc la Schubert. *Tînăra fată* și *Mortul* — moarte în limba germană este de genul masculin. Nu sînt purtător de moarte, fiindcă o cred deja moartă, dar mă alătur ei și o confirm în moartea ei. Rămîn așa, dorind moartea, a ei și a mea, și știu că dacă stau destul de multă vreme așa, fără să respir, o să mă fac roșu, pe urmă violet și o să cad asfixiat peste acest corp mort. Îmi opresc respirația (n-am șovăit : formularea gîndului este urmată îndată de punerea în aplicare, nu respir nici măcar o dată în plus). Senzația de umflare sporește, parcă sînt făcut dintr-un lemn al durerii. Știu că o să merg pînă la capăt și că n-o să cedez ultimei respirații. Asta e aproape reversul ultimei suflări. Ultima suflare ar fi întoarcerea vieții. Creierul îmi e străbătut de niște corbi roșii. Privesc trupul femeii acesteia cu care o să mă unesc. Mai văd negru vreme de o secundă și mă prăvălesc peste ea, care scoate un țipăt puternic.

S-a ridicat și mă lovește cu piciorul, cu o înverșunare extraordinară. Uit să nu mai respir, pieptul mi se sfîșie, iar ochii mi se deschid asupra unei fețe, foarte simple, un pic cam roșie din cauza somnului și a indignării. În sfîrșit, înțelege că mă doare și se mai potolește. Încep să respir iarăși normal și privesc coloanele roz ale picioarelor ei urcînd în fusta croită țărănește. Viața se întoarce în mine foarte repede, odată cu oxigenul, fără nici o dorință pentru carnea asta vie. Regret moartea, îmi pare rău că fata nu mă mai lovește. Mă mai insultă încă și nu protestez. Aș vrea să încep iarăși să mor, poate lovit cu piciorul, de mînia ei cumplită. Respir cu părere de rău, abia simțit printre florile de castan. Ea nu mai țipă, ci spune neliniștită : „Sînteți nebun sau ce aveți ?" Ar înțelege mai bine pe un violator obișnuit. Ar ști să se bată, sau să fugă, sau să urle. Se îndepărtează, în curînd, o ia la fugă, se face nevăzută în altă adîncitură. Rămîn multă vreme strivit pe pămînt, așa cum am căzut. N-am înțeles

niciodată ce mi-a venit, dorința asta profundă de moarte, la vederea unei fete culcate. Poate o să vrei cumva să mi-o explici ? M-am ridicat la mult timp după aceea, foarte odihnit și am plecat din nou. Nu mă mai gîndeam la fată, ci la Souterraine. Mergeam foarte repede apăsînd pe accelerator și nu mi-era frică de nimic. La Saint-Pourçain m-am oprit la un hotel frumos, cu o grădină mare, răcoroasă. Mi se părea că nu mai am nervi, că nu mai am centri nervoși. La drept vorbind, liniștea și pacea erau în mine înainte de a intra în acest hotel, dar locul îmi convenea. Serviciul era aproape drăgăstos, erai îngrijit ca un convalescent.

După trei ani, mergînd spre La Souterraine, m-am mai crezut o dată lovit de moarte : n-o să mă vindec niciodată de insulă. Iar noaptea petrecută la Saint-Pourçain m-a liniștit ca întîia oară.

Asta e. Mi se pare că nu mă pot opri să-ți vorbesc. Sînt doi timpi, unul e cel cînd scriu *Asta e.* Pentru tine este timpul unic, totul s-a terminat, te gîndești că nu mai ai nimic de aflat. Pentru mine, acestei clipe petrecute la Saint-Pourçain îi rămîne tot timpul scrisului, care e timpul memoriei insulei, și cred că trebuie să-ți vorbesc despre asta, chiar dacă ești nerăbdător să mă respingi sau să mă cunoști, sau să mă uiți după ce-mi vei fi acordat, mecanic, iertarea. N-am terminat cu tine. Știu că-i o iluzie, că arunc asupra ta năvodul, că te înfășor în false silogisme. Poți să te eliberezi cu o singură privire de gheață, cu un singur cuvînt. Și tot ce cred, tot ce scriu este făcut, dimpotrivă, din cuvinte-liane, din cuvinte-sirene, ca să te prind și să te duc dincolo de tine însuți și de mine, într-un loc imposibil, unde n-am mai fi deosebiți, unde am merge către un proiect sau o speranță comune, dincolo de noi înșine. În sfîrșit, n-am nimic să-ți spun, nimic să-ți sugerez.

Tout homme digne de ce nom
A dans la coeur un serpent jaune [1].

[1] Orice bărbat demn de acest nume / Poartă în inimă un șarpe galben. (N. t.)

Nu ştiu ce culoare are şarpele tău, nici ce-o să-ţi spună despre mine. Înaintez, nu trebuie să mă mai gîndesc la tine. Nimeni nu trebuie luat cu forţa. Aş vrea să mă abat, să mă îndepărtez, dar cum să nu scriu

decît

un cuvînt

pe

rînd

sau pe

pagină

ca să-ţi dau iluzia unui Laborde evanescent şi mai puţin legat sentimental ? Ai reţinut oare, chiar numele Laborde, numele Gilles ? Poate chiar semăn cu personajul acela al lui Watteau care nu are altă existenţă decît cea a rolurilor lui. Pesemne că sînt o proiecţie a tuturor celor posibile. Sînt...

BARONNIES

Părinţii trăiesc. N-am suflat nici o vorbă despre insulă, nici despre tine. Aş fi vrut să le modific silueta, să-i retuşez. Eram ca pictorul dezamăgit de un portret terminat de mult, dar nu eu îi pictasem. În personajele lor, nimic nu-i impunea drept creatori ai unui Gilles. Aş fi vrut să-i iubesc, să le fac ochii să strălucească, dar ce te faci cu carnea asta, cu barba asta cenuşie, cu mîinile astea îngălbenite ?

M-am instalat la hotelul din Vaison. Am cumpărat din capul locului suporturi, foi mari de hîrtie velină, pachete de hîrtie de dactilografiat de 80 de grame, caiete mici cu legătură în spirală. Am explicat că scriu o carte, că nu vreau să mi se deretice camera în afară de unele zile cînd aş putea să întrerup lucrul. O să-mi trimită prînzul sus pe o tavă pe care o s-o lase la uşă. Am privit caietele de parcă erau purtătoarele celulelor tale, foile mari veline ca pe nişte hărţi ale insulei şi planul fiecărei încăperi a casei. Trebuia să privesc ţintă hîrtia destulă vreme ca să fac să apară nu contururile exacte ale insulei sau reprezentarea camerelor, ci o culoare simbolică, verde pentru camera verde, roşie pentru camera guvernantei, violetă pentru bibliotecă etc. Pentru Albatros a apărut, în chip genial, un albatros, de data asta cu aripi, labe şi coadă. Filele rămîneau virgine pentru orice alt ochi. Pentru mine ele erau însemnate cu toate semnele şi culorile pe care le văzusem în minte.

Nu ştiu dacă e greu să scrii un roman. În ce mă priveşte, era destul să spun totul. Credeam că-mi aduc aminte de totul şi, cu toate astea, mă temeam să nu încurc un pic zilele petrecute pe Albatros. Camera verde o văzusem sîmbătă sau duminică ? În pod fusesem, fără îndoială, duminică, dar cînd făcusem prima vizită la groapa din dunele de la vest ? Înţelegeam că nu trebuie să încerc să-mi adun toate faptele şi gîndurile şi să le trec pe o listă, ca să nu uit nimic, ci să mă cufund cu adevărat în străfundul fiinţei mele şi să reîncep să trăiesc în acelaşi fel. Nu ştiam din ce moment trebuia să-mi încep povestirea care — nu uitam asta —, ţie ţi-era destinată. E uşor de răspuns : din punctul care te interesa, adică de la sosirea mea pe insulă, un pic mai înainte ca să simţi apropierea, dar nu prea mult : n-aveam dreptul să-ţi înfăţişez stările mele sufleteşti dinainte, dorinţa de a porni la drum cu *Délie* pentru o scurtă vacanţă.

Deci, am început cu navigaţia pe sub pîntecul insulei, dar nu-mi găseam tonul. Am scris : „Nu cunosc nici o situaţie mai prielnică visării decît aceea de a fi întins pe fundul (sau în fundul ? sau la fundul ?) unui vas, cu ochii la cerul înţepat de nori, cu urechile ciulite atent la murmurul larg al mării şi, lipit de cocă, la izbitura talazurilor. O visare care n-are nimic liniştit. Mă ridic adesea ca să inspectez orizontul, să verific direcţia, de parcă m-aş teme că mă ciocnesc cu alt vas al vreunui visător, sau că eşuez pe stînci.

M-am oprit şi am notat : *piesă literară, ceea ce nu vreau să fac ; precede emoţia, de folosit, poate, altundeva.* Am încercat să scriu mai ferm şi fără să-mi dau seama că susţineam contrariul unui text condamnat şi că, deci, n-o să-l citeşti, am scris : „Într-adevăr, în ziua aceea stăteam înţepenit la cîrmă şi nu visam. Hulă uscată, burniţă îngheţată, cu un ceas înainte de a se înnopta, şi nu ieşisem din zona stîncilor. Încercam să ajung la adăpostul insulei. Era o proprietate particulară, dar mă temeam că în martie nimeni nu locuieşte acolo. Mi-ar fi plăcut să fiu întîmpinat, să mi se dea haine uscate şi să fiu tratat ca un naufragiat".

M-am oprit iarăşi. Mă lăsasem tîrît spre alt gen de impostură, cea mai gravă : minţeam părînd că spun

adevărul ; nu fusese burniță înghețată, nici nu mă simțeam înțepenit. Și nici nu era așa de tîrziu.

Enervat, am închis caietul.

Am coborît în partea de jos a orașului, am intrat la Banca Națională Populară și în mai multe prăvălii, și am întrebat dacă îl cunoșteau pe domnul Laurent Mattius. Nimeni nu și-a adus aminte de el. La bancă mi s-a spus că mii de turiști, în trecere, încasau bani și că nu se acorda atenție decît legitimației lor de identitate și listei de conturi fără acoperire. Nici în hoteluri și restaurante nu te cunoșteau mai bine. Nici un agent imobiliar nu-ți închiriase vreun apartament. În sfîrșit, l-am cerut la telefon pe domnul Laurent Mattius în cafenele, la orele cu cea mai mare aglomerație, și nimeni n-a reacționat.

M-am întors în cartierul de sus al orașului cu sentimentul că m-am purtat prostește. În curînd mi s-a adus prînzul de deținut. Am cinat repede și m-am culcat în mijlocul tuturor foilor ăstora virgine prinse în pioneze în perete. Înainte de a adormi, m-am gîndit îndelung la modul în care mi te-ai înfățișat înaintea Batz-ului. Eu, care suport cu greu materialitatea altuia, nu putusem să văd în persoana ta decît un fel de duh al mării. Aspectul sclipitor-amăgitor al vasului tău (iertare, dar o știi prea bine) era atenuat sau mai curînd sublimat de strălucirea lui — soarele roșu îl aprindea. Tot cu un penel imaginar, te-am desenat pe foaia velină cum stăteai în picioare la postul de comandă. Ce precizie, cît suprarealism și ce descompunere subtilă și vibrantă a luminii ! Întins pe pat în mijlocul tuturor chipurilor tale — care puneau stăpînire pe camera verde, pe camera roșie sau se micșorau îndeajuns ca să se potrivească cu dimensiunile insulei — te priveam de parcă ar fi trebuit să-mi dai tu însuți cheia limbajului care trebuia folosit, ca să te înduioșez și să te conving.

A doua zi dimineață, fără să mă dau jos din pat, am pus mîna pe caiet și am scris : „Am dat de o casă închisă pe o insulă pustie și am avut chef să pătrund în ea“. Și m-am oprit brusc. Îmi omorîsem pentru toată ziua dorința de a scrie. Era ceva inconsistent, fără nici o magie. Lumina nu circula.

Am coborît din nou în partea de jos a orașului, exact în strada Burrhus, de-a lungul cartierului roman de la Puymin, exact în fața a ceea ce rămîne din casa familiei Messi. Era, desigur, strada pe care locuiai cînd veneai la Vaison. Familia Mattius, familia Messi, Burrhus. Am avut curajul să sun la prima ușă, apoi la a doua. Ca și în ajun, mi se spunea : Nu, nu-l cunoaștem pe domnul acesta. Dar de două ori mi s-a semnalat ultima casă de pe stradă, care, fără îndoială, primea chiriași, fiindcă se vedeau intrînd acolo bărbați singuri. Lucrul ăsta mi-a fost spus cu perfidia cuvenită, aproape așa cum se vorbea despre Marthe Loualch. Deci m-am grăbit să mă duc la capătul străzii, gîndindu-mă că tu cunoșteai și iubeai cele mai bune doamne din Franța, și că aveai nevoie să te duci să „fotografiezi" în fiecare an starea lor generală.

Îmi era teamă că n-o să găsesc pe nimeni. Am apăsat o dată, solemn, destul de îndelung, cel mai puțin solemn dintre sunetele soneriei, un fel de chemare a destinului. L-am auzit răsunînd, stingîndu-se, și am așteptat. Din fericire, nu exista nici stor prin care să se poată spiona, nici vizor, nici bloc optic ; o ușă masivă, lăcuită, neagră. S-a deschis cinstit, fără să scîrțîie, și am văzut o femeie. Din timiditate, am coborît privirea și i-am zărit picioarele. Goale. Purta o roche foarte lungă, care ajungea un pic deasupra gleznelor. Nu îndrăzneam să ridic ochii pînă la fața pe care o zărisem o clipă atît de scurtă, încît n-aș fi recunoscut-o. Și am rostit purul adevăr : „Caut locul unde stă domnul Mattius cîn vine la Vaison". Atunci am îndrăznit să mă uit în ochii ei, în timp ce ea îmi răspundea : „Stă la mine, dar cine sînteți dumneavoastră ?"

Nu știu dacă tu o vezi așa cum o văd eu : are o figură stranie, trebuie să recunoști : sub o cască de păr negru-roșcat, tăiat în șuvițe scurte, niște ochi verzi, limpezi, triști, deasupra unui nas semit (cu nările un pic iritate sau roase de vreun drog ?) și deasupra unei guri desăvîrșit desenată, dar mai mult disprețuitoare decît sensuală. O piele ușor ciupită de vărsat, o înfățișare nobilă. Modul ei de a-mi răspunde dovedea franchețe, în orice caz o franchețe afectată. Mi s-a părut extrem de seducătoare (iartă slăbiciunea cuvintelor). Trupul, sub rochia lungă și fără decolteu, părea desăvîrșit. Simțeam dorința de

a mă avînta și totodată de a da înapoi. Am început să spun exact contrariul a ceea ce doream, de parcă mă provoca la un fel de imbecilitate, care nu-i niciodată prea departe de mine. Am spus :

— Nu sînt detectiv particular, fiți liniștită !

Nici că puteam fi mai grosolan, mai mojic. A început să rîdă cu o insolență firească, dezvelindu-și dinții ciudați, pătrați. Am remarcat atunci vocea ei foarte frumoasă, foarte caldă și nu știam cum să fiu : admirativ sau neliniștit, indiferent sau pasionat. De obicei, de îndată ce mă aflu în prezența unei femei nu mai sînt firesc, și sînt amabil în loc să fiu misterios. Fără să știu, eram exact așa cum se aștepta ea să fie toți bărbații, demn de ură. Și era un început bun. Farmecele mele obișnuite, prea dulcege pentru ea, i-ar fi părut suspecte.

De fapt, n-ai niciodată vreme să te apropii de ființe așa cum s-ar cuveni, privindu-le de departe, înaintînd cu prudență, observîndu-le mai deaproape, dar fără ca ele să te poată atinge, fără să fii silit să faci ceva și, mai ales, să rostești vreun cuvînt. Codul politeței noastre, sau teama noastră de tăcere, ne impune, dimpotrivă, să vorbim fără încetare, să aruncăm vorbele ca pe niște poduri, fără să ne dăm seama că încurcăm locul în toate direcțiile, și nu numai în cea a comunicării pe care vrem s-o stabilim. Vorbele neghioabe pe care tocmai le azvîrlisem n-aveau alt interes decît propria lor grosolănie. Ele mă scuteau, pentru o vreme, de alte cuvinte, fiindcă ea nu-mi spusese : „Vă rog să ieșiți afară“. Ci dimpotrivă, m-a invitat să intru într-o încăpere care se găsea la dreapta. Eliberat, puteam privi altceva decît acest trup frumos și capul fascinant. De pildă, înainte de a ieși din hol, ușa din fund care dădea într-o curte-grădină, cu un pomișor înflorit și cu o ladă de gunoi curată, dar în sfîrșit, o ladă de gunoi. Femeia m-a condus într-un salonaș. Îl știi. Cum s-or fi putut aduna lucruri și mobile atît de triste ? Nimic hidos, nu era vorba de „prost gust“, ci, mai curînd, o lipsă de gust pentru ceva, o lipsă de avînt, de căldură, un loc al brațelor lăsate în jos, al resemnării de a exista și, totodată, al unui fel de mînie stăpînită. Se așezase pe un divan roșu, întunecat, iar eu priveam lumina ei de femeie, de femeie singură pe care vine s-o

vadă un bărbat (pe care ea îl socotește ceva scîrbos ce nu poate fi evitat). De femeie pierdută, pierdută de tinerețe, pierdută de prospețime și de dorință, pierdută de încredere și de naivitate. Nu puteam s-o fac să întoarcă timpul, să azvîrle povara vieții. Dar lumina ei îmi părea din ce în ce mai frumoasă și îmi plăcea femeia asta fiindcă părea nefericită și disperată și ascundea cu atîta neîndemînare lucrul ăsta, în ciuda faptului că arăta foarte pusă la punct (fără să știe că o să vin s-o văd), a machiajului desăvîrșit, în armonie cu culoarea dominantă a rochiei ei, a unghiilor mai mult decît albe, dar un pic cam lungi. Mi se părea că femeia își aștepta viața de la toți ceilalți, în fiecare clipă, din partea tuturor celorlalți și nu a unuia singur care ar fi scos-o din mormîntul în care trăia în mătăsuri decolorate și printre paravane boțite.

Mă privea cu interes și onestitate. Îl cunoșteam pe Laurent Mattius, eram un om nou ; începea un joc. Era conștientă de puterile ei, dar și de slăbiciunea lor. În timp ce încercam s-o descifrez, îmi dădeam seama cu uluire că mă lăsam încă o dată în seama ta. Dacă ea îți scria ca să te anunțe de vizita mea, ai să afli că sînt la Vaison, și n-aș mai putea lucra liniștit la mărturisirea mea. Mi-am amintit totuși că nu reușeam s-o încep și că demersul meu era menit doar să-mi dea putere și să-mi deschidă o nouă cale de comunicare cu tine. Am rostit :

— Mă interesez de Laurent Mattius și e foarte important pentru mine să întîlnesc o femeie din viața lui. N-o cunosc nici pe soția lui, nici pe... (am citit la întîmplare cîteva nume de femei, dintre cele întîlnite în carnetul tău de adrese). N-am aceeași curiozitate pentru bărbații pe care i-a întîlnit. Laurent se duce în fiecare an în aceleași locuri și am crezut întotdeauna că merge să le vadă cum trăiesc pe aceleași femei. Am avut norocul extraordinar să vă găsesc, deși n-aveam nici un indiciu care să mă ajute. Nici dumneavoastră, nici altcineva din Chambéry, din Sarlat, în sfîrșit din toate locurile pe care le vizitează în fiecare an, nu figurați în carnetul lui de adrese. Deci, are cu dumneavoastră și poate cu cîte o femeie din fiecare dintre orașele astea niște relații deosebite, și asta mă interesează.

— Cred pur şi simplu că îi place să facă dragoste cu mine, a spus ea şi, cum păream dezamăgit, a adăugat : Păi, ce altceva vreţi să fie între un bărbat şi o femeie care se văd cincisprezece zile pe an ? Nu ştiu nimic. trăiesc în afara tuturor evenimentelor. Nu mai cred în idei, cred în trup şi iubesc mult pe anumiţi bărbaţi care ştiu să mă facă să trăiesc viaţa asta. Laurent vine la dată fixă la 15 mai, şi stă o săptămînă sau două. Nu ieşim din casă. Ne iubim întruna, iar cînd vine, se uită la mine de parcă nici prin gînd nu i-ar trece să facă aşa ceva, ca şi cum aş fi o necunoscută interesantă, şi nimic mai mult. Odată a plecat în zori fără să mă atingă. Nu mi se uită niciodată în ochi. Sînt sătulă ca lumea să se uite la ochii mei fiindcă sînt frumoşi. El nu se uită la mine, stă tolănit pe divanul ăsta şi priveşte în tavan, dar eu ştiu că se gîndeşte la trupul meu şi că e pe cale să-şi închipuie un fel nou de a se apropia de el. Îmi spune cîteva vorbe : „Arăţi bine, Dorothea“ (mi-a dat numele ăsta caraghios şi n-am putut să-l fac niciodată să renunţe la el). Nu răspund. Ceva mai tîrziu continuă : „O să te scot eu din Vaison“, dar nu crede nici el o iotă din ce spune. N-ar şti să mă facă să mă potrivesc cu peisajele. Ştiu că în clipa aia încearcă să-şi amintească de trupul meu. Într-o zi mi-a spus că-i place să se excite de la distanţă, fără să mă privească, fără să mă atingă, doar gîndindu-se. Îmi cere să vorbesc, să spun orice, ca să-mi audă glasul. Pretinde că am tot timpul glasul unei femei pe care eşti pe cale s-o săruţi. Continuă să nu se uite la mine, dar ştiu că are chef să vin lîngă el. Asta şi fac, sau mai aştept, dar nu întotdeauna din calcul. Dacă trec destul de repede, asta e fiindcă sînt şi eu foarte dornică. Fără să se uite, întinde mîna şi, acolo unde mă atinge, trupul se întăreşte. Nu se mişcă, nu mă mîngîie, pe urmă îşi trage mîna înapoi, cască, se întinde, se uită la mine prieteneşte doar, îmi spune, adesea, că-i mort de oboseală şi că se culcă numaidecît fără să cineze. Se duce la culcare. Sînt cam furioasă sau, întrucîtva, înveselită. Odată, am făcut un duş rece şi m-am strecurat în patul lui. Ce-a mai urlat... Şi pe urmă, dintr-odată începe. Atunci mi se uită în ochi tot timpul. Mă priveşte, coboară pleoapele, e palid. Mi se pare irezistibilă dorinţa asta atît de puternică încît îl face

să păiească. Şi nu ne mai oprim, dormim, facem dragoste la orice oră, oriunde, foarte mult.

Ştiu, mi-a zis, de parcă ceea ce îmi destăinuise o expunea unei primejdii, că n-ar trebui să povestesc lucrurile astea altora... s-ar crede în stare să... N-are a face ! Aş putea sta zece ani cu dumneavoastră pe o insulă pustie şi... nimic. Sau să vă întîlnesc sub arcada unei porţi şi să fiu extrem de emoţionată. Îmi închipui că nu vă place să închideţi bărbatul şi femeia într-o logică de comportament, în dragoste statornică cum spune Bourbon-Busset, sau într-o purtare donjuanescă sau în observarea la microscop. Eu mă lupt tot timpul şi din greu, iar zilele Mattius sînt cele mai frumoase din an. Mai sînt cîţiva bărbaţi, foarte puţini, fiindcă nefiind o tîrfă, trebuie să mă recompun, să uit, să recapăt putere. Aştept săptămîna viitoare un coleg al lui Laurent care acum e unul dintre bărbaţii vieţii mele. O să rămînă, fără îndoială, ceva mai mult decît Laurent, poate trei săptămîni dacă-l suport, iar după el — nimeni pînă la sosirea prietenului dumneavoastră. Dar dacă v-a trimis aici, înseamnă că s-a gîndit la asta !

Şi s-a apucat să mă privească uluită, ca pe un obiect care avea legătură cu ea. Privirea ei era nemiloasă. Ştiam că vede linia (uşor) căzută a bărbiei mele, pungile de sub ochi, neliniştea şi veselia mea, stinghereala şi toate sentimentele amestecate, hainele mele (nemaiputînd purta hainele tale marinăreşti, fiindcă se făcuse cald dintr-odată la Vaison, cumpărasem o pereche de pantaloni, o cămaşă şi un bluzon, şi eram cumplit de banal, de insesizabil). Timp de o clipă am ştiut că se uita la mîinile mele ca la nişte scule care ar putea s-o atingă, s-o mîngîie ; la gura mea ca la o maşină de sărutat, de supt, de suflat frig şi căldură, la trupul meu în întregime ca la un fel de instrument universal : sfredel, polizor vibrator, fierăstrău. Iartă-mă, Laurent, că sînt vulgar, dar cum mă cîntărea Dorothea asta fără nici o umbră de prietenie în privire, de parcă i s-ar fi trimis un pachet ciudat pe care trebuia să-l primească sau să-l refuze pe loc ! La o primă vedere, nu corespundeam profilului de amant anual. Îmi lipseau notele acute, eram prea ascuns, nu destul de *condottiere*, dar pesemne că-şi amintea de alţi bărbaţi din clubul ei, a căror înfăţişare nu era grozavă şi care se dovedeau a fi satisfăcători.

Vorbea aşa de liber — în viaţa mea n-am auzit vreo femeie exprimîndu-se ca ea, cu un fel de detaşare şi articulînd cu putere cuvintele — pe cele mai deocheate le rostea cu glasul cel mai limpede — încît am hotărît s-o informez destul de exact asupra raporturilor mele cu tine. Problema era să nu intru în detalii şi să nu repet povestea pe care o spusesem decanului facultăţii. De fapt, poveştile astea concentrate trebuiau să mă ajute să realizez ceva mare, unic destinat ţie.

Îndată m-a privit cu alţi ochi. Nu mai eram trimisul tău, asociat cu tine în frumoasa acţiune de a face să trăiască şi să iubească o femeie liberă. Eram un om de nimic (mi-a spus-o curînd, cu înfăţişarea ei cea mai îngerească, ceea ce pentru oricare alta în afară de ea ar fi fost neliniştitor). M-a măsurat din nou cu privirea şi nu mai ştia cum să se poarte cu mine. Nu mai eram doar mediocru ca fizic, şi cu înfăţişare inteligentă, plăcut să spunem, ci ascundeam înapoia frunţii un gînd imprevizibil şi sufeream de crize de identitate, de accese de nebunie. Fireşte, îi născoceam reacţiile ; interpretez o scurtă spaimă, o admiraţie şi mai scurtă şi o enervare născîndă, dar nu cred că mă înşel.

— Dumneata n-ai viaţa dumitale ? m-a întrebat. Cum de te poate interesa Laurent atît de mult ? Laurent nu-i...

Am rugat-o să nu mai continue. Nu voiam să-ţi terfelească imaginea. Voiam doar să văd şi, poate, să ating pe cineva care se atinsese de tine. E un fel de fetişism. Eram gata să îndur toate etichetele, dar să fiu lăsat să conduc jocul. Însă asta era principala dificultate cu ea : îi plăcea să conducă.

A început să vorbească foarte repede, fără să articuleze cuvintele. Era oare un semn, la ea, că începea să fie interesată, că ieşea din una dintre perioadele ei (rare) de letargie ? A trecut la atac :

— Dacă nu vrei să vorbesc despre Laurent, n-o să vorbesc, da' de ce vii să-mi povesteşti chestia asta şi nu-mi dai voie şi mie să vorbesc ? Nu pricep nimic din povestea dumitale. Dumneata ai timp să te plimbi acasă la alţii ? Eu, dimpotrivă, stau la mine acasă şi vin alţii să se prindă în pînza mea.

— Pentru opt pîn-la cinşpe zile, mi-ai spus, am azvîrlit eu, aproape la fel de repede ca ea.

— Mă opresc de îndată ce intensitatea scade. Poate că greşesc (vorbea mai blînd) că te tratez ca pe un om obişnuit, fără să mă încurc cu particularităţile dumitale. Eşti profesor, pe cît am înţeles ?

— De poezie sau de istoria poeziei, ca şi cum ar fi cu putinţă aşa ceva, am spus din grija de a fi autocritic.

— Totul se poate învăţa, chiar şi dragostea.

Am privit-o cu răceală, mai ales picioarele ei goale, care aveau o formă folositoare, desigur bătături pe tălpi, erau solide, bine arcuite. Aveam chef să le ating, exact aşa cum avusesem să intru în casa lui Mattius ca să văd marea printre dragonieri. Aveam poftă să simt în moliciunea palmelor mele rigiditatea pergamentoasă a tălpilor ei de piele. I-am spus-o. Nu s-a clintit. Privirea-i aţintită spre mine a devenit mai atentă şi mai batjocoritoare. Nu trebuie să anunţi ceea ce vrei să faci, ci să faci. Prin contrast îmi închipuiam pîntecul şi sînii ei foarte moi. Răceala mea dispărea. Te uitam, Laurent. Tu ieşeai din salonul ăsta trist, iar eu mă pomeneam înaintea picioarelor ăstora ironice şi libere. Exista cu siguranţă un mod de a mă duce să le ating. Şedeam la trei metri distanţă de ea. Să mă ridic era un gest violent, să mă apropii... cum să-mi suport propriul trup pe parcursul traseului ? Şi pe urmă, am un simţ prea dezvoltat al intangibilităţii celorlalţi oameni. În numele cărei idei să străbat cei trei metri de *no man's land* şi să iau picioarele astea în mînă ? N-o cunoşteam pe femeia asta acum o jumătate de oră... E adevărat că îmi şi făcuse nişte confidenţe ciudate.

Nu m-am purtat prea prosteşte, am închis ochii. Cu ea aşa ceva era cu putinţă. Tăcerea nu devenea împovărătoare. Voiam să uit de picioarele ei. La urma urmei, şi mîinile îi erau goale, şi faţa. Îmi redobîndeam încă o dată indignarea fundamentală că nu sîntem turnaţi din acelaşi material. Mi se părea că recunosc în Dorothea asta (stînd cu ochii închişi) o fiinţă înzestrată cu aceeaşi formă de gîndire posesivă şi universalistă ca şi mine, dar ea n-ar fi schiţat nici un gest deşi în vorbe îşi îngăduia orice. Aştepta de la mine, bărbatul, un gest de bărbat pe care să-l poată accepta sau care s-o poată captiva fără voia ei şi

fără s-o nemulțumească ; aștepta un pic de geniu sau nimic, un pic de căldură. Iar eu eram aici, stînd cu ochii închiși în salonul ei, eliberat de cuvinte și de urmările lor absurde. Tot în întuneric, mi-a venit ideea ființei ei de lumină ușor depărtată de linia directă a trupului, o scînteiere. Și am văzut iarăși ochii ei verzi ca o apă a suferinței și a adîncimii, și zîmbetul ușor din colțul buzelor. Mi s-a părut că încep s-o iubesc. Era absurd ; îmi plăceau tulburarea pe care o simțeam, tainele ei, teama și așteptarea mea. Era totuși ceva excepțional faptul că izbutisem să reconstitui atît de desăvîrșit, cu ochii închiși, o figură. Hotărît lucru, n-o să-i ating picioarele. Ar fi prea stînjenitor să mă arunc pînă pe podea. Nimic nu era cu putință, decît să deschid din nou încetișor ochii. Și fanta minusculă a pleoapelor mele a încadrat cu precizie picioarele Dorotheii. Se întinsese pe spate în fața mea în poziție trei sferturi și, ridicînd ușor picioarele, mi le înfățișa. Era o mișcare liberă de femeie antrenată la toate gimnasticile corpului. Nu cerea mușchilor un efort deosebit. Ai fi zis doar că-mi urmărise toate gîndurile și că mă informa că prima mea dorință e cea bună, că ea nu-i vinovată, și îmi oferă de bună voie picioarele. Le-a pus simplu pe genunchii mei de îndată ce a văzut că am deschis ochii. Fusta era trasă pînă la începutul pulpei și atîrna pînă la podea. Era un gest foarte îndrăzneț, totodată foarte drăguț și un pic batjocoritor. Dar, mai cu seamă, femeia îmi dădea o lecție de libertate. Nu mai puteam șovăi. Am mîngîiat partea de deasupra, netedă, a picioarelor, catifelată, osoasă, cu vene și am pipăit părțile de dedesubt cu bătături groase și reci. Nu mă săturam admirînd prefacerea pielii acesteia moi și proaspete, aidoma călcîiului unui sugar, în copită de satir. Îmi închipuiam cu ușurință Evoluția prin intermediul acestui singur exemplu de adaptare la funcție. Am evitat să spun prostiile astea. Ceea ce predomina la mine era un sentiment de beție. Să fiu aici în salonul trist al unei doamne necunoscute, culcată pe jos și care îmi întinde picioarele ; nimic altceva nu-mi place din viață, decît nebuniile de felul ăsta. Partea proastă e că am tendința de a analiza, de a o spune cu voce tare, de a face pe liricul, ceea ce are drept efect golirea deîndată a faptei nemaiauzite de substanța ei. Deci, m-am ferit de

orice fel de cuvinte și m-am mărginit la picioare, studiind fiecare deget, încercînd articulațiile, mîngîind, pipăind.

A fost absolut minunat, două sau trei minute de timp real, dar am înțeles că trebuie să fac altceva. Instinctul meu cel mai primitiv mă îndemna să mă ridic dînd în lături picioarele astea două. O soluție mai delicată și, fără îndoială, mai îndemînatică, era să mă îndepărtez din nou, să-i pun ușurel picioarele jos, să-mi scutur cu amîndouă mîinile genunchii pantalanilor un pic murdari, să mă scol și să-i spun : „Lui Mattius îi plac picioarele dumitale", sau altceva care i-ar arăta că nu-mi schimb așa de repede părerea.

S-a întîmplat ceea ce nu prevăzusem — a apărut dezinteresul. Nu mă mai gîndeam nici la tine, nici la ea, nici la mine. Eram aici într-o zi mai curînd cenușie și caldă, într-un loc trist, ca să ating picioarele care nu-mi plăceau ale unei necunoscute, și am fost cuprins de un astfel de sentiment al absurdului, încît am izbutit să dobîndesc o stare stabilă, mineralizîndu-mă. M-aș fi prefăcut cu ușurință într-un fel de statuie de piatră, iar vagile mele impulsuri precedente îmi păreau extrem de îndepărtate, parcă erau ale omului simplu sau ale omului sofisticat care acum nu mai eram, fiindcă devenisem cel ce, pînă la urmă, ajungeam să fiu întotdeauna în fața unor opțiuni prea diferite, omul mobil, îngrozit de vulgaritatea raporturilor dintre oameni, dar întotdeauna gata să facă haz pe socoteala lor cu disperare și neputință.

Nu știu ce a înțeles (mai tîrziu mi-a spus că-i un fenomen de intuiție), dar și-a tras picioarele de pe genunchii mei, gest care și-a redobîndit toată valoarea sa logică, atunci cînd femeia a rostit în mare grabă :

— Le-ai atins așa cum ai vrut ?

S-a dus un pic mai departe decît prima oară și s-a așezat cu trupul foarte drept. Atunci am înțeles că faptul de a-i fi atins picioarele nu mă apropiase absolut deloc de ea. Ceea ce m-ar fi făcut, în mintea ei, să înaintez, ar fi fost să acționez după aceea așa cum se cuvine, dar nu pot ști cum. Pur și simplu vedeam din atitudinea ei, dintr-un anumit dispreț, pe care-l afișa (politicos), că nu

mă purtasem deloc așa cum spera ea. Am înțeles că între noi apăruse un zid gros și că n-o să găsesc să-i spun nimic inteligent. M-am ridicat, am asigurat-o că sînt, pesemne, un tîmpit, că trebuia să reflectez și că, dacă ea voia, aveam să vin din nou mîine la aceeași oră.

Mi-a spus : „Dacă vrei“, și m-a privit fără prea multă animozitate. Plecarea mea aranja pentru moment lucrurile între noi, dar mi-am dat multă osteneală să plec cu un aer firesc. Într-adevăr, femeia îmi plăcea foarte mult și, dacă aș fi avut libertatea de a-mi exprima o singură dorință, aș fi vrut să-mi spună : „N-am chef să pleci, rămîi, vino lîngă mine“, și să-mi dea mici sărutări fugare, cuprinzîndu-mă în brațe. Dacă ar fi făcut asta sincer, m-aș fi îndrăgostit de ea pentru totdeauana, sau, în sfîrșit, pentru atîta vreme cît armonia dragostei s-ar fi menținut la un nivel mulțumitor.

În strada Burrhus, soarele de amiază a izbutit să împrăștie ceața ușoară care se mai tîra încă peste Ouvèze și peste cartierele din partea de jos. Vînzătorul de bilete de la casa Messi se ducea la masă, dar l-am implorat să mă lase să intru și, ca să-l conving, i-am oferit două monede de zece franci. Asta e un gest pe care nu-mi place să-l fac. Nu pot suferi să-i bănuiesc pe oameni că sînt interesați, că pot fi cumpărați etc., mai ales pentru atît de puțini bani ! Dar uram și mai mult ideea de a nu intra numaidecît la Casa Messii. Omul a luat, simplu, cele două monede și mi-a spus cu noblețe : „Vă las un sfert de oră, nu mai mult. Închid grilajul după ce intrați și deschid din nou la 12 și 15. Poate preferați să vă însoțesc și să vă dau explicații ?“ I-am mulțumit, preferam să fiu singur.

Am trecut de atrium ca să ajung în peristil și de acolo în trei săli de baie particulare. Locul ăsta mă impresiona cel mai tare (venisem pînă acum de trei ori aici). Aveam chef să visez vreme de cîteva minute, o adevărată meditație asupra Timpului. Cu totul în afara poveștii mele personale, departe de tine și de noul personaj al vieții mele care era Dorothea (și care putea intra sau ieși din ea tot atît de ușor cum intrasem și aveam să ies eu din ruinele casei romane). Nu dădeam înapoi din fața gîndu-

rilor vagi şi a consideraţiilor filozofice banale. Voiam pur şi simplu să încerc pe deplin timpul, nemişcat un sfert de oră în sălile de baie ale unei familii romane. M-am aşezat pe un mozaic şi am „adăstat" senzaţia de vid. N-am avut nici un singur gînd referitor la mine, nici măcar un gînd secundar şi nici nu mi l-am închipuit pe tată venind de la al său *tablinum* sau pe copii sosind în goană de la porticul lui Pompei, chiar la capătul străzii Burrhus.

Eram neutru, şi nu golit, suspendat. Acum ştiu că aş fi rămas la nesfîrşit în starea asta, fără să mă plictisesc, fără nici o dorinţă de activitate, fără să simt oboseala din cauza poziţiei în care stătusem. Simţeam Timpul. Pentru un sfert de oră nimeni nu mă ameninţa, nimeni nu putea intra. Eram şi respiram vechiul aer al omenirii, răscolit, înghiţit, scuipat iarăşi, modificat, mereu nou, ameninţat. Cînd am auzit în depărtarea pereţilor prăbuşiţi şi a coloanelor trunchiate, dincolo de inscripţia *Cave canem* de pe uşă, în depărtarea străzii romane şi a grilajului care închidea intrarea cartierului Puymin cheia paznicului (trebuia să bată foarte puternic ca să mă înştiinţeze), m-am ridicat ca un somnambul.

A urmat o zi grea, după atîtea emoţii puţin prielnice începerii scrisului. Ar trebui să fiu calm, să dobîndesc simplitatea fundamentală, iar eu nu eram decît agitaţie, căutare dezordonată. Am ieşit din oraş şi am mers un pic pe cîmp prin mijlocul viilor. Voiam să văd feţe netede de oameni preocupaţi doar să taie viţa, să o cureţe de frunze, dar era prea tîrziu pentru tăiere şi prea devreme pentru curăţire. I-aş fi putut vedea făcînd curat între brazde, dar era ora prînzului, a odihnei. Şi mă simţeam lipsit de înţelepciune, supus tuturor impulsurilor dorinţei şi tuturor retragerilor de renunţare. Trebuia să mă fixez în mine însumi, să rămîn deschis pentru ceilalţi, dar fără avînturile astea continui şi fără bosumflări copilăreşti. La ora asta a după-amiezii, cînd fiecare stătea la el acasă, nu-mi făcea plăcere să rătăcesc pe cîmpia pustie, lipsit de curajul de a începe lunga mea scrisoare către Laurent Mattius. Te pierdusem, aşa cum mă pierdusem pe mine însumi. Insula îmi lipsea. Nu înţelegeam întinderile astea mari de pămînt ; un deal ascundea alt deal, iar în spatele lui erau alte regiuni : de la nord la sud, cîmpia Isère,

Vercors, Diois, Baronnies, eu eram la Vaison, apoi urmau Ventoux, Luberon, Alpilles, Estaque, marea. Puteam să fiu într-o cută sau alta. Sau să mă întorc spre Ron, să-l traversez şi să intru în alt sistem muntos. Deplîngeam caracterul unic şi necesitatea insulei noastre, născută dintr-o mişcare de relief şi înconjurată de apă. Era oare pe măsura unui om sau a unei famili ? Destul de inaccesibilă sau de asocială ? Voiam să-i iubesc pe cultivatorii ăştia de viţă de vie sau pe proprietarii de măslini, dar ce ne-am fi spus oare de îndată ce am fi făcut schimb de cunoştinţe ? Ei ar rămîne acolo unde i-a pus soarta, iar eu oriunde, fiindcă insula nu mi-e deschisă.

O să găsesc curajul obligatoriu de a mă întoarce. Picioarele mi se umflau, pulpele îmi înţepeniseră. Mersesem destul de departe, aproape pînă la Saint-Romain, şi am încercat să opresc o maşină ca să mă întorc. Spre marea mea uimire, nimeni n-a oprit, şi am simţit că mă cuprinde neliniştea în ce priveşte înfăţişarea mea. Va să zică, arătam atît de rău la vîrsta asta ?

M-am întors în orăşel pe la două şi jumătate. Mai trebuia să urc şi în cartierul de sus. În sfîrşit, camera mea, sinistra fericire a vizuinii, aceea de a stăvili clar oboseala, de a scăpa de privirea oamenilor. Pe pereţii camerei mai erau foile mari, veline, albe, pline de linii nevăzute, dar mi-am redobîndit un pic de fericire contemplîndu-le. Îmi păreau nişte plaje ale închipuirii sau ale memoriei. Ei hai, poate că aş putea să scriu tolănit, rezemîndu-mă cu ceafa şi spatele de perne. Am citit iarăşi începutul slab ca să mă conving că nu-i satisfăcător ; aproape că m-a adormit şi, moţăind, am scris acest început „balzacian" : „Era într-o zi de martie, cu puţin înaintea echinocţiului..." şi, în batjocură, am adăugat : „...pe 14, cred, dar socotesc inutile precizările de genul ăsta. Importantă era marea căreia talazurile îi făcuseră creastă albă, vîntul continuu şi tăios şi plăcerea pe care o simţeam încercînd să fur cîteva zile vieţii mele obişnuite".

M-am oprit. De ce să spun „era pe 14" şi îndată după aceea „şi ce-i cu asta ?" Nu înot în ficţiune, nu caut să fiu drăguţ, îţi vorbesc, trebuie să-ţi spun exact ce se petrecea în realitate şi ce se petrecea în mintea mea. Să-ţi

spun *ţie* ? Nu, ţie încă nu, fiindcă n-am conştiinţa existenţei tale. Nu, la început veracitatea tonului, e o povestire, nu găsesc calificativul francez, *matter of fact, însăşi materia faptului*, mi se potriveşte foarte bine. Iată, o să încerc stilul ăsta al materiei faptului, al miezului evenimentului.

„Luni 14 martie 1977, ora unu după-masă. Pe mare, hulă uşoară, cer cenuşiu. Cuterul meu *Délie* se comportă bine. Îl încerc între Roscoff, unde l-am reparat astătoamnă, şi insula Batz. Trecusem de Batz cînd am descoperit o nouă insulă. Harta mea o numea insula Albatros."

Începutul ăsta îmi convine. Tocmai am decupat timpul sideral, timpul meteorologic şi spaţiul în trei rînduri. Evenimentul apare în rîndurile 4 şi 5. Lucrul ăsta mă smulge din Vaison, din camera mea, de la părinţii mei care, la Baronnies, m-au dezamăgit, de la Dorothea, de la tine. Da, în mod provizoriu nu mai exişti, uit că scriu pentru tine ; mai întîi scriu pentru mine şi pentru toţi oamenii.

Recitesc cele cinci rînduri. Cinci rînduri nu înseamnă nimic, şi totuşi, greutatea uriaşă care mă strivea nu mă mai apasă. S-a ridicat cu cîţiva milimetri. Răsuflu mai uşurat. O s-o mai îndepărtez scriind alte rînduri, o s-o smulg gravitaţiei.

Am scris dintr-un condei toată partea cuprinsă în capitolul *LUNI*.

În noaptea asta de sîmbătă 26 martie nu semănam cu omul care, în noaptea de 14, nu închisese ochii şi stătuse cu nasul pe o pernă ce răspîndea un parfum necunoscut. De pe continent îl priveam cum trăieşte şi se agită în casa de pe insulă. *El* era altcineva, sau eu eram nu ştiu cine, un om care-l spiona ascuns, distanţat în timp şi spaţiu. Acest eu îşi amintise fără nici o dificultate de prima zi, ceea ce nu mă uluia. Impresiile de luni erau prea puternice ca să piară sau ca să se amestece cu altele.

M-am trezit într-o stare de spirit întrucîtva diferită. Mi-am amintit deodată că-i spusesem lui Dorothea că o să vin s-o văd duminica asta pe la ora unsprezece. Era opt. Aveam aproape trei ore înaintea mea ca să scriu

despre Albatros sau ca să mă gîndesc la ea. Am ales-o numaidecît pe ea. O uitasem cu totul în clipa în care ieşisem din casa ei. Acum auzeam desluşit acel „Dacă vrei“, care nu mă respingea. Eram la Vaison-la-Romaine, o femeie mă aştepta, sau, mai exact, suporta să vin s-o văd. Puteam foarte bine să nu mă duc, fără ca măcar să fiu nepoliticos. Era destul să scriu cîteva rînduri ca să mă scuz, să pretind că trebuie să plec din Vaison, că o să păstrez o amintire frumoasă despre întîlnirea noastră, dar nu credeam în scrisoarea asta, ştiam că întîrziam clipa cînd aveam să mă gîndesc într-adevăr la ea, ca la un nou pămînt al făgăduinţei.

Mai eram încă în pat, am acceptat tema „Dorothea“ şi numaidecît am fost străbătut de un flux de energie. Simţeam furnicături în terminaţiile nervoase ale trupului. Mintea mi-era trează. Mi-ar plăcea tare mult să cunoşti senzaţia asta, ca să mă înţelegi : e o levitaţie. Am iubit o femeie care spunea, atunci cînd mă iubea şi ea, „nu mai atingi pămîntul“, gîndindu-se la un bărbat cu aripi la picioare. Dar e mai curînd o hipertensiune sau o hiperestezie fulgerătoare. Timp de trei ore aveam s-o revăd cît mai exact cu putinţă, s-o idealizez, să-mi închipui întîlnirea noastră, dar frazele sînt prea lungi, se încîlcesc. Nimic nu era clădit, ci erau nişte scurgeri de foc scurte sau lente ; îi inventam trupul pe care nu i-l cunoşteam, după imaginea picioarelor pe care i le mîngîiasem, a mîinilor şi a feţei emoţionante, atît de frumoase cînd o atingeai. Un pic cam disperată şi brusc naivă. Cînd văzusem oare toate astea ? Nu gîndisem oare exact contrariul ? Eu o făuream, o remodelam. Realitatea ei se îndepărta (deşi poate că în aceeaşi clipă ea se trezea, se întindea şi se gîndea : „ce prostie am făcut îngăduindu-i tipului să vină iarăşi !). Mă avîntam în afara fiinţei mele şi o scoteam şi pe ea în afara fiinţei ei, de parcă ne puteam întîlni doar în locul ăsta improbabil unde am fi fost amîndoi în afara făpturii noastre. Erotizam, născoceam apropieri. Din cînd în cînd întrerupeam curentul, mă pomeneam întins în patul meu şi vedeam limpede că sînt nebun. O întrebasem dacă mai pot veni ; îmi spusese un „da“ vag. Îl aştepta pe tipul ciudat care intra în casa omului, scormonea peste tot şi pe urmă povestea lucrul ăsta ca şi cum

ar fi trebuit să-l admiri. Ce îndrăzneală, într-o casă goală ! Mă privise vag, ca pe un tip nu prea contorsionat, nu prea tînăr, care vrea să-şi găsească o slujbă de servitor. Mă tăvăleam în vulgaritatea gîndurilor ei care presupuneam că sînt adevărate, şi asta era o nouă jignire la adresa adevăratei ei personalităţi, indiferentă poate, plictisită, moale, golită de substanţa ei, frîntă de o dragoste primejdioasă. Şi mergeam mai departe.

Caietul — desenasem pe copertă un albatros cu aripile desfăcute — mi-a atras privirea, dar am respins cu indignare ideea de a reciti ceea ce scrisesem, deşi nu voi putea rezista să nu fac o vizită în strada Burrhus. Şi am început să-i spun Agrippina. Tot profesor sînt ! Agrippina către Burrhus : *Prétendez-vous longtemps me cacher l'Empereur ?* [1] Ocolul acesta mă făcea să mă întorc din afară în mine însumi. Mă mai vedeam încă şi mi-era milă de acest biet om singur, mărginit la visele lui. Desigur, visa vreun pretext de femeie uitînd s-o facă să-şi interpreteze partitura ei concepută întotdeauna astfel încît fremăta de aceeaşi dorinţă. La ora pomenită, el se afla în faţa realităţii lor, a sistemului lor ciudat de gîndire şi de înfrînare. El n-avea decît o voinţă, aceea de a le seduce, şi nici o frînă. Pentru un joc de o zi punea în mişcare totul. Dar ele n-aveau încredere. El n-avea fizicul trebuincios.

Nu puteam scăpa de examenele astea penibile decît scuturîndu-mă, dînd energic din umeri, din tors, din fese, făcînd cîteva mişcări din braţe, cîteva figuri complicate de dans, implorînd zeul umorului să mă asiste în disperarea şi singurătatea mea.

Şi am început din nou să mi-o închipui pe Dorothea nu ca pe o femeie-obiect, ci ca pe o dublă amantă. Avea chef exact de aceleaşi lucruri ca mine, în acelaşi timp, dar pe dos.

Timpul trecea şi m-am liniştit un pic. Cît de absurdă era viaţa mea ! Aş fi făcut mult mai bine să povestesc ziua de marţi pentru tine, dar mintea îmi era plină de

[1] Ai de gînd să-l mai ascunzi multă vreme pe Împărat de mine ? (N. t.).

năluci. M-am îmbrăcat simțindu-mă ca un om osîndit să îndure un eșec.

Am coborît pe jos un labirint de străduțe agățate de pantă. Mi se părea că în fiecare dintre căsuțele astea locuia o mare taină. Aici, în fața ușii, un mic trandafir roz în lada lui de lemn și o pisică pe jumătate roșcată, pe jumătate albă, cu o pată neagră oblică pe bot. Deodată, simt că mă interesează casa asta și familia care se adăpostește în ea. Simt că nu sînt decît fraternitate. Cobor mai ușor de-a lungul altor pisici și altor arbuști ; un cîine nătîng tolănit pe pavajul cald mă face și el să-mi recapăt sentimentul de fericire, și copiii pe care-i privesc deschis și cărora le dedic zîmbetele cele mai tandre.

În partea de jos a orașului e mai greu, aerul circulă mai repede și stăruie mai puțin în mirosurile caselor. Ajung în stare încă bună în fața ușii lui Dorothea. Sun. În mod vertiginos mă transpun în ziua de ieri. Inima îmi bate mult mai tare, aproape insuportabil. Poartă cizme mari de piele galbenă, fustă plisată, o bluză rusească. Trebuie mai întîi să-mi treacă șocul pe care-l simt văzînd-o altfel îmbrăcată. Spun cu glasul gîtuit : „Îmi pare rău că nu ești cu picioarele goale. — Adevărat ?“ spune ea, și dintr-o singură mișcare a fiecărui picior își aruncă cizmele spre o ladă de gunoi curată. Spun iarăși : „Îmi pare rău că nu ești în rochia lungă“. Mă privește rîzînd, dar nu-și smulge de pe ea bluza și fusta. Mergînd în urma ei visez că mă conduce, fără o vorbă, în camera ei, în patul ei, dar lucrurile astea nu se întîmplă niciodată. Mă tem că o să mă pomenesc în micul salon neutru. Mă invită să intru în bucătărie. „Te invit la masă.“ Simt o ușurare, scadența e amînată.

Bucătăria îmi place, cu masa ei din lemn de măslin, cam joasă și cu bufet pentru veselă. Ea ia o salatieră albă, toarnă în ea făină, taie bucățele de unt, umple un pahar de apă o sărează un pic și începe să frămînte. Mă învîrt în jurul ei și nu prea știu ce să fac. „Vrei să te duci să tai niște salată din grădină ? îmi spune. Ia mult hasmațuchi, îmi place grozav.“

Mă reped în grădină. Nu mai am deloc sentimentul rușinii. Îmi înăbuș un rîs fals, batjocoritor, vorbesc cu

voce tare: „Oamenii sînt nebuni (n-am spus: femeile sînt nebune), nişte băieţi ţîcniţi. Au pierdut totul; nu mai au decît nişte biete găuri". Şi tai mînios o salată bună de un concurs agricol. Pe cît e casa de tristă şi părăsită, pe atît lasă grădina să se vadă un simţ precis al frumuseţii şi al sănătăţii plantelor, un pămînt negru aerisit sub rame de modă veche din lemn şi sticlă, cu semănături desăvîrşit plivite, grădină de zarzavat în aer liber, pădure de hasmaţuchi, cimbrişor, cimbru, salvie. Răsăriseră ţelina şi arpagicul. E şi un mic loc de plimbare, semănat cu iarbă bine tunsă. Oare Dorothea se întinde goală pe el?

Mă gîndesc acum la ea, fără s-o judec. Mă aşez pe o bucată de capitel corintic (grădina e plină de bucăţi de coloane şi de fragmente de statui) cu salata şi zarzavaturile pe genunchi. Încerc s-o înţeleg pe Dorothea şi ştiu că-i cu neputinţă, că ar trebui să petrec cîteva luni iubind-o, interogînd-o, liniştind-o, înfricoşînd-o. Iar eu am de scris mărturisirea asta lungă, şi nu am la dispoziţie decît şase luni.

Ea mă cheamă: „Ce faci cu salata?" Aluatul e gata, pus într-un ştergar. Masa e curăţată. Dorothea mă priveşte aproape tandru, dar cu un pic de milă pentru puţina mea dragoste.

Mă aşez în faţa farfuriei mele, în fine,... a unei farfurii. „Nu, spune ea, staţi în partea cealaltă". Îmi vorbeşte iarăşi cu „dumneavoastră". Cred că prînzul ăsta o sîcîie. Clăteşte salata. Sînt atît de tulburat încît mă gîndesc: „săleşte clatata". Rîd nervos, apoi spun cu voce tare motivul. Mă priveşte sever şi spune: „N-am mai auzit niciodată ceva atît de banal". Tac şi înclin să-i dau dreptate. Dau cu uşurinţă dreptate tuturor împotriva mea însumi. Acum îi admir libertatea, francheţea şi îndrăzneala. „Vreţi să beţi ceva?" Mă întreabă asta de parcă i-aş fi cu totul străin. „Trebuie să plec? — De ce?" Pare surprinsă, jignită. Mă ridic şi mă îndrept, stîngaci, spre ea. Îi iau faţa în mîini şi o privesc de aproape. Îi citesc în ochi o disperare uriaşă; îi e şi ei frică. Nu îndrăznesc s-o sărut pe buze, mărginesc raporturile dintre noi la sărutarea familială pe obraji. Nici măcar n-am timp să-i gust, s-o privesc în faţă. Îmi place în mod deosebit pielea asta un pic ciupită de o boală veche, un semn care nu-i al timpu-

lui, dar care e înscris în timp. Stînd în fața acestei femei, știu că ne-am putea iubi pe deplin, dacă ea ar renunța la casa ei, la amanții ei, la amintirile ei. Asta n-ar însemna să renunțe la ea însăși, ci să o ia de la capăt, din punctul în care cineva a stricat-o, să șteargă toate influențele, cu grijă, așa cum se curăță stîncile poluate de păcură una cîte una, cu jeturi de apă, de aburi, să o curăț în întregime. Deodată am impresia, falsă fără îndoială, că acela care poluează ești tu. Acum știu ce să-i spun, pot să mă așez la loc. Ea garnisește aluatul care s-a rumenit cu un amestec de smîntînă, ouă și bucăți de slănină, și-l pune din nou la cuptor. Avem înainte zece minute, fără ca ea să se poată mișca. „Vorbiți-mi de Laurent." Am rostit vorbele astea cu atîta autoritate încît ea tremură un pic. Apoi se așază cu fața la mine, arătîndu-mi ochii, figura liniștită acum și vorbește cu voce joasă, încet, articulînd cuvintele și alegîndu-le : „Tu n-ai văzut cumva..." — mă tutuiește din nou și simt o fericire disproporționată — „...în hîrtiile lui, fiindcă obișnuiești să scormonești, niște scrisori ale lui Grossman ? — N-am avut vreme să citesc totul, și pe urmă, nu sînt toate acolo. — Lucrurile care provin de la Grossman, cu siguranță, nu sînt niște lucruri pe care să le lași vraiște să le vadă familia. Păcat, ți-ai fi făcut o idee despre personaj. Grossman e cel care m-a prezentat lui Laurent, cînd m-a părăsit."

Am remarcat că modul în care vorbea aproape nu era omenesc. Ea era cea care folosea un ton la obiect. Raporturile între ființe țineau, după părerea ei, de un echilibru economic sau de o psihologie comercială. Deodată mi s-a părut că e mai mult americancă decît franțuzoaică. Am întrebat-o. „Maică-mea e americancă, a spus ea. Taică-meu lucra în Statele Unite." Eram din ce în ce mai mulțumit. Ghicisem, iar debitul grăbit al frazelor ei (cînd era emoționată sau supărată) venea de la șuieratul anglo-saxon grefat pe densitatea viguroasă a francezei.

Am spus : „Ce-i cu Grossman ?" Renunț să transcriu unul cîte unul cuvintele ei atît de haotice dintr-odată, și n-am decît un termen ca să le calific : baroce, de un baroc îngreunat totuși de grija pentru eficiență, de teama de sărăcie, de snobism, de frica de singurătate și de bătrî-

neţe. Bărbatul acesta o descoperise la Pittsburgh, în exilul ei natal, o iubise cu pasiune şi o pervertise fiindcă nu se putea ridica la puritatea ei. Fecioară veşnică, ea credea că-i datorează viaţa, însă îi datora moartea. El se stabilise în ţarcul ei cu flori sălbatice şi scosese alcool din cîteva dintre ele sau vreun extract pentru droguri. Ea încă mai păstra un sentiment de admiraţie, pe care-l exprima scuipînd *spitting her words*[1], pentru faptul că el voise s-o înjosească în suprema lui neputinţă. El nu-i putea da decît ceea ce avea, adică ce era mai rău. Deci, o înjurase, o înşelase, o batjocorise. În degradarea lui crescîndă, el născocea noi grozăvii. La început, maestrul avea o frunte frumoasă şi ochi inteligenţi — ea îmi arăta fotografii — iar sclava aparţinea cu trup şi suflet bisericii triumfătoare a trupului şi a sufletului. La început. Cu trecerea anilor, maestrul se scufunda, iar sclava cobora cu el, tot mai aproape de zi şi de libertate decît el, care era resemnat în faţa abisurilor. Vreun accident din viaţa lor le grăbise căderea şi despărţirea. Dar tu ştii toate astea mai bine ca mine, cu cruzime (în ce sens, activ sau pasiv ?).

Ea a spus : „Cînd l-am părăsit pe Grossman, fiindcă nu el m-a părăsit, s-a făcut că mă părăseşte după ce am început eu să spun că-l părăsesc. A organizat o cină şi l-a adus pe Laurent. Am aflat pe urmă că îl întîlnea într-o problemă de fotografii. Ştii că *este* cel mai mare fotograf din lume, dar nu vrea să *devină*. Figura lui Laurent e cea care l-a determinat pe Grossman să mi-l prezinte, partea lui sănătoasă. Nu ştiu dacă se gîndea că asta o să-mi facă bine sau rău. Nimic nu-i mai greu decît să înfrunţi o faţă netedă. Oamenii care n-au suferit, care au soluţii pentru orice, care au bani, care vor să-ţi ia şi lucruşorul ăsta neînsemnat pe care-l ai, libertatea, ca să-ţi dea robia. Singura cale de a-i înşela un pic pe tipii ăştia este să nu-i cruţi". A tăcut şi mă privea cu un fel de ură blîndă, arzătoare, de parcă eram unul dintre cei răspunzători de soarta ei. Nu izbuteam să pricep de ce e atît de nenorocită. Poate fiindcă părăsise Parisul, nu mai putea să restabilească legăturile şi nu-l mai vedea pe Grossman ? Că se simţea golită în casa ei goală, re-

[1] Spunînd lucrurilor pe nume (engl.) (N. t.)

petînd întruna aceleași gînduri, atît de trecute totuși ? I-am spus : „Dimpotrivă, ceea ce îți lipsește este să-i iubești pe oameni. Cînd o să-i iubești, o să fii eliberată de mînia ta esențială“.

Plăcinta cu smîntînă, ouă și slănină era coaptă, mirosea bine. A scos-o din cuptor, a tăiat-o în porții și a desfundat o sticlă de vin. Simțeam intens fericirea de a fi aici, în bucătăria asta atît de omenească, în jurul mesei pline de cicatrice. Plăcintă fierbinte, salată și vin rece, atmosfera plăcută a orașului roman, fața minunată a lui D, fericirea. Fericire pentru mine. De ce să vorbesc ? Fiecare vorbă riscă să ne îndepărteze unul de altul. Ce o face să se grăbească atît de tare, să nu fie fericită de clipa asta ? Nu-i plac, dar nu trebuie să-i plac, nu sînt trimisul nimănui. După ce am mîncat și am băut un pic, am spus, revenind la ultimele ei cuvinte : „Și într-adevăr nu-i cruți ?“ A început să rîdă : „Îi prefac în bucăți mici de timp. Asta le place și totodată îi enervează“. Se întorcea la calendarul ei de iubiți — „Și crezi că sînt nenorocită ? Eu care sînt femeia unui episcop, pe durata unei jumătăți din luna lui de concediu, cred că restul lumii e consacrat penitenței. Și, totodată, femeia lui Laurent, femeia lui Grossman — vine de trei ori pe an trei zile, ca să sufere un pic. Și mai sînt încă vreo zece care nu știu niciodată cu precizie cînd pleacă. În ajunul zilei pe care le-o fixez sînt deosebit de blîndă și de drăgăstoasă. Ei cred că o să stea mai mult, că o să se instaleze și cînd colo, îi dau afară. Și sînt mulțumită că rămîn singură ! Văd numaidecît ce aveau, ce au în ei greoi, împiedicat, pretențios, că vor să rămînă să fie singurul iubit etc. Păi cine se cred ? Le dau mult mai mult decît merită.

— Și tu cine ești ?

— Un nimic, dar eu știu asta. Iar ei sînt purtătorii de sex.

I-am spus că vorbele astea ale ei nu sînt prea inteligente.

— Se poate, a răspuns ea, ei au luat și inteligența și banii.

I-am spus (nu-mi place să reproduc propriile-mi cuvinte și nu știu s-o fac prea bine, doar vorbele ei mi s-au fixat cu precizie în amintire) că nu venisem să discut

cu ea despre eliberarea femeii, că ea părea că rezolvase, de altfel, foarte bine problema şi că eu nu-i înţelesesem amărăciunea. M-a privit cu adevărat tristă :

— Va să zică, n-ai înţeles nimic ?

I-am spus că, de fapt, ar vrea un singur bărbat, copii, dar credea că-i prea tîrziu. În realitate nu era prea tîrziu, dar bărbatul nu eram eu.

— Aşa spun toţi ! Din fericire, am un băiat, el e cel care vine cel mai mult pe aici. E singurul bărbat pe care-l doresc într-adevăr, dar asta nu îndrăznesc s-o fac. În locul lui, mă culc cu un băiat din Vaison, un puşti din echipa de fotbal. I-am spus că-i un mic bădăran şi-un tîmpiţel, dar dacă tace şi nu scoate o vorbă, binevoiesc să mă culc cu el din cînd în cînd. Cred că-i convine să nu spună nimic. Mănîncă în locul unde stai tu, cu ochii în farfurie. Deodată, mă ridic şi spun : „Vii să facem dragoste ?“, şi facem în tăcere ; băiatul ăsta are acelaşi miros ca fiul meu.

Femeia m-a privit :

— Tu nu vrei să faci dragoste cu mine ?

— Ba da, am răspuns foarte spontan.

— Atunci vino. O să vorbim pe urmă de Laurent, fiindcă pentru asta ai venit. Nu, nu, stai acolo, o să vii cînd te chem.

Am rămas singur în bucătărie şi m-am gîndit la aşteptarea de la Marthe Loualch. Oare avea să-şi schimbe îmbrăcămintea ? De ce îmi făcuse propunerea asta ? Din dorinţă sau s-o fi simţit cuprinsă de panică ? Deodată, am avut certitudinea că Destinul o născocise ca să mă împiedice să-mi scriu mărturisirea. Intrasem într-o capcană. Aveam impresia nespus de plăcută că sînt pierdut.

Oare avea să mă cheme într-adevăr ? Aveam timp şase luni ca să scriu... în sfîrşit, în cinci luni şi vreo douăzeci de zile puteam foarte bine... M-am auzit strigat pe nume : „Gilles !“ Cu o zi înainte mă prezentasem şi ea nu uitase prenumele ăsta minuscul, strecurat pe nesimţite, ce atenţie ! Mă îndreptam spre locul de unde se auzise glasul, în-ce-ti-şor, avînd întrucîtva senzaţia că sînt un nătărău manevrat de cineva. Ar fi trebuit să născocesc ceva, să mă împopoţonez cu o perdea caraghioasă, cu o draperie mare. Aş fi greşit. Dorothea nici

nu se zărea în pat. Nu i se vedea decît vîrful capului. Am ridicat un pic cearşaful şi m-am strecurat lîngă ea. Numaidecît a deschis un braţ, stîngul, şi mi-a oferit gura. Ne-am îmbrăţişat, atît de bine şi de îndelung, încît inima mi s-a topit. O iubeam, bietul de mine, eram sigur de dragostea mea şi de a ei, poţi săruta astfel fără să iubeşti ?

Am avut o clipă de nelinişte : nu era oare un pic de mecanică în înfăşurarea asta a limbii, în aspiraţiile şi rostogolirile astea savante, în opririle astea cu gura întredeschisă, în înghiţirile de salivă (pe care mă sileam să le imit şi să le reproduc ca un elev bun), dar avîntul meu extraordinar şi primirea care mi se face mă conving că sînt aşteptat, primit. Ea respiră greu, cum se cuvine, iar eu încep să-mi pun întrebări, aştept o vorbă caldă, oricare, o dragoste duioasă, aştept să aleagă. Atunci visez la o dragoste unică, prevăzută, obişnuită şi la numele meu repetat de optzeci de ori (de o sută de ori ar fi prea mult). Mă liniştesc gîndindu-mă că de data asta sînt peste ea, că ea mă vede şi că nu se poate gîndi la altul (de ce ? Oare deschide ochii ? Da, şi ce apă limpede sînt ochii ei ! După un lung crescendo, juisez din politeţe, deşi mi-ar face plăcere s-o mai iubesc multă vreme, ea însă nu pare să fi înţeles — de altfel, puţine femei înţeleg asta — cît de minunate sînt schimbările de ritm care îţi frîng nervii, te silesc să iei totul de la capăt, cu dorinţa să nu se mai termine niciodată). Am terminat — deocamdată pentru ea, ca să respect ceea ce pare clipa ei de bucurie, dar poate că trişează. Mă întind să mă odihnesc lîngă ea. Aştept un sărut sau două abia schiţate şi aud :

— E bine aşa, nu ?

Iar eu ştiu că am intrat şi am ieşit din trupul unei străine, al unei furnici-leu, care nu-şi mănîncă victimele, ci le scuipă afară un pic micşorate şi mai puţin sigure de capacitatea lor de a scăpa de moarte.

Nu mă manifest în nici un fel. Ne ridicăm, ne îmbrăcăm. Mă gîndesc o clipă la admirabila *pregătire* a trupului ei. Ajungînd lîngă ea în pat, am simţit un miros de apă de trandafiri, o emulsie proaspătă pe faţă, o dorinţă imediată de a înfuleca acest trup proaspăt-călduţ. Acum observ uscăciunea unui *jean*, a unei bluziţe de pînză pe gît. Braţele goale pur şi simplu, iar eu tremurînd în biata

mea îmbrăcăminte de om lipsit, lipsit de dragoste, așteptînd încă acest „E bine așa, nu ?" voit vulgar. Dar de ce se culcă ele cu bărbații dacă asta nu le face plăcere ? Cine le silește ? N-am plătit-o, n-am umilit-o, de fiecare dată îmi ofeream cu sinceritate bravul meu trup, dorința, inima. Cu atît mai rău dacă sînt caraghios.

De acum înainte timpul, frînt, ciopîrțit, găurit, nu mai are consistență. Mă uit la femeia asta ; trebuie să ne despărțim repede. N-o pot duce în pădure să asculte muzica vîntului, nu pot ca printr-o apăsare a mîinii s-o fac să-i placă intrarea Mesagerei din *Orfeu*. Nu pot să-i șoptesc cîteva versuri de Rilke, sau să deschid gura pentru ca ea să pună un deget pe limba mea. Nu pot amesteca nimic cu ea, nici sîngele nostru, nici răsuflarea ; pur și simplu ne-am amestecat secrețiile. Aș vrea să mă iubească în tăcere, fără să se rostească vreun cuvînt.

Deodată o aud șuierînd mînioasă printre dinți : „Povestea a dat chix cu totul. Nimeni n-a dat vreodată greș în felul ăsta cu mine, te asigur, Laurent..."

Laurent ? Mă calmez îndată, închid în mine disperarea pe care a semănat-o ea, stolul de mici semințe uscate : *a dat chix cu totul.* Am venit pentru Laurent. Să nu spun nimic, să nu frîng nimic, firul se desfășoară. Laurent, Grossman, ceilalți, fotbalistul. Spun totuși arătîndu-mi amărăciunea și reluînd discuția despre tine : „Laurent n-a dat greș cu tine".

— Laurent e fotograf. Are ochiul care trebuie, atunci cînd trebuie. El știe.

Mă uit la ea și nu-mi pot închipui că mai adineauri am ținut-o în brațe. Eu nu pot face nimic fără dragoste, iar ea ucide dorința spontană. Acum, o *văd* foarte bine, are o față cu trăsături regulate, tainică și are alta pierdută, distrusă. Ele se succed. Iar eu aș vrea să-i născocesc o a treia față, era să zic copilăroasă, naivă, dar am impresia că nu e cu putință, că femeia asta nu se poate referi la copilăria ei.

Mi se pare că aș putea scrie o carte despre Femeia de Patruzeci de Ani. Dorothea ar fi cea mai frumoasă și cea mai sfîșiată. Eu repet : „Laurent" și adaug : „Cum crezi că o să reacționeze cînd o să-și dea seama că am pătruns cu forța pe insulă și în casă ?" Ea răspunde pe de lături :

„Nu-i treaba mea". E o frază la modă, care mă exasperează. Nu i-o pot spune. Femeia asta e alcătuită din tot felul de elemente, care nu se îmbină între ele. Ar trebui să iau totul de la capăt. Sufăr din cauza enervării. Nu mai am chef s-o întreb despre LM. De altfel, ce ştie ea ? Că are picioarele reci sau calde ? Sînt la ea acasă, eu sînt cel care trebuie să plece şi nu mă pot hotărî s-o fac. O privesc cu o adevărată disperare, oare ea nu vede ? Puţin îi pasă ? Într-adevăr, nu mi-a dat absolut nimic făcînd dragoste cu mine ? Să fi fost oare aşa, ca o strîngere de mînă, ca un semn de recunoaştere şi nimic mai mult ?

Nouă umilire — îmi spune : „Acum trebuie să pleci, am treabă de făcut în casă". Mă ridic, s-a terminat, ea preferă să aranjeze nu ştiu ce, să fie singură, să-l gonească pe bărbatul nefolositor, pe trîntor. Ştiu că nu e nimic de spus, că n-o să descopăr cuvîntul care-l face pe om să se răzgîndească. Doar eu sînt sensibil la un cuvînt, disponibil fără voie. Suport cu greu ochii trişti ai unei femei pe care nu mai am chef s-o văd. Mă silesc să n-o necăjesc mai mult. Sînt în stare să mă leg fedeleş, din amabilitate. E o minune faptul că n-am fost însurat de trei ori. Orgoliul lor e cel care mă salvează, şi poate faptul că ştiu să stîrnesc orgoliul mai curînd decît josnicia. Plec foarte repede. E uşor, ea nu mă mai vede. Rostesc totuşi două-trei cuvinte inutile, vorbe ratate, care aproape că n-au nici o noimă, aburi prea uşori.

Sînt în stradă ; ea nici măcar nu ştie unde locuiesc. Nu mi-a cerut nici un număr de telefon, nimic. Puţin îi pasă de mine. Eu : nici o privire pentru casa Mesii. Dacă aş vrea să-mi sfîşii inima, m-aş duce să stau singur în teatrul roman, dar o iau din nou pe drumul spre cartierul de sus al oraşului... spre hotelul şi camera mea. Nimeni nu ştie unde sînt. La recepţie am dat un nume fals, foarte bine născocit, complicat ca să pară adevărat.

Ceea ce îmi face bine sînt foile de hîrtie velină albă. Pe cea mai mare văd numaidecît proiectîndu-se INSULA. Nu mai e albatrosul alb pe alb, ci cu adevărat Insula, stîncile ei, iarba ei tunsă scurt, florile ei, plantele care fixează nisipul, dunele ei găurite. Dorothea a dispărut la orizont. Văd casa, portul, tamarinii, drumul care se îngustează, micul golf unde am eşuat-o pe *Délie*. E o aglo-

merare de imagini, eu sînt locul expresiei. Recitesc cele douăsprezece pagini scrise despre LUNI. Mă uimeşte tonul lor. Nu mă stinghereşte. Dar precizia asta... Fiindcă o să fac dragoste cu insula, cu vorbele, dar încetişor ca să nu-şi ia zborul (şi nimeni n-o să-mi spună : e bine aşa, nu ?). Cu toate astea, mi-e teamă că n-o să regăsesc desfăşurarea exactă a faptelor şi a gîndurilor.

Ca să izbutesc, mă scufund, mă scufund în mine însumi, cobor la fund. Stau foarte rău la măsuţa din cacamera oarbă. Cu spatele cocîrjat şi capul coborît aproape, pînă pe caiet. *Marţi dimineaţă la Albatros*, cuvintele o să-mi vină. Pornirea e simplă : mă trezesc marţi 15 martie 1977 în zori, într-o casă necunoscută, în care intrasem cu forţa. Am ţesut deja cîteva fire şi, fără îndoială, trebuie să le desfac unul cîte unul, să le fac să dispară, şi să plec, să mă întorc la cel care sînt dar pe care tu încă nu-i cunoşti. Mai este ceea ce fac în casă, asta-i sigur, şi ceea ce hotărăsc să-ţi spun, mai întîi despre mine. Nu slujeşte la nimic să mă gîndesc la asta. Cuvintele sînt cele care o să declanşeze totul. Înţeleg că nu trebuie făcut nici un plan. Mi-aş impune să-l urmez şi asta m-ar împiedica să stabilesc raporturile pe care le aveau între ceea ce am trăit minut cu minut, trecutul evocat în clipa asta şi trecutul lămuritor, pe care-l cred folositor astăzi, în cutare sau cutare clipă a povestirii mele. De fapt, scriu asta acum, la pagina 619 a dactilogramei mele, şi mai trebuie să-mi aduc aminte de ceea ce am scris la Vaison, în afara celor trăite pe Albatros.

Acum, cînd mă apropii de sfîrşit — cu cîtă nelinişte, fiindcă o să te întîlnesc — amestecul ăsta de acţiuni precise, de gînduri sau de amintiri ivite atunci şi de explicaţii *a posteriori*, îmi pare că se potriveşte cu ceea ce fac, dar asta nu trebuia să fie evident pentru *ego scriptor*-ul de duminică 27. Sînt aproape cincisprezece zile de cînd am sosit pe insulă.

Scriu.

Ce să spun despre eul meu, cel care scrie ? Un sentiment de exultare, unul de teamă. Şi ciudatul : „Au trecut opt zile“. La 3 aprilie scrisesem o sută de pagini. Mi se părea uşor, mă grăbeam şi povestea curgea în formă de dimineaţă pînă seara. Dormeam bine şi îmi înfulecam

prînzurile venite pe tavă. Iar teancul de hîrtii creştea. Ce altceva să spun ? Tu ai citit de acum, părerea ta e formată, adică eşti legat de mine sau nu. Legat sau despărţit.

A existat şi inevitabilul gol.

Acţionasem într-un mod prea mîrşav ; nici o justificare nu era cu putinţă. Mă vedeam deodată deschizînd sertarele, citind scrisorile, profanînd, profanînd. Cu privirea îndreptată spre mine însumi, înţelegi ? Mă vedeam din spate, sau de departe, eu care nu m-am iubit niciodată. Sau care am iubit prea mult pe scotocitorul ăsta, pe scribul, pe geniul ăsta... Nu ştiam dacă trebuie să mă urăsc sau să-mi cînt osanale. N-are nici o importanţă. Judecătorul erai tu. O să ai în mînă piesele dosarului, şi chiar dacă m-aş vîrî în frigare şi m-aş suci în toate felurile, tot n-aş izbuti schimbarea la faţă, n-aş şterge fapta de copoi, chiar dacă ar avea justificarea supremă — pentru mine — aceea de a mă face să exist.

Hiatusul fundamental : te doare-n cot de viaţa mea, de existenţa mea, tot aşa cum mă durea şi pe mine de a ta, duminică 13 martie. Nici o legătură între una şi alta, e chiar fals cu desăvîrşire, dar pricepi ce vreau să spun. Atîta timp cît mă respingi ca pe un nebun, ca pe un duşman social, eşti în afara adevăratului tărîm al generozităţii. Nu pot plăti veşnic pentru greşeala iniţială pe care am înfăptuit-o. Stăvileşte-ţi legile şi tribunalele. Am făcut un pas uriaş spre tine, ăsta-i singurul lucru de reţinut. Puţin contează pe ce cale...

Dar aveam îndoieli, eram obosit, iar tu erai departe pe insula ta. Oricare ar fi fost nădejdea pe care o puneam în tine, sau rigoarea obtuză pe care, dezamăgit fiind, ţi-o atribuiam, nimic nu era cu putinţă între tine şi mine în ziua asta de duminică 3 aprilie. Aveam nevoie de părinţii mei din cauza fricii mele de a semăna cu ei, iar de Dorothea din cauza unei anume idei despre damnare. Aveam să iau vacanţă. Ţi-o spun ca să ştii că nu eram cuprins de remuşcări, că aveam nevoie de altceva decît de tine. De părinţii mei, fireşte. Dorothea era un mijloc şi mai bun de a mă depărta de tine. Tu nu o marcai. Pur şi simplu îi erai destul de indiferent, îndepărtat, comod în ceea ce o privea. Să mă interesez de Dorothea era un

mod personal de a mă zbuciuma singur, îndepărtîndu-te ceva mai mult.

Sînt prea bun că îți dau toate explicațiile astea. În principiu, rîndurile pe care o să le scriu acum nu te privesc, treci peste ele, le poți sări dacă vrei. Ajungem lîngă Buis-les-Baronnies. Îți aduci aminte ? Ratasem întîlnirea cu părinții mei, pluteam în ceață. Dacă cel puțin îi puteam regăsi pe ei, să-i leg de bună voie de mine, chiar dacă legăturile nu erau decît în sînge.

Tata — are șaptezeci și cinci de ani — este pe cale să curețe un stup. E înfășurat în tifon și îmi strigă să nu mă apropii. Spune că s-a apucat prea tîrziu, în sfîrșit, că a întîrziat, că deranjează albinele, sau regina care ouă, nu mai știu ce. Stau foarte departe de el și nu spun nimic. Nu de teamă ci din prietenie. Mi se pare că mă văd la tine acasă, recoltîndu-mi mierea și temîndu-mă de întoarcerea ta zumzăitoare. Tata se hărțuiește cu albinele îndelung, cu stîngăcie. Nu-l înțeapă. Vine spre mine destul de mulțumit, cu un rest vechi de miere ceroasă. Personajul ăsta înfășurat în tifon e taică-meu. Seamănă cu o ilustrație dintr-o carte de-a mea din copilărie, de Jules Verne, cred, care înfățișa un profesor purtînd o pălărie de tifon verde pentru nu știu ce expediție (sînt plin de imagini rău identificate).

— Maică-ta o să fie fericită să te vadă. Deunăzi ai necăjit-o.

Deodată sînt și eu necăjit. În familii, oamenii își petrec vremea necăjindu-se, reproșîndu-și fel de fel de lucruri. Eu n-o să le spun toate necazurile pe care mi le-au făcut, o listă lungă, plîngăcioasă. Intru în casă. Maică-mea e mirată, schițează un gest aproape de enervare. E pe cale să facă ceva destul de respingător, nu știu ce, n-am fost foarte atent. Doar fața i-am văzut-o, însușirea ei de a fi deosebită. Știu bine că nu pot suporta însușirea asta. În sfîrșit, termină sau se obișnuiește cu prezența mea. Iat-o în chip de mamă fericită, întîmpinîndu-și copilul iubit, care vine pe neașteptate. Îi spune tăticului : „Scoate-ți plasa asta. Ai miere ? O s-o mîncăm îndată, rămîi la cină ? Ce faci la Vaison, aș vrea să știu, în loc să fii la noi acasă ? Crezi că n-ai putea să scrii aici ? Ești sigur că nu ?“ (Suprim răspunsurile mele imperceptibile).

De obicei, nu era vorbăreaţă. Trebuia doar să-şi mascheze teama, neliniştea ei vitală în faţa acestui bătrîn copil profesor. M-am aşezat. A fost silită şi ea să se aşeze, lîngă mine. Ce să ne spunem ? N-avem nici o ştire de familie să ne comunicăm, am făcut-o ultima oară. Am tras toate vechile sfori uşoare. Acum, aici, nimic, stînd faţă în faţă sîntem goi. Nu mai am nici un chef (ca atunci cînd eram copil) să mă întorc şi să mă adăpostesc în acest trup. Funcţiunea lui s-a sfîrşit. Şi aici e nevoie de dragoste, dar să-i vorbesc de ea în profunzimea cuvintelor şi a analizelor, asta ar însemna s-o aduc la disperare. Atunci îi povestesc nebuniile mele şi ea ţîşneşte din oboseala ei, are tot mai puţini ani, îi văd ochii strălucind şi trupul îndreptîndu-se. Îmi amintesc de toate, îi spun aventurile mele aproape aşa cum le-am scris şi dincolo de pagina scrisă, de gol, găsesc în aşteptarea ochilor ei dorinţa şi puterea de a continua. Îmi vin în minte amănuntele, culorile cerului, miresmele vîntului. Cu adevărat fizic, simt înseşi impresiile — frigul, fiorii, căldura aerului, mîngîierea catifelată a unei stofe pe piele. Pesemne, sînt de nesuferit celorlalţi fiindcă exist. Ba nu. Maică-mea se întoarce la viaţă. Îmi dau seama că nu mă vede, i se pare că născocesc, că scriu un roman. Sînt cam decepţionat, deplasat, faţă de cealaltă dimensiune a mea, apoi înţeleg că ar suferi prea mult din cauza vieţii ei oprite în loc, dacă ar crede că merg... Ea preferă viaţa tuturor şi născocirile mele. Ştiu asta dintotdeauna. Tot ce fac o nelinişteşte (cîtă dreptate are !) Şi o încîntă ceea ce crede că-i o proiectare a viselor mele. Rosteşte printre dinţi cînd îi povestesc noaptea petrecută cu Marthe Loualch : „Ai vrea tu, ai vrea tu... Ah, ce noroc ai !“

Cînd povestesc ceea ce n-am scris încă, sînt mai şovăitor, mai sec. Ea cască (am cinat, e tîrziu). Mă încăpăţînez să povestesc. Tăticul intervine : „Ar trebui s-o laşi pe maică-ta să doarmă“. Ea : „Nu ştiu de ce mi-e aşa de somn. Înainte de cină mă simţeam mai bine, şi cartea ta mergea mai uşor. Încearcă să faci totul ca la început. O să poţi conduce atît de tîrziu ?“ Nu mă opreşte. Mă trimite la scris, iar ea se duce la pat. Toată viaţa ei n-a făcut altceva decît să prepare poţiuni şi să fie nefericită, dar are drept la o odihnă cenuşie. Stă liniştită lîngă mas-

linii veşnici. Uneori, moartea te uită. Tata o să moară în urma unei mînii a stupului.

Îi părăsesc fără prea multă tristeţe, ca un om care şi-a creat o familie, un mic popor de chipuri şi de gînduri şi care se întoarce spre ele. La hotel, scot foile de hîrtie velină care albesc prea mult lumina. Nu mai am nevoie de ecrane.

Mă scufund.

Ţie puţin îţi pasă. Crezi că ai ajuns la capătul meu şi aş vrea să te mai reţin un pic. Mi-e teamă că o să fiu executat de îndată ce vei fi terminat. Fiecare pagină îmi prelungeşte viaţa.

Deodată, pe la pagina 350, la 7 mai, mă cuprinde o teamă cumplită şi dau fuga în strada Burrhus : Dorothea mi-a spus că întotdeauna vii la 15 mai. Nu vreau să mă cauţi prin Vaison. Un bărbat deschide uşa ; totuşi Dorothea îmi spusese că nu primeşte pe nimeni înainte de tine. Întreb de ea. Îmi răspunde că acolo nu stă nici o Dorothea. Insist : aşa îi spun eu ; n-are decît să-i spună că a venit Gille Laborde. Mă uit la el, e un bărbat care are tot ce n-am eu, ceea ce nu înseamnă că el nu are ce am eu. Îl admir deîndată. Ştii că am tendinţa de a-i admira pe alţii. În sfîrşit, fiindcă nu-i la el acasă, se hotărăşte s-o anunţe pe D. Ea vine, îmbrăcată la fel ca prima oară, cu o rochie lungă şi în picioarele goale. Mă priveşte cu atîta răceală, atît de distantă, încît sînt cuprins de panică. Sîntem în faţa uşii ; nu-mi propune să intru. Bărbatul care mi-a deschis nu s-a mai întors cu ea. N-am decît să vorbesc, nu-i foarte greu. Într-adevăr, nu suport privirea asta stinsă, duşmănoasă. Izbutesc să rostesc : „Laurent. — Ce-i cu Laurent ? — Vine pe 15 ? — Nu scrie, nu mă anunţă, dar de cinci ani soseşte pe 15 — Nu i-ai vorbit de mine ? — Nu, n-am nimic să-i spun despre tine". O întreb de ce e duşmănoasă. Îmi răspunde că sînt prea prost.

M-am săturat, dar o găsesc la fel de frumoasă. Aş vrea s-o strîng la piept, să-i *ucid* toate rezistenţele şi falsitatea. Ceea ce îmi opune ea nu face doi bani. Schiţez un gest stîngaci. Ea îl vede şi, deodată, îmi ia mîna între mîinile

ei, o sărută şi o pune o clipă pe şoldul ei. „N-o să ştii niciodată, îmi spune ea, sînt singurul duh al dragostei. — Individul ăsta, îi spun, cine e, un amant anual ? — Nu, e un improvizator. Îl mai ţin două sau trei zile. Nu mă iubeşte niciodată, dar tu ai un loc în mintea mea, îţi făgăduiesc. Vino pe 14, chiar înainte de Laurent ; pe 14 la prînz, îmi place să văd bărbaţii apărînd la prînz". Mă împinge încetişor spre uşă. „La revedere Jean." Uşa se închide pe ultima ei obrăznicie, rebotezarea mea.

Mă întorc furios, bolnav, hotărît să nu vin pe 14 şi convins că o să vin în genunchi.

Mă închid în casă împreună cu caietele. Scriu ca un nebun, apoi ca un înger (nici nebunul, nici îngerul nu trebuie să apară). De îndată ce mă opresc din scris, de îndată ce încerc să adorm, apar fantasmele : Dorothea e torturată, ruptă în bucăţi, violată sau prefer visul ăsta, cu ochii mari, deschişi, se minunează. Întinde limba spre cuminecătura pe care i-o dau, spre vorbele mele albe. Trăiesc în exactitatea scrisului şi în nebunia închipuirii. Dacă încerc să inversez : să-mi închipui cuminte legăturile mele cu D şi mai nebuneşte relaţiile mele cu insula, totul se blochează şi rămîn uscat şi golit. Asta o să dureze opt zile. Sînt osîndit să nu dorm noaptea şi să scriu, pe jumătate adormit, ziua. Încerc să o unesc pe D cu LM. Zadarnic, nu nimeresc tonul, cheia dialogului lor.

O idee nebunească mă străfulgeră. O accept pe jumătate. Ştiu bine că dacă aş accepta-o pe deplin, n-aş mai putea să scriu nici un rînd (şi vreau să mă grăbesc), n-aş mai putea dormi. Sînt silit întotdeauna să fiu viclean cu nebuniile mele.

Scriu pe 8 mai, pe 9, 10, 11, 12, 13, o sută douăzeci de pagini ; şi sînt încă pe insulă sîmbătă 9 martie. N-am nici o problemă cu scrisul. Sau o am pe asta : n-am vreme să am. Am grijă de fiecare cuvînt. Nu fac nici un efort să ascund sensul, să ucid personajele, să distrug sintaxa. Sînt caraghios de limpede. Franceza mea se înscrie sărăcăcios în evoluţia limbii prozatorilor clasici. Nu fac saltul. Rulez pe nişte roţi rotunde, dar e vădit că dacă aş da o viteză uriaşă maşinii mele, aş putea rula, şi asta ar fi mai frumos, pe un dodecaedru (aş face la fel dacă, mergînd încet, aş exercita asupra butucului roţii o forţă

extraordinară). Taina nu e în cuvinte, ci în privire, în culoarea dominantă și în surpriză. Trebuie să fiu atent întruna că trebuie să trec dincolo de simplul interes pe care mi-l porți, să te surprind. Scriind atît de repede, supervizarea cerebrală e extrem de excitantă și, totodată, obositoare. Să tai fără încetare ca să evit să debitez uriașe bucăți indigeste, fie chiar și pentru tine, care ai un interes puternic să mă citești (de curiozitate, de silă, de mînie, din prietenie ?) Fiecare cuvînt, fiecare frază trebuie să pătrundă în tine ca o lamă. Nu există timp mort, nici relaxare posibilă, ci un arc veșnic încordat și aruncîndu-și săgețile. Pe 13 seara, ajungînd la acest pasaj, adorm pe surata din Coran de pe covorul din biblioteca ta. Trezindu-mă, citisem primele tale carnete din copilărie. Sosise clipa să-mi amintesc de ele, să ți le dau să le citești, ție care fără îndoială le uitaseși, așa cum am uitat eu de primele mele scrieri. Și l-am transcris dintr-o răsuflare pe Topinet, cel care te strînge de gît, ariciul pe care-l stropești cu pipi, pe Mathilde pe care o mîngîi cu mîna pe spate, tancul de la Rambouillet, pe Fedora, coada amicului tău, prima comuniune pînă la pagina aceea din carnet care vorbește despre moarte. De fiecare dată cînd îți citez scrierile, simt frăția noastră deplină, vibrația nesfîrșită.

Pe data de 13, la ora opt seara, mă opresc la cuvîntul ăsta *moarte* pe care l-ai scris și gîndit acum treizeci și șapte de ani. Cobor în Vaison ca să-i privesc pe bărbați și pe femei în locurile publice, gata să-i socotesc frumoși, prietenoși, sensibili. Aș vrea să le vorbesc, să mă așez la masa lor, să le spun : „Iată, ies de la o muncă îndelungată, sînt un pic obosit, spuneți-mi vorbe prietenești, strîngeți-vă un pic, faceți-mi un loc". N-aș alege și aș aduce focul meu răcit, unicul meu tremur de om lipsit de somn, fără consistență.

Intru în cafeneaua-restaurant cea mai verzuie cu putință și zîmbesc, fără îndoială, nătîng. Privirile curg spre mine la adăpostul pleoapelor. Gurile care pentru o clipă încetează să mestece sau să bea, se agită din nou. Cu cine să vorbesc ? Cu chelnerița de la bar ? Cum e timpul pe la Vaison de o săptămînă încoace ? N-am scos nasul afară nici măcar pe fereastră, stăteam cu perdelele

trase. „Frig şi ploaie, domnule, aşa ceva nu s-a mai văzut niciodată, soarele n-a mai apărut decît azi spre asfinţit. Mîine o să fie poate cald. Avem mare nevoie."

Ce muzică minunată ! Ah, de-ar continua să vorbească ! O stîrnesc : „Cred că a mers prost vînzarea la limonadă. — Aveţi dreptate, oamenilor nu le e sete, n-au chef să iasă la plimbare". Ce plăcere ! Îmi vorbeşte, se uită la mine. Îi zîmbesc de parcă aş iubi-o. Fără îndoială că-i prea mult. Ea se întreabă dacă n-am cumva vreun gînd ascuns. Cum s-o liniştesc ? Pentru moment, ea e singura mea legătură cu lumea. Nu serveşte în sală, iar la bar nu sînt decît eu ; are vreme. „Dumneata pregăteşti sandvişurile ? — Da. — Cu ce ? — Cu şuncă, tocătură de porc prăjită, salam, brînză". N-am găsit altceva şi femeia o să taie un kilometru de pîine, o să-mi jupoi gîtul. Dacă-i cer să-mi dea unul mic, o să creadă că sînt zgîrie-brînză sau că n-am bani. „Cu şuncă. — Cu şuncă şi unt ?" Fac semn că da. Ea taie o jumătate de pîine subţire, scoate din frigider o bucată de unt care nici măcar nu-i învelit, face sandvişul. O văd din trei sferturi, are o rochie prea scurtă şi lucioasă, subsuorile palide, gîtul scurt, părul cîrlionţat, şi mi se pare că la Vaison nu mai există altă femeie, că Dorothea n-a existat niciodată, că n-o s-o văd mîine (mi-e frică de întîlnirea de mîine. D pune la cale vreo răutate). Fata întinde untul rîcîind cu cuţitul, iar deasupra pune o bucată de şuncă roz, pricăjită, fosfatată, umedă şi plină de găuri suspecte. Cer şuncă de munte, ea spune că-i mai scumpă, iar eu izbucnesc : „Puţin îmi pasă, sînt plin de bani, nu mai ştiu ce să fac cu ei, îmi plac sandvişurile de lux", şi adaug cutremurîndu-mă de groază şi de irealitate : „Şi femeile ca dumneata". Ea se întoarce spre mine toată numai zîmbet, ţinînd o felie de şuncă de Savoia între două degete groase. Mănînc sandvişul plin de particule microscopice ale pielii ei. Aproape înecîndu-mă adaug : „Pot să te întîlnesc ?" Ea răspunde : „Am un prieten gelos". Uf, nu insist, mingea e în terenul ei. Am vreme s-o privesc, nu-i chiar atît de îngrozitoare : are ochi frumoşi, aproape ca de Carmencită, pielea prea albă, urechile destul de fine, părul poate fi ciufulit dacă tragi un pic de el ; de sîni cum să-mi dau seama ? Mi se pare că ea e tot ce aş putea avea mai bun în seara asta. Gîndul

ăsta mă excită şi mă îngrozeşte. Pînă aici să fi ajuns ? Eu...

Închid ochii şi încerc să mă gîndesc la insulă din toate puterile, la sora ta Julie, cînt *Chinanikida* şi *Constantinople*, dar gîndurile mele despre Albatros sînt cam inconsistente. Pîinea şi şunca, vinul pe care-l apuc pe pipăite, ca să nu mai deschid ochii, au un gust mediocru, dar imediat. Insula şi carnetele tale, fotografiile tale au trecut în domeniul literaturii. Le ucid scriind ; nu pot visa la lucruri despre care scriu. Cea mai măruntă realitate mă copleşeşte. Deschid ochii, văd sandvişul pe trei sferturi mîncat şi mai cer un pahar de vin de Beaujolais. Mă uit mai bine la chelneriţă : ar avea o înfăţişare plăcută, tinerească, dacă n-ar fi poleit-o cu lăcomie, dacă nu şi-ar fi aurit zîmbetul. Poate în penumbra unei camere, dacă ar tăcea. Spun chinuit : „Nu sînteţi cumva liberă un pic astă-seară ?“ În cele din urmă, ea mă respinge. Viaţa ei e organizată, şi-o cîştigă, fata are un prieten, iar un supliment îi pare fără rost. Mă dă la o parte cu amabilitate. „Dacă aş putea, cu plăcere.“ Mă uit mai bine la ea : e într-adevăr urîtă, iar eu par deodată atît de mulţumit, de eliberat, încît ea e un pic uimită. Mă gîndesc intens la Dorothea. Aş vrea să înlocuiesc imaginea asta prea violentă cu alta. Regăsesc una dintre primele : piciorul ei întins, rece în mîinile mele, o venă zbătîndu-se un pic pe lîngă cuboid, înainte de cel de-al cincilea metatarsian (din pură plăcere murmur cuvintele ; chelneriţa aude : ....boid ... tarsian), şi mai ales ochii, ochii pe faţa un pic nebună, părul răvăşit, sălbatică deodată. O văd mîine. Chiar dacă intenţiile ei ar trebui să mă neliniştească, ea mă pofteşte, mă invită la serbarea ei. Facă ce vrea ! Cruzimea ei nu mă înduioşează. Nu-mi place decît partea ei barbară, ciudăţenia, puerilitatea ei de femeie cochetă, ambiguitatea ei masochistă şi revendicativă. Respect atît de mult fiinţele, încît îmi plac toate inconsecvenţele lor (sînt maestru în inconsecvenţe). Acum în faţa acestui bar sec (chelneriţa e ceva mai departe, în afara cîmpului meu vizual ; a înţeles că nu mă mai interesează) mă cuprinde o admiraţie totală pentru D. Ospătăriţa de la bar e tîrfă cînd serveşte un sandviş, iar D cînd îşi dăruieşte trupul, e ca o regină.

Dificultatea cu ea e că ar trebui să fii țicnit regește (sau regește pentru ea, ceea ce nu-i deloc același lucru) și absolut deloc atent la orice încruntare a ei din sprîncene. Ea are nevoie să fie atrasă — atenție — spre ceea ce crede a fi marea sexualitate (aș vrea să înmulțesc ghilimelele). Scriind despre asta, poți fi caraghios cu multă ușurință, vreau să spun că ea nu mai vrea să priceapă că juisarea supremă, nesfîrșită, este aceea de a iubi (asta eu o știu din totdeauna ; ea la fel, dar mai știe că dragostea asta se sfîrșește, că a suferit din cauza sfîrșitului ăstuia crud și vrea să se păzească ; eu sînt întotdeauna gata să sufăr pentru cîteva clipe și de fericire intensă). D a despărțit trupul de inimă (în mod imperfect, dar ea nu știe). Nu-și dă seama că-i la fel de naivă cu strategiile ei, ca o fecioară certată de părinți și la fel de liberă.

Aș vrea să o aduc pe insulă și să o fugăresc ca pe o capră. Ea ar fi fericită, iar eu eliberat. Ce altceva să faci pe o insulă ?

Firește, a doua zi la prînz sosesc în strada Burrhus, chinuit de fantasme, ucis de o noapte albă și deschis tuturor nebuniilor lui Dorothea.

Am întotdeauna în minte niște discursuri minunate cînd urmează să întîlnesc o femeie. Pentru Dorothea am un fel de poem flamboiant. Mă jur să-l rostesc orice s-ar întîmpla, orice mi-ar spune deschizînd ușa. Va suna așa : „Frumoasă viață militară (mulțumesc Da Ponte), sosesc, ca un războinic cu lancea ascuțită, la Dorothea mea. Ea doarme pe iarba bine tunsă, între mirt și asfodele. Sînii ei sînt ca doi pepeni iar fesele ei ca o piersică. Mă voi duce să culeg nectarul trupului ei în ogivă, semi-boltă și roză". Dar vai, ea deschide ușa și spune : „Intră repede, încă nu m-am descotorosit de Improvizator". Cum să mai spun „Frumoasă viață militară" și așa mai departe ? Totuși rostesc : „Frumoasă viață militară". Și ea rîde iar eu sînt mulțumit ca un timpit, copleșit de nimic. E îmbrăcată cu ceva ce nu cunosc, o salopetă de satin negru. „Du-te la el în grădină, spune ea, și nu te preda ; asta-i mania ta. Să nu spui nimic sau spune nimicuri, e foarte inteligent. Eu vin mai tîrziu, tu rămîi ultimul. Nu uita." Fiecare dintre vorbele astea simple îmi pare încărcată de făgăduieli într-adevăr militare.

Intru pe uşa cu geam din salonaş. Bărbatul visează stînd pe spate, cu o carte pe burtă. Mă apropii şi îl salut scurt, cu un : „Sînteţi bine ?“ şi mă instalez ceva mai departe, dar nu prea departe, ca să-l împiedic să-mi vorbească dacă doreşte, şi nici prea aproape, ca să-l silesc s-o facă. Îmi scot bluzonul, apoi, fiindu-mi cald, cămaşa. Nu mă dezbrac mai mult. Pe jos e destul de cald pentru ca să mă destind cu totul, în ciuda durerilor mele dorsale (L5—S1). Mă simt bine sub cerul înţepat de tisă. Am scris mult. Sper să te înduioşez, Laurent. Îl uit frăţeşte pe bărbatul ăsta de lîngă mine. De data asta se întîmplă că cineva nu mă interesează şi nici nu mă enervează. A venit, a stat multă vreme, o să plece, e rîndul meu. O mierlă mare cu ciocul roşu ne priveşte ; locuieşte în grădină. D o hrăneşte cu mazăre, cu mentă şi cu bucăţele de carne. Îmi închipui şase bărbaţi ca noi, întinşi în toate direcţiile ca nişte morţi pe cîmpul de bătaie. D ar merge printre aleile astea de trupuri aşa cum mergeai tu în podul de pe insulă împreună cu Julie, printre maşini de cusut şi spînzurători.

Iată-mă fericit în dimineaţa asta, LM, datorită ţie. Trăiesc în gîndul tău, în insulele tale şi în grădinile tale. Singur, nu găsesc calea spre împlinire. Lumea e largă şi subtilă. Nu mă mai pierd în ea. E de ajuns să iubeşti şi să nu judeci.

Dorothea apare şi-i spune bărbatului culcat pe spate : „Pot să-ţi cer să mă laşi singură cu domnul Laborde ?“ El se ridică foarte rece şi spune : „Vrei să intru pentru o clipă în casă ? — Nu, spuse ea, vreau să pleci. — Să plec şi cînd să mă întorc ? — O să ne telefonăm“, spune ea. El pare deodată nenorocit şi furios. Rămîne nemişcat, cu o expresie de încăpăţînare. Ea se întoarce. „Vii ?“ îmi spune şi mă trage în camera ei. Storurile sînt închise ; apropiindu-mă, îl pot vedea pe bărbatul acela în grădină, tot în acelaşi loc, nehotărît, de parcă se pregătea să iasă în larg. „De ce nu mai pleacă ? spune ea. L-am ţinut opt zile, a avut totul de la mine, şi tot mai vrea să să rămînă. Poate că nu suportă finalurile...“

Dorothea pare uimită de prezenţa acestui bărbat. Eu sînt trist, aş vrea să plec. Nu ştiu ce fac aici lîngă

femeia asta care n-are alt mod de a-şi petrece timpul decît jocul ăsta neghiob cu bărbaţii. Deodată, mi se pare că m-am săturat, că treaba asta nu mă mai priveşte. E cu neputinţă ca tu să vii mîine şi la anul. Te mai interesează asta într-adevăr ?

— Plec, îi spun lui D.

Dar ea nu mă aude. Amantul ei nu se clintise. Am crezut că o să rămînă aşa pînă cînd o să cadă.

Mă înşelam : s-a culcat la loc exact ca înainte. Asta a înfuriat-o la culme pe Dorothea. A dat fuga în grădină şi i-a vorbit cu violenţă. Nu auzeam ce-i spune. Vedeam faţa bărbatului care o privea cu ură.

Am profitat de asta ca să caut un loc să mă ascund. Am găsit la etajul al doilea o debara plină de cartoane de ambalaj. N-am mai auzit nimic în afara uşii de la intrare, trîntită pare-mi-se. D nu m-a chemat. Mi-am închipuit-o singură în casă, crezîndu-se singură. Stăteam culcat pe nişte resturi de polietilenă, în ambalajul de carton al unui congelator, mare ca un mormînt. Am dormit, am dormit la nesfîrşit. Niciodată nu m-am simţit atît de uitat, de livrat ca o marfă într-o cutie în strada Burrhus, cartierul Puymin din Vaison-la-Romaine. M-am trezit fără să-mi fie foame, fără să am vreo dorinţă, nu disperat, dar fără speranţă. Nu mai credeam în nimic, nici chiar în această lungă mărturisire. Dacă vii aici la D, înseamnă că totul continuă banal, că încaleci bătrînii cai ai dorinţei. O s-o aflu îndată. M-am simţit plin de înţelepciune, de bunătate, gata să le spun oamenilor că se agită prea mult şi că se trăieşte foarte bine într-o cutie de polietilenă.

Prin ochiul de geam am văzut că se înnoptează. M-am urcat pe o cutie şi m-am rezemat cu coatele de marginea acoperişului, de îndată ce stelele au început să strălucească. Vedeam porticul lui Pompei şi, la stînga, casa Messii. Nimeni nu putea zări capul meu de Irod pe tavă de cărămizi romane, poate mulţimea-fantomă ieşind din teatru după cîteva prînzuri ale leilor. Aerul mirosea a grozamă şi a răşină. Am auzit o fereastră deschizîndu-se sub mine. Dorothea respira şi contempla dragile ei ruine. Se gîndea la tine, la ziua asta proastă, la plictiseală. Am încercat să mi te închipui undeva pe

drum, la Saint-Pourçain — de ce nu? — dar n-am izbutit. Te credeam în toate camerele de pe Albatros, numărînd monedele de aur ale lui Julie, culcat pe plapuma de puf roșie a guvernantei, reflectat în pictura în *trompe l'oeil* din camera infinită, citind culcat pe surată, scriind o pagină de carnet :

N-o să mă duc la Dorothea
miros de moarte...

Odor di femina. Ea în camera de sub mine, eu mereu foarte dornic de femei. Rămîn aici pînă cînd ziua înălbește noaptea. Atunci dorm în cartonul meu. Mă trezesc foarte repede. Prin ochiul de geam aud clopotele și ceasurile. E ora zece, dar Dorothea așteaptă bărbații la prînz.

La prînz, nici un zgomot. Aștept. Fiecare secundă e cîștigată. Mă întorc la viață. Orele trec. Noaptea stinge ziua. Fără strigăte de disperare, nici plînsete urlate. Tot mai aștept. Miezul nopții. Cobor încetișor scara. O treaptă scîrțîie. Aștept un sfert de oră și încerc altă treaptă. Ea rămîne tăcută și toate celelalte pînă la libertate.

În strada Burrhus, mai aștept în fața casei Messii, s-ar putea să fii în întîrziere. Știu, că NU, dar teama s-a întors în mijlocul tuturor acestor înfiorări ale aerului. *Cave canem,* nici măcar nu există vreun cîine vagabond sub cerul Vaison-ului, și nici urmă de Laurent Mattius. Pentru prima oară de cinci ani încoace. Nu s-a dus la Chambéry, n-o să se ducă nici la Sarlat. Rămîne pe insulă. Mă așteaptă acolo. Nu mai am decît să continui să scriu. Dau fuga la hotel. Un portar tîrîie-brîu îmi spune : „Va căutat cineva, domnule". Îmi stă inima în loc. LM ? „O doamnă." Dorothea ! Ea știe unde stau. „Unde sînt tăvile mele ? — Le-am pus la loc, domnule. — Te rog, dă-mi ceva să înfulec, n-am mîncat nimic de treizeci și șase de ore." Îi pun o sută de franci în mînă. În timp ce-l aștept, îmi fac nevoile. În strada Burrhus eram absolut aseptic. Aici viața începe din nou. Mă bărbieresc, mă spăl, mă întind. Sosește tava.

E genială. Îl îmbrățișez pe portarul de noapte. Pateu de sturz, ouă tari, jigou de berbec, heringi marinați, brînză fermentată, vin de Saint-Veran foarte rece. Pîine de secară. Înfulec totul, beau totul și scriu timp de două zile într-o stare de voioșie desăvîrșită. Stilul meu nu se resimte de pe urma acestei exaltări. Mă pomeneam din nou, cu bine, în rațiunea scrisului meu. Jubilația nu era decît pentru mine ; nu trebuia să transpară. Scriam : „Tristul meu apartament din Rennes, bieții mei părinți uzați, albind, și certîndu-se lîngă măslinii lor, locuri ale copilăriei devastate de beton, o urmă de glonte pe piciorul meu stîng..." M-am oprit o clipă pentru ca, suflecîndu-mi încetișor pantalonul pe piciorul stîng, să-mi privesc cicatricea. Un copoi atît de bătrîn, un glonte atît de vechi și urma asta de treizeci de ani... Sufletul e mai simplu și se vindecă mai bine. Aș da totul pentru ca o femeie — care n-ar semăna cu Dorothea — să iubească fiecare rană din mine, fiecare cută a gurii, fiecare rid al ochiului și să le șteargă cu multă bucurie și dragoste. Ea există, e pe undeva, palpitînd și visînd la o dragoste nebună. Te uit îndată, LM, și mă gîndesc la insulă, ca la un revelator magic. Ar fi ea, insula mea. Aș învăța fiecare milimetru din trupul ei (îi place s-o privesc așa de aproape. E a mea fără josnicie, fără teamă, fără enervare, iar eu îi dăruiesc și privirea asupra fiecărui por). Uimirea asta, descoperirea veșnică a unei *terra incognita*...

Tu ești alt teritoriu. Trupul tău nu mă lasă indiferent, ci doar cu nădejdea de a te vedea că ești bine, bine căptușit cu mușchi, mat și lucios.

Mi se pare că, dacă mori tu, mor și eu, dacă suferi tu sufăr și eu. Mă doare piciorul tău scrîntit, mîna ta julită, dar nu-mi place trupul tău. Nici măcar nu știu dacă o să mă uit la fața ta. Nu semănăm unul cu altul. Iubesc femeile fiindcă e firesc să fim deosebiți, ele și eu. Accept deosebirea și uimirea. Un bărbat prieten ar trebui să fiu eu ducînd altă viață, una dintre sutele de vieți la care n-am avut acces niciodată. Tu ai fi eu plus amantul lui C, al lui Gisèle și al tuturor celorlalte, fotograful lui Stéphanie Ullström, copilul de pe Albatros, fratele lui Julie, proprietarul un pic cam ușu-

ratic al bărcii cu motor (sau al bărcii cu cabină, catalogul o numeşte iaht). De ce n-aş fi tu, fiindcă îţi iau hainele şi (iartă-mă) femeile ? Dacă aş avea timp, m-aş duce să o seduc pe Gisèle, pe C şi pe toate celelalte. Prietenia nu înseamnă luptă şi nici privit, înseamnă identificare ; înseamnă să stăm întinşi alături pe o terasă în faţa mării în serile de vară şi să rostim unul după altul sau în acelaşi timp cuvinte-rude, cuvinte care se îmbucă unele cu altele. Un „nu sînt deloc de părerea ta“ mă îngheaţă, afară de cazul cînd eu însumi nu prea sînt de părerea mea. Nu vreau nimic hotărîtor, ci un demers cuplat. M-am născut sub semnul Gemenilor şi caut, fără îndoială, cealaltă parte a mea rătăcită în spaţiile intersiderale. Cum să cred într-o jumătate de eu care n-ar mulţumi nici unul dintre visele mele ?

Am transcris cuvintele astea ale mamei tale, sînt cuvinte care încă mai vibrează şi nu vorbe scrise, o apostrofă aproape divină : „Mi-au dat iarăşi caietul ăsta la care nu mai aveam acces. Laurent înfăşat se odihneşte de-a lungul trupului meu, tăcut, fericit, după cum părea să spună mica băşică de lapte care-i iese din gura minusculă şi care se umflă după răsuflarea lui. Te salut, Laurent, bucată din trupul meu şi sămînţă a Cavaleristului. Fie ca războiul să te ocolească şi să trăieşti o sută de ani !“

Cuvintele ei ajungeau să fie ale mele ; eram îndrăgostit de ea, ca de maică-mea, chiar mai mult decît de biata mea mamă cea de sub măslini. Scăpam de sîngele meu trist. Credeam că ea m-ar fi iubit. Nimeni nu m-a jignit vreodată atît de rău ca mama unui prieten care, găzduindu-mă vreme de opt zile, lăsa să se vadă deosebirile dintre fiul ei şi mine. Pe mine mă mîngîia din ochi ca pe o făgăduială de bărbat (aveam cincisprezece ani), în timp ce pe fiu-său îl privea ca pe carnea ei. Aş fi vrut să fiu carnea ei.

Sînt mulţi morţi în jurul tău, Laurent. Ai nevoie de un *alter ego,* ca să te ajute în trecerea asta spre o vîrstă mai bătrînă. Am cîţiva ani mai puţin ca tine şi un sfert de veac de profesorat, care mi-a lăsat sufletul proaspăt şi hrănit cu poezie bună. Cea mai puţin bună

îmi amintește mereu că sîntem un pic cam neghiobi. Aceste vechi naivități mă înveselesc și mă consolează de ferocitatea oamenilor.

În curînd o să mă vezi. Timpii se întîlnesc. Scriu în iunie despre mai ; în mai scriam despre martie.

Uneori, ca să știu unde erau oamenii și vremea lor, coboram în străzile comerciale din Vaison (un pic neliniștit la ideea de a o întîlni pe Dorothea, de parcă aș fi bătut-o și părăsit-o), cumpăram toate ziarele și mă instalam pe o terasă de cafenea (nu pe cea a chelneriței cu prieten gelos). Citeam că „indienii" din Roma nu-și mai machiau fața, fiindcă o revistă feminină dezvăluia într-un reportaj „tainele" acestei „mode". Ai cumva vreo idee despre violența indiană a studenților italieni ? Citesc și un articol „Radioul verde post pirat". J.J.-S.S. e ales președinte al partidului radical în fața lui Edgar Faure. Duelul televizat Barre-Marchais n-o să aibă loc. Mesrine va fi judecat din nou la curtea cu juri.

Această mică participare odată terminată, urc iarăși în odăița mea studioasă. Nu mai am nimic să-ți comunic despre șederea lui GL pe Albatros, despre Dorothea. Timpul se deșartă. Aș putea pleca numaidecît la Roscoff, dacă n-aș vrea să recitesc și să mai tai din mărturisirea asta uriașă. O să-mi ierți ștersăturile. Pe curînd.

Am petrecut două zile citindu-mă, cuprins de sentimente amestecate, cu un fel de mîndrie destul de extraordinară pentru mine sau destul de caraghioasă. Ieșisem în sfîrșit din glose, din raționamentele inutile și nesfîrșite de profesor. Sriam ca un bărbat, nu făceam altceva decît să spun ce mi se întîmplase, dar mergînd pînă la capăt. Cu toate astea, dacă despre Albatros și ceea ce descoperisem acolo despre tine nu lipsea nimic, mai rămăseseră atît de multe de spus despre mine, încît am avut impresia că mi-am ratat portretul. Dar trebuie să-mi fac curaj și să-ți aduc uriașa mărturisire. Dacă mai vorbesc despre mine, știu bine că în fond m-aș demola încă un pic în ochii tăi. Nu mai am aproape nici o speranță.

Mi-e foarte frică.

Mi se pare că sînt gol şi că am suferit o spălare a creierului.

Maşină, Saint-Pourçain. La Souterraine. Gonesc spre un destin stabilit.

La Roscoff, la hotelul ale cărui ferestre dau spre port simt că îmi vine să mor. Simt profund. În profunzimea morţii. Mi-e frică. Aş fi putut sosi pe altă insulă, să forţez uşa altei case, să întîlnesc altă Persoană, şi aş aştepta în alt port clipa cînd o s-o înfrunt. Dorinţa asta de moarte e o dorinţă de singurătate. Sînt stăpînit tot mai mult de teama faţă de ceilalţi. Dorothea m-a făcut să-mi fie frică. Îţi spun că dacă nu vin ceilalţi spre mine sînt pierdut. Ştiu totuşi că n-o să mă omor în seara asta şi că o să-ţi aduc mîine o grămadă mare de hîrtie. Ca să merg pînă la capăt, din orgoliu. Cînd eram copil nu-mi plăcea deloc să-mi bag capul sub apa rîurilor sau a mării. Într-o zi, pentru că eram cu alţi băieţi de vîrsta mea şi cu un bărbat care-şi bătea joc de mine, m-am scufundat timp de două ore. Credeam că mor la fiecare scufundare. De îndată ce am scăpat de ei, n-am mai făcut aşa ceva niciodată. Înot cu capul deasupra apei, cu gîtul întins. Ţi-am anunţat o lungă mărturisire, mă scufund ca să ţi-o aduc, dar n-am nici o nădejde. Aş putea scrie o sută de ani, să-ţi povestesc fiecare dintre amintirile mele şi tot n-aş şterge vreodată imaginea omului deschizînd sertarele, citind scrisorile, arzînd fotografiile, nu mi-aş şterge chipul, gesturile, contorsiunile sufleteşti. Aş fi vrut să-ţi înfăţişez un chip paşnic. Nici dragostea, nici prietenia nu vin la poruncă. Am vrut prea mult să te silesc. Tu nu eşti tăcut şi primitor ca o casă. Presiunea asta nesăbuită nu poate decît să te sature. Am pierdut, ştiu (şi să nu crezi că mă folosesc de o ultimă şiretenie). Pe mîine.

Aşa că sînt pe insulă, dar nu te văd deloc pe-aici. Iahtul tău strălucitor, *César-Alexandre* (îmi place că ai simţul batjocurii) este în port, lîngă *Délie*. Am şovăit să trec prin subterană. Am preferat drumul. Nu mai îndrăznesc să mă slujesc de cuvinte, vînt, cer, ştii prea bine cum e vremea. Îţi spun doar că mergeam sub privirea ta. Ştiam că mă vezi, chiar dacă nu ştiam de unde. Casa era deschisă, amîndouă uşile şi toate storurile, aşa că am intrat. Puteam să-mi pun pachetul de foi în salon, pe comoda din vestibul (ghetele şi pînzele de păianjen erau tot acolo), pe biroul tău, dar trebuia să trec prin spaţiul închis al bibliotecii. Am preferat măsuţa joasă şi rotundă din bucătărie.

Am privit masa manuscrisului. Mă simţeam golit şi foarte liniştit, stînd pe scaunul ăsta de copil voinic. Aşteptam resemnat să te înfrunt. Pîndeam cel mai mic zgomot al casei, un scrîşnet, un foşnet, dar credeam că nu eşti aici, că fuseseşi prevenit de trecerea mea pe la Roscoff şi că îmi lăsaseşi drum liber. Te-ai aşezat într-un rond al dunelor dinspre vest, pe stîncile de la nord sau te-ai culcat pe platoul acoperit cu iarbă după care dai îndată peste drumul ce se îngustează (de acolo îmi vezi vasul).

N-ar trebui să aştept, ci s-o şterg cît mai repede, să mă împotrivesc poftei de a mai străbate o dată casa, dar gîndul ăsta, deîndată ce ia naştere, capătă o asemenea putere încît mă ridic. Intru mai întîi în camera

guvernantei. Plapuma roşie e îndoită în patru pe salteaua cu dungi, fără aşternut. Asta mă enervează destul de tare, ca şi cum ţi-ai fi îngăduit un gest provocator. Totuşi nu mă ating de ea. Mă întorc în bucătăria pe care n-am privit-o. Îl deschid pe Lord Kelvin. Vederea unei asemenea cantităţi de mîncare îmi face greaţă : bucăţi de animal mort, ouă avortate. Un lichid alb extras dintr-un uger, moartea roşie a unui homar albastru. Alături de grătarul maşinii de gătit, o sticlă de vin întreagă, deschisă şi, alături, un pahar curat. Un pahar pentru mine, ca să-mi arăţi că sînt reperat, aşteptat. Nu mă ating de el. Mi-e frică de vinul ăsta, mă tem să ating sticla, să las pe ea urmele degetelor. Străbat cămara fără să deschid dulapurile. Sufrageria, salonul, neatinse din 1939. Nu pot rezista. Am lăsat-o pe *Chinanikida* deasupra grămezii, e tot acolo. O ascult, nu se poate regla volumul vechiului gramofon, şi mi se pare că tu îl auzi din fundul insulei. Aceste trei minute de cîntat pe nas insuportabile şi de fox-trot săltăreţ sînt o muzică de iad, mult mai neliniştitoare decît orga regală care-l acompaniază pe Caron în *Orfeo*. Cînd discul se opreşte, ascult îndelung tăcerea care s-a înstăpînit iarăşi : un tril de ciocîrlie, un ţipăt de pescăruş. Mă refac încetişor. În hol îmi iau avînt. De ce să nu plec numaidecît, prea fericit că lucrurile s-au petrecut astfel ? Mi-ai îngăduit să-mi depun în linişte pledoaria. De ce să mai abuzez ?

N-am adus înapoi hainele şi am poftă să mă uit în şifonier să văd dacă... Urc scara cu inima bătînd de emoţie. Poate că eşti întins pe patul din camera verde ? Nu. În camera lui Julie ? Nu. Pur şi simplu în camera ta ? Nu. Deschid şifonierul : ai cumpărat alte haine în locul celor pe care le-am luat. Nimic nu mă putea tulbura mai mult. Trebuie să reflectez.

Stînd în picioare nu pot. Mă întind pe patul din prima cameră, în sfîrşit, din cea căreia i-am forţat oblonul. Atitudinea ta e lipsită de violenţă — deschizi uşile, oferi vin, înlocuieşti hainele furate. N-are sens.

Iarăşi în camera lui Julie. Monedele de aur şi bijuteriile sînt tot acolo. N-am timp de nimic, decît să

prind o idee goală şi s-o verific. Nu mă pot instala în nimic. Aş vrea să trăiesc aici încă multă vreme, atîta cît o să mă lase moartea în pace. Să ascult liniştea păsărilor şi a vîntului. Nu ştiu dacă te-aş suporta. Vezi, e o tîmpenie. Şi a trebuit să cobor din nou la bucătărie, să deschid manuscrisul ca să adaug : „Aşa că sînt pe insulă..." N-am hîrtie albă şi străbat biblioteca. Să-mi fie oare frică de fiecare dintre cărţi, să mă tem că te găsesc pitit în biroul tău ? Văd scrisoarea mea aşa cum am lăsat-o. Pescarul n-a adus înapoi scrumiera anvelopă. Deschid sertarul bun, cel în care se află hîrtie de maşină de scris şi scriu acolo, pe birou : „Aşa că sînt pe insulă..." Şi tresar la cel mai mic zgomot. Ah, frica asta ! Transpiraţia la subsuori ! *Fons axillae !* „*E rece fîntîna aceasta, iar apa-i blînd-curgătoare...*" Nu, Desportes, apa asta miroase a nelinişte.

Am terminat de scris, şi ultimul cuvînt este *nelinişte*. O să mă întorc exact peste o săptămînă. Îţi ajunge o săptămînă ca să mă citeşti ? În aceste şapte zile n-o să mă poţi întîlni nicăieri, o să fiu pe mare. Adaug aceste ultime pagini celorlalte, pe masa din bucătărie.

Știi bine că trebuie să mai scriu. Cînd am ajuns în port n-am mai găsit nici pe *César-Alexandre* nici pe *Délie*. M-ai făcut prizonier pe insulă. Singur pe insulă, singur. Pentru cît timp nu știu, cel puțin pe durata zilei, a nopții. *Délie* nu poate fi remorcată așa, pe distanță de cincisprezece mile, fără nimeni la bord, afară de cazul cînd Mathieu sau Enéoch te-au însoțit. Erai singur pe *César-Alexandre* cînd am acostat pe insulă. Era ideea cea mai simplă, fiindcă voiai să-mi remorchezi vasul. Eram la cîțiva centimetri de tine. M-ai privit bine, pesemne că mă auzeai gîndind. Iar eu n-am *simțit* nimic. Un animal nu s-ar fi înșelat.

Am dat fuga la bila de agată și am zărit foarte departe, la nord-est de Batz, o dublă pată albă. Cu siguranță erai tu cu *Délie*. Cu un binoclu te-aș fi văzut în *cockpit*[1], la cîrmă. N-aveam vreme să mă duc să-l caut. Voiam să-mi consum ochii văzîndu-te că te topești alb pe alb, că te „orizontezi".

Nu încercam să aflu motivele pe care le-ai avut : mi-au trecut prin minte pricinile cele mai severe : să fie un fel de arestare, domiciliul ăsta forțat ? *Délie*, remorcată, să fie oare o garanție ? Drept să-ți spun, puțin îmi păsa. Eram singur pe insulă, în casă. Totul era deschis din nou. Parcă eram nebun, alergînd peste tot Ce fericire să nu trebuiască să iau nici o hotărîre ! Să fiu silit să rămîn aici așteptînd bunul tău plac. Asta

[1] Cabina pilotului. (N. t.)

va dura multă vreme, poate cît o condamnare. Pescarul, toţi pescarii or fi avertizaţi de tine. „E interzis să acostaţi pe insulă, să-l aprovizionaţi pe domnul Laborde sau să-l ajutaţi să evadeze." Poate că ai golit cămara şi nu mai rămîn decît proviziile din Lord Kelvin. Nu, regăsesc dulapurile pline. Grădina e în ordine şi plantată doar cu salată şi cu mirodenii, ca la Villandry : şapte salate într-un romb de ţelină, douăsprezece fire de cicoare de Verona într-un strat de lăptuci olandeze pitice. Asta e măsura timpului petrecut la Vaison şi a dibăciei tale de a cumpăra şi replanta răsaduri frumoase. Neregularitatea figurilor şi găurile în pămînt dovedeau că plantele de pe brazdele cele mai decorative trebuiau mîncate. Unui pătrat de salată îi lipsea un colţ, iar unui cerc de cicoare îi lipsea centrul. Aş putea rezista două luni, aproape toată vara ; iar dacă mă ţii în deportare mai multă vreme, o să învăţ să pescuiesc, să mă hrănesc cu crabi şi cu păianjeni. Acceptam toate hotărîrile tale. Scăpasem de grija mea însumi şi aveam să reintru în posesia acestui manuscris care devenise singura dovadă a vieţii mele. Nici nu mă mai gîndeam la moarte. Am ascultat *Constantinople* şi pe Melchior cu ferestrele deschise în aerul cald al unei zile de vară.

Cînd mi s-a părut că atitudinea ta e totuşi greu de înţeles, la primul semn de nelinişte, am repetat : „singur pe insulă, singur pe insulă..." De ce n-o fi luat manuscrisul ? „Singur pe insulă, singur pe insulă." M-am dus totuşi în bucătărie. Manuscrisul. Manuscrisul dispăruse. LM trecuse prin subterană şi luase pledoaria mea în timp ce eu urcam pe podiş.

Va să zică eram aici pentru răstimpul cît avea să dureze lectura ? Vai, dar putea să citească în douăzeci şi patru de ore, foarte rău, prea repede.

Fericirea mea atît de mare scădea. Îţi purtam pică fiindcă mă spionaseşi, luaseşi ce te interesa şi eram la cheremul tău. După o clipă, atîta hotărîre şi dibăcie m-au încîntat. Vedeam în ele primul semn al interesului pe care mi-l purtai. Nu mă urmăriseşi la facultatea de litere şi nu-mi scriseseşi. Puteam crede că acţiunile mele n-aveau

asupra ta mai mult efect decît o înțepătură de purice și descopeream că mă aștepți, că ai un plan și că, la rîndu-ți, mă ataci.

Nu mai conduceam eu jocul ; totuși aveam să continui să scriu tot ce făceam și gîndeam, tot pentru tine. Nu știam dacă o să ne întîlnim, dar în modul tău de a acționa nu mi se părea nimic cu adevărat dușmănos. În fiecare dintre acțiunile tale deslușeam umorul. M-am servit cu un pahar din vinul tău, în paharul pe care-l pregătiseși pentru mine. L-am gustat cu gîndul ascuns că trebuia să fie un vin vorbitor, încărcat de mesaje. Era doar foarte bun și fără nici un drog. M-a apucat iarăși o foame grozavă (cum nu mai avusesem de mai multe zile).

Am trăit o vreme nouă și, în ceasurile astea lichide, am făcut o primă baie în laguna dunelor de la răsărit. Fără îndoială că tu m-ai fi pus în gardă. Nu mai izbuteam să ies la mal, nisipul îmi fugea de sub picioare. Am mai înotat un pic și m-am aruncat pe burtă afară din apă, pe plajă, dar pietrișul mă înghițea și m-am întors în mare înotînd în apă. Nu mi-era frică, deși înnămolirea este unul dintre cele mai vechi coșmaruri ale mele (și nu-mi închipuiam defel modul de a scăpa). Am așteptat multă vreme un val al refluxului care m-a purtat... spre niște zone cu nisip mai consistent. Și am putut ieși la mal. Pot înota ore întregi fără să obosesc. Știu să mă odihnesc întins pe spate (cu condiția ca valurile să nu fie puternice și să nu-mi intre în gură). Ceea ce îmi displăcea era impresia că trupul mi se acoperă de riduri ca niște vălurele și că apa începe să-mi atace pielea. Să mă întorc acasă, să mă usuc în cele două halate flaușate (acum erau verde-migdală și roz), să ascult un concert retransmis în direct de la Viena — e opt și jumătate — să mă gîndesc că a trecut o zi, prima de la întoarcerea mea pe Albatros, să mă scutur. Fără instrucțiuni, fără impulsuri, jocurile sînt făcute. Insula seamănă cu o femeie descoperită îndelung și despre care nu știi dacă o s-o pierzi sau o s-o păstrezi. A o pierde pare, de acum, mai puțin tragic, iar a o păstra — mai puțin încîntător. Percepeam înapoia întinderii ei plate și a împrejurimilor variate o monotonie de indiferență, dunele de nisip erau tot găurite

şi în acelaşi fel, stîncile de la nord adăposteau aceeaşi populaţie de crabi verzi şi de creveţi cenuşii ; iar casa mă uita de îndată ce paşii nu-mi mai răsunau prin ea. Te scutesc — de altfel, nu ştiau dacă scriu tot pentru tine — de consideraţii despre tocirea dragostei şi originile indiferenţei. Dintr-odată mi se pare că o să-mi dau duhul din cauza asta. Am început să umblu dintr-o cameră în alta şi mi s-a părut că supuşenia asta a luminii şi a umbrelor este ne-plă-cu-tă. Totul se supunea. O lume prea docilă, prea găunoasă, aproape golită. Aş fi vrut să mă iubească, să mă necăjească, să se exprime. Nimic. Încăperi moarte, golite de taine. Doream să deschid alte sertare, alte carnete, dar curiozitatea îmi lipsea. Eu eram cel care murea. Mă puseseşi în poziţia proastă a aşteptării nedefinite. Iar eu nu ştiam să mă scufund în ea sau să mă împotrivesc, să repersonalizez casa. Acum eram la LM şi-l aşteptam să intre cînd avea să bată ceasul.

Şi mă copleşeam cu reproşuri. Ar fi trebuit să trimit manuscrisul printr-un pescar anume.

Marţi am stat culcat în camera ta mare cu fereastra deschisă spre orizont, spre Sibiril. Ştiam, credeam că n-o să se întîmple nimic. Nu aşteptam să vii mai înainte de a trece o săptămînă. Sau poate aşteptam un semn, un mesaj, o telegramă. Cum aveau să sosească ?

A trecut o săptămînă. E faza necinstită a cărţilor vechi. Asta înseamnă : nu mai am chef, sau n-aş putea să-ţi spun ce s-a întîmplat vreme de o săptămînă. Tot mai încercam *să descopăr*, dar inima nu-mi mai dădea ghes. Reciteam. Carnetele tale mai ales, dar mi se părea că o să-mi scutesc memoria de marea grijă de a le păstra intacte. Citindu-le, le includeam din nou în circuitul obişnuit al scrierilor care pot fi consultate în orice clipă. În orice caz, lecturile erau întrerupte întruna de gînduri parazite. Mi se părea că n-o să mai pot citi niciodată, uitînd de mine (sau de tine). Era parcă o umbră mare înapoia mea, uneori credeam că aud o răsuflare. Îmi spuneam : devin paranoic, cred că mă ascultă cineva, că mă observă, că-mi citeşte gîndurile. Tu, de departe, le citeşti bine pe ale mele, tot ce am scris cu atîta adevăr şi atîta grijă.

Curios lucru, mă întorceam în gînd la vremea petrecută la Vaison, la vremea scrisului, și îi duceam dorul. Ceea ce încerc în clipa asta, scriind încă, deși ți-am spus totul și nu-ți mai pot schimba părerea despre mine, este să redobîndesc emoția, dragostea care-mi umplea inima și-mi făcea mîna să alerge pe hîrtie. Lăsam în sfîrșit soarele să pătrundă în camera asta mică din cartierul de sus al orașului, priveam motivele repetate nedefinit ale tabloului lui Jouy, nu mai aveam nevoie de suprafețele astea reflectorizante, hîrtii albe — oglinzi de vise. Înțelesesem că trebuie să te scalzi în lumină și să te scufunzi în sine, cinstit, fără teamă. Ca să mă ghidez aveam firul memoriei, dar ceea ce mă interesa, ceea ce fusese într-adevăr creator era amestecul permanent de „trăit" și de „amintit". Darul cel mai mare pe care-l putusem face lui LM era acela că reconstituisem toate umbrele, toate dedesubturile acțiunii. În povestirea mea, întreaga-mi viață îmi însoțea fiecare dintre acțiuni. Dacă nu izbutisem să redau toată ambianța mentală a răstimpului petrecut pe Albatros de la 14 la 21 mai 1977, n-aveam nici o șansă să-ți cîștig prietenia. Cînd nu mai erau sertare de deschis, cărți-ștafetă (citite de tine, apoi de mine), tablouri văzute și de unul și de celălalt (cu tot efortul necesar ca să văd tabloul lui Ravenot cu ochii familiei tale, și poate că izbuteam să cunosc mai bine personajele grupului ăstuia campestru decît tine, care ești, îmi închipui, indiferent față de familie și de strămoși), cînd casa ta părea să nu mai aibă taine pentru mine, atunci îți ofeream viața mea, deschideam toate sertarele ei secrete și mai ales îți arătam chipurile femeilor mele. Ți le luam pe C, pe Stéphanie Ullström, pe Dorothéa și ți le dădeam pe Olivia, pe Carole și pe atîtea altele care îmi trecuseră prin viață. Nu mai voiam să posed nimic personal. Instituiam dragostea generală și desființam proprietatea.

Lord Kelvin se golise de toate mîncărurile lui proaspete și scîrboase. Totuși pofta părea să-mi fi scăzut. Aveam chef să schimb vinul. Voiam să mă desprind de o casă care n-o să fie niciodată a mea. Încercam cărțile și cele pe care le iubeam cel mai mult îmi cădeau din miini. Dragul meu Proust își pierduse magia, Brichot și Doamna Verdurin nu mă mai făceau să rîd. Julien Sorel mi s-a

părut cam cretin, iar Adolphe lamentabil. Miller era forțat, Gide prea literar. Valéry îmi mai plăcea cînd deschideam *Caietele* la întîmplare.

Așa se face că am citit fraza asta în secția de filozofie : „E de ajuns să fi scris tu personal, ca să știi în ce măsură ceea ce scrii se deosebește de tine însuți, iar ceea ce nu scrii e mai important.

Rezultă că a trece de la scris la gîndire totală apropiind, colaționînd cu rigurozitate tot ce a ieșit dintr-o peniță, interpretînd în modul cel mai scrupulos din lume, produce o gîndire și o ființă fantastică și cu atît mai falsă (adică, inexistentă), cu cît e mai exactă și completă".

Îți închipui cît de mult m-a stingherit reflecția asta ! Eram deci pe cale să devin, pentru tine, o ființă fantastică, pe deplin falsă, și asta cu atît mai mult cu cît fusesem riguros exact. Poți cu toate astea să constați existența mea, grosimea mea, pofta mea de mîncare. Eram real și totodată imaginar.

Urmarea acestui text e importantă și citez din ea : „Mai întîi, ființa reală (ce este ea ?) nu este niciodată simultană, nu se cunoaște și nu se simte decît în unele momente-perspectivă falsă.

Apoi, scriind, el adaugă la sine și retrage de la sine ceea ce nu e conform scopului lui, interesului lui. El completează și disimulează.

Din cauza asta cred că trebuie căutate țelurile, obiectivele probabile, profunde ale ființei. Nu știi nimic despre cineva, atunci cînd nu știi ce vrea".

Asta mi se potrivea pe deplin. Nu credeam că mi-am adăugat sau retras ceva, dar aveam cu siguranță un țel : să dobîndesc statutul de fraternitate cu LM și liberul acces la insulă, de parcă mă trăgeam și eu dintr-un personaj al *Adunării de familie*. M-am agățat îndată de această (falsă) dovadă. Tabloul mediocru (sau genial, încă mai oscilam) îmi părea deodată fundamental. L-am scos la lumina zilei, l-am instalat deasupra celor trei trepte lipit de ușa de la intrare și am studiat fiecare chip. Semănam un pic cu bărbatul de la extrema stîngă, căruia nu i se vedeau decît fața și picioarele, în timp ce trupul, îmbrăcat în negru, rămînea ascuns. Mathieu nu-mi putuse spune cum îl cheamă. Poate că nu eram rude LM și cu mine, dar băr-

batul ăsta un pic cam șters (din care mă trăgeam ?), ceva mai puțin elegant decît ceilalți îmi aducea o cauțiune de veche prietenie de familie. Poate că era chiar medicul oamenilor ăstora, într-o perioadă în care „doctorul" era socotit un fel de rudă nițel disprețuită. Aproape că aș fi dorit în clipa asta — în ciuda orgoliului meu obișnuit — ca bărbatul să fie ruda mea și, totodată, preceptorul tinerelor fete care purtau rochii atît de frumoase din organdi alb cu buline. Aș fi acceptat pentru mine camera guvernantei, plapuma roșie și postul de regizor al insulei. Dacă „țelul" meu mai apare încă, l-am exprimat limpede de-a lungul paginilor manuscrisului. Am mers mai departe exprimîndu-mi pofta de a cumpăra insula. Hotărît lucru, LM nu-mi putea ignora cea mai profundă dorință. În fond, îmi era mai ușor să doresc insula, decît prietenia unui bărbat. Dragostea mea pentru pămîntul încărcat de suflet prin izolare *(isola)*, prin contact cu marea și cu vînturile — ar fi alinată prin însușirea — oricît de nedreaptă ar fi — a Albatrosului, a temeliilor lui stîncoase a pulberii lui, a vegetației lui uscate și a faunei lui umede. Prietenia ta rămîne în continuare mai mult mitică.

Ceea ce am scris, n-aș fi lăsat să se strecoare în celălalt manuscris, cel destinat să mă prezinte într-un mod cît mai exact și mai prielnic. Și aici mă alătur lui Valéry. Ceea ce pot să-ți spun, să-ți jur (dacă îți arăt acest al doilea manuscris) este că nici un om n-a făcut vreodată un astfel de efort de sinceritate și de despuiere. Și de memorie temporală. Memoria, o scufundare, o imersiune în amintirea primă (sosirea pe insulă, dragonierii, storul întredeschis, scara) pentru ca toate amintirile ulterioare să se potrivească între ele cu precizie. Dacă una lipsește, bucăți întregi se prăbușesc. Aș fi putut foarte bine să mă plimb dintr-un timp forte în altul : intrarea în casă, deschiderea primului sertar, sosirea pescarului de homari etc. Ai fi sesizat esențialul ; ai fi avut o privire globală asupra mea, în loc să te pierzi în toate meandrele mele și să mă vezi atît de aproape încît ochiul, în rețeaua asta de neliniști și de sentimente, nu mai recunoaște omul. Las să se vadă contradicția. Ramolismentul, flecăreala, obsesia fac și ele parte din mine, la fel ca și străfulgerarea, invenția poetică, spiritul de noutate.

Povestirea mea nu mai are sens, ştiu, fiindcă nu se mai potriveşte cu zilele. Nu mai am curajul să scriu succesiunea orelor găunoase şi de visare. Sînt silit să spun iarăşi : „a trecut o săptămînă..." (alta, a doua). Şi sînt cu totul neputincios să regăsesc desfăşurarea orelor, gîndurilor şi acţiunilor mele celor mai simple. Pot spune că m-am scăldat în zona stîncilor de la nord. Micul golf unde o eşuasem pe *Délie* forma, cînd marea era în creştere, o piscină foarte adăpostită. Înotai în ea fără să fii stingherit de valuri, dar nu sînt în stare să spun la ce mă gîndeam înainte şi după baie (nu m-am gîndit niciodată la ceva în timp ce mă scăldam). Mă văd rătăcind pe podiş, aşezîndu-mă lîngă bila de agată şi privind bărcile pescarilor. Îmi amintesc de faptul că se apropiau mult mai puţin de insulă. Primiseră, desigur, ordine de la LM, care nu voia să-i chem şi să-i pun în situaţia dificilă de a nu-mi răspunde. Puteam să agit braţele ca un disperat. Navigatorii mei aveau scuza că sînt prea departe ca să înţeleagă gesturile — dacă le vedeau — pe care le făcea o siluetă minusculă. Pescuitorul de homari nu mai venea să-şi pună coşurile.

Voiam să cred că schimbase firesc locul de pescuit sau că era perioada de reproducere, de depunere a icrelor.

Luna iulie sosea. Cel puţin aşa credeam, fiindcă nu mai număram zilele. Iar bateriile aparatului de radio cu tranzistori tocmai se terminaseră. Cu siguranţă că, dacă aş fi făcut un mare efort de memorie, aş fi izbutit să aflu, cu o aproximaţie de o zi, data exactă, 26 sau 28 iunie, dar nu ţineam prea mult s-o aflu.

Mă trezeam cît mai tîrziu cu putinţă. Culcîndu-mă în fiecare seară în altă cameră, şovăiam o clipă înainte de a deschide ochii. Încercam să-mi aduc aminte... Mi se întîmpla să mă înşel. Sau nu eram în stare dacă nu întredeschideam încetişor pleoapele (percepînd astfel atmosfera verde-albăstruie a camerei verzi, sau cea foarte întunecoasă a camerei guvernantei sau cea lăptoasă a camerei lui Julie), să spun cu siguranţă : sînt aici sau dincolo. După ce fusesem atît de precis şi de activ, mi se părea firesc să fiu neclar şi destul de inert, iar mintea să-mi fie tulbure. Deci, nu eram prea afectat de greşelile mele. Aveam întrucîtva starea de spirit a unui convalescent pe

care îl înveseleşte orice şi, în primul rînd, propriile lui slăbiciuni, dar nu îmi dau seama de ce boală scăpasem. În alte clipe mă gîndeam, dimpotrivă, că sînt bolnav acum, fiindcă eram mai puţin activ şi înzestrat cu memorie slabă.

Din pat, de unde mă aflam, rîdeam de uşoara mea confuzie mentală. Şi cu optimismul care constituie baza caracterului meu, îmi închipuiam că această uşoară dezordine a percepţiilor mă ajută să-mi îndur exilul. Nu lenevisem niciodată cu conştiinţa atît de împăcată (pledoaria era scrisă, prezenţa mea pe insulă era silită, aveam concediu de şase luni şi, în primul rînd, LM era la mutare !). Descopeream altă fericire : deliciul de a sta în pat. Chiar dacă m-ai lăsa aici să mor, aş pune ceva la cale scăldîndu-mă în fericite sudori nocturne. Mă gîndeam la Olivia care murise cu capul zdrobit de stînci după ce îşi terminase ultimii bani. Pe mine să nu crezi că mă poţi înfometa şi supune. Eu trăiesc cu aerul timpului şi al paturilor. Dorm, mănînc o salată, trei midii şi doisprezece creveţi, o sută dacă vreau. Am găsit năvodul pe care îl vîri în apă cu pantalonii suflecaţi şi cu pălăria dată pe ceafă. Insula mă poate hrăni dacă nu sînt prea leneş. Pentru zilele cînd o să depun eforturi mici, bufetul încă mai ascunde mari bogăţii provinciale : jumări de Tours, carne conservată sardaleză, măruntaie din Auvergne, picioare de porc marsilieze. La început o să-mi lipsească vinul. O să beau apă.

Deci cînd foamea mă face să mă dau jos din pat, cobor fără să dau atenţie băii cu picioare de grifon. Nu mă mai ating de hainele lui LM. Îmi pun uniforma mea de om modern, un pantalon deformat de genunchi şi de muşchii fesieri şi o cămaşă destul de frumoasă care mi s-a spus că provine de la Mykonos (la Vaison), dintr-un material foarte alb, foarte fin, mai mult decît alb şi mai mult decît fin, o cămaşă pe care o faci ghemotoc şi o vîri în buzunar. Am viaţa înainte. O cămaşă nouă e de ajuns.

Desculţ ! Picioarele pipăie solul, lemnul scării, pătrăţelele de calcar gălbui de la intrare, pătrăţelele de argilă lăcuită din bucătărie (mai puţin reci), covorul-surată din bibliotecă. Pot să mă plimb prin casa TA şi să recunosc podelele şi mirosurile cu ochii închişi. Iar mîinile

mi se aşază exact la locul clanţelor de la uşi. Mă feresc de unghiurile din care mă pot răni şi de acumulările gingaşe. Îţi aduci aminte: m-am exersat îndelung să urc cele trei trepte dinainte de uşa cea mare. Ah! Cît mi-ar plăcea să ne comparăm cunoştinţele despre insulă şi casă, să te minunezi un pic de ceea ce am descoperit, şi tu să-mi spui tot ce nu ştiu şi n-am putut descoperi, fiindcă îmi lipseşte amintirea, micul eveniment integrator. Cum aş putea ghici — am încercat — adevărata poveste a bilei de agată? Cine a plantat dragonierii? Cine a pus capăt vieţii salonului? Cine a născocit încăperea sufocantă a cărţilor? Şi biroul ăsta neutru, te reprezintă pe tine? Şi străzile din pod, obiectele-clădiri şi grupuri de case, mahalalele ruşinii şi arborele grindă de spînzurat? Să fie oare vîntul cel care a săpat găurile din dunele de la răsărit? De ce le-a săpat în tot acest nisip? Ce dinosaur şi-a ouat ouăle înainte de despărţirea insulei de continent? *Imaginarul* meu, cum ar spune Marie-Cécile (o specialistă în Bosch şi în Paradisuri), slăbeşte în faţa acestor depresiuni care par făcute să cuprindă nu statuile de pe Insula Paştelui, ci ouăle lor. Ce clocit sublim! Cu picioarele goale, mă învîrt, caut pentru a suta oară baterii pentru aparatul tău cu tranzistori, dar nu găsesc. De ce mă simt oare necăjit că sînt cu adevărat despărţit de lume?

Dar nu sînt despărţit de sunete. Vechiul fonograf n-are nevoie de nici o electricitate, fie ea şi în conserve, e de ajuns să-i întorci maşinăria, un vechi arc umanoid, *e subito si muove*[1]. Pot umple casa cu vechile lui răguşeli. Pot să deschid toate ferestrele şi toate uşile. Căldura permanentă nu mai dă naştere la curenţi de aer, iar cîntecul ciocîrliilor sfredeleşte curenţii conducători de sunet cu triluri vesele şi stridente. Vîntul cald tîrăşte mirosurile şi răscoleşte nisipul ca să-mi tocească tălpile. Casa se lasă pătrunsă de toate melancoliile voluptăţii estivale. Fă-te nevăzut pentru totdeauna. Vara o să mai dureze, şi dacă o să fie înfrîntă de toamnă, ferestrele şi uşile o să se închidă iarăşi, una cîte una, peste mirosurile tainice. Spun asta şi ştiu că, la început, tu pedepseşti nearătîn-

[1] ...şi îndată se pune-n mişcare (it.) (N. t.).

du-te la față. Ți se pare că-i foarte subtil și corespunde regulilor întrecerii să mă lași să putrezesc pe vechiul tău ponton. Îmi pare rău pentru tine, dar singurătatea e în același timp și fericirea mea. Picioarele mi s-au subțiat, dar sînt mai voinice, am făcut bătături și pot de acum să suport pietricelele ascuțite. Lasă-mă aici o sută de ani și barba o să-mi ajungă la picioare. Crește ondulată, și dacă ar crește regulat aș putea să număr zilele în milimetri. Murdăria — las în părăsire cada de baie — nu prea se prinde de pielea mea, uscată de soare și de vînt.

Căldura se întinde peste insulă ca un sirop albastru. Dragonierii se înfioară de plăcere și se grăbesc să crească. Mă uit mereu la ei, la lumînările astea două plantate drept în fața casei, care au prins rădăcini și frunze. Adesea încerc să-mi regăsesc prima emoție, cea din clipa cînd am văzut marea printre frunzele lor ca niște sulițe. E de ajuns să privești un copac și se întîmplă orice. Ei m-au făcut să intru în casă și m-au silit să rămîn. Prin faptul că erau ancorați de trupul insulei, îmi arătau că trebuie să prind și eu rădăcină aici. Băiețelul care s-a cățărat pe trunchiul dragonierului din dreapta și m-a văzut îmi făcea semn că sînt un personaj tainic și acceptat. Acum căldura ne unește în pasta ei. Îmi părăsesc hainele și fac din nou toate drumurile. Verific, controlez luna martie în iulie (sîntem cu adevărat în iulie și de acum ziua se sfîrșește mai repede). Fac alte descoperiri. Noi scobituri în dunele de nisip, cele ale căror forme îmi păruseră, la început, puțin prielnice odihnei sau trezirii vreunui simț oarecare, poftei pur și simplu, poftei de a citi, de a discuta, de a face două trupuri să se înlănțuie. Și m-am gîndit deodată că nu găsisem nici o urmă a iubirilor tale pe insulă, nici un veșmînt uitat. Fotografiile depun întotdeauna mărturie despre alte locuri. Tu voiai insula asta virgină. Și totuși ai primit aici cîteva femei, cu condiția să plece repede, și mă miram că nu găsesc nici un fir de păr. Așa se face că am dat peste ceea ce era cu siguranță o cameră, o groapă în dună, în care nu coborîsem niciodată fiindcă avea forma unui cavou. Mi-am dat seama că nu numai că avea forma, dar patru dale mărgineau un spațiu drept-

unghiular mare cît să încapă un trup, sau ceva mai mare. Era lung și mai îngust decît un pat. O pereche putea sta culcată, fără ca cei doi să se atingă măcar.

Noua mea cercetare m-a stîrnit să intru, și înăuntru am găsit îndată o verighetă căzută dintr-un deget. În interior era gravată o dată care putea fi cea a căsătoriei tale. Inițialele amestecate nu lăsau, de altfel, nici o îndoială : verigheta asta era a lui Gisèle, care în prezent era exilată la Juilly cu copiii voștri. Paturile din casa ta și, în primul rînd, cel din camera ta, nu mă făcuseră să mi-o închipui alături de tine. Vă vedeam în mormîntul ăsta, într-o zi la fel de călduroasă ca aceea de azi, întinși pe o formă de giulgiu care din fericire nu vă acoperă și care nu e altceva decît un cearșaf alb. Erați apărați de nisip și de vînt, iar Gisèle Mattius stînd pe tine, care erai întins, ridica încetișor brațele, îndreptîndu-le apoi repede spre capul tău ca să te sperie (și să arate că ești al ei). Ea are și ele au chef să te bată, într-atîta te simt îndrăgostit și totodată distant. Ele ar vrea să-ți suprime libertatea (ascunsă înapoia acestei frunți senine). Patul-mormînt le place. S-ar învoi să te piardă, dacă te-ar lăsa aici mort și indestructibil, seducător imputrescibil. Îngrop verigheta exact acolo unde am găsit-o, greblînd nisipul cu degetele, ies din groapă și visez la o dragoste aici pe insulă, la locul unde aș face-o, dacă mi-ar plăcea s-o fac și cu ce femeie. Este pentru prima oară că mă proiectez într-o secvență de viitor. Sînt îndată emoționat, nu-mi place viitorul. Nu-mi spune nimic bun acest dincolo de mine, care trăiește și respiră aerul fierbinte, răcorit de briza mării. Nu mai văd destul de bine în perenitatea insulei (sînt atît de puțini copaci cu frunze vechi), dar nu-mi închipui furtunile toamnei, singurătățile iernii. M-aș închide în casă, m-aș muta dintr-un pat în altul, pierzînd noțiunea timpului, în noaptea îndelungată. Dar foamea ? Nu-mi închipui nici foamea, nici sărăcia ; mi-e întotdeauna foame de orice și sînt mereu sărac. Am cincizeci de ani și visez la o iubire pe insulă, la iubire în viața mea. E cu neputință pe dunele astea, sub cerul ăsta. Trebuie să redobîndesc închiderea în sine într-o casă și să împart spațiile acestea închise cu cîteva chipuri însuflețite, de acum, vreo zece fete și femei care n-au nimic de-a face cu mine și care

nici măcar nu mă văd, deşi eu le-am privit şi am rîvnit la ele la nesfîrşit. Regăsesc vechiul termen biblic „rîvnit".

De fapt, caut resortul tainic care o să mă facă să sar din condiţia mea de profesor distins, la cea de om nemuritor. Nemuritor... în sfîrşit... ca zeii, nebun, inspirat, strălucitor, privindu-i pe oameni cu bunăvoinţă, iubit de femei, făcînd să explodeze jalnicul lui înveliş trupesc şi prefăcînd insula într-o grădină a Plăcerilor, ceva mai simplă decît cea a lui Bosch. Plăcerile mele ar fi blîndeţea şi frăţia, dorinţa imediată şi reciprocă, invenţia sublimă de cuvinte şi mîngîieri. Aş vrea să studiez serios arta de a nu displăcea după primele rachete lucitoare ale dragostei, cînd arunci afară din tine admirabila entitate a fiinţei tale (a oricărei fiinţe). Arta reînnoirii, puterea magică de a transfigura totul, plimbarea împrejurul insulei, coborîrea pe stîncile de la nord, ispita de a te arunca de sus de pe faleza vestică, asemeni bătrînilor de pe Insula Preafericiţilor ale căror dorinţe se împliniseră şi care îşi puneau capăt zilelor. Încă nu, încă nu, atîta vreme cît ochii strălucesc, atîta vreme cît o figură se luminează văzîndu-mă. Fac apel la toate duhurile fanteziei solare, ca să preia ştafeta de la duhurile nopţii.

În afara oricărui lirism de circumstanţă, asta e cercetarea mea fundamentală : să scoţi din tine o chintesenţă chintesenţializată în fiecare clipă, să urmăreşti anti-decrepitudinea, anti-scepticismul şi anti-cinismul, să înaintezi împotriva tuturor legilor rezistenţei aerului, să scapi de gravitaţie. Îmi place nebunul de Delteil şi-l admir pe Cioran care scrie (în *Ispita de a exista)* : „Fără o doză zdravănă de nebunie — nici o iniţiativă, nici o acţiune, nici un gest. Raţiunea e rugina vitalităţii noastre. Nebunul din noi e cel care ne sileşte la aventură ; dacă ne părăseşte, sîntem pierduţi : totul depinde de el, chiar şi viaţa noastră vegetativă..." Şi adaugă, ceva mai departe : „Cînd ajung să fiu om cu judecată, totul mă intimidează : alunec spre absenţă, spre izvoare care nu binevoiesc să curgă, spre acea prostraţie pe care viaţa a cunoscut-o, pesemne, înainte de a concepe mişcarea, acced *prin laşitate* la fondul lucrurilor..."

Il citez exact, e în biblioteca ta. Am scos cartea din raft şi am simţit că nu-mi încap în piele de bucurie.

Există întotdeauna o carte de deschis, care-şi dezvăluie îndată substanţa. Dragă Mattius, trăim într-o lume admirabilă şi n-o cunoaştem. Ni se oferă totul dacă ştim să-l acceptăm, ca şi pe fiinţele care ne înconjoară. Iubeşte-le şi o să vezi cît de mult o să te uimească. O să fie, desigur, cîteva slabe de inimă, cîteva neîncrezătoare şi, mai ales, cîteva sărace cu duhul. Ei şi, o să fie contrapunctul trebuincios, tristele figuri, umbra ruşinoasă. Spui că ele sînt majoritatea ? Poate, dar o majoritate pe care n-o mai văd, atît de densă şi compactă, încît se adună într-un bloc al prostiei fără fisură şi lasă libere uriaşele spaţii ale plăcerii, ale frumuseţii şi ale dragostei.

Datoria ta este ca atunci cînd ai prea multă putere să smulgi acestui bloc cîteva suflete prizoniere, să le tulburi deodată, ridicînd un colţ al vălului raiului tău. Datoria ta este să atragi la tine copiii şi să le arăţi că lumea în care o să intre nu e neapărat un iad.

În ce mă priveşte, eu m-am salvat singur. Eram pe cale să mă pierd în pasta universitară. Cîţiva poeţi mă ajutau un pic să rezist. Viaţa pe care au trăit-o mă învăţa uneori mai mult decît versurile lor. Jean Dorat, la şaptezeci şi opt de ani se căsătoreşte cu o fetiţă de nouăsprezece ani, şi moare după doi ani, de o moarte frumoasă, fără s-o fi plictisit prea multă vreme pe mica lui soţie. Eu aveam ferestrele mele de prietenie şi de dragoste, lumini prea rare, totuşi refuzam să devin rigid cu totul, să mă căsătoresc cu vreo colegă savantă sau cu o femeie care să facă doar copii. N-aveam destulă forţă vitală ca să aduc pe lume nişte bieţi pui şi să-i salvez de Marea Moară Universală. Îmi aşteptam ceasul şi puterea. Ceasul meu a venit cînd am ajuns pe insula ta ; am avut puterea să sparg ochiul de geam şi să-ţi violez casa. Dar cît de temător eram încă, mic, cumpătat, măsurîndu-mi paşii, ştergîndu-mi urmele, temîndu-mă de lumină, simţindu-mă hoţ fiindcă furasem cîteva cutii de conserve şi cîteva sticle, şi ce ruşine îmi era !

Încă o săptămînă pe care nu izbutesc s-o descriu. Ar trebui să iau cîteva elemente, aceleaşi, patul — fac abstracţie de podişul cu ierburi şi flori — marea pustie, dunele cu gropile pe care le-am vizitat, stîncile de la

nord care şi-au dezvăluit tainele, faleza de vest cu ispita morţii, poteca ce se îngustează, demult bătută de vînturi, eşuată, şi chiar pe latura asta sudică, portul, casa, dragonierii : ar trebui să-i iau pe prietenii ăştia minunaţi, drumurile călcate de o mie de ori pe care deodată, la capătul unui fir de iarbă, creşte o floare nouă, în sfîrşit... nevăzută niciodată, o floare mică, albă, cu şapte petale distanţate între ele ; ar trebui să-i iau pe prietenii ăştia de la marginea drumului şi a orizontului şi să-i amestec în asocieri mereu noi, ca un pictor care ar picta îndelung, vreme de săptămîni, de luni, de ani, cîteva obiecte modeste, adunate pe şemineul lui, pe care le-ar combina pe fundaluri mereu deosebite, într-o ordine şi cu o imaginaţie tainice, obiecte neidentificate pentru alţii, remodelate, simple pretexte pentru visare, primi martori ai unei lumi cu dimensiunile fluctuante ale autorului.

Vreau să-ţi spun că aş mai putea scrie la nesfîrşit — pentru mine, pentru plăcerea mea mereu înnoită — dar am hotărît să mă adresez ţie, chiar dacă n-o să citeşti niciodată manuscrisul ăsta nou. Măsura a ceea ce scriu este ceea ce poţi tu suporta sau, dacă izbutesc, plăcerea ta. Dar poate o să fii fericit să afli că m-am folosit bine de insulă, iar dacă tu nu ştii sau ai uitat asta, pot să te învăţ. Să trăieşti e o artă.

În manuscrisul ăsta nou, lăsat în părăsire, nu ştiu cum să marchez trecerea timpului, a timpului pe care mi-l laşi, sau pe care îmi impui să-l petrec pe îndelete. Luna iulie trecea sau trecuse. Într-adevăr, nu mai socoteam zilele. Făceam doar lucrurile cu care mă obişnuisem : inspecţia zilnică a domeniului, băi de soare nesfîrşite, în groapa de pe dună, cuvinte încrucişate, băi în mare în vreo zece locuri pe care o să ţi le indic ca sigure, dacă n-ai avut răbdarea să le descoperi. Treceam dintr-un loc de dormit în altul de moţăit, mai citeam un pic, clasici fără semne distinctive, pentru somnul liniştit al marelui stil echilibrat Chateaubriand, Bossuet.

Dorm chiar şi scriind. Ca să mă trezesc, născocesc o nouă bucătărie. Salata începuse să-mi lipsească şi mă resemnam să mă îmbolnăvesc de beri-beri, cînd am hotărît să acţionez energic şi să dreg bucatele cu alge noi.

Trecînd prin fața oglinzii din vestibul mă descopeream slab și pămîntiu, atît de slab (untul și grăsimile îmi lipseau cu totul), încît am socotit că masca mea e interesantă, în sfîrșit. Pungile de sub ochi se resorbiseră, iar pomeții îmi ieșiseră în afară așa cum se cuvine să fie la un naufragiat pe o insulă pustie. Fără să vreau, întîlneam din nou miturile.

A început să-mi fie teamă cînd am simțit primele chinuri ale foamei. Mi-am rîs de mine însumi: nu se moare de inaniție la zece mile distanță de Batz. Și cu toate astea, înfulecasem totul, chiar dacă nu băusem tot. În bufetul din cămară nu erau mai mult de două kilograme de făină (s-o amestec cu apă ? s-o coc să fac biscuiți ?). Am încercat să pescuiesc ceva mai mult, dar am fost întotdeauna stîngaci. Niște prieteni mi-au dat odată voie să prind crapi în balta lor. Vedeam peștii, nenumărați, uriași. Prind unul cu mare trudă. Vine un țăran și, în tot atîta vreme, umple un sac de cincizeci de kilograme. E una dintre marile umilințe ale vieții mele, o veșnică repunere în discuție a eului profund al omului, a aptitudinii lui de a supraviețui. Am avut întotdeauna mai multă admirație pentru vînători și pescari decît pentru filosofi. Știam că nu-mi pot găsi locul decît într-o societate organizată și foarte civilizată, în care predam o artă în aparență nefolositoare. Nu eram în stare să smulg cele trebuincioase traiului de pe un hectar de stînci pline de crabi minunați și de creveți buni pentru supraviețuire. Mai prindeam cîte unii, dar asta doar ca să-mi stîrnesc și mai aprig foamea. Îmi era groază de lupta asta pe care o duceam cîte douăsprezece ore ca să mănînc zece minute. Preferam să-mi economisesc puterile, să dorm întruna cu capul plin de un țiuit ușor, beat după ce băusem o jumătate de pahar de vin. Nu eram nenorocit. Frica mi s-a părut la început aproape plăcută, ca o nouă dovadă a existenței, mica picătură acidă care mă menținea sub semnul nestatorniciei și al amenințării. Cu toate astea, scăpam de ele printr-o ridicare din umerii mei slabi. Despre ce amenințare e vorba ? Să mor ? Păi, nu trebuie să mor odată ? Și apoi, nu credeam cu adevărat în moartea asta romanescă. Rîdeam pe ascuns, totuși aș fi vrut să uit senzația asta neplăcută în stomacul

care parcă se înghițea singur perete cu perete. Făina a trecut pe acolo plus trei duzini de crabi minusculi din care am făcut o supă cu veșnica țelină. Am socotit cîtă energie consumasem ca să-i prind : depășea slabul folos caloric pe care-l avusesem de pe urma lor. Pierdeam la toate mișcările dacă nu izbuteam, adormit fiind pe jumătate, să prind un crab mare. Tot mai rîdeam dar mînzește, de crabii aceia crunți, legați unul de altul de frică și care se pîndesc. Crabul nu mă putea ataca decît dacă eram mort, iar eu trebuia să-l prind viu, evitîndu-i cleștii mari care, din fericire, nu erau în stare să se miște în toate direcțiile (dar el putea pivota pe picioarele-i sprintene ca să găsească un unghi bun de atac).

Am descoperit un crab uriaș sau pagur (astea sînt împreună cu aceea de „somnoros" denumirile lui *Cancer pagurus)* într-o zi a marilor maree de august — eram de acum în august — dar tu știi în ce zi. Dormea sub o piatră pe care am clintit-o din întîmplare. Ne priveam nemișcați. Eu îl vedeam — iar cei douăzeci și cinci de centimetri ai diametrului său îmi vesteau totuși un prînz fabulos — și îmi părea mic în imensitatea stîncilor descoperite și a mării plate și cenușii la orizont. Era o zi aproape de mers pe jos pînă la Batz, dacă aș fi putut înota peste niște gropi. Nu știu cum mă vedea el cu ochii lui cu fațete, poate ca pe un personaj descris de Villon, împărțit în suprafețe inegale și de culori contrastante. Cum îl puteam oare înfricoșa dacă nu eram *eu ?* Sau poate că-i stîrneam frică, așa cum stîrnește furtuna, o stîncă ce se clatină, un copac care cade sau, pur și simplu, viața necunoscută. Eram deodată o forță dușmănoasă, uriașă, nemăsurată, un monstru. Mă și închipuiam într-o zi de potop, refugiat pe cel mai înalt turn, iar capul abia îmi ieșea din apă, lăsat pradă tuturor animalelor marine. Crabul era deodată terestru și lăsat pe mîna unui pămîntean. În alte zile, marea fiindu-i foarte aproape, îi simțea prezența cu vîrful perișorilor lui vibratili, și nu se temea de nimic. În zilele de reflux, trebuia să aleagă între frică și obiceiuri, ca un locuitor al Muntelui Peleu care preferă să rămînă în casa lui, în pofida trezirii vulcanului. Simpla dorință de a prinde (și nu de a ucide, dar cum să prinzi

fără să ucizi cînd vine sorocul ?) pe care o simt atît de puternică la vederea unui fazan n-ar fi fost de ajuns ca să mă reped asupra acestei ființe pe care n-o pot numi „somnoros“ [1] într-atîta este, dimpotrivă, trează, vibrînd la nesfîrșit, împărțită între dorința de a fugi și reflexul de a ciupi, de a distruge masa asta dușmănoasă, pe care o deslușește cu ajutorul a o sută de ochi elementari, neobișnuiți cu soarele. Dar îmi era foame și am văzut deodată că animalul se închide, se ghemuiește, dur ca o chiflă de țară a cărei dimensiune o și are. Poziția mă avantajează, el era în gaura lui și nu putea ieși decît cu fața la mine, dar eu nu îndrăzneam să întind o mînă spre universul ăsta de mușchi și de carapace. Trebuia să mă slujesc de un instrument, ca să-l fac mai întîi să muște (o, viclenia oamenilor !). Atît de departe de casă, n-aveam decît caraghioasa mea plasă de prins creveți. Cu riscul s-o distrugă, am întins-o spre el, ținînd în pumnul închis bățul de lemn cu care scormoneam după creveți și asediindu-l astfel în vizuina lui. A mușcat numaidecît și a înaintat în plasă. Nu vedea cursa, era victorios. Am ridicat plasa și s-a pomenit că pipăie un al treilea element, aerul. Nu mai îndrăznea să se miște, să iasă din buzunarul plasei (unde nu l-aș fi putut ține împotriva voinței lui) și să riște să cadă de la înălțimea umărului meu pe nisip sau pe stînci. Nu-l vedeam, îi simțeam greutatea transmisă prin mînerul plasei. Durerea pricinuită de contactul os-lemn nu avea însemnătate. Stomacul meu dorea să fie de zece ori mai mare. Atunci aș fi semănat cu furnicile acelea care tîrăsc o pradă uriașă și care își trag puterea din lăcomia și imensitatea dorinței și a energiei lor.

Am dat fuga pe scara descoperită duminică 20 martie, acum cinci luni (am simțit îndată că îmi îngheață membrele, petrecusem aproape o jumătate de an de singurătate și de nebunie și concediul care avea să se sfîrșească și umbrele amenințătoare care se iveau de pretutindeni, iar eu mergeam ducînd la capătul unui băț pe acest *Cancer pagurus* pe care aveam să-l ucid și

[1] Una dintre denumirile crabului în limba franceză este aceea de *„dormeur“*, termen care are și sensul de somnoros. (N. t.)

să-l înfulec. Cum de nu vezi că viața-i frumoasă și sălbatică, ciudată, blîndă, disperată, sublimă, aproape imaginară ?). Ajuns pe podiș, m-am silit să merg încetișor, ferm și mi s-a părut că greutatea crabului pe umărul meu sporește de parcă acesta, înțelegînd că-i condamnat, mergea la execuție în pasul lent și solemn al călăului. Am ajuns la bila de agată și am privit împrejur.

Și te-am văzut încă departe pe mare, pe tine, adică pe *César-Alexandre*, tîrînd-o după el pe *Délie*. Eram ca un șoarece prins în cursă, care vede pisica apropiindu-se : simțeam o frică și o surescitare ciudate. Aveam o jumătate de oră ca să mă ascund, sau să cobor în port, să mă bărbieresc, să mă spăl și să mai scriu povestea marelui crab.

Am vrut mai întîi să-i dau drumul. Timp de o clipă m-am gîndit să-l arunc în mare de pe înălțimea falezei vestice, dar crabii nu sînt făcuți ca să plonjeze de la cincizeci de metri. Am hotărît să-l duc pe stîncile lui, în goană și rîdeam dar totodată muream de frică în timp ce coboram scările alergînd. I-am regăsit gaura care avea să fie acoperită iarăși de apă. Trebuia să mă grăbesc. Am pus plasa pe jos și m-am așteptat ca, trezindu-se, în sfîrșit, „somnorosul" s-o ia la goană, dar, deși își manifesta agitația prin dansul cililor vibratili, rămînea în continuare zdravăn agățat. Am vrut să-mi iau plasa și am scuturat-o ; crabul nu-i dădea drumul, crezîndu-se tot învingător. L-am lăsat cu victoria lui cu tot. Apa îi lingea carapacea ; cărnurile lui, hrănite de un sînge albastru, regăseau mîngîierea divină a mării. Eu am șters-o ușor, cu barba și părul fluturînd în jurul celei mai slabe fețe pe care o avusesem vreodată. Am continuat să alerg urcînd scările, pe podiș, pînă la bila de agată. Cele două iahturi erau acum foarte aproape și am făcut semne fluturînd brațele. Mi s-a părut că cineva îmi răspunde, dar o și luasem la fugă spre casă. Am îmbrăcat un tricou marinăresc și pantalonul meu prea larg pe care l-am legat cu o sfoară. Mi se făcuse frig deodată. Îmi mai rămîneau cîteva secunde ca să alerg la locul întîlnirii. Am așteptat lîngă dragonieri. Mi-am mai închipuit că o să-ți faci apariția împreună cu C, cu Stéphanie Ullström,

Gisèle, Dorothea, Marthe Loualch, dar nu ştiam dacă asta o să se întîmple la cotitura drumului în formă de S, sau în pragul casei unde ajungea subterana.

Ai venit pe drum singur. Ţi-am auzit mai întîi pasul (nu se simţea nici o adiere de vînt. Era poate singura zi a anului cu vînt de forţa 0, iarba stătea dreaptă, drapelele atîrnau, dar nu erau drapele. M-am gîndit, într-adevăr, la un drapel atîrnînd : îmi aduceam culorile). Apoi ţi-am zărit capul pe deasupra zidului scund. Trupul meu a făcut un salt înăuntrul lui, o dedublare, un zbor nemişcat. Nu mă clinteam nici măcar cu un deget. Ai pus piciorul pe terasă şi ai întors capul spre mine. Ai rostit îndată : „Prietene“, cu un glas egal, fără vreo intonaţie deosebită, foarte repede, ca să mă linişteşti. Pe urmă ai zis „Oh !“ Un „oh !“ plin de toată mirarea, de toată veselia şi de toată mila. Şi am văzut în ochii tăi cum arătam : slab, murdar, bărbos, cu ochii înfundaţi în orbite, cu obrajii supţi, arşi de soare, în aparenţă calm, în timp ce trupul meu începuse să sară înăuntrul lui. Ai mai spus : „Iartă-mă“, iar eu am încercat să vorbesc, dar nu izbuteam. Cuvintele îmi explodau în minte, înainte de a se forma. Vorbele pe care voiam să le rostesc erau : Fericire ! Frăţie ! Blîndeţe ! toate vorbele pe care am învăţat să le socotim un pic cam caraghioase şi pe care nu izbuteam să le exprim, fiindcă nu eram încă sigur că pot fi rostite fără primejdie.

Stăteam aşa amuţit, nu rănit, ci lipsit de apărare. Nesfîrşit de lipsit de apărare, ca atunci cînd eşti sărac, singur, bolnav, murdar, bătrîn, urît, mizerabil şi ţi-e frică, şi te temi de un cuvînt-săgeată, de un cuvînt-otravă.

Te-ai apropiat încetişor, ca şi cum eram un animal sălbatic temător şi, am văzut un fel de lacrimi ivindu-se în colţul ochilor tăi, fără să se prelingă, fără să-ţi curgă şiroaie pe obraji. Ochii tăi erau lichizi şi înceţoşaţi. Repetai încetişor cu un glas care aproape nu se auzea : „Prietene, prietene...“ Încă nu era vorba de mine, ci putea fi şi omenirea întreagă pe care o reprezentam pentru o clipă. Şi pe urmă ai spus : „Gilles !“ şi am tresărit. Eu eram, dar nu mai eram eu. Nu mai eram acel Gilles. Şi tu ai priceput, fiindcă nu mi-ai mai spus aşa. Ai rostit : „Sînt sigur că ai înfulecat totul şi crăpi de

foame". Şi cuvintele astea obişnuite erau ca un soare. Tot nu puteam vorbi. Rideam, mă întorceam la viaţă. Nici măcar n-aveam timp să te privesc. Nu îndrăzneam. Mă temeam că sînt caraghios în prietenia mea născîndă şi de acum atît de veche pentru mine.

Ai adăugat : „Pe vas am tot ce trebuie, pregătesc eu ceva. Peste o jumătate de oră e bine ? În sfîrşit... îndată ce o să vrei..." Şi ai făcut stînga-mprejur aproape milităreşte, vreau să spun net, fără stinghereală, fără să te umfli în pene cu superioritate, fără măcar să te gîndeşti, sînt sigur, „cît de bun sînt !" Pur şi simplu era vădit pentru tine că puteam avea o oarecare dorinţă de a-mi curăţa pielea.

Fireşte, asta am şi făcut. Cada cu labe de grifon s-a umplut foarte repede. În vremea asta îmi tăiam cu foarfeca tot ce puteam din barbă, lăsînd-o la dimensiunile la care ajunsese în cîteva zile. Ah ! Cum mă ungea apa, ce temperatură reglată cu precizie, ce hidratare minunată ! Nu-mi mai venea să ies de acolo. Ah ! Ce plăcut rădea lama pielea spălată, săpunită, clătită, unsă cu spumă de ras, cum mi se părea că anii se dau în lături, ce impresie de înnoire, de prospeţime, de tinereţe aveam... Iar cînd m-am smuls din cada asta plină de spumă dubioasă, ce nou eram ! M-am spălat pe cap, m-am uscat cu patru prosoape şi m-am pieptănat cu zece degete. Mi-am pus singurele mele haine, murdare, prea mari, care atîrnau pe mine, dar asta n-avea nici o importanţă şi am coborît spre *César-Alexandre*.

Tot îmi mai era teamă, o teamă care mă crispa şi în acelaşi timp uşor ameţitoare, al cărei conţinut încercam să-l cunosc. Ştiam că vrei să fii prietenul meu, deci că mă socoteai demn să fiu. Eu te consideram desăvîrşit : mă temeam fără îndoială că cele două înţelegeri ale noastre stabilite dinainte n-o să se articuleze în mod spontan. Prea multă pregătire şi prea multă admiraţie de la distanţă... Aş fi preferat mirarea unei întîlniri întîmplătoare, iar apoi reflecţia. Dar întîlnirea întîmplătoare o avusesem de două ori cu insula ta, cu tine care mă luai drept un navigator neexperimentat. Iar ţie îţi dădusem esenţa mea fixată, stabilită, lunga şi totodată prea scurta mea

mărturisire-pledoarie şi amintirea unui bărbat ruşinat şi tainic totodată.

Haide, trebuie să uit totul şi să mă îndrept spre tine cu mintea golită. Am golit-o, într-adevăr, printr-un efort uriaş. Iar cînd am trecut pasarela lui *César-Alexandre*, am devenit, în sfîrşit, cel care eram, un om insondabil şi transparent.

Fireşte, detestam vasul ăsta.

Închipuie-ţi ce poate reprezenta pentru un profesor universitar care nu are nimic pe lume, decît un vas vechi şi putred cu pînze, faptul că pune piciorul pe un Tigre C. 42. Te suportam proprietar al insulei, al casei de pe insulă, mare fotograf. *César-Alexandre* era prea mult în viaţa ta, un fel de sfidare, un capriciu al cărui preţ îl ştiam cu precizie. Aveam să pun piciorul pe puntea din lemn de teck lăcuit în alb, mîngîind cu mîna plexiglasul colorat. Fără să pot uita că monstrul ăsta reprezenta salariul meu pe zece ani, ceea ce era, fireşte, meschin şi caraghios din partea mea şi mă marca întocmai ca pe un proletar gelos şi cu atît mai mizerabil cu cît el (eu...) nu putea concepe nici cea mai mică dobîndire de avere (decît prin cîştig la loterie, curse de cai, loto, dubioasă trinitate de speranţe înşelătoare). Toate gîndurile astea, greoi şi îndelung traduse în cuvinte, se manifestau printr-o simplă contracţie musculară, prin refuzul de a admira, prin ghemuirea întregii fiinţe, ca să ofere o suprafaţă mai mică.

Am ciocănit la uşa apartamentului. Ştiam dintr-un catalog că tipul C. 42 e mobilat în stil futurist italian. Mă cutremuram dinainte. Mi-ai spus să intru şi am izbucnit în rîs de plăcere, înainte de a-mi da seama că eşti mai mult snob decît parvenit : intrasem într-o sufragerie stil Henric al II-lea. M-am aşezat pe un jilţ sculptat, tapiţat cu piele lucrată în „repoussé“. Puteam uita cu totul iahtul, dar nu insula care se vedea prin perdeaua de fileu cu motive reprezentînd îngeraşi.

Primele cuvinte le-ai rostit ca să-mi vorbeşti de *Akakia şi poeţii minori* şi de *Reformă şi ortografie*. Ţi-a plăcut în mod deosebit titlul. Îţi părea tare rău că n-ai putut

găsi, deşi ai căutat-o, *Marii autori de acrostihuri.* Eram cam mirat de atîta solicitudine. Atunci ai vorbit atît de bine despre poeţii cei mai puţin cunoscuţi din dragul meu veac al XVI-lea, încît am fost uimit de eforturile pe care le făceai ca să-mi placi. Eram înduioşat şi cam stînjenit. Voiam să fiu sigur că te interesezi într-adevăr de Tahureau sau Bertaut, că ai citit îndelung şi în chip savant *Délie* (unul dintre cele mai frumoase poeme franceze, spuneai). Mai aveam încă îndoieli şi puteai să mă flatezi, ca să mă jupoi mai bine după aceea. Stăteam mut, în ciuda dorinţei mele de a răspunde. Ai tăcut ; m-ai privit într-un mod răscolitor, ca un fotograf, aş zice mai curînd ca un instantanist. Sesizai instantaneu fiecare dintre sentimentele care mă străbăteau. Citeai în mine ; la urma urmei poate că îţi dădusem cheile potrivite. Începeam să mă gîndesc că Valéry se înşelase. Şi ideea asta simplă mi-a dat curajul să vorbesc pe tonul cel mai egal, cu o blîndeţe şi o putere de convingere pe care nu credeam să le am. L-am citat aproape exact pe Valéry şi te-am întrebat dacă sînt cu atît mai fals şi mai fantastic, cu cît povestirea mea apărea mai exactă şi mai completă. Mi-ai răspuns îndelung :

— Valéry nu te-a citit ; dar accept ceea ce spune despre „ţintă". Tu ai întîlnit raiul pe insula asta şi în casă. Eu eram primul ocupant. Partea criminală pe care o avem toţi în noi te-a făcut să-ţi închipui nişte combinaţii întortocheate şi mîrşave ca să mă goneşti de aici. Am admirat faptul că îmi mărturiseşti. Pe urmă ai făcut totul, chiar şi lucruri primejdioase, ca să fii în preajma mea şi să mă cunoşti, dar cred că n-ai ajuns prea departe. E vina mea. Nu prevăzusem că o să vii şi n-am scris nici o pledoarie ca să-mi justific viaţa. Cred că ştiu ce fel de personaj contradictoriu eşti şi nu aştept nimic de la tine, fără să aştept şi contrariul. Eşti entuziast şi te aprinzi uşor, dar totodată eşti şi depresiv. Nu-ţi place, aşa cum nici mie nu-mi place, să ţi se spună „simte-te ca la tine acasă", dar trebuie să înlătur obstacolele. Vin pe Albatros din copilărie, ştii asta la fel de bine ca mine. Am făcut aici înaintea ta milioane de paşi, am respirat de milioane de ori mai mult. Şi în aceşti ultimi ani, aşa

cum ai observat, insula a devenit mai curînd un refugiu, ceea ce este, ştii şi tu, un fel de rai. Sînt de acord să împart refugiul ăsta cu tine. Nu te zbîrli ! Nu spun asta în calitate de proprietar, ci de prim ocupant, aşa cum e un animal pe teritoriul lui.

Singura primejdie care ne ameninţă este ca, spunîndu-ne totul dinainte, eu fără voie iar tu conştient, să nu străbatem mari prăpăstii de tăcere. Am trişat cu poezia ta din secolul al XVI-lea, o cunosc foarte slab, abia am studiat-o, şi ştii unde ? În apartamentul tău de la Rennes a cărui cheie am găsit-o, mulţumită ţie, sub colţul din dreapta al ştergătorului, lîngă uşă. Am citit toate actele tale, am descoperit cămăşile murdare de care vorbeai. În afara cărţilor pe care le-ai scris (mă întreb de ce autorul *Marilor autori de acrostihuri* nu are nici măcar un exemplar din cartea asta acasă), am citit sau răsfoit aproape toate cărţile tale de referinţă.

Intenţionez să scriu o lungă pledoarie ca să mă ierţi pentru violarea asta de domiciliu. Tu m-ai făcut să înţeleg că poţi face orice şi explica orice ; este o chestiune de forţă vitală. Din pură răutate nu te-am lăsat să mori de foame (mă gîndeam că o să chiverniseşti cu mai multă înţelepciune cantitatea uriaşă de provizii pe care ţi-o lăsasem). Dacă am plecat tîrînd-o după mine pe *Délie*, am făcut-o şi ca să am vreme să-ţi citesc povestea şi să reflectez, avîndu-te la îndemînă. Încă nu mă gîndisem să intru în apartamentul tău prin efracţie, aşa cum mi-ai sugerat chiar tu. M-am oprit la Roscoff, la Marthe, care a binevoit să-mi închirieze o cameră în afara circuitului comercial, la mansardă. Am citit, fără să fiu tulburat de zgomotele îndoielnice ale casei. Am citit încet, întorcîndu-mă mereu înapoi. Ceea ce m-a izbit a fost transformarea continuă a personajului tău. Cel care a pus piciorul pe chei luni 14 martie nu seamănă cu cel care studiază taloanele cecurilor mele a doua zi la ora patru, descoperă bila de agată la şase, se duce s-o vadă pe Marthe, apoi ghiceşte în mod uimitor, duminică, ce-i cu podul şi se încrucişează cu mine pe mare luni. Am citit povestea în opt zile, încetişor, într-o stare de surescitare crescîndă, dar poate că ai vrea să ştii cum am reacţionat

sosind pe insulă luni 21 martie şi găsind scrisoarea ta ? Şi cum am trăit aşteptîndu-te trei luni ?

N-am răspuns. Îmi era într-adevăr teamă că după toate explicaţiile astea n-o să mai avem nimic să ne spunem. Ceea ce mă interesa în clipa aceea era iahtul lui — univers de batjocură. Oare de ce îşi bătea joc în asemenea măsură de sine însuşi şi de gusturile sale ? Ar fi transformat o maşină Rolls-Royce în coteţ ambulant de iepuri ? I-am pus întrebarea asta destul de prostească ; erau aproape primele mele cuvinte.

— Nu, a spus el, n-ai înţeles, iepurii sînt vii, miros urît şi fac murdărie. Îmi plac mobilele astea adevărate, în stil Henric al II-lea, care erau complet moarte ; îmi dau o senzaţie de linişte. Nu mi-ar plăcea să se vadă de la postul de pilotaj. Cînd conduc vasul nu văd decît liniile lui pure şi marea. Nu pricep ce te enervează la vasul ăsta. Ba da ! Preţul lui, fiindcă mi-ai studiat facturile. Nu eşti mulţumit de relaţia mea cu banii ?

Tot nu voiam să vorbesc, dar trebuia să răspund. Am ridicat din umeri zîmbind.

— Asta fiindcă tu n-ai ? Şi o să te gîndeşti întotdeauna că eu am şi tu nu ? Ai vrea să fiu la fel ca tine ?

Aveam mii de întrebări să-i pun, dar prima care mi-a venit pe buze a fost :

— De ce mă tutuieşti ?

Mi-a răspuns îndată, avîntat :

— Fiindcă eşti prietenul meu. Tu nu poţi ?

Am vorbit ceva mai mult :

— O să pot, dar mai întîi trebuie să scriu ce s-a întîmplat. Am inceput un nou manuscris care începe în clipa în care ai luat-o pe *Délie*. Încă nu-i prea gros, are abia patruzeci de pagini, e pe două luni.

A înţeles că trăiam prin scris şi că pierdusem contactul cu oamenii.

— Mai întîi mîncăm, eşti tare slab.

S-a ridicat şi a intrat în camera mică de alături. Era lat în spate. Mă simţeam cuprins de un sentiment de prietenie, dar trebuia să-mi urmez calea şovăielnică, imaginaţia, şi să-mi las micile hachiţe să dispară. Ceea ce îmi dădea încredere era faptul că ştia totul despre mine. Nu ştiu de ce i-am strigat :

— Ai iubit-o pe Carole ?

S-a întors spre mine, ținînd în mînă o furculiță mare :

— Am văzut-o ! Treceam prin Dinard acum cinci săptămîni, în drum spre Rennes, la tine. Am găsit hotelul părinților ei ; ea citea în grădină cartea *Deasupra vulcanului*. Îmi place mult, dar o prefer pe Olivia.

— O iubești pe Dorothea ?

— Da, o iubesc. O să mergem s-o vedem împreună, dacă vrei. Din cauza ta, n-am întîlnit-o anul ăsta.

Amestecam astfel fetele din viața mea cu femeile dintr-a lui, și le iubeam pe aceleași. Începeam să încetinim schimbul de informații, ca oamenii care au vreme pentru asta. Era ora mesei. Se gîndise că trebuie să doresc mai întîi și întîi un antricot uriaș. El mînca un cotlet mic de tot.

— Asta ca să-ți țin tovărășie, a spus el, nu mi-e foame.

Mă privea înfulecînd bucăți mari. Viața se întorcea în mine. Auzeam de departe glasul tatălui meu : „Mestecă odată ! Înfuleci pe nemestecate !“ Mă liniștisem deodată și mă așezasem bine la masa în stil Henric al II-lea. Am atacat o salată cu lămîie (atenție la scorbut) și un măr.

— Nu mai capeți nimic că te îmbolnăvești. O să mănînci mai bine deseară.

— O să scriu, i-am spus. O să vezi ce cred despre dumneata.

— Și cînd voi fi citit cele patruzeci de pagini ale tale, o să fim la zi, la același nivel cu timpul.

— Mi-ar plăcea să mai scriu în fiecare zi povestea fiecărei zile. Dumneata ai scris în carnet. Îmi place carnetul dumitale cum nici nu-ți poți închipui.

Eram pe cale să plec făcîndu-i complimentul ăsta sincer, cînd am adăugat :

— Aș vrea să mă instalez într-un loc din casă unde să nu te stînjenesc. Nu știu ce obiceiuri ai.

— Sînt un om fără obiceiuri.

Întors acasă, m-am așezat la biroul tău și am scris :

„Am descoperit un crab uriaș sau pagur (astea sînt, împreună cu aceea de „somnoros“, denumirile lui *Cancer pagurus*)...“ toată povestea crabului uriaș și a întoarcerii tale pe insulă. Nu mi-a fost greu.

„Nimic nu-i mai frumos decît ceea ce începe..." Acum că ai terminat de citit, ai o oră ca să descoperi sau să-ți amintești autorul acestei fraze-aforism. E poet, nu-i francez, mai curînd ceh, de expresie germană. A iubit-o pe Lou Andréas Salomé (și eu, din fotografii, o să-ți povestesc, asta s-a întîmplat undeva foarte departe) și are un K în nume.

De fapt, de unde vine numele Mattius ? Asta-i prima din cele o sută de mii de întrebări pe care am să ți le pun...

Lector : ANGELA CISMAŞ
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

●

Bun de tipar : 28 02 1986
Coli de tipar : 26

●

Tiparul executat sub comanda nr. 50 448
la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
P-ța Scînteii nr. 1, București
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA



Lei 21,50

JACQUES PERRY
(născut în 1921) a publicat în peste treizeci de ani de activitate literară un număr impresionant de romane. De la primul său roman, *La Mauvaise chasse* (1947), carte de o scriitură clasică, solidă, continuînd cu *L'Amour de rien* (Premiul Théophraste-Renaudot 1952), cu *Vie d'un païen* (Premiul Librarilor 1966), cu alte volume distinse cu premii importante, Jacques Perry a evoluat spre un modernism de bun gust, introspectiv şi erudit, care proclamă, ca şi în *Insula altuia*, dragostea lui faţă de oameni.

UNIVERS